בס״ד

הלכות נדה

מאור תורג׳מן

ישיבת הר ברכה

תשפ״א

הקדמה

א. <u>הסיכום מסודר לפי נושאים ולא לפי סימנים</u>.[1]

ב. <u>אני משתדל לצטט</u> את לשון הגמרא, הראשונים והאחרונים בקצרה עם תוספת הסבר בסוגריים, <u>ולא לכתוב בלשון שלי</u>, ורק לפעמים בסוף הסוגיה אני מסכם בלשוני. זה מאפשר ללמוד ולחזור מתוך דברי הראשונים והאחרונים, וכך הדברים יותר מדויקים ולא תלויים בפרשנות של המסכם. אע״פ שהסיכום מעט ארוך יותר בגלל זה, נלע״ד שזו דרך ארוכה שהיא קצרה, שככל שהדברים יותר מדויקים הם יותר ברורים ומובנים וכך זוכרים טוב יותר.

בד״כ בגוף הסיכום הבאתי את עיקר הסוגיה ואת הדיונים המרכזיים, ובהערות שוליים הבאתי קושיות ותירוצים של הנו״כ, ועוד ענינים פחות מרכזיים (אע״פ שגם אותם צריך לדעת למבחן).[2]

לא תמיד ציינתי את המקור המדויק, כדי לא להכביד, ובכל כותרת ראשית כתבתי את הסימן ובכותרת משנית את הסעיף, כדי שמי שרוצה את המקור המדויק יחפש בבית יוסף או בנושאי כלים, בנוסף לכך בגלל שאני מצטט את לשון הפוסקים אפשר גם להעתיק את הלשון לפרויקט השו״ת, כדי למצוא את המקור.

השתדלתי להתמקד בחומר למבחן, ולא להרחיב יותר מידי, אמנם הרחבתי מידי פעם, במיוחד בדברים שנוגעים למעשה, לצערי את הסיכום כתבתי לפני שפניני הלכה טהרת המשפחה יצא לאור, לכן לא הבאתי את פסיקותיו בסיכום, אלא בעיקר את פסיקותיו של הגר״ע זצ״ל בטהרת הבית.
יש סעיפים שלא סיכמתי מפני שאינם מעשיים (רוב סימן קפט, וסוף סימן קצ[3]), והעדפתי במקום זאת להשקיע את הזמן כדי להרחיב בסוגיות מעשיות.

חשוב לציין שפעמים רבות המקורות הנדרשים למבחני הרבנות לא נותנים תמונה שלימה ונכונה של הסוגיה, לכן אין לפסוק מתוך סיכום זה הלכה.
מי שמעוניין בסיכומים ודפי מקורות מורחבים יותר של הסוגיות הלכה למעשה (כולל פסיקותיו של מו״ר הרב מלמד) **אשלח לו בשמחה**.
כמו כן אשמח לשלוח למי שמעוניין קובץ וורד של הסיכום (ממליץ לערוך את הסיכום לפי ראות עינכם, כך הוא יהיה שלכם ויהיה קל יותר לזכור)
מן הסתם יש דברים שטעיתי בהם לכן אשמח לקבל הערות למייל: maortur7@gmail.com

מקווה שהסיכום יהיה לכם לעזר, בהצלחה רבה!

---

[1] נלע״ד שיותר נח ללמוד לפי הסדר שסידרתי, מפני שבלימוד לפי סדר השו״ע מוזכרים מושגים וסוגיות שיתבארו רק בסימנים מאוחרים יותר.

[2] אמנם לא את כל ההערות צריך לדעת למבחן, לכן צריך לשים לב אם המקור של ההערה הוא בחומר. לכן השתדלתי לציין את מקור ההערה (אם היא מפת״ש, מש״ך או מט״ז).

[3] מסימן קפט סיכמתי רק את הסעיפים א, ב, ד, כז (כמעט הכל) - לא, לג. וחלק מסעיפים יג ו-לד, ומסימן קצ לא הספקתי לסכם חלק מדיני תליה, סעיפים יב-טו. ואת הסעיפים לגבי מספר נשים המסתפקות בכתם, סעיפים מ-נג.

הקדמה להלכות נידה. סימן קפג 7

1. דין התורה 7
2. דין חכמים 12
3. פנויה 14

דיני הרגשה. סימן קפג,א וקצ,א 15

1. עיקר הדין 15
2. מהי הרגשה. פת"ש קפג,א 15
3. הרגישה ולא מצאה דם. קצ,א וקפח,א 16

בדיקה ופרישה בעונת וסתה. סימן קפד 19

1. הקדמה 19
2. וסתות מהתורה או מחכמים. סעיף ט 19
3. בדיקה. סעיפים ט, יא,יב 21
4. פרישה סמוך לוסת 25
5. נשים שאינן חוששות לוסתן - מסולקות דמים. סעיפים ז,ח 34

וסתות. סימן קפט 35

1. הקדמה 35
2. עיקר הדין 35
3. עונה בינונית. סעיף א 36
4. וסת חצי קבוע. טה"ב ח"א עמ' קנח 37
5. מסולקות דמים. סעיפים בז-לא, לג, לד 38

רואה מחמת תשמיש. סימן קפז א-ד, ח-יד. וקפו,ה 45

1. עיקר הדין. סעיף א 45
2. מתי נחשבת רמ"ת. סעיף א 48
3. בדיקת שפופרת. סעיפים ב,ג 49
4. איסור שהייה עם בעלה. סעיף יב 53
5. האם יכולה להתרפא לאחר שהוחזקה. סעיפים ח,ט 53
6. חוששת לוסת המורכב מתשמיש וימים. סעיף יא 54
7. רמ"ת בסמוך לטבילה. סעיף י 55
8. תליה 57

בדיקה לפני ואחרי תשמיש. סימן קפו, א-ד וקפד,א 61

1. וסת שאינו קבוע. סעיף ב 61
2. וסת קבוע. סעיף א 63
3. וסת חצי קבוע (בודקת דוקא בזמן שעלולה לראות). סעיף ג 64
4. פרטי דינים לגבי הבדיקות. סעיף ב 64

5. אשה הפטורה מבדיקות שראתה פעם אחת מחמ"ת 65
6. איסור בדיקה לפני ואחרי תשמיש 66
7. בדיקה שלא בשעת תשמיש 66

אישה שנטמאת באמצע התשמיש. סימן קפה,ד 67

1. עיקר הדין 67
2. מתי צריכים כפרה 67

תליה במכה. סימן קפז ה-ז 69

1. עיקר הדין 69
2. באיזו מכה תולים 69
3. היתרים לדעת המחמירים (רמ"א וש"ך) לתלות בכל מכה 71
4. היתר לדעת המקלים (שו"ע) אף כשלא ידוע שיש מכה. סעיף ז 72
5. הדין בזמן הזה. סעיף ה 73
תליה במכה בהפסק טהרה ובשבעה נקיים. פת"ש קצו,ה וטה"ב ח"א עמ' רסז 73
6. האם סומכים על הרופאים שיאמרו שיש לאישה מכה. פת"ש ל 74

דם במי רגלים או לאחריהם (מתי תולים במכה). סימן קצא 75

1. מצאה דם במי רגלים 75
2. קינחה עצמה לאחר מי רגלים ומצאה דם 77
3. מרגישה כאב בשעה שמטילה מי רגלים 78

כתמים. סימן קצ 80

1. עיקר הדין 80
2. כתם ע"ג דבר שאינו מקבל טומאה. סעיף י 81
3. גודל הכתם (תליה בבינה). סעיפים ה-ח 86
4. כתם ע"ג בגד צבעוני. סעיף י 90
5. מקום הכתם. סעיפים יא-טו 91
6. תליה. סעיפים יא,טז-לב 94
7. דיני עד ובגד הבדוק ושאינו בדוק. סעיפים לג-לט,נד 98
8. דין קטנה. סעיפים ב-ד 104

מראות הדם. סימן קפח 108

1. צבע המראה. סעיף א 108
2. שינוי במראה 111
3. מראה יבש. סעיפים ד-ו 112
4. ראיה שלא כדרכה. סעיף ג 114

א"א לפתיחת הקבר בלא דם. סימן קפח ג,ו 117

1. עיקר הדין 117

2. שיעור פתיחת המקור 117
3. נפתח מבחוץ (בדיקת רופא) 118
4. יולדת (פתיחה בלא שיצא דבר). פת"ש קצד,ח 119

נאמנות האישה. סימן קפה א-ג. קפז,ו. קפח,ב 120

1. עיקר הדין. סעיף א 120
2. אמרה או עשתה מעשה המוביח שהיא טמאה. סעיפים ב,ג 121
3. נאמנות האישה על מראות דמים. קפח,ב 125
4. נאמנות אישה לומר שהדם אינו מהמקור. סימן קפז,ו 125
5. נאמנות אישה לומר שהיא רואה מחמת תשמיש. פת"ש קפז,ג 126

הפסק טהרה ושבעה נקיים. סימן קצו 127

1. הפסק טהרה. סעיפים א-ג,ה 127
2. שבעה נקיים. סעיפים ד,י 132
3. דין הבדיקות. סעיפים ו-ט 135
4. פולטת שכבת זרע. סעיפים יא-יג 139

כלה הנכנסת לחופה. סימן קצב 145

1. עיקר הדין. סעיף א 145
2. ממתי צריכה לשבת שבעה נקיים. סעיף ב 147
3. נדחו או התבטלו הנישואין. סעיף ג 148
4. חופת נדה. סעיף ד 149
5. איסור ייחוד כשהכלה נטמאה לפני בעילת מצווה. סעיף ד 151

דם בתולים. סימן קצג 155

1. עיקר הדין 155
2. כיצד פורש 156
3. לא מצא דם 157
4. האם צריכים לבדוק בביאה השניה 157
5. הדין לאחר הבעילה 158

יולדת ומפלת. סימן קצד 160

1. ימי הטומאה והטהרה. סעיפים א,י-יד 160
2. מפלת. סעיפים ב,ג,ט 168
3. דין השליה. סעיפים ג-ז 171

הרחקות. סימן קצה 173

1. איסור תשמיש וקירבה לעריות 173
2. נגיעה. סעיף ב 174
3. דיבור אסור וקלות ראש. סעיף א 175

4. ייחוד. סעיף א 175
5. דברים האסורים משום ערוה 175
6. שינה במיטה אחת. סעיף ו 177
7. אבילה ושתיה יחד. סעיפים ג,ד 178
8. שכיבה וישיבה על מטתה. סעיף ה 182
9. ישיבה יחד על ספסל. סעיף ה 182
10. מלאכות אסורות. סעיפים ב,י-יז 184
11. מראה הראוי לימי נדתה. סעיפים ח,ט 193
12. מנהגים של האישה בימי טומאתה. רמ"א יז ואו"ח פח 194

חובת הטבילה וזמנה. סימן קצז 196

1. אינה נטהרת עד שתטבול. סעיף א 196
2. טבילה בזמנה מצווה או אינה מצווה. סעיף ב 196
3. טבילה ביום. סעיפים ג-ה 203

חציצה בטבילה. סימן קצח, א-לג; לה-מז 206

1. עיקר הדין 206
2. רפוי. סעיפים ב-ו,כג,כח,מו 210
3. דבר שאין לו ממשות. סעיף יז 214
4. דבר העומד להיתלש מהגוף. סעיפים כ-כב 214
5. לח ויבש. סעיפים ז-ט, יב-טז 216
6. דבר התחוב בבשר. סעיף יא 219
7. חציצה שתחת הציפורנים. סעיפים יח,יט 220
8. גופה מלוכלך באבק או עפר. סעיף מה 223
9. חיבור ע"י מים. סעיפים כח,ל 224
10. טבילה ע"ג טיט. סעיף לג 226
11. אופן הטבילה. סעיפים כז, לה-מ, מג 227

הכנות לטבילה. סימן קצט 232

1. בדיקה וחפיפה. סעיפים א,ב 232
2. זמן ההכנות לטבילה. סעיפים ג - ז 235
3. בעיות וספקות בחפיפה ובבדיקה. סעיפים ח,ט,יג 241
4. מצאה חציצה לאחר הטבילה. סעיפים י-יב 243

דיני הטבילה. סימן קצח לא,לב,לד,מח 247

1. טבילה ע"ג כלי או ע"ג דבר שמפחדת לעמוד עליו. סעיפים לא,לב 247
2. טבילה במקום שבני אדם מצויים. סעיף לד 250
3. כוונה. סעיף מח 250
4. צניעות וזהירות לאחר הטבילה. רמ"א מח 251

ברכת הטבילה. סימן ר..... 253

1. זמן הברכה 253
2. כיסוי בשעת הברכה. יו"ד סימן ר ואו"ח סימן עד 253
3. מקום הברכה. פת"ש ג, או"ח פד 256

הקדמה להלכות נידה. סימן קפג

1. דין התורה

א. כיצד אישה נטמאת?

ויקרא טו,יט – ואישה כי תהיה זבה, דם יהיה זובה בבשרה, שבעת ימים תהיה בנידתה, וכל הנוגע בה יטמא עד הערב.

1. מקום יציאת הדם

ספרא מצורע – 'כי תהיה זבה' יכול אפילו זבה מכל מקום תהא טמאה ת"ל והיא גלתה את מקור דמיה, לימוד על הדמים שאינן אלא מן המקור (רמב"ם אסו"ב ה,ג – הרחם שנוצר בו הולד הוא הנקרא מקור).

נדה מ,א – משנה. כל הנשים מטמאות בבית החיצון (מטמאות מכי אתא דם לבית החיצון, אע"ג דהעמידוהו כותלי רחמה), שנאמר 'דם יהיה זובה בבשרה'... **גמרא מא,ב**. הי ניהו בית החיצון?... אמר רבי יוחנן: עד בין השינים[4] (ומבין השינים ומעלה הוא המקור). איבעיא להו: בין השינים. כלפנים או כלחוץ? ת"ש דתני רבי זכאי: עד בין השינים, בין השינים עצמן - כלפנים. במתניתא תנא: מקום דישה. מאי מקום דישה? אמר רב יהודה: מקום שהשמש דש.

2. הרגשה בעת יציאת הדם[5]

נדה נז,ב – אמר שמואל: בדקה קרקע עולם וישבה עליה, ומצאה דם עליה - טהורה, שנאמר 'בבשרה' - עד שתרגיש בבשרה. האי בבשרה - מיבעי ליה שמטמאה בפנים כבחוץ! א"כ לימא קרא בבשר, מאי בבשרה - שמע מינה: עד שתרגיש בבשרה.

נדה מא,ב – ואין לי אלא נדה, זבה מנין - ת"ל זובה בבשרה (ההבדל בין נדה לזבה יתבאר לקמן).

3. הדם המטמא[6]

נדה מ,א – משנה. ומטמאין בכל שהוא, אפילו כעין החרדל ובפחות מכן.

נדה יט,א – משנה. חמשה דמים טמאים באשה: האדום (כדם מכה), והשחור, וכקרן כרכום (כזויית גן שכרכום גדל בו), וכמימי אדמה, וכמזוג (כיין מזוג במים). **גמרא**. מנלן דאיכא דם טהור באשה? דלמא כל דם דאתי מינה טמא! אמר רבי חמא בר יוסף אמר רבי אושעיא: אמר קרא 'כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם' בין דם טהור לדם טמא... אימא אדום ותו לא! א"ר אבהו: אמר קרא ודמיה דמיה - הרי כאן ארבעה.[7] והא אנן חמשה תנן! אמר רבי חנינא:

---

[4] יש לרחם שני פתחים: פנימי – היוצא מהרחם לצוואר הרחם. וחיצוני – המתחיל בסוף צוואר הרחם ופונה לבית החיצון (פרוזדור-נרתיק). ובין שני פתחים אלו עובר צוואר הרחם שאורכו 3 ס"מ. כדי שהאישה תטמא צריך שהדם יצא מהרחם, יעבור את צוואר הרחם ויצא לפרוזדור הוא הנרתיק, שאורכו כ 6.2 ס"מ. ובין השיניים הם תלתולי בשר כעין שיניים שנמצאים בצוואר הרחם וסוגרים את הרחם ונפתחים בעת הצורך.

[5] יתבאר בהרחבה בסימן קצ,א.

[6] יתבאר בהרחבה בסימן קפח.

[7] רש"י 'דמיה דמיה' - והיא גלתה את מקור דמיה (ויקרא כ) וטהרה ממקור דמיה (ויקרא יב) הרי ד' מיני אדמומית טמאה בה אבל שלמטה מהן לאו דם הוא.

שחור - אדום הוא, אלא שלקה. תניא נמי הכי: שחור זה, לא מתחלתו הוא משחיר, אלא כשנעקר (מהגוף) הוא משחיר, משל לדם מכה - לכשנעקר הוא משחיר.

נדה לו,ב – ת"ר: 'ואשה כי יזוב זוב דמה' (ויקרא טו,כה) - דמה מחמת עצמה ולא מחמת ולד (צירי לידה), אתה אומר מחמת ולד, או אינו אלא מחמת אונס? כשהוא אומר 'ואשה כי יזוב זוב דמה' - הרי אונס אמור, הא מה אני מקיים דמה - דמה מחמת עצמה ולא מחמת ולד.[8]
רמב"ם אסו"ב ה,א – האשה מתטמאת באונס בין לנדה בין לזיבות, כיצד כגון שקפצה ממקום למקום, או ראתה בהמה או חיה או עוף מתעסקין זה עם זה וחמדה וראתה דם, וכן כל כיוצא בזה הואיל וראתה דם מכל מקום.

=> אין אישה נטמאת אא"כ הרגישה בבשרה דם היוצא מן המקור, ואף אם לא יצא הדם מחוץ לגופה, כל שיצא לבית החיצון (לנרתיק) - טמאה. ולא כל דם מטמא את האישה, אלא חמישה גוונים, ואפילו אם הדם בא מחמת אונס ולא מעצמה כדרך הטבע - טמאה (אמנם אם בא מחמת מכה - טהורה. כדמוכח במקומות רבים בגמרא, ויתבאר לקמן בסימן קפז). ואין הבדל בכל זה בין נדה לזבה.

ב. נדה

ויקרא שם – ואישה כי תהיה זבה, דם יהיה זובה בבשרה, שבעת ימים תהיה בנידתה.

פסחים צ,ב – תניא: כל חייבי טבילות טבילתן ביום, נדה ויולדת טבילתן בלילה. דתניא: יכול תהא טובלת מבעוד יום, ת"ל 'שבעת ימים תהיה בנדתה' - תהא בנדתה כל שבעה.
ראש השנה י,א – נדה שאין תחילת היום עולה לה בסופה - סוף היום עולה לה בתחלתה.
רש"י 'ומה נדה שאין תחלת היום עולה לה בסופה' – שנאמר (ויקרא טו) שבעת ימים תהיה בנדתה - תהא בנדתה כל שבעה, ולא תאמר מקצת יום שביעי ככולו, ותטבול ביום. 'סוף היום עולה לה בתחלתה' – שאם ראתה סמוך לשקיעת החמה - עולה לה יום זה בשבעה ימי נדה, ואינה צריכה למנות אלא ששה והוא.

טור – מונה שבעה ימים עם יום ראייתה וטובלת בליל שמיני וכך הדין אפילו שופעת כל שבעה רק שתפסוק בטהרה ביום שביעי קודם בין השמשות (כלומר תעשה בדיקה פנימית שתוודא שהפסיקה לראות דם, כמבואר בנדה סח, ויתבאר לקמן בסימן קצו).

ג. זבה

ויקרא טו; כה,כח – ואישה כי יזוב זוב דמה ימים רבים בלא עת נידתה, או כי תזוב על נידתה, כל ימי זוב טומאתה כימי נידתה תהיה, טמאה היא... ואם טהרה מזובה, וספרה לה שבעת ימים ואחר תיטהר.

---

[8] מה שאמרו שדם מחמת ולד אינו מטמא זה דוקא בימי זיבה וכשברור שבא מחמת ולד, כמבואר במשנה ובגמרא שם, וכן יתבאר קצת לקמן בדין יולדת. ולא הובאה ברייתא זו כאן אלא ללמד שאפילו אם ראתה מחמת אונס טמאה.

(1) זבה גדולה

*** טומאתה**

ספרא מצורע – 'רבים' שלשה, יכול רבים עשרה אמר ימים ואמר רבים מה ימים מיעוט ימים שנים אף רבים מיעוט רבים שלשה. יכול שנים ושלשה הרי חמשה, וכי נאמר ימים ורבים והלא לא נאמר אלא ימים רבים הא כיצד הרבים הללו יהו מרובים על שנים וכמה הם הוי אומר שלשה.

נדה עב,ב-עג – אמר לו רבי אלעזר בן עזריה לר"ע: ואחד עשר יום שבין נדה לנדה[9] - הלכה למשה מסיני... הני הלכות נינהו? הני קראי נינהו! דתניא: יכול הרואה ג' ימים בתחילת נדה רצופים תהא זבה, ומה אני מקיים 'אשה כי תהיה זבה דם יהיה זובה' - ברואה יום אחד, ת"ל: 'בלא עת נדתה' סמוך לנדתה. ואין לי אלא סמוך לנדתה, מופלג לנדתה יום אחד מנין - ת"ל 'או כי תזוב'. אין לי אלא יום אחד, מנין לרבות מופלג שנים, שלשה, ארבעה, חמשה, ששה, ושבעה, שמונה, תשעה, עשרה, מנין? אמרת, מה מצינו ברביעי - שראוי לספירה וראוי לזיבה, אף אני אביא העשירי - שראוי לספירה וראוי לזיבה. ומנין לרבות אחד עשר - ת"ל בלא עת נדתה. יכול שאני מרבה אף שנים עשר? אמרת: לאו. ומה ראית לרבות אחד עשר ולהוציא שנים עשר? מרבה אני אחד עשר - שראוי לספירת או כי תזוב. ומוציא אני י"ב - שאין ראוי לספירת או כי תזוב... אלמא קראי נינהו! לר"ע - קראי. לר' אלעזר בן עזריה - הלכתא.

*** טהרתה**

ויקרא שם – ואם טהרה מזובה, וספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר.

נדה סז,ב – תניא 'ואחר תטהר' - 'אחר' אחר לכולן, שלא תהא טומאה מפסקת ביניהן.[10] ר' שמעון אומר: אחר תטהר - אחר מעשה (הספירה) תטהר.
רשב"א 'ר"ש אומר וכו' – ולאו למימרא דפליג (ר"ש) אדרשא דרבנן דדרשי אחר תטהר... דהא ליכא מאן דפליג, אלא ממילא שמעינן להו, ורבנן נמי כ"ש דאית להו דרשא דר"ש.

יומא פח,א – הזב והזבה... - טובלין כדרכן ביום הכפורים. נדה ויולדת טובלות כדרכן בלילי יום הכפורים.

=> לאחר שבעת ימי הנדה מתחילים אחד עשר ימי זיבה שהרואה בהם דם אינה נעשית נדה אלא זבה. אם ראתה שלושה ימים ברציפות טמאה ואינה נטהרת אלא עד שתעשה הפסק טהרה (כמבואר בנדה סט,א. כדי לוודא שהימים הבאים אכן נקיים), תספור שבעה ימים נקיים ותטבול, ויכולה לטבול ולהיטהר בתחילת היום השביעי שמקצת היום ככולו. וכשבית המקדש היה קיים הייתה מביאה ביום השמיני קורבן (כמבואר שם בפס' כט).[11]

---

[9] רש"י 'שבין נדה לנדה' - בין סוף נדה לתחילת נדה משכלו ימי נדה אינה חוזרת להיות נדה לישב לראייה אחת ששה והוא עד שיכלו י"א יום.
[10] מלבי"ם – יש הבדל בין אחר ובין אחרי. כמ"ש במדרש רבה (פ' מד) ר' יודן אומר 'אחר' - סמוך, 'אחרי' - מופלג, שמלת אחר מורה סמיכות הדבר אחר דבר א' קודם (ולענינו, שכל הימים היו נקיים, זה דבר אחד, אך אם חלקם נקיים וחלקם לא זה כבר שני דברים שונים). ומלת אחרי מורה אחרי דברים או זמנים שונים.
[11] נדה לח,ב – משנה. כל אחד עשר יום בחזקת טהרה. ע"כ. וכ"כ הרמב"ם. מכאן שבד"כ אין אישה רואה דם זיבה.

(2) זבה קטנה (שומרת יום כנגד יום)

נדה עג,א – ואין לי אלא שלשה ימים, שני ימים מנין - ת״ל ׳כל ימי זוב טומאתה כימי נדתה תהיה׳. יום אחד מנין - ת״ל ׳כל ימי... ומנין שסופרת אחד לאחד - ת״ל ׳כל המשכב אשר תשכב עליו כל ימי זובה כמשכב נדתה יהיה לה׳[12] (ויקרא טו,כו). יכול תספור שבעה לשנים, ודין הוא, ומה הוא (זב) שאין סופר אחד לאחד - סופר שבעה לשנים, היא שסופרת אחד לאחד - אינו דין שתספור שבעה לשנים? ת״ל ׳יהיה לה׳ - אינה סופרת אלא יומה.
מגילה כ,א – **משנה**. שומרת יום כנגד יום לא תטבול, עד שתנץ החמה. וכולן שעשו משעלה עמוד השחר - כשר. **גמרא**. פשיטא! מאי שנא שומרת יום כנגד יום מכל חייבי טבילות? - איצטריך, סלקא דעתך אמינא תיהוי כראיה ראשונה של זב, וראיה ראשונה של זב איתקש לבעל קרי, דכתיב ׳וזאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע׳, מה בעל קרי טובל ביום (שבו נטמא) - האי נמי ליטבול ביומיה. והא ביממא לא מצי טבלה, דכתיב ׳כל ימי זובה כמשכב נדתה יהיה לה׳ - בליליא מיהת ליעביד מקצת שימור, ותטבול. קא משמע לן: כיון דבעיא ספירה - ספירה - ביממא היא.[13]

=> אף אם רואה יום אחד או יומיים בימי הזיבה, היא טמאה טומאת זיבה, אך אינה צריכה לשמור שבעה נקיים, אלא יום אחד נקי, וצריכה לעשות באותו יום שראתה הפסק טהרה (כדי לוודא שהיום הבא הוא יום נקי), ויכולה לטבול ולהיטהר מיד אחר הנץ מפני שמקצת היום ככולו.

*** ראתה ביום האחד עשר**

נדה עא,ב-עב,א – **משנה**. הרואה יום אחד עשר, וטבלה לערב ומשמשה, **ב״ש** אומרים: מטמאין משכב ומושב, וחייבין בקרבן (שהוא כבועל שומרת יום כנגד יום דקסבר יום י״א בעי שימור ביום י״ב). **וב״ה** אומרים: פטורים מן הקרבן (דלא בעי שימור, אמנם מדרבנן בעי שימור וטמאים מדרבנן, כמבואר מיד בגמרא). **גמרא**. אמרו להן ב״ש לב״ה: מ״ש יום י״א מיום תוך י״א? אם שיוה לו לטומאה לא ישוה לו לקרבן? אמרו להן ב״ה לב״ש: לא אם אמרת בתוך י״א יום - שכן יום שלאחריו מצטרף עמו לזיבה, תאמרו ביום י״א - שאין יום שלאחריו שנצטרף עמו לזיבה! אמרו להם בית שמאי: השוו מדותיכם, אם שיוה לו לטומאה - ישוה לו לקרבן, ואם לא שיוה לו לקרבן - לא ישוה לו לטומאה. אמרו להם ב״ה: אם הביאנוהו לידי טומאה - להחמיר (מדרבנן), לא נביאהו לידי קרבן - להקל (להביא חולין בעזרה).

=> מהתורה הרואה ביום ה-י״א לימי הזיבה טובלת מיד ואינה צריכה לשמור לו יום אחד בטהרה, מכיוון שאין היום ה-י״ב מצטרף עמו לזיבה, אמנם מדרבנן צריכה לשמור את יום י״ב בטהרה, גזירה משום הרואה לפני יום י״א של ימי הזיבה, ולכן תטבול רק בבוקר י״ב. **וכ״כ טור**.

*** ראתה ביום העשירי**

נדה עב,ב – איתמר, עשירי; **רבי יוחנן אמר**: עשירי כתשיעי, מה תשיעי - בעי שימור, אף עשירי - בעי שימור (י״א כנגדו, אע״ג דאינה ראויה לבא לידי זבה גמורה). **ריש לקיש אמר**: עשירי כאחד עשר, מה אחד עשר - לא בעי שימור (מהתורה), אף עשירי - לא בעי שימור.
ב״י – ומשמע דהלכה כר׳ יוחנן דכוותיה קיי״ל לגבי ריש לקיש, וכן נראה מדברי **הרמב״ם**.

---

[12] הוסיף לה הויה של שימור. רש״י. הלימוד מהפסוק לא ברור.
[13] כל ספירה דיממא היא, דכתיב וספרה לה שבעת ימים. רש״י.

*** ראתה ביום העשירי והאחד עשר**

סמ״ג – ראתה יום עשירי ויום אחד עשר שעכשיו כלו ימי הזיבה ומתחילים ימי נדה צריכה שימור יום י״ב מן התורה, ויש אומרים מדברי סופרים, מאחר שעברו ימי זיבה.

(3) איסור תשמיש וטבילה ביום שימור האחרון[14]

נדה עב,א – מודים ברואה בתוך י״א יום, וטבלה לערב ושמשה - שמטמאין משכב ומושב, וחייבין בקרבן. טבלה ביום של אחריו ושמשה - ה״ז תרבות רעה, ומגען ובעילתן תלויין.
נדה סז,ב – תניא... **ר׳ שמעון אומר**: אחר תטהר - אחר מעשה (הספירה) תטהר.[15] אבל אמרו חכמים: אסור לעשות כן, שמא תבא לידי ספק.

=> **רש״י** – טבלה ביום שימור דזבה קטנה ושימשה בו ביום הרי בעילה זו תלויה ומגען (בטהרות) ג״כ תלוי, שאם תראה בו ביום תסתור כל מה שלפניו ונמצאת טמאה למפרע ונמצא זה שבעל זבה וחייבין קרבן על בעילתן ומגען טמא למפרע, עכ״ל. לכן אסורה לשמש ביום השימור האחרון (ואף הרואה ביום הי״א אסורה לשמש ביום הי״ב, אע״פ שגם אם תראה לא תסתור למפרע[16]).

נדה סז,ב – אמר ליה רב פפא לרבא ולאביי: מכדי האידנא כולהו ספק זבות שוינהו רבנן (כמבואר לקמן), ליטבלינהו ביממא דשביעאה? (תשובה:) משום דרבי שמעון, דתניא... **ר׳ שמעון אומר**: אחר תטהר - אחר מעשה (הספירה) תטהר,[17] אבל אמרו חכמים: אסור לעשות כן, שמא תבא לידי ספק.

=> אסרו לטבול ביום השביעי מפני דברי ר״ש, **וכ״פ שו״ע קצז,ג** – אסורה לטבול ביום השביעי.[18]

נחלקו בביאור הברייתא, מה אסר ר״ש ׳שמא תבא לידי ספק׳?

רש״י ׳לידי ספק׳ – שמא תשמש בו ביום ותראה מיד לאחר תשמיש ונמצא סותרת כל שלפניה וטבילתה פסולה. **וכ״כ תוס׳, סמ״ג, תרומה ומרדכי**. => ר״ש אסר לטבול ביום השביעי שמא תשמש ותבוא לידי ספק, שאולי תראה ותסתור ספירתה.
רמב״ם ו,יד – אסורה לבעלה עד לערב שלא תביא עצמה לידי ספק. **יא,יז** – אם טבלה בשביעי, אע״פ שאסור לעשות כן לכתחלה שמא יבוא לבעול בשביעי אחר הטבילה, הואיל וטבלה בזמנה אפי׳ היתה זבה ודאית הרי זו עלתה לה טבילה. => משמע שהבין שר״ש אסר תשמיש בלבד, ורק אחר כך אסרו חכמים לטבול ביום השביעי שמא תשמש. **וכ״מ מהרי״ף** (ב״י).[19]

---

[14] ביום שביעי לזבה גדולה, ולמחרת הראיה לזבה קטנה.
[15] כיון שספרה מקצת היום של ז׳ תטהר ע״י טבילה. רש״י.
[16] נדה עב,א – הרואה יום אחד עשר... טבלה **ביום** של אחריו ושמשה את ביתה, ואח״כ ראתה, ב״ש אומרים: מטמאין משכב ומושב (מדרבנן), ופטורין מן הקרבן. וב״ה אומרים: ה״ז גרגרן (ממהר לחטוא שמא ירגיל בכך תוך י״א אבל לענין טומאה טהורה). נדה נד,א – אמר רב ששת: זאת אומרת, גרגרן דתנן - אסור. **וכ״כ רמב״ם ורש״י**.
[17] כיון שספרה מקצת היום של ז׳ תטהר ע״י טבילה. רש״י.
[18] כ״כ כל הראשונים שיובאו לקמן, אמנם הרז״ה (בעה״נ טבילה א) התיר לטבול ביום השביעי, וכתב – הא דא״ל רב פפי לרבא הא ליטבלן ביומא דשבעה, נראה בעיני שהוא לשון נקיה, כלומר ליטבלן ולישמשן וכההיא דאמרינן ההוא יומא יום טבילה הוה.
[19] טור קפג – ותטבול מיד לאחר הנץ... ומ״מ אסורה לשמש כל היום. ואילו בסימן קצז כתב – אסרו לזבה לטבול ביום ז׳. וכתב הב״י שאפשר שפירש כרש״י ומה שכתב בסימן קפג שאסור לשמש הוא מן התורה (שכוונתו בסימן קפג לבאר את האסור מדין התורה), שמאחר שהוא יכול לבוא לידי איסור כרת אם ישמש ודאי שאסור לו לשמש מן התורה שאדם מוזהר ועומד שלא יביא עצמו למקום שיבוא לעבור על איסור כרת, ומה שכתב בסימן קצז הוא לאחר תקנת חכמים. ואפשר שפירש כרמב״ם ובסימן קפג כתב שאסור רק תשמיש כמו הגזירה המקורית, כר״ש, והוסיף את הגזירה המאוחרת בסימן קצז.

רשב״א – ואע״פ שגזירה לגזירה היא זו, החמירו עליה מפני כרת שבה. **וכ״כ הר״ן**.

ד. חישוב ימי הנדה והזיבה

נחלקו באופן חישוב ימי הנידה והזיבה:

רמב״ם (אסורי ביאה ו,ד-ו) – כל שבעת הימים שנקבעה לה וסת בתחלתן הן הנקראין ימי נדתה, בין ראתה בהן דם בין לא ראתה בהן דם[20], ומפני מה נקראין ימי נדה מפני שהן ראויין לנדה וכל דם שתראה בהם דם נדה יחשב. וכל אחד עשר יום שאחר השבעה הן הנקראין ימי זיבתה, בין ראתה בהן דם בין לא ראתה, ולמה נקראין ימי זיבה מפני שהן ראויין לזיבה, וכל דם שתראה בהן דם זיבה יחשב, והזהר בשני שמות אלו שהן ימי נדתה וימי זיבתה.
כל ימי האשה מיום שיקבע לה וסת עד שתמות או עד שיעקר הוסת ליום אחר תספור לעולם שבעה מתחלת יום הוסת ואחריהן אחד עשר ואחריהן שבעה ואחריהן אחד עשר.
רמב״ן – ספירת הנדות והזיבה כך הוא, הרואה דם תחלה יושבת שבעה לנדתה, ראתה יום שמיני נעשית זבה קטנה ושומרת יום כנגד יום, ראתה ביום תשיעי שומרת יום עשירי, ראתה בו הרי זו זבה גדולה וצריכה ספירת שבעה נקיים. משעה שהאשה נעשית זבה גדולה אינה חוזרת לימי נדות עד שתספור שבעה נקיים, וכשתשלים שבעה נקיים ותראה תחזור לתחלת ימי נדה... לא ראתה עד יום כ״ו (לראייתה האחרונה, שאז לכאורה צריכה למנות שוב ימי זיבה) אין מונין ליום הראוי לזיבה אלא הרי זו תחלת נדה... אין זיבה אלא בי״א הסמוכין לשבעה שראתה בהן נדות, והזהר במנין זה שכבר טעה בו מגדולי המחברים. **וכ״כ רש״י, רבינו יונה וטור**.

=> **לדעת רמב״ן ורו״ה** חישוב ימי נדה וזבה מתחיל כל פעם מחדש כשתראה דם נדה, כלומר אשה שראתה דם נעשית נדה ומתחילה למנות שבעה ימי נדה ולאחריהם אחד עשר ימי זיבה, אם לא ראתה בימי הזיבה, לא חוזרת למנות ימי נדה וזיבה עד שתראה שוב לאחר ימי הזיבה. ואם נעשתה זבה אינה חוזרת למנות ימי נדה וזיבה עד שתטהר מזיבתה ותראה. **אך לדעת הרמב״ם** ימי נדה וזיבה קבועים ולא תלויים בראייתה לכן מיום שיקבע לה וסת סופרת שבעה מיום הוסת ואחריהם אחד עשר, ואחריהם שבעה ואחריהם אחד עשר וכן הלאה.[21]

2. דין חכמים

נדה סו,א – אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר רב, **התקין רבי בשדות**: ראתה יום אחד - תשב ששה והוא, שנים - תשב ששה והן, שלשה - תשב שבעה נקיים.

רש״י 'בשדות' – מקום שאין בני תורה ואינן יודעות למנות פתח נדות מתי הן ימי נדה מתי הן ימי זוב. 'ששה והוא' – כדין תורה ושמא בימי נדה הוא. 'שנים תשב ששה והן' – לחומרא שמא ראשון סוף זוב ושני תחלת נדה וצריכה עוד ששה, אבל שלשה דאילו הוה ימי זיבה צריכה ז' נקיים השתא נמי תשב שבעה נקיים שמא בימי זיבה עומדת.
וביאר הר״ן – וששה דקאמרינן נקיים בעינן, דכיון דטועה משוינן לה, איזה יום שתראה מספקינן לה בתחלת נדה.[22]

---

[20] ואולי עד שיקבע לה וסת תלוי בראיתה, כשיטת הרמב״ן לקמן.
[21] נלע״ד שכל פעם הספירה מתחדשת מיום וסתה.
[22] נמצא שתקנת רבי אפילו בראיה אחת חמורה יותר מדין התורה, וכשאמר רש״י שהיא נוהגת כדין תורה כוונתו היתה רק לענין שהיא ממתינה שבעה (רמב״ן).

וכ״כ הרי״ף והרא״ש והוסיפו עוד טעם לתקנה – כיון דאימעוט רבנן דהוו בקיאי בחזותא דדמא... חשו רבנן דילמא משלמי דם טמא לדם טהור וטבלן ואתו לידי איסורא דכרת, דהא אפשר למיהוי כל דם דחזיא בשיתא יומי טהור וליכא טמא אלא הד דחזיא בשביעי בלחוד דצריכה למישלם עלה שבעה יומי וכיון דסבירא לה דדם דכולהו שבעה טמא הוא אמרי שלימו לן שבעה יומי וטבלן לאורתא ואתו לידי איסורא. וכע״ז כתבו **הרמב״ן והרב המגיד**.

שם – **אמר ר׳ זירא**: בנות ישראל החמירו על עצמן, שאפילו רואות טפת דם כחרדל - יושבות עליה שבעה נקיים.
ברכות לא,א – תנו רבנן: אין עומדין להתפלל לא מתוך דין, ולא מתוך דבר הלכה, אלא מתוך הלכה פסוקה. והיכי דמי הלכה פסוקה? אמר אביי: כי האי דרבי זירא, דאמר רבי זירא: בנות ישראל החמירו על עצמן וכו׳.

וכ״פ שו״ע – ואפילו לא ראתה אלא טיפת דם כחרדל יושבת עליו שבעה נקיים. **וכתבו אגור בשם שע״ד והגש״ד** – ה״ה אם ראתה פחות מחרדל. **וכ״כ ש״ך**.

הובאו 4 טעמים לחומרת בנות ישראל:

רי״ף ורא״ש – אע״ג דהא תקנתא דשדות ליכא למיחש בה לאיסורא כלל, עבדו רבנן הרחקה יתירא ואנהיגו בנות ישראל למיעבד כרבי זירא, דהא אמרינן דהא דרבי זירא הלכה פסוקה היא.
ר״ן – הטעם שהחמירו כרבי זירא ולא סגי להו בתקנתא דרבי **יש אומרים** דהיינו כדי שלא יטעו בדבר שלפעמים תהא זבה גדולה ותהא סבורה שלא ראתה אלא שנים כגון שראתה שתי ראיות ואחת מהן בין השמשות ולא תספור אלא ששה והן וכדי שלא תבוא לטעות בכיוצא בזה השוו מדותם שאפילו בדם טיפה כחרדל יהיו יושבות שבעה נקיים. ועדיין אין זה מספיק אלא **יש לומר** שכיון שלפעמים בטיפה כחרדל יושבת שבעה נקיים דהיינו בזיבה הסותרת, החמירו בנות ישראל על עצמן לעשות כל דם שתראינה כאילו היא סותרת. ע״כ. **והרמב״ן ומ״מ** כתבו את הטעם האחרון.
ט״ז – יש מקום לטעות בין נקיים דנדה (שהם שישה) לנקיים דזיבה (שהם שבעה) על כן צריכה בכל מקום שבעה נקיים.[23]

ר״ן – ורבותא דטיפת דם כחרדל היינו משום דהוה מצינן למימר דבדם מרובה דוקא הוא שראוי להחמיר בו דשמא יצא מן המקור בשלשה ימים זה אחר זה ושהה בפרוזדור שהוא כמו שיצא לחוץ וצריכה מן התורה שבעה נקיים אם היא בימי זובה, ולהכי נקט טיפה כחרדל אע״ג דודאי אינה אלא ראייה אחת. וכיו״ב כתב **המרדכי וכ״כ רבינו יונה**.[24]

---

[23] **טור** – משרבו הגליות... ונתמעטו הלבבות חשו שמא יבואו לטעות באיסור כרת שמא תראה אשה בימי נדתה ששה ימים ויהיה הכל דם טהור, ובשביעי תראה דם טמא וסבורה לטבול בליל שמיני וצריכה עוד שבעה ימים החמירו לטמא כל מראה דם אדום וכדי שלא יבואו לידי טעות בין ימי נדה לימי זיבה הוסיפו חומרא אחר חומרא עד שאמרו שאפילו אם לא תראה האשה אלא טיפת דם כחרדל תשב עליה שבעה נקיים כזבה גדולה.
ב״י – ודברי רבינו בזה כמעורבבים ואינם מבוארים. **והט״ז** יישב את דעת הטור, וכתב שיש לגרוס כך – חשו שמא יבואו לטעות באיסור כרת, החמירו לטמא כל מראה דם אדום, ושמא תראה אשה בימי נדתה ששה ימים ויהיה הכל דם טהור, ובשביעי תראה דם טמא וסבורה לטבול בליל שמיני וצריכה עוד שבעה ימים וכדי שלא יבואו לידי טעות בין ימי נדה לימי זיבה הוסיפו חומרא אחר חומרא עד שאמרו שאפילו אם לא תראה האשה אלא טיפת דם כחרדל תשב עליה שבעה נקיים כזבה גדולה, ע״כ גריסתו, וכתב – ופירוש דברי רבינו כך הוא דשלשה חששות יש כאן האחד במראה דם שיטעו לטהר, על כן החמירו לטמא כל מראה דם אדום, ועוד חשש לענין ימי נדה, ע״כ היה צריך ששה נקיים, ועוד חשש שתטעה בימים בין זיבה לנדה ע״כ צריכה שבעה נקיים.
[24] ב״י – רבינו יונה דחה את דברי האומרים שהחומרא היתה מפני שהיה מועט כחרדל שזה אף מן הדין הוא טמא, וכן דחה דברי האומרים שהחומרא היתה מפני מראה הדם כעין החרדל, דמה חומרא היתה זו דהא דינא הוי הכי דכמראה החרדל מטמא (ותמהו עליו במעדני יו״ט ודברי חמודות שדינו כמראה צהוב שטהור (כמבואר לקמן).

3. פנויה

ריב״ש תכה – דבר ברור הוא שאיסור ביאת הנדה, לא באשתו בלבד אלא בין באשתו בין באשת חברו בין בפנויה, נאמר בתורה ׳ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב׳ ולא חילק הכתוב בין נשואה לפנויה, וכן שנינו בכתובות כט,א. **הובא בב״י**. **וכ״כ רמ״א** – אין חילוק בין פנויה לנשואה לענין איסור נדה כי כל הבא על הנדה חייב כרת.

*** האם מותר לפנויה לטבול. טה״ב עמ׳ לח**

ריב״ש שם – **שאלה:** ואיך לא תקנו שום תקון או שום גדר של טהרה בפנויה, כדי שלא יכשלו בה רבים אחר שהבא עליה ענוש כרת והנוגע בה באצבע קטנה חייב מלקות. **תשובה:** אדרבה, אם היתה טובלת היה בה מכשול שהיו מקילין באיסורה, כיון שאין אסורה אלא מדרבנן. הובא **בב״י**.

מג״א – גם הבתולות נוהגות לטבול בערב יום הכיפורים.

מור ואהלות – לי נראה שבתולות לא יטבלו בערב יוה״כ משום חשש מכשול, וכמ״ש הריב״ש. **וכ״כ שדי חמד ואלף המגן**.
קצה המטה – הכא כשרואים שאנשים ונשים נערים ובתולות כולם טובלים בעיו״כ מחמת קדושת היום הכא מהיכי תיתי שיבואו לטעות ע״י זה שתכלית הטבילה לטהרת נדה.

שבט הלוי – נראה שאסור לנשים בתוך שבעה נקיים לטבול בערב יוהכ״פ ואפילו ביום ו לנקיים ואיסור גמור הוא שקרוב מאד שיבואו למכשול גדול, אבל רשאית לטבול בימי טומאה ממש וכן בימי טהרה וכן היו גדולים שהקפידו על זה.
טה״ב – שב ואל תעשה עדיף (ופנויה לא תטבול אפילו בימי טומאתה). וכן הנשים הנשואות שהן בתוך שבעה נקיים לא יטבלו שיש לחוש למכשול ותקלה.

דיני הרגשה. סימן קפג,א וקצ,א

1. עיקר הדין

נדה נז,ב – אמר שמואל: בדקה קרקע עולם וישבה עליה, ומצאה דם עליה - טהורה, שנאמר בבשרה - עד שתרגיש בבשרה... האי בבשרה - מיבעי ליה שמטמאה בפנים כבחוץ! א"כ לימא קרא בבשר, מאי בבשרה - שמע מינה: עד שתרגיש בבשרה. תנן: הרואה כתם על בשרה כנגד בית התורפה - טמאה. ואע"ג דלא הרגישה! אמר רב ירמיה מדפתי: מודה שמואל שהיא טמאה מדרבנן.

מ"מ – אפילו ראתה (מהמקור) בלא הרגשה, מן התורה אינה טמאה (אלא מדרבנן, ודם היוצא שלא בהרגשה נקרא כתם ודיניו יתבארו בסימן קצ). **וכ"כ ט"ז קצ,א, וכ"ד רוב הפוסקים** (טה"ב).[25]

2. מהי הרגשה. פת"ש קפג,א

תה"ד – אשה שהרגישה שנפתח מקורה להוציא דם. **וכ"כ שו"ע** קצ,א.
רמב"ם אסורי ביאה ה,יז – האשה שהשתינה מים ויצא דם עם מי רגלים, הרי זו טהורה, ואפילו הרגיש גופה ונזדעזעה אינה חוששת שהרגשת מי רגלים היא זו. => מדויק מכאן שכשהרגיש גופה ונזדעזעה בלא מי רגלים וראתה דם טמאה. **וכ"כ חוו"ד, סד"ט, פת"ש ועוד**.

=> מצאנו בפוסקים שתי דוג' להרגשות האוסרות מהתורה: 1. פתיחת פי המקור. 2. זעזוע הגוף.

*** הרגשת זיבת דבר לח (הרגשה בפרוזדור והרגשה שאינה מצערת)**

נו"ב נה – נלע"ד דאף הרגשת זיבת דבר לח חשיב הרגשה ולא בעינן הרגשת פתיחת המקור דוקא והרי עיקר ההרגשה יליף שמואל מבשרה שתרגיש בבשרה והרי האי בשר לאו על בשר המקור קאי שהרי מזה ילפינן שמטמאה בפנים כבחוץ והרי אינה מטמאה אלא מן השינים ולחוץ, וא"כ האי בשרה היינו בשרה שמן השינים ולחוץ, וא"כ גם שתרגיש בשרה היינו בשר זה והרי זה כבר הוא חוץ לפתח המקור, ואיך נימא שבעינן שתרגיש פתיחת המקור. אע"כ לא בעינן רק שבשרה ירגיש זיבת הדם ואם מרגשת זיבת דבר לח הרי כבר הרגישה והרגשת המקור לא נזכר בפסוק אלא הרגשת הבשר. ע"כ. => אף אם מרגישה זיבת דבר לח בפרוזדור טמאה.
חוו"ד קצ,א – נראה דבעינן שתרגיש שזב ממקורה דאם לא הרגישה שזב ממקורה נראה דטהורה, כיון שבשעה שנפל מהמקור לפרוזדור לא הרגישה, ורחמנא טהריה להדם שבא בלא הרגשה מאין יתחיל הטומאה בפרוזדור.

---

[25] אמנם סד"ט (סימן קצ,צג) הבין מרש"י שהרגשה היא רק סימן לכך שהדם יצא מהמקור, ולא סיבה, לכן כל שידוע שיצא מגופה, אפילו אם לא הרגישה - טמאה, וכ"כ תוס' רי"ד. וכ"פ סד"ט למעשה. וקשה, כיצד זה מסתדר עם דעתו לקמן, שבבדיקת עד אנו אומרים שהרגישה ולא שמה לב בגלל הרגשת העד, לכאורה לא צריך לכל זה, שכל עוד ברור שבא מגופה לא צריכה הרגשה, וצ"ע.

חת״ס קמה – (כתוב ב)ריש נדה ׳ישנה נמי אגב צערה מתערה׳[26] משמע דכל הרגשה הוא מחמת צער ולא זיבת דבר לח בעלמא, דפשוט דע״י זיבת דבר לח לא מתערה... מ״מ בהא מסקינן דעיקר הרגשה דאורייתא היא לפע״ד הרגשת פתיחת פה״מ או צער כעקיצת מי רגלים אבל לא זיבת דבר לח. **וכ״פ טה״ב, שבה״ל** ב,פח **ודר״ט**.[27]

*** מצאה דם בבדיקה בלא הרגשה. פת״ש א**

פת״ש א – ואם מצאה דם בבדיקה בלא הרגשה או אחר תשמיש בלא הרגשה אי הוי ספק דאורייתא ונימא הא דלא ארגשה משום דסברה הרגש עד או שמש הוא או לא ע׳ בשו״ת שב יעקב ובתשובת כתר כהונה סי׳ מ״ח שהאריכו בזה וע׳ בדברי השל״ה שהבאתי לקמן סי׳ קפ״ח ס״א אמנם **הכו״פ והס״ט וח״ד** כתבו דהוא דאורייתא אבל בקינוח או שלא הכניסה העד בעומק אלא מהפרוזדור ולחוץ אינו אלא מדרבנן כשלא הרגישה וכן סמוך להטלת מי רגלים הוא ג״כ דאורייתא ח״ד ע״ש.

3. הרגישה ולא מצאה דם. קצ,א וקפח,א

תה״ד סימן רמו – **שאלה**: אשה שהרגישה בעצמה שנפתח מקורה להוציא דם, והלכה ובדקה את עצמה מיד ומצאתה על העד לחלוחית לבן... יש לטהר האשה או לאו? **תשובה**: נראה באשה שהרגישה שנפתח מקורה להוציא דם ובדקה אח״כ ולא מצאה כלום יש לטמאה, דודאי יצא טיפת דם כחרדל ונתקנח או נמוק דהרגשה סברא דאורייתא היא.[28]
מ״מ בנ״ד הואיל ומצאת ליחלוחית דלובן על העד אמרינן דההיא טיפת לובן היא דארגשה דלובן וירוק נמי מן המקור קאתי, וכיון דנוכל למיתלי ההרגשה במידי תלינן, כדאמרינן פ׳ הרואה כתם ׳אימור הרגשת עד אימור הרגשת השמש׳, אמנם ירא אנכי להקל.

=> הרגישה שנפתח מקורה, ובדקה מיד: אם מצאה מראה טהור[29] - טהורה, מפני שאפשר לתלות שמשום כך הרגישה, אך אם לא מצאה כלום - טמאה, שודאי יצאה טיפת דם ואבדה. ואם בדקה לאחר זמן, אף אם מצאה מראה טהור - טמאה.[30] **וכ״פ שו״ע ורמ״א** (אע״פ שתמה על תה״ד בדר״מ קפח,ב[31]) **קפח,א וקצ,א**.[32]

שאלת יעב״ץ ורדב״ז – אין הלכה כתה״ד ורק כשתרגיש ותראה דם - טמאה (הובאו בפת״ש קצ,ז).

ונחלקו בביאור דעת תה״ד, מה פירוש ׳מיד׳ (פת״ש קצ,ה):[33]

---

[26] נדה ג,א – היינו טעמא דשמאי (שאמר ׳דיה שעתה׳ ולא חוששים שראתה לפני כן): הואיל ואשה מרגשת בעצמה. והלל (שאמר שטמאה למפרע מבדיקתה האחרונה, שמא ראתה לפני כן) - כסבורה הרגשת מי רגלים היא. ולשמאי - האיכא ישנה: ישנה נמי, אגב צערה מיתערא, מידי דהוה אהרגשת מי רגלים.

[27] אמנם כתב בדר״ט שכל מקרה לגופו צריכה לשאול חכם, אבל הכלל הוא שאם הרגשה כזאת קרתה פעם או פעמיים יש להחמיר, אך אם דרכה של אישה כך כל הזמן מקילים.

[28] המשך דבריו – כדמוכח בפרק הרואה כתם (נז,ב) דפריך אנמצא לאחר זמן פטורים מן הקרבן אי דארגישה אמאי פטורים אלמא דסברא דאורייתא היא מדחייב עליה קרבן וכיון דסברא דאורייתא היא הוי כמו למאן דאמר וסתות דאורייתא דאפילו בדקה ומצאה טהורה טמאה כדאיתא בפרק כל היד (טז,א).

[29] פשוט שאין הכוונה לליחה הטיבעית שיש בנרתיק אלא למראה שיש בו ממשות, שהרי ברור שההרגשה היא לא מהליחה הטיבעית.

[30] אע״פ שבתשובה לא חילק בין מיד ללאחר זמן, ורק בשאלה מובא חילוק זה, מ״מ מלשון שו״ע משמע שהיקל רק אם מצאה מיד מראה טהור, וכן הבינו האחרונים.

[31] שכתב – צריך עיון דהא בגמרא ריש הרואה כתם לא קאמר דהרגשה דאורייתא אלא במצאה כתם עם הרגשה או שמצאה דם במי רגליה אבל בלאו הכי לא משמע שם דטמאה, גם לא ראיתי לאחד מן הפוסקים שכתבו לטמאותה בהרגשה בלא ראייה כלל ולכן דבריו צריכים עיון, ע״כ. ואולי אפשר להשיב בפשטות שתה״ד דיבר במקרה שודאי הרגישה שנפתח המקור, ושם מדובר בספק, ורק משום שראתה דם מיד לאחמ״כ אנו אומרים שודאי דם זה בהרגשה, שחזקה על דם שבא מהמקור שבא בהרגשה.

[32] אע״פ שתה״ד כתב בסוף דבריו – אמנם ירא אנכי להקל (שאם ראתה מראה טהור טהורה). מ״מ כתב עליו הב״י – ונראה לי שחומרות יתרות הן ולית דחש להו.

[33] כדי להבין את מחלוקתם ואת המושגים שבדבריהם, צריך לעיין קודם בתחילת סימן קפד, במחלוקת האם וסתות דאורייתא או דרבנן.

חוו״ד – ׳מיד׳ הוא שיעור וסת[34], לכן אפילו בדקה תוך שיעור וסת ולא מצאה כלום - טמאה, ורק אם בדקה תוך שיעור וסת ומצאה מראה טהור - טהורה.[35] **וכ״מ מנו״ב** (פת״ש קצ,ז).[36]

כו״פ – ע״כ ׳מיד׳ הוא אפילו אחר שעור וסת, שהרי אם בדקה תוך שיעור וסת ולא ראתה כלום - טהורה, כמו דאמרינן (נדה טז ע״א) למ״ד וסתות דאורייתא (לפי פירוש ר׳ זירא בדעת רב, כפי שיתבאר לקמן בסימן קפד). **וכ״מ מסד״ט** (סוף פת״ש קצ,ו), והסתפקו האחרונים מהו שיעור ׳מיד׳ שאם ראתה בו מראה טהור - טהורה.[37]

תפארת צבי – אם לובשת בגד המהודק לגוף נחשב הדבר לבדיקה תמידית. **וכ״כ בדי השלחן וטה״ב** (עמ׳ שעא).

פרטים נוספים. סימן קצ

*** הרגישה הרגשה שאינה פתיחת פי המקור. פת״ש קצ ג,ד,ו**

חכ״א (הובא בפת״ש ד) – בהרגשה שנזדעזעו אבריה, אם בדקה ולא מצאה כלום טהורה שתלינן בשאר מקרים (וכש״כ זיבת דבר לח).

חת״ס (הובא בפת״ש ו) – אין הבדל בין הרגשת פתיחת פי המקור לזעזוע הגוף שהן הרגשות דאורייתא.

*** הרגישה ומצאה כתם לאחר זמן. פת״ש ג**

נחלקו הפוסקים מה הדין אם **הרגישה שניתז ממנה** ולא בדקה, ואחרי זמן מצאה כתם:

שב יעקב – זה שכיח הרבה בין הנשים שע״י עטוש בכח נתזין ממנה מי רגלים, ואי הוי בדקה מיד הייתה רואה לחלוחית של מי רגלים, ואחזוקי איסורא לא מחזקינן.

תפארת צבי – דוקא שהרגישה שיצאו ממנה כמה טיפין ואח״כ מצאה כתם קטן, מוכח שמי רגלים היה דאי היה דם היה נמצא הרבה (׳כמה טיפין׳), אבל אם הרגישה כאילו יצא ממנה מעט ואינה יודעת מה הוא ואח״כ מצאה כתם אפילו פחות מכגריס תלינן כתם זה בהרגשה וטמאה (ומשמע שמחמיר בהרגשת זיבת דבר לח).

סד״ט – דוקא בפתיחת המקור החמיר תה״ד, מה שאין כן בהרגישה שניתז ממנה. **וכ״כ חכ״א**.

=> מ״מ משמע מכל הדעות שאם **הרגישה פתיחת המקור** ולא בדקה, ומצאה כתם לאחר זמן תולה את הכתם בהרגשה וטמאה מהתורה.

---

[34] נדה יב,א – והתניא: איזהו שיעור וסת - משל לשמש ועד שעומדים בצד המשקוף, ביציאות השמש - נכנס עד.

[35] המשך דבריו – וע״כ צריך לומר דקיי״ל כרב נחמן בר יצחק בנדה טז,א דמוקי פלוגתייהו בוסתות דאו׳ ולא בבדקה תוך שיעור וסת, ע״כ. שהרי לפירוש ר׳ זירא בדעת רב אם בדקה שיעור וסת לאחר עונת וסתה, אפילו למ״ד וסתות דאו׳ - טהורה.

[36] וכתב נו״ב שאם הרגישה שנפתח מקורה ובדקה מיד בתוך שיעור וסת והניחה העד עד הבוקר, ובבוקר לא מצאה כלום יש לטהרה ותלינן שהיה מראה טהור ונתייבש על העד ואינו ניכר, דזה קרוב יותר מלומר שהיה אדום ונימוק קודם שבדקה כרגע, דזה אינו שכיח. הובא בפת״ש קצ,ז.

[37] **בשו״ת צ״צ** כתב שתיים שלוש דקות, ואילו **בשעורי שבט הלוי** כתב, שמכיון שעיקר דינו של תה״ד שנוי במחלוקת אין להחמיר בבדקה תוך חצי שעה להרגשה, **ובערוה״ש** כתב – ולפע״ד נראה שיש לתלות עד מעת לעת, שאילו לא היה שום סברא לומר שכותלי בית הרחם העמידוהו למה החמירו לגבי קדשים (ותרומה, שמטמאה מעת לעת, שמא התעכב הדם בפרוזדור) בדבר שא״א להיות כלל, אלא ודאי שדבר זה אפשרי, ולפי זה נראה שמה שכתבו תה״ד ושו״ע ׳ובדקה מיד׳ זהו רק לענין לכתחלה אבל בדיעבד יש להקל עד מעת לעת. וכ״פ טה״ב (עמ׳ שסד).

*** מסולקות דמים. פת״ש ז**

תה״ש,סד״ט, חכ״א ופת״ש – נשים שהן בחזקת מסולקות דמים, כגון מעוברת ומניקה, אפילו נפתח מקורה טהורה דתלינן דמה שנפתח מקורה היה להוציא ליחה לבנה או ירוקה, דכיון דהן בחזקת מסולקות דמים יותר מסתבר לתלות בהם שכן דרך אפילו במעוברת ומניקה ממה שנאמר שיצא דם.
בית לחם יהודה – דינן כשאר נשים לענין זה.

*** ספק הרגישה. פת״ש ז**

נו״ב – אשה שנדמה לה בשעת שינה כאילו היא מרגשת שנפתח מקורה ומתוך כך הקיצה ותיכף בדקה עצמה ולא מצאה מאומה, והיא מסופקת אם זה היה רק חלום, הוי ספק ספקא וטהורה.

*** הרגישה וראתה מראה שרובו טהור ומיעוטו טמא. פת״ש א**

שב יעקב – ראתה טיפות דמים ליד ליחה לבנה מרובה, דזה מקרי שלא ע״י הרגשה, דתלינן הרגשה ברובא בליחה לבנה מרובה. **וכ״כ בית יעקב**.
סד״ט קצ,א – כיוון שהרגישה ביציאתם יחד, לא תולה את ההרגשה ברוב.

* הדין **בהרגישה בשעת וסתה** יתבאר בסימן קפד.
* הדין **בהרגישה ובדקה בעד שאינו בדוק** יתבאר בסימן קצ.

בדיקה ופרישה בעונת וסתה. סימן קפד

1. הקדמה

טור א – רוב הנשים יש להן וסתות (הרגלים) לראות בזמן ידוע כל אחת לפי זמנה. וסתם וסת (לרוב הנשים. ב"י) הוא משלושים יום לשלושים יום.

בסימן זה יתבאר כיצד אשה צריכה לנהוג בזמן הוסת, דהיינו הזמן שבו היא רגילה לראות, שהרי יש חשש שתראה בו. ובסימן קפט יתבארו בהרחבה סוגי הוסתות שבהם צריכה לחשוש שתראה.
כדי להבין את סימן קפד צריך להקדים קצת מהדברים שיתבארו בסימן קפט: **יש נשים שיש להן וסת**, דהיינו שוסתן קבוע, שרגילות לראות בזמן ידוע או בעת הרגשה גופנית מסוימת וקבועה, **ויש נשים שאין להן וסת**, דהיינו שאין וסתן קבוע. אשה שיש לה וסת קבוע חוששת שתראה בזמן וסתה בלבד (ולקמן נחלקו האם חוששת מהתורה או מדרבנן), אך אשה שאין לה וסת קבוע[38], מכיוון שאין זמן ידוע שבו עלולה לראות, תקנו חכמים שתחשוש לכל סוגי הוסתות, שמכיוון שרוב הנשים יש להן וסת קבוע, יש לחשוש שאף היא מתחילה לקבוע וסת ולראות בקביעות מסוימת; למעשה יוצא, כפי שיתבאר בסימן קפט, שצריכה לחשוש לשלוש סוגי וסתות, וסת הגוף (ראתה לאחר הרגשה גופנית מסוימת), וסת החודש (יום החודש שבו ראתה), ווסת ההפלגה (הפרש הימים שבין ראיה לראיה), בנוסף לכך תקנו חכמים שתחשוש אף ביום השלושים לראייתה (ינונית'), מכיוון שרוב הנשים קובעות וסת להפלגה של שלושים ימים.[39]

אישה **קובעת וסת** לאחר שרואה שלוש פעמים רצופות באותו זמן, וחוששת לו עד שתעקור את וסתה, דהיינו שיגיע זמן וסתה שלוש פעמים ולא תראה בו. ואף **אם לא קבעה וסת**, דהיינו שראתה פחות משלוש פעמים באותו זמן, חוששת לוסתה עד שיעקר, אלא שהיא עוקרת את וסתה בפעם אחת, וה"ה לאשה שקבעה וסת ושינתה פעם או פעמיים את ראייתה שחוששת לראייתה ושינויה, ואת שינויה עוקרת בפעם אחת.

2. וסתות מהתורה או מחכמים. סעיף ט

נדה טז,א – בעו מיניה מרב נחמן: וסתות דאורייתא או דרבנן?... איתמר; אשה שיש לה וסת, והגיע שעת וסתה ולא בדקה, ולבסוף בדקה, **אמר רב**: בדקה ומצאת טמאה - טמאה, טהורה - טהורה. **ושמואל אמר**: אפילו בדקה ומצאת טהורה - נמי טמאה, מפני שאורח בזמנו בא (ודם חזאי ונפל לקרקע). לימא בוסתות קמיפלגי, דמ"ס - דאורייתא, ומ"ס - דרבנן! **אמר ר' זירא** - דכ"ע - וסתות דאורייתא, כאן - שבדקה עצמה כשיעור וסת (מיד[40]), כאן - שלא בדקה עצמה כשיעור וסת. **ר"נ בר יצחק אמר**: בוסתות גופייהו קמיפלגי, דמ"ס - וסתות דאורייתא, ומר סבר - וסתות דרבנן. אמר רב ששת: כתנאי, ר' אליעזר אומר טמאה נדה, ורבי יהושע אומר תבדק. והני תנאי כי הני תנאי; דתניא, רבי מאיר אומר: טמאה נדה, וחכ"א: תבדק.

---

[38] וכן אשה שיש לה וסת ושינתה וראתה בתאריך אחר פעם או פעמיים, אותה ראיה נחשבת לה כוסת שאינו קבוע.
[39] כך פשוט להסביר ע"פ דברי הטור שרוב הנשים רואות בזמן ידוע. אך הסבר זה לא מסתדר עם המציאות בימינו, שנראה שרוב הנשים לא קובעות וסת לימים.
[40] כך פירש רש"י, וכדמוכח מנדה יב,א ויד,ב. כלומר מה שרב אמר שאם בדקה את עצמה טהורה וחלק בזה על שמואל הוא כשבדקה את עצמה מיד לאחר זמן הוסת.

=> אישה שרואה בזמן קבוע, חזקה שתראה בכל פעם שיגיע אותו זמן, כגון שרגילה לראות בכל 29 ימים, חזקה שתראה שוב לאחר 29 ימים מראייתה האחרונה, ונחלקו האם חזקה זו היא מהתורה או מדרבנן.[41]
כולם מודים שאישה חייבת לבדוק את עצמה בזמן וסתה כדי לודא אם ראתה, ודוקא בזמן וסתה ולא אח"כ מפני שבדיקה לאחר זמן ווסתה לא תוודא שלא ראתה, מפני שיכול להיות שיָצא דם בזמן, כמו בד"כ, ונפל לקרקע, ואם בדקה בזמן וסתה ולא ראתה הוכיחה שהיא טהורה.
ונחלקו מה הדין בדיעבד, שלא בדקה בזמן וסתה, למ"ד וסתות דאורייתא, האישה בחזקת טומאה מהתורה, ובדיקה לאחר הוסת לא מועילה להוציא אותה מחזקה זו, לכן אם לא בדקה בזמן הוסת - טמאה, שחזקה שאורח בזמנו בא ונפל לקרקע. אך למ"ד וסתות דרבנן הבדיקה בזמן וסתה היא רק לכתחילה, ואף אם לא בדקה בזמן הוסת היא טהורה (ונחלקו לקמן אם צריכה לבדוק כדי לודא שהיא טהורה או שטהורה בלא בדיקה).

לדעת חכמים ור' יהושע – וסתות דרבנן. ולדעת ר' אליעזר ור' מאיר – וסתות דאורייתא. וכן דעת שמואל.
ונחלקו בדעת רב, לדעת רב נחמן בר יצחק – וסתות דרבנן. ולדעת ר' זירא – וסתות דאורייתא, אלא שלדעתו מועילה בדיקה גם מיד לאחר שעת וסתה.

רשב"א – וקי"ל כמ"ד וסתות דרבנן, דהא רב ושמואל ואיסורי הלכה כרב באיסורי, וכן ר' אליעזר ור' יהושע הלכה כר' יהושע. **וכ"פ רו"ה**[42], **שו"ע** (כדמוכח לקמן קפד,ט וקפט,ד), **ש"ך, פת"ש יט, טה"ב ודר"ט**.
יראים – הלכתא כרב דאמר וסתות דרבנן ופירש ר' זירא דהיכא דבדקה עצמה שיעור ווסת לווסתה פי' מיד בהא קאמר רב מצאה טהור טהור אבל אם אחרה אחר הוסת אפילו מצאת טהור טמא דוסתות דאורייתא פי' סמכו עליה כאלו הן דאורייתא דאורח בזמנו בא ואע"ג דאיכא אמוראי דפליגי אדרבי זירא מ"מ לר' זירא חיישינן. **הובא במרדכי** וכן מסקנתו שם. **וכתב הב"ח** – ראוי לחוש להחמיר לענין מעשה.[43]

טה"ב (עמ' צא בישן) – אף לדברי המחמירים נראה שזהו רק בוסת קבוע, מה שאין כן בוסת שאינו קבוע, אע"פ שחוששת לו לכו"ע אינו אלא מדרבנן. **כ"כ נו"ב, חת"ס, מהר"ש ענגיל ועוד**.

*** האם חוששת לראיה בבדיקה פנימית וכיו"ב. טה"ב (עמ' עה, תצ)**

ראב"ד ושו"ע קצ,נד – אין בכתמים משום וסת... חוץ מכתמי עד הבדוק לה שהם מטמאים בכל שהן והרי הן כראיות לכל דבר.

אג"מ יו"ד ח"ב סח – איתא בש"ע שכתמי עד הבדוק לה הן כראיות לכל דבר אף לקביעות וסת, וממילא גם לאיסור פרישה דסמוך לוסתה נמי יש לחוש.
שבט הלוי – כנראה מנהג העולם להקל לגמרי בבדיקת עד הבדוק עד שלוש פעמים (אך אם ראתה שלוש פעמים קבעה וסת).
וכ"כ טה"ב ודר"ט. לכן אם ראתה דם בבדיקה ורק לאחר מכן ראתה ראיה גמורה, חוששת לפי ראייתה ולא לפי בדיקתה.

---

[41] ואע"פ שכל חזקה באופן כללי היא מהתורה, כאן שאשה בחזקת טהרה עומדת ובנוסף לכך לא הרגישה ביציאת הדם, נחלקו האם היא מדרבנן או מהתורה. ואכן הקשו האחרונים איך יתכן שוסתות דאורייתא הרי האשה לא הרגישה ביציאת הדם?! ובערוך השולחן (יו"ד קפד,ד) כתב שאנו חוששים שבאמת האשה הרגישה שיצא ממנה דם אלא שלא נתנה דעתה לכך, ולכן אינה זוכרת שהרגישה, והלכה למשה מסיני שיש לחוש חשש זה שהרגישה ולא נתנה דעתה (רש"י ט,א 'וסתות דאורייתא' כתב שוסתות דאו' זה הלכה למשה מסיני). וכ"כ חזו"א (יו"ד פ,ז) דלא כחוות דעת, ועיין בחזו"א (שם,טו) שהקשה עליו קושיות רבות.
[42] רי"ף,רמב"ם,ר"ן,מ"מ,רמב"ן,תוס',רב אחאי,ר"ח,הג"מ,ראב"ד,טור.
[43] מר"ת (תוס' יבמות סב,ב) משמע שסובר וסתות דאו'.

*** הרגישה בזמן הוסת. פת״ש יח**

ר״ן – עבר הוסת ולא בדקה ולא הרגישה - טהורה. **וכ״כ שו״ע קפד,ט**

=> רק אם לא הרגישה בזמן וסתה אינה טמאה, אך אם הרגישה יש חשש שנטמאה ואף אם תבדוק לאחר זמן ותמצא שהיא טהורה חוששים שמא ראתה דם ונפל לקרקע.[44]

נחלקו מה הדין כשיש ספק אם הרגישה, כגון שאבד העד:
חוו״ד – אם בדקה עצמה ונאבד העד אסורה, דשוב ליכא ראיה מהא דלא הרגישה דסברה הרגשת עד הוא, וכש״כ אם השליכה או פשעה באבידת העד דאסורה. **וכ״פ פת״ש,** וכתב שלכאורה ה״ה אם בשעת וסתה הטילה מי רגלים, וצ״ע.
מהר״ש ענגיל – י״ל שטהורה היא, שכיוון שא״א לברר יותר סמכינן אחזקת טהרה שלה ובפרט שיש ספק ספיקא להקל, שמא היה העד נקי, ושמא לא הרגישה. **וכ״פ אבני נזר, חזו״א, אמרי בינה ועוד, וכ״פ טה״ב** (ח״א עמ׳ קלח).

3. בדיקה. סעיפים ט, יא,יב

א. אופן הבדיקה. פת"ש טז,יז

חוו״ד ופת״ש – בדיקת חורין וסדקין (ולא קינוח).[45] **וכ״פ טה״ב ודר״ט**.

חוו״ד ופת״ש – אם יש לה שעה קבועה ביום הוסת אינה צריכה בדיקה רק אותה השעה, ואם אין לה שעה קבועה צריכה בדיקה כל העונה דהיינו שתשים מוך דחוק ויהיה שם כל העונה. **וכתב בדר״ט** שטוב לעשות כך, וניתן להשתמש בטמפון העוצר כל טיפת דם או בפד, או בתחתון לבן מהודק, ועדיף להשתמש בהם כאשר יש חשש שנתינת מוך לזמן ארוך תגרום נזק.
תוספתא פ״ט,ה״ב – היתה למודה לראות מיום עשרים ליום עשרים וכו׳ אין מחייבין אותה שתהא ידה בעינה כל היום (מוך דחוק כל היום), אלא בודקת פעמיים לוסתה, ע״כ. ומשמע שאינה צריכה מוך דחוק ומספיק שתבדוק פעמיים ביום, **וכ״פ דר״ט,** שתבדוק בתחילת העונה ובסופה (אמנם כתב שלאחר הבדיקה הראשונה טוב שתשים תחתון לבן מהודק כנ״ל).
אך מסתימת הראשונים משמע שמספיק שתבדוק בדיקה אחת. וצ״ל שמה שכתוב בתוספתא שצריכה לבדוק פעמיים זה דוקא בעבר שהיו עוסקות בטהרות, שאז חייבו חכמים לבדוק בבוקר ובערב. **וכ״פ טה״ב, איש ואישה וחזו״א. וכתב במשה״ט** (עמ׳ ריג) – ומ״מ לדינא נראה דעדיף בדיקה בסוף הוסת מאשר מתחילתו, שיש בו בירור על לשעבר. **וכ״כ איש ואישה וטה״ב** (וכתב בטה״ב שטוב שתבדוק פעמיים).[46]

---

[44] עיין לעיל בדיני הרגשה. לכאורה יהיה מוסכם אף על החולקים על תה״ד, וצ״ע מה הדין אם בדקה מיד ומצאה מראה טהור בשעת וסתה, האם תולה את ההרגשה במראה הטהור כדין הרגשה שלא בשעת וסתה. ונלע״ד שתולה.
[45] שכל מקום שאמרו חכמים ׳בדיקה׳ הכוונה לבדיקה פנימית (לאפוקי קינוח), כדמוכח מנדה יד,א, וכמו שאמרו לגבי בדיקות בהפסק טהרה ושבעה נקיים (לקמן סימן קצו,ו), ואין סברא לחלק.
[46] וביאר משה״ט (עמ׳ ריג) – והנראה בזה דחיוב הבדיקה ביום הוסת אינו מחשש לטיפת דם כחרדל, אלא החשש הוא על ביאת האורח שבא בזמנו ואורח הוסת בא בראיה מרובה, ולזה באמת כל שבודקת ביום הוסת שפיר דמי, דכיון דיום זה אם היה בא בו האורח אזי ע״י הבדיקה בדוחק ובעומק אפי׳ בבוקר היתה צריכה לראות לכה״פ מעט אדמימות (ואע״פ שלא מוכרח שתראה מעט אדמימות, נראה שמ״מ בבדיקה זו מערערת את החזקה).

ב. עבר זמן הוסת ולא בדקה. סעיף ט

למדנו לעיל שלדעת היראים ודעימיה החוששים לר׳ זירא, אם עבר זמן וסתה ולא בדקה - טמאה.
ונחלקו בדעת רוב הראשונים, מה הדין כשעבר זמן וסתה ולא בדקה האם טהורה מיד או שטמאה עד שתבדוק ותמצא שהיא טהורה.

נדה טז,א – איתמר ; אשה שיש לה וסת, והגיע שעת וסתה ולא בדקה, ולבסוף בדקה, **אמר רב** : בדקה ומצאת טמאה - טמאה, טהורה - טהורה... אמר רב ששת : כתנאי, ר׳ אליעזר אומר טמאה נדה, ורבי יהושע אומר תבדק.

רשב״א ורמב״ן – הגיע וסתה אסורה עד שתבדוק, ואם בדקה ומצאה עצמה טהורה - טהורה. **וכ״פ תוס׳, שאילתות, ר״ח, ראב״ד, טור וכ״כ הכס״מ בדעת הרמב״ם** (איסורי ביאה ד,ט). וביאר **הרשב״א** – הני מילי ביש לה וסת קבוע (כמפורש בגמרא) אבל אם היה לה וסת שאינו קבוע אע״פ שלא בדקה בשעת וסתה טהורה (כמדויק מלשון בגמרא)[47], במה דברים אמורים שוסת שאינו קבוע והוא לה בפחות מעונה בינונית, אבל עונה בינונית שהיא לשלשים יום הרי היא לה כוסת קבוע. **וכ״כ רמב״ן וטור**.[48]
ר״ן בדעת הרי״ף והרמב״ם – אם עבר הוסת ולא בדקה ולא הרגישה טהורה בלא בדיקה (הוכיחו דבריהם מהסוגיה באות ג׳ לקמן).[49] **וכ״כ מ״מ בדעתם**.

שו״ע קפד,ט פסק לקולא (ר״ן בדעת הרי״ף והרמב״ם) – עבר הוסת ולא בדקה ולא הרגישה טהורה בלא בדיקה. **ויש אומרים** שאסורה עד שתבדוק אם יש לה וסת קבוע או שהוא יום שלושים אע״פ שאינו קבוע.
קפט,ד פסק לחומרא (רשב״א ודעימיה) – יש חילוק בין קבעתו שלש פעמים ללא קבעתו שלש פעמים שהקבוע אע״פ שעברה עונתו ולא הרגישה אסורה לשמש עד שתבדוק ותמצא טהורה ולשלא קבעתו שלש פעמים אם הגיע זמן הוסת ולא בדקה ולא ראתה כיון שעברה עונתו מותרת, ועונה בינונית שהיא לשלשים יום דינה כוסת קבוע.

כתבו האחרונים בדעתו שחזר בו ממה שכתב בסימן קפד, והעיקר כמשנתו האחרונה (פרד״ר,פרי״ד,טה״ב). **וכ״פ הרמ״א קפד,ט**.

*** האם טמאה לגמרי או שאסורה בתשמיש בלבד כבעונת וסתה? אבנ״ש עמ׳ נא**

לקמן יתבאר שבעונת הוסת צריכים לפרוש מתשמיש בלבד, והשאלה היא מה הדין לאחר עונת וסתה, כאשר לא בדקה בעונת הוסת : מלשון **השו״ע** בסימן קפט מוכח, שאשה שלא בדקה בשעת וסתה אינה אסורה אלא בתשמיש עד שתבדוק (כמו הדין בשעת וסתה, כמבואר לקמן) **וכ״כ סד״ט יג** כדבר פשוט – אם בשעת וסתה מותר (בחיבוק ונישוק) ואפילו בוסת קבוע, ה״ה נמי לאחר שעבר וסתה דשרי בחבוק ונשוק אפילו בוסת קבוע. דהא בשעת וסתה חוששת אפילו לוסת שאינו קבוע, ואלו לאחר שעבר וסתה כיון שלא הרגישה שריא אפילו בתשמיש. **וכ״פ דר״ט ומשה״ט**.
אך **חת״ס** חלק על זה וכתב – דלא דמי לעונת הוסת, דהתם יש טעם לחלק בין תשמיש לחיבוק ונישוק, שבתשמיש אם תרגיש באותה שעה לא יוכל לפרוש אלא יצטרך להמתין עד שימות האבר (כמבואר לקמן בדין נטמאה באמצע תשמיש),

---

[47] פת״ש כא – בוסתות שעל ידי מקרים שבגופה כיון שהרגישה במקרים הללו ולא בדקה אפילו בוסת שאינו קבוע אסור לשמש עד שתבדוק.
[48] עיין לקמן במקור לדין עונה בינונית.
[49] ביאור הגמרא לפי הר״ן – לפיכך נ״ל דאינהו ז״ל סברי דחכמים ור׳ יהושע דאמרי תבדק לאפלוגי את״ק דידהו הוא דאתו דאמר כל שלא בדקה בשעת וסתה טמאה נדה משום דוסתות דאורייתא ואמרי ליה לא אלא תבדק כלומר שאין לך חומר אחר בוסתות אלא שצריך בדיקה בשעת הוסת... ואע״ג דאמרי׳ התם איתמר אשה שיש לה וסת והגיע שעת וסתה ולא בדקה אמר רב בדקה ומצאה טמא טמא נקט רב מצא טהור טהור ולא שתהא צריכה לבדוק למימרא שצריכה לבדוק אחר הוסת אלא משום דשמואל בעי למימר אפילו בדקה זו ומצא טהור טמא נקט רב מצא טהור טהור ולא שתהא צריכה לבדוק אחר הוסת.

משא״כ בחיבוק ונישוק שיוכל לפרוש מיד, אולם בזו שעברה עונת וסתה ולא בדקה שצריכה לבדוק שמא ראתה בשעת הוסת אין טעם לחלק בכך וגם בשאר קריבות אסור. **וכ״מ מהתפארת למשה**.

*** רחיצה בזמן הוסת לבעלת וסת קבוע. טה״ב ג,ד**

פרישה יח (לגבי בעלת וסת קבוע) – קנחה פניה של מטה ולא כוונה לראות באותה פעם אם היה דם בדבר שקנחה בו, או שרחצה פניה של מטה, ודאי לא סגי לה בבדיקה של אחר כך לצאת בו מחשש אורח בזמנו בא ואסורה לבעלה מחשש נדה. **וכ״פ דר״ט**[50], אך יכולה היא להתרחץ בברכה או בים ובלבד שתקפיד להניח באותו מקום טמפון, ורצוי שתבדוק עצמה לפני הרחיצה ואחריה (דר״ט).
ב״ח – מהר״ר ולק כ״ץ כתב כאן (פרישה יח) פירושים שאינן אמת. **וכ״כ יגל יעקב** – נראה שהפרישה סבירא ליה כמו שכתב החוו״ד שבוסת קבוע צריכה להניח מוך דחוק במשך כל יום הוסת אבל לפי מה שכתבו האחרונים לחלוק עליו ממילא אזדא להא חומרת הפרישה. **וכ״פ מהר״ש ענגיל, תהלה לדוד, בית שלמה ועוד**.
בא״ח וטה״ב – לכתחילה יש להזהר. וכתב **בטה״ב** שלצורך רפואה מותר לכתחילה.

ג. האם צריך לשאול אם בדקה? סעיף יא

נדה יב,א – ת״ר: חמרין ופועלין והבאין מבית האבל ומבית המשתה - נשיהם להם בחזקת טהרה, ובאין ושוהין עמהם בין ישנות[51] בין ערות. בד״א - שהניחן בחזקת טהרה, אבל הניחן בחזקת טומאה - לעולם היא טמאה, עד שתאמר לו טהורה אני.
נדה טו – משנה. כל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן. הבאין מן הדרך - נשיהן להן בחזקת טהרה (ודוקא שהניחן בחזקת טהרה כדלעיל). **גמרא**. **אמר רב הונא**: ל״ש אלא שלא הגיע שעת וסתה, אבל הגיע שעת וסתה - אסורה, קסבר: וסתות דאורייתא. **רבה בר בר חנה אמר**: אפילו הגיע שעת וסתה - נמי מותרת, קסבר: וסתות דרבנן.
אמר רב שמואל משמיה **דרבי יוחנן**: אשה שיש לה וסת - בעלה מחשב ימי וסתה ובא עליה.[52] אמר ליה רב שמואל בר ייבא לרבי אבא: אמר רבי יוחנן אפילו ילדה דבזיזא (שבושה) למטבל? אמר ליה: אטו ודאי ראתה מי אמר רבי יוחנן? אימר דאמר רבי יוחנן - ספק ראתה ספק לא ראתה, ואם תמצא לומר ראתה - אימא טבלה[53], אבל ודאי ראתה - מי יימר דטבלה? הוה ליה ספק וודאי, ואין ספק מוציא מידי ודאי.

נחלקו הראשונים בביאור מחלוקת רב הונא ורבב״ח, וביחס של מחלוקת זו לדברי ר׳ יוחנן (מחלוקת ראשונים זו תלויה בסוגיה הקודמת ׳עבר זמן וסתה ולא בדקה׳).

רשב״א ורמב״ן – כולם מודים שאע״פ שעבר זמן וסתה אסור לו לבוא עליה עד שישאלנה, שהרי כל עוד לא בדקה את עצמה ומצאה שהיא טהורה הרי היא אסורה (כדעתם בסוגיה לעיל שהבדיקה מעכבת אפילו למ״ד וסתות דרבנן, ודוקא בוסת קבוע ועונה בינונית). לכן פירשו שמחלוקתם של רב הונא ורבב״ח היא כאשר שהה בדרך שיעור זמן כדי שתוכל לספור ולטבול מיום וסתה. שאז לדעת רב הונא שסובר שוסתות דאו׳ אסורה עד שישאלנה, ולדעת רבב״ח שסובר שוסתות דרבנן

---

[50] וכתב שם שאם רחצה את אותו מקום תשאל שאלת חכם.
[51] **תוס׳** ׳בין ישנות׳ – פי׳ דליכא איסור נדות אבל אסור לבא על הישנה כדאמר בנדרים (כ:) א״נ הכא לא לגמרי בישנה איירי אלא אינה ערה כל כך שתדע להשיב אם היא טהורה אם לאו. **הובא בב״י**.
[52] רש״י ׳מחשב ימי וסתה׳ – אם שהה בדרך שבעה ימים אחר וסתה דעכשיו עומדת בימים שיכולה להטהר אפילו הגיע וסתה אמרינן טבלה ואין צריך לשואלה. עכ״ל. ופירש ע״פ הגמרא בהמשך.
[53] וכיון דטעמא דר׳ יוחנן משום ספיקא הוא לא שנא ילדה לא שנא זקנה. רש״י. אמנם ר״ח ור״ת פירשו אחרת, כמובא בתוס׳ ובב״י, אך אין זה משנה את מסקנת הגמרא.

מותרת בלא שישאלנה, מכיוון שספק אם ראתה ואף אם ראתה מן הסתם טבלה, וא״כ יוצא שרבב״ח ור׳ יוחנן רבו אמרו דבר אחד. והלכה כמותם, שקיי״ל וסתות דרבנן. **וכ״כ כס״מ בדעת הרמב״ם, כ״פ טור ושו״ע**.[54]

ר״ן בדעת הרמב״ם והרי״ף מפרשים כפשט הגמרא – שלדעת רב הונא אם עבר זמן וסתה היא בחזקת טומאה אפילו אם תבדוק את עצמה, מכיוון שוסתות דאו׳, אך לדעת רבב״ח אין הבדיקה מעכבת ואם עבר זמן וסתה היא טהורה ומותר לו לבוא עליה בלי לשאול אותה, מכיוון שוסתות דרבנן. ור׳ יוחנן שאסר לאחר זמן וסתה סובר שוסתות דאו׳. **וכ״כ מ״מ בדעתם**.[55]

=> **לדעת רו״ה והשו״ע** אשה שיש לה וסת קבוע, משהגיע זמן וסתה, או עונה בינונית לבעלת וסת שאינו קבוע, אסורה לו עד שישאלנה[56], מכיוון שחוששים שנטמאה עד שתבדוק, אך אם שהה מספיק זמן עד שאם הייתה רואה בזמן וסתה הייתה יכולה להיטהר, מותרת לו בלא שישאלנה.[57] **אך לר״ן בדעת הרי״ף והרמב״ם** אפילו לאחר זמן וסתה מותרת לו ולא צריך לשאול אותה, מפני שהבדיקה לא מעכבת.

<u>ד. בעלת וסת ימים וגוף. סעיף יב</u>

*** עיקר הדין**

נדה טו – רב אשי מתני הכי, אמר רב הונא: לא שנו אלא שאין לה וסת לימים, אלא יש לה וסת לימים ולקפיצות, כיון דבמעשה תליא מילתא - אימא לא קפיץ ולא חזאי. אבל יש לה וסת לימים - אסורה לשמש, קסבר - וסתות דאורייתא. רבה בר בר חנה אמר: אפילו יש לה וסת לימים - מותרת, קסבר - וסתות דרבנן.

רשב״א – יש לה וסת לימים ולקפיצות <u>אע״ג דהגיע יום הראוי לקפיצה מותרת</u> דכיון דבמעשה תליא מילתא אימא לא קפצה, ואפילו למאן דאמר וסתות דאורייתא וכ״ש למ״ד וסתות דרבנן. **וכ״פ טור ושו״ע**.

*** חוששת לעונה בינונית**

רשב״א – <u>מכל מקום מסתבר לי שהוא חושש לה לעונה בינונית</u> דכיון דוסתה תלוי במעשה ואימר לא קפצה ולא ראתה מחמת קפיצה אם כן אני חושש שמא בא האורח בעונה בינונית מעצמו. ולפי הסברא הזאת כל שיש לה וסת לימים ולקפיצות אם עונת הוסת מרוחקת מעונה בינונית הרי זו אסורה ביום שלשים כמי שאין לה וסת כלל שחוששת לעונה בינונית. וכן אם וסת הקפיצות מובלעת בתוך ימי עונתה ולא קפצה ולא ראתה הרי זו חוששת ליום העונה.[58] **וכ״פ טור ושו״ע**.

---

[54] וקשה, שבסעיף ט השו״ע כתב בסתם כדעת הר״ן ואת דעת הרשב״א ביש אומרים, ואילו כאן כתב כדעת הרשב״א, וצ״ע. מ״מ מכיוון שבסימן קפט חזר בו מדבריו כאן בסעיף ט, ופסק כרשב״א, ולא הביא כלל את דעת הר״ן, נראה שכך דעתו למעשה.

[55] **רמב״ם** – הלך בעלה למדינה אחרת והניחה טהורה, כשיבא אין צריך לשאול לה אפילו מצאה ישנה הרי זה <u>מותר לבוא עליה שלא בעונת וסתה</u>. **מ״מ ור״ן** הבינו שמה שכתב ׳שלא בעונת וסתה׳ הכוונה אפילו לאחר וסתה. **והכס״מ** כתב שודאי כוונת רבינו לכלול הכל באותו לשון דאסור לבעול ביום העונה וכן בימי ראיה וספירה. אך צ״ע מדוע לא הזכיר פירוש זה בב״י. **המ״מ והר״ן** הבינו שגם **הרי״ף** סובר כפירושם ברמב״ם מכך שהביא את הברייתא יב,א ׳החמרים והפעלים והבאים מבית האבל... נשיהם להם בחזקת טהרה׳ ולא חילק בין עברה עונת הוסת ללא עברה.

[56] **חוו״ד ופת״ש** כז – אפילו היא ערה ושוכבת אצלו, מ״מ צריך דוקא שישאלנה ותוציא מפיה שהיא טהורה. **אך בטה״ב** היקל והתיר אפילו אם שוכבת אצלו. וכמו שהקלו לקמן בסימן קפה, שהייתה טמאה ודאי.

[57] אמנם היום, שלא רגילות לטבול כשאין בעליהן בעיר, מן הסתם לא טבלה, ויש לאסור עד שישאלנה. **כ״כ בטה״ב**.

[58] רמב״ן – היה לה וסת הגוף ואין לה יום קבוע הרי היא אצלו בחזקת טהרה עד העונה כמי שאין לה וסת. וכתב הב״י שנראה שכוונתו לומר מה שאמר הרשב״א כאן, ׳ומשמע דה״ק אם היה לה וסת הגוף כגון קפיצה וכיוצא בה אע״פ שהוא ביום ידוע הואיל ואין לה וסת יום קבוע שלא יהא עמו וסת הגוף כלל, הרי היא טהורה עד העונה הבינונית׳. ועיין בש״ך שתמה על הב״י.

*** הדין בשאר וסתות הגוף**[59]

ב״י – נראה דהרשב״א קפיצה דנקט לאו דוקא אלא חד מוסתות הגוף נקט והו״ה לאיזה משאר וסתות הגוף. **וכ״כ שו״ע** – היה לה וסת לימים ולוסת מוסתות הגוף כגון קפיצה וכיוצא בה וכו׳.
ש״ך – דבריו צל״ע דודאי אם יש לה וסת לימים ולוסת מוסתות הגוף חוששת לעולם לוסתה ולא שייך לומר אימור לא ראתה. ואין צריכה לחוש לעונה בינונית כיון דיש לה וסת... ולא כתבו דין זה אלא לגבי קפיצה. **וכ״פ ב״ח, תה״ש, סד״ט וכו״פ**.[60]

4. פרישה סמוך לוסת

א. עיקר הדין. סעיף ב

נדה סג,ב – משנה. רבי יוסי אומר: אף ימים ושעות וסתות (ולא רק תחושות גופניות)... **גמרא**. תנא כיצד **א״ר יוסי** ימים ושעות וסתות - היתה למודה להיות רואה מיום עשרים ליום עשרים, ומשש שעות לשש שעות, הגיע יום עשרים ולא ראתה - אסורה לשמש כל שש שעות ראשונות - דברי **רבי יהודה**, ורבי יוסי מתיר עד שש שעות, וחוששת בשש שעות. עברו שש שעות ולא ראתה - אסורה לשמש כל היום כולו - דברי ר׳ יהודה, ורבי יוסי מתיר מן המנחה ולמעלה.
אמר רבא: הלכה כרבי יהודה. ומי אמר רבא הכי? והתניא: והזרתם את בני ישראל מטומאתם (וסמיך ליה והדוה בנדתה), מכאן א״ר ירמיה: אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן סמוך לוסתן. וכמה? אמר רבא: עונה. מאי לאו - עונה אחריתי? לא, אותה עונה.[61]

ב״י – איפסיקא הלכתא כר׳ יהודה וכן דברי כל הפוסקים.

ר״ן – הא דצריך לפרוש עונה אחת סמוך לוסתה אע״ג דבגמרא מייתי לה מקרא, אסמכתא בעלמא הוא, דהא קיי״ל וסתות דרבנן. **וכ״כ רשב״א**.
ר״ת (יבמות סב,ב) – הפרישה סמוך לוסת היא מהתורה, כיוון שוסתות דאורייתא. **וכ״פ תרומה**.[62]
רא״ה (הובא בפת״ש ג) – אע״ג דוסתות לאו דאו׳ כדי שנחזיק אותה בודאי טמאה, מ״מ מן התורה אסורה לשמש בעונה הסמוך לוסתה אחר רגע הוסת, שאם רגילה לראות בשעה קבועה, עד רגע הוסת הפרישה היא מדרבנן ומרגע הוסת עד סוף העונה הפרישה היא מהתורה.

ב״י כתב על דברי ר״ת והתרומה – ואפשר דמדאורייתא שכתבו לאו דוקא, אלא כתבו שיש לו סמך מהתורה. עכ״ל. ומשמע שלדעתו הפרישה היא מדרבנן, **וכ״פ ש״ך, טה״ב ודר״ט**.

---

[59] עיין לקמן בתחילת סימן קפט בסוגי וסתות הגוף.
[60] **תה״ש, סד״ט וכו״פ** כתבו שכך גם דעת השו״ע, ומה שכתב ׳וכיוצא בה׳ כוונתו למעשים כמו וסת הקפיצות כאכילת שום או פלפל, ולא לוסת הגוף סימן. אמנם כתב **חוו״ד** דלעולם מיירי בפיהוק ועיטוש, שפיהקה או עיטשה בשלושה ראשי חודשים שלא כסדרן וראתה, ופיהקה כמה פעמים שלא בראש חודש ולא ראתה דאז לא הוי וסת קבוע רק לענין שאינה צריכה לחוש רק לפיהוק של ראש חודש אבל לראש חודש לחוד ודאי דאין צריכה לחוש שמא תפהק.
[61] שבועות יח,ב – ת״ר: והזרתם את בני ישראל מטומאתם - אמר רבי יאשיה: מיכן אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן סמוך לוסתן. וכמה? אמר רבה: עונה. א״ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי: כל שאינו פורש מאשתו סמוך לוסתה, אפילו הויין לו בנים כבני אהרן - מתים, דכתיב: והזרתם את בני ישראל מטומאתם והדוה בנדתה, וסמיך ליה: אחרי מות. אמר ר׳ חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל הפורש מאשתו סמוך לוסתה - הויין לו בנים זכרים, דכתיב: להבדיל בין הטמא ובין הטהור, וסמיך ליה: אשה כי תזריע וילדה זכר. רבי יהושע בן לוי אמר: הויין לו בנים ראויין להוראה, דכתיב: ולהבדיל ולהורות.
[62] אמנם לא כתב שזה מפני שוסתות דאו׳.

נו״ב (הובא בפת״ש ג) – אע״ג שוסתות דרבנן הפרישה בכל העונה היא מהתורה.[63] **וכ״כ חת״ס** (הובא בפת״ש כב).

ב. ממה צריכים לפרוש. סעיף ב

שם – אסורה לשמש כל היום כולו - דברי ר׳ יהודה.

טור – ופרישה שפורש סמוך לוסתה אינה אלא מתשמיש אבל מותר בשאר כל קריבות דברים. **וכ״כ רשב״א, רש״י, ראב״ד ומ״מ**.

הג״מ – כתב **הרמב״ן** הורו מקצת שאינה אסורה אלא לשמש אבל שאר פרישות לא החמירו עליה, וכ״כ ראב״ד, עכ״ל.

תה״ד – [64]נראה דר״ל שאר פרישות כגון שלא יגע בה או שלא יאכל עמה ומזיגת הכוס וכה״ג דהן הרחקות ופרישות, לאפוקי חביקות ונשיקות דנהנין מהן כמו מתשמיש ולא מיקרי פרישות ובכלל תשמיש הן ומדלא שרי אלא לשאר פרישות משמע בהדיא דחיבוק ונישוק אסירי.

ב״י – ואין דבריו נראין בעיני דמדכתבו (הג״מ) שאינה אסורה אלא בתשמיש משמע דכל מידי דלאו תשמיש ממש הוא שרי, ועוד שכתבו כן בשם הראב״ד (שאסר תשמיש בלבד).

שו״ע כרו״ה – בשעת וסתה צריך לפרוש ממנה עונה אחת. ולא משאר קריבות, אלא מתשמיש המיטה בלבד. **וכ״פ רמ״א, טה״ב ודר״ט**. **והב״ח** כתב שהעיקר להקל אלא שהמחמיר תבא עליו הברכה.

ט״ז – ולי נראה שאסור מן הדין לדעת הרא״ש[65], וראיה מסימן שמב, כתב הרא״ש לעניין אבילות שיש להחמיר בחיבוק ונישוק שהוא מביא לידי חשק, וה״ה נמי הכא, וכש״כ הכא דיש לו חשק טפי כיוון שמותר כשהולך לדרך (ע״פ תיקון הגירסא שתיקן החוו״ד).[66]

*** שינה במיטה אחת. טה״ב ב,ב**

מדברי הראשונים והאחרונים שסתמו ולא אסרו אלא תשמיש משמע שאין איסור לישון במטה אחת, אפילו בקירוב בשר, **וכ״פ זבחי צדק ושולחן גבוה**.

אמנם לגבי אָבֵל כתב הראב״ד – אָבֵל אסור בתשמיש המטה, אבל בשאר דבר קורבה מותר אפי׳ במזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו... ובפ״ק דכתובות משמע שמותרת לישן עמו במטה והדעת מכרעת שע״י דבר חוצץ בינו לבינה קאמר ומיהו משום לך לך אמרין נזירא מיבעי ליה לרחוקי שלא לישן עמה במטה כלל. **וכ״פ שו״ע שפג**. **וכתב שועה״ר** (קונ״א קפד,א) שה״ה לעונה הסמוך לוסתה.

---

[63] ז״ל נו״ב – מה שאמרו וסתות דרבנן היינו לענין שלא אמרינן שכבר ראתה בשעת וסתה, משום דנגד חזקה אורח בזמנו בא יש חזקת טהרה, אבל לענין לפרוש מאשתו סמוך לוסתה הוא מן התורה דחיישינן שמא תראה, ולא אמרינן על להבא נוקים לה בחזקת טהרה.

[64] שאלה: בעונה שסמוך לווסתה שרי לאדם לחבק ולנשק את אשתו או לאו. תשובה: יראה דאסור, ולא מבעיא לדעת הגאונים דסבירא להו דסמוך לווסתה דאורייתא מוהזהרתם דדרשה גמורה היא וא״כ ודאי אסור מהא דכתב הרמב״ם וסמ״ק המחבק ומנשק דרך תאוה לוקה מן התורה. אלא אפילו למ״ד וסתות דרבנן... היינו יכולים לומר דרבנן לא אחמור אלא בתשמיש דאיסור כרת אבל באיסור דלאו לא מ״מ י״ל דאין לסמוך על זה...

[65] חוו״ד ובאר היטב כתבו שלדעת הט״ז חיבוק ונישוק אסור מן הדין, ולכאורה אין זה מוכרח שהט״ז הכריע כך אלא שכתב שכך נראה לו לדעת הרא״ש.

[66] ביאור דבריו: בסימן שמב מבואר לגבי חתן שאביו מת או כלה שאמה מתה סמוך לחתונתם, שהתירו להם לעשות שבעת ימי משתה (ולנהוג אבילות בצנעה) ורק לאחר מכן להתחיל את ימי האבילות, אך חששו חכמים שיהיה איסור תשמיש באבלותם קל בעיניהם מפני שהתירו להם לדחות את שבעת ימי האבל לאחר ימי המשתה, ולכן אסרו עליהם להתייחד. ולגבי חיבוק ונישוק נחלקו, שלראב״ד מותר ולרא״ש אסור, והשו״ע פסק כראב״ד, וכולם מודים ששאר פרישות מותר. ולמד מזה הט״ז, ק״ו שהרא״ש יאסור חיבוק ונישוק בפרישה סמוך לוסת, מפני שכאן יש יותר חשש שיבואו לזלזל באיסור, שהרי כאן התירו תשמיש ממש ליוצא לדרך בסמוך לוסת (ע״פ החוו״ד).

בא״ח – אסור לישון עמה במטה אחת בסמוך לוסתה, שמא תראה דם בתוך השינה ולא תרגיש עד הבוקר, ונמצא ישן עמה בקירוב בשר בהיותה נדה, עכ״ל. ומשמע שאסר רק בקרוב בשר. **וכ״פ טה״ב** – הן אמת שמלשון הראשונים שלא אסרו בסמוך לוסתה אלא תשמיש, משמע שגם לישן עמה במיטה אחת מותר, מ״מ יש לומר שלא נתכוונו להתיר אלא קירבה של חיבוק ונישוק שמיד שתראה דם הוא פורש ממנה, אבל שינה במטה אחת בקירוב בשר אסור, שמא תראה דם בשנתה ולא תרגיש בו. והמחמיר שלא לישן עמה אף כשהוא בבגדו והיא בבגדה תבוא עליו ברכה.

דר״ט – ראוי להזהר שלא לישון באותו הלילה במטה אחת שמא תראה בתוך שנתה, ונמצאו שניהם ישנים במיטה אחת כשהיא נדה.[67]

* עיין לקמן בסימן קפה,ד מה הדין אם **שכחו ושימשו** בעונת וסתה.

ג. זמן הפרישה. סעיפים ב,ד-ו

(1) מהי עונה. סעיף ב

נדה סג,ב – אסורה לשמש כל היום כולו - דברי ר׳ יהודה... אמר רבא: הלכה כרבי יהודה... א״ר ירמיה: אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן סמוך לוסתן. וכמה? אמר רבא: עונה. מאי לאו - עונה אחריתי? לא, אותה עונה.

נדה סה – תנו רבנן, ראתה ועודה בבית אביה (בתולה שכבר פירסה נדה בעבר), (והתחתנה) בית הלל אומרים: כל הלילה שלה[68], ונותנין לה עונה שלמה[69]. **וכמה עונה שלמה?** פירש רשב״ג: לילה וחצי יום. ומי בעינן כולי האי (לריפוי המכה)? ורמינהי: הרי שהיו גתיו ובית בדיו טמאות, ובקש לעשותן בטהרה... רשב״ג אומר משום ר׳ יוסי: מניחן... במעיין שמימיו רודפין, וכמה - עונה (ע״כ לשון הברייתא) **וכמה עונה?** א״ר חייא בר אבא א״ר יוחנן: או יום או לילה... אמר רבה בר בר חנה א״ר יוחנן: חצי יום וחצי לילה (12 שעות).[70] ואמר רב שמואל בר רב יצחק: ולא פליגי, הא - בתקופת ניסן ותשרי (שהיום והלילה שווים), הא - בתקופת תמוז וטבת (בתמוז היום ארוך ובטבת הלילה ארוך). הכא נמי, אימא גבי נדה: חצי יום וחצי לילה! והא לילה וחצי יום קאמר! אלא: אי לילה דניסן ותשרי, אי חצי יום וחצי לילה דטבת ותמוז.

אביאסף (ראבי״ה), לגבי פרישה סמוך לוסת – וכמה עונה, יום או לילה ביומי ניסן ותשרי, וחצי יום וחצי לילה ביומי תמוז וטבת. **וכ״כ ראב״ן**.[71]

הג״מ כתב על דבריו של אביאסף ׳תימה׳.

---

[67] באיש ואישה כתב שראוי שלא ישנו במיטה אחת צרה.

[68] מותר לה להיבעל כל הלילה כמה פעמים שתולים שהדם שיוצא לה הוא דם בתולים ואינו מטמא ולאחר מכן חוששים שמא המכה נתרפאה והדם הוא דם נידה. דין אישה שראתה בעבר דם נדה חמור יותר ממי שלא ראתה לפני כן, שלמי שלא ראתה נותנים ארבע לילות מנישואיה.

[69] כלומר אין הכוונה שנותנים לה רק את אותו לילה, אלא נותנים לה עונה שלימה.

[70] תמיד חצי מהיום וחצי מהלילה יוצא 12 שעות, כמו שיממה (יום ולילה) היא תמיד 24 שעות.

[71] **נחלקו האחרונים בחישוב עונת הפרישה לפי אביאסף: ט״ז** – אפשר דהיו חושבין תמיד לאיסור שש שעות שלפני השעה שרגילה לראות ושש לאחריו (צ״ע מה הדין אם אין לה שעה קבועה, וכן לכאורה יש קושיא על הסבר זה ממה שמבואר בגמרא לגבי הרואה עם נץ החמה, שאסורה כל היום או כל הלילה). אך לדעת **הדרישה והש״ך** בתקופת ניסן ותשרי (שהיום והלילה שווים) אם ראתה ביום אסורה ביום ואם ראתה בלילה אסורה בלילה. ונחלקו בחישוב עונת אביאסף בתקופת טבת ותמוז, שהיום והלילה אינם שווים: **דרישה ב** – חז״ל נקטו זמן קבוע (כלומר חצי יום וחצי לילה כפשוטו), ואמרו שבתקופת טבת ותמוז יתחיל היום מחציו ואילך... שאם תראה בחצי היום בתקופת תמוז מותרת לשמש לפני חצי היום וצריכה לפרוש מחצי היום עד חצי הלילה שיחדיו יהיו שתים עשרה שעות. **אך הש״ך כתב** – בתקופת תמוז וטבת יש לחשב שעות שוות. וביאר בנקה״כ – ור״ל אם וסתה ביום בתקופת טבת, שאינו אלא ט׳ שעות, כשבאת לחוש פעם שנית לא סגי ביום לחוד אלא צריך לפרוש שעה ומחצה קודם היום עד שעה ומחצה בתחלת הלילה, ואם וסתה בתוך הלילה, כשבאת לחוש פעם שנית עונת הלילה אינו צריך לפרוש מתחלת הלילה אלא משעה ומחצה בתחלת לילה עד שעה ומחצה לפני נץ החמה.

ב״י – נראה לי שאין לחוש לכך (לאביאסף) מאחר שהפוסקים לא הזכירוהו וגם לישנא דגמרא (נדה סג,ב) משמע דלא קפיד אלא על היום או על הלילה לא על השעות. **וכ״פ שו״ע, רמ״א, ט״ז, פת״ש, דר״ט, טה״ב ושבה״ל**.[72]
ב״ח פסק **כאביאסף** – אשתמיט מבעל הג״מ ומב״י הא דאיתא ריש פרק תינוקת (שם סה,ב) להדיא דגבי נדה נמי הוה עונה י״ב שעות דוקא... והכי נקטינן. עכ״ל, **וכ״פ מעדני מלך וש״ך**.

*** מתי מתחילה ומסתיימת העונה**

נדה סג,ב – משנה. רבי יוסי אומר: היתה למודה להיות רואה עם הנץ החמה - אינה אסורה אלא עם הנץ החמה. רבי יהודה אומר: כל היום שלה. **גמרא**. והתניא, רבי יהודה אומר: כל הלילה שלה! לא קשיא, הא - דרגילה לראות בתחלת יממא, והא - דרגילה לראות בסוף ליליא.

=> **סיום עונת הלילה ותחילת עונת היום** הוא בנץ החמה, שעד הנץ היא עונת הלילה, ומהנץ היא עונת היום. לכן אם ראתה לפני הנץ אסורה כל הלילה, ואם ראתה לאחר הנץ אסורה כל היום.

ונחלקו לגבי סיום עונת היום ותחילת עונת הלילה:
ש״ך טו,חוו״ד ופת״ש י – עונת היום מסתיימת בשקיעה ולא בצה״כ ועונת הלילה מתחילה מהשקיעה, שכמו שבתחילת היום הולכים לפי היראות השמש, כך בסוף היום הולכים לפי שקיעת השמש. **וכ״פ טה״ב ואיש ואישה**.
דר״ט – החמיר מספק שעונת היום תסתיים בצה״כ, ועונת הלילה תתחיל מהשקיעה.[73]

(2) פרישה עונה אחת לפני עונת הוסת (עונת או״ז)

או״ז (אחר שהביא את עיקר הדין, שזמן הפרישה הוא עונה אחת) כתב – ומורי אב״י העזר״י (ראבי״ה) אמר לי שרגילים לפרוש סמוך לוסתה כ״ד שעות שאם רגילה לראות ביום פורש ממנה כל הלילה שלפניו ואם רגילה לראות בלילה פורש ממנה כל הלילה והיום שלפניה. **וכ״כ הגש״ד, מהרי״ל** (הובאו בש״ך) **וראב״ן**.

ב״י – ואין טעם ושורש לדברים אלו שהרי בגמרא מפורש כדברי הפוסקים ז״ל וכבר כתב **האגור** על דברי אור זרוע חומרא יתירה היא. **וכ״פ ט״ז וטה״ב**.
ב״ח – ס״ל להאור זרוע דכיון דפשטא דלישנא דרבי ירמיה דקאמר דצריך לפרוש סמוך לוסתה משמע עונה אחריתא דהיינו יום ולילה שהן כ״ד שעות כך ראוי לכל אדם לפרוש כ״ד שעות דאע״ג דאמר רבא הלכה כרבי יהודה אותה עונה טפי לא, ודאי כך היא ההלכה, אבל ראוי להחמיר שלא מן ההלכה והיינו טעמא דשמא תראה עם הנץ החמה ותהא סבורה דחזיא בסוף לילה והיא לא חזיא אלא בתחלת היום א״נ איפכא... ונראה לפענ״ד דכך ראוי לנהוג בחומרא זו דאור זרוע דאין ספק שכך היתה קבלה בידו מפי הזקנים וכך שמעתי בימי חרפי שהירא דבר ה׳ נהג מעולם בחומרא זו. **וכ״כ דר״ט** שראוי להחמיר בוס״ק ועונה בינונית.[74]
ש״ך – נ״ל דדעת ראב״ן דודאי אם יש לה וסת קבוע ביום כגון שיש לה וסת לראות לעולם בתחילתו או לעולם באמצעיתו או לעולם בסופו א״צ לפרוש אלא אותו היום ולא לפניו ובהכי אייתי בש״ס ופוסקים אבל אם רגילה לראות ביום ואין לה שעה קבועה רק לפעמים בתחלתו ולפעמים באמצעיתו ולפעמים בסופו א״כ כל היום וסתה

---

[72] ט״ז תירץ את הקושיה מדף סה,ב ששם כתוב שעונה היא י״ב שעות – דשם א״א לתלות בלילה ממש כמו כאן דשם הוה ההיתר בקביעות הזמן לתלות בדם בתולים אחר ביאה ראשונה ולא תליא ביום או לילה (שהרי תלוי בריפוי מכת הבתולים)... על כן אמרו שם שבי״ב שעות תליא מילתא שכל בתולה כזאת מותרת י״ב שעות אחר ביאתה ראשונה.
[73] ולגבי בדיקה בעונת הלילה כתב שתבדוק מצאת הכוכבים, מחשש שעונת הלילה מתחילה מצאת הכוכבים ולא מהשקיעה.
[74] וכתב שראוי להחמיר בגלל שבימינו נחלשו הגופות וסדירות הוסת נתונה לשנויים ע״י גורמים חיצוניים ויש חשש סביר שהאשה תקדים לראות עונה אחת.

ודמי כאילו היה וסתה כל היום ודאי דאשה שוסתה כל היום צריכה לפרוש כל לילה שלפניו ובהכי מיירי האי״ז ובזה מיושב שפיר מה שהקשה הב״י דהאי״ז הוא נגד הש״ס ולפעד״נ להוכיח מן הש״ס כמ״ש ודו״ק.[75]

(3) ספק. סעיף ד

ראב״ד – היכא דרגילה למיחזי בהנץ החמה גופיה אי נמי דלא קים לה במילתא שפיר ולא ידעה אי קודם הנץ החמה אי לאחר הנץ החמה, **איכא מאן דאמר** דנקיטינן בה לחומרא ואסורה כל הלילה וכל היום. **ואיכא מאן דאמר** כיון דוסתות דרבנן כל שכן סמוך לוסת, הלכך הוה ליה ספיקא דרבנן ולקולא ולא חיישינן אלא ליום, שהוא ודאי בימי נדתה.[76] ומסתברא כוותיה. **וכ״פ רא״ש, טור, שו״ע, רמ״א וט״ז**.

ב״ח – כבר כתבתי דבכל וסת יש לנהוג בחומרא דאור זרוע לפרוש יום ולילה מטעם חששא זו. **וכ״פ ש״ך** (ע״פ מה שכתב בס״ק ז בדעת או״ז).

(4) רגילה לראות יותר מעונה אחת

* רגילה לראות בסוף הלילה קודם הנץ עד לאחר הנץ ופוסקת. סעיף ה

רמב״ן (הלכות נדה פ״ה הכ״ג) – היתה רואה ראיה מרובה מסוף הלילה לתחלת היום, יש שהורה שאינה חוששת אלא לתחלת הראיה ואסורה בליל הוסת ומותרת ביום, ולא יראה לי זה כלל. => אסורה ביום ובלילה.

ראב״ד – איכא מאן דאמר דכל כי האי גוונא בתר תחילת הוסת אזלינן ולא מתסרא אלא בלילה. ואע״ג דכולה שעת הוסת אסורה לשמש ואפילו לר׳ יוסי, הני מילי לשעת הוסת בלחוד, אבל לאסור את שלפניו ואת שלאחריו לא אסרינן אלא להיא עונה דתחלת הוסת קאי בגוה... לפי שעיקר הוסת בתחלתו הוא, כדאמרינן לקמן שאין האשה קובעת לה וסת בתוך ימי נדתה, אלמא כלהו ימי נדה בתר ראיה קמייתא שדינן להו, והכא נמי סוף ראיה בתר תחילתה שדינן להו. ואנא אכרענא בהא מילתא כי הא סברא בתרא... הילכך אינה אסורה אלא עונת הלילה ושעת הוסת בלבד. **וכ״כ הרא״ש, וכ״פ שו״ע ונו״כ**.

רשב״א – אין חוששין אלא לעונת עיקר התחלתו. ויש ראיה מדתניא בפרק האשה היתה למודה להיות רואה עם הנץ החמה אינה אסורה אלא עם הנץ החמה דברי רבי יוסי. רבי יהודה אומר כל הלילה שלה כלומר כל הלילה אסורה. ואוקימנא לה דרגילה למיחזי בסוף ליליא סמוך להנץ החמה דכל היכא דתני עם לאלתר ממש משמע, ואם איתא הוה ליה לרבי יהודה למימר כל הלילה וכל היום שלה דאי אפשר שלא נכנס הראיה לתוך ההנץ מעט. ועוד דסתמא קתני היתה למודה להיות רואה ולא מפליג בין רואה ראיה מרובה לרואה ראיה מועטת ואפילו הכי קתני כל הלילה שלה אבל יממא שריא.

* רגילה לראות כמה ימים ברצף. סעיף ו

ראב״ד – ואשה שהיא למודה לראות בעונותיה ארבעה ימים או חמשה רצופים נאמרו בה שלשה פנים. יש מי שאומר שאינה חוששת אלא ליום ראשון בלבד כי הוא עיקר הוסת, והוא צריך שלש פעמים לעקרו, אבל שאר ימי העונה אעפ״י שהיא למודה בהן כמה פעמים נעקרים הם בפעם אחת, לפי שאין אשה קובעת וסת בתוך ימי נדתה, הילכך הרי הם כוסת שאינו קבוע והם נעקרים בפעם אחת, ואינה חוששת להם אלא לעונה אחת. ויש מי שאומר שאפילו

---

[75] שהרי ר׳ יהודה ור׳ יוסי נחלקו באישה שרגילה לראות בשעה שישית, ולא באישה שעלולה לראות כל היום. ולפי הסבר זה מובן יותר מה שאמרו שצריכה לפרוש עונה סמוך לוסת, שאם רגילה לראות בשעה שישית צריכה לפרוש לפני ואחרי השעה השישית, וזה סמוך, ואם רגילה לראות כל היום תצטרך לפרוש עונה לפני כן.

[76] וביאר הש״ך – ר״ל דאפילו ראתה קודם הנץ החמה מ״מ היום היה ודאי בימי נדתה משא״כ הלילה היה בספק, וכן פירשו האחרונים.

עונה אחת אינה חוששת להם והילכך כיון שעבר יום הראשון ולא ראתה, שוב אינה חוששת לשאר ימים. ויש מי שאומר כשם שחוששת לראשון שלש עונות כך היא חוששת לכולן שלש עונות. כיון דאיכא שופעת ואיכא נמי מדלפת שהיא כשופעת, שאינן אלא כראיה אחת ואפילו מדלפת כל שבעה, כדאיתא בפרקא קמא דנדה (י,ב), הילכך הוו כולהו יומי העונה כיום אחד ושעה אחת.[77] ואשכחן דאפילו ר' יוסי (נדה סג,ב) דמיקל בחשש הוסתות שהוא מתירה לפני וסתה ולאחר וסתה, אפילו הכי בשעת הוסת מיהת מודה דחיישינן, הלכך מיבעי ליה למיחש תלתא זמני לכל ימי העונה עד דעקרא להו תלתא זמני לכולהו. אי נמי מפני שהוא דבר המצוי ברוב נשים שהם משנות את וסתן להקדים שלשה ימים או לאחר שלשה ימים ואחר כך חוזרות למקומן. ואותן הימים שהן עתה שניים לוסת כבר היו לה הראשונים ונעשו עיקר וסת. הלכך אין לנו אלא כלשון האחרון שתהא צריכה עקירה שלש פעמים לכל ימי הוסת, וכן הדעת מכרעת.[78]

רז"ה – ואם אנו חוששין לכל הנשים לשופעת ומדלפת אזיל ליה שיעוריה דרבא דאמר (נדה סג,ב) וכמה עונה, הואיל והכל כשעה אחת הרי כל הנשים אסורות יום ולילה ויותר מהמה. אלא ודאי שאין לחוש אלא לתחילת הראיה, ומכאן ואילך דמים שבתוך ימי נדתה הם ואינה קובעת בהם וסת כדאסיקנא בסוף פרק בנות כותים (לט,ב). ואם תאמר דילמא מיקבע הוא דלא קבעא אבל מיחש חיישא לה, הא תנן (נדה יא,א) אף על פי שאמרו דיה שעתה צריכה להיות בודקת חוץ מן הנדה, ומדשקלינן וטרינן עלה בגמרא ילפינן שאינה צריכה בדיקה כלל לא לקבוע ולא לחוש.[79]

וכ"פ רא"ש, רשב"א[80]**, ריטב"א**. **וכתב רי"ו** שכ"כ רו"ה וכן פשט המנהג. **וכ"פ שו"ע ונו"כ**.[81]

והקשו האחרונים מדוע בסעיף ה, שרגילה לראות בסוף הלילה קודם הנץ עד לאחר הנץ ופוסקת, חוששת לכל משך זמן ראייתה, וכאן רק לתחילת ראייתה. ותרצו:

ב"ח – מה שאמרו כאן ששופעת, אין הכוונה שרואה ראיה אחת רצופה כמה ימים, שהרי אישה תמות אם יצא לה כ"כ הרבה דם, כמבואר בגמרא (י,ב), אלא הכוונה שרואה ראיה אחת מרובה ופוסקת מעט ולאחר מכן רואה שוב וכך כמה ימים. ולכן הראיה הראשונה היא תחילת הוסת וכל מה שרואה אח"כ הם דמים יתירים שהתווספו בה, שהרי הייתה קצת הפסקה, ולעיל בסעיף ה מדובר בראיה אחת מרובה ורצופה בלא הפסקה.

פרישה – דוקא ברישא (סעיף ה) דהמשך הוא דבר מועט, סברא לומר דגם הוא מצטרף לתחלת ראייתה ואסורה כל ימי משך הוסת, אבל כשהוא ב' או ג' ימים לא אמרינן דהכל הוא מצטרף לתחלת ראייתה וממילא אינה אסורה אלא העונה שבה מתחיל הוסת. **וכ"כ הט"ז**.

---

[77] בנדה י,ב מבואר שתינוקת שלא הגיע זמנה לראות וראתה אינה מטמאת למפרע כשאר נשים, ואין כתמה מטמא, עד שתתחזק בשלוש ראיות, ושם מובא שאם ראתה ברציפות מסוימת, שופעת או מדלפת, זה נחשב לה כראיה אחת, אך אם ראתה בהפסקה נחשב לה כשתי ראיות.

[78] ולפי דעת הרמב"ן לעיל יוצא שהוא מחמיר יותר מהראב"ד, שאם תפסיק לראות באמצע היום השביעי, לדעת הראב"ד אינה חוששת אלא למשך זמן הוסת, ולרמב"ן חוששת לכל העונה שבה ראתה.

[79] **נדה יא,א – משנה**. אע"פ שאמרו (אשה שיש לה וסת) דיה שעתה - צריכה להיות בודקת (לטהרות), חוץ מן הנדה. **גמרא**. חוץ מן הנדה דבתוך ימי נדתה לא בעי בדיקה. הניחא לרבי שמעון בן לקיש דאמר אשה קובעת לה וסת בתוך ימי זיבתה, ואין אשה קובעת לה וסת בתוך ימי נדתה - שפיר; אלא לרבי יוחנן, דאמר אשה קובעת לה וסת בתוך ימי נדתה - תבדוק, דילמא קבעה לה וסת (ומזה משמע שהגמרא הבינה שנדה לא בודקת כלל ולא רק לטהרות)! אמר לך רבי יוחנן: כי אמינא אנא - היכא דחזיתיה ממעין סתום, אבל חזיתיה ממעין פתוח - לא אמרי.

[80] ועיין בדבריו לעיל שהביא ראיה נוספת לשיטה זו. וראיה זו הובא בב"י.

[81] **הג"מ** – אשה שאין לה וסת קבוע אם היא אשה שמשנה וסתה או להקדים ב' ימים או ג', כפי מה שרגילה לשנות יפרוש בזמן הגעת הוסת ב' ימים או ג'. **וכ"כ רמ"א**. לכאורה נשמע שדעתו כדעת הראב"ד, שצריכה לחשוש לכל משך זמן ראייתה, אך הרמ"א בסימן קפט,יג כתב – ויש אומרים שהולכים תמיד אחר תחלת הראיה, וכן עיקר. **ונחלקו** האחרונים בביאור דעת הרמ"א:

ש"ך קפט,לט שהרמ"א דיבר באישה שיש לה וסת קבוע, ששינתה את ראיתה פעם או פעמיים שצריכה לחשוש לאותה ראיה. ולפי זה אין חידוש כלל בדעת הרמ"א, שהרי זה מוסכם וכתוב מפורש במשנה כמבואר לקמן בתחילת סימן קפט, ומה שכתב הג"מ 'אין לה וסת קבוע' הכוונה שיש לה וסת אך לא רואה בו בקביעות גמורה אלא משנה מידי פעם את ראייתה.

נו"ב (הובא בפת"ש ח) כתב שמדובר באשה שאין לה קביעות ורואה תמיד בטווח ימים מסוים, כגון אישה שרגילה לראות ג' ימים ולא יעבור ג' ימים אלו בלא ראיה, ואישה כזאת צריכה לפרוש בכל ימים אלו. ימים אלו נקראים **ימי המבוכה** בלשון הפוסקים.

חוו"ד (הובא שם) כתב שמדובר באישה שיש לה וסת קבוע בג' בחודש והקדים וראתה ג' פעמים בב' ובג' לחודש, וחזרה וראתה שלש פעמים בא' ב' וג' בחודש, שחוששת לשלשתן.

*** רואה כמה ימים ופוסקת לגמרי ביניהם**

נדה י,ב – תינוקת שלא הגיע זמנה לראות, ושופעת כל ז׳ - אינה אלא ראיה אחת. פוסקת הויא לה כשתי ראיות.

רשב״א – אלמא ראייה שניה שבתוך נדתה לאו בתר ראייה ראשונה שדינן לה לומר דאין דמים אלא מחמת ראייה ראשונה אלא כראייה בפני עצמה חשבינן לה וכיון שכן אם פוסקת וחוזרת ורואה תחוש לכולו? וי״ל דהתם דוקא להחזיקה בדמים הוא שאמרו כן... אבל מכל מקום התחלת הראייה היא העיקר לענין קביעת הוסתות ואף לביאת אורח, ובהסתלק העיקר יסתלק הטפל וכן נראה לי עיקר. **הובא בב״י, וכ״פ פרד״ר, ערוה״ש וטה״ב** (עמ׳ עה).
חוו״ד – בפוסקת ורואה חוששת לכל הימים, אך סוגיין דעלמא קשה, דרוב נשים דרכן לראות ד׳ או ה׳ ימים, ואינה חוששת רק ליום ראשון, לכן נראה דדוקא כשהימים שהן בתחלת ראייתה לא הוקבעו, אך אם הוקבעו אינה חוששת לראיות שבתוך נדתה (עיין שם לטעמו). **הובא בפת״ש יב**.

(5) זמן הפרישה בוסת הגוף

ראב״ד – הא דאמרינן דכל אותה עונה אסורה, דוקא בוסתות דיומי, אבל בוסתות דגופה כגון מפהקת ומעטשת וחוששת בפי כריסה (משנה נדה סג,א) אינה אסורה אלא עם וסתה בלבד בין יש לה יום קבוע לאותן סימנים בין אין לה, אבל לפני וסתה מותרת, ואם בדקה בשעת וסתה ולא ראתה מותרת לאחר הוסת. וראיה לדבר מדקתני עלה במתני׳ (נדה סג,ב) ר׳ יוסי אומר אף ימים ושעות וסתות, משמע דהכי קאמר כי היכי דוסתות דגופא לא מיתסרא אלא לשעתא ה״נ וסתות דיומי לא מתסרא אלא לשעתא, ולמאן קאמר, לאו לר׳ יהודה בר פלוגתיה, אלמא בוסתות דגופה לא פליג ר׳ יהודה. **הובא בב״י. וכ״כ רמ״א ב**.

ד. היתר תשמיש בעונת וסתה

(1) היוצא לדרך. סעיף י

פסחים עב,ב – אמר רבא: חייב אדם לשמח אשתו בדבר מצוה (מצוות עונה, אפילו שלא בשעת עונתה, אם רואה שמתאוית לו. רש״י).
יבמות סב,ב – אמר ריב״ל: חייב אדם לפקוד את אשתו בשעה שהוא יוצא לדרך (משום שמתאוה לו באותה שעה יותר), שנא׳: וידעת כי שלום אהלך (אשתך) ופקדת נוך ולא תחטא. הא מהכא נפקא? מהתם נפקא: ואל אישך תשוקתך - מלמד, שהאשה משתוקקת על בעלה בשעה שהוא יוצא לדרך! א״ר יוסף לא נצרכה אלא סמוך לווסתה. וכמה? אמר רבא: עונה.[82]

נחלקו מהי פקידה:

ראב״ד ורשב״א – בתשמיש, כיון דוסתות דרבנן במקום מצוה לא גזור. **כ״ד רש״י**.[83]

---

[82] **שם** – והני מילי לדבר הרשות, אבל לדבר מצוה - מיטרידי. וכ״פ **השו״ע** או״ח רמ,א וה**רמ״א** אצלנו.
[83] הרחבות שמחת הבית ט,ט,י – ולראב״ן (שיח), ווסתות דאורייתא, ואעפ״כ מצווה לפקוד את אשתו בתשמיש כשיוצא לדרך בעונת הווסת. והקשה הריטב״א (שבועות יח, ב): ״היכי דחינן איסורא דאורייתא משום פקידת אשתו״? ותירץ: ״יותר היה נראה לומר דלעולם תשמיש ממש, ופקידה דהתם נמי מדאורייתא גמירי לה, שהכתוב מבטיחו שלא יבא בכך לידי חטא שתראה בשעת תשמיש, והיינו דקאמר קרא: וּפָקַדְתָּ נָוְךָ וְלֹא תֶחֱטָא, והכי גמירי לפירושא דההוא קרא״. והנצי״ב (העמק שאלה פט, סק״ד) הוסיף שמכיוון שהאשה משתוקקת לבעלה אזי הוי חיוב דאורייתא של עונה, ולכן למרות שיש איסור מדאורייתא לבוא על אשתו בעונת ווסתה, מצוות עונה דוחה את חובת הפרישה.

ר״ת – פקידה זו אינו תשמיש אלא כשהוא רוצה לצאת בדרך אם הוא רחוק ממנה לא יצא לדרך אא״כ ישוב אליה ויפקדנה בשאר דברים... (והטעם :) בשבועות (יח,ב) מוכיח דסמוך לוסתה מדאורייתא מוהזרתם את בני ישראל וגו׳ ועוד דמוקי לה ביוצא לדבר הרשות, וא״כ אפילו למאן דאמר (נדה דף טו.) ווסתות דרבנן אם כן סמוך לווסתה נמי דרבנן מכל מקום למה יהא מותר ביוצא לדבר הרשות. **וכ״פ תרומה**.
סמ״ג – והמחמיר תבוא עליו הברכה.

שו״ע – הרוצה לצאת לדרך צריך לפקוד אשתו אפילו סמוך לוסתה. (מוסכם שכוונתו לתשמיש כדמוכח באו״ח רמ,א). ע״כ. ומשמע שאין להחמיר ולא לפוקדה, אלא יש לו לקיים מצוות עונה כהלכתה. **וכ״פ טה״ב**.
רמ״א – המחמיר שלא לפקדה רק בדברי רצוי תבוא עליו ברכה. **וכ״פ ש״ך**.[84] **וכתב דר״ט** – עדיף לרצותה בדברי אהבה וחיבה אם היא מתרצית בכך ומוחלת, אך אם אינה מתרצית בכך - חיב אף בתשמיש.
חת״ס (פת״ש כב) – פרישת העונה סמוך לוסת דאורייתא. ומעתה כיוון שאיכא ספק דאורייתא בודאי אין להקל בתשמיש בעונה הסמוך לוסתה.[85]

*** שיעור דרך. הרחבות שמחת הבית**

תורת חיים – כפי הנראה שהשיעור הוא באופן שלא יספיק לחזור לביתו כשתגיע העונה שחייב בה ולכן חייב לפוקדה טרם שיצא. **וכ״כ מנחת יצחק וטה״ב**.
קנה בושם – כיון שהחיוב משום השתוקקות האשה לבעלה, אם כן איך שייך לתלות הדבר בזמני חיוב העונה, דמסתבר דההשתוקקות נמשך מחמת עצם הפרידה, ועל כן נראה דאי אפשר להגדיר הדבר, אלא העניין תלוי במציאות ההשתוקקות ויש לדון בכל מקרה לפי מה שהוא. **וכ״כ בחוט שני**, **וכ״כ שמחת הבית ב,ט** – איזו היא נסיעה שיש מצוות עונה לפניה? נסיעה שגורמת לתחושת פירוד וגעגועים, כל אדם לפי מה שהוא. ובכל אופן מדובר על נסיעה של לפחות לילה אחד מחוץ לבית. וכן ברור שאם הנסיעה תמשך באופן שתתבטל עונה אחת, גם בלא תחושת געגועים, מצוה לקיים את החיבור בלילה שלפני היציאה.

*** יוצא לדרך עונה קודם ליל הטבילה**

נמוק״י העלה אפשרות לפרש שכוונת הגמרא (יבמות סב) היא ׳עונה סמוך לוסת טבילתה׳ ולא ׳סמוך לוסתה׳, והחידוש הוא שהרוצה לצאת לדרך עונה קודם טבילת אשתו צריך להמתין שתיטהר ולפוקדה, וע״פ זה כתב **הרמ״א** – וי״א אם אדם רוצה לילך לדרך ואשתו נדה ותטבול תוך עונה אחת צריך להמתין.[86] **ש״ך** – מיהו אם הולך לדבר מצוה א״צ להמתין כדאיתא בנמוק״י שם וכ״כ העט״ז, ופשוט הוא, ואף לדבר הרשות אם הולך לצורך גדול נראה דאין צריך להמתין משום דהנמוק״י מפרש כן, ואין פירושו מחוור וגם כל הפוסקים לא פירשו כן.

---

[84] מהרש״ל – וקשה לי (על הסמ״ג) איך שייך לומר והמחמיר תבא עליו ברכה הואיל ואמר חייב לפקוד את אשתו אדרבה זה קרוי חומר מי שמדקדק לקיים המצוה כהלכתה... א״נ הכי קאמר המחמיר עצמו ומונע מלילך בדרך סמוך לוסתה כדי שלא יכניס עצמו בספק תבא עליו ברכה (וזה שלא כדברי הרמ״א). וכתב תה״ש – והנכון נראה לי לנהוג היכא דאפשר כמהרש״ל. הובא בפת״ש כג.
[85] **כשהאישה יוצאת לדרך**. טה״ב ח״א עמ׳ קה: אבן שוהם – משמע מהגמרא שאם היא יוצאת לדרך, וטרודה בעסקי נסיעתה, לא שייך דבר זה (מפני שבפשטות אינה משתוקקת כ״כ מחמת הטירדה). וכ״פ דרכי תשובה, נחלת ישראל ושבט הלוי, כיוון שלא נזכר בגמרא שום חיוב לזה.
[86] כו״פ – ולפי זה נראה דאם מזדמן דנמשך זמן טבילתה כל כך עד סמוך לוסת נידתה, אעפ״י שבעלה רוצה לצאת לדרך אין צריך להמתין על טבילתה, דבממה נפשך אם אתה תפרש כפירוש הנימוקי יוסף, אין כאן היתר ליוצא לדרך לשמש עמה סמוך לוסת נידתה, ואם יתפרש כפירוש רוב פוסקים, אין כאן חיוב וענין כלל להמתין על טבילתה, ואם יוצא לדרך והיא נדה, לשיטה זו לא שייך האשה משתוקקת וכו׳, ולא התירו חכמים ז״ל כלל להמתין ולבעול סמוך לוסתה ופשוט. הובא בפת״ש כה.

(2) ליל טבילה. פת״ש כב

ברכות כד,א – אמר רב המנונא בריה דרב יוסף: זימנא חדא הוה קאימנא קמיה דרבא ואמר לי: זיל אייתי לי תפילין. ואשכחתינהו בין כר (התחתון, המזרן) לכסת (הכרית) שלא כנגד ראשו[87], והוה ידענא דיום טבילה הוה, ולאגמורן הלכה למעשה הוא דעבד (שמותר להניח את התפילין כך אף שאשתו עמו).

רש״י ׳יום טבילה׳ – יום שטבלה אשתו, דהוה ליה ליל תשמיש.[88]
טור ושו״ע או״ח רמ,א – כל אדם צריך לפקוד את אשתו בליל טבילתה (ופשוט שהרי משתוקקת לו), ובשעה שיוצא לדרך.

כנסת יחזקאל – אם אירע ליל טבילה (אפילו מכתם) סמוך לוסתה מותר גם כן (כמו היוצא לדרך). **והביאו בה״ט**.
סד״ט – לא מצינו שום מעלה בליל טבילה יותר משאר מצות עונה, ורק שבגמרא אמרו ׳וידענא דיום טבילה הוה׳ ולמדו מכאן הפוסקים שהוא מצוה ומ״מ לא עדיף משאר מצוות עונה, ואף להשו״ע (שסובר שיש בזה מצווה מיוחדת) לא הזכיר ביבמות אלא יוצא לדרך ומנין לבדות מדעתינו גם בליל טבילה הלכך אין להקל בזה. **וכ״פ נו״ב, חוו״ד, יעב״ץ ופת״ש**.[89] **ובטה״ב** כתב להחמיר בוסת קבוע, ולהקל בוסת שאינו קבוע.[90]

(3) בעילת מצווה (כלה). טה״ב ח״א עמ׳ קיט

נו״ב יו״ד קיז – אני אומר שאין חילוק בין כלה לאשה אחרת ואפילו יהיבנא ליה שנקראת בעילת מצוה אכתי מצוה מצינו, חובה לא מצינו וא״כ אין לדמות ליוצא לדרך ששם חובה הוא (עיין שם שהביא עוד טעמים). **הובא בפת״ש**.
המְקֻנָּה – יש לומר שבעילה ראשונה של החתן שהיא בעילת מצוה, אין בה איסור בעונה הסמוך לווסתה שכיון שדין פרישה סמוך לוסתה אינו אלא מדרבנן במקום מצוה לא גזרו. **וכ״פ טה״ב**.

היום דין זה אינו מעשי כ״כ מפני שנשים רבות לוקחות כדורים לדחיית הוסת, והרי הן מסולקות דמים, כמבואר לקמן, ולכן לא חוששות לוסתן ולא צריכות לפרוש.

---

[87] בהנחתן בין כר לכסת שומר עליהן שלא יתגלגלו לצדדים ויפלו מהמטה אבל תחת ראשו ממש אסור מפני שהוא דרך בזיון.
[88] וקשה, איך הבין שאשתו טבלה, אולי סתם שימשו משום מצוות עונה והוא טבל בעצמו משום טבילת בעל קרי? ואולי הבין זאת מפני שזה היה באמצע שבוע, וידוע שעונת ת״ח היא מליל שבת לליל שבת.
[89] ובגבעת שאול אסר לה לטבול סמוך לוסתה, אף היכא דהוי ראיה גמורה, שמא ישמשו.
[90] קבעה וסת לליל טבילתה, האם אסורה על בעלה עולמית: **תפארת למשה** – אשה שקבעה וסת בליל טבילתה וא״א לה לטבול עד ליל וסתה, כגון שקבעה וסת מליל ט״ו לליל ט״ו ודרכה לראות כל ז׳ ימים וטובלת ליל ט״ו, מותר לשמש אף שהוא שעת וסת, דוסתות דרבנן ולא החמירו לאוסרה על בעלה עולמית, עכ״ל, **פת״ש ד** – ומשמע דדוקא בכהאי גוונא שדרכה לראות כל ז׳ ימים, אבל אם לא כן וקבעה וסת מליל י״ג ללילי״ג, אף שכתב הרמ״א בסימן קצו דאין מתחלת למנות שבעה נקיים אלא מיום ו׳ (משום פולטת שכ״ז) מ״מ יותר עדיף שתתחיל למנות מיום ה׳ או יום ד׳ דזה אינו אלא חומרא, ופשוט שלא תקדים את הספירה משום חומרת או״ז.

5. נשים שאינן חוששות לוסתן - מסולקות דמים. סעיפים ז,ח

נדה ט,א – בעא מיניה ההוא סבא **מר' יוחנן**: הגיע עת וסתה **בימי עבורה** ולא בדקה, מהו? קא מיבעיא לי אליבא דמ"ד וסתות דאורייתא. מאי? כיון דוסתות דאורייתא - בעיא בדיקה, או דלמא: כיון דדמיה מסולקין, לא בעיא בדיקה? א"ל, תניתוה: רבי מאיר אומר, **אם היתה במחבא** והגיע עת וסתה ולא בדקה - טהורה, שחרדה מסלקת את הדמים.[91] טעמא - דאיכא חרדה, הא ליכא חרדה והגיע וסתה ולא בדקה - טמאה, אלמא: וסתות דאורייתא. וכיון דאיכא חרדה - דמיה מסולקין, ולא בעיא בדיקה; הכא נמי - דמיה מסולקין, ולא בעיא בדיקה.

רמב"ן – האשה שהיתה נחבאת במחבא מפני פחד והגיע יום וסתה חוששת לו אפילו לא היה הוסת קבוע, עבר היום ולא ראתה מותרת לשמש אע"פ שלא בדקה, שחזקה היא שחרדה מסלקת את הדמים, וכן מעוברת שהוכר עוברה ומניקה כל כ"ד חדש אפילו מת בנה אם עבר זמן וסתן מותרות לשמש כיון שלא ראתה אע"פ שלא בדקה.
רשב"א – אלמא ס"ל לרבי יוחנן דמעוברת (ה"ה למניקה. טור, ר"י"ו ושו"ע), מסולקת דמים ואפילו הגיע עת וסתה אינה חוששת לו ואפילו לכתחלה אינה צריכה בדיקה והא דתנן נמי היתה במחבוא והגיע עת וסתה ולא בדקה הוא הדין דאפילו לכתחלה לא בעיא בדיקה דהא טעמא דמסולקת דמים היא. **וכ"ד הרא"ש וכ"פ שו"ע**.
טור – אם הגיע וסתה **בימי עיבורה** משהוכר עוברה או בימי מניקתה אין צריך לפרוש סמוך לוסתה וכן לאחר הוסת מותרת אע"פ שלא בדקה. **האשה שהיתה נחבית במחבא** מפני פחד והגיע וסתה חוששת לו אפי' לא היה לה וסת קבוע, עבר היום ולא בדקה מותרת שחרדה מסלקת הדמים. **וכ"פ רמ"א, ט"ז ופת"ש**.[92]

* בסוף סימן קפט יתבאר שזקנה אינה חוששת לוסתה ולראייתה, וכן יתבארו בהרחבה דיני מעוברת ומניקה.

*** כדורים לדחית וסת. טה"ב ב,יח**

שבה"ל, נשמת אברהם בשם רשז"א וטה"ב – אשה שלוקחת כדורים נחשבת מסולקת דמים לגמרי, ולא צריכה בדיקה ופרישה.[93] **וכ"פ דר"ט**. אך צריכה לחשוש לתאריכים שצפויה לראות בהם בעקבות השמוש בכדורים וחשש זה כוחו כוסת קבוע, לכן כשמסימת האשה את מנת הכדורים החדשית עליה לפרוש ולבדוק החל מ-36 שעות לאחר נטילת הכדור האחרון ועד שתראה או עד שיחלפו שבעה ימים, שזה הזמן שעשוי הוסת להתעכב מחמת השפעת הכדורים (דר"ט עמ' 132).[94]

---

[91] נדה עא,א – ותתחלחל המלכה ואמר רב: מלמד שפרסה נדה... והאנן תנן: שחרדה מסלקת את הדמים! הא לא קשיא, פחדא - צמית, ביעתותא - מרפיא. ע"כ. רש"י 'ביעתותא' - הבהלות פתאום שאדם רואה או שומע נבהל מרפיא.
[92] וקשה על דברי הטור שהרי הגמרא השוותה בין מעוברת להיתה במחבא, ולכאורה דינם היה צריך להיות שווה? ונחלקו בהסבר דעתו:
ב"י – ושמא י"ל דאף על גב דתלמודא משוה להו אהדדי אליבא דמאן דאמר וסתות דאורייתא לענין דיעבד, לא משוינן להו אהדדי להתירן לכתחלה למ"ד וסתות דרבנן, דמעוברת דחזינן דכל המעוברות דמיהן מסולקין אמרינן דלמאן דאמר וסתות דרבנן לכתחלה נמי אינה חוששת, אבל היתה במחבוא דלא בריר לן כולי האי דתהא מסולקת דמים דהא חזינן כמה נשי אע"ג דהוו במחבוא לא ישנו את תפקידם לא אמרינן בה אינה חוששת אפילו לכתחלה ומסתיין דנימא בה דהיכא דעבר יום וסתה ולא בדקה שמותרת.
ט"ז – ולע"ד נראה הדברים כפשוטן דגבי סילוק דמים משום פחד איכא למיחש שמא באותה שעה שתזקק לבעלה יצא הפחד מלבה וכיון שהוא שעת ווסתה אפשר שאז תטמא כי אורח בזמנו בא, ולא אמרו בה שחרדה מסלקת הדמים אלא אם היתה כל שעת הוסת בחרדה ולא הפסיקה ממנה וזה דבר ברור אם היתה בפחד בתחלת שעת הוסת ויצאה מן הפחד בתוך אותו זמן הוסת דאז היא כשאר נשי' דחזר טבעה למקומה הראשון ע"כ לא תשמש עד אחר שעבר כל שעת הוסת משא"כ במעוברת שכבר היא מסולקת דמים ואין חשש לאסור אותה אפילו בשעת הוסת ונמצא שאין דמיון מעוברת להיתה במחבא אלא אחר גמר החרדה דהיינו אחר שיעור הוסת שהוא סילוק דמים בודאי והיינו כל אחת לפי דרכה בזו אחר עבור החרדה ובזו אפילו תיכף וע"כ פשט בגמרא במעוברת לכתחילה מהיתה במחבא כל זמן הוסת שאחר כך אינה צריכה בדיקה וזה נכון וברור ותמיהני על המפרשים שלא הרגישו בדבר זה כי סברא נכונה היא וראוי לקבוע כן הלכה.
[93] דלא כמנחת יצחק שכתב שתחשוש לכתחילה כאישה שהייתה במחבוא לדעת הרמ"א, ותמהו עליו, שהרי כתב הט"ז שהסיבה לכך שהיתה במחבוא חוששת בעונת וסתה הוא מחשש שיחלוף הפחד ובכדורים טעם זה לא שייך, ואף לפי הטעם של הב"י, נראה שהחשש שתראה לא כ"כ גדול כמו אישה שהייתה במחבוא.
[94] אם שלוש פעמים תראה האשה במספר ימים קבוע אחר נטילת הכדור האחרון ובימים שלפני כן בדקה ולא ראתה קבעה בכך וסת וצריכה לחשוש ליום זה בלבד (שם).

וסתות. סימן קפט[95]

1. הקדמה

ב״י – ודע **שחמשה** מיני וסתות (הרגלי ראיה) הן. **האחד** וסת ההפלגות דהיינו שהיא למודה לראות בהפלגות מכוונות, כגון מעשרים לעשרים יום או משלשים לשלשים יום. **השני** וסת הימים דהיינו שהיא למודה לראות ביום ידוע בחודש או ביום ידוע בשבוע (כעבור מספר שבועות קבוע[96]). **השלישי** וסת התלוי במעשה לבד כגון פיהקה וראתה או עיטשה וראתה וזה נקרא וסת דגופה. **הרביעי** וסת מורכב דהיינו שהוא תלוי בימים ובמעשה כגון שקפצה ביום ידוע מהחודש או מהשבוע וראתה.[97] **החמישי** וסת הדילוג והיינו כגון שראתה היום ולסוף שלשים ראתה שנית וחזרה וראתה ביום ל״א לראייה שנייה וחזרה וראתה ביום ל״ב לראייה שלישית (וסת הדילוג-הפלגה) או שראתה בט״ו בניסן וביי״ו באייר וביי״ז בסיון ובכלל זה אם ראתה בט״ו בניסן וביי״ד באייר וביי״ג בסיון כי משפט שניהם שוה (וסת הדילוג-חודש) וגם בכלל זה הוא וסת הסירוג[98].

אשה הרואה בקביעות כאחד מוסתות אלו היא אישה שיש לה וסת קבוע (בלשון חכמים ״יש לה וסת׳) ואשה שלא רואה כך היא אשה שאין לה וסת קבוע (ובלשון חכמים ״אין לה וסת׳).

2. עיקר הדין

נדה סג,ב – משנה. היתה למודה להיות רואה יום ט״ו ושינתה להיות רואה ליום כ׳ - זה וזה אסורין. שינתה פעמיים ליום כ׳ - זה וזה אסורין. שינתה ג׳ פעמים ליום כ׳ - הותר ט״ו, וקבעה לה יום כ׳, שאין אשה קובעת לה וסת - עד שתקבענה ג׳ פעמים, ואינה מטהרת מן הוסת - עד שתעקר ממנה ג׳ פעמים. **גמרא**. א״ר פפא: לא אמרן, אלא דקבעתיה תלתא זימני - דצריכי תלתא זימני למעקריה, אבל תרי זימני - בחדא זימנא מיעקר. מאי קמ״ל? תנינא: אין האשה קובעת לה וסת עד שתקבענה שלש פעמים! מהו דתימא: חדא - לחד, תרי - לתרתי, ותלתא - לתלתא, קא משמע לן. תניא כותיה דרב פפא וכו׳.

=> אישה **קובעת וסת** לאחר שרואה שלוש פעמים רצופות באותו זמן, וחוששת לו (דהיינו שאסורה בתשמיש ובודקת עצמה באותה עונה, כמבואר בסימן קפד) עד שתעקור את וסתה, דהיינו שיגיע זמן וסתה שלוש פעמים ולא תראה בו. ואף **אם לא קבעה וסת**, דהיינו שראתה פחות משלוש פעמים באותו זמן, חוששת לוסתה עד שיעקר, אלא שהיא עוקרת את וסתה בפעם אחת, וה״ה לאשה שקבעה וסת ושינתה פעם או פעמיים את ראייתה שחוששת לראייתה ושינויה, ואת שינויה עוקרת בפעם אחת. **ומוסכם, וכ״פ שו״ע ב**.[99]

---

[95] למדתי וסיכמתי רק את הסעיפים א, ב, ד, כז (כמעט הכל) - לא, לג. וחלק מסעיף יג ו-לד.
[96] ובשונה מוסת ההפלגות הוא נקבע בשלוש פעמים ולא בארבע.
[97] ועוד חילוק יש בתוך וסתות הגוף (השלישי והרביעי), וסת הגוף סיבה – שרואה ע״י שעושה פעולה מסוימת כגון קפיצה או וסת הבא ע״י מאכל מסוים, והדבר הזה הוא סיבה לבוא הוסת. וסת הגוף סימן – שלפני הראיה שלה מרגישה הרגשה מיוחדת כגון צמרמורת, כאבים באגן, פיהוקים וכדו׳, והרגשה זו היא סימן לבוא הוסת.
[98] וסת המופיע בתאריך קבוע בחודש, אך לא כל חודש, אלא כל מספר חודשים קבוע.
[99] וכתבו שוסת הפלגה נקבעת ב-4 ראיות, מפני שאין ג׳ הפלגות בנויות בפחות מארבע ראיות דראייה ראשונה לא בהפלגה ראתה אותה.

ב״י כתב, לגבי החשש לראיה שאינה קבועה – משמע בין וסת הפלגות ובין וסת הימים איירי מתניתין[100], ונראה דה״ה לשאר מיני וסתות שצריכה לחוש כן חוץ מוסת הדילוג.[101] **וכ״פ שו״ע ב**. לכן צריכה לחשוש **לוסת הגוף**, **וסת הימים**[102] **וההפלגה**.[103]

ראב״ד, טור ושו״ע יג – אין האשה קובעת לה וסת אפילו ראתה שלשה חדשים זה אחר זה אא״כ יהיו כולן בעונה אחת ביום או בלילה אבל אם היתה הראשונה ביום החודש והשניה בלילה והשלישית ביום לא קבעה לה וסת. (ונראה שללמדו זאת מכך שאינה חוששת אלא בעונת הוסת, כמבואר בסימן קפד).

3. עונה בינונית. סעיף א

נדה טו,א – משנה. הבאין מן הדרך - נשיהן להן בחזקת טהרה. **גמרא**. אמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה: והוא שבא ומצאה בתוך ימי עונתה.

רש״י ׳בתוך ימי עונתה׳ – ל׳ יום לראייה אבל לאחר ל׳ בעיא בדיקה הואיל וסתם נשים חזיין לסוף עונה.[104] **וכתב רשב״א** – ופירש רש״י... ושמעינן מינה דאשה שאין לה וסת בעלה מוזהר עליה ביום העונה דהא לא אשכחן מאן דפליג עליה דר״ל. **וכ״כ הר״ן** – ולפי פירושו (של רש״י) אפילו באשה שיש לה וסת צריך לחוש לעונתה, ולא נהירא שכל מי שיש לה וסת דמיה מסולקין עד זמן וסתה ולמה נחוש לעונה שקודם הוסת, לפיכך נראה דמ״ד והוא שבא ומצאה תוך ימי עונתה קאי באשה שאין לה וסת שחושש בה לעונתה.

כ״כ טור ושו״ע – כל אישה שאין לה וס״ק חוששת ליום השלושים לראייתה, שהיא עונ״ב לסתם נשים.[105]

*** מהי עונה בינונית? סעיף יג**

רמב״ן – וסת החודש חוששת לו בתחילתו בפ״א אבל וסת ההפלגה א״א לחוש לו עד שתראה ראיה שנייה שהרי אינה יודעת לאיזה יום היא מפלגת, נמצאת אומר שהרואה ליום ר״ח ניסן חוששת לר״ח אייר וכו׳. **וכ״כ טור ורמ״א**.

ט״ז – פשוט הוא שגם כאן חוששת גם ליום א׳ דראש חודש אייר (ל׳ ניסן) שהוא יום שלשים מן הראיה דראש חודש ניסן כסתם עונה בינונית לשאין לה וסת קבוע, וכיון שהוא פשוט אין צריך לפרשו. => עונה בינונית היא היום השלושים לראייתה ואינו וסת החודש. **וכ״פ טור, שו״ע, דר״מ, ב״ח, פרישה, לבוש, חכ״צ, כו״פ**.[106]

---

[100] שהרי אפשר להבין את ׳רואה יום ט״ו׳ לט״ו בחודש או לט״ו ימים מהראיה האחרונה.

[101] נדה סד,א – היתה למודה להיות רואה יום ט״ו ושינתה ליום ששה עשר - זה וזה אסורין, שינתה ליום שבעה עשר - הותר ששה עשר ונאסר חמשה עשר ושבעה עשר, שינתה ליום שמונה עשר - הותרו כולן, ואין אסור אלא משמונה עשר ואילך. ע״כ. רשב״א – ומדלא קתני בשינתה ליום י״ז דנאסר יום י״ח דנימא זו כבר דילגה ונחוש בפעם אחת לוסתות הדילוג שמע מינה שאין חוששין לוסתות של דילוג כלל עד שתקבענו לגמרי, וכן הסכימו רבותינו הצרפתים, הראב״ד והרמב״ן. עכ״ל. וכ״כ תוס׳,רי״ו,טור ושו״ע יא.

[102] בפועל הכוונה לוסת החודש, אע״פ שבכלל וסת הימים יש גם את וסת השבוע, אין לחשש לוסת השבוע משמעות מפני שתמיד וסת השבוע וההפלגה הם באותו זמן.

[103] דר״ט – אשה שאין לה וסת קבוע שראתה פעם בלילה ולאחר מספר ימים ראתה ביום, מתי חוששת להפלגה? תשובה: חוששת לאחרון, כלומר צריכה לפרוש ביום. וכן יתבאר אי״ה לקמן.

[104] ופירושו הוא ע״פ מה שכתוב **בנדה ט,ב** (לגבי נשים שהפסיקו לראות ג׳ עונות) – כמה עונה? אמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה: עונה בינונית, שלשים יום.

[105] ש״ך קפד,ב – אם לא קבעה וסת אז מסתמא וסתה כל שלשים ובתוך שלשים מיקרי שלא בשעת וסתה. פת״ש שם – משמע דאינה צריכה בדיקה תוך שלשים. כו״פ תמה וחלק על הש״ך, אך סד״ט וחוו״ד ביארו שמה שכתב הש״ך זה דוקא כשלא נתחזקה עדיין כאישה שאין לה וסת.

[106] אם ראתה בחודש חסר, יום החודש ועונה בינונית יוצאים באותו יום, ואם ראתה בחודש מלא, היום שלפני יום החודש הוא עונה בינונית.

ש״ך – קשה לי על זה, דא״כ הרמב״ן והרב (רמ״א) שבאו לפרש לנו מהו החששות שצריכה לחוש וכתבו שלעולם צריכה לחוש לוסת החדש ולהפלגה למה לא כתבו ופירשו גם כן שצריכה לחוש לעונה בינונית ואדרבה מפשט דבריהם משמע שאינה צריכה לחוש אלא לב׳ חששות הללו ותו לא, ועוד תימא דודאי הא דאמרינן עונה בינונית היא ל׳ יום היינו שצריכה לחוש ליום ל״א לראייתה, דעונה בינונית היא ל׳ יום מתחלת ראיה לתחלת ראיה, וכ״כ הרשב״א... וכ״כ הרמב״ן... וכן פירש רש״י וז״ל ׳אחר שלושים בעיא בדיקה הואיל וסתם נשים חזיין לסוף עונה׳, אלא ודאי עונה בינונית היינו מחודש לחודש, דבאותו יום של חודש שראתה בו צריכה לחוש לחודש הבא ותו לא לכך פי׳ הרמב״ן ורש״י דעונה בינונית היא ל׳ יום מתחלת ראיה לתחלת ראיה אחרת והיינו בסתם חדש דהוא מלא, ואה״נ אם החדש חסר הוא כ״ט יום מתחלת ראיה לתחלת ראיה אחרת, ולא הוצרכו לפ׳ זה משום דסתם חדש מלא הוא, ועוד כיון דלעולם אינה צריכה לחוש אלא לאותו יום החדש אם כן א״צ לדקדק בין מלא וחסר אלא לעולם לאותו יום החדש. => עונה בינונית שווה ליום החודש.

חוו״ד – עונה בינונית הוא יום ל״א.[107]

פרי דעה וחכ״א – גם ביום ל״א ראוי לחוש. **וכ״כ שבה״ל** (קכו, עמ׳ א) וכתב שכן המנהג.

טה״ב ודר״ט – פורשת רק ביום השלושים, כדעת רו״ה.

*** ראתה בל׳ בחודש והחודש הבא חסר האם חוששת בא׳ לוסת החודש. משה״ט ז,יב**

בכ״ט חוששת משום עונה בינונית, **נחלקו** האם חוששת בא׳:

דר״ט (עמ׳ 103) – חוששת.

משה״ט – לא חוששת. **וכ״פ מהר״י שטייף, חזו״א, שבה״ל ואבנ״ש** (עמ׳ ריב).

4. וסת חצי קבוע. טה''ב ח''א עמ' קנח

תה״ד – אשה שרגילה לראות בענין זה שלעולם לא תראה בפחות מי״ד ימים אחר טבילתה, אבל לאחר י״ד ימים אין לה קבע... יראה דאינה צריכה בדיקה כלל לכל אשר תשמש קודם י״ד יום לטבילתה, ואפילו לפירוש רבינו חננאל ורבינו תם דפסקו דאין לה וסת בעיא בדיקה לבעל (לפני ואחרי תשמיש. כמבואר לקמן בסימן קפו), הך האשה לאו אין לה וסת מיקריא קודם הי״ד יום.

וכ״פ שו״ע קפו,ג – אישה שאינה רואה בפחות מי״ד ימים אחר טבילתה, אבל לאחר י״ד ימים אין לה קבע - עד י״ד יום דינה כדין אישה שיש לה וסת.

=> לקמן בסימן קפו,ג נפסק שאשה בעלת וסת חצי קבוע, דהיינו אשה שיש ימים שרגילה לא לראות בהם, נחשבת בימים אלו כבעלת וסת קבוע לעניין זה שלא צריכה לבדוק את עצמה לפני ואחרי תשמיש כדין בעלת וסת קבוע, **ונחלקו** האם ה״ה באשה שרגילה לראות לאחר שלושים יום, האם דינה כבעלת וסת קבוע עד יום ראייתה ולא צריכה לחשוש לעונה בינונית ויום החודש (אם רגילה לראות לאחר 31).

רשב״א – היה לה וסת שאינו קבוע אע״פ שלא בדקה בשעת וסתה טהורה, במה דברים אמורים שוסת שאינו קבוע והוא לה בפחות מעונה בינונית, אבל עונה בינונית שהיא לשלשים יום הרי היא לה כוסת קבוע. **ב״י** (סו״ס קפד) –

---

[107] הפוך מרוב הפוסקים, שאם ראתה בחודש חסר חוששת גם ליום שאחרי יום החודש משום עונה בינונית, ואם ראתה בחודש מלא יום החודש ועונה בינונית יוצאים באותו יום.

ומשמע לי דה״ה אם היה לה וסת שאינו קבוע והוא ליותר מעונה בינונית שצריכה בדיקה יום שלשים... ולא כתב והוא פחות מעונה בינונית אלא לומר שלא הייתה רגילה לראות ביום שלושים, וחד מתרי גווני נקט דפחות משלושים ויותר משלושים שווים הם. => אפילו לא רגילה לראות ביום שלושים, אלא רק אחריו, צריכה לחשוש לעונה בינונית. **וכ״פ חוו״ד** (קפו,ג)**, בית שלמה, מהר״ש ענגיל ורוב האחרונים**. וכתבו שאין להביא ראיה מתה״ד, מפני שאפשר לומר שעד כאן לא הקל תה״ד אלא לענין בדיקה לפני ואחר תשמיש, שבלא״ה רוב הראשונים מקילים אף באשה שאין לה וסת קבוע ואינם מצריכים בדיקה כלל.

ריטב״א – ׳והוא שבא ומצאה בתוך ימי עונתה׳ פירוש, עונתה הוא הזמן שבין ראיה לראיה וסתם עונה בינונית שלשים יום, וסתם נשים שוהות כן בין ראיה לראיה... אלא שפעמים מקדים פעמים מאחר, ואותו זמן שבינתים שהוא ברור לו ויודע שלא הקדימה לראות בו זהו שאמרו כאן שמצאה בתוך ימי עונתה, וקמ״ל דלא חיישינין שמא תקדים ותראה בו שלא כמנהגה, עכ״ל. ומשמע שהרגילה לראות לאחר זמן עונה בינונית לא חוששת, וכש״כ ליום החודש. **וכ״פ טהר״י, מלבושי טהרה, אג״מ וטה״ב**. ובפשטות ה״ה אם רגילה לראות פחות מעונה בינונית שאינה חוששת, **וכ״כ דר״ט**.[108]

5. מסולקות דמים. סעיפים כז-לא, לג, לד

נדה ז,א – **משנה**. רבי אליעזר אומר, ארבע נשים דיין שעתן: בתולה (בתולת דמים), מעוברת, מניקה, וזקינה.

אע״פ שמשנה זו והברייתות שיובאו לקמן הן לענין דיה שעתה (לטהרות)[109], למדו ממנה הרשב״א ושאר הפוסקים שיובאו לקמן, אף לדיני וסתות (כאן) וכתמים (בסימן קצ). **כ״כ ב״י** עמ׳ עג.

א. קטנה שלא הגיע זמנה לראות. סעיף כז

(1) כמה ראיות צריכה לראות כדי להתחזק בדמים ולקבוע וסת? סעיף כז, קצ,א

יבמות סד,א – תניא: מָלה הראשון ומת, שני ומת - שלישי לא תמול, **דברי רבי**; **רשב״ג אומר**: שלישי תמול, רביעי לא תמול.... א״ל רב יוסף בריה דרבא לרבא, בעי מיניה מרב יוסף: הלכה כרבי? ואמר לי: אין; הלכה כרבן שמעון בן גמליאל? ואמר לי: אין, אחוכי אחיך בי! א״ל: לא, סתמי היא (סתמות של משנה הן), ופשיט לך: נישואין ומלקיות - כרבי, וסתות ושור המועד - כרבן שמעון בן גמליאל.

נדה ט,ב – ת״ר: תנוקת שלא הגיע זמנה לראות וראתה, פעם ראשונה - דיה שעתה, שניה - דיה שעתה, שלישית - הרי היא ככל הנשים, ומטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה.

רשב״א – ברייתא זו (נדה ט,ב) דברי הכל היא (בין רבי ובין רשב״ג), וטעמא דמילתא דכל שלא הגיע זמנה לראות אין לה דמים וראייה ראשונה שראתה אינה אלא כמקרה ואינה ראויה להצטרף עד שתתחזק בראיות אחרות הלכך ראייה שנייה אינה אלא כאחת ואין לה כח להחזיק הראשונה אבל כשתראה עוד פעם שלישית עם השתי ראיות אחרונות תתחזק הראשונה ואלו השתים מגלות על הראייה הראשונה שראייה גמורה היתה ולא מקרה, ומעתה לפי הטעם

---

[108] אמנם בעמ׳ 105 כתב – אשה שעלולה לראות רק אחרי 32 יום מתחלת ראיתה או שלא תראה אחרי 28 יום אינה צריכה לחשוש אלא רק להפלגה מכיון שאין היא עלולה לראות בעונה בינונית ויום החודש, ודוקא עד 28 ומ-32 אבל הרואה עד 29 או מ- 31 חוששת לשלושת התאריכים (אולי חושש לתזוזה של יום).

[109] שהקלו חכמים בדינן, שאינן מטמאות בראייתן למפרע את הטהרות שהתעסקו בהן, בשונה משאר נשים.

הזה אפילו לרבן שמעון בן גמליאל נמי מוחזקת היא ובזו אין הפרש בין רבי לרבן שמעון בן גמליאל. **וכ״פ ר״ח, רמב״ם, רא״ש** (הובאו בב״י עמ׳ פה) **ושו״ע**.

רמב״ן (לפי הרשב״א) – לרבי דוקא אתיא, לפי שאין הראשונה ראויה להצטרף לעולם, הלכך לרשב״ג אינה מוחזקת עד שתראה ד׳ ראיות.[110] **וכ״כ הרשב״א בדעת רש״י ותוס׳**.[111]

=> **לדעת רשב״א** מוחזקת דמים בראיה השלישית ולכן יכולה לקבוע וסת לאחר שלוש ראיות ככל אישה, אך **לדעת הרמב״ן** קובעת וסת רק בראיה הרביעית, שהראיה הראשונה באה במקרה ולא מצטרפת.

* **הגדרת ׳קטנה שלא הגיע זמנה לראות׳** ומהי **ראיה אחת לענין חזקת דמים**, מבוארים בסימן קצ,ב-ג.

(2) הוחזקה בדמים ופסקה

נדה ט,ב – ת״ר: תנוקת שלא הגיע זמנה לראות וראתה, פעם ראשונה - דיה שעתה, שניה - דיה שעתה, שלישית - הרי היא ככל הנשים, ומטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה. עברו עליה שלש עונות וראתה - דיה שעתה.

נדה י,א – אמר מר: עברו עליה שלש עונות - דיה שעתה, הדר קחזיא בעונות מאי?[112] אמר רב גידל אמר רב: פעם ראשונה ושניה - דיה שעתה, שלישית מטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה.

נדה ט,ב – וכמה עונה? אמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה: עונה בינונית, שלשים יום.

=> **טור** – תינוקת שלא הגיע זמנה לראות שהוחזקה רואה וקבעה וסת, אם פסקה שלש עונות בינוניות שהם תשעים יום ולא ראתה אינה חוששת לוסתה הראשון כלל וחזרה לקדמותה. ואפילו חזרה לראות באותן העונות שהיתה למודה לראות בהן אינה חוששת עד שתחזור ותקבענו שלש פעמים לפי שאינה בת דמים ונתגלה שדמים הראשונים מקרה היה. **וכ״כ הרשב״א** – לפיכך אינה חוששת לוסתה הראשון ולא אפילו לראייה שתראה בנתיים עד שתראה עוד שלש ראיות אחרות כמו שכתבנו שהרי זו בחזקת טהורה לגמרי. **וכ״פ שו״ע**.[113]

*** ראתה שלוש פעמים בהפרש של שלוש עונות**

נדה ט,ב – עברו עליה שלש עונות וראתה - דיה שעתה, ועוד עברו עליה שלש עונות וראתה - דיה שעתה, ועוד עברו עליה שלש עונות וראתה - הרי היא ככל הנשים, ומטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה (ותלוי במחלוקת הראשונים לעיל האם הראיה הראשונה מצטרפת).

רש״י – דאיגלאי מילתא דהנך הפסקות לאו סילוק דמים הם אלא שינוי וסת.[114]

---

[110] והקשה הרשב״א – מסתברא לי שא״א להעמידה שאם כן כל אותה סוגיא ושקלא וטריא אתאן כרבי ודלא כהלכתא.

[111] אך ברש״י ותוס׳ אצלנו מבואר שהברייתא דוקא כרבי, אך כתבו שלדעת רבי נעשית מוחזקת כבר מהראיה השניה, לפי זה לדעת רשב״ג תעשה מוחזקת כבר מהראיה השלישית.

[112] אם לאחר ראיה זו שהיתה אחרי הפסקה של שלש עונות חזרה וראתה בהפסק של עונה רגילה, מה דינה?

[113] **ב״י** – קשה דגבי מעוברת ומניקה שמסולקות דמים הן כתב שראוי לחוש לדברי האומר שאף על פי שאינה קובעת בהן וסת מ״מ חוששת לזמן ראייה שתראה אפילו בפעם אחת כשם שחוששות שאר נשים, ואם כן הוא הדין בתינוקת שלא הגיע זמנה, וצריך לומר דמעוברת ומניקה שאני שהן ראויות לראות אלא שמקרה העיבור וההנקה מעכב על ידן הלכך אף על פי שאינה קובעת וסת חוששת מיהא לראיה שראתה בתוך ימי העיבור וההנקה אבל קטנה שאינה ראויה לראות מצד טבעה אינה חוששת.

[114] לא למדתי את הנו״כ על זה כי זה קצת מורכב ולא מעשי.

ב. זקנה. סעיפים כח-לא

נדה ז – משנה. רבי אליעזר אומר, ארבע נשים דיין שעתן: בתולה, מעוברת, מניקה, וזקינה... הלכה כרבי אליעזר... איזוהי זקנה - כל שעברו עליה שלש עונות סמוך לזקנתה. **גמרא ט**. היכי דמי סמוך לזקנתה? **אמר רב יהודה**: כל שחברותיה אומרות עליה (שלא בפניה) זקנה היא. **ורבי שמעון בן לקיש אומר**: כל שקורין לה (בפניה) אמא אמא (כינוי לזקנה, שהיה מצוי בעבר) ואינה בושה. ר' זירא ור' שמואל בר רב יצחק (נחלקו בכוונתו של רשב"ל), חד אמר: כל שאינה מקפדת (בגלוי), וחד אמר: כל שאינה בושה (בלב). מאי בינייהו? איכא בינייהו: בושה ואינה מקפדת. וכמה עונה? אמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה: עונה בינונית, שלשים יום.

רמב"ם – זקנה כל שעברו עליה צ' יום סמוך לזקנתה, ואי זו היא זקנה כל שקוראין לה זקנה ואינה מקפדת. **וכ"פ רשב"א**. **הובאו בב"י** ולא הובא חולק, ובפשטות זו כוונתו **בשו"ע כח** שכתב – כל שקורין לה אמא בפניה מחמת זקנותה ואינה חוששת, וכן הוא לשון **הטור**.
ט"ז – ונראה לי מדברי הטור ושו"ע שכתבו אינה חוששת, משמע דוקא אינה בושה, היינו לחומרא שאז דוקא מקרי זקנה.

ירושלמי – אי זו היא זקינה רבי שמעון בן לקיש אמר כל שקורין אותה אמה ואינה מקפדת. ובדעתה הדבר תלוי? א"ר אבין כל שהוא ראויה להיקרות אימא. **הובא בתוס' וכ"כ רמ"א**. משמע **מהב"י** שהרמב"ם והרשב"א שסתמו כבבלי לא סוברים כך.

ראתה לאחר שפסקה לראות

נדה ט,ב – ת"ר: זקנה שעברו עליה שלש עונות וראתה - דיה שעתה.

רשב"א – וכענין שאמרנו למעלה גבי תינוקת שלא הגיע זמנה לראות לפי מה שכתבתי, ולשאר המפרשים אתיא כרבי ולא כרבן שמעון בן גמליאל עד שתראה ד' ראיות. **וכ"פ שו"ע ל**.

רשב"א – תינוקת שלא הגיע זמנה לראות וזקנה שעברו עליה ג' עונות שתי נשים אלו אינן חוששות לוסת שאינו קבוע כלל (וכן לא חוששות לוסתן הראשון, כמבואר לעיל בדין קטנה, ופשוט). **הובא בב"י, וכ"כ רמ"א כח**.

*** חזרה לראות באותו זמן שהיתה רגילה לראות בו. סעיף לא**

רשב"א – מדבעי גבי תינוקת שלא הגיע זמנה לראות 'הדר קא חזיא בעונות מאי' ולא בעי נמי גבי זקנה אלמא בזקנה פשיטא להו דאי הדר חזיה בעונות חזרה לחזקתה, כיצד אם היה וסתה בימים קבועים אפילו בפעם אחת הוחזקה זו, ואם וסת של הפלגות בשתי ראיות כראשונה שהיתה למודה בהן, שהרי נתגלה שהדילוג הזה לאו סילוק דמים היה אלא מקרה ועכשיו חזר הוסת למקומו ואינו נעקר ממנה עד שיעקר שלש פעמים. **וכ"פ טור ושו"ע**.[115]

*** ראתה שלוש פעמים בהפרש של שלוש עונות**

---

[115] בפשטות אשה שלפני כן לא היה לה וסת קבוע וחזרה לראות בהפלגות קטנות אף היא חזרה לקדמותה וחוששת לוסתה שאינו קבוע. וצ"ע.

שם – ת״ר: זקנה שעברו עליה שלש עונות וראתה - דיה שעתה. ועוד עברו עליה שלש עונות וראתה - דיה שעתה, ועוד עברו עליה שלש עונות וראתה - הרי היא ככל הנשים, ומטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה (כנ״ל לגבי קטנה).

ג. מעוברת ומניקה. סעיפים לג,לד

נדה ז – משנה. רבי אליעזר אומר, ארבע נשים דיין שעתן: בתולה (בתולת דמים), מעוברת, מניקה, וזקינה.

(1) ראתה בימי עיבורה וימי מניקתה, האם קובעת וסת או חוששת לוסתה?

נדה ז – משנה. ובמה אמר דיה שעתה - בראייה ראשונה, אבל בשניה - מטמאה מעת לעת. **גמרא י,ב. אמר רב**: אכולהו, **ושמואל אמר**: ל״ש אלא בתולה (שהגיע זמנה לראות) וזקנה[116], אבל מעוברת ומניקה - דיין כל ימי עיבורן, דיין כל ימי מניקותן. וכן **אמר ר׳ שמעון בן לקיש**: אכולהו, **ורבי יוחנן אמר**: לא שנו אלא בתולה וזקנה, אבל מעוברת ומניקה - דיין כל ימי עיבורן, דיין כל ימי מניקותן. כתנאי, מעוברת ומניקה שהיו שופעות דם ובאות - דיין כל ימי עיבורן, ודיין כל ימי מניקותן - **דברי ר״מ, רבי יוסי ור׳ יהודה ורבי שמעון אומרים**: לא אמרו דיין שעתן אלא בראייה ראשונה, אבל בשניה - מטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה.
נדה יא – משנה. אע״פ שאמרו דיה שעתה - צריכה להיות בודקת, חוץ מן הנדה והיושבת על דם טוהר. **גמרא**. אי יושבת (שכבר נכנסו ימי טוהר) - מאי למימרא? מהו דתימא: תיבדוק, דדילמא קבעה לה וסת - קמ״ל דמעין טהור למעין טמא לא קבעה.

רמב״ן בחידושיו על המשנה בנדה יא – נ״ל דאשה קובעת וסת בימי מניקתה דלא ממעטינן הכא אלא ימי טוהר דידה. **וכך כתב בהלכות נדה** – יראה לי שהימים הללו שהזכרנו (עיבור והנקה) קובעין וסת כשאר ימיה של אשה, חוץ מימי טוהר של יולדת שאין ראויין לקביעות וסת דין התלמוד, ובזמן הזה אף הן קובעין וסת להחמיר. **וכתב המ״מ שכן נראה מהרמב״ם**. ולכאורה הם סוברים שהלכה כר׳ יוסי, ר׳ יהודה ורבי שמעון שלא אומרים דיין שעתן כל ימי עיבורן ומניקתן.
ראב״ד – לעולם לא קובעת לא בימי עיבורה ולא בימי מניקתה. והראיה מדשמואל ורבי יוחנן דאמרי (י,ב) מעוברת ומניקה דיין כל ימי עיבורן דיין כל ימי מניקתן, וכרבי מאיר, ואם איתא דקובעות וסת חדש בימי עיבורן וימי מניקתן הרי הן ככל הנשים ולמה דיין שעתן, כל שאתה אומר בכל ראיותיהן דיין שעתן אף אתה עושה ראייתה כמקרה ואין ראיות המקרים ראויות להצטרף ולקבוע וסת, וכעין שאמרנו בראייה ראשונה של זקנה ותינוקת שלא הגיע זמנה לראות. והא דקתני הכא חוץ מן היושבת על דם טוהר ולא קתני חוץ מן המניקה משום דלא אפשר וטעמא משום דמתניתין ככולי עלמא היא, ואילו לרבי יוסי ורבי יהודה ורבי שמעון דאמרי לא אמרו דיה שעתה אלא בראייה ראשונה, אבל בראייה שנייה מטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה אלמא אף הן ככל הנשים וראויות לקבוע וסת, ואנן לא קיי״ל כוותייהו אלא כרבי מאיר דאמר דיין כל ימי עיבורן דיין כל ימי מניקתן דהא שמואל ורבי יוחנן קיימי כוותיה. אמנם חוששת היא לראייתה מידי דהוה אוסת שאינו קבוע עד שתעקר ממנה פעם אחת.
וכ״פ רשב״א – וכשם שאינה קובעת וסת בימי עיבורה ובימי מניקותה כך אינה חוששת לראייה שתראה באותן הזמנים וראייתה קלה מוסת שאינו קבוע לפי שמסולקת דמים לגמרי, ויש מגדולי המורים שאומרים שחוששת לה כדרך שחוששת לוסת שאינו קבוע וראוי לחוש לדבריהם. **וכ״פ שו״ע**.

---

[116] עיין תוס׳ ט,ב ד״ה ׳זקנה שעברו עליה שלוש עונות׳.

סד״ט – הא דאמרינן דאינן קובעין וסת היינו דוקא להחמיר לא אמרינן דיהא צריך תלת זימני למיעקר, אבל להקל אמרינן דקבעה וסת ואינה צריכה לחוש אלא כפי מה שקבעה. **הובא בפת״ש ל**.

*** מתי חוששת לראייתה. פת״ש קפד,יד**

תה״ש – אם ראתה שלש פעמים (באותה קביעות. כדמוכח מרש״ל) בימי עיבורה או מניקתה חוששת לוסת שאינו קבוע. **וכ״כ רש״ל**.
חוו״ד, סד״ט, ש״ך[117] **ופת״ש** – אפילו אם ראתה רק פעם אחת בימי עיבורה או מניקתה צריכה לחוש לו כדין וסת שאינו קבוע. **וכ״מ מלשון הרשב״א והשו״ע** שבסימן קפט.

סד״ט – מה שאמרנו שחוששת לראייתה כוסת שאינו קבוע, אין צריכה לחוש לעונה בינונית של אותה ראיה, דהא אשה שיש לה וסת אין צריכה לחוש לעונה בינונית, כש״כ במעוברת ומניקה דעדיפי מאשה שיש לה וסת. **הובא בפת״ש לא, וכ״פ דר״ט, וכנלע״ד**, שהרי לדעת תה״ש, לעיל, אינה חוששת כלל עד שתראה שלוש פעמים, והוא דין דרבנן, וסברתם נראית.
מהר״ם פדאווה – צריכה לפרוש עונה לסוף שלשים לראייתה כי זהו דין אשה שאין לה וסת קבוע לדברי הכל (כפי שכתב הרשב״א שצריכה לחשוש כבעלת וסת שאינו קבוע). **כ״כ שו״ע הרב**. וכתב **בטה״ב** – שכך ראוי להחמיר, מ״מ המיקל לגמרי בזה יש לו על מה שיסמוך.

(2) מתי חוזרת לחשוש לוסתה לאחר ימי עיבורה ומניקתה. סעיף לד

רשב״א – עברו ימי העיבור וימי ההנקה שאמרנו, הרי על אלו לחוש לווסתן הראשון שהרי נסתלק הגורם. כיצד הרי שיש לה וסת הימים אם למודה לראות בר״ח הרי זו חוששת לר״ח הראשון שהיא פוגעת וכן כל כיוצא זה. וכן הדין אם היה וסתה וסת מורכב או וסת דגופא. היה וסתה וסת הפלגות אי אפשר לה לחוש עד שתחזור לראות. חזרה לראות אפילו פעם אחת הרי זו חוששת לקיום ההפלגה שהיתה למודה להפליג. **ב״י** – משמע שמה שכתב שצריכה לחוש לוסתן הראשון היינו לומר שחוזרות לקביעות וסתן הראשון ואינו נעקר בפחות משלש פעמים. **וכ״פ שו״ע**.
גדולי הראשונים (הובאו ברשב״א) – הורו להקל שאינה חוששת לוסתה הראשון כלל עד שתשוב ותראה פעם אחת באותה וסת שהיתה למודה לראות מתחלתה לפי שהוסתות דרבנן והולכין בהן להקל. כיצד הרי שהיתה למודה לראות בראש חדש אינה חוששת לר״ח אלא אם כן חזרה וראתה בר״ח חזרה וראתה אפילו פעם אחת בר״ח הרי זו חוששת לעולם לראשי חדשים עד שתעקור ממנה ג׳ פעמים וכן כל כיוצא בזה.[118]
רמב״ן – מעוברת ומניקה אע״פ שנשלם זמנן ויצאו מאותו הכלל אינן חוששות כלום לוסתן שהרי לא חזרו דמים למקומן, חזרו לראות אם חזרו לוסת הראשון בפעם אחת קבעה לה וסת וצריכה ג׳ פעמים לעקרו, ולא עוד אלא אפילו חזרה לוסת אחר הרי היא כלמודה לראות בענין אחד ושינתה לענין אחר שצריכה ג׳ פעמים לעקור הראשון. **וכ״כ הראב״ד** (בסתם, וביש מי שאומר הביא את הרשב״א).

נו״ב – דוקא לוסת הקבוע חוזרת לחוש אבל לוסת שאינו קבוע כיון שנתעברה ופסקה דמים, שוב אינה צריכה לחוש לו כלל אחר ההנקה. **הובא בפת״ש לב, וכ״כ דר״ט** (עמ׳ 130).[119]

---

[117] לאחר שהביא את דברי רש״ל כתב עי׳ סימן קפט סעיף לג, ע״כ. ושם משמע מהפוסקים ומהשו״ע שגם אם רואה רק פעם אחת חוששת.
[118] אך אם לא ראתה בזמן שהיתה למודה לראות אלא בזמן אחר, נראה שנעקר וסתה הקודם ולא חוששת לו כלל.
[119] אשה שהיה לה וסת חצי קבוע לפני הלידה, נשאר דינה כבעלת וסת חצי קבוע לענין פטור מעונה בינונית, ובדיקות של רמ״ת (דר״ט עמ׳ 130).

(3) הגדרת מעוברת ומניקה

*** מעוברת**

נדה ז,ב – משנה. מעוברת - משיודע עוברה. **רבי יוסי אומר**: מעוברת ומניקה שעברו עליהן שלש עונות - דיין שעתן.

רשב"א – מסתברא דלית הלכתא כוותיה (דר' יוסי) אלא כסתם מתניתין דקתני מעוברת משיודע עוברה. **וכ"פ רמב"ם ושו"ע**.

נדה ח,ב – וכמה הכרת העובר? סומכוס אומר משום רבי מאיר: שלשה חדשים, ואע"פ שאין ראיה לדבר - זכר לדבר, שנאמר ויהי כמשלש חדשים ויגד ליהודה לאמר זנתה תמר כלתך וגם הנה הרה לזנונים.[120]
ב"י – ומשמע שלשה חודשים שלמים.

נדה ח,ב – בעא מיניה רבי ירמיה מרבי זירא: ראתה ואח"כ הוכר עוברה, מהו? כיון דבעידנא דחזאי לא הוכר עוברה - מטמיא (טהרות למפרע), או דלמא: כיון דסמוך לה חזאי לא מטמיא? א"ל: מידי הוא טעמא - אלא משום דראשה כבד עליה ואבריה כבדין עליה, בעידנא דחזאי - אין ראשה כבד עליה ואין אבריה כבדין עליה.

=> הטעם שמעוברת דיה שעתה ומסולקת דמים הוא מפני שמשהוכר העובר ראשה ואבריה כבדין מחמת חולי, ולכן לפני שהוכר העובר אין ראשה ואבריה כבדין ואינה מסולקת דמים.

ונחלקו הפוסקים מה הדין בזמן הזה, שידוע שמיד אחרי שנכנסת להריון היא מסולקת דמים. טה"ב ב,ז:

אבני נזר – גם בזמן הזה בעינן שלשה חדשים מיום שנתעברה, כדי הכרת עובר. **וכ"פ בית מאיר ושבט הלוי, וכ"פ למעשה אג"מ** – אין כל טעם להחמיר במעוברת בזמנינו שפוסקת לראות דם גם קודם הכרת עובר, מ"מ למעשה הואיל והגרע"א מסתפק, והאבני נזר כתב בפשיטות לאסור, אין להקל בזה. **וכתב טה"ב** שכן ראוי להחמיר.

*** מניקה**

נדה ז,ב – משנה. מניקה - עד שתגמול את בנה. נתנה בנה למניקה, גמלתו, או מת, **ר"מ אומר**: מטמאה מעת לעת, **וחכ"א**: דיה שעתה.
נדה ט,א – ת"ר: מניקה שמת בנה בתוך עשרים וארבע חדש - הרי היא ככל הנשים, ומטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה. לפיכך, אם היתה מניקתו והולכת ארבע או חמש שנים - דיה שעתה - **דברי ר"מ**. **רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון אומרים**: דיין שעתן כל עשרים וארבע חדש, לפיכך, אם היתה מניקתו ארבע וחמש שנים - מטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה. כשתמצא לומר, לדברי ר"מ - דם נעכר ונעשה חלב, לדברי רבי יוסי ורבי יהודה ורבי שמעון - אבריה מתפרקין, ואין נפשה חוזרת עד עשרים וארבע חדש.

רשב"א, רמב"ם ושו"ע פסקו הלכה כר' יוסי, ר' יהודה ור' שמעון, שימי מניקתה הם 24 חודשים בין אם מניקה ובין אם לא.[121]

---

[120] המשך הגמרא – זכר לדבר? קרא כתיב, וראיה גדולה היא! משום דאיכא דילדה לט', ואיכא דילדה לשבעה.
[121] **ונחלקו מה הדין בשנה מעוברת, האם חודש העיבור עולה למנין:** לדעת **הש"ך** אינו עולה, צריך שנתיים, אך לדעת **כו"פ** חודש העיבור עולה למנין. **הובא בפת"ש יג**.

כו״פ – הפילה נפל, כל זמן שיש לה דין לידה לענין דם לידה ודם טוהר יש לה דין מניקה, דאין אבריה חוזרין עד לאחר כ״ד חודש. **וכ״פ סד״ט**.[122]
חוו״ד – אפילו הפילה רוח יש לה ג״כ דין מניקה, שהא בנדה ח,ב אמרינן דהוי מעוברת.

* בסימן קפד,ז-ח מבואר שאינן **חוששת לוסתן הראשון**.

נחלקו הפוסקים מה דין מניקה בזמן הזה, שכשמפסיקות להניק רואות דם, ואפילו אם מניקות ממש יש נשים שרואות דם:

אבני נזר – אין לנו לסמוך על דמיוננו, ואף מניקה שפסקה להניק נחשבת מסולקת דמים כדין הגמרא, וראיותיה מקרה ולא קובעת וסת. **וכ״מ מדר״ט** (עמ׳ 129).
אג״מ יו״ד ג,נב – ובזמננו כשאינה מניקה כמעט כל הנשים רואות דם, ולכן (אם הפסיקה להניק) עד שלא תראה פעם ראשונה אינה חוששת כלל דעדיין אית לה חזקת מסולקת דמים, אבל כשתראה פעם ראשונה שוב חוששת לעו״ב[123]... פשוט שקובעות וסת בזמננו בכ״ד חדש כשאינה מניקה, ואף במניקה מסתבר שבזמננו קובעת וסת והוא ג״כ מצד שנשתנו הטבעיות לענין זה. **וכ״פ טה״ב** (עמ׳ צא) **וכנלע״ד**.

=> הפסיקה להניק, אינה חוששת עד שתראה, ראתה - חוששת גם לעונה בינונית (אמנם אם היה לה וסת קבוע לא חוששת).
ואם ראתה שלוש פעמים בזמן קבוע, אפילו אם מניקה ממש קובעת וסת.

---

[122] ילדה בניתוח קיסרי, אע״פ שאין דינה כיולדת, היא נחשבת מניקה לענין סילוק דמים (דר״ט עמ׳ 129).
[123] המשך דבריו – ואם היתה לה וסת קבוע לוסת הפלגה קודם עיבורה ראויה לחוש לאותה הפלגה.

רואה מחמת תשמיש. סימן קפז א-ד, ח-יד. וקפו,ה

1. עיקר הדין. סעיף א

נדה סה,ב-סו,א – תנו רבנן: הרואה דם מחמת תשמיש - משמשת פעם ראשונה ושניה ושלישית, מכאן ואילך - לא תשמש, עד שתתגרש ותנשא לאחר (ואין לה כתובה, נדה יב,ב[124]) ניסת לאחר וראתה דם מחמת תשמיש - משמשת פעם ראשונה ושניה ושלישית, מכאן ואילך - לא תשמש, עד שתתגרש ותנשא לאחר. ניסת לאחר וראתה דם מחמת תשמיש - משמשת פעם ראשונה ושניה ושלישית, מכאן ואילך לא תשמש עד שתבדוק עצמה.

יבמות סד,א – תניא: מָלה הראשון ומת, שני ומת - שלישי לא תמול, **דברי רבי**; **רשב"ג אומר**: שלישי תמול, רביעי לא תמול.... א"ל רב יוסף בריה דרבא לרבא, בעי מיניה מרב יוסף: הלכה כרבי? ואמר לי: אין; הלכה כרבן שמעון בן גמליאל? ואמר לי: אין, אחוכי אחיך בי! א"ל: לא, סתמי היא (סתמות של משנה הן), ופשיט לך: נישואין ומלקיות - כרבי, וסתות ושור המועד - כרבן שמעון בן גמליאל.

רשב"א – 'פעם ראשונה שניה ושלישית' רשב"ג הוא... דבכלל וסתות הוא דאיפסיקא בהו הלכתא כוותיה. **וכן פירש רש"י**. **וכ"פ תוס'** אלא שכתב – אפילו רבי מודה ברואה מחמת תשמיש דבעי ג' זימנין לאחזוקה, הואיל ואינו וסת גמור.
סמ"ג – הרואה דם ג' פעמים מחמת תשמיש אסורה לשמש עוד עם זה הבעל אך יכולה להנשא לאחר ואם ראתה כמו כן ג' פעמים מחמת תשמיש של זה אסורה לשמש לכל העולם עד שתבדוק. **ב"י** – נראה מדבריו שאינה מותרת להנשא אלא לבעל שני בלבד, ואפשר שטעמו משום דסבר דהא ברייתא דשרי לה לבעל שלישי אתיא כרשב"ג אבל לרבי דסבר דבתרי הויא חזקה אסורה לשלישי וסובר ז"ל דהלכה כרבי בהא דקיי"ל כרבי מחבירו (כתובות כא.) ואין זה בכלל וסתות דאיפסיקא בהו הלכתא כרשב"ג, ואעפ"כ כתב דאינה נאסרת לבעל בפחות משלש פעמים משום דסבירא ליה כדברי התוספות דמודה רבי בהא דלא הויא חזקה בתרי.

ב"י – ומכל מקום כל הפוסקים פסקו דמותרת לבעל שלישי כפשטה דברייתא. **וכ"פ שו"ע**.

א. דוקא שלוש פעמים רצופות

רשב"א – דוקא כשראתה בשלש פעמים רצופים כשור המועד, אבל כל שפעם כך ופעם כך אין זו חזקה כלל, וסת הוא דלית לה. **וכ"כ הרמב"ם, מהרי"ו, דר"מ, ושו"ע קפו,ה**.

חוו"ד (ביאורים ב) – אם בדקה עצמה שתי פעמים סמוך לתשמיש וראתה, ואחר כך שמשה כמה פעמים בלא בדיקה כלל ואחר כך בדקה עצמה תיכף אחר תשמיש פעם אחת ומצאה דם, נראה דהוי כשלש פעמים רצופין והוחזקה זו להיות רואה דם מחמת תשמיש. **הובא בפת"ש ג**.

---

[124] מרדכי (הובא בדר"מ) – דוקא אשה שאין לה וסת תצא בלא כתובה אבל יש לה וסת אע"פ שרמ"ת יש לה כתובה. וכתב הרמב"ם – במה דברים אמורים בשהיתה כך מתחלת נשואיה ומבעילה ראשונה ראתה דם אבל אם אירע לה חולי זה אחר שנשאה נסתחפה שדהו... יוציא ויתן כתובה. ומבואר בהרחבה באבן העזר סימן קיז.

ברכת יוסף – אשתמיטיה מה שכתב הראב״ד וסת שאינו קבוע אפילו קבעתו שתי פעמים הרי הוא נעקר בפעם אחת ואינו צריך בדיקה, שאם הגיע אותו יום ולא בדקה ולא ראתה כיון שעבר אותו יום הותרה היא והותר אותו יום (וא״כ ה״ה הכא שאם שימשה ולא ראתה אע״פ שלא בדקה נעקר וסתה). **וכ״פ בית שלמה וטה״ב** (עמ׳ רטו).

ב. האם הפעם הראשונה נחשבת ב'שלוש פעמים'?

ראב״ד – קתני נשאת וראתה דם מחמת תשמיש משמשת פעם ראשונה ושניה ושלישית, משמע דקמייתא לאו ממנינא היא. **וכ״פ תה״ש** וכתב שכן דעת טור ושו״ע שסתמו כלשון הגמרא.[125]
רמב״ם – מי שראתה דם בשעת תשמיש הרי זו מותרת לשמש כשתטהר פעם שניה, ראתה דם בפעם שניה משמשת פעם שלישית, ראתה דם בשלישית הרי זו אסורה לשמש עם בעל זה לעולם. **וכ״פ פרישה, ט״ז, בה״ט, כו״פ, סד״ט וש״ך**[126], וכתבו שכך דעת הטור ושו״ע.[127]

=> אישה שראתה מחמת תשמיש שלוש פעמים רצופות צריכה להתגרש מבעלה, מפני שהוחזקה רמ״ת עם אותו בעל, אמנם מותר לה להתחתן עם אדם אחר, מפני שאין כל האצבעות שוות ואולי לא תראה אצל הבעל השני (גמרא ורש״י), ואם ראתה ג״פ גם עם הבעל השני צריכה להתגרש ומותר לה להתחתן שוב, ואם ראתה ג״פ עם הבעל השלישי אסור לה להתחתן שוב עד שתבדוק (כמבואר לקמן).

* **מרדכי** – אין חילוק בין אשה שנשאת עתה מחדש ובין אשה שנשארה מכמה ימים כדיחלק **ר״ח** (שאסר רק באישה שראתה מחמת תשמיש מיד בתחילת נישואיה) דאין לחלק בהא, וכ״מ בתוספתא (נדה ח,א)[128], עכ״ל. **וכ״פ רשב״א ורמ״א**.

ג. ראתה מחמת תשמיש כשהיא מסולקת דמים. פת''ש ה,ז

*** מעוברת ומניקה**

חת״ס – הוי ליה רמ״ת כדמוכח מתשובת ר׳ יוחנן שברמ״א סימן קפז,י (לקמן, ששם מבואר שאם ראתה מחמת תשמיש לאחר הלידה נעשית רמ״ת ואסורה לבעלה), ואע״ג דקיי״ל דאין אישה קובעת וסת בימי עיבורה ומניקה, היינו להיות כוסת קבוע, אבל מיחש חוששת, עכ״ל. **וכ״כ סד״ט כו**, (אמנם נו״ב הסתפק בזה).

*** זקנה**

שבות יעקב ח״א סח – זקנה שפסקה מלראות זמן רב והתחילה לראות מחמת תשמיש ומרגשת צער וכאב אינה צריכה בדיקת שפופרת, עכ״ל. ומשמע שאם לא מרגישה צער וכאב צריכה בדיקת שפופרת כשאר נשים.

---

[125] וכתב תה״ש – ובאמת הראב״ד אזיל לשיטתו, דפסק דאפילו אשה שאין לה וסת אינה צריכה בדיקה לבעלה לא לפני ולא לאחר תשמיש (כמבואר לקמן בסימן קפו), על כן ראיה קמייתא לאו ממנינא היא, אבל הרמב״ם שפסק דאפילו אשה שיש לה וסת צריכה בדיקה אחר תשמיש על כן פסק דראיה ראשונה גם כן ממנינא היא, עכ״ל, כלומר אם תבדוק את עצמה התשמיש הראשון יהיה מן המניין גם לדעת הראב״ד. אמנם נלע״ד שאין דבריו מוכרחים, שאפשר לומר שבכל אופן הראיה הראשונה אינה נחשבת, אף אם בדקה וברור שראתה מחמת תשמיש, שאומרים שהראיה הראשונה הייתה מקרה (וכמו שאמרו לגבי תינוקת שלא הגיע זמנה לראות).

[126] אך בסימן קפו כתב הש״ך כדעת הראב״ד, וצ״ע.

[127] בסימן קפו מבואר שאישה צריכה לבדוק את עצמה לפני ואחרי תשמיש בשלוש פעמים הראשונות של חיי הנישואין כדי לברר אם רואה מחמת תשמיש, וכתב סד״ט שתי סיבות לכך שצריכה לבדוק לפני תשמיש ואחת הסיבות היא שכל זמן שלא בדקה לפני התשמיש אין לחשבה לרואה מחמת תשמיש דשמא הך היה קודם התשמיש, וכ״כ דרישה ב. ולפי זה **אם לא בדקה לפני תשמיש** וראתה מיד לאחר התשמיש אין הפעם הזאת נחשבת לה כרמ״ת. **וכ״פ טה״ב** ח״א עמ׳ רי (והבין שזאת הסיבה שהראב״ד ותה״ש היקלו, וכן הסביר סד״ט, אך לפי מה שהבאתי בהערה לעיל נראה שאינו מוכרח כלל).

[128] עיינתי שם ולא הבנתי איך משמע.

ד. טעם איסור רמ"ת והאם אסורה מהתורה או מדרבנן ונפק"מ

מהר"ם (הובא בב"י יב) – דכשתטבול ליכא אלא איסור דרבנן (לבוא עליה), דקיי"ל וסתות דרבנן. **וכ"מ מתוס'** סו,א ד"ה נאמנת. **וכ"כ נו"ב** שאיסור רמ"ת מטעם וסת נגעו בה, ואפילו אם שאר וסת דאו' וסת זה התלוי במעשה דינו כוסת שאינו קבוע שבודאי אינו אלא מדרבנן. **וכ"כ חת"ס, רע"א ורבים מהאחרונים** (טה"ב עמ' ריג).
חוו"ד – הנה בש"ס אמרו ד'ממלאה ונופצת'[129] ומשמע שם דיש ענין חולי שממלאה ונופצת, וא"כ ברמ"ת יש לחוש לשני חששות או שהיא מחמת חולי, וכן יש לחוש לוסת של חימוד התשמיש או לשאר מקרי התשמיש.[130]

(1) תשמיש בזמן שמסולקת דמים. פת"ש ה,ז

נו"ב (ע"פ שיטתו לעיל) – אם נתעברה בביאה שלישית שראתה מחמת תשמיש תמתין עד שיהיה הוכר עוברה ומותרת לבעלה כל ימי עיבורה ומניקתה (וכש"כ בזקנה). **וכ"ד רבים מהאחרונים** (כמובא לעיל).
חוו"ד (ע"פ שיטתו לעיל) – אפילו בימי עיבור והנקה שאינה חוששת לוסת חוששת משום רמ"ת. **וכ"מ משבות יעקב** שהחמיר בזקנה (הובא בפת"ש ז).[131]

(2) קבעה וסת אחר, האם חוששת לוסת מחמת תשמיש. פת"ש א

נו"ב – אם בשעה שראתה מחמת תשמיש עדיין לא היה לה וסת קבוע, ואח"כ נקבע לה וסת קבוע, בין בימי החודש, בין וסת הפלגה, אינה צריכה לחוש לוסת התשמיש כלל (שנחשב וסת שאינו קבוע). והסתפק באישה שהיה לה וסת קבוע כבר.[132]
חוו"ד – חלילה לסמוך עליו בזה. חדא, דרמ"ת לאו מטעם וסת לחוד נאסרה רק מטעם חשש חולי הממלאה ונופצת, וגם מה שכתב דאשה שיש לה וסת קבוע אינה חוששת לוסת שאינו קבוע כתבתי בסימן קפט דליתא.

---

[129] **נדה סו,א** – ההיא דאתאי (רמ"ת) לקמיה דרבי, אמר ליה לאבדן: זיל בעתה אזל בעתה, ונפל ממנה חררת דם (חתיכת דם קשה). אמר רבי: נתרפאה זאת. ההיא אתתא דאתאי לקמיה דמר שמואל, אמר ליה לרב דימי בר יוסף: זיל בעתה! אזל בעתה, ולא נפל ממנה ולא מידי. אמר שמואל: זו - ממלאה ונופצת (בתשמיש) היא, וכל הממלאה ונופצת - אין לה תקנה.
[130] וכנראה הפוסקים לעיל יאמרו שלא חששו לחולי זה אלא כשהתברר שהראיה נובעת מחולי זה.
[131] ומוסכם שאם שימשה בימי עיבור והנקה ולא ראתה אינה עוקרת את וסתה בזה, כ"כ נו"ב. אמנם נחלקו מה דין רמ"ת ששימשה בימי הטוהר ולא ראתה האם עקרה את וסתה. פת"ש ז: סד"ט וכו"פ – אם אינה רואה יש לומר דמותרת לשמש אח"כ אפילו לאחר שעברו ימי טוהר, אחר דקיי"ל מעין אחד הוא. נו"ב – חולק על זה, משום דמימי טהרה לימי טומאה כשם שאינה קובעת כך אינה עוקרת וגם אפילו לאחר ימי טוהר כל ימי משך ההנקה לא מהני מה ששמשה ולא ראתה.
[132] לקמן בדין תליה בוסתה (8,א) מבואר שלדעת הש"ך אישה שיש לה וסת וראתה מחמת תשמיש שלא בשעת וסתה תולה שמה שראתה הוא דם טהור, ומתורת לבעלה, אמנם צריכה שבעה נקיים.

2. מתי נחשבת רמ"ת. סעיף א

נדה יד – משנה. דרך בנות ישראל משמשות בשני עדים אחד לו ואחד לה...[133] **נמצא על שלו** - טמאין וחייבין קרבן. **נמצא על שלה**, אותיום (מיד) - טמאין וחייבין בקרבן, נמצא על שלה לאחר זמן - טמאין מספק, ופטורין מן הקרבן.[134] איזהו אחר זמן כדי שתרד מן המטה ותדיח פניה (שלמטה), ואח"כ מטמאה (טהרות) מעת לעת (מדרבנן) ואינה מטמאה את בועלה, ר"ע אומר: אף מטמאה את בועלה.[135]

גמרא יד,ב. נמצא על שלה אותיום טמאין וכו'. ת"ר: איזהו שיעור וסת (אותיום. שאמרו לחייבה חטאת)? משל לשמש ועד שעומדין בצד המשקוף ביציאת שמש נכנס עד[136], הוי: וסת שאמרו - לקינוח, אבל לא לבדיקה.[137]

איזהו אחר זמן וכו'. ורמינהי, איזהו אחר זמן? פירש ר' אליעזר ברבי צדוק: כדי שתושיט ידה תחת הכר או תחת הכסת ותטול עד ותבדוק בו!... ה"ק: איזהו אחר זמן? כדי שתושיט ידה לתחת הכר או לתחת הכסת ותטול עד ותבדוק בו, וכדי שתרד מן המטה ותדיח את פניה... זהו אח"כ שנחלקו ר"ע וחכמים.

=> מצאנו בגמרא שלושה זמנים:

שיעור וסת, אותיום – שאם קינחה את עצמה מיד בסיום התשמיש וראתה דם, מוכח שראתה בשעת התשמיש וחייבים חטאת.

כדי שתושיט ידה תחת הכר ותחת הכסת ותטול עד ותבדוק בו – ספק אם ראתה בשעת התשמיש, ולכן חייבים אשם תלוי.

כדי שתרד מן המיטה ותדיח את פניה – ברור שלא ראתה בשעת התשמיש, ופטורים מהקרבן.

יש שני דרכים להבין את היחס בין זמנים אלו:

דרך 1 – א. בדקה מיד (אותיום) - חייבים חטאת. ב. לא בדקה מיד, אלא תוך שיעור 'כדי שתושיט' - חייבים אשם תלוי. ג. בדקה לאחר 'כדי שתושיט', שהוא תוך 'כדי שתרד' - פטורים. **וכ"פ ראב"ד** (בעה"נ הספירה והבדיקה,ג 'יעוד יש אחרת') **רמב"ן** (חידושים נדה יד,ב) **תוספות** (נדה יד,ב 'מאי') **אשכול** (סימן מח) **ור"ן** (נדה יד,ב).

דרך 2 – א. שיעור וסת נמשך עד 'כדי שתושיט' - חייבים חטאת. ב. בדקה לאחר 'כדי שתושיט', שהוא תוך 'כדי שתרד' - חייבים אשם תלוי. ג. בדקה לאחר 'כדי שתרד' - פטורים. **וכ"פ רמב"ם, רשב"א** (שו"ת א,תתלט: נדה יד,ב)[138] **ריטב"א** (נדה יד,ב) **סמ"ג, סמ"ק, תרומה, מרדכי וטור**.

ולענין רמ"ת שצריכה להתגרש מבעלה, פשוט ומוסכם שאם האיש ראה על העד שלו דם, אפילו קינח זמן מופלג לאחר התשמיש, שלוש פעמים רצופות, נחשבת רמ"ת, וצריכים להתגרש[139], **וכ"כ תרומה,סמ"ג, רמ"א וש"ך**.[140]

---

[133] מבואר בסימן קפו שלדעת רו"ה לא צריכות לבדוק לפני ואחרי תשמיש ומשנתנו מדברת בנשים שעסוקות בטהרות, מ"מ לומדים מכאן מתי נחשבת רואה מחמת תשמיש.

[134] **גמרא** – תנא: וחייבין אשם תלוי. ותנא דידן מ"ט? בעינן חתיכה משתי חתיכות.
רש"י 'בעינן חתיכה משתי חתיכות' – דכתיב באשם תלוי (ויקרא ה) אחת מכל מצות ה' וקסבר יש אם למקרא מצוות קרינן הילכך בעינן שתים אחת של איסור ואחת של היתר ואכל אחת ואינו יודע איזהו אכל אשתו ואחותו עמו בבית ובא על אחת מהן כסבור אשתו היא ונודע ששתיהן היו במטה ואינו יודע על איזהו מהן בא אבל הכא חדא חתיכה היא ספק שריא ספק אסורה ותנא ברא סבר יש אם למסורת והכי פליגי במסכת כריתות (דף יז,ב).

[135] כלומר לכל הדעות כבר לא חוששים שראתה בתשמיש, ור"ע מטמא את בעלה מפני שלשיטתו אף הטמאה מעת לעת מטמאת את בעלה למפרע מדרבנן.

[136] המשל הוא: שני אנשים (אחד שמש המשמש מישהו, והשני הוא עד ההולך להעיד בבית הדין) שעומדים קרובים אחד לשני וכל אחד בצד אחר של המשקוף (פתח הבית), אחד בפנים ואחד בחוץ, כאשר השמש יוצא העד נכנס. והנמשל ברור, וחכמים אמרו את המשל בצורה של לשון נופל על לשון.

[137] לקינוח מבחוץ ולא לבדיקה מבפנים דא"כ שהתה יותר מכשיעור ואין כאן אלא טומאת ספק ואשם תלוי. רש"י ע"פ המבואר בנדה יב,א.

[138] נדה יב,א – בעא מיניה רבי אבא מרב הונא: אשה מהו שתבדוק עצמה כשיעור וסת (מיד לאחר תשמיש), כדי לחייב בעלה חטאת? א"ל: מי משכחת לה לבדיקה כשיעור וסת? והתניא: איזהו שיעור וסת - משל לשמש ועד שעומדים בצד המשקוף, ביציאות השמש - נכנס עד, הוי: וסת שאמרו - לקנוח ולא לבדיקה. ע"כ. הקשה הרשב"א (ע"פ שיטתו) הרי שיעור וסת, אינו אלא בקינוח, וכיצד אמרו ששווה לשיעור 'כדי שתושיט ידה תחת הכר או תחת הכסת ותבדוק בו', ותירץ, דמסתברא דתבדוק דקתני לאו דוקא אלא שתקנח.

[139] **פנים מאירות** – כל זה מיירי שנמצא בעד שלו שהוכן לקנח בו אחר תשמיש וקנח עצמו בו, אבל אם לא קנח בעד שלו רק שנמצא בכותנתו, א"כ לא הוי רק כמו שאר כתם הנמצא. **וכ"כ סד"ט, וכתב סד"ט** – שאפילו נמצא נמי בכותונתה יש לומר דבא לאחר זמן שיעור אשם תלוי. **וכתב פת"ש בס"ק ד, וס"ק מ, שכ"מ מנו"ב**.

[140] תוס' שבועות יח,א 'המשמש מת בעריות פטור' – והא דתנן יד,א נמצא על שלה כשיעור וסת חייבים בקרבן ומפרש בגמרא משל לשמש ועד וכו' צריך לאוקומה שפירש בקושי, דאי בפירש מת אין זה כשיעור וסתה, עכ"ל. וכ"כ הפלאה. שואל ומשיב (נשאל על אברך ששוהה עד שימות האבר ויצאו כל

ועוד מוסכם על הפוסקים שאם האישה מצאה דם לאחר התשמיש, בשיעור זמן של חיוב אשם תלוי, נחשבת רמ״ת וצריכה להתגרש מבעלה, וכך כתבו כל אחד ע״פ שיטתו לעיל:

סמ״ג – הרואה דם מחמת תשמיש פירוש כגון שרואה דם לאחר תשמיש מיד או אחר זמן, כדי שתרד מן המטה ותבדוק, שבכך הוי חיוב אשם תלוי, וכש״כ אם נמצא על העד שלו. **וכ״כ סמ״ק, תרומה, מרדכי וטור**.

ראב״ד – הרדמ״ת... אם ראתה בכולן אסורה לשמש, והוא שבדקה עצמה כשיעור וסת או כדי שתושיט ידה וכו׳, כדי שיהיה בעלה באשם תלוי. **וכ״פ שו״ע**.

אמנם סיים הראב״ד – וי״א שאין אנו בקיאין עכשיו בשיעורים הללו הלכך כל סמוך לביאה אם בדקה ומצאה דם נאסרת על בעלה והרי היא בחזקת רמ״ת ומסתברא כוותיה. **וכ״פ רמ״א וש״ך**.[141]

ש״ך – אם בדקה מיד אחר תשמיש ולא מצאה כלום ואח״כ ראתה אפילו תוך שיעור זה לא מיקרי רואה מחמת תשמיש וכל זה פשוט וכן ביאר הגאון אמ״ו ז״ל.

3. בדיקת שפופרת. סעיפים ב,ג

א. עיקר הדין

נדה סו,א – מכאן ואילך לא תשמש עד שתבדוק עצמה, כיצד בודקת את עצמה - מביאה שפופרת ובתוכה מכחול, ומוך מונח על ראשו, אם נמצא דם על ראש המוך - בידוע שמן המקור הוא בא, לא נמצא דם על ראשו - בידוע שמן הצדדין הוא בא. שפופרת, אפגורי מפגרא לה (שהעץ אינו חלק ומסרט ומוציא דם)! אמר שמואל: בשפופרת של אבר (עופרת), ופיה רצוף (כפול) לתוכה.

שו״ע ב – כיצד בודקת, נוטלת שפופרת של אבר[142], ופיה רצוף לתוכה, ונותנת בתוכה מכחול ובראשו מוך, ומכנסת אותו באותו מקום עד מקום שהשמש דש, נמצא דם על ראשו בידוע שהוא מן המקור, ואסורה, ואם לאו, בידוע שהוא מן הצדדין, ומותרת.[143]

משאת בנימין – אין צריכה להכניס את השפופרת עם המכחול רק עד מקום שהיא יכולה ואין צריכה כלל לדחוק השפופרת למקום צר ודחוק, דלא ניתנה תורה למלאכי השרת. **כ״כ ש״ך**.

טיפות הזרע) – לפי זה יש לומר שאף שבנמצא על עד שלו אפילו בזמן מופלג אחר תשמיש חייב בקרבן מ״מ כיון שדרכו להשהות עצמו כ״כ הרי אין זה כשיעור וסתה ויכול להיות שאז ראתה. וכ״כ מהרש״ם, וטה״ב (עמ׳ ריח) דלא כתשורת שי.

[141] וכמה הוא ׳סמוך לתשמישו׳? י״א חצי שעה (מקור חיים), י״א 10 דקות (שבט הלוי ודר״ט ח, ה), י״א 5 דקות (דרכ״ת בשם שו״ת בנין של שמחה) וי״א שהוא 15 שניות (פרי דעה ומהרש״ק בשיירי טהרה, וכ״כ בדה״ש). ולע״ד לא מסתבר שסמוך הוא יותר מ15 שניות, אולי אפילו פחות, שאע״פ שלראב״ד אנחנו לא בקיאים בשיעור זמן ׳כדי שתרד מן המטה ותדיח׳ לא צריך בקיאות כדי להבין שמדובר בכמה שניות, ומספיק לתת שיעור זמן כזה שברור לנו שזמן זה נכנס בו, אך אח״כ אין מה לחשוש כיוון שברור לנו שכבר לזה לא התכוונו חכמים.

[142] פת״ש י – אם בדקה בשפופרת שעלולה לסרוט (כגון של עץ) רק אם לא מצאה דם - בדיקתה מועילה, אך אם מצאה דם לא מועילה, שיכול להיות שהגיע מהסריטה.

[143] **ב״י** – שמאחר שהיא למודה לראות ע״י אבר תשמיש גם כן תראה ע״י המכחול, ואם לא היה המכחול תוך השפופרת כשהיה יוצא מלוכלך בדם לא היינו יודעים אם הדם ההוא בא מן המקור או מן הצדדים וכשהוא (המכחול) תוך שפופרת אם ימצא בו דם ודאי מן המקור הוא ולא מן הצדדים שהרי השפופרת היתה מפסקת בינו לצדדים.

ואיכא למידק בבדיקה זו כשלא נמצא דם על ראש המכחול אמאי אמרינן בידוע שהוא מן הצדדים הא איכא למיחש שמא מן המקור הוא רגיל לבוא ומה שלא נמצא דם על ראש המכחול מפני שלא היה עב כמו השמש שאין כל האצבעות שוות או מפני שלא הכניסתו בכח שאין כל הכחות שוות וכדאיתא בגמרא וי״ל דלא אמרינן אין כל האצבעות או כל הכחות שוות אלא להקל ולא להחמיר וטעמא משום דרוב נשים אינן רואות דם מחמת תשמיש הלכך כל מאי דמצינן למיתלי בה להיתרא שלא להוציאה מכלל שאר נשים תלינן כיון דאיכא רגלים לדבר שהרי בדקה ולא נמצא דם על ראש המכחול.

תשובות מימוניות[144] – אפילו לא נמצא כלל על השפופרת תוכל לשמש אחר כך די״ל נתרפאה, כי על ידי שפופרת רגילה לראות כמו על ידי תשמיש. **הובא בדר״מ, וכ״פ ב״ח, ש״ך, בה״ט**.

ב. דיני הבדיקה

*** לאחר הבדיקה ממשיכה לראות מחמ״ת. פת״ש טו**

מוסכם שאם מצאה דם בצדדי השפופרת אפילו אם תראה אח״כ פעמים רבות מחמ״ת, תולה שהוא מהצדדים (חוו״ד ונו״ב). **נחלקו** מה הדין אם לא מצאה כלל דם בבדיקה:

חוו״ד – גם אם לא נמצא כלל דם על השפופרת, אפילו ראתה אח״כ כמה פעמים דתלינן שהוא מן הצדדים.
נו״ב – אם לא מצאה כלל, אם שוב תראה שלש פעמים תחזור לאיסורה דלא כדעת הגאון מהר״י צאנזר.

*** האם צריכה שבעה נקיים לאחר הבדיקה. פת״ש טז**

נחלקו האחרונים האם צריכה שבעה נקיים במקרה שמצאה דם בצדדי השפופרת, וכן כשראתה מחמת תשמיש לאחר שבבדיקת שפופרת לא מצאה דם על המוך, שאע״פ שחכמים הקילו שלא להחשיבה רמ״ת אולי יש להחמיר שהיא נדה:
חוו״ד – צריכה שבעה נקיים. **והנו״ב** כתב שכ״פ **מהר״י הורוויץ**, אך הוא עצמו הסתפק בזה.
גר״ז – טהורה לגמרי כדמוכח מלשון הגמרא והפוסקים ׳בידוע שמן הצדדים הוא בא׳. **וכ״פ טה״ב** (עמ׳ רל).

*** בדקה ומצאה דם על המוך. פת״ש יד,יט**

חוו״ד – כשנמצא על ראש המוך הרי רואין שדרכה של אשה זו לראות על ידי דבר שהוא כעין תשמיש, ומסתמא כל התשמישין היה הדם מהמקור, ונתחזקה שראתה ג׳ פעמים מחמת תשמיש מהמקור, ומשום הכי אף אם תבדוק עצמה אחר כך אלף פעמים ולא תמצא דם אסורה, חיישינן לוסת של מקרה התשמיש, וחיישינן שמא בפעם הראשון היה שוה למקרה התשמיש, והכחות של תשמיש והבדיקות של אחר כך לא היו שוין להמקרה וכח התשמיש. **וכ״כ נו״ב**.[145] ועוד **כתב חוו״ד** – ולפי מה שכתבתי נראה, דאם עברה ושמשה ג׳ פעמים ולא מצאה דם דיצאה גם כן מחשש וסת, דנעקר וסתה ומותרת (ולקמן מבואר בהערה מה הדין כשבדקה לאחר הבעל הראשון ומצאה דם בראש המוך).

*** עברה ושימשה באיסור פעם אחת ולא ראתה**

רמ״א י – כל מקום שצריכה בדיקה אם עברה ושמשה ולא ראתה מותרת, דתשמיש זה שלא ראתה בו עדיף מבדיקת השפופרת, כן נראה לי. **וכ״פ ט״ז ו, ש״ך לג וטה״ב**.

---

[144] בעל הג״מ הוסיף לספר ה״הגהות״ קובץ בשם ״תשובות מיימוניות״, הכולל תשובות של גדולי אשכנז בנושאים בהם עוסקות ההגהות (ויקיפדיה).
[145] וכתב נו״ב שגם על רפואת הרופאים אין לסמוך, זולתי אם תפיל חררת דם.

*** בדיקה בימי עיבור והנקה. פת״ש ח**

נו״ב – רמ״ת שלש פעמים והוזקקה לבדיקת שפופרת, אם נתעברה בתשמיש האחרון, לא מהני לה בדיקת שפופרת כל ימי עיבורה וימי מניקתה. אכן כל זה אם בדקה ולא מצאה כלל לא מהני, אבל אם מצאה בצדדי השפופרת, שההיתר הוא משום דדם מצדדים קאתו מהני.

*** בדיקה שלא בשפופרת. פת״ש יז**

אמונת שמואל – בשם חכם אחד, שבתחלה בדק שלא בשפופרת רק **במוך ועץ** כעובי ואורך האבר, אולי יהיה דם מן הצד (או שלא יהיה דם כלל. פת״ש) ואז אינה צריכה תו לבדוק בשפופרת, ובאם נמצא בראש המוך אזי לא תועיל הבדיקה לחומרא, וחזר ובדק בשפופרת. **וכ״כ חת״ס** (וכתב שיכניסה בכל האפשרי) **וכ״מ מתה״ש** (אע״פ שכתב שאין בה צורך לדעתו, שאין להרבות בבדיקות). **וכתב סד״ט** – שמעשה בא לידו באשה שראתה ג״פ מחמת תשמיש אחר לידה וצוה לעשות **כיס מבגד פשתן** כמדת אבר ולמלאות הכיס במוכין בדוחק עד שנעשה עגול ועב והיה דק מלמעלה ועב מלמטה בדקוה בו ונמצא דם מן הצד והתיר לשמש עם בעלה מיהו אם לא נמצא דם כלל אין להתיר אחר בדיקה זו כי קשה להכניס דבר רך כ״כ בעומק ושמא לא הכניסה עד מקום שהשמש דש ואילו היה שם היתה מוצאת דם.[146]

ג. האם סומכים על בדיקה בזמן הזה. סעיף ב

ראב״ד – ועכשיו אין אנו בקיאין בבדיקה. ועוד שאפי׳ ידוע שבא מן הצדדין הרי גזרו בבנות ישראל כל הרואה טיפת דם כחרדל שיושבת עליו שבעה נקיים. ולגבי הדין בדיעבד כתב (הובא בב״י עמ׳ לז) – מיהו אין מוציאין אותה מבעלה אחר בדיקה זו עד שתבעל ותחזור לקלקולה. **וכ״פ הרמב״ן** (אמנם פסק כך רק מפני שאין אנו בקיאים, ולא משום חומרת ר׳ זירא).
רא״ש – אין דבריו נראין להחמיר אדם מדעתו ולהוציא אשה מבעלה, דמה בקיאות שייך בבדיקה זו לראות אם הדם הוא בראש המוך או מן הצדדין. ומה שכתב שגזרו בבנות ישראל וכו׳ רבי זירא הוא דאמר בנות ישראל החמירו על עצמן בסתם ראייה הוא דקאמר. אבל אם היה ידוע שבא מן הצדדין בזה לא החמירו לטמאות דם המכה. **וכ״פ רי״ף, רמב״ם, רשב״א, ר״ן, וכ״פ מהר״ם פדאווה, שו״ע ורמ״א.**[147]
רי״ו (לגבי תליה במכה) – מכל מקום נכון להחמיר אע״פ שהוא דבר גדול להוציא אשה מתחת בעלה (כאשר רמ״ת). **וכתב הרשב״א** שהמחמיר תבוא עליו ברכה.

ד. מתי יכולה לבדוק. סעיף ג

נדה סו,א – תנו רבנן: הרואה דם מחמת תשמיש - משמשת פעם ראשונה ושניה ושלישית, מכאן ואילך - לא תשמש, עד שתתגרש ותנשא לאחר ניסת לאחר וראתה דם מחמת תשמיש - משמשת פעם ראשונה ושניה ושלישית, מכאן ואילך - לא תשמש, עד שתתגרש ותנשא לאחר. ניסת לאחר וראתה דם מחמת תשמיש - משמשת פעם ראשונה ושניה ושלישית, מכאן ואילך **לא תשמש** עד שתבדוק עצמה... אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן: ותבדוק עצמה בביאה שלישית של בעל הראשון? אמר ליה: לפי שאין כל האצבעות שוות. אמר ליה: ותבדוק עצמה בביאה ראשונה של בעל שלישי? לפי שאין כל הכחות שוות.

---

[146] משמע שאם מצאה דם גם על ראש המוך וגם בצדדים, תולים שהדם שראתה מחמת תשמיש הוא מהצדדים.
[147] האם יש מעלה לא לסמוך על בדיקת שפופרת: **רא״ש** – אם אדם חשוב מרוב ענותו ופרישתו אינו רוצה לסמוך על עצמו לעשות מעשה ינהג מדת פרישותו לעצמו. אבל לא ניתן ליכתב בספר להורות בו לדורות הבאין. **תשובות מימוניות** – בבדיקת שפופרת אפילו לבעל נפש ראוי לסמוך.

=> לפי גירסתנו בגמרא יוצא, שאישה שראתה מחמת תשמיש שלוש פעמים עם שלושה בעלים, אם בדקה את עצמה והתברר שהדם מהצדדים, מותרת לבעלה השלישי, אם לא התגרשה ממנו, שאם התגרשה אסור לה לחזור אליו (כמבואר בהערה[148]). **ונחלקו** האם התירוה ע״י בדיקה דוקא לבעל השלישי או שתמיד יכולה לעשות בדיקה:

רש״י ׳תבדוק בביאה שלישית של בעל ראשון... לפי שאין כל האצבעות שוות׳ – ושמא בבעל אחר לא תצטרך בדיקה ומוטב שתתגרש ותתקן ולא תבא לידי כרת הלכך מתגרשת עד שתתחזק בשלש אצבעות. ע״כ. משמע מדבריו שאסורה לבעל הראשון והשני מתשמיש שלישי ואילך אפילו בבדיקה שלא תהא בשגגת כרת ורק לבעל שלישי מותרת ע״י בדיקה (כך הבינו בדבריו תוס׳ וראי״ש).[149]

רשב״א – אם רצתה להכניס עצמה בבדיקה אפילו בפעם שלישית של בעל ראשון עושה ושפיר דמי שאם התירו לשלישי בבדיקה, לראשון לא כש״כ. **וכ״פ רא״ש, תוס׳[150], ר״ת, סמ״ק, רמב״ן ומ״מ** (ב״י – ולענ״ד גם דברי רש״י אפשר להתפרש כן). **וביארו סמ״ג ותרומה** – מה שלא פירש התנא בדיקה לאחר פעם שלישית של ראשון עצה טובה קא משמע לן דהשתא מותרת בלא בדיקה מטעם ספק ספיקא שמא לא בא הדם מן המקור אלא מן הצדדים ואפילו בא לראשון מן המקור שמא לא יבוא לבעל שני דאין כל האצבעות שוות, אבל אם היתה בודקת לראשון ותראה דם בראש המכחול שעכשיו נתברר שמן המקור בא לא תהא מותרת לשני מטעם שאין כל האצבעות שוות בלבד.[151] **וכ״כ הש״ך** – אם בדקה לראשון ונמצא על המוך אסורה לכל.[152]

רמב״ם – מי שראתה דם בשעת תשמיש הרי זו מותרת לשמש כשתטהר פעם שניה, ראתה דם בפעם שניה משמשת פעם שלישית, ראתה דם בשלישית הרי זו אסורה לשמש עם בעל זה לעולם... הרי זו תתגרש ומותרת להנשא לשני, נשאת לשני וראתה דם כך בשעת תשמיש שלש פעמים הרי זו תתגרש ותנשא לשלישי, נשאת לשלישי וראתה דם כך בשעת תשמיש שלש פעמים הרי זו תתגרש ואסורה להנשא עד שתבריא מחולי זה (ותדע ע״י שתבדוק בשפופרת).
וביאר מ״מ – נראה שהוא סובר שאין בדיקה זו מועלת לה לעמוד עם בעלה אלא תתגרש בין בראשון בין בשני בין בשלישי כפשט הברייתא דקתני לא תשמש עד שתתגרש וכפי הגירסא (של הרי״ף)[153]. ונ״ל בדעת רבינו שהוא סובר שאין לה לעמוד עם בעלה בבדיקה שמא יבא עליה קודם בדיקה, וכיון שהוחזקה אסורה היא לו וצריכה להתגרש ואינה יכולה שוב לחזור אצלו כמו שנתבאר, אבל ודאי אם בדקה עצמה בין ראשון לשני או בין שני לשלישי ומצאה שהדם מן הצדדין מותרת היא לשני או לשלישי לעולם.

=> **לדעת רש״י** אסור לאישה לסמוך על הבדיקה בבעל הראשון והשני, ורק בשלישי התירו. **לדעת הרמב״ם** לפני שהוחזקה רמ״ת עם אותו בעל מועילה לה בדיקה, אך אם הוחזקה כבר, אסור לה לשהות איתו אפילו כדי לעשות בדיקה, שמא יבוא עליה קודם בדיקה, ולכן צריכה להתגרש, ואינה יכולה לחזור אליו אפילו אם תבדוק (כמבואר

---

[148] **נדה יב,ב** – ת״ר, אשה שאין לה וסת - אסורה לשמש, ואין לה לא כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות, ויוציא ולא מחזיר עולמית - דברי ר״מ. רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: משמשת בשני עדים, הן עותוה הן תקנוה... ׳ויוציא ולא יחזיר עולמית׳ פשיטא! לא צריכא - דהדרה ואתקנה, מהו דתימא ליהדרה, קמ״ל - דזימנין דאזלא ומנסבא ומתקנא, ואמר: אילו הייתי יודע שכך היה - אפילו הייתם נותנין לי מאה מנה לא הייתי מגרשה, ונמצא גט בטל ובניה ממזרין. **וכ״פ רי״ף ורמב״ם (אישות כה,ח) טור ושו״ע אבה״ע קיז,א לגבי רמ״ת**.

[149] **תשובות מימוניות בשם ריצב״א** – אם היא מצטערת בשעת תשמיש וקשה לה מאוד נראה קצת כי חולי ומכה יש לה ויש לסמוך על הבדיקה אף לפירוש הקונטרס. **וכ״כ הרמ״א. ועוד כתב** תשובות מימוניות – עוד יש להקל ולהתיר אם נמצא בענין זה שלא הרגישה עד שעבר זמן שאחר אותיום.

[150] וכתבו תוס׳ וראי״ש שכן משמע בתוספתא ובירושלמי.

[151] **נו״ב** – אם ראתה שפע דם אין להתירה להנשא לאחר, שעיקר ההיתר שמותרת לשני דאיכא ספק ספקא, אבל כשיורד בשפע והוא ודאי מן המקור אין כאן ספק ספיקא. ואף בב׳ פעמים ראשונים לא ראתה בשפע רק בפעם שלישית אין הדבר ברור להתירה לאיש אחר, ואפילו בדיקת שפופרת יש לפקפק בזה, כיון שע״י שפע דם שצא ממנה נתברר שהוא מן המקור, הרי היא בכלל כל הממלאה ונופצת. **הובא בפת״ש ו**.

[152] חוו״ד – נראה דאם בדקה עצמה תחת הבעל הראשון ומצאה על ראש המוך, אם בדקה אחר כך עוד פעם אחת בשפופרת ולא מצאה, דמחשש חולי (הממלאה ונופצת) יצאה כיון דלא מצאה עכשיו, מותרת להנשא לבעל שני, כיון דלבעל הראשון אינה אסורה רק מחשש וסת כמו שכתבתי לעיל, ולגבי בעל זה לא נחשב זה לוסת, דנגד וסת אמרינן אין כל אצבעות שוות.

[153] גירסת הרי״ף – תנו רבנן: הרואה דם מחמת תשמיש... עד כמה מותרת לינשא עד שלשה יתר מכן **לא תנשא** עד שתבדוק עצמה.

לעיל). **ולדעת רו"ה** תמיד מועילה לה בדיקה, **וכ"פ שו"ע, רמ"א, ב"ח, ט"ז ומהר"ם מלובלין** (וכ"כ בשמים ראש, רדב"ז, כנס"י ואמונת שמואל. פת"ש כ).

ש"ך – ולענ"ד נראה דאין להורות בדיקה בבעל הראשון, דהא הרמב"ם ורש"י אוסרים, ותו דהרי הראב"ד והרמב"ן אוסרים בדיקה בזמן הזה, ורשב"א ורי"ו (לקמן לגבי תליה במכה) כתבו דנכון להחמיר, אך אם הרגישה צער וכאב בשעת תשמיש יש לסמוך על הבדיקה (וכפי שכתב תשובות מימוניות בשם ריצב"א ורמ"א בדעת המחמירים).

4. איסור שהייה עם בעלה. סעיף יב

מהר"ם – אין לה תקנה לישאר תחת בעלה (אם מצאה דם על המוך או שאינה רוצה ליבדק). אלא תתגרש לאלתר ואסור להשהות אף אם אינו רוצה לבא עליה דחיישינן שמא יבא עליה. דכיון דכשתטבול ליכא אלא איסור דרבנן דקי"ל וסתות דרבנן יוציא דחיישינן משום דאסורא דרבנן קילא ליה דילמא אתי למיעבר עלה. ועוד כיון דהכא אסורה לו עולמית לפרש"י איכא למיחש טפי. דאפילו באיסורא דאורייתא חיישינן כדאמרינן בסוף פרק ב' דכתובות (דף כ"ח) המגרש את אשתו לא תנשא בשכונתו כ"ש עמו בבית דלא כיון דגיסי בהדי הדדי. ומיהו נראה לי שכל זמן שאינו חפץ לישא אשה אחרת ורוצה להשהותה ע"י שליש (אפוטרופוס שידאג למזונותיה) ובשכונה אחת, ולא ילך אצלה אלא בעדים, אין צריך לגרש אם אינה באה מחמת טענה, אבל אם רצה לישא אחרת יוציא ויתן כתובה. **וכ"פ שו"ע**.

חוו"ד – מה שדימה המהר"ם דין זה לגרושה, לכאורה שאני התם שאין לה היתר כלל ולא הוי פת בסלו אבל רמ"ת שמועילה לה רפואה והיא עוסקת ברפואות ע"י רופא למה לא תהיה כשאר חולה (שלא יכולה לשמש) דחשיב פת בסלו (כתובות סג,ב). **וכ"פ טה"ב** – בזמן הזה עם התפתחות הרפואה אפשר לסמוך על הרופאים ולכן גם לענין יחוד אפשר דחשיב כהאי גוונא יש לו פת בסלו.

אישה שאינה יכולה להיטהר. סעיף יד

תשב"ץ – אשה שיש לה מכות ופצעים שהמים הקרים מזיקים לה יעשו לה תקנה לטבול כמו שהיו עושים לכהן גדול ביוה"כ עששיות של ברזל (כלומר לחמם עששיות של ברזל וליתנם במקווה. יומא לד,ב) ואם א"א בתקנה זו תצא מתחת בעלה כדי שלא יתבטל מפריה ורביה כדין אישה שרמ"ת. **וכ"פ שו"ע**. וכתב **טה"ב** – אא"כ יש לה סיכויים טובים להתרפאות ע"י רופאים מומחים (כנ"ל).

5. האם יכולה להתרפא לאחר שהוחזקה. סעיפים ח,ט

א. הפילה חררת דם. סעיף ט

נדה סו,א – ההיא דאתאי (רמ"ת) לקמיה דרבי, אמר ליה לאבדן: זיל בעתה אזל בעתה, ונפל ממנה חררת דם (חתיכת דם קשה). אמר רבי: נתרפאה זאת. ההיא אתתא דאתאי לקמיה דמר שמואל, אמר ליה לרב דימי בר יוסף: זיל בעתה! אזל בעתה, ולא נפל ממנה ולא מידי. אמר שמואל: זו - ממלאה ונופצת (בתשמיש) היא, וכל הממלאה ונופצת - אין לה תקנה.

=> היו מבעיתין אותה בפחד פתאום והפילה חררת דם נתרפאה זו ומותרת לבעלה.

רמב״ן – ואם חזרה וראתה מחמת תשמיש אפי׳ פעם אחת בידוע שלא עלתה לה רפואה. **וכ״מ מראב״ד**.

אמנם כתבו **רמב״ן וראב״ד** – בזמן הזה אין אנו בקיאין בחררה, ובין הפילה בין לא הפילה אסורה לכל אדם, מיהו אין מוציאין אותה מבעלה אחר רפואה זו עד שתבעל ותחזור לקלקולה. **וכ״פ טור**. **וכתב ב״י** – ואיני יודע למה השמיטו שאר הפוסקים דין זה דהא כיון דעבד בה רבי עובדא ולא אשכחן מאן דפליג עליה משמע ודאי דהלכתא כוותיה, ואפשר דסבירא להו כדברי הרמב״ן דהאידנא אין מתירין אותה, **וכ״פ שו״ע** – בזמן הזה אין מתירין ע״י רפואה זו ומיהו אין מוציאין אותה מבעלה אחר רפואה זו עד שתבעל ותחזור לקלקולה.[154]

ב. ע״י רופא. סעיף ח

תרומה – אם תרצה להתרפאות צריכה שתתרפא קודם שתתחזק, אבל אחר שתתחזק צ״ע אם תוכל לסמוך על רפואה לשמש אח״כ אפילו אם הוא רופא מומחה. **וכ״כ סמ״ג וסמ״ק**.
הג״מ בשם ריצב״א – אם אמר לה הרופא שנתרפאת משמשת על סמך דיבורו אם הוא ישראל, אבל אין בידי להתיר ע״פ דיבור גוי, דקרינן בהו אשר פיהם דבר שוא, ומיהו אם תראה האשה שפסק דם וסתה וראייה שלה ע״י רפואות, וניכר שהועילו נראה דיש לסמוך אף על הגוי כי לדבר זה יש רפואה כי ההיא דהפילה חררת דם ואמר רבי נתרפאה זאת.

שו״ע – אם תרצה להתרפאות צריך שיהיה קודם שתתחזק אבל לאחר שתתחזק **יש מסתפקים** אם מותר לסמוך על הרפואה לשמש אח״כ, **ויש מי שמתיר** אם אמר לה רופא ישראל נתרפאת ; ואם תראה האשה שפסק דם וסתה וראייתה ע״י הרפואות וניכר שהועילו יש לסמוך אף על הגוי. **טה״ב** – הוה לן ככל י״א וי״א שהלכה כי״א בתרא.[155]

שבט הלוי – בזמנינו שרואים הכל להדיא, ויכולים לקבוע בודאות אם יש שם מכה, נאמנים, וכן התרופות המתחדשות כיום, וכן הזריקות המונעות ראיות דמים, שניסו אותם הרבה והועילו בין אצל גויים בין אצל ישראלים כל כהאי גוונא אפשר לסמוך על הרופאים. **וכ״פ טה״ב**.

6. חוששת לוסת המורכב מתשמיש וימים. סעיף יא

א. וסת שאינו קבוע

מהר״ם – אשה שראתה דם מחמת תשמיש ולאחר חצי שנה חזרה וראתה מחמת תשמיש... כשיגיע חצי שנה מיום ראיית דם האחרון שראתה (מחמת תשמיש) אסורה עונה אחת, ותו לא חיישא דכל מידי דלא מיקבע בתלת זימני מיעקר בחדא זימנא. **וכ״פ שו״ע**. **ש״ך** – ונראה לי דה״ה דלוסת החודש חוששת.

---

[154] פת״ש לט – ע׳ בנו״ב במעשה באשה שבשעת תשמיש הרגישה זיבת דבר לח וקפצה בבהלה מן המטה והיה שופע ממנה דם הרבה וכתב דאף דבש״ע כתב באם הפחידוה כו׳ דאין מוציאין אותה מבעלה דעת הראשונים לא נראה כן ועכ״פ אין להקל רק כהאי עובדא ממש אבל הבהלה אינה ביעותא וגם שפע דם אינו כמו חררה.

[155] **ב״ח** – נראה דאם רופא זה עשה רפואה זו לאשה אחת קודם שהתחזקה ונתרפאה יכולה אשה אחרת לסמוך עליו אף לאחר שנתחזקה בשלש פעמים ומותרת לשמש בפעם רביעית לאחר הרפואה. **וכ״כ ש״ך**. **פת״ש** – ותמיהא לי, כיון דאשה זו שריפא הרופא אותה לא התחזקה עדיין בחולי, א״כ מנא ידעינן שרופא זה מומחה דלמא בלאו הכי נמי היה פוסק. **וכן תמה בחוו״ד**.
וכתב רדב״ז – אם יש רגלים לדבר כגון זו שכל ימיה היתה משמשת בלא צער ועתה התשמיש קשה לה, קרוב בעיני שסומכת על רופא מומחה שאמר שנתרפאת ותשמש פעם רביעית.

נחלקו כיצד עוקרת:

חוו״ד – אינה חוששת <u>היינו כשעברה ושמשה ולא ראתה</u> אבל כשלא שמשה כלל אסורה. **פת״ש מח** – א״כ כשאשה רואה פעם אחת מחמת תשמיש נאסרה לאותו יום החודש לעולם. אמנם **לגבי הפלגה** כתב **חוו״ד** – אפילו לא שמשה כלל תו לא חיישא כיוון דנתבטלה הפלגתה.
ש״ך – <u>ואם לא ראתה</u> שוב אינה חוששת. **וכ״פ סד״ט, לחו״ש, חכ״א וטה״ב** (עמ׳ רפט).

<u>ב. וסת קבוע</u>

מהר״ם – ואם קבעה וסת לראיית דם מחמת תשמיש תלתא זימני וסת שוה מותרת לשמש בין וסת לוסת אך ימי הוסת פורשת עד שיעקר ג׳ פעמים. **וכ״פ שו״ע**.

כיצד עוקרת: אינה עוקרת את וסתה אלא עד שתשמש בג׳ עונות וסתה ולא תראה, כיוון שהוחזקה לוסת המורכב מתשמיש וימים. אמנם כשקבעה וסת להפלגה, כתב החוו״ד – אף אם רק פעם אחת עברה ולא ראתה, תו לא חיישא, דנתבטל הפלגתה, כפי שכתב הש״ך קפט, ס״ק מה, רק דנפק״מ לענין אם חזרה וראתה, דחיישא שוב לחצי שנה אחר ראיה זו, אבל כשנעקר ג׳ פעמים אינה חוששת כלל, והוא שנתעקר בהרכבה (שעברה ושימשה). **הובא בפת״ש נ**.

<u>7. רמ"ת בסמוך לטבילה. סעיף י</u>

<u>א. עיקר הדין</u>

הג״מ בשם מהר״ם – מי שראתה דם בשעת תשמיש הרי זו מותרת לשמש כשתטהר פעם שנית, מיהו מיחש חיישא חדא זימנא אחר ראייתה כגון אם ראתה פעם אחת או פעמיים בליל ב׳ של טבילתה כשתגיע טבילה אחרת תפרוש מבעלה ליל שני של טבילתה ואין צריך לפרוש ליל שני של טבילה שלישית דכל מידי דלא קבעה וסת לא חיישא אלא חדא זימנא. **וכ״פ שו״ע**. **וכתב חוו״ד** – ראתה ליל שלישי או ליל רביעי אחר טבילה לא חיישא, דכולי האי ודאי לא אמרינן דהטבילה תגרום.

=> ראתה מחמת תשמיש סמוך לטבילה חוששת שמא קובעת וסת לתשמיש ולטבילה, לכן אם ראתה ביום ב׳ של הטבילה חוששת ביום ב׳ לאחר הטבילה הבאה, אך אם ראתה ביום ג׳ והלאה לא חוששת שהטבילה גורמת.[156]

---

[156] **חוו״ד** – דוקא אם ראתה סמוך לטבילה <u>אחר התשמיש אפילו שלא בשעת תשמיש רק באותה עונה</u>, דוסת מורכב הוא לטבילה ולתשמיש, אבל אם ראתה בליל טבילה בלא תשמיש כלל אינה צריכה לפרוש. **הובא בפת״ש מב. אך בטה״ב** עמ׳ רצא כתב <u>שרק אם ראתה בשעת תשמיש</u> צריכה לחוש בליל טבילתה שנית, ושכן מוכח בתפארת למשה.

*** בדיקת שפופרת**

חוו"ד (הובא בפת"ש מג) – ודע, דבחששא של טבילה לא מהני בדיקת שפופרת, דכל שאינה מטעם חשש הממלאה ונופצת (שהרי אם היתה ממלאה ונופצת הייתה צריכה לראות תמיד ולא רק סמוך לטבילה), רק מטעם וסת, בעינן עקירה ג' פעמים אי נקבע ג' פעמים, עכ"ל. ולפי זה ה"ה לעיל כשרמ"ת בימים קבועים.[157]
אמנם לכאורה לדעת **הנו"ב** שחלק על החוו"ד וכתב שטעם איסור רמ"ת הוא מחמת וסת בלבד, תועיל בדיקת שפופרת גם כאן.[158] **וכ"מ מהט"ז** ס"ק טו, שכתב שבדיקת שפופרת מועילה לאישה שהוחזקה להיות רואה מחמת תשמיש בשלושת התשמישים הראשונים שלאחר הלידה בלבד.

ב. רמ"ת בליל הטבילה או ראתה ג"פ סמוך לטבילה (א' או ב')

שו"ע – אם ראתה פעם אחת או פעמיים בליל (שני)[159] של טבילתה כשתגיע טבילה אחרת תפרוש מבעלה ליל (שני) של טבילתה ואין צריך לפרוש ליל (שני) של טבילה שלישית דכל מידי דלא קבעה וסת לא חיישא אלא חדא זימנא. **רמ"א** – ואם ראתה ג"פ, כל פעם בביאה ראשונה שאחר טבילתה, אסורה לבעלה כאילו ראתה ג"פ רצופים, שהרי אי אפשר לה לטבול ולשמש עמו, שהרי היא רואה כל פעם אחר טבילתה.

ט"ז על דברי הרמ"א – זה אינו דומה למה שכתב בשו"ע בסמוך בענין חשש ראיית ליל טבילה, דשמה תלוי החשש באותו לילה דוקא ואח"כ מותרת, אבל כאן איכא החשש מחמת ביאה ראשונה שאחר הטבילה אע"פ שהוא זמן רב אחר הטבילה. => ראתה בליל הטבילה דינה כראתה בליל ב' לטבילה, שחוששת שמא קובעת וסת לתשמיש ולטבילה, ואף אם ראתה ג' פעמים בליל הטבילה או בב' לטבילה אינה נחשבת רמ"ת, וחוששת רק בליל הטבילה, אך אם ראתה ג' פעמים בביאה הראשונה שלאחר הטבילה, אך לא בסמוך (מליל ג' ואילך) לטבילה, נחשבת רמ"ת. **וכ"פ תה"ש וטה"ב**.
אמונת שמואל – והוא טעות גדול שתיחוש לילה ראשונה דוקא ולא לביאה ראשונה יהיה באיזה לילה שיהיה, כיון דהוחזקה לראות שלש ראיות אין בידינו להתיר לשמש עמה אפילו שלא בליל טבילתה, הא ודאי אם לא הוחזקה תוכל לשמש אפילו בליל טבילתה כיון שהוסת אינו ליום ידוע אלא מחמת תשמיש, ובדברי השו"ע יש טעות סופר וכצ"ל 'בליל שני של טבילה'. ובזה דבריו מבוארים שמיירי שאחר הטבילה בלילה אינה רואה ובליל שני רואה. וא"כ כיון דקבעה פעם א' צריך לחוש לליל שני בטבילת הב' => ראתה בליל הטבילה לא חוששת כלל בליל טבילה הבא, ואם ראתה ג' פעמים בליל הטבילה דינה כרמ"ת, ואסורה לבעלה, ומה שכתב השו"ע שאם ראתה בליל ב' צריכה לחשוש, זה דווקא אם שימשה בליל הטבילה ולא ראתה. **וכ"כ שאלת יעב"ץ ובה"ט**.

*** ראתה שלוש פעמים רצופות בביאה הראשונה שלאחר הטבילה ושמשה בינתיים באיסור ולא ראתה**

רמ"א – ואם ראתה ג"פ, כל פעם בביאה ראשונה שאחר טבילתה, אסורה לבעלה כאילו ראתה ג"פ רצופים.

נחלקו בהבנת דברי הרמ"א:

---

[157] בפת"ש ס"ק מה, הבין שעמודי כסף חלק על החוו"ד בזה, אך נלע"ד דלא דמי, שהרי בעמודי כסף דיבר על ביאה ראשונה שאחר טבילה והחוו"ד על ליל טבילה.
[158] וצ"ע שאולי במקרה כזה לא הקילו חכמים להתיר ע"י בדיקת שפופרת ורק כשתאסר על בעלה אם לא תבדוק הקילו.
[159] כך הגירסה לפנינו, אך בדפוסים רבים נשמטה מילה זאת, ולכן כך הייתה הגירסא לפני האחרונים.

ט״ז – פשיטא שאסורה ככל אשה שראתה שלש פעמים רצופים, ע״כ צריך לומר דמיירי אע״פ שבינתיים היו ביאות של היתר (ששימשה באיסור ולא ראתה). **וכ״כ ש״ך ואמונת שמואל**.

כו״פ – אייר בלא ביאת היתר בינתיים דאי הייתה ביאת היתר בינתיים לא הוחזקה ברמ״ת.[160] **וכ״פ חוו״ד**[161]**, סד״ט וטה״ב**.

8. תליה

* דין **תליה במכה** יתבאר בפני עצמו לקמן.

א. וסתה. סעיף ד

נדה סו,א – ראתה דם מחמת תשמיש... אם יש לה וסת - תולה בוסתה.

רש״י ׳ואם יש לה וסת׳ – לקלקול הזה, שאינה רואה כל שעה מחמת תשמיש אלא לפרקים תולה בוסתה (וחוששת שתראה מחמת תשמיש רק בזמן וסתה) ומשמשת בלא בדיקה בין וסת לוסת. **וכ״כ מהר״ם** (הובא בב״י סעיף יא, עמ׳ לח).

רמב״ם – אם שמשה סמוך לוסתה תולה בוסת. **וכ״כ רמב״ן רשב״א וטור**. **וכתב ב״י** – ונראה דהני תרי פירושי הלכתא נינהו דלא פליגי אלא בפירושא דמילתא ולא לענין דינא. **וכ״פ שו״ע ד** (רמב״ם)**, יא** (רש״י).

מרדכי – ואם יש לה וסת זמן קבוע שהיא רואה דם תולה בוסתה שיכולה לומר זה הדם שהיא רואה טהור שעדיין לא הגיע ווסתה. **ש״ך** – נראה דאין להתיר אלא לבעלה, משום דבכמה מקומות חשו חז״ל שלא להוציא אשה מבעלה ומשום עגונה הקילו, הלכך אין להחזיקה ברואה מחמת תשמיש, אבל מ״מ צריכה לישב ז׳ נקיים דבכה״ג אין לסמוך אהמרדכי, דהא מדברי רש״י רמב״ן ושאר כל הפוסקים לא תלינן דדם טהור הוא. (ביאור דעת המרדכי בהרחבה מובא לקמן בדין תליה במכה).[162]

*** שימשה סמוך לוסתה**

נחלקו בדעת הרמב״ם והשו״ע, **מהו ׳סמוך לוסתה׳:**

פרישה – לא ברשיעי עסקינן, דביוצא לדרך מותר, ור״ת שאסר (תשמיש אפילו ביוצא לדרך), מ״מ מצינו סמוך שמותר כגון אם ראתה תחלת היום דמותר כל הלילה שלפניו.

ש״ך – וקשה לי דהא להכי מותר כל הלילה שלפניו משום דכיון דוסתה ביום לא חיישינן דתראה בלילה. אלא הכי מיירי (לדעת ר״ת) שעברה ושמשה, אי נמי ר״ת מפרש כרש״י.[163]

---

[160] וקושית הט״ז (הנ״ל) דא״כ דלא היה ביאת היתר בנתיים מה קמ״ל הרמ״א, לא קשה מידי, דהיא גופא קמ״ל דאם ראתה ג׳ פעמים בביאה ראשונה שאחר טבילה, הוה אמינא נתלה דטבילה גורם ואין כאן חזקה.

[161] וכך הבין בש״ך, כנראה בגלל טעות בגרסא.

[162] **רז״ה** – לא ניחא לן לפרושי הכי למימרא דברשיעי עסקינן שבא עליה סמוך לוסתה, אלא כך נראה לנו פירוש אם יש לה וסת בוסתות דגופה כגון שפיהקה או שעטשה וכאותה ששנינו אלו וסתות וכו׳ הרי זו תולה ראיתה בפיהוקה או בעטושה ולא בתשמישה, ואין זו רואה מחמת תשמיש עד שיתברר לה שוסת פיהוקה או עטושה מורכבת בתשמיש. כך נראה לנו פירוש דבר זה והוא נכון אע״פ שלא מצינו לאחד מכל המפרשים. **הובא בסד״ט ופת״ש כא**. לא הבנתי את דבריו, וצ״ע.

[163] **תה״ש** תירץ את קושיית הש״ך – דאפשר לומר דמ״מ כיון שאין דרך דם לבא מן המקור ע״י תשמיש אמרינן דע״י תשמיש אקדמה לוסתה קצת, וכדי שלא לאסרה על בעלה תלינן להקל במה שאפשר.

=> **לדעת הש"ך** תולה בוסתה רק אם שימשה בעונת וסתה, **ולדעת הפרישה** אף אם שימשה עונה לפני עונת וסתה תולה, **וכ"פ תה"ש, סד"ט וטה"ב**.

ב. דם בתולים. סעיף יג

נדה סד,ב – **משנה**. תינוקת, שלא הגיע זמנה לראות, וניסת, ב"ש אומרים: נותנין לה ארבע לילות (לשמש ואפי' רואה אמרינן דם בתולים הוא), וב"ה אומרים: עד שתחיה המכה. הגיע זמנה לראות וניסת, ב"ש אומרים: נותנין לה לילה הראשון, וב"ה אומרים: עד מוצאי שבת (והיא התחתנה ברביעי, כך נהגו בעבר), ארבע לילות. ראתה ועודה בבית אביה, ב"ש אומרים: נותנין לה בעילת מצוה, וב"ה אומרים: כל הלילה כולה. **גמרא סה,ב**. תניא רבותינו חזרו ונמנו: בועל בעילת מצוה ופורש.

נדה יא,ב – תנן התם, תינוקת שלא הגיע זמנה לראות ונשאת, ב"ש אומרים: נותנין לה ארבע לילות, וב"ה אומרים: עד שתחיה המכה. אמר רב גידל אמר שמואל: לא שנו אלא שלא פסקה מחמת תשמיש (דכל זמן ששמשה ראתה).

תוספתא נדה ט,ט – וכולן שהיו רואות דם בודקין אותן בשפופרת חוץ מן הבתולה (אפילו רמ"ת ג' פעמים) שדמיה טהורין מפני שהוא דם בתולין. **הובאה בסמ"ג**.

=> מסתימת התוספתא מוכח שכל בתולה תולה בבתוליה אפילו רואה כמה פעמים דם בתשמיש, ולא נחשבת רמ"ת, אע"פ שלענין טומאה יש חילוק בין הבתולות וחוששים שהדם מהמקור וטמאה ולא תולה בבתוליה. **וביאר הב"י** – והשתא לדידן (סי' קצג) בכולהו (בתולות) אין לה אלא בעילת מצוה (נדה סה:), מ"מ לענין שלא להחזיקה ברואה דם מחמת תשמיש כיון דחזינן דאיכא בתולה בעלמא דכל שלא פסקה מחמת תשמיש מחזקינן להו מדינא בדם בתולים, בהכי סגי למילף לכולהו בתולות אף להגיע זמנה וראתה לענין שלא להחזיקה ברואה דם מחמת תשמיש, כיון דרובא מסייע לה דהא רואות מחמת תשמיש הוו מיעוטא דמיעוטא.

נחלקו מה הדין כשלא הפסיקה לראות דם מחמת תשמיש, אך הפסיקה להרגיש כאב בתשמיש:
ב"י – נראה דאפילו כמה פעמים אין מחזיקין אותה ברמ"ת דלעולם תולין בדם בתולים.... עד שתפסוק פעם אחת ולא תראה מחמת תשמיש דאז ברור לנו שכבר כלו בתוליה... אלא דמסתפינא להתיר אא"כ יהיו ידים מוכיחות שהוא דם בתולים (היינו שיש לה קצת צער בביאה. ט"ז). **וכ"כ מהר"ם פדאווה** – אכן ראוי למורה לדרוש אותה ע"פ הנשים אולי אין לה צער כלל והיא כשאר כל הנשים וא"כ חיתה המכה ואין לתלות עוד בבתולים. **הובא בדר"מ וכ"פ רמ"א, ט"ז ומשאת בנימין**.
ב"ח – אפילו אין לה צער כלל בתשמיש תלינן בדם בתולים (עד שתפסוק פעם אחת). **וכן סתם בשו"ע, וכ"פ טה"ב** (ח"א עמ' רלג).[164]

*** לא ראתה בביאה הראשונה. טה"ב ח"א עמ' רלח**

נדה סד,ב – איתמר: בעל (בתולה בפעם הראשונה) ולא מצא דם, וחזר ובעל ומצא דם, **רבי חנינא אמר** טמאה **ורבי אסי** אמר טהורה, ר' חנינא אמר טמאה דאם איתא דהוה דם בתולים מעיקרא הוי אתי ורבי אסי אמר טהורה דילמא אתרמי ליה כדשמואל דאמר שמואל יכולני לבעול כמה בעילות בלא דם, ואידך שאני שמואל דרב גובריה.

---

[164] **נו"ב** (הובא בפת"ש נג) – אם לא הייתה בעילה גמורה, לא נחשב שהפסיקה וממשיכה לתלות.

רי״ף – והלכתא כר׳ חנינא דספק איסורא לחומרא. **וכ״פ רמב״ם**.

חוו״ד (ס״ק כה, הובא בפת״ש נד) – אם התשמיש הראשון היה בלא דם שוב אינה תולה, דקיי״ל כר׳ חנינא, וכן נראה דאם לא בדקה עצמה פעם אחת דגם כן שוב אינה תולה.
בית שלמה – הרי״ף לא הכריע לגמרי כר׳ חנינא לחומרא אלא מספיקא, וא״כ לאוסרה לעולם כדין רמ״ת דהוי ספיקא דרבנן אזלינן לקולא. **וכ״כ רש״ק ואמרי נעם, וכ״פ טה״ב**.

ג. לידה. סעיף י

הקדמה – אם ידוע שיש לה מכה, הרי זה תלוי בסוגיית תליה במכה, אך אם לא ידוע שיש לה מכה[165], נחלקו מתי תולה בחולשת הלידה והכאת הצדדים מחמת הלידה.
מוסכם שלכתחילה לא תולה בלידה (כפי שיתבאר בדברי הפוסקים מיד)[166], **ונחלקו** מה הדין בדיעבד כאשר הוחזקה רמ״ת לאחר הלידה ועברה ושימשה באיסור ולא ראתה:

ר׳ יוחנן בן מהר״ר מתתיהו (הובא בהגש״ד) – על דבר האשה שסמוך לאחר לידתה כששימשה ראתה מחמת תשמיש ואח״כ חזרה וראתה שנית לאחר טבילה מחמת תשמיש וכן בפעם שלישית, ולאחר טבילה שלישית כשבועיים פירסה וראתה מעצמה וטבלה ולא ראתה יותר מחמת תשמיש וכן אירע לה לשלש ולדות בענין זה בלא שינוי ולא בא השואל לשאול עד אחר לידה שלישית, עכ״ל השואל.
תשובה הנני תמיה על **מהרי״ל** שמחמיר בזה, שהרי כתב רבינו חננאל שלא הצריכו חכמים בדיקת שפופרת אלא באשה שמיד אחר נישואיה נתקלקלה שלא היו לה ביאות של היתר אבל אם הורגלה בביאות של היתר משמע דשרי אע״ג דראתה אח״כ שלש ביאות רצופות של איסור ואף על גב דכתבו הפוסקים דאין לסמוך בזה ארבינו חננאל היינו דוקא שבתחלה היו ביאות של היתר ואח״כ היו ביאות של איסור דאמרינן שמא נתוספו כוחותיו בביאות ולכן הוחזקו עכשיו באיסור, אבל בכי האי גוונא דלאחר שנתוספו הכוחות והוחזקו באיסור דהיינו אחר הלידה הראשונה שבו וחזרו ביאות של היתר וכן אחר לידה שנייה אין חולק שנתלה הביאות של תשמיש בגרם כוחות (שנחלשו הכוחות) ויש לתלות להתיר ולא אמרינן שיחלקו כל כך על רבינו חננאל, כל שכן הכא דיש לתלות במכת הלידה ונתחלשו והוכו הצדדים ונכאבו ואיכא למימר דמשום זה ע״י תשמיש עד זמן שחיתה המכה יוצא דם ולאו דם טמא הוא דהרי הרשב״א פסק דתלינן במכה אע״ג דלא ידעינן דמכה מוציאה דם, אע״ג דהמרדכי פליג מ״מ באשה זאת שהוחזקה בביאות של היתר ולא בא לה דם אלא אחר לידה וידעינן דכל לידה ראויה להוציא דם ודאי תלינן בלידה שעל ידי כן ראתה מחמת תשמיש ולא נראה לי דראה מהרי״ל דברי רבינו חננאל דאי ראה לא היה מחמיר בזה אע״ג שדרכו להחמיר ואף אני אילו לא ראיתי דברי רבינו חננאל לא הייתי מיקל בזה. **הובא בדר״מ**.
וכתב דר״מ – ונראה לי לומר דזו השאלה היתה כדי להתירה לאחר לידה רביעית ושלא אמרינן דהוקבע לה וסת לראות אחר הלידות או מיירי בלידה שלישית קודם שבא עליה בפעם רביעית אחר הלידה שלישית ולא ראתה, אבל אי בא עליה פעם הרביעית ולא ראתה נראה לי פשוט דמותרת לו עד לידה רביעית בלא טעמים דלעיל אע״ג דקא עביד איסורא שבא עליה מ״מ לא גרע מבדיקת השפופרת דעל ידה מותרת לבעלה כל שכן ע״י ביאה ממש.

=> ראתה מחמת תשמיש לאחר הלידה לא תולים בחולשה שמכח הלידה, לכן אם ראתה שלוש פעמים רצופות לאחר הלידה, אסורה לבעלה וצריכה בדיקת שפופרת, ואם שימשה באיסור לאחר פעמים אלו ולא ראתה דם עדיף

---

[165] או שיש לה מכה שלא ידוע שמוציאה דם שלדעת המחמירים לא תולים בה.
[166] לכן אישה שראתה פעם אחת מחמת תשמיש אחר הלידה, מומלץ שלא תשמש שוב עד שתבדוק אצל רופא, או בודקת טהרה, אם יש לה פצע, כדי שלא יקרה שוב בפעמים הבאות.

מבדיקת שפופרת וטהורה. ואם קרה לה כך שלוש לידות (שראתה שלוש פעמים רצופות לאחר כל לידה), ושימשה באיסור בין הלידות ולא ראתה, מותרים לשמש לאחר הלידה הרביעית ללא בדיקת שפופרת ולא אומרים שהוחזקה רמ״ת לאחר לידה, שמכיוון שראתה רק לאחר הלידה והוחזקה בביאות של היתר, תולים להקל בחולשה שמכח הלידה. **וכ״פ בהג״ה וש״ך**.[167]

ט״ז חלק על זה וכתב – אם הוחזקה רואה מחמת תשמיש לאחר לידה, דהינו שראתה שלוש פעמים רצופות לאחר כל לידה במשך שלוש לידות, אף אם שימשה באיסור בין הלידות ולא ראתה, אין זה מוציא אותה מחזקת רמ״ת לאחר לידה, אלא זה מלמד שהוחזקה להיות רמ״ת רק בשלוש פעמים הראשונות לאחר הלידה, ואח״כ אינה מוחזקת שתראה מחמ״ת, ולכן לאחר הלידה הרביעית אסורה לבעלה, ורק אז אם תבדוק בדיקת שפופרת או תשמש באיסור לאחר הלידה הרביעית ולא תראה תצא מחזקת רמ״ת לאחר לידה. אך אם ראתה פעם אחת אחר כל לידה ושימשה בין הלידות תולים בחולשת הלידה, ולא הוחזקה להיות רואה אחר כל לידה ולידה. **והבין שכך פסק הרמ״א**.[168]

*** רמ״ת בימי דם טוהר. פת״ש מז**[169]

ש״ך ׳אם ראתה שלוש פעמים רצופים לא תלינן בלידה׳ – נ״ל דדוקא ראתה לאחר ל״ג לזכר וס״ו לנקבה אבל תוך הזמן הזה כיון דמן הדין דם טוהר הוא נראה דאין להוציא אשה מבעלה בשביל כך, דנהי דהחמירו האידנא שלא לבעול על דם טוהר היינו לעצמן אבל לא להוציאה מבעלה וכה״ג כתבו הפוסקים לקמן סימן ק״צ סמ״ב גבי כתם דאם השאילתו ליושבת על דם טוהר תולה בה אפילו בזמן הזה דאף על פי שהחמירו בנות ישראל שלא לבעול על דם טוהר לעצמן החמירו אבל לענין שלא תציל על חברתה לא החמירו. ונראה דכ״ש הכא, ועוד דהכא איכא נמי צד היתר דמחמת חולשת הלידה ראתה דם מחמת תשמיש. **וכ״פ נו״ב וטה״ב**.

כו״פ – ודבריו צריכין ביאור דכיון דכל הטעם משום דאתחזקת לראות מחמת תשמיש, וא״כ מה בכך דדם טהור הוא, הא קיי״ל (נדה דף לו ע״א) מעין אחד הוא רק התורה התירה אותו בימים אלו, וא״כ סוף כל סוף ע״י תשמיש נפתח מעיינה והוחזקה שרואה ממעין דם בעת תשמיש, וא״כ אף לאחר שיעברו ימי טוהר כשתשמש תראה.

ד. בעלה. סימן קצ,כ

תוספתא זבים ב,ב – שכבת זרע אדומה והאשה תולה בה.

רשב״א – שאלת מי שיצא ממנו דם דרך פי האמה בהרגל פעם או פעמיים בחודש בלא הרגשה, ובשעת תשמיש נמצאו בעדי האיש והאשה טיפי דמים גם לאחר תשמיש. תשובה, ודאי מסתברא דתולה היא זו דכיון דאיכא ודאי מכה בבעל שהוא מוציא דם אפילו שלא בשעת הטלת המים ומצאה בשעת תשמיש ודאי תלינן... שאין לך מכה גדולה מזו לתלות בה. **וכ״פ שו״ע**.[170]

---

[167] חוו״ד – אם בביאה הראשונה שאחר לידה לא ראתה, רק אח״כ ראתה ג׳ פעמים לא תלינן שוב במכת הלידה, דאילו היה מחמת לידה אף בפעם ראשונה היה לה לראות דם. הובא בפת״ש מו.

[168] נראה שגרסתו בתשובת ר׳ יוחנן הייתה שונה, שכתב ׳אשה שראתה פעם אחת אחר לידתה׳ ולא שלוש פעמים. ועיין בט״ז שהגיה את דברי הרמ״א כדי שיסתדרו עם הבנתו.

[169] דין דם טוהר יתבאר לקמן בסימן קצד בדין יולדת.

[170] פת״ש בשם מהרי״ט – וה״ה אם אחר ב׳ או ג׳ ימים בעת שרגילה לפלוט (שכבת זרע) מצאה דם, ג״כ תולה בו.

בדיקה לפני ואחרי תשמיש. סימן קפו, א-ד וקפד,א

נדה טו – **משנה**. כל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן.

נדה יא – **משנה**. אע״פ שאמרו דיה שעתה (על אשה שיש לה וסת קבוע) - צריכה להיות בודקת... ופעמיים צריכה להיות בודקת - שחרית ובין השמשות, ובשעה שהיא עוברת לשמש את ביתה. **גמרא**. ׳ובשעה שהיא עוברת לשמש את ביתה׳. **א״ר יהודה אמר שמואל**: לא שנו אלא באשה עסוקה בטהרות (שתקנו חכמים שתבדוק בוקר וערב), דמגו דבעיא בדיקה לטהרות - בעיא נמי בדיקה לבעלה, אבל אינה עסוקה בטהרות - לא בעיא בדיקה. מאי קמ״ל? תנינא - כל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן! אי ממתני׳ - הוה אמינא: הני מילי - באשה שיש לה וסת. אבל אשה שאין לה וסת - בעיא בדיקה... והא אמרה שמואל חדא זימנא! דאמר רבי זירא אמר רבי אבא בר ירמיה אמר שמואל: אשה שאין לה וסת - אסורה לשמש עד שתבדוק. ואוקימנא בעסוקה בטהרות! חדא מכלל חברתה אתמר. תניא נמי הכי: בד״א - לטהרות, אבל לבעלה - מותרת.

=> יוצא מגמרא זו שכל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן ולכן אינן צריכות בדיקה לפני תשמיש, בין אשה שיש לה וסת ובין שאין לה וסת - אא״כ עסוקה בטהרות, שהחמירו עליה חכמים, כיוון שבכל מקרה בודקת את עצמה בתדירות בוקר וערב.

1. וסת שאינו קבוע. סעיף ב

נדה יב,ב – ת״ר, אשה שאין לה וסת - אסורה לשמש... ויוציא ולא מחזיר עולמית - **דברי ר״מ**. **רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר**: משמשת בשני עדים, הן עותה הן תקנוה... **אמר רב יהודה אמר שמואל**: הלכה כר׳ חנינא בן אנטיגנוס. ובמאי? אי בעסוקה בטהרות - הא אמרה שמואל חדא זימנא! ואי בשאינה עסוקה בטהרות - הא אמר כל לבעלה - לא בעיא בדיקה, דא״ר זירא **א״ר אבא** בר ירמיה **אמר שמואל**: אשה שאין לה וסת - אסורה לשמש עד שתבדוק, ואוקימנא לה - בעסוקה בטהרות! מאן דמתני הא לא מתני הא.

=> אשה שאין לה וסת, **לדעת ר״מ** אסורה לשמש מחשש שמא תראה בשעת התשמיש, אך **לדעת רחב״א** מותר לה לשמש ע״י שתבדוק עצמה לפני ואחרי התשמיש. ואמר רב יהודה שהלכה כרחב״א.
הסתפקה הגמרא האם רחב״א הצריך את הבדיקות דוקא לאישה העסוקה בטהרות או לכל אשה. **ונחלקו הראשונים** כיצד לפרש את מסקנת הגמרא ׳מאן דמתני הא לא מתני הא׳:
רש״י – לעולם בעסוקה בטהרות, ודקשיא לך תרתי למה לי, רב יהודה דמתני הא משמיה דשמואל לא מתני הא דרבי אבא, ורבי אבא לא מתני הא דרב יהודה.
ר״ח ור״ת – לעולם בשאינה עסוקה, ודקשיא לך דר׳ אבא בר ירמיה אהא דרב יהודה לא תיקשי, אמרואי נינהו אליבא דשמואל. וכן פסק ר״ח למעשה שאשה שאין לה וסת צריכה לבדוק לפני ואחרי התשמיש.

דעות הראשונים והאחרונים למעשה:

רש"י, סמ"ג, תרומה – א"צ בדיקה כלל, וכל הגמרות שהצריכו בדיקה דיברו דווקא בעסוקה בטהרות.[171] **וכ"פ רשב"ם, ר"י, רוקח והג"מ**.

רא"ש פסק כר"ח – היה נראה בעיני כפירוש רש"י דמוקי הלכתא בעסוקה בטהרות אלא שלא מלאני לבי להקל כי דברי ר"ח דברי קבלה הן. **ופירש הרא"ש**, שמשמת בב' עדים אחד לפני תשמיש, כדי להתירה לבעלה, ואחד לאחר תשמיש, כדי לבדוק אם רואה מחמת תשמיש, וכן תעשה כל ימיה. **וכ"פ הרמב"ם** (אמנם כתב שאף הבעל צריך לבדוק לאחר התשמיש).

רי"ף – רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר משמשת בשני עדים והן תיקוניה ועיוותיה, שאם תשמש פעם אחת ושתים ושלש בעדים וימצא על עד שלה או שלו בכל פעם ופעם הרי הן עיוותיה שהוחזקה נדה כל ימיה ותצא בלא כתובה, ואם שימשה בב' עדים אחד לו ואחד לה **שלש פעמים** ולא נמצא דם באחד מהם הרי הן תיקוניה והרי היא ככל הנשים, אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי חנינא בן אנטיגנוס.

משמע מדברי הרי"ף שרחב"א הצריך לבדוק רק לאחר תשמיש ולא לפני, אך קשה, שהרי מוכח מהגמרא שרחב"א הצריך בדיקה לבעלה. ונחלקו בפירוש דעת הרי"ף:

ראב"ד – נראה מדברי הרב שאינה צריכה בדיקה אלא לאחר תשמיש, אם תאמר הלא דברי ר' חנינא בן אנטיגנוס לפני תשמיש ולאחר תשמיש קאמר לפי הסוגיא, ואיך פי' הרב כך. בודאי כן הוא, כי דברי ר' חנינא בן אנטיגנוס לפני תשמיש ולאחר תשמיש קאמר, ובאשה העסוקה בטהרות קא מיירי כדאיתא בשמעתא. מיהו עכשיו אין לנו טהרות, והרב לא פירש הענין על פי הסוגיא אלא על פי הצורך הנוהג עכשיו, וסמך את הענין על הדומה לו. ועוד תבין ותדע כי לא נחוש עליה לרואה דם מחמת תשמיש עד שיולד בה ריעותא על זה (עד שתראה מחמת תשמיש פעם אחת, כך כתב במפורש בהמשך דבריו). ודבריו נכונים הם וצדיקים ילכו בם.

=> לדעת הראב"ד, אשה שאין לה וסת אינה צריכה בדיקה כלל לא לפני תשמיש ולא לאחריו, כדעת רש"י ודעימיה, ומה שכתב הרי"ף שצריכה לבדוק לאחר התשמיש שלוש פעמים זה דוקא אם ראתה פעם אחת מחמת תשמיש, שאז אנו חוששים שמא היא רואה מחמת תשמיש ומחייבים אותה לוודא זאת. **וכ"פ ש"ך**.

ר"ן – נראה שהרב (הרי"ף) ז"ל סובר דאע"ג דקי"ל דאשה שאין לה וסת לא בעיא בדיקה לבעלה היינו לאחר שתהא מוחזקת ג' פעמים שלא תהא רואה דם מחמת תשמיש אבל בתחלה חוששין לה שכיון שאין לה וסת נראה מענינה שראיותיה באות לה כפי המקרים שקורין לה מקפיצות או אכילות וכיוצא בהן ולפיכך יש לחוש לה שמא אף מחמת תשמיש תראה מש"ה בעיא בדיקה ג' פעמים ואם מצאה טהור יצאה מחשש זה ומשמשת בלא בדיקה אע"פ שאין לה וסת אין חוששין לה שמא תראה בשעת תשמיש משום דקי"ל דלבעלה אינה צריכה בדיקה כל שיצאה מחשש רואה מחמת תשמיש. **וכ"פ רמב"ן ורשב"א**.[172] => לדעת הר"ן ודעימיה, אשה שאין לה וסת צריכה לבדוק את עצמה לפני ואחרי תשמיש בשלוש הפעמים הראשונות כדי לברר אם רואה מחמת תשמיש, ואם בדקה שלוש פעמים ולא מצאה דם הרי היא ככל הנשים ואינה צריכה בדיקה כלל, **וכ"פ שו"ע ורמ"א**. אמנם עדיין קשה, מדוע הרי"ף לא כתב שצריכה לבדוק לפני תשמיש, **ותירץ ב"י** – נראה לי שלא הוצרך (הרי"ף) להזכיר אלא שני עדים שלאחר תשמיש אבל בדיקה דקודם תשמיש לא איצטריכא ליה דפשיטא דכל שצריכה בדיקה בסוף צריכה בדיקה בהתחלה.[173]

---

[171] וכתב ספר התרומה שאפילו לפירוש ר"ת ור"ח הדין כך, שהרי הרבה אמוראים אחרים מתירים שלא לבדוק, ובסופרים הלך אחר המיקל.

[172] נחלקו בדעת הרשב"א, בדר"מ כתב שמשמע ממנו שאינה צריכה בדיקה לפני תשמיש, אלא רק לאחר תשמיש, כפשט דברי הרי"ף, אך הב"י הבין שצריכה בדיקה לפני תשמיש גם לדעת הרשב"א.

[173] וכ"כ סד"ט, וכמו שאמרו לגבי עסוקה בטהרות, שכיון שבודקת בוקר וערב הצריכו אותה בדיקה לבעלה. וכתב בסד"ט עוד טעם לבדיקה, שכל זמן שלא בדקה לפני התשמיש אין לחשבה לרואה מחמת תשמיש דשמא הד היה קודם התשמיש. וכ"כ דרישה ב.

תה״ש – במקום שנהגו להקל אין להחמיר, אבל בלא״ה אין להקל נגד פסק המחבר והרמ״א. **וכ״פ דר״ט**.

*** שימשה ג״פ ולא בדקה ולא ראתה**

שבט הלוי ח״ז קנא – יראה דלמבואר ביו״ד קפז דאם עברה ושמשה דעדיף מבדיקת שפופרת ונעקר החזקה דרמ״ת וא״כ הכא פשיטא דמותרת, דשם מהני אפילו לעקור חזקה. **וכ״פ איש ואישה**.
אך דר״ט עמ׳ 138 בשו״ת שם, כתב שמחויבים בבדיקה ג״פ, אף אם שנים רבות לא ידעו על חיוב הבדיקות.

2. וסת קבוע. סעיף א

למדנו לעיל (נדה יא,ב) שאשה שיש לה וסת אינה צריכה לבדוק לפני תשמיש, כפי שכתוב במשנה ׳כל הנשים בחזקת טהרה לבעליהן׳, וכן מוסכם. ונחלקו לגבי בדיקה לאחר תשמיש:

נדה יד,א – משנה. דרך בנות ישראל משמשות בשני עדים אחד לו ואחד לה והצנועות מתקנות שלישי לתקן את הבית (כלומר לבדוק לפני תשמיש ולהכין עצמה לבעלה).
נדה טז – משנה. בית שמאי אומרים צריכה ב׳ עדים (חדשים לו ולה) על כל תשמיש ותשמיש[174]... ובית הלל אומרים דיה ב׳ עדים כל הלילה. **גמרא**. **אמר ר׳ זירא**: מדברי כולם נלמד - בעל נפש לא יבעול וישנה.[175] **רבא אמר**: בועל ושונה, כי תניא ההיא - לטהרות. תניא נמי הכי: בד״א - לטהרות, אבל לבעלה - מותרת.

רי״ף, ר״ן, רשב״א, רמב״ן וראב״ד – הלכה כרבא, שדוקא עסוקה בטהרות צריכה בדיקה לאחר התשמיש. **וכ״פ שו״ע ורמ״א**.
רמב״ם – <u>אשה שיש לה וסת</u> אינה צריכה עד לפני תשמיש אלא משום צניעות בלבד, אבל אחר תשמיש הכל צריכים ב׳ עדים אחד לו ואחד לה ואף מעוברת ומניקה וזקנה וקטנה. **ב״י** – (הרמב״ם) פסק כר׳ זירא... ונראה שסובר דבעל נפש דאמר ר׳ זירא לא ממדת חסידות קאמר אלא שורת הדין.[176]

=> למעשה אישה שיש לה וסת קבוע אינה בודקת בין לפני תשמיש ובין לאחריו.
וה״ה ל**מעוברת ומניקה**, שעדיפה מבעלת וס״ק, שהרי היא בחזקת מסולק״ד. **כ״כ פת״ש, מהר״ם פדאווה, תה״ש וסד״ט**.[177]

---

[174] כדי שתדע, אם תמצא טמאה, ממתי היתה טמאה, אם לאחר תשמיש ראשון או שני כדי שתדע כמה חטאות היא חייבת.
[175] רש״י ׳לא יבעול וישנה׳ – בלא בדיקה בינתים דאפילו ב״ה מצרכי בדיקה לסוף תשמיש אלמא חיישינן לשמא ראתה דם מחמת תשמיש אלמא מי שהוא ירא ופורש מספק איסור לא יבעול וישנה.
[176] צ״ע מדוע לא פסק כרבא שהרי הוא בתרא ויש ברייתא כמותו.
[177] וכתב טה״ב (עמ׳ קנח) אע״פ שגם בזמן הזה אין המעוברת נחשבת כמסולקת דמים אלא אחר שיוכר עוברה, בנידון דידן שלרו״ה אפילו אשה שאין לה וסת אינה צריכה בדיקה כלל, מכיוון שנודע בבירור שהיא מעוברת ע״י בדיקה רפואית, תיכף ומיד נחשבת מסולקת דמים לענין זה ואינה צריכה בדיקה כלל, אמנם לגבי מניקה, בימינו זה דוקא מניקה בפועל. וכ״כ שבה״ל.

3. וסת חצי קבוע (בודקת דוקא בזמן שעלולה לראות). סעיף ג

תרומת הדשן – אשה שרגילה לראות בענין זה שלעולם לא תראה בפחות מי״ד ימים אחר טבילתה, אבל לאחר י״ד ימים אין לה קבע... יראה דאינה צריכה בדיקה כלל לכל אשר תשמש קודם י״ד יום לטבילתה, ואפילו לפירוש רבינו חננאל ורבינו תם דפסקו דאין לה וסת בעיא בדיקה לבעל, הך האשה לאו אין לה וסת מיקריא קודם הי״ד יום.

וכ״פ שו״ע – אישה שאינה רואה בפחות מי״ד ימים אחר טבילתה, אבל לאחר י״ד ימים אין לה קבע - עד י״ד יום דינה כדין אישה שיש לה וסת.

דר״ט (עמ׳ 138, תשובה ב) – בודקת רק בזמן שיודעת בברור שעלולה לראות, לכן כלה שלא יודעת את התווך שבו עלולה לראות, תתחיל לבדוק רק לאחר שתקבע וסת חצי קבוע (בשלוש ראיות).

חוו״ד – מאד לבי מגומגם בדין זה (של תה״ד), כיון דהר״ן כתב בטעם אשה שאין לה וסת, ׳כיון דנראה מענינה שמקרים גורמין לראייתה כקפיצות ואכילות יש לחוש גם כן שמקרה חימוד תשמיש יגרום הדם׳ ואם כן נראה דכל שאין לה יום החודש קבוע או הפלגה קבועה נראה לומר שמקרים גורמים לראייתה וחיישינן למקרה חימוד התשמיש. וע״כ צריך לומר דסברת תה״ד היא דהרי אתחזקה ג׳ פעמים שבאותן י״ד יום אינה עלולה למקרים, והוא דחוק, עכ״ל. **וכנלע״ד**.[178]

4. פרטי דינים לגבי הבדיקות. סעיף ב

מטרתן של בדיקות אלו לברר אם האשה מוחזקת רואה מחמת תשמיש, שאם תראה דם בבדיקות אלו תהיה אסורה לבעלה, לכן הן צריכות להיות מיד לאחר התשמיש ובשלוש פעמים רצופות[179], בזמן שלא יכולה לתלות שהדם הוא ממקור אחר (מכה, דם בתולים, דם טוהר, ובעלה), כמבואר לעיל בדין רמ״ת (סימן קפז), שרק כשמתקיימים כל התנאים הנ״ל יכולה להחשב רמ״ת.

*** אופן הבדיקה**

חוו״ד – אין צריכה בדיקת חורין וסדקין אלא קינוח בלבד, ותשהה את העד על גופה כשיעור וסת (דכי האי שיעורא שוהה הדם לבוא), ולא תבדוק בשכיבה, שאז אם יש דם הוא לא יצא.[180] **וכ״פ טה״ב**.
שועה״ר – צריכה לבדוק בחורים וסדקים. **וכ״פ דר״ט ואיש ואישה**.

---

[178] מפני שמשמע מדעת הרי״ף שעיקר החשש של חכמים הוא שתראה בכל תשמיש דם ותאסר לגמרי על בעלה, אך אם נאמר שבאישה שיש לה וסת חצי קבוע אין חשש שתראה מחמת תשמיש בימים שלא רגילה לראות בהם, לכאורה אין סיבה שתבדוק, שהרי גם אם תראה ג׳ פעמים בימים שתבדוק לא תאסר על בעלה, מפני שלא תראה בג׳ תשמישים רצופים. ואע״פ שהשו״ע לא פסק כך, כיוון שהוא דין דרבנן שלדעת רוב הראשונים לא צריכה לבדוק כלל, וכדי שתקנת הבדיקה תהיה מובנת והגיונית יותר, נלע״ד שכך טוב להורות.

[179] וכתב דר״ט שהבדיקה לפני התשמיש צריכה להיות בסמוך לתשמיש ממש, עד חצי שעה.

[180] לחוו״ד יש הבנה מחודשת בסוגיה, שבמקומות, בגמרא, שמשמע מהם שאשה שאין לה וסת לא בודקת, הכוונה לבדיקת חורין וסדקין, ובמקומות שמשמע שבודקת הכוונה לקינוח. ולשיטתו רש״י ודעימיה לא שמו לב לזה. וע״פ שיטתו הוא סובר שלדעת ר״ח,רי״ף ורמב״ם הבדיקה היא קינוח בלבד ולא חורין וסדקין.

*** נאמנת האישה על העד של בעלה. סעיף ד**

רמב"ם ושו"ע – יש לאדם להניח את אשתו שתבדוק בעד שלו, מתוך שנאמנת על שלה נאמנת על שלו.

*** כשמשמשים כמה פעמים בלילה אחד**

נדה טז – משנה. בית שמאי אומרים צריכה ב' עדים (חדשים לו ולה) על כל תשמיש ותשמיש[181] או תשמש (ותבדוק לאחר תשמיש את העד שקנחה בו) לאור הנר ובית הלל אומרים דיה ב' עדים כל הלילה. **גמרא**. א"ר אבא א"ר חייא בר אשי אמר רב: בדקה בעד ואבד - אסורה לשמש עד שתבדוק. מתקיף לה ר' אילא: אילו איתא - מי לא משמשה ואע"ג דלא ידעה? השתא נמי - תשמש! א"ל רבא: זו - מוכיחה קיים, וזו - אין מוכיחה קיים (ואי אמרת תשמש, מה תקנת חכמים יש כאן דהרי היא כמו שלא בדקה. רש"י).

רמב"ם – המשמש מטתו פעמים רבות אינם צריכים לבדוק העדים שלהם על כל ביאה וביאה אלא מקנח הוא בעד שלו והיא בעד שלה אחר כל ביאה וביאה ולמחר יבדקו העדים... קינחה עצמה בעד ואבד, לא תשמש עד שתבדוק עצמה, הואיל ואין לה וסת. **וכ"כ רמ"א**.

שועה"ר ז – הרמ"א כתב זאת רק לבעל נפש הרוצה להחמיר כרמב"ם באישה שיש לה וסת או שאין לה ולאחר ג' הבדיקות הראשונות, שרק לשיטת הרמב"ם אפשר לומר שלא החמירו עליה חכמים והתירו לה לשמש ע"י שתבדוק את עצמה בלילה ותראה בבוקר, אך באישה שאין לה וסת שלא הוחזקה שאינה רואה מחמת תשמיש אין להקל בזה, שהרי צריכה לבדוק דוקא בשלוש הפעמים הראשונות כדי לברר אם היא רמ"ת ומותרת לבעלה או לא, ואם תהיה מותרת לשמש כמה פעמים בלילה ותראה דם בבוקר, לא התברר אם הוחזקה להיות רמ"ת או לא (כתבתי את דבריו בלשון שלי). **וכ"פ בדי השלחן ס"ק יד, וכנלע"ד**.
דר"ט – הבין שדברי הרמ"א הם אף לגבי שלוש הבדיקות הראשונות, וכך פסק למעשה, אך כתב שאת הבדיקה שלפני התשמיש חייבת לראות לפני.

5. אשה הפטורה מבדיקות שראתה פעם אחת מחמ"ת

ראב"ד – הרואה דם מחמת תשמיש צריכה לבדוק פעם ראשונה ושניה ושלישית, ואם ראתה בכולם אסורה לשמש.
רז"ה – אנו אין לנו בדיקה ברואה מחמת תשמיש... שכך אמרו משמשת פעם ראשונה ושניה ושלישית, ולא הזכירו בה בדיקה כלל וראית הרגשה היא ולא ראית בדיקה.

חוו"ד, כראב"ד – אם ראתה פ"א בליל תשמיש אפילו במופלג מהתשמיש מחוייבת שוב בדיקה אחר תשמיש, כיון דאתייליד לה ריעותא פ"א, ואם היא אשה שאין לה וסת צריכה ג"פ בדיקה שתתחזק באין רואה מ"ת, וביש לה וסת[182] א"צ בדיקה רק פעם א' אח"כ ואם לא מצאה שוב א"צ בדיקה. **הובא בפת"ש קפו,ב. אמנם בדר"ט כתב** – רק אם ראתה סמוך לתשמיש הורעה חזקתה.
גר"ז, כרז"ה – מסתימת כל הפוסקים שלא הזכירו חיוב בדיקה זו משמע כדברי הרז"ה. **וכ"פ טה"ב** (עמ' רכ).

---

[181] כדי שתדע, אם תמצא טמאה, ממתי היתה טמאה, אם לאחר תשמיש ראשון או שני כדי שתדע כמה חטאות היא חייבת.
[182] ואולי אפשר להקל אף בבעלת וסת חצי קבוע, וראתה בזמן שלא רגילה לראות.

6. איסור בדיקה לפני ואחרי תשמיש

נדה יב,א – בעא מיניה רבי זירא מרב יהודה: אשה מהו שתבדוק עצמה לבעלה (לפני תשמיש)? אמר ליה: לא תבדוק. ותבדוק, ומה בכך? אם כן - לבו נוקפו ופורש. בעא מיניה רבי אבא מרב הונא... מהו שתבדוק עצמה (אחרי תשמיש), כדי לחייב בעלה אשם תלוי? אמר לו: לא תבדוק. ותבדוק, ומה בכך? א"כ - לבו נוקפו ופורש.

=> אסור לאישה לבדוק לפני ואחרי תשמיש, שאם תבדוק בעלה יחשוש שהיא טמאה ויפרוש ממנה.
נחלקו הראשונים מתי חל איסור זה (ע"פ מחלוקתם לעיל לגבי חיוב הבדיקה לפני או אחרי תשמיש):

רא"ש לא התייחס לגמרא זו, וצ"ל לדעתו שהגמרא עוסקת דוקא בשיש לה וסת קבוע, שלה אסור לבדוק, שהרי לדעתו אישה שאין לה וסת קבוע חייבת לבדוק לעולם.
רמב"ם – למדנו לעיל שלדעתו אישה שיש לה וסת קבוע חייבת לבדוק לאחר תשמיש ומצווה שתבדוק קודם תשמיש, ושאין לה וסת קבוע חייבת לבדוק בין לפני תשמיש ובין לאחר תשמיש, ולכן נראה שגמרא זו אינה להלכה.[183]
רש"י ודעימיה – אסור לכל אישה לבדוק לפני ואחרי התשמיש.
ראב"ד – כרש"י, אלא שאם אשה בעלת וסת שאינו קבוע ראתה מחמת תשמיש פעם אחת היא צריכה לבדוק לאחר תשמיש עד שתתחזק בשלוש פעמים שאינה רואה מחמת תשמיש. **וכ"פ ש"ך**.
רשב"א, רמב"ן, ר"ן – לבעלת וסת קבוע תמיד אסור לבדוק לפני ואחרי תשמיש, ובעלת וסת שאינו קבוע צריכה לבדוק לפני ואחרי תשמיש עד שתתחזק שאינה רואה מחמת תשמיש, ולאחר מכן אסור לה לבדוק. **וכ"פ שו"ע ורמ"א**.

7. בדיקה שלא בשעת תשמיש

נדה יג,א – משנה. כל היד המרבה לבדוק, בנשים - משובחת.
רש"י – שמתוך כך לא אתי לידי ספק טומאה ובעלה אתי לידי איסורא.

רא"ש – ומיירי באשה עסוקה בטהרות אבל אינה עסוקה בטהרות אין לה לבדוק כלל שלא יהא לבו נוקפו ופורש.
רשב"א – נאמר על כל אישה ולא רק על עסוקה בטהרות, ופשוט שנאמר דוקא שלא בשעת תשמיש, שהרי בשעת תשמיש אסור לה לבדוק או חובה עליה לבדוק (לדעת הרא"ש והרמב"ם, או לדעת הרי"ף בשלוש פעמים ראשונות). **וכ"פ טור ושו"ע קפד,א וקצו,ט**.[184]

אג"מ (יו"ד ח"ד,יז,כח) – אין מעלת הבדיקות אלא כשנדע דבר ברור ולא כשיהיה לנו מזה רק עניין ספק.[185]

---

[183] שהרי לא הזכיר כלל את הדין הנ"ל שליבו נוקפו. אמנם במ"מ כתב – ומ"ש שם שאין האשה בודקת עצמה לבעלה כדי שלא יהא לבו נוקפו ופורש פירש הרמב"ן ז"ל לפי שיטתו שהוא דוקא בבודקת תוך הזמן הנזכר פרק ה' מהלכו' שגגות שהן חייבין בקרבן אבל אחר מכן לא אמרו. ע"כ. ולכאורה קשה, שהרי זה לא מתרץ כיצד התיר הרמב"ם לבדוק לפני תשמיש, אלא לאחר תשמיש, בנוסף לכך הרמב"ם לא הזכיר כלל את דין ליבו נוקפו.
[184] הג"מ בשם רבינו שמחה – לבדוק קודם תשמיש רשאי אדם להחמיר על עצמו דתנן כל היד המרבה לבדוק בנשים משובחת. עכ"ל. וכנראה שזה לפי שיטת הרמב"ם, אך לפי לשאר הראשונים פשוט שאסור.
[185] לכן אין מעלה שאישה תבדוק את הנייר לאחר שמקנחת מי רגלים, לדוג'.

אישה שנטמאת באמצע התשמיש. סימן קפה,ד

1. עיקר הדין

שבועות יד,ב – משנה. היה משמש עם הטהורה, ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד (בקישוי אבר) - חייב, מפני שיציאתו הנאה לו כביאתו. **גמרא יח,א**. אמר מר: פירש מיד - חייב. היכי עביד? אמר רב הונא משמיה דרבא: נועץ עשר צפרניו בקרקע עד שימות (האיבר) וטוביה (ואשריו כלומר זו היא הטובה לו).

ב"י – והטעם שצריך לנעוץ ציפרניו בקרקע נראה דהיינו מפני שאם לא עשה כן כל עוד שאינו פורש הוא נהנה. **וכ"פ שו"ע, וכ"כ רמ"א** – ולא יסמוך עליה, רק יסמוך על רגליו וידיו שלא יהנה ממנה. ויתמלא פחד ורתת על העבירה שבאה לידו (ע"פ סמ"ג).

*** הרגישה באמצע התשמיש**

חוו"ד ופת"ש – דוקא כשמוצאת דם באמצע תשמיש, אבל אם אמרה מרגשת אני אין צריך לפרוש באבר מת, דאימור הרגשת שמש הוא, אם לא שאמרה מרגשת אני בבירור שהוא דם.
כו"פ – לא מיירי אפרישה דאמרה לו להדיא נטמאתי, רק דאמרה לו הנני מרגישה בפתיחת המקור וכדומה מעניני הרגשה, וא"כ עליו לפרוש מספק אולי תטמא. **וכ"כ חכ"צ, ערוה"ש, דר"ט וטה"ב**.

*** שכחו ושימשו בעונת וסתה. טה"ב כ**

חוו"ד ופת"ש – ה"ה כששימש סמוך לוסתה ונזכר באמצע תשמיש צריך ג"כ לפרוש באבר מת, כנ"ל.
פרד"ר – מחוייב לפרוש מיד מחשש שמא תראה. ומיהו אם חושש שאם יפרוש מיד יוציא זרע לבטלה יש לומר שאין צריך לפרוש מיד, כיון שעיקר איסור פרישה אינו אלא מדרבנן ואיסור הוצאת זרע לבטלה חמור יותר. **וכ"פ טה"ב**.

2. מתי צריכים כפרה

*** פרש באבר חי**

מרדכי בשם מהר"ם – מי שפירסה אשתו נדה בשעת תשמיש ופירש באבר חי זה האיש שגג בשגגת כרת ומאחר ששוגג היה די לו לבעל שיתענה... אבל אשתו אינה צריכה כפרה (אם לא האיצה בו לפרוש, ולא נשמטה מתחתיו. נו"ב הובא בפת"ש). **וכ"כ רמ"א**.[186]

---

[186] **חת"ס – אם הרגישה באמצע תשמיש ולא הגידה לו כלום עד אחר הפרישה**, הבעל ודאי אנוס גמור ופטור לגמרי, אך לענין האשה הוא ספק אם נקראת גם כן אנוסה, כיון דנכנסה בהיתר יצרה אלבשה והוי לה תחלתה באונס וסופה ברצון דהוי ליה אונס גמור כדקיי"ל כרבא בכתובות נא,ב או אפשר דשאני התם שנאנסה מגברא אחרינא דיצרה תקפה מאד דאם לא עכשיו אימתי וקשה לה לפרוש מה שאין כן נדה דמותר לאחר זמן אפשר לא שייך תקפה יצרה ליחשב כאונס. **הובא בפת"ש ט**.

*** ראתה דם לאחר התשמיש, וברור שבא בשעת התשמיש, מתי צריכים כפרה?**

רמב"ם – הבא על אשתו שלא בשעת וסתה וראתה דם בשעת תשמיש הרי אלו פטורים מקרבן חטאת מפני שזה כאונס הוא ולא שוגג (ע"פ הגמרא בשבועות יח). **וכתב מהר"ם** – אשה ששמשה שלא בשעת ווסתה ומחר בדקה עצמה ומצאה דם (בפשטות אפילו ברור שבא מחמת התשמיש, כגון שקינחה עצמה מיד לאחר התשמיש ולמחרת ראתה דם על העד[187]). אין צריכין כפרה, ואסור לומר לה שצריכה כפרה, דא"כ יהא לבה נוקפה ותפרוש, דכל כי האי גוונא אנוסה היא. ובפרק ידיעות (שבועות יח,א) קרי לה אנוס, ואונס רחמנא פטריה. **וכ"כ רמ"א** – ואם שמשה שלא בשעת וסתה, ומצאה אחר התשמיש דם, אפילו נמצא על עד שלו (שאז ברור שבא בשעת התשמיש), מקרי אונס, אפילו לא בדקה עצמה תחילה, וא"צ כפרה לא הוא ולא היא.

מהר"ם (המשך התשובה שם) – שימשה בשעת ווסתה (וראתה דם לאחר התשמיש וברור שבא מחמת התשמיש, כנ"ל) כמזיד דמי.

*** סדר הכפרה**

מרדכי בשם מהר"ם – די לו לבעל שיתענה (אם פרש בקישוי), וזה הדבר אירע בעשירי לאייר ויש לו להתענות בכל שבוע יום אחד עד ראש השנה ולאכול בשר ולשתות יין אם ירצה ואם לא יוכל להתענות יתן י"ב פשיטים לצדקה.
תה"ד גרס אחרת בתשובת המהר"ם – יצטרכו להתענות ארבעים יום תוך זמן כמו מי' מאייר עד ר"ה (פעמיים בשבוע). ושלא לאכול בשר ולשתות יין כמו שכתוב בתשובת מהר"ם ז"ל, גבי בא על נדה בשוגג. ואם ירצה אדם לפחות מקצת התעניות יתן עבור כל יום י"ב פשיטין, כאשר כתב מור"ם ג"כ בתשובה. **וכ"כ רמ"א** – יתענה ארבעים יום.

זכרון יעקב – ואני מעודי דרכי להקל מאד בעניני צומות ותעניות לבעלי תשובה כי באמת לא התעניות עיקר אלא החרטה ועזיבת החטא, ולשוב אל ה' בכל לבו, ובזמן הזה שהדור חלש מאוד יש סכנת נפשות ממש בריבוי התעניות וכן ראיתי אצל גדולי הדור שבזמנינו הלכה למעשה, אלא על בעלי תשובה לשקוד על דלתות התורה וללמוד בספרי מוסר, ולהתודות בבכי ובתחנונים ויקיימו מה שנאמר וחטאתי נגדי תמיד, ויתנו פדיון התעניות כפי כחם. **וכיו"ב כתב בארץ צבי ועוד**. **וכ"כ טה"ב** (ח"א עמ' קלג), לנידון דידן – ודי להם בתענית יום אחד, והשאר יפדו בצדקה לעניים עמלי תורה.

---

[187] שהרי הוכיח שלא צריכים כפרה מהגמרא בשבועות שדיברה על רואה מחמת תשמיש, וכ"כ הרמב"ם שנחשבים אנוסים.

תליה במכה. סימן קפז ה-ז

1. עיקר הדין

נדה טז,א – תניא הרואה דם מחמת מכה - אפילו בתוך ימי נדתה (בימים שהיא למודה לראות. רש"י) טהורה - דברי **רשב"ג**, **רבי** אומר: אם יש לה וסת - חוששת לוסתה. מאי לאו, בהא קמיפלגי, דמר סבר - וסתות דאורייתא, ומר סבר - וסתות דרבנן! אמר רבינא: לא, דכ"ע - וסתות דרבנן, והכא - במקור מקומו טמא קמיפלגי.

נדה סו,א – תנו רבנן: הרואה דם מחמת תשמיש... אם יש לה מכה באותו מקום - תולה במכתה... ונאמנת אשה לומר מכה יש לי במקור שממנה דם יוצא.

=> הרואה דם מחמת מכה ברחמה - טהורה. לכן אמרו חכמים שהרואה דם ויש לה מכה ברחמה תולה במכתה. למ"ד וסתות דרבנן תולה אף בשעת וסתה, ולמ"ד וסתות דאו' לא תולה בשעת וסתה.

ב"ח – ואיכא למידק לאיזה צורך תני ונאמנת אשה לומר מכה יש לי במקור וכו' ליתני סתמא ונאמנת אשה לומר מכה יש לי שממנה יוצא הדם, ונראה דאתא לאשמועינן דאינה תולה במכתה אלא אם כן דיודעת דממקום שיוצא הדם שם יש לה מכה ולפיכך אם יש לה מכה במקור והדם יוצא מן המקור צריך שתאמר מכה יש לי במקור אבל אם אומרת בסתם מכה יש לי, אין תולין הדם שבא מן המקור במכה שיש לה. **וכ"פ ש"ך**. **וכתב חוו"ד** (הובא בפת"ש כב) – דוקא באם מרגשת שהדם בא ממקורה אז בעינן שתדע שהמכה במקור, אבל ברואה שלא בהרגשה ואפילו ע"י בדיקה תולה במכה, אפילו אם המכה בודאי בצדדין. **וכ"כ נו"ב** (הובא בפת"ש כט).

* **פת"ש כז** – הסכמת האחרונים **דכאב אינו כמכה** ואינה תולה בו עד שיברר בודאי שכאב זה בר דמים הוא.[188]

הערה – אם לא ידוע שיש לה מכה, אך לאישה יש יסוד סביר להניח שמדובר ב'דם מכה' היא יכולה לאשר זאת באמצעות בדיקה גינקולוגית. אם בבדיקה גינקולוגית יתברר כי אכן אין הפרשה דמית מהרחם, ויש מקור אחר לדם (שאינו ברחם), תהיה וודאות הלכתית שהמראה שראתה אינו אוסר אותה.

2. באיזו מכה תולים

רשב"א – וקיימא לן דוסתות דרבנן וכיון שכן זו שרואה דם אפילו בשעת תשמיש ואפילו בשהגיע עת וסתה טהורה ואשה בחזקת טהרה עומדת ותלינן להקל שאני אומר דם זה מן המכה בא...[189]

---

[188] ומה שאמרו 'נאמנת אישה לומר מכה יש לי במקור' ע"כ צריך לומר שנשים (לפחות בעבר) הרגישו אם יש להן מכה או לא, וידעו לומר בבירור שיש להן מכה ולא סתם כאב, שהרי אם אשה אומרת שכואב לה במקור זה לא מספיק.

[189] המשך דבריו – ואם תאמר והלא בנשים דעלמא חיישינן לעונת הוסת כולה, ואע"פ שלא ראתה, מוהזרתם את בני ישראל מטומאתם, והיאך אתה מתיר את זו שהיא בשעת וסתה שהרי דם לפניך. י"ל ההיא דרבנן היא ומשום דאפשר למיקם אמילתא אבל הכא ליכא למיקם אמילתא ואין דנין אפשר משאי אפשר, שאם כן אף אתה אוסרה לבעלה לעולם (אם תראה מחמת תשמיש).

מסתברא אפילו אינה מרגשת ממש שהדם שותת ויורד מן המכה, דאין עיניה בין מכתה ואי אפשר לה לידע אלא בבדיקת שפופרת. והא דקתני נאמנת לומר מכה יש לי שממנה הדם שותת ויורד לאו נאמנת לומר דממנה שותת ויורד קאמר אלא נאמנת לומר מכה יש לי, שכל שיש שם מכה תולה במכתה, שאני אומר ממנה הדם שותת ויורד.

=> כל שיש לה מכה תולה במכתה, ואפילו בשעת וסתה.[190] **וכ״כ שו״ע** – אם יש לה מכה באותו מקום תולים בדם מכתה. (כ״כ בדעתו ב״ח, כו״פ, פרד״ר, טה״ב ועוד, וכ״מ שהבין הרמ״א).[191]

תרומה – אם בודקת עצמה באותו מקום ומוצאה דם או מרגשת שהדם יוצא מן הרחם טמאה ואין לתלות במכה, אבל אם פקחת לדעת שדם יוצא מאותה מכה גם דם שבשעת בדיקה טהור, כדתניא נאמנת אשה לומר מכה יש לי באותו מקום שממנה יוצא דם, אלמא דוקא כשיודעת שדם יוצא מן המכה נאמנת, וטהור דם של בדיקה, אבל אם ספק לאשה אינה תולה דם של מכה בבדיקה, ואפי׳ כשיודעת בברי שזו המכה מוציאה דם אינה תולה דם בשעת וסתה דאם כן לא תהיה לעולם טמאה. **הובא בהג״מ וכ״כ מרדכי ושע״ד וכ״פ תה״ד**. ואף **סמ״ג וסמ״ק** כתבו שלא תולה בשעת וסתה.

=> רק כשמרגישה בבירור שדם יוצא מהמכה - תולה במכתה, ולא חוששת שמא מעורב עימו דם נדה. ולעולם אינה תולה בשעת וסתה, שוסתות דאו׳. **כך הבינו הב״י ודר״מ**.[192] **והרמ״א חשש לו למעשה**, והוסיף **שעונה בינונית** נחשבת כעונת וסתה אף לעניין זה.[193]

אך הש״ך (כו) דקדק מדברי התרומה, שכתב שהטעם שלא תולה בשעת וסתה הוא מפני שאם תתלה במכה לא תהיה לעולם טמאה (ולא מפני שוסתות דאו׳), שאם כוונתו שתולה במכה רק כשמרגשת שדם זה בא מן המכה, לא שייך לומר כך, דהלא תהיה טמאה כשלא תרגיש, אלא ע״כ כוונתו לומר שלא תולה בשעת וסתה אע״פ שיודעת שדרכה של מכה זו להוציא דם, אך אם מרגישה שדם יוצא מהמכה, תולה אף בשעת וסתה.[194] וא״כ יוצא לדעת התרומה, שלא בשעת וסתה תולה במכתה כל שיודעת שדרכה של מכה זו להוציא דם. **וכ״מ מהט״ז** (סוף ס״ק י).[195] **וכ״כ דרישה ב**. ועוד כתב **הש״ך** שאף הרשב״א לא היקל אא״כ ידוע שדרכה של המכה להוציא דם, אך אם לא ידוע, לא תולה, ולא חלק בזה על התרומה.

=> **לדעת הש״ך** שלא בשעת וסתה תולה במכתה כל עוד ידוע שדרכה של מכה זו להוציא דם, ובשעת וסתה תולה רק אם מרגישה שדם יוצא מהמכה, **וכ״פ דר״ט**.[196]

---

[190] נראה פשוט שאם ברור שהמכה לא מוציאה דם לא תולה, אלא תולה רק במכה שיש סיכוי שתוציא דם, אע״פ שלא ידוע אם דרכה להוציא דם או לא.

[191] בטה״ב פסק כספר **האשכול** שכתב שתולה בכל מכה רק אם רואה מחמת תשמיש, אך בראיה כדרכה לא תולה אא״כ יודעת בבירור שמכתה מוציאה דם.

[192] והראיה שהבינו כך הוא ממה שכתבו שהרמב״ם חולק על התרומה, שהרמב״ם כתב – אשה שראתה דם מחמת מכה שיש לה באותו מקום אע״פ שראתה בשעת וסתה היא טהורה. והרי הרמב״ם דיבר בפירוש על מקרה שברור שהדם הוא מחמת המכה, דהיינו שמרגישה שהדם בא מהמכה, והבינו שאף התרומה דיבר במקרה הנ״ל ואעפ״כ סובר שלא תולה בשעת וסתה, וא״כ ע״כ שהתרומה סובר כמ״ד וסתות דאו׳ שהרי למ״ד וסתות דרבנן תולה אף בשעת וסתה (וכ״כ דר״מ בסימן קצו א* שמחלוקתם של התרומה והרשב״א תלויה במחלוקת האם וסתות דאו׳ או דרבנן). וע״פ זה מובן שמה שכתב התרומה ׳כשיודעת שהמכה מוציאה דם׳, שאינה תולה בשעת וסתה אך שלא בשעת וסתה תולה זהו רק כאשר מרגישה שהדם בא מהמכה, אך אם לא, אפילו אם דרכה של מכה זו להוציא דם, לא תולה. וכך הבין הדרישה א,ב מהב״י.

[193] ומה שכתב שהטעם שלא לתלות בשעת וסתה זה מפני שא״כ לעולם לא תהיה טמאה, כוונתו לבאר יותר את סברתו של מ״ד וסתות דאו׳ שלא תולים בשעת וסתה, שהרי מתישהו צריכה לראות דם ולא הגיוני לתלות זמן רב במכה.

[194] וכ״כ התוס׳ נדה טז,א ׳ומר סבר וסתות דרבנן׳ – נראה דדוקא במרגשת שבא דם זה מן המכה ואפ״ה אם זמן וסת הוא אי וסתות דאורייתא חיישינן שמא גם מן המקור בא הדם אבל אם אינה מרגשת יציאת דם מן המכה טמאה לכ״ע אם הוא זמן וסתה דאי לאו הכי וכי לעולם לא תהא נדה והלא קודם מכה הוה לה וסת. **וכ״כ אגודה**, **וכ״מ שדעת הרמב״ם**.

[195] שכתב שם – נראה לי, אם יש לה מכה שרגילין נשים אחרות לראות דם ממכה כזו, אע״פ שזו אינה יודעת, יש לתלות במכה.

[196] אמנם כתב בדר״ט שבשעת וסתה תולה רק אם ודאי לה שדם זה יוצא מהפצע בלבד. ותמיה לי טובא, א״כ אין מה לתלות הרי ברור לה שהדם יוצא מהפצע בלבד!

3. היתרים לדעת המחמירים (רמ"א וש"ך) לתלות בכל מכה

א. לא מרגישה שהדם יוצא מהמקור

שע"ד – אשה שיש לה מכה באותו מקום ואינה יודעת אם המכה מוציאה דם, אם מרגשת בעצמה שהדם בא מן הרחם טמאה ואינה יכולה לתלות במכה.

דרכי משה – ומשמע שם דוקא שיודעת שדם זו בא מן המקור דאז לא תלינן במכתה אלא אם כן ודאי לאשה דמכתה מוציאה דם, אבל אי ספק לה אי בא מן המקור או לא (כגון שעשתה בדיקה פנימית או בתשמיש[197]) - כשירה, דאז תלינן להקל מכח ספק ספיקא, ספק דם זו מן המקור ספק מן הצדדין ואם תמצי לומר שבא מן המקור שמא בא מן המכה, וכ"מ בהג"מ ומרדכי, עכ"ל. **וכ"פ בהג"ה, נו"ב ובריח אברהם**.[198]
ש"ך – באמת לא משמע מידי דלא קאמר אם מרגשת בעצמה שהדם בא מן הרחם כו' אלא לאפוקי סיפא דכל כתמי' תולה במכתה, תדע דהרי הג"מ כתבו בשם סה"ת 'אשה שיש לה מכה באותו מקום ואינה יודעת אם מכתה מוציאה דם אם בודקת עצמה באותו מקום ומצאה דם או מרגשת שהדם יוצא מן הרחם טמאה ואין לתלות במכה' עכ"ל וכן הוא בסה"ת, א"כ אדרבה מוכח להדיא איפכא דאפילו אינה מרגשת כשהדם נופל מהרחם אלא שבדקה באותו מקום ומצאה דם טמאה אם אינה יודעת שמכתה מוציאה דם וזה ברור והכי משמע פשט דברי הפוסקים, דאפילו בסתמא צריך שתדע שמכתה מוציאה דם.[199] **וכ"כ שמן רוקח ותשובה מאהבה**.

תליה בשעת וסתה אם לא מרגישה שהדם בא מהמקור (לדעת הרמ"א). פת"ש כח,לא,לג

נו"ב – אפילו יש לה וסת קבוע וראתה בשעת וסתה תולה להקל (אם לא הרגישה), דכאן לא שייך לומר א"כ לא תטמא לעולם כשתרגיש בדם הבא מהמקור תהיה טמאה. **וכ"כ פת"ש כח**.
חוו"ד – אפילו ברואה ממש שלא בהרגשה טמאה... דלא פלוג.

*** תליה במכה שבצדדים שודאי מוציאה דם בשעת וסתה. פת"ש כט**

נו"ב – אם המכה בצדדים ואינה מרגשת אם הדם מן המקור או מן הצדדים טהורה, אפילו אם יש לה וסת קבוע וראתה בשעת וסתה תולה להקל, דכאן לא שייך לומר אם כן לא תטמא לעולם, שהרי כשתרגיש בדם שבא מהמקור תהיה טמאה.

---

[197] חוו"ד כתב דהרמ"א מיירי בראתה שלא בהרגשה (כלומר שודאי בא מגופה אך לא בדקה), דמדרבנן טהורה מטעם ספק ספקא, ובכך תירץ את קושית הש"ך לקמן.
[198] זה דוקא אם המכה במקור, אך אם המכה בצדדים אין ספק ספיקא, ולכן אין להקל אא"כ ודאי לה שמכתה מוציאה דם.
[199] המשך דבריו – ותו קשיא לי על הרב דמאי ספק ספיקא הוא זה הא איכא למימר מיד דלמא דם נדה, כה"ג לא מיקרי ס"ס כלל וכמ"ש בדיני ספק ספיקא.

ב. בעלת וס"ק[200] (ראתה בזמן שלא אמורה לראות)

מרדכי (לגבי רמ"ת) – ואם יש לה וסת זמן קבוע שהיא רואה דם תולה בוסתה שיכולה לומר זה הדם שהיא רואה טהור שעדיין לא הגיע ווסתה[201], ותולה במכתה שיכולה לומר מן מכתה הוא וטהורה.

תה"ד – כתב במרדכי שיכולה לומר שהדם שהיא רואה טהור הוא דעדיין לא הגיע וסתה ותולה במכתה וכו' אלמא דסבירא ליה דאין אורח בא אלא בזמנו מהני דתולין במכה מה שאין תולין בלא זה, ע"כ. משמע שהבין שהמרדכי היקל לאשה שיש לה וסת לתלות במכתה, אף אם אין ודאות שמכתה מוציאה דם (אפילו אם לא רואה מחמת תשמיש. כ"מ מתשובתו שם). **כ"מ ממהרי"ל** (דר"מ. הובא בסימן קצא, לגבי כאב במי רגלים) **וכ"פ ב"ח ורמ"א**.[202]
אמנם תה"ד עצמו לא סמך על זה למעשה וכתב – נוכל לצרף דעת המרדכי גם כן לשאר צדדים, לכן נראה אי איתנהו לכל הני צדדין שהזכרת לעיל (שכל פעם שבודקת מוצאת דם רק בצד אחד, וכש"כ אם כואב לה דוקא שם) תוכל לסמוך עלייהו להחזיקה לך טהורה. **וכ"פ ט"ז** (והבין שכך פסק שו"ע בסעיף ז).
ב"י וש"ך הבינו (אך לא פסקו כך למעשה) כפשט דבריו של המרדכי שכתב שני דינים נפרדים, שאם ראתה מחמת תשמיש שלא בשעת וסתה תולה בוסתה ושמה שרואה עכשיו הוא דם טהור אפילו אם אין לה מכה. ואם יש לה מכה תולה במכה. ולמעשה כתב **הש"ך** – נראה דאין להתיר אלא לבעלה משום דבכמה מקומות חשו חז"ל שלא להוציא אשה מבעלה ומשום עגונה הקילו, הלכך אין להחזיקה ברואה מחמת תשמיש אבל מ"מ צריכה לישב ז' נקיים דבכה"ג אין לסמוך אהמרדכי, דהא מדברי רש"י רמב"ן ושאר כל הפוסקים (מובאים לעיל בדין תליה בוסתה לגבי רמ"ת) לא תלינן דדם טהור הוא.[203]

ג. יש לה מכה ומוצאת דם בשעת כאב

סד"ט – אף דכאב אינו כמכה, מ"מ לענין זה מהני הכאב היכא דידעה בודאי שיש לה מכה רק שאינה יודעת אם מוציאה דם, אם בכל פעם שכואב לה המכה מוציאה דם אז מסתמא המכה הוא שמוציא דם. **וכ"כ כנס"י ופת"ש כז**.
ט"ז י – נלע"ד שאם בשעת הכאב מוצאה דם מוכחא מילתא דממנו הוא בא. ועל כן מותר אף אם לאחר שיפסוק הכאב מוציאה דם, נראה דמתמצית אותו הדם שהיה בשעת הכאב נשאר זה.

4. היתר לדעת המקלים (שו"ע) אף כשלא ידוע שיש מכה. סעיף ז

שו"ע – אם כל זמן שהיא בודקת בכל החורים והסדקים אינה מוצאה כתמים, כי אם במקום אחד בצדדין, יש לתלות שממכה שבאותו צד בא. וכל שכן אם מרגשת בשעת בדיקה, כשנוגעת בצד המקום ההוא, כואב לה קצת, ובשאר חורין וסדקים אינה מרגשת כאב כלל.

---

[200] כתב פת"ש כו שה"ה לבעלת וסת חצי קבוע, וכ"כ חוו"ד. ועוד כתב פת"ש כה בשם בית מאיר, שה"ה למסולקות דמים, וכ"כ טה"ב עמ' רנג.
[201] כך הבין את נדה סו,א - 'אם יש לה וסת תולה בוסתה', ועיין בזה לעיל בדין רמ"ת.
[202] הסתפק הסד"ט אם עבר עליה שעת וסתה ולא בדקה ולא הרגישה ואח"כ בדקה עצמה ומצאה טמאה מה דינה, האם יש לומר דראתה כבר בשעת וסתה ולא תולה במכה שאינה מוציאה דם. הובא בפת"ש כו.
[203] וכתב שאף הרמ"א, שהיקל רק אם יש לה מכה, סובר כך רק לגבי רמ"ת, אך לענ"ד לא נראים דבריו, שהרי הרמ"א סתם ולא חילק, ובפרט שסוף דבריו הם אף באישה שלא רמ"ת וכ"כ הש"ך בדעתו, וקשה לומר שחצי מדבריו מדברים על רמ"ת וחצי שני על כל אישה, בלי שיזכיר זאת. וכ"כ נו"ב שדעת הרמ"א לטהר בכל אופן.
נחלקו בדעת הרמ"א ע"פ הש"ך, האם החמיר לישב ז' נקיים אף על הרמ"ת או רק על מי שאינה רמ"ת. פת"ש כז ; כנסת יחזקאל – כיון דאישה דנדון דידן מוציאה דם בשעת תשמיש, ועלינו מוטל להתירה לבעלה ולומר מכתה מוציאה דם, אם כן אף אם רואה שלא בשעת תשמיש מותר. אך סד"ט השיג עליו והעלה דאף לאותו דם שרמ"ת צריכה שבעה נקיים. וכ"כ שו"ת צמח צדק.

רוב האחרונים (תפארת למשה שועה"ר, טה"ב עמ' רנח ועוד) הבינו שהשו"ע מיקל כרשב"א, ולכן פירשו שכאן לא ידוע שיש לה מכה, ולכן תולים רק אם רואה דם במקום אחד בצדדים.
אך הט"ז (ס"ק י) הבין שדעת השו"ע להחמיר כדעת התרומה, מפני שדבריו לקוחים מדברי תה"ד (שפסק כתרומה) וצ"ל שהשו"ע התכוון לפסוק כפי שמבואר בתשובתו של תה"ד, שאישה שיש לה מכה שלא ידוע שמוציאה דם, תולים להקל ולתלות במכתה רק אם יש לה וסת קבוע וכל זמן שבודקת אינה מוצאת דם אלא בצד אחד. **וכ"כ נו"ב** (הובא בפת"ש).

5. הדין בזמן הזה. סעיף ה

נדה סו,א – ואם יש לה מכה באותו מקום - תולה במכתה... ואם היה דם מכתה משונה מדם ראייתה - אינה תולה.

רמב"ן – האידנא אין תולין בדם מכתה שצריכין אנו לבדוק אם דם מכתה משונה מדם ראייתה ועכשיו אין אנו בקיאין במראות (כמבואר בסימן קפח) לידע אם הוא משונה אם לאו. **וכ"פ הראב"ד** מטעם אחר – אפי' ידוע שבא מן הצדדין הרי גזרו בבנות ישראל כל הרואה טיפת דם כחרדל שיושבת עליו שבעה נקיים.[204]
רא"ש – (דברי הרמב"ן) אינו כלום... אלא אם יש לה מכה תולין לעולם במכתה בסתם... קודם שנודע לנו על פי עצמה שדם זה משונה ממראה דם שהיתה רגילה לראות או שתראה שניהם לחכם, ואע"פ שאינו בקי בחילוקי מראות דמים טהורין וטמאין, בשני דמים שלפניו יוכל להבחין אם הם שוין או משונין במראיתן. => בסתמא תולה במכה ואינה צריכה להראות לחכם, אך אם הראתה לחכם ואמר שמשונים זה מזה, אינה תולה.[205] **וכ"פ רשב"א, רמב"ם ור"ן. וכ"פ שו"ע וש"ך**.
רי"ו – מכל מקום נכון להחמיר אע"פ שהוא דבר גדול להוציא אשה מתחת בעלה (כאשר רמ"ת). **וכתב הרשב"א** שהמחמיר תבוא עליו ברכה.

=> תולים בדם מכה גם בזמן הזה, ואם דם מכתה משונה מדם ראייתה שראתה עכשיו, לא תולה במכתה. אמנם בסתם תולים ולא צריך להראות את דם ראייתה ודם מכתה לחכם, ורק אם החכם ראה שהם משונים זה מזה, או שהדבר ברור ואף היא עצמה אומרת כך - טמאה.[206]

תליה במכה בהפסק טהרה ובשבעה נקיים. פת"ש קצו,ה וטה"ב ח"א עמ' רסז

חוו"ד – לא יכולה להיטהר אלא עד שתבדוק בחורין ובסדקין פעם אחת לבדיקת הפסק טהרה, ופעם אחת לשבעה נקיים, ואם עשתה כך, גם אם אח"כ בהמשך השבעה נקיים תראה דם, תולים במכה.

---

[204] עיין לעיל בדין רמ"ת ('בדיקת שפופרת בזמן הזה') שהראשונים דחו את ההבנה הזו של הראב"ד.
[205] ודייק מזה הפרישה (אות כ) שאם שני הדמים מובאים לפני חכם צריך החכם לראותם ולא ידחה ממנו לתלות להקל מסתמא, דהואיל והם לפנינו וכל אדם יכול לעמוד על הדבר צריך החכם לברורי ולעמוד על הדבר. והובא **בט"ז**.
[206] חוו"ד כתב שדוקא בראתה אחר תשמיש אינה צריכה בדיקה, כיון דאיכא עוד ספיקא, אימור שמש עכרן, אבל בראתה שלא בשעת תשמיש צריכה בדיקה לענין נקיים אם הוא משונה או לא. הובא בפת"ש כד, ונראה משאר הפוסקים שסתמו שאין הלכה כמותו.
נו"ב – ע"כ לא אמרו שאם דם מכתה משונה אינה תולה במכה אלא כשיצא הדם מעצמו מן המכה כדרכו, אבל בעובדא דידן שע"י שדחקה אצבע בכח הוציאה הדם מן המכה שלא בעונתו קודם שנגמר בישולו ולכן היה משונה תולה בו. **הובא בפת"ש כד**.

חת"ס – הסכים לדעת החוו"ד לגבי הפסק טהרה, שכל שלא הפסיקה בטהרה ע"י בדיקה אינה תולה במכה, שהרי מעיינה נפתח וצריך הוכחה שנסתם, אך כיוון שבדקה שמעיינה נסתם, לא צריכה בדיקה בחורין וסדקין בשבעה נקיים, ורק צריכה לשים לב פעם אחת שלא מרגישה שנפתח מקורה שוב, ואע"פ שרואה דם תולה במכתה.[207] **וכ"פ דר"ט** (עמ' 180), וכתב שכאשר המכה בצדדים יכולה להיטהר ע"י בדיקות, שאם ודאי לה שהיא נקיה לגמרי מדם נדה והדם שעל בגד הבדיקה הוא של הפצע בלבד, כגון שנמצא רק בצד אחד של בגד הבדיקה ושאר הבגד נקי - נחשבת בדיקה זו כהפסק טהרה, ובלבד שתעשה בדיקות אלו שלש פעמים ערב בוקר ערב, כדי להתחזק בטהרה.[208] כמו כן יכולה לעשות בדיקת הפסק טהרה ע"י אחות המתמחה בבדיקת פצעים שתודא שהדם יוצא מהפצע בלבד.

נו"ב – אף בהפסק טהרה מן הדין לא צריכה בדיקה, ומספיק שתשים לב פעם אחת שלא יוצא דם מהמקור.

זכרון יוסף – רק אחר חמשה או ששה ימים מתחילת ראייתה, שאז רוב הנשים מפסיקות לראות, מן הדין לא צריכה בדיקה בחורין ובסדקין, ומספיק שתרגיש שלא נפתח מקורה, ואע"פ שיוצא ממנה דם תולה במכתה. **וכ"פ אור שמח, חזו"א וטה"ב**.[209]

6. האם סומכים על הרופאים שיאמרו שיש לאישה מכה. פת"ש ל

שבות יעקב – אשה שיש לה וסת קבוע, ונתחדש לה מקרה רעה שרואה דם דרך שפיכה איזה ימים אחר טבילתה והרופאים הגויים אומרים שבא לה מכאב האם (הרחם) יש לסמוך על הרופאים שלא בשעת וסתה. **וכ"כ כנס"י, הובאו בבה"ט**.

חת"ס – העלה דלא האמינו לרופאים על גוף ידוע לומר גוף זה מפיל שומות ושערות (וה"ה לומר שבגוף זה יש מכה) כי אין רופאים נאמנים על גוף ידוע...[210] אך האמינו חז"ל בכלל הטבע להעיד שיש מציאות בעולם שתפיל אשה שומא ושערות, וכיון שזה הוא במציאות אחז"ל (נדה כ"ב) כל אשה שתפיל שומא ושערות תטיל למים דאי לאו עדות הרופאים לא היו סומכים על בדיקה זו.

אמרי יושר – אע"פ שיש לדון הרבה בענין נאמנות הרופאים, מ"מ זהו רק כשאומרים כן דרך אומדנא והשערה בעלמא, אבל מה שאומרים על סמך מה שראו בעיניהם ע"י כלי הבטה שלהם לכו"ע נאמנים, משום דהויא מלתא דעבידא לאגלויי ולא מרע אומנותיה. **וכ"כ דברי חיים, שם אריה, מהרש"ם ועוד, וכ"פ טה"ב** (עמ' רנז).

---

[207] נחלקו מה הדין שהייתה לה מכה וראתה דם בשעת וסתה, שאנו מטמאים אותה מפני שלא תולים במכה בשעת וסתה, ולא מפני שודאי נפתח מעיינה. **לדעת החוו"ד** גם באופן הזה אינה יכולה להיטהר בלא בדיקת הפסק ובדיקה בשבעה נקיים, **אך לדעת החת"ס** כיוון שאין ודאות שנפתח מעיינה, אחר שעברו עלי' כ"כ ימים אשר אין דרך דם למשוך אצלה, מספיק שתשים לב שאינה מרגישה שיוצא דם מהמקור ויועיל לה כהפסק טהרה ותולה את הדם במכתה.

[208] לקמן יתבאר שלדעת המרדכי בג' ימים הראשונים של השבעה נקיים האישה לא הוחזקה בטהרה, ולכן לא תולה במכה (עיין שם לפרטי הדין) וכתב עליו החת"ס קסה – וזה לי שנים רבות הי' צל"ע לו יהיה כדברי התרומו' הנ"ל דבעי' שתוחזק בטהרה עכ"פ ג"י מאי עבידתי' דיה בג' בדיקות של שחרית וערבית דהיינו ערבית של הפסק טהרה ושחרית וערבית של אחריו וכיון שיצאה נקי בג' בדיקות של תחז"ל (תקנת חז"ל) הרי הוחזקה. וע"פ זה כתב בדר"ט כך.

[209] נחלקו הפוסקים לגבי ג' הימים הראשונים של השבעה נקיים האם תולים בהם במכה, ובאיזו מכה תולים, ומבואר בסימן קצו,י, בדין תליה בדיני כתמים, אמנם נראה ששם מדובר במכה שאפשר להיזהר מלהיטמא ממנה כגון שהמכה מחוץ לאותו מקום, אך אם א"א ליזהר ממנה ומוכרח שתראה דם מחמת המכה יכולה לתלות.

[210] המשך דבריו – חוץ לענין פיקוח נפש לעשות אותו ספק פ"נ ודוחה איסור מספיקא אבל לעשותן ודאי לא.

דם במי רגלים או לאחריהם (מתי תולים במכה). סימן קצא

1. מצאה דם במי רגלים

נדה נט,ב – משנה. האשה שהיא עושה צרכיה (מי רגלים. ע"פ הגמרא), וראתה דם. **רבי מאיר אומר**: אם עומדת - טמאה, ואם יושבת - טהורה. **ר' יוסי אומר**: בין כך ובין כך - טהורה. **גמרא**. מאי שנא עומדת (התאפקה עד שלא יכלה להמתין כדי להשתין מיושב כדרכה) - דאמרינן מי רגלים הדור למקור ואייתי דם (מחמת רבוי ודוחק מי הרגלים), יושבת (ומי רגליה שותתים ואינה מקלחת כדרכה) נמי נימא מי רגלים הדור למקור ואייתי דם (שיש להניח ששותתת מחמת הדוחק)! אמר שמואל: במזנקת (מקלחת)... אמר שמואל, ואמרי לה אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כר' יוסי. וכן אורי ליה רבי אבא לקלא (שם אדם): הלכה כרבי יוסי.

=> **מוסכם** שאשה שהטילה מי רגלים כדרכה (יושבת ומזנקת) וראתה דם במי רגליה, טהורה, שאנו תולים שהדם בא מחמת מכה שיש לה באותו מקום שממנו יוצאים המי רגלים. **ונחלקו** מה הדין שהשתינה שלא כדרכה בגלל שהתאפקה, דהיינו שעמדה (שלא יכלה להמתין כדי להשתין מיושב) או שהספיקה לשבת כדרכה אך מי הרגלים שתתו ולא קילחו כבדר"כ, **ר' מאיר** חושש שמא מחמת רבוי ודוחק המי רגלים הם חזרו ונכנסו למקור והוציאו משם דם, ולכן טמאה, ואילו **לדעת ר' יוסי** לא חוששים לזה, וטהורה, וכן הלכה.

נחלקו הראשונים מתי טיהר ר' יוסי, ושורש מחלוקתם בביאור העמדת הגמרא את המשנה 'במזנקת'.

רש"י – עומדת אי אפשר לה לזנק, ע"כ. ולכן העמדת המשנה 'במזנקת' היא רק לגבי יושבת, אך 'עומדת' שטימא ר' מאיר וטיהר ר' יוסי היא עומדת ושותתת. ומכיוון שר' יוסי טיהר בעומדת ושותתת ק"ו שיטהר ביושבת ושותתת, וא"כ יוצא שר' יוסי מטהר בכל אופן => **וכ"פ רמב"ם, רמב"ן ורשב"א** שטהורה לגמרי בין עומדת ובין יושבת בכל ענין. **וכ"פ שו"ע**.[211]

תוס' ורא"ש – נראה לפרש דעומדת אפשר לה לזנק (לכן העמדת המשנה 'במזנקת' היא אף לגבי עומדת), ולהך פירושא לא אשכחן רבי יוסי בעומדת ושותתת, כיון דרבי מאיר לא איירי אלא במזנקת ורבי יוסי טיהר מה שטימא רבי מאיר... (ובסוף הגיעו למסקנה:) ר' יוסי מטהר בחדא לטיבותא (עומדת ומזנקת, ויושבת ושותתת). => המשנה דיברה רק במזנקת ולא נחלקו לגבי שותתת, לפי זה יוצא, שר' יוסי לא טיהר אלא בעומדת ומזנקת אך עומדת ושותתת טמאה לכו"ע, ומכיוון שטיהר בעומדת ומזנקת (חד לטיבותא) למדנו שטיהר אף ביושבת ושותתת.[212]

הג"מ בשם מהר"ם פירש את הגמרא כתוס' אלא שכתב – ביושבת לא פליגי (ר' מאיר ור' יוסי), וכי היכי דלא מטהר ר' מאיר ביושבת אלא בכהאי גוונא (שמזנקת) הכי נמי לרבי יוסי. => אין ללמוד מכך שר' יוסי מטהר בעומדת ומזנקת (חדא לטיבותא) ליושבת ושותתת (חדא לטיבותא) ולא מטהר אלא במזנקת. **אמנם כתב הג"מ בשם מהר"ם** שפירש **ר"ח** – ר' יוסי לא טהורה לגמרי קאמר, אלא טהורה משום נדה וטמאה משום כתם (חוץ מיושבת ומזנקת שבזה לא נחלקו ר' יוסי ור'

---

[211] **נדה נז,ב** – אמר שמואל: בדקה קרקע עולם... תא שמע, האשה שהיא עושה צרכיה (מי רגלים) וראתה דם, רבי מאיר אומר: אם עומדת - טמאה, ואם יושבת - טהורה. היכי דמי? אי דארגשה - יושבת אמאי טהורה? אלא לאו - דלא ארגשה, וקתני עומדת - טמאה! לעולם - דארגשה, ואימור הרגשת מי רגלים הואי. **וע"פ זה כתב רמב"ם** אסו"ב ה,יז – האשה שהשתינה מים ויצא דם עם מי רגלים... הרי זו טהורה, ואפילו הרגיש גופה ונזדעזעה אינה חוששת, שהרגשת מי רגלים היא זו שאין מי רגלים מן החדר ודם זה דם מכה הוא בחלחולת או בכוליא. **וכ"פ רמב"ן** (הלכות נדה ג,ח) **ושו"ע**. משמע שהבין כפירוש הנטע שעשועים לעיל בדיני הרגשה (עיין שם). **אמנם כתב פרי דעה** – נלפע"ד בדעת הרמב"ם דנהי דהש"ס קאמר בהנך תלת בחד לישנא (היינו מ"ר, תשמיש, עד) מ"מ לאו בחדא מחתא מחתינהו ואין פרושם שוה, דגבי מי רגלים מסתבר לפרש כפשטא דלישנא דאפילו בארגשה ממש תלינן בהרגשת מי רגלים דהתם יש הוכחה חזקה שהדם לא בא מהמקור כלל רק דם מכה הוא, עכ"ל. ובטה"ב (עמ' כג) הבין שאף בקינוח מיד לאחר מי רגלים אפשר להקל, שאינה טמאה אלא מדין כתם.

[212] כך סתם הרא"ש בסוגיה שלנו, אך בפרק ב סימן ב כתב – פר"ח ז"ל רבי יוסי מטהר משום דם ומטמא משום כתם והלכתא כרבי יוסי. אך התוס' יד,ב 'ורבייוסי מטהר' כתב במפורש שר' יוסי מטהר לגמרי.

מאיר וכולם מודים שטהורה לגמרי).[213] **וכ״פ מרדכי, מהרי״ט ובנימין זאב**, **וכ״פ הרמ״א**, שכך המנהג, שאינה טהורה אלא א״כ יושבת ומזנקת (אם שותתת טמאה משום נדה[214] ואם עומדת ומזנקת טמאה משום כתם). **וכ״פ ש״ך**, וכתב שכך מוכח בש״ס ובירושלמי.[215]

*** ראתה דם בשפת הספל**

נדה נט,ב – מזנקת (ויושבת) נמי, דלמא בתר דתמו מיא אתא דם? אמר ר׳ אבא: ביושבת על שפת הספל, ומזנקת בתוך הספל, ונמצא דם בתוך הספל. דאם איתא דבתר דתמו מיא אתא - על שפת הספל איבעי ליה לאשתכוחי.

=> מה שטיהר ר׳ מאיר ביושבת ומזנקת זהו דוקא כאשר ישבה על שפת הספל ומצאה דם בתוך הספל, שאז יש לתלות שבא ממכה שבמקום יציאת השתן, שברור שבא מקילוח השתן, אך אם **נמצא דם על שפת הספל** יש חשש שבסיום הטלת מי הרגלים יצא לה דם מהמקור וטמאה. **ונחלקו הראשונים** מהי דעת ר׳ יוסי:

תוס׳ ורא״ש – נראה דהיינו דוקא לרבי מאיר דמטמא ביושבת ושותתת הילכך במזנקת נמי איכא למיחש דבתר דתמו מיא ופסק הזינוק ואין המים יוצאין בגבורה הוי ליה כמו שותתת וחזרו מי רגלים למקור והביאו דם אבל לרבי יוסי דמטהר ביושבת ושותתת נמי לא חייש דילמא בתר דתמו מיא אתא דם ומטהר יושבת בכל ענין. => מצאה דם על שפת הספל טהורה, **וכ״פ רשב״א**, **רמב״ם ושו״ע**.

הג״מ בשם מהר״ם – ליכא למימר דהא דאוקימנא בגמרא הכי הני מילי לרבי מאיר דמחמיר, אבל לרבי יוסי דמיקל טהורה בכל ענין, דהא ביושבת לא פליגי (וכשיטתו לעיל שר׳ יוסי מטמא ביושבת ושותתת). **וכ״כ מרדכי** => מצאה דם על שפת הספל - טמאה, אפילו אם מצאה גם בתוך הספל, מפני שבסוף הטלת מי הרגלים הקילוח מפסיק ושותתת, ויש לחשוש שמי הרגלים חוזרים למקור ומוציאים משם דם. **וכ״פ רמ״א**, וא״כ יוצא שטהורה רק כשיש תלתא לטיבותא, יושבת, מזנקת ובתוך הספל.[216]

ר״ן – [217]מודה ר׳ יוסי שנמצא דם על שפת הספל ולא בתוך הספל דטמאה, משום דרגלים לדבר דבתר דתמו מיא אתא דמא דאי לא בתוך הספל נמי מיבעי ליה לאשתכוחי, אבל נמצא דם בתוך הספל ועל שפת הספל לא מוכחא מילתא כלל לפי שהדבר ידוע שמי רגלים המזנקים מתחלתם בסופם שותתין... וכמו שמי רגלים שתתו בסופן כן שתת עמהם הדם וזהו שנמצא על שפת הספל ולרבי יוסי טהורה. => מצאה דם על שפת הספל ולא בתוך הספל - טמאה, שרגלים לדבר שבא מהמקור ולא מהמי רגלים, אך אם מצאה דם גם בתוך הספל - טהורה.[218]

---

[213] עיין בב״י למקור של ר״ח. הובא בדין עד שאינו בדוק.

[214] ותלוי במחלוקת בדיני הרגשה, שנחלקו האם דוקא כשהרגישה טמאה נדה או אפילו כשלא הרגישה חוששים שטועה בגלל הרגשת המי רגלים, ובאמת הרגישה.

[215] **זקנה**. פת״ש ב: **פנים מאירות** – יש לטהר דמה הנמצא בעת עשיית צרכיה בעומדת (ומזנקת) ופשיטא ביושבת (ושותתת), דאף לדעת המחמירים לא טימאו אלא משום כתם, וכאן הקילו יותר, וא״כ ק״ו אם בכתם שהחמירו טיהרו בזקנה, ובפרט שראוי לסמוך על הרמב״ם. **סד״ט ופת״ש** – תמהו עליו שהרי דין כתם הוא גם בזקנה, כמבואר בנדה ס,ב שזקנה תולה בילדה.

[216] נחלקו מה הדין אם **ישבה באמצע הספל** ומצאה בתוך הספל, שהרי כשישבה על שפת הספל ומצאה בתוך הספל טהורה, מפני שאז ברור שקילחה, אך כאן יש ספק אולי שתתה: **ש״ך** – יושבת באמצע הספל טמאה. **שועה״ר** (קצא, סוף אות א) – טהורה, מפני שזה ספק בדין כתם, **וכ״פ משה״ט**.

[217] כך כתב לפני דברים אלו – כל שקלא וטריא לרבי מאיר איתמר ולא לרבי יוסי ועם כל זה מסכים אני למה שאמרת בשם הר״מ דביושבת ונמצא דם על שפת הספל מודה ר׳ יוסי דטמאה אבל לא כמו שכתבת וכמו שאפרש והטעם שהזקיקני לומר דמודה ר׳ יוסי דעל שפת הספל טמאה משום דהיכי אפשר דשמואל ורבי אבא תרווייהו סבירא להו כרבי יוסי ושקלו וטרו אליבא דרבי מאיר אם אינו ענין לאוקימתייהו אליבא דרבי יוסי כלל ולפיכך אני אומר...

[218] **ראתה קרטין, כעין חול אדום**: **ר״ן** – אפילו לרבי מאיר איתתא שריא דלמיעוטא דלא שכיח לא חייש ר׳ מאיר, והא ודאי מיעוטא דלא שכיח הוא משום דכי חייש ר׳ מאיר למיעוטא הני מילי כשיוצא עם מימי רגליה כעין אותו דם שרגיל לצאת מן המקור אבל כאן שאינו אלא כמין חצץ אדום שהוא מפורסם לרופאים שרגיל להולד בכליות ובשעת וסתה היא רואה דם כשאר נשים, היאך נאמר דכי הדרי מי רגלים וכו׳. **וכ״פ רמ״א** (עי׳ בב״י ובדק הבית ומה שתמהו עליו דר״מ וש״ך). **והט״ז** למד מזה היתר לאשה שמוצאת קרטין שלא במי רגליה, שהרבה פעמים הרגישה כאב בכליות והיא מוצאת את הקרטין לפעמים מתוך הרגשת הכאב, ועבר לה הכאב בכליות אך עוד מרגישה כאב בבטנה. **אך חכ״צ** חלק עליו וכתב שהסומך עליו מתיר איסור כרת, הובא בפת״ש ז.

*** איש ואשה שעשו מי רגלים לספל אחד**

שם – **משנה**. איש ואשה שעשו צרכיהן לתוך הספל, ונמצא דם על המים, רבי יוסי - מטהר, ורבי שמעון - מטמא, שאין דרך האיש להוציא דם, אלא שחזקת דמים מן האשה. **גמרא**. ורבי יוסי, בחד ספקא - מטהר, בספק ספקא מיבעיא? מהו דתימא: הני מילי - דיעבד[219], אבל לכתחלה - לא, קא משמע לן.
ומוסכם שהלכה כר' יוסי, כנ"ל, **וכ"פ טור, שו"ע ורמ"א**.

2. קינחה עצמה לאחר מי רגלים ומצאה דם

מרדכי – אע"ג דקיי"ל כר' יוסי דמטהר הני מילי בנמצא בספל שאז דרך לבוא עם מי רגליה, אבל אם בדקה (בפשטות אפילו קינחה, שהרי לא נמצא בספל ולא בא ממש עם מי רגליה[220]) ואח"כ מצאה דם, ההוא דם הוי מן המקור כיון דלא אתא ממש עם מימי רגליה. **וכ"פ הג"מ והאגור בשם מהרי"ל**. **וכ"פ הרמ"א**, אפילו אם מצאה גם דם בתוך מי רגליה.
רשב"א – לרבי יוסי כיון דבשעת צרכיה אתא דם חזקה עם המים בא ואפילו נמצא על שפת הספל. **ב"י** – ונראה דלהרשב"א בהא (שקינחה לאחר המי רגלים[221]) נמי מטהרין, משום דאמרינן כיון דעם מי רגליה אתא, ודאי לאו דם המקור הוא ודם הזה הנמצא אח"כ אינו אלא תמצית הדם ההוא שיצא עם מי רגלים, ומיהו היכא דלא ראתה עם המי רגלים ואחר שהשתינה בדקה (אפילו קינחה) ומצאה דם ודאי טמאה לכולי עלמא דחזינן בהדיא דלא נראה דם עד אחר גמר ההשתנה ליכא למיתלי במידי. **וכ"פ הר"ן**, **וכנ"ד השו"ע**, שהרי פסק כרשב"א לגבי דם שעל שפת הספל.

=> **מוסכם** שכשלא ראתה דם במי רגלים, ואח"כ קינחה וראתה דם - טמאה, שהרי אין במה לתלות. **ונחלקו** מה הדין כשראתה במי רגלים ובקינוח, לדעת **השו"ע** טהורה, **ולרמ"א** טמאה. (עיין בדיני הרגשה שיש אומרים שאם קינחה סמוך למי רגלים טמאה מהתורה ויש אומרים מדרבנן).

*** קביעת וסת לראות לאחר מי רגלים**

מרדכי – ואם זאת האשה רגילה לראות דם תדיר אחר שעושה צרכיה אין לה היתר לבעלה אא"כ יעקר ממנה ג' פעמים... ואם אינה רגילה לראות דם בכל פעם אלא לפרקים ואותם פרקים שוים בקביעות או בדילוג קבעה לה וסת. **הובא בב"י, וכ"כ רמ"א**.

---

[219] כגון שנתעסקה בטהרות אבל לכתחלה אומרין לה אל תתעסק. רש"י.
[220] וכנראה מה שאמרו שבודקת עצמה הכוונה שבודקת אם היא נקיה ע"י הקינוח.
[221] שלא מסתבר שהכוונה לבדיקה פנימית, שאיך אפשר לתלות זאת במי רגלים. ובנוסף לכך הה"י למד זאת משפת הספל ואיך אפשר ללמוד משפת הספל לדם הנמצא בנרתיק?!

3. מרגישה כאב בשעה שמטילה מי רגלים

א. עיקר הדין

שאלה אודות האשה שאין לה וסת קבוע מימיה אך בכל פעם שראתה, ראתה לסימנים... כגון מעטשת, חוששת בפי כריסה ובשיפולי מיעיה, צמרמורות אוחזין אותה כו', ועתה נתקלקלה אותה אשה שבשעה שישבה על הספל לעשות צרכיה מאד היא מצטערת במי רגליה שהנשים קורין אותו האר"ן ווינד"או[222], ולאחר שעמדה מצרכיה בודקת עצמה בעד ומצאה לרוב פעמים על העד דם, ואינו אדום ממש, אך הוא דיהה כמו מוגלא (מהרי"ל).

רבינו שלום (הובא באגור ובב"י) – אם רואה תמיד ע"י כאב אז תלינן שבא מחמת מכה וטהורה. **וכ"פ רבינו מנחם, מה"ר אליעזר ומהר"ז רונקי"ל** (הובאו במהרי"ל). **וכ"נ דעת הב"י** (שהביא רק את דעת רבינו שלום). לכן אם אישה כזאת ראתה דם בקינוח לאחר המי רגלים (ובמי רגלים לא ראתה דם), תולה במכה. ולפי מה שמבואר לעיל בדין תליה במכה, **שלדעת השו"ע** תולה בכל מכה ואפילו בשעת וסתה, ה"ה כאן.

מהרי"ל – **מה"ר שמריה** כתב על זה וז"ל: מהר"י הלוי שלח לי בשם מהר"ם ז"ל אף על פי שרוב פעמים אינם רואים הנשים כ"א לאחר השתן, והשתן כואב לה, אחר כך גם פעמים רואים שאין השתן כואב לה, טמאה, ואם לעולם אינה רואה אם לא שהבטן כואב לה למטה מטיבורה, טהורה, דנאמנת אשה לומר מכה יש לי באותו מקום, וזה דומה למכה... ואף יש לך לשאול שאינה רואה בשעת השתנתה אלא ממקום מי רגלים ולא מאותו מקום.
אכן לפי מה שכתב מה"ר שמרי' לעיל שצריך לשאול אם אינה רואה בשעת השתנה אלא ממקום מי רגליה ולא מאותו מקום, אני רגיל לומר לנשים כהאי גוונא לבדוק דבר זה כמו שהעתיק' בשם גדול וז"ל האשה שמצאה דם ואומרת שבא מנקב של מי רגלים צריכה להכניס מוך על מקום המקור ותשתין, אם המוך נקי הוכחה דאינו מן המקור, עכ"ל.[223] **וכתב הרמ"א** שכך המנהג.

=> אשה שרואה אחר מי רגלים (או במי רגלים באופן המטמא לדעת הרמ"א), ובשעת יציאת המי רגלים כואב לה: אם לפעמים לא מרגישה כאב - **מוסכם** שטמאה, אך אם תמיד מרגישה כאב, **נחלקו** אם תולה במכה, **לדעת רבינו שלום וב"י** בכל אופן תולה, **אך לדעת מהרי"ל ורמ"א** תולה רק אם תבדוק שאכן הדם לא בא מהמקור.

ב. ביאור דעת המהרי"ל, מתי תולה ע"י בדיקה?

מהרי"ל – וכל זה לנשים שהיה להם וסתות ושלא בשעת וסתה, אבל זו שכתבת עליה שאין לה וסת, אם כן יש להחמיר, דאם לא כן וכי לעולם לא תהא טמאה, כמו שכתבו רבותינו ז"ל (לגבי תליה במכה בסימן קפז). אכן אם יש לה עונה כדרך נשים אפילו אין וסת' קבוע כגון שפיחתה או הותירה ג' ימים או ד' או שבוע או פחות או יותר, רק שיהא לה עונה קבוע' שרגילה להמתין לכל הפחות מסוף ראיה עד תחלת ראיה כך וכך ימים (כלומר שיש לה וסת חצי קבוע) נראה לענ"ד לסמוך על תקנתא דלעיל.[224]

---

[222] חכמת אדם כלל קיד סי' ה בשם סדרי טהרה סי' קצא סק"ה – נ"ל שהוא חולי שתמיד צריכה להטלת מ"ר מעט מעט ואין מ"ר שלהם כלין בב"א.
[223] המשך דבריו – וכן בדקו מקצת נשים על פיו ומצאוהו נקי. והזהרתי אתהן קודם שיכניסו המוך שיבדקו יפה יפה בחורין ובסדקין ובעומק ככל דין בדיקה, ואחר כך יכניסו מוך הרבה בעומק ככל מה שתוכל, ואחר כך תשתין, ואחר ההשתנה תקנח יפה יפה. ואם צריך לה תרחוץ באותו מקום שמקנחת, דהיינו מקום הכתלים או בית החיצון, כי הנשים יודעות באיזה מקום מגיעות מי רגלים לרחם, ואותו מקום תקנח כדלעיל מחמת שנתלכלך במי רגלים ודם, ואח"כ תנגב יפה יפה, ואח"כ תוציא המוך, ואם הוא נקי הרי הוכחה ברורה שלא מן המקור בא.
[224] המשך דבריו – אף כי היה ראוי אפילו בימי העונה להתיר ע"י תקנתא דלעיל הואיל שהשיב מהר"ם להרא"ש דאפילו בשעת וסתה טהורין ברואה דם מחמת מכה אי וסתות דרבנן, וז"ל... ולא חיישינן דגם מן המקור יצא כיון דוסתות דרבנן, עכ"ל, מ"מ לא מלאני לבי להקיל כיון דאיכא מרבוותא דפסקי

וכ״פ הרמ״א – נראה דיש להתיר בכל ענין (כדעת רבינו שלום)... אך יש מחמירין (מהרי״ל) שלא להתיר רק באשה שיש לה וסת ולהצריכה בדיקה... והכי נהוג.[225]

ש״ך – קשה מאי קאמר (מהרי״ל) וכי לעולם לא תהיה טמאה, הרי תהיה טמאה כשתראה דם שלא בשעת צרכיה? ונראה דמיירי שאינה רואה בשום פעם דם כי אם בשעת צרכיה, וכ״מ בלשון השאלה, שכתב ׳בכל פעם שראתה בסימנים ועתה נתקלקלה אותה אשה שבשעה שישבה׳, וע״פ זה תפרש מה שכתב הרב (הרמ״א) שלא להתיר רק באשה שיש לה וסת, רוצה לומר שרואה אפילו בשעה שלא עושה צרכיה... ולכן בין עונה לעונה טהורה.[226]
=> הש״ך הבין שהבדיקה מועילה רק לאישה שרואה גם שלא במי רגליה ויש לה וסת אפילו אם אינו קבוע, אך אם רואה רק במי רגליה אין הבדיקה מועילה לה וטמאה עד שתתרפא.[227]

ג. מרגישה כאב רק לאחר הטלת מי רגליה. פת''ש ג

צ״צ – אם אינה מרגשת כאב בשעת הטלתה ממש אין להתירה אע״פ שמרגשת כאב קודם לכן ואחרי כן.
סד״ט – אפילו לא היה לה כאב בשעת הטלת מי רגלים, רק אחר הטלת מי רגליה מיד היה לה כאב ואז מצאה דם, טהורה ע״י בדיקה שכתב הרמ״א. וכן מוכח **מחכם צבי**, והביא בשם **שבות יעקב** להחמיר לכתחילה.[228]

וסתות דאורייתא, וגם כל אותה תשובה היא על אשה שהיתה לה שומא בפרוזדור שהיתה מוציא׳ דם, אבל בנדון זה אין לה מכה מבוררת ומ״מ בין עונה לעונה נראה לסמוך על התירה דלעיל.

[225] והוסיף **הרמ״א** – אם בדקה עצמה שלש פעמים בכהאי גוונא ומצאה המוך נקי מותרת אח״כ בלא בדיקה דחזקה דדם מכה הוא. **אך דגמ״ר** תמה על זה דבאופן זה שעל המוך לא מצאה דם ובבדיקה מצאה דם סגי בפעם אחת, שכבר נודע שיש לה במקום מי רגלים מכה המוציאה דם, אבל מה דבעי מהרי״ל ג׳ פעמים היינו אם לא מצאה דם כלל והייתה רגילה לראות במי רגלים שאז עוקרת את וסתה לראות במי רגלים. ובספרו נו״ב כתב דדברי רמ״א בזה הם שלא בדקדוק ובאמת סגי בפעם אחת (הובא בפת״ש ה).

[226] נחלקו בדעת המהרי״ל האם בדיקה זו היא בדיקה טובה: **ש״ך** – וקשה דאם בדיקה זו חשיבה בדיקה אם כן אפילו אין לה וסת נמי, ולא דמי למה שכתבו לעיל סימן קפז גבי מכה דאם לא כן וכי לעולם לא תהיה טמאה, דהתם בלא בדיקה היא, אבל הכא תהיה טמאה כשתמצא דם על המוך, ונראה דמהרי״ל ספוקי מספקא ליה אי האי בדיקה חשיבא בדיקה מעלייתא וקאמר דבאשה זו שאין לה וסת יש להחמיר עליה.
נו״ב (הובא בפת״ש ד) – דברי ש״ך תמוהים ועל בדיקה זו אין ספק, אך המהרי״ל מטהר אותה אחר בדיקה זו תמיד ולכן התנה שיהיה לה וסת דאל״כ וכי לא תטמא לעולם ובזה אין מקום לקו׳ הש״ך שהקשה שתהא טמאה אם תמצא בראש המוך דהרי אם פעם אחת בראשונה שתבדק לא תמצא בראש המוך, ותמצא שוב (דם במי רגלים) היא טהורה להבא בלי שום הכנסת מוך.
אמנם עדיין איני מבין מה יענה הנו״ב על קושיית הש״ך הרי היא תראה שלא בשעת צרכיה, ומדוע כתב ׳שלא תטמא לעולם׳? וצ״ע.

[227] צ״ע, מפני שנלע״ד שפירושו בדברי המהרי״ל והרמ״א דחוק, **ומשמע שהחת״ס** (הובא בפת״ש ו) חלק עליו, שכתב – אשה שפסק וסתה **ורואה רק במי רגליה**, תולה במכה (ע״י בדיקת מהרי״ל) עד שעת וסתה (אם עדיין לא נעקר, או עונה בינונית אם נעקר), אך כשתגיע שעת וסתה, אינה תולה וצריכה הפסק טהרה ושבעה נקיים. אמנם מכיוון שהוחזקה לראות במי רגלים בלבד, לא יועיל לה שתעשה הפסק טהרה רגיל, שאין הוכחה שמעיינה נסתם, שתלינן שאותו המעיין עדיין פתוח ויוצא עם המי רגלים, לכן כדי להפסיק בטהרה צריכה לעשות את בדיקת מהרי״ל.

[228] **נחלקו האם אפשר לסמוך על בדיקה כעין בדיקת מהרי״ל גם בלי קשר למי רגלים**. פת״ש ד: **נו״ב** – אשה שמוצאת בבדיקתה כתמים למטה במקום אחד, תכניס מוך נקי במקור ואח״כ תבדוק למטה באותו מקום ואם עדיין תמצא דם תוציא המוך וכשהיה נקי אז יש הוכחה שהדם מן הצדדים. **חוו״ד** – אין לסמוך על בדיקה זו להתיר דם הנמצא בפרוזדור.

כתמים. סימן קצ[229]

1. עיקר הדין

נדה נז,ב – אמר שמואל: בדקה קרקע עולם וישבה עליה, ומצאה דם עליה - טהורה, שנאמר 'בבשרה' - עד שתרגיש בבשרה... תנן: הרואה כתם על בשרה כנגד בית התורפה - טמאה ואע"ג דלא הרגישה! אמר רב ירמיה מדפתי: מודה שמואל שהיא טמאה מדרבנן.

נדה נח,ב – משנה. הרואה כתם... ותולה בכל דבר שהיא יכולה לתלות. מעשה באשה אחת שבאת לפני ר"ע, אמרה לו: ראיתי כתם. אמר לה: שמא מכה היתה בידך? אמרה לו: הן, וחיתה. אמר לה: שמא יכולה להגלע ולהוציא דם? אמרה לו: הן. וטהרה ר"ע. ראה תלמידיו מסתכלין זה בזה, אמר להם: מה הדבר קשה בעיניכם? שלא אמרו חכמים הדבר להחמיר - אלא להקל, שנאמר ואשה כי תהיה זבה דם יהיה זובה בבשרה, דם ולא כתם. **גמרא.** והתניא: לא אמרו חכמים את הדבר להקל, אלא להחמיר! אמר רבינא: לא להקל על דברי תורה - אלא להחמיר על דברי תורה, וכתמים עצמן דרבנן.[230]

א. הדין בעבר (כשמנו ימי נדה וזיבה)

*** ראתה כתם בימי נדה**

רמב"ם אסו"ב ט,לט – כל אשה שהיא טמאה משום כתם אם מצאה הכתם בימי נדתה הרי זו ספק נדה ויושבת עליו שבעה ימים וטובלת בליל שמיני (ופשוט).

*** ראתה כתם בימי זיבה**

נדה נב,ב-נג,א – ת"ר, הרואה כתם, אם יש בו כדי לחלק ג' גריסין, שהן כגריס ועוד[231] (ולבשה את הבגד שלושה ימים רצופים בימי זיבתה) - חוששת (שהיא זבה גדולה), ואם לאו - אינה חוששת (אלא חוששת שהיא זבה קטנה). ר' יהודה בן אגרא אומר משום רבי יוסי: אחת זו ואחת זו - חוששת.[232] אמר רבי: נראין דברי רבי יהודה בן אגרא - בשלא בדקה (כל משך בה"ש), ודברי חכמים - בשבדקה.

רמב"ם שם ט,יג – היתה לובשת חלוק אחד ושהה עליה שלשה ימים או יתר בלא עת נדתה ובדקה ומצאה עליו שלשה כתמים או כתם אחד גדול שיש בו שיעור שלשה כתמים הרי זו ספק זבה שמא כתם נטף ממנה בכל יום. מצאה כתם אחד שאין בו כדי שלשה כתמים אם בדקה עצמה כל בין השמשות של יום ראשון (ולדעת רש"י אף בבה"ש של היום השני) ומצאה טהור ולא בדקה חלוקה, וביום השלישי מצאה זה הכתם שאינו כשלשה כתמים אינה חוששת

---

[229] לצערי לא הספקתי לסכם חלק מדיני תליה, סעיפים יב-טו. ואת הסעיפים לגבי מספר נשים המסתפקות בכתם, סעיפים מ-נג. אמנם סעיפים אלו אינם מעשיים.

[230] רש"י – האי דגזור רבנן בכתמים להחמיר על ד"ת שלא להקל בנדה גמורה, ומיהו כתמים עצמן דרבנן ואזלינן בהן לקולא ותלינן בכל מידי.

[231] שיעור גריס ועוד הוא שיעור כתם המטמא, כמבואר לקמן. גריס הוא חצי גרגיר של פול.

[232] שמא ראתה ראיה אחת בבה"ש וראיה בתוך זמן זה יכולה להיחשב כשתי ראיות בשני ימים רצופים משום שאם אירעה ברגע המעבר מהיום ללילה היא התחילה ביום אחד ונסתיימה ביום שלאחריו.

לזיבות, ואם לא בדקה עצמה כל בין השמשות הואיל ולא בדקה חלוקה ושהה עליה שלשה ימים בימי זיבתה חוששת לזיבות ואע״פ שאין הכתם כדי שלשה כתמים (ובאופן פשוט צריך שיהי שיעורו כשיעור שני כתמים).

ב. הדין בזמן הזה

רמב״ם שם יא,יא – דין הכתמים בזמן הזה כמו שביארנו ואין בדבר חידוש ולא מנהג אלא כל כתם שאמרנו שהיא טהורה הרי היא טהורה, וכל כתם שאמרנו טמאה סופרת שבעת ימים (נקיים) מיום שנמצא בו הכתם, ואם היה שיעור הכתם כדי לחוש לזיבות סופרת שבעת ימים מאחר יום שנמצא בו הכתם שאין הרואה דם כרואה כתם (ולא חילק בין ימי נדה לזיבה אלא בין שיעור שאין לחוש לזיבה לשיעור שיש לחוש). **וביאר מ״מ** – מ״ש רבינו שאם אין בכתם שיעור כדי לחוש לזיבות שהיא סופרת ז׳ נקיים מיום שנמצא בו הכתם ואותו יום הוא ממנין השבעה, נ״ל שטעמו בזה הוא מפני שחומרת בנות ישראל לא היתה בכתמים כלל שלא הזכיר רבי (זירא) כלל כתמים, אבל תקנתו של רבי אף בכתמים, שא״ת שהכתמים עמדו על דין תורה בענין המנין כיון שהם עצמם אינם אלא מדבריהם אף אתה מצריכן למנות ימי נדה וזיבה וכבר נתקלקלו הוסתות.

רשב״א – הרואה כתם צריכה להפסיק בטהרה (כדמוכח מנדה נג,ב) ומונה שבעה נקיים חוץ מאותו יום של מציאה כמו שראתה דם. **כ״כ רמב״ן, סמ״ג, תרומה, ראב״ד, רי״ו וטור וכ״פ שו״ע**, שחומרת ר׳ זירא נוהגת אף בדיני כתמים.

סמ״ג ותרומה – לא תתחיל לספור עד יום ה׳ לשימושה כדין רואה ממש. **הובא בב״י** בסימן קצ, **וכ״פ רמ״א קצו,יא** (ועיין לקמן בסימן קצו).

*** אין בכתמים משום וסת. סעיף נד**

ראב״ד – נראה לי אע״פ שהחמרנו על הכתם ועשינו אותו כראיה לענין שבעה נקיים ולכל דבר, אעפ״כ לא נחמיר עליו לחוש ליום מציאת הכתם כמו שהיא חוששת ליום ראיה, ועוד אני אומר שאין הכתמים קובעין וסת ולא עוקרין וסת. **וכ״פ שו״ע**.

2. כתם ע''ג דבר שאינו מקבל טומאה. סעיף י

א. עיקר הדין

נדה נט,ב – משנה. ג׳ נשים... שישבו על ספסל אחד ונמצא עליו דם - כולן טמאות. ישבו על ספסל של אבן, או על האיצטבא (מבנה מטיט המיועד לישיבה) של מרחץ - רבי נחמיה מטהר, שהיה רבי נחמיה אומר: כל דבר שאינו מקבל טומאה - אינו מקבל כתמים. **גמרא ס,ב**. אמר רב מתנה: מ״ט דר׳ נחמיה - דכתיב ׳ונקתה לארץ תשב׳[233], כיון שישבה לארץ - נקתה. דרש רב חייא בר רב מתנה משמיה דרב: הלכה כר׳ נחמיה... תנאי היא, דתניא: ר׳ יעקב מטמא, ורבי נחמיה מטהר, והורו חכמים כרבי נחמיה.

---

[233] ישעיהו ג,כו. על פי פשוטו הנביא מתאר את חורבנה הקרוב של ירושלים. העיר תהיה אז נקיה וריקנית מכל טובה ותשב לארץ בשפל המצב (רש״י ומצודות), אמנם כמה פסוקים קודם לכן (פס׳ יז) הכתוב מתנבא על בנות ציון ש״פתהן יערה״ ולפי פירוש אחד (בשבת סב,ב) הכוונה לדם נדה ששופכות דם זיבה כקיתון, לפיכך נדרש גם הכתוב הנ״ל לענין טומאת כתמים (מעדני יו״ט).

נדה נז,ב – אמר שמואל: בדקה קרקע עולם וישבה עליה, ומצאה דם עליה - טהורה, שנאמר 'בבשרה' - עד שתרגיש בבשרה... רב אשי אמר: שמואל הוא דאמר כר' נחמיה.

ראב"ד – אין הלכה כר' נחמיה.[234]
ר"ח, רמב"ם, רשב"א, רא"ש וטור – הלכה כר' נחמיה. **וכ"פ שו"ע** – כתם שנמצא על דבר שאינו מקבל טומאה, לא גזרו עליו. כיצד: בדקה קרקע עולם או כל דבר שאמק"ט וישבה עליו ומצאה בו כתם - טהורה (אע"פ שודאי בא מגופה, שהרי בדקה את הקרקע).

ב. טעם ההיתר

הרשב"א (נז,ב) **בשם רבו** – ובנמוקי מורי הרב ז"ל טעמא לפי שלא גזר (טומאה) אלא על דם שנמצא בדבר שראוי לטמאו מחמת ריעות דם דאשתכח בגויה, ואגב הכי מטמינן גם האשה. => עיקר גזירת כתמים היתה לטמא את הבגד לענין טהרות, ואגב הבגד גזרו טומאה על האישה[235], אך אם הבגד אמק"ט אין סיבה לטמא את האשה. וכעי"ז כתב **תוס'** – טעמא דרבי נחמיה כיון דדבר שהכתם בו טהור, גם על האשה לא גזרו. **וכ"כ חוו"ד**.[236]
רשב"א – ואפשר מפני שלא גזרו אלא על המצוי, ודבר שאינו מקבל טומאה אינו מצוי שתשב עליו או שתשתמש בו בישיבה ולבישה וכיוצא באלו שדרכן של כתמים לימצא.

ג. מה מקבל טומאה. פת"ש יז-יט

(1) כלים

ויקרא יא,לא-לג – אֵלֶּה הַטְּמֵאִים לָכֶם בְּכָל הַשֶּׁרֶץ כָּל הַנֹּגֵעַ בָּהֶם בְּמֹתָם יִטְמָא עַד הָעָרֶב: וְכֹל אֲשֶׁר יִפֹּל עָלָיו מֵהֶם בְּמֹתָם יִטְמָא מִכָּל כְּלִי עֵץ אוֹ בֶגֶד אוֹ עוֹר אוֹ שָׂק כָּל כְּלִי אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מְלָאכָה בָּהֶם בַּמַּיִם יוּבָא וְטָמֵא עַד הָעָרֶב וְטָהֵר: וְכָל כְּלִי חֶרֶשׂ אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וְאֹתוֹ תִשְׁבֹּרוּ: **במדבר לא,כב-כג** – אַךְ אֶת הַזָּהָב וְאֶת הַכֶּסֶף אֶת הַנְּחֹשֶׁת אֶת הַבַּרְזֶל אֶת הַבְּדִיל וְאֶת הָעֹפָרֶת: כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יָבֹא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ וְטָהֵר אַךְ בְּמֵי נִדָּה יִתְחַטָּא.

רמב"ם כלים א,א – שבעה מיני כלים הן שמקבלין טומאה מן התורה ואלו הן: הבגדים, והשקין, וכלי עור, וכלי עצם, וכלי מתכות, וכלי עץ, וכלי חרש.[237]

---

[234] **נדה נח,א** – ההיא איתתא דאשתכח לה דמא במשתיתא... ע"כ. ומשמע מהגמרא שם שטמאה, והבין ש'משתיתא' זה חוטי שתי, והרי הם לא מקבלים טומאה. ועיין לקמן לגבי טומאת נגעים, להסבר שאר הראשונים לגמרא.
[235] הר"ן כתב שגזרו על האשה כדי שלא יבואו לטהר את הבגד.
[236] מסתימת התוס' קצת משמע לי שעיקר גזירת כתמים הייתה בין על הבגד ובין על האשה, ולא החמירו חכמים אלא כששניהם טמאים, אך אם הבגד אינו טמא אף האשה אינה טמאה. וצ"ע.
[237] **במדבר כ** – וְכָל בֶּגֶד וְכָל כְּלִי עוֹר וְכָל מַעֲשֵׂה עִזִּים וְכָל כְּלִי עֵץ תִּתְחַטָּאוּ: **חולין כה,ב** – תניא, רבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר: מה ת"ל וכל מעשה עזים תתחטאו? להביא דבר הבא מן העזים מן הקרנים ומן הטלפים, שאר בהמה וחיה מנין? ת"ל: וכל מעשה; א"כ, מה ת"ל עזים? פרט לעופות. וכ"כ הרמב"ם כלים א,ב.
רמב"ם כלים ו – כלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה לעולם טהורין, ואין מקבלין טומאה מן הטומאות ולא טומאת מדרס לא מן התורה ולא מדברי סופרים בין פשוטיהן בין מקבליהן. י – כלי עץ וכלי עור וכלי עצם מקבליהן... מקבלין טומאה מדברי תורה, אבל פשוטיהן... אינן מקבלין טומאה אלא מדברי סופרים, שנאמר מכל כלי עץ מפי השמועה למדו (חגיגה כו,ב) מה שק שיש לו בית קבול אף כל שיש לו בית קבול, בד"א שטומאת פשוטיהן מדברי סופרים בשאר טומאות חוץ מטומאת מדרס, אבל במדרס הזב וחביריו מתטמאין מן התורה שנאמר כל המשכב אשר ישכב כל העשוי למשכב או למרכב כמו שביארנו, וכן כלי זכוכית העשוי למשכב מתטמא במדרס מדבריהן. ה – כלי זכוכית אינן מקבלין טומאה מדברי תורה וחכמים גזרו עליהן שיקבלו טומאה הואיל ותחלת ברייתן מן החול ככלי חרס הרי הן ככלי חרס (שבת יד,ב).

(2) בגדים

רמב״ם כלים א,יא – כל שהוא ארוג בין מצמר ופשתים בין מקנבוס או ממשי או משאר דברים הגדלים ביבשה הוא הנקרא בגד לעניין טומאה והלבדים כבגדים לכל דבר.

לֶבֶד הוא בד לא ארוג העשוי מסיבים (כגון צמר) שנדחסו יחדיו.[238]

*** שיעור בגד המקבל טומאה**

רמב״ם כלים כב,א – כמה שיעור הבגד להתטמא שלשה טפחים על שלשה טפחים למדרס, ושלש אצבעות על שלש אצבעות מכוונות לטומאת המת או לשאר טומאות, בד״א **בבגדי צמר ופשתים**, אבל **בגדים של שאר מינין** אין מקבלין טומאה מכל הטומאות אלא אם כן היה בהן שלשה טפחים על שלשה טפחים או יתר, שנאמר ׳או בגד׳ מפי השמועה למדו שבא הכתוב לרבות שלשה טפחים על שלשה טפחים בשאר בגדים (ע״פ שבת כו,ב). בד״א בקרעים מן הבגדים אבל האורג בגד בפני עצמו כל שהוא, הרי זה מקבל שאר טומאות חוץ מטומאת מדרס שאין מקבל אותה אלא הראוי למדרס (ע״פ שבת סג,ב[239]).[240]

שם כא – מטליות שאין בהן שלשה על שלשה אינן מקבלות טומאה, ואם חישב עליהן והכינן מקבלות טומאה עד שיהיו פחות משלש על שלש (שלש על שלש סופו לתפור לטלאי בבגד עני, לכן אחשבוה להיות כלי. רש״י שבת כט,א ׳חוץ מן המלל׳), שכל פחות משלש על שלש אינו מקבל טומאה כלל ואע״פ שהכינו (ע״פ זבחים צד,א).[241]

רמב״ם אסו״ב ט,ז – בגד שאין בו ג׳ אצבעות על ג׳ אצבעות ונמצא עליו דם טהורה.

=> שיעור הבגד לקבלת טומאה:

אריג - כל שהוא.

שאר סוגי הבגדים (שאינם אריגים)[242] – אם יחדו אותם לשימוש (כמו בד״כ) - שלש על שלש אצבעות.[243] אך לקח סתם חתיכה שנקרעה מבגד גדול: צמר ופישתים - שלש על שלש אצבעות. שאר מינים - שלשה על שלשה טפחים.[244] **וכ״כ דר״ט**.[245]

טה״ב – דע זה הוא בדוקא שצריך ג׳ אצבעות על ג׳ אצבעות אבל ב׳ אצבעות על חמש אצבעות אינו מקבל טומאה, **כ״כ ערוגת הבשם ובית שלמה**.

---

[238] שיטת לבוד מסורתית מבוססת על שילוב בין נוזל (לרוב מים), סבון וחיכוך המופעל על הסיבים. מניחים את שכבות הסיבים בזווית של 90 מעלות זו על זו, ומכסים אותן במים וסבון. בתהליך של תנועה ודחיסה מתמשכת הסיבים נצמדים זה לזה ומתלכדים לבד אחיד (ויקיפדיה).

[239] תנו רבנן: אריג כל שהוא טמא... אמר רבא: אריג כל שהוא טמא - מ׳או בגד׳. ע״כ, ודוקא אריג, אך בגד תפור או לבד, אינו מקבל טומאה בפחות משלש על שלש, כמבואר מיד.

[240] שם ב – הבגדים העבים ביותר כגון הלבדין... או הבגדים הרכין ביותר כגון בגדי פשתן של מצרים שהבשר נראה מתחתן, אינן מקבלין טומאה עד שיהיה בקרע שלשה על שלשה טפחים בין למדרס בין לשאר טומאות. ומקור הלכה זו הוא כלים כח,ח, וכתב שם הרמב״ם – שכל שהוא גס מאוד או דק מאד אין שלש על שלש ממנו מתטמא בטומאה מן הטומאות מפני שאינו ראוי לכלום, אבל מתטמא ממנו שלשה על שלשה או יותר.

[241] תוס׳ בנדה ס,ב ד״ה ׳מטלניות׳ הבין מהגמרא בזבחים שאם חשב ויחד בגד, מקבל טומאה אפילו בכל שהוא, אך הרמב״ם גרס בגמרא בזבחים ׳שלשה על שלשה׳. ובאבנ״ש הביא רק את דעת התוס׳, אך מכיוון שהרמב״ם חולק ודין כתמים הוא דרבנן נראה להקל.

[242] וכן קרעי בגדים ארוגים.

[243] 5.7 על 5.7 כל אצבע היא 1.9 ס״מ.

[244] טרחתי הרבה כדי לברר את זה, מפני שנראה שחלק מהאחרונים לא דקדקו בזה כ״כ ויצא להם מזה טעויות (עיין לדוג׳ משה״ט עמ׳ פה, שנראה שלא שם לב לסעיף כא ברמב״ם, ועוד צ״ע שאולי אני לא הבנתי משהו), וראיתי שגם בויקישיבה סיכמו כמוני, וכ״כ הרב מצא. ולפי זה יוצא שלמעשה בד״כ לא יהיה חילוק בין צמר ופישתים לשאר מינים, מפני שלא מצוי שמשמתמשים בסתם חתיכות של בגדים.

[245] ובטה״ב חילק בין צמר ופישתים לשאר מינים ולא כתב שזה דוקא בקרעים מבגד גדול, וצ״ע שלכאורה מפורש ברמב״ם שזה דוקא בקרעים.

*** בגד מחומר סינטטי**

רמב״ם כלים א,ג – האורג בגד מצמר הגדל בים אינו מקבל טומאה שנאמר או בגד או עור מפי השמועה למדו מה בגד מן הגדל בארץ אף עור מן הגדל בארץ, חיבר מן הגדל בים עם הגדל בארץ אפילו חוט או משיחה, אם חיברו חיבור עד שמשים את שניהן כאילו הן אחד לטומאה שאם נטמא זה יטמא זה הכל מקבל טומאה. (ע״פ משנה כלים יז,יג).

משה״ט – בגד העשוי מחומר סינטטי אינו מקבל טומאה. **וכ״כ חזו״א, וכ״מ מטה״ב** עמ׳ תכח.
דר״ט – בגד העשוי מבד סינטטי מקבל טומאה.

*** נייר. פת״ש יח**

רמב״ם ב,א – אין הנייר מקבל טומאה (ע״פ משנה כלים יז,טו).[246]

נו״ב – <u>נייר שלנו מקבל כתמים</u> דלא גרע מלבדים דמקבלי טומאה. **וביאר בשיבת ציון** – מין נייר שהיה להם בדורות הראשונים טרם שידעו ממלאכת נייר שלנו והיו כותבין על עלים שלמים מעלי אילנות וירקות או על קליפת עצים שהחליקו והתקינו אותם כמו שהם גדלים כדי שיקבלו הדיו ויהיו ראוים לכתוב עליהם, ונייר זה כיון שהוא כברייתו אינו מקבל טומאה שאין בו מעשה לבדים ולא נשתנה ועדיין הוא עלה וקליפת עץ כגדולו ולאו בר קבולי טומאה הוא, ומנייר הזה מיירי הרמב״ם, אבל הנייר המצוי אצלנו שנעשה מבלויי סחבות או מעשבים כתושים והם מעשה לבדים זה בודאי מקבל טומאה דלענין קבלת טומאה לא צריך להיות שוע טווי ונוז וגם הלבדים הם כבגדים כמ״ש הרמב״ם ז״ל. **וכ״כ בדר״ט** (עמ׳ 44 בשו״ת).
חת״ס – <u>אפילו נייר דידן אינו מקבל טומאה ולא כתמים</u>, כיון שנכתשו הדק היטב ונמסו במים ונהפכו לפנים אחרות... ועוד נראה לי דלא מקרי בגדים אלא העומדים לבגד ולבדים וכד׳ אבל הני ניירות שמיוחדים לצרכים אחרים לא. **וכ״פ סד״ט, חכ״א, טה״ב ורוב האחרונים**.

*** צמר גפן ופד**

ריש״א (הובא במשה״ט) – בזמנינו שהצמר גפן עובר הרבה שינויים ועיבודים ומתקנין אותו יש לדון בו מדין טומאת לבד. **וכ״פ משה״ט ודר״ט**.
טה״ב – אינו מקבל טומאה, שאינו עשוי כלבד (כפי שאמרו לגבי נייר), ע״כ. וכן נלע״ד להלכה.

לפי מה שלמדנו **פד** אינו מקבל טומאה, מפני שעשוי מחומרים שאינם מקבלים טומאה, **וכ״פ טה״ב** (עמ׳ תו).[247]

---

[246] דרך ייצור נייר בימינו – לאחר פירוק העץ מוכנסת תערובת של שבבי עץ ומים אל תוך מכונת הריסוק ומוסף לתערובת עמילן או שרף שנדבקים לסיבים ומקשרים ביניהם לאחר מכן העיסה נכנסת למכונה שבקצה שלה יש מִכָּל שמערבב את העיסה במים עד שהעיסה נעשית דלילה. התערובת הדלילה, עוברת עוד תהליך במכונות עד עיצוב צורתה וייבושה (ויקיפדיה).

[247] ויש שהחמירו מפני שהצמר גפן או הנייר שסופגים את הדם מקבלים טומאה, אך למדנו שאין הלכה כמותם. והרב אלישיב (הובא במשה״ט) כתב שאם מדביקה את הפד לבגד הוא טפל לבגד ומקבל טומאה אף למקילים, ועיין במשה״ט (עמ׳ פו) שדחה אותו.
יש צירוף נוסף שצירפו אותו חלק מהאחרונים להיתר נייר ופד, שנועדו לשימוש חד פעמי, שאולי כלי חד פעמי אינו מקבל טומאה, שכתב הרמב״ם (כלים ב,א) – עושה כלים מן הלפת והאתרוג והדלעת היבשים שחקקן למוד בהן וכל כיוצא בהן, הרי הן טהורין לפי שא״א שיעמדו אלא זמן מועט.

*** בגד ניילון (עשוי מנפט). אבנ"ש**

אול"צ (או"ח ח"א סי' ג) – אף החולקים על הנוב"י (לגבי נייר), טעמם משום דלא נעשה הנייר לשם מלבוש, אבל ביסוד הדבר שזה מעשה לבדים לא נחלקו[248], ולפי זה בגדי הניילון העשויים חתיכה אחת, אם אופן עשייתן כמעשה הלבדים וכמעשה הנייר... יש להסתפק בהם שמא מקבלים טומאה. **ובשו"ת מנחת יצחק** הכריע להחמיר מפני שנעשה לשם מלבוש.

טה"ב (ח,יא) – הניילון שיצורו מבארות הנפט אינו מקבל טומאה, הרי אין גידולו מן הארץ. **וכ"פ אג"מ, הרב אלישיב ושעורי שבט הלוי**.[249]

(3) דבר המקבל טומאה מדרבנן. פת"ש יז

כגון כלי זכוכית, פשוטי כלי עץ. נחלקו:

נו"ב ופת"ש – מה שמקבל טומאה מדרבנן מקבל כתמים.

מהרש"ם, רש"ק – כתם שעליהם אינו מטמא. **וכ"ד רו"ה וכ"פ טה"ב**.

(4) דבר המקבל טומאת נגעים. פת"ש יז

נדה נח,א – ההיא איתתא דאשתכח לה דמא במשתיתא, אתאי לקמיה דרבי ינאי, אמר לה: תיזיל ותיתי.[250]

רש"י 'במשתיתא' – 'עם המסכת' דשמשון (שופטים טז) מתרגמינן 'עם משתיתא' שהיתה מסכת טווי לאריג ונמצא דם על השתי, ע"כ. כלומר מערכת חוטי השתי נקראת מסכת. **וע"פ זה כתב תוס'** – ההיא משתיתא נהי דלא מקבלה טומאה מ"מ מקבל טומאה בנגעים. **וכ"כ הרא"ש, וכ"פ ש"ך וחוו"ד**.

רז"ה, ר"ן ורשב"א – אין הפירוש שתי כמו שכתבו התוס', רק כלי אורג, וא"כ הוי דבר המקבל טומאה.

(5) קרקע והעשוי לשמש את הקרקע

קרקע אינה מקבלת טומאה, שרק כלים מקבלים טומאה, לכן הרואה כתם ע"ג קרקע טהורה (כמבואר בנדה נז,ב).

רמב"ם כלים ט,א – הדלת והנגר והמנעול וכו' מפני שאלו עשויין לקרקע או לשמש את העץ אינן מקבלין טומאה ואפילו קודם שיקבעו (ע"פ משנה כלים יא,ב). **הג"מ, סמ"ג ומרדכי** – לפי זה אם ישבה בבית הכסא ומצאה עליו דם טהורה, **וכ"כ רמ"א**.[251]

---

[248] לכאורה לא מדויק, כמבואר בחת"ס לעיל שחלק על הנו"ב.

[249] וכתב בטה"ב שאם הניילון תפור בקצותיו בחוטי פשתן וכיו"ב, יש להחמיר.

[250] רש"י 'תיזיל ותיתי' - כדרך שעשתה עד עכשיו שהלכה ושבה, אי מתרמי שהטווי המוסך בא בין רגליה כנגד אותו מקום טמאה.

[251] **סד"ט – תה"ש** רוצה להחמיר בנמצא על בנין מחובר, כיון שהוא מקבל טומאת נגעים, לשיטת התוספות והרא"ש. ובספר **כו"פ** חולק על זה, דבלאו הכי הרז"ה חולק על התוספות, וגם דאין נגעי בתים נוהג אלא בארץ ישראל, ועוד כמה חלוקים שצריך עצים ואבנים ועפר בכל אחד מהכתלים, וכמבואר במסכת נגעים.

(6) טומאת משא (כתם ע"ג דבר שאמק"ט שמונח על דבר שמק"ט)

סד"ט (הובא בפת"ש יז) – אע"ג דקיי"ל שאם נמצא כתם על דבר שאינו מקבל טומאה טהורה, מ"מ אם אותו דבר שנמצא עליו הכתם מונח על דבר המקבל טומאה, כיון שהדבר המונח למטה נטמא משום משא לפיכך גם האשה טמאה.
פרי דעה – אין דבריו נכונים שמסתימת הפוסקים מוכח שאף בזה האשה טהורה. **וכ"פ טה"ב** (עמ' תל) **וכ"ד רוב האחרונים** (כמובא שם).

3. גודל הכתם (תליה בכינה). סעיפים ה-ח

א. עיקר הדין. סעיף ה

נדה נח,ב – משנה. הרגה מאכולת (כינה) - הרי זו תולה בה. עד כמה תולה? **רבי חנינא בן אנטיגנוס** אומר: עד כגריס (חצי גרגיר) של פול, ואע"פ שלא הרגה. **גמרא**. 'הרגה מאכולת'. הרגה - אין, לא הרגה - לא. מתני' מני? רשב"ג היא, דתניא, הרגה - תולה, לא הרגה - אינה תולה - **דברי רשב"ג, וחכ"א**: בין כך ובין כך - תולה. אמר רשב"ג: לדברי אין קץ, ולדברי חברי אין סוף. לדברי אין קץ - שאין לך אשה שטהורה לבעלה, שאין לך כל מטה ומטה שאין בה כמה טיפי דם מאכולת. לדברי חברי אין סוף - שאין לך אשה שאינה טהורה לבעלה, שאין לך כל סדין וסדין שאין בו כמה טיפי דם. אבל נראין דברי ר' חנינא בן אנטיגנוס מדברי ומדבריהם, שהיה אומר: עד כמה היא תולה - עד כגריס של פול, ולדבריו אנו מודים.

ב"י – הלכה כרחב"א וכ"פ כל הפוסקים. => אפילו לא הרגה כינה, תולה בכינה עד שיעור גריס.

שם – **אמר רב הונא**: כגריס - אינה תולה, פחות מכגריס - תולה. **ורב חסדא אמר**: כגריס - תולה, יתר מכגריס - אינה תולה.

תרומה – הלכה כרב הונא.
רשב"א – ואע"ג דבעלמא קיימא לן כר"ה לגבי רב חסדא דרביה הוא, הכא קיימא לן כרב חסדא דקאי כרבי יוחנן, דאמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן כל שיעורי חכמים להחמיר חוץ מכגריס של כתמים (חולין נה,א). **וכ"פ רא"ש, רמב"ם, סמ"ג, טור ושו"ע**.

רי"ו – כתמים ששיעורן כגריס אין זה בכלל מה שהחמירו בנות ישראל על עצמן מטיפת דם כחרדל, כי לא החמירו אלא בדם היוצא מגופה אבל לא בכתמים דרבנן, וכן הסכימו כל הפוסקים, ע"כ. **וכ"כ הרמב"ם, הובאו בב"י סו"ס קפג**.

* **ראב"ד** – אינה תולה במאכולת אלא כתם אדום. **וכ"כ סד"ט ופת"ש יב**.

ב. האם גריס הוא מדין תליה או מדין שיעור (ידוע שבא מגופה). משה"ט א,7

סד"ט וכו"פ – מה שאינו מטמא בפחות מכגריס זהו משום דתלינן שבא ממאכולת, אבל כל שהוא ודאי מגופה וחזקת אותו מקום שבדוק ממאכולת (כמבואר בנדה יד,א) שוב אין לתלות במאכולת ומטמא אף במשהו. **וכ"פ חכ"א, ערוה"ש ומשה"ט**.

מעיל צדקה – כל שהוא פחות מכגריס ודאי לא גזרו רבנן, דעל כיוצא בזו לא היתה גזירתם אע"ג דודאי מגופה אתיא, כל שאינו ע"י בדיקה (כמבואר לקמן בדין עד הבדוק) אלא מציאת כתם. **וכ"ד תה"ש, אורח מישור, חת"ס וכ"פ דר"ט, טה"ב** (ח"א עמ' יא) **ואג"מ** (יו"ד ח"ג,מו,ב). וכן נראה להלכה שספק דרבנן לקולא. **וכתב אג"מ** – ולכן אף במדינות שלא מצוי שם מאכולות כמו במדינתנו טהורה.[252]

ג. שיעור גריס. סעיף ה

נגעים ו,א – גופה של בהרת כגריס הקלקי (שם מקום) מרובע מקום הגריס תשע עדשות מקום עדשה ארבעה שערות נמצאו שלשים ושש שערות.

וכתבו הפוסקים שהוא שיעור גריס לדיני כתמים, **כ"כ רמב"ם, רשב"א, אגור, טור וכ"פ שו"ע**.

ראב"ד – כיון שלא הזכירו פול של מקום פלוני ולא פול הבינוני אלא כגריס של פול סתם, הילכך משערינן בכל פול שיזדמן לנו ואפילו הוא גדול (דאמרינן דאפשר יש כינה יותר גדולה. ט"ז) שהרי אמרו 'כל שיעורי חכמים להחמיר חוץ מגריס של כתמים להקל'. **כ"כ רמב"ן, רשב"א, הג"מ, טור ושו"ע**.[253]

באחרונים נאמרו כמה דעות לגבי שיעורו במידות שלנו, י"א **18** מ"מ (מסגה"ש. וכ"כ משה"ט בדעת החזו"א), י"א **19** מ"מ (דר"ת. וכ"פ דר"ט וספר פוע"ה יג,ד), י"א **20** מ"מ (לחו"ש. וכ"כ אבנ"ש בדעת החזו"א. וכ"פ טה"ב, אבנ"ש ומשה"ט), וי"א **21** מ"מ (חת"ס וגר"ח נאה). קוטר של מטבע של 10 אגורות הוא 21 מ"מ.

ד. מקום הכתם. סעיף ו

רשב"א – הא דבעינן שיעורא בין בכתם הנמצא על חלוקה בין בכתם הנמצא על בשרה. **כ"כ ראב"ד, רמב"ן ורי"ו, וכ"פ ב"ח ושו"ע**.

---

[252] ואף לדעת המחמירים אפשר לומר שבימינו שיעור כתם הוא גריס, ע"פ טעם החת"ס שכתב – ואף דהוא שיעור גדול הרבה ולא נמצא כן דם מאכולת בזמנינו נ"ל הטעם משום דתחלת גזירת כתם היה משום חומרא דטהרות ולא פלוג רבנן וטמאו אותה גם לבעלה שלא תהיה חוכא האשה טמאה נדה לטהרות וטהורה לבעלה, וכיון שנאסר במנין אע"פ שבטל טעם טהרות מ"מ הגזירה לא בטלה ועדיין אסורה לבעלה וכיון שכל עצמה לא נאסרה לבעלה אלא מתקנת חכמים הראשונים אין לנו לטמא אותה אלא בשיעור כתם שבזמניהם שהיה מאכולת גדולה מצויה אע"פ שבזמנינו אין נמצא. הובא בפת"ש י.

[253] **יראים** סי' קצ"ב כתב דאנן לא בקיאין בשיעור הגריס הילכך צריך ליזהר בכתמים לפי שקול הדעת, שאין דם מאכולת רבה, ובענין שהוא רואה שאינו ראוי לתלות. **פת"ש ט** – ותימא על הפוסקים שלא הביאו כלל דבריו, ומצאתי בתשובת **בשמים ראש** שכתב ראיתי רבותי כולם משערים ואינם חשים בדבר. ע"כ. וכן פשוט למעשה.

סד"ט (הובא בפת"ש ט) – **אם הדם נצרר במקום אחד איך משערין** אם כמו שהוא עתה שהוא פחות מכגריס או צריכין להחמיר לשער כמו שהיה מתפשט כצבע בעלמא והיה יותר מכגריס וטמאה, וני"ל דאין אנו צריכים לשער רק כמות שבא לפנינו וה"ה איפכא היכא שבא לפנינו כתם וראינו ש**גוף הכתם פחות מכגריס רק סביבו הוא התפשטות לכלוכו** של גוף הכתם שנצטבע מגוף הכתם אפ"ה טמאה וכך הוא מדות חכמים בלא פלוג, מיהו י"ל דהכל לפי ראות עיני המורה אם הדם צבור במקום אחד הרבה דייניך ליה כאילו נתפשט.

רמב״ם – כתם הנמצא על בשרה אין לו שיעור. **הג״מ** – **רבינו שמחה** כתב כדברי המחבר שאפילו פחות מכעין חרדל טמאה שכל הגוף כבדוק הוא אצל דם מאכולת, ובבשרה אמרינן ספק טמא ספק טהור טמא (וסובר ז״ל דכל פחות מכשיעור ספיקא הוא. מ״מ). **וכ״פ רא״ש וש״ך**.[254]

ה. צירוף כתמים קטנים לשיעור 'גריס ועוד' וצורת הכתם. סעיפים ח,ט

נדה נט,א – טפין טפין - אין מצטרפין.
נדה נח,א – בעי רבי ירמיה: כשיר (עגול כצמיד) מהו, כשורה מהו, טיפין טיפין מהו[255], לרוחב ירכה מהו? ת״ש: על בשרה ספק טמא ספק טהור - טמא. על בשרה - מאי לאו כי האי גוונא? לא, דלמא דעביד כרצועה.[256]

רשב״א – הא דקאמר דעביד כרצועה דיחויא הוא ולא סמכינן עליה, **וכ״ד ראב״ד והראשונים** ז״ל, והלכך טיפין טיפין טמאה. **וכ״כ רא״ש**.

=> בדף נט,א כתוב שטיפין טיפין אין מצטרפין לשיעור 'גריס ועוד' וטהורה, ומצד שני בדף נח,א כתוב שהרואה טיפין טיפין טמאה. ונחלקו הראשונים ביחס שבין הגמרות:

תוס׳ – הא דאמר (נט,א) טיפין טיפין אין מצטרפין היינו על הבגד, והכא (נח,א) מיירי על בשרה, דיש יותר לתלות בדם מאכולת על הבגד מעל בשרה. **וכ״פ ראב״ד, טור, והרשב״א למעשה, וכ״פ ב״ח**.
רשב״א (בפירוש הגמרא אך לא למעשה) – ונ״ל דהכא (נח,א) לא בטיפין קטנים לענין צירוף קא מיבעיא ליה אלא בטיפין גדולים כגריס ועוד, והכי קא מיבעיא ליה אם צורתן מוכחת עליהם שלא מגופה אתו או לא ובריית׳ דלקמן בטיפין קטנים ולענין צירוף, ותדע לך דאכתי לא איירי כלל בשיעורי כתמים אלא באיזה מקום ובאיזה ענין נחוש להם ועלה קא בעי רבי ירמיה טיפין טיפין מהו לרוחב ירכה מהו ובשמעתין דלקמן הוא דאיירינן בשיעורין והתם הוה ליה למיבעי, ולפי מה שפירשנו אין הפרש בין בשרה לבגדיה וכאן וכאן אין מצטרפים.[257] **וכ״כ רבינו יונה**[258] **ושו״ע** (בסתם ובי״א כתב כדעת התוס׳).
רא״ש – הא דאמרינן בשילהי פירקין טיפין טיפין אין מצטרפין היינו על הבגד דאיכא לספוקי בכל טיפה וטיפה בדם מאכולת אבל על בשרה לא תלינן בדם מאכולת אלא דמספקינן בכשיר וכשורה וטיפין טיפין משום דאי נפל מאותו מקום לא עביד דנפיל בכהאי גוונא. **וכ״פ רמב״ם וש״ך**.

=> **מוסכם** שטיפין טיפין שעל בגדה לא מצטרפין לגריס ועוד, וטהורה[259], **ונחלקו** לגבי טיפין טיפין שעל בשרה, **לתוס׳, ראב״ד וטור** - מצטרפין, **לרבינו יונה ושו״ע** - לא מצטרפים, **והרא״ש והרמב״ם** - לא תולים בדם מאכולת וטמאה בכלשהו.

---

[254] נחלקו בדעתם מה הדין **כשהכתם על בגדיה ועל גופה (פת״ש יד):**
ב״י – ומיהו הני מילי כשנמצא על בשרה בלבד אבל אם נמצא על בגדיה ובשרה כאחד כתב (הרמב״ם בפ״ט הלכה כג) שתולה בכל מה שיש לה לתלות. **וכ״פ סד״ט**.
חוו״ד – על בשרה ועל חלוקה טמאה בכל שהוא לרמב״ם.
[255] **רא״ש** – 'כשורה' היינו טיפין עשויין כשורה דאי בלא טיפין היינו כרצועה. וטיפין טיפין היינו עשויין בשינוי, כלומר שהם מעורבים ואינם לא כשיר ולא כשורה. **ורשב״ם פירש** כשורה היינו הרבה שורות כזה וטיפין איכא לפרושי עשויים כשורה או כשיר.
[256] לאורך הירך דהיינו אורחיה כשנופל ושותת נעשה כרצועה. רש״י.
[257] המשך דבריו – ומכל מקום לראשונים שומעין להחמיר ועל בשרה אפילו טיפין קטנים מצטרפין.
[258] רבינו יונה הקשה דמכל מקום מדקתני בברייתא טיפין טיפין אין מצטרפין משמע ודאי דאטרופי הוא דלא מצטרפי הא איכא בחד מינייהו כגריס ועוד טמאה (וא״כ למה הגמרא בנח,א הסתפקה) והוא מתרץ לה דהתם (נט,א) בטיפין שעל בגדיה שהבגד עשוי להתהפך אילך ואילך ואפשר שיטפטף הדם במקומות הרבה ממנה כפי מה שהוא מתנועע ומתהפך משא״כ בבשרה.
[259] **פת״ש טז** – עי׳ **בינת אדם** לענין **כתם הנמצא על בית יד של נשים על מקום הקמטים** אי הוי כטיפין טיפין או נאמר שמצטרף וכתב דאם אינו תפור פשוט דאינו מצטרף כי כל קמט עומד לעצמו ואפי׳ אם תפורים צ״ע דעכ״פ יש אויר ביניהם. **ערוה״ש** – אפילו אין הקמטים תפורים הכתם מצטרף דאטו דין זה שלא יהיו טפין טפין הלכה למשה מסיני הוא, והרי הטעם הוא משום דאמרינן אילו היה מגופה בודאי היה כולו כאחד דלא שכיח שיפול הדם טיפין טיפין אבל כאן שהקמטים ביחד ומחוברים זה לזה אמרינן שכשיש יותר מכגריס ודאי שנפל הדם במקום זה ולכן אין להקל בזה. **וכ״פ שבה״ל וטה״ב** (עמ׳ תג).

*** צורת הכתם**

לפי כל הדעות לעיל יוצא שאם ראתה כתם בגודל גריס ועוד, אע״פ שהוא בצורה שאילו נטף מהגוף לא היה נראה כך - טמאה, **וכ״פ טור ושו״ע ט**. ובפשטות אין חילוק בזה בין בגדה לבשרה, ומה שכתב השו״ע ׳בשרה׳ הוא לאו דוקא, שהרי הראשונים לא חילקו בזה, **וכ״כ לחו״ש, גר״ז, לבנון נטע, בדי השלחן, צ״צ וטה״ב** (עמ׳ תו).[260]

ולגבי כתם פחות מגריס ועוד, **כתב סמ״ג** – אין חילוק בין שיהיה הכתם עגול בין שיהא משוך וארוך לעולם טהור אם אין בו כגריס ועוד (כדמוכח מהמשנה נח,ב[261]). **וכן סתם בשו״ע ה**.

ה. תליה בפשפש. סעיף ז

נדה נח,ב – משנה. מאכולת הרי זו תולה בה... **רבי חנינא בן אנטיגנוס** אומר: עד כגריס של פול, ואע״פ שלא הרגה. **גמרא**. תניא, הרגה - תולה, לא הרגה - אינה תולה - דברי רשב״ג, וחכ״א: בין כך ובין כך - תולה. **ולרבנן** דאמרי תולה (אפילו לא הרגה), עד כמה? אמר ר״נ בר יצחק: תולה בפשפש - ועד כתורמוס.[262]

רא״ש – אע״פ דאין הלכה כרבנן מיהו אם הרגה פשפש או הריחה ריחו תולה עד כתורמוס דהוי כנתעסקה בכתמים. **וכ״פ שו״ע**.

*** תליה בפשפש במקום שהוא מצוי**

רא״ש – אבל מסתמא לא תלינן ביה משום דלא שכיח, ע״כ. ומשמע שבמקום שהוא שכיח תולה בו, **וכ״כ הרשב״א** – מקומות יש שרחש הפשפש מצוי בהם ובאותן מקומות תולה האשה בכתמיה עד כתורמוס ואינה טמאה עד שיהא בשיעורו כתורמוס ועוד.[263] **וכ״כ רי״ו**.[264]

הרמב״ן והרמב״ם לא הזכירו מה הדין במקום שפשפש מצוי, ונחלקו בדעתם:

מ״מ – ואפשר דבכל גווני פליגי וקיי״ל כרחב״א, והטעם כיון דפשפש זה כל המוללו מריח בו לא תלינן שנהרג ולאו אדעתה (אפילו במקום שהוא מצוי). **וכ״פ ב״ח**.

ש״ך – אפשר דלענין הסברא מודים (הרמב״ן ורמב״ם) דהיכא שהוא מצוי תולין בו ולא דברו מזה, ועוד, דבכתמים שומעים להקל. **וכ״פ ט״ז**.

---

[260] אמנם בדר״ט (עמ׳ 43) כתב שדוקא בבשרה, אך כתם שנמצא בצורה כזאת בבגדה טהור.

[261] נדה נח,ב – משנה. עד שהוא נתון תחת הכר ונמצא עליו דם, עגול - טהור, משוך - טמא, דברי ר״א ברבי צדוק. גמרא נט,א. איבעיא להו: מי פליגי רבנן עליה דר״א ברבי צדוק, או לאו? ת״ש, דאמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי אליעזר ברבי צדוק. הלכה - מכלל דפליגי, שמע מינה. => נחלקו דוקא לגבי מראה משוך ע״ג עד, אך בסתם כתם שנמצא על הבגד לא נחלקו, ולכו״ע אפילו משוך טהור.

[262] תורמוס – כמין קטנית עגולה ורחב כמעה קטנה.

[263] **שם** – ת״ר: פשפש זה, ארכו כרחבו, וטעמו כריחו, ברית כרותה לו - שכל המוללו מריח בו. **ב״י** – משמע דאינה תולה בפשפש אלא אם כן הכתם ארכו כרחבו אבל אם הוא ארוך וצר לא והשתא קשה למה לא הזכיר הרשב״א כן דאינה תולה בפשפש אלא אם כן היה הכתם ארכו כרחבו ושמא י״ל שהוא ז״ל סובר שברייתא זו אליבא דחכמים היא שנויה דסברי דבאתרא דשכיח קצת תלינן דכיון דלא שכיח טובא צריך הוכחה שהכתם יהיה ארכו כרחבו אבל באתרא דשכיח טובא אפילו אין ארכו כרחבו תלינן לדברי הכל וכיון דקיי״ל כרבי חנינא דאין תולין אלא באתרא דשכיח טובא ליכא לפלוגי בין ארכו כרחבו לאין ארכו כרחבו. **וכ״פ הט״ז**.

[264] עיין בב״י שהסתפק אולי כוונת הרא״ש כשאמר ׳לא שכיח׳ היינו לא שכיח שיהיו מצויים קרוב לאדם ואפילו במקומות שהם מצויים.

4. כתם ע''ג בגד צבעוני. סעיף י

א. עיקר הדין

נדה סא,ב – ת״ר, בגד צבוע - מטמא משום כתם, **רבי נתן בר יוסף אומר**: אינו מטמא משום כתם, שלא תקנו בגדי צבעונין לאשה אלא להקל על כתמיהן. תקנו? מאי תקנינהו? אלא שלא הותרו בגדי צבעונין לאשה אלא להקל על כתמיהן. הותרו - מכלל דאסירי? אין, דתנן (סוטה מט,א): בפולמוס של אספסינוס[265] גזרו על עטרות חתנים ועל האירוס (מן כלי זמר). בקשו לגזור על בגדי צבעונין, אמרי: הא עדיפא - כדי להקל על כתמיהן.
רש״י ׳להקל על כתמיהן׳ – שאין הכתם ניכר בו כמראה דם גמור.

רמב״ן – הלכה כת״ק שמטמא. **וכ״כ הג״מ בשם ראב״ן ורבינו שמחה, וכ״פ דגמ״ר** (הובאו בפת״ש).
רמב״ם, רשב״א[266]**, רא״ש וטור** – הלכה כר׳ נתן שאינו מטמא, שבכתמים שומעים להקל. **וכ״פ שו״ע ורמ״א**.

מעיל צדקה – כל הצבעים של בגדי צבעונים מצילים מן הכתמים ואע״פ שנראה מפרש״י, שכתב ׳אין הכתם ניכר׳, שזהו דוקא בבגד אדום, אולם בפרק כל היד יז,א אמרינן שאין בודקים (לכתחילה) אלא בעד לבן, ופירש רש״י שאין הדם ניכר יפה אלא בעד לבן. **וכ״כ שועה״ר, רש״ק, חכ״א טה״ב** (עמ׳ תי) **ודר״ט**.

ב. בגד מנומר. פת''ש כ

כאשר חלקו של הכתם על הלבן וחלקו על הצבוע, נחלקו אם הכתם שעל הצבוע מצטרף:

מעיל צדקה – אין הכתם שעל הצבע מצטרף. **וכ״פ סד״ט, חכ״א, דר״ט וטה״ב**.
חוו״ד – מצטרף. **וכ״פ תפארת צבי ותשובה מאהבה**.

אמנם כאשר **הכתם מתפשט על שני חלקים לבנים וחלק צבוע ביניהם**, אפילו לסוברים שהצבוע אינו מצטרף, מ״מ מצרפים את שני המקומות שעל הלבן. **כ״כ מעיל צדקה, סד״ט וחכ״א**.

ג. לבישת בגד צבעוני

רמב״ם – תקנו חכמים שתלבש האשה בגדי צבעונין כדי להצילה מדין הכתמים. **ב״י** – ותמיהני דהא בגמרא מקשינן לרבי יונתן דאמר הכי, תיקנו מאן תקנינהו ושני אלא שלא הותרו בגדי צבעונין לאשה אלא להקל על כתמיהם, ואפשר שגירסא אחרת היתה לו בגמרא או שהוא סובר דכיון דלא אידחי מאי דאמר תיקנו אלא משום דלא ידיע מאן תקנינהו השתא דבפולמוס של אספסיינוס נשאו ונתנו חכמים בבגדי צבעונין איכא למימר דאז תיקנום.
רמ״א – תלבש האשה בגדי צבעונין כדי להצילה מכתמים (לא ברור אם כתב את זה כתקנה או עצה).

---

[265] בזמן מלחמתו של אספסיינוס נגד היהודים, שנסתיימה בחורבן בית המקדש.
[266] בתורת הבית הקצר כתב שהמחמיר בדברים אלו תבא עליו ברכה.

*** לבישת בגד צבעוני המהודק לגוף**

חת"ס – זה דוקא בבגד שעל החלוק אבל ללבוש חלוק וכתונת צבועים סמוך לגוף ממש לטהר כתמים מנא לן. **הובא בפת"ש כא**.
טה"ב – מסתמות כל הפוסקים נראה שאין חילוק בזה בין בגד עליון לתחתון, **וכ"פ שואל ונשאל, מהרש"ם, דר"ט ורוב ככל האחרונים**.

*** בגד צבעוני בשבעה נקיים לאישה הרגילה בכתמים המתקשה להיטהר לבעלה**[267]

מראה יחזקאל – ללבוש בגדי צבעונים להצילה מכתמים, לא התירו הפוסקים דבר זה אלא באשה שעומדת בחזקת טהרה מה שאין כן באשה שבחזקת טומאה (בשבעה נקיים) דהא בעינן ספורים לפנינו והויא כמבטל איסור לכתחילה. **וכ"פ לבושי מרדכי ועמודי כסף** (הובא בפת"ש כב).
ברית יעקב – הדבר פשוט להתיר, ולא דמי כלל להא דקיי"ל אין מבטלין איסור לכתחילה שדוקא כשהאיסור ידוע בבירור אין מבטלין, ולכן יכולה גם לכתחילה ללבוש בימי ליבונה, ואפילו בשלשת הימים הראשונים אינה חוששת. **וכ"כ זכרון יעקב, רע"א, מהרש"ם, אג"מ, בדי השלחן, משה"ט יא,ד טה"ב** (ח"א עמ' תטז).
נהרי אפרסמון – אין זה מבטל איסור לכתחילה, אמנם בשלשה ימים הראשונים של השבעה נקיים לא תעשה כן. **וכ"כ שערי דעה וזכרון יהודה**.

5. מקום הכתם. סעיפים יא-טו

טור ושו"ע יא (ע"פ הגמרא המובאת לקמן) – לא בכל מקום שימצא שם כתם טמאה אלא במקום שאפשר שבא שם מן המקור.

טה"ב (ח"א עמ' תלד) – נראה שהנשים בזמנינו שהולכות בתחתונים המהודקים לגוף, אם יודעות שלא בה הכתם עליהן בשעת לבישה או בשעת פשיטת התחתונים הרי היא טהורה. **וכ"כ בדי השלחן**.

א. על בשרה. סעיף יא

נדה נז,ב – משנה. הרואה כתם על בשרה, כנגד בית התורפה (המקום המבוזה)[268] - מטמאה, ושלא כנגד בית התורפה - טהורה. על עקבה ועל ראש גודלה[269] - טמאה. על שוקה (רגלה) ועל פרסותיה (כפות רגליה), מבפנים (במקום שהרגלים או כפות הרגלים פונות זו לזו) - טמאה[270], מבחוץ - טהורה, ועל הצדדין מכאן ומכאן - טהורה. **וכ"פ טור ושו"ע**.

---

[267] שאם לא רגילה בכתמים, נהגו ללבוש לבנים, כמבואר לקמן בסימן קצו.
[268] ומקורו מיוונית שקוראים לדבר שאינו הגון תורפי (תוס' יו"ט בשם ערוך).
[269] **רשב"א** – הרואה כתם על עקיבה ועל רגלה ואפילו בראש גודלה טמאה. **ב"י** – ונראה מדברי הרשב"א דלרבותא נקט על ראש גודלה וכל שכן לשאר (גב) הרגל. **וכ"פ הרמ"א. ב"ח** – ונראה דראש גודלה לרבותא נקט דמי מכוונא לראש גודלה וכל שכן כל גב הרגל שכנגד גודלה אבל שאר גב הרגל לצד חוץ וכל שכן בנמצא אשאר ראשי ד' אצבעות טהורה דאפילו דבהדי דפסעה לא עביד דמתרמי אלא על גב הרגל כנגד הגודל בלבד והכי משמע מלשון הרשב"א... ודלא כדמשמע מבית יוסף דבכל שאר רגליה קא מטמא. **ט"ז** – אין להקל למעשה, כיון שכבר הורה זקן ב"י ורמ"א. אבל זה נראה להקל באם נמצא על שאר האצבעות של הרגל חוץ מן הגודל ואפשר שגם הב"י מודה בו, כיון שהוא רחוק מצד פנים.
[270] נדה נח,א – מבפנים עד היכא? אמרי דבי רבי ינאי: עד מקום חבק. איבעיא להו: מקום חבק כלפנים או כלחוץ? ת"ש, דתני רב קטינא: עד מקום חבק, וחבק עצמו כלפנים. רב חייא בריה דרב אויא מתני לה בהדיא, אמרי דבי רבי ינאי: עד מקום חבק, וחבק עצמו כלפנים. ע"כ. כתב הרמב"ם – מבפנים הם המקומות הנדבקות זו בזו בעת שתעמות ותדבק רגל לרגל ושוק לשוק. וכ"כ הטור (ולא כפירוש רש"י והערוך, לפי שדבריו של הרמב"ם מיושבים יפה. ב"י). ב"י – ונראה דמקום חבק קרי למקום המדובק ממש וחבק עצמו היינו מקום גבול סוף מקום חבק מצד זה ומצד זה שהוא נראה מבפנים ומבחוץ.

*** לא חוששים שמא העבירה את הדם בידיה ממקום למקום**

נדה נח,א – על עקבה ועל ראש גודלה טמאה וכו׳. בשלמא עקבה - עביד דנגע באותו מקום, אלא ראש גודלה מאי טעמא? וכי תימא: זימנין דנגע בעקבה, ומי מחזקינן טומאה ממקום למקום? והתניא: היתה לה מכה בצוארה שתוכל לתלות - תולה[271], על כתפה שאינה יכולה לתלות - אינה תולה, ואין אומרים שמא בידה נטלתו והביאתו לשם! אלא: שאני ראש גודלה, דבהדי דפסעה עביד דמתרמי. **וכ״פ טור ושו״ע** ומוסכם.

*** מצאה כתם בידיה**

נדה נח,א – ולא מחזקינן טומאה ממקום למקום? והתניא: נמצאת על קשרי אצבעותיה - טמאה, מפני שידים עסקניות הן. מאי טעמא - לאו משום דאמרינן בדקה בחד ידא ונגעה באידך ידא (בגב היד)? לא, שאני ידה - דכולה עבידא דנגעה (אפילו בגב היד).

רשב״א בשם רבו – <u>דוקא כשבדקה עצמה ולא נטלה ידיה</u> אח״כ אבל מן הסתם לא מפני שאינה עשויה ליגע שלא במתכוין במקום התורפה שנזהרת בכך שלא ללכלך ידיה. **וכ״כ רי״ו**.
רמב״ן ורמב״ם – כתבו הברייתא כפשטה <u>ולא חילקו</u>, **וביאר מ״מ** – ואני אומר שכן בדין שאפילו תאמר שאין היד נוגעת בלא כוונה באותו מקום מכל מקום נוגעת היא במקומות מן הגוף שאפשר בשעת נגיעתה באותו מקום ניתז הדם מן המקור על ידיה דאי לא תימא הכי לא הוה שתקה ברייתא מלפרושי, וכן עיקר להחמיר. **וכ״פ טור ושו״ע**.[272]

*** זקפה עצמה ומצאה כתם מעל מקום התורפה**

נדה נז,ב – מחגור ולמעלה - כגון דאזדקרה (זקפה עצמה לאחוריה); על בשרה - ודאי מגופה אתאי, דאי מעלמא אתאי - על חלוקה איבעי ליה אשתכוחי.

רשב״א וטור – נזדקרה... טמא בכל מקום שתמצאנו <u>בין מלפניה בין מלאחריה</u>. **ב״י** – ופשוט, דכיון דאזדקרה כך אפשר שנטף מאחריה כמו מלפניה. **וכ״פ שו״ע**.

<u>ב. על בגדה. סעיפים יב-טו</u>

חכמים דיברו על הבגדים שהיו בימיהם, אך **בבגדים של ימינו** החששות לקמן לא קיימים, והכלל הוא שאם אפשר שבא מן המקור טמאה ואם לא טהורה (כמובא בפת״ש כו בשם סד״ט ופנים מאירות).

נדה נז,ב – **משנה**. ראתה על חלוקה, מן החגור ולמטה - טמאה, מן החגור ולמעלה - טהורה.

רשב״א – כל שהוא למטה מן החגור <u>לא שנא כנגד בית תורפה לא שנא מן הצדדים</u> <u>לפי שחלוק עשוי להתהפך</u> ומה שלאחריה חוזר לפניה וכל שהוא למטה מן החגור פעמים שהוא מכוון כנגד בית התורפה, למעלה מן החגור טהורה

---

[271] אם נמצא דם כנגד תורפה יכולה לתלות במכה של צוארה שפעמים שמטה את צואירה לפניה ונופלדם המכה על תחתית חלוקה. רש״י.
[272] **סד״ט** – דדוקא מן הסתם חיישינן שמא נגעה בידה במקום דאפשר ליפול דם מן המקור אבל <u>אם אמרה ברי לי שלא נגעתי</u> באותן המקומות שאפשר ליפול שם דם מן המקור נאמנת ולא אמרינן דהוי מלתא דלא רמיא. גם נראה דאף לדברי המחמירים כהרמב״ם דכתם שעל בשרה א״צ שיעור מ״מ בנמצא על ידיה יש לסמוך על הפוסקים דאף על בשרה צריך שיעור דהא בלא״ה דעת הרשב״א בשם רבו דדוקא כשבדקה עצמה ולא נטלה ידיה אח״כ. **וכ״פ פת״ש וחכ״א**.

- דאי אפשר שנטף שם מן המקור. **וכ״כ הראב״ד** – כל למטה מן החגור טמאה מפני שהבגדים חוזרים הם בין שוקיה. **וכ״כ רמ״א יב**.

טור – נמצא כתם על חלוקה למטה מן החגור... טמאה, אפילו נמצא לצד חוץ. **ב״י** – נראה שהטעם מפני שהוא עשוי להקפל מה שבצד חוץ לצד פנים וא״כ אע״פ שנמצא לצד חוץ אינה ראיה דמעלמא אתא, דהא אפשר דמגופה אתא שנקפל מה שבצד חוץ לצד פנים ונטף שם מן המקור. **וכ״פ שו״ע יב**.

*** כתם על השרוול. סעיף יג**

נדה נז,ב – משנה. ראתה על בית יד של חלוק, אם מגיע כנגד בית התורפה - טמאה, ואם לאו - טהורה.

רשב״א – אם מגיע כנגד בית תורפה טמאה, כלומר והוא שיכול ליגע שם בשעה שהיא שוחה הרבה שמא שחתה ונגע ואם לאו טהורה ואין חוששין שמא נגעה בבית התורפה ואחר כך הביאתו שם. **וכ״פ שו״ע**.

*** בגד שמתכסה בו בשינה. סעיף יד**[273]

נדה נז,ב – משנה. היתה פושטתו ומתכסה בו בלילה, כל מקום שנמצא בו כתם - טמאה, מפני שהוא חוזר. וכן בפוליוס.[274] **גמרא נח,א.** היתה פושטתו וכו׳. תניא, אר״א בר׳ יוסי: דבר זה הוריתי בעיר רומי לאיסור. וכשבאתי אצל חכמים שבדרום אמרו לי יפה הוריתה.

רשב״א – אפילו לא כיסתה בו אלא ראשה בכל מקום שנמצא בו טמא מפני שהוא עשוי לחזור אילך ואילך ושמא נתהפך ונגע שם ואפליון (פוליוס) הוא מעפורת שמכסה בו ראשה בלילות. **ב״י** – ונראה דלדברי הרשב״א, דוקא כשמכסה ראשה בחלוק או באפליון כיסוי בעלמא ואינו מקושר יפה אבל אם קשרה בו ראשה יפה וכשנעורה מצאתו גם כן קשור יפה פשיטא שאינה חוששת לו דהא חזינן שלא נתהפכה ולא חזר אילך ואילך. **והרמב״ם** פירש שהוא אזור. **ופסק השו״ע** כשני הפירושים.[275]

*** זקפה עצמה (ראשה למטה ורגליה למעלה) ומצאה כתם מעל מקום התורפה. סעיף יב**[276]

שו״ע – אם נמצא על חלוקה בלבד מהחגור ולמעלה טהורה אפילו נזדקרה והגביהה רגליה ואפילו לא עברה בשוק של טבחים, שאילו בא מן המקור היה נמצא גם על בשרה.

*** כתם על בגד בעלה או בנה. פת״ש ב**

תוספתא נדה ו,יח – נמצא על בנה יושב בצדה הרי זו טמאה, מפני שמתהפך, ולא על בנה בלבד אמרו אלא על כל אדם, אלא שדברו חכמים בהווה. => משמע מהתוספתא שדוקא כשנמצא על בנה שיושב בצדה, אך אם לא ישב בצדה, טהורה, שלא גזרו על סתם כתם אלא כשנמצא על בגדה ולא על בגדי בנה או בעלה.

---

[273] לכאורה דוקא בעבר שהיו ישנים ערומים.
[274] סוג של בגד, ונחלקו לקמן מיד מה זה בדיוק.
[275] **רי״ו** – שתי נשים שכיסו ראשן בחלוק אחד, שתיהן טמאות, ואם אחת כיסתה והאחרת לא כיסתה אע״פ ששתיהן לבשו החלוק ונמצא הכתם למעלה מהחגור, אותה שכיסתה טמאה והאחרת טהורה. **וכ״פ שו״ע טו**.
[276] יתבאר לקמן בהרחבה בדין תליה, מפני שיש אומרים שטהורה רק אם עברה בשוק של טבחים, אמנם אין הלכה כדעה זו לכן המסקנה יותר שייכת לכאן, אך מכיוון שהסוגיה מובאת בדין תליה בגלל דברים נוספים שלומדים ממנה שקשורים לדיני תליה, כתבתי כאן רק את המסקנה להלכה מפני שלמעשה טהורה אפילו לא עברה בשוק של טבחים.

פנים מאירות – דוקא בבגד האשה גזרו על הכתמים אבל אם נמצא כתם בבגד האיש, ואפילו על חלוקו לאחר תשמיש, אין לו דין כתם, ע״כ. וק״ו אם יושב בצדה שטהורה. **ובפת״ש** תמה עליו, שהרי בתוספתא מפורש שטמאה, וכתב **בשואל ונשאל** – לע״ד כיון שלא הובאה (התוספתא) בש״ס דידן, לא נקטינן הכי, וכן מוכח מסתמות דברי הפוסקים. **וכ״פ בטה״ב**.

* עיין לקמן בדין עד הבדוק ושאינו בדוק, שהמוצאת כתם על בגדה **טמאה רק אם הבגד בדוק**.

6. תליה. סעיפים יא,טז-לב[277]

א. עיקר הדין

נדה נח,ב – משנה. ותולה בכל דבר שהיא יכולה לתלות; שחטה בהמה חיה ועוף, נתעסקה בכתמים, או שישבה בצד העסוקין בהן. ותולה בבנה או בבעלה. אם יש בה מכה, והיא יכולה להגלע ולהוציא דם - הרי זו תולה.
שם – ת״ר: עברה בשוק של טבחים, ספק ניתז עליה ספק לא ניתז עליה - תולה.

(1) אין תולים ממקום למקום. סעיף יא

נדה נח,א – ומי מחזקינן טומאה ממקום למקום? והתניא: היתה לה מכה בצוארה שתוכל לתלות - תולה, על כתפה שאינה יכולה לתלות - אינה תולה, ואין אומרים שמא בידה נטלתו והביאתו לשם!
טור ושו״ע – אין מחזיקין לתלות ממקום למקום.

(2) מכה. סעיפים טז,יח

רשב״א – אע״פ שעכשיו עלה עליה קרום ואינה מטפטפת אפילו הכי תולה בה שמא גלעה (התקלקלה והוציאה דם. ב״י) שלא מדעתה. **וכ״כ מרדכי, סמ״ג, תרומה ושו״ע יח**.[278]

רמב״ן ורשב״א – אם היתה פושטתו (את הבגד) ומתכסה בו בלילה באיזה מקום שנמצא בו תולה במכה להקל כדרך ששנינו לענין טומאה (נז,ב) היתה פושטתו ומתכסה בו בלילה בכל מקום שימצא בו דם טמאה מפני שהוא חוזר. **וכ״פ ראב״ד, טור ושו״ע טז**.

(3) בנה ובעלה. סעיף יט

רשב״א – אם נתעסקו בכתמים הרי זו תולה בהם לפי שהם רגילין ליגע בה[279] ובבגדיה לפיכך מן הסתם תולה בהן... והוא הדין למכת בנה ובעלה (שתולה בה). **וכ״פ רמב״ם, סמ״ג, תרומה. וכתב הרמב״ן** – אבל אם היו עסוקין בדם ולא נמצא בהם דם אינה תולה בהם. **וכ״פ שו״ע**.

---

[277] את שאר דיני תליה אשלים בע״ה בלי נדר. לא לשכוח את הט״ז ס״ק מא.
[278] נו״ב – אף דכאב אינו כמכה מ״מ לענין כתמים תולה בה שלא בשעת וסתה (אם יש לה וסת קבוע). הובא בפת״ש קפז,לד.
[279] משמע שתולה אף אם הכתם על בשרה. וכ״כ סד״ט בשם פרישה, חכ״א ופת״ש. ויש בזה חידוש מפני שלקמן יתבאר, שרק אם יש לה מכה תולה את הכתם שעל גופה, אך אם עברה בשוק של טבחים לא תולה.

מרדכי ושע"ד – אם אשה שכבה אצלה דינה כמו בנה או בעלה. **וכ"כ רמ"א**. **ט"ז** – הא דנקט ש"ס ופוסקים היינו משום דאלו מסתמא דרכן ליגע בה. **וכ"כ דרישה**.

ב. תליה בג' הימים הראשונים של השבעה נקיים. רמ"א קצו,י

(1) עיקר הדין

תרומה ומרדכי – אם סופרת ז' נקיים מסתברא משלשה ימים ואילך הכתמים טהורים אם יש במה לתלות במכה או בחבורה או בצפור ואינה סותרת, אבל צריכה לידע בודאי שפסק דם המקור לגמרי, לכך צריך שיהא ג' ימים הראשונים של ספירת נקיים טהורים לגמרי, ואם מצאה בהם כתם אע"פ שיכולה לתלות אינה תולה. **כ"כ הג"מ, תשב"ץ ואגודה**. **הובאו בב"י** ולא הביא שם שיש חולקים על זה. **וכ"פ רמ"א קצו,י**, וכן מנהג אשכנזים.
רשב"א – לבשה חלוק כשהיא נדה ולא בדקתו עכשיו ולבשתו בימי טהרתה או בספירת הנקיים שלה הרי זו תולה בנדתה. **ב"י** (עמ' קיג) – דע כשאמרו חכמים שתולה לא שנא בין אם היא טהורה לגמרי או שהיא בספירת ז' נקיים דבחזקת טהורה היא, ע"כ. וכך משמע משאר הפוסקים שלא חילקו (דר"מ[280]). ונראה שכך פסק **בשו"ע קצ,מא**, שכתב – תולה בהן ואפילו היא בספירת שבעה נקיים. וכן מנהג ספרדים (דר"ט,טה"ב,אבנ"ש).

דגמ"ר – אם **סופרת שבעה נקיים על כתם**, אם מצאה אחר כך כתם בג' ימים ראשונים יש להקל. **הובא בפת"ש י**.

*** כתם על בגד צבעוני ודבר שאינו מקבל טומאה**

עמודי כסף (הובא בפת"ש כב) – כתם בבגד צבעוני, יש לומר דבג' ימים ראשונים אין תולין.
מעיל צדקה (הובא בפת"ש קצו,יב) – דבר פשוט הוא להתיר בכתמים הנמצאים בבגדי צבעונים אפילו בתוך שלשה ימים ראשונים לספירתה, דלא משום דתלינן אלא שלא גזרו חכמים מעיקרא בבגדי צבעונים. **וכ"כ ברית יעקב, זכרון יעקב, וכ"פ טה"ב** (ח"א עמ' תטז).[281]

פת"ש יב – אם נמצא הכתם **על דבר שאינו מקבל טומאה** אף תוך ג' לא חיישינן לה, דלא מטעם תליה אתינן עלה.

(2) האם תולים במכה שידוע שמוציאה דם

דר"מ – ונראה לי דהא דלא תלינן במכה ג' ימים הראשונים דוקא במכה שאינו ידוע שמוציאה דם, אבל במכה שידוע שמוציאה דם נראה לי דתלינן בה אף ג' ימים הראשונים דהא אפילו רואות ממש תלינן במכה שידוע שמוציאה דם כדלעיל סימן קפ"ז כל שכן כתמים דרבנן. **וכ"פ בהג"ה קצו,י**.[282]

---

[280] אמנם כתב הש"ך לחלוק על זה – אין זה כדאי להקל, דהא בכמה מקומות מצינו כה"ג אפי' היכא שמקצת פוסקים מקילין ושאר פוסקים סתמו דבריהם ואמרינן ילמד הסתום מן המפורש כ"ש הכא שהמפרשים מחמירים, ועוד מי לנו גדול מסה"ת ומרדכי והג"מ וכ"ש שגם רבינו פרץ והאו"ח ותה"ד מסכימים לדבריהם וכ"פ האגודה ומ"ש בשם רשב"א כו' י"ל דהרשב"א מיירי אחר שלשה, ואפילו יחלוק הרשב"א בזה יחיד הוא נגד כל הני רבוותא בפרט שהן מחמירים.

[281] ודין לבישת בגד צבעוני בשבעה נקיים מבואר לעיל בדין כתם על בגד צבעוני.

[282] בדר"מ כתב – ומ"מ למעשה טוב להחמיר לכתחלה במכה עוברת בימים מועטים דאפשר ליזהר מיקרי, ע"כ. ולא כתב כך בהג"ה.

ש"ך חלק עליו ודחה את כל ראיותיו – מדתלו הפוסקים טעמא שצריכה שתדע בודאי שפסק דם המקור משמע דבג' ימים הראשונים שאינה יודעת בודאי שפסק דם מקורה בכל ענין לא תלינן במכה (זו אחת מראיותיו, ועיין בפנים לשאר הראיות). **וכ"כ ט"ז**.

(3) כשאי אפשר להזהר תולים אף בג' ימים

תה"ד – הא דכתבו התרומה והמרדכי... דג' ימים הראשונים של ספירת ז' נקיים צריכין טהורין לגמרי ואם מצאה בהם כתם אע"פ שיכולה לתלות אותו במכה או בחבורה אינה תולה, נראה דהיינו דוקא בכתם כגריס ועוד אבל פחות מכן אפילו תוך ג' ימים תולין במאכולת, דאין לך מטה שאין עליה כמה טיפי דם מאכולת. **וביאר דר"מ** – שספר התרומה החמיר משום דאפשר ליזהר, אבל במקום דאי אפשר ליזהר אין להחמיר, ולכן התיר בכתם בפחות מגריס שתלינן בכינה. **וכ"פ בהג"ה קצו,י**.[283] **וכ"מ מדברי או"ח בשם מהר"מ** (הובא בבדק הבית סוף סימן קצ) – אשה מוכת שחין דבר פשוט הוא שכתמיה טהורין כיון דשחיני וכיבי (פצעים) שבה ודאי מסקי דמא... ואפילו בשעת וסתה וכש"כ בימי ליבונה תלינן. **וכ"פ ב"ח, ש"ך וט"ז**.[284]

ג. מקום הכתם

נדה נז,ב – **על בשרה**, ספק טמא ספק טהור - טמא; **על חלוקה**, ספק טמא ספק טהור - טהור. ה"ד?... אב"א: מחגור ולמטה, ואב"א: מחגור ולמעלה. **אי בעית אימא** מחגור ולמטה - כגון שעברה בשוק של טבחים, על בשרה - מגופה אתאי, דאי מעלמא אתאי - על חלוקה מיבעי ליה אשתכוחי. על חלוקה - מעלמא אתא דאי מגופה אתא - על בשרה מיבעי ליה אשתכוחי. **ואיבעית אימא** - מחגור ולמעלה - כגון דאזדקרה (זקפה עצמה לאחוריה); על בשרה - ודאי מגופה אתאי, דאי מעלמא אתאי - על חלוקה איבעי ליה אשתכוחי, על חלוקה - מעלמא אתאי, דאי מגופה אתאי - על בשרה איבעי ליה אשתכוחי.

=> כתוב בברייתא שהמוצאת כתם על בשרה - טמא, אך אם מצאה על בגדה - טהור, והובאו שתי לישנות בביאור הברייתא:

1. **כשעברה בשוק של טבחים**, על בשרה - טמא, שרגלים לדבר וחזקה שבא מגופה, ולא תולה שבא מהשוק של הטבחים, אך על בגדה - טהור ותולה.
2. **כשזקפה את עצמה לאחוריה ומצאה כתם מעל מקום התורפה**, על בשרה - טמא, ועל בגדה - טהור, שאם בא מגופה הייתה צריכה לראות אף על בשרה.

(1) על בשרה. סעיף יא

*** עברה בשוק של טבחים וכיו"ב**

רשב"א, רמב"ן ורמב"ם – הלכה כשתי הלישנות. ולכן עברה בשוק של טבחים ומצאה כתם על גופה אינה תולה. וה"ה אם ינזדקרה, שאינה תולה. **וכ"כ הג"מ בשם רבינו שמחה וכ"פ שו"ע**.

---

[283] **אבנ"ש** – ובזמנינו שאין הכינים מצויות כלל ואפשר לנשים ליזהר, צ"ע, אמנם לפי מה שנבאר בדין הכתמים שעיקר הגזירה היא לטהרות ולא גזרו חז"ל אלא בכגריס ועוד, ומה שאסרו גם לבעלה זה מטעם לא פלוג, א"כ אין לנו לאסור כיום יותר ממה שאסרו חז"ל, וכיון שדין זה אינו אלא חומרא בעלמא, אין להחמיר בו יותר ממה שנתבאר בראשונים הנ"ל, **וכ"פ בשעורי שבט הלוי**.

[284] **אמנם רבינו פרץ** הגיה על דברי או"ח (הובא בבדק הבית שם) וכתב – הני מילי לאחר שלשה מליבונה אבל תוך שלשה לא תלינן.

ראב״ד – אף בנמצא על בשרה לבד אם יש לתלות תולה, שאין הלכה כלישנא קמא, אלא כלישנא בתרא.

רשב״א – אם נמצא אף על חלוקה תלינן דמעלמא אתא... דאע״ג דאשתכח אף על בשרה ליכא הוכחה דמגופה אתא. **וכ״פ רמב״ן, רמב״ם, טור ושו״ע**.[285]

*** תליה במכה**

נדה נח,א – תניא: היתה לה מכה בצוארה שתוכל לתלות - תולה, על כתפה שאינה יכולה לתלות - אינה תולה, ואין אומרים שמא בידה נטלתו והביאתו לשם.

רשב״א – אם יש לה מכה בגופה במקום שאפשר שנטף שם מאותה מכה הרי זו תולה במכתה ואפילו נמצא הכתם על בשרה לבד. **וכ״כ רמב״ם**. **וביאר ב״י** – והדבר מבואר בטעמו דמאי טעמא אמרינן דאינה תולה בשוק של טבחים משום דאי מעלמא אתא הוי ליה לאשתכוחי על חלוקה וכיון דלא אשתכח על חלוקה אמרינן מגופה אתא וטמאה, וא״כ היכא דאיכא מכה בגופה כי תלינן במכה אין הוכחה לטמא מדלא אשתכח על חלוקה דהא כיון דלא תלינן במידי דאתי מעלמא אלא בדבר שבגופה אפשר שבא הדם משם ולא נגע בחלוקה. **וכ״פ שו״ע**.

*** התעסקה בכתמים בידיה. סעיף יח**

רשב״א – כבר ביארנו למעלה שאם נמצא על בשרה לבד שאינה תולה בהן אלא אם כן נתעסקה היא ממש בהן ונמצאו על ידיה שהיא תולה בהן שהרי נתעסקה ממש בידיה בכתמים. **וכ״פ טור ושו״ע**.

ונחלקו בזה:

ט״ז – תולה אם נמצא על ידיה.

פרישה – נמצא דם על ידיה תולין הדם שבגופה בדם העסק ואמרינן דמהידים שנתלכלכו בהעסק בדם בא לשם שנגעו שם. **וביאר סד״ט** – אף אם נמצא גם על גופה תולה הדם שבגופה בדם העסק, דאע״ג דקיי״ל דלא מחזקינן לא טומאה ולא טהרה ממקום למקום, דוקא בענין שלא ידעה אם נגעה, או אפילו נגעה ולא ידעה אם נתלכך ידיה מדם שבמכה דהוי ספק ספיקא. **וכ״פ חכ״א ופת״ש**.

(2) על בגדה. סעיפים יב,יז

נדה נח,ב – ת״ר: לבשה שלשה חלוקות הבדוקין לה, אם יכולה לתלות - תולה, ואפילו בתחתון; אין יכולה לתלות - אינה תולה, ואפי׳ בעליון. כיצד, עברה בשוק של טבחים - תולה, אפילו בתחתון. לא עברה בשוק של טבחים - אף בעליון אינה תולה.

טור ושו״ע יב – עברה בשוק של טבחים טהורה אפילו נמצא לצד פנים. **ב״י** – דאפשר שניתז מבין רגליה.[286]

*** זקפה עצמה ומצאה כתם מעל מקום התורפה. סעיף יב**

למדנו לעיל שלכל הדעות טהורה, ונחלקו האם זה דוקא כשעברה בשוק של טבחים או אפילו כשלא עברה:

---

[285] סד״ט – אפילו חלוק שאינו בדוק. ואפילו שהכתם שעל חלוקה אינו נגד זה שעל בשרה מ״מ טהורה, לפי שדרך החלוק להתהפך. הובא בפת״ש כד.
[286] וכדתניא (נדה נח,ב) – לבשה שלש חלוקות וכו׳ רשב״א – אפשר שנקפלו בגדיה... אי נמי מלמטה מבין רגליה ניתז.

רשב״א – ׳ואיבעית אימא מחגור ולמעלה כגון שנזדקרה׳, כלומר שלא עברה בשוק של טבחים ונודע לה שנזדקרה... ׳על חלוקה׳, כלומר על חלוקה לבד טהורה, דאם איתא דמגופה אתא אף על בשרה איבעי ליה לאשתכוחי, ואם תאמר כיון דודאי נזדקרה נמצא על חלוקה לבד אמאי טהורה, דהא חזר השתא למעלה מן החגור כלמטה מן החגור? אפילו נמצא על חלוקה לבד ספיקו טמא, נראה לי דאיכא למימר כל שנזדקרה אי אפשר לדם לטפטף אלא שותת ויורד ונוגע פעמים אף בחלוק, אבל שלא יגע בבשרה אי אפשר. **וכ״פ מ״מ, רי״ו** (הובאו בש״ך) **ראב״ד ושו״ע**.
רמב״ם – שחטה בהמה חיה או עוף וכו׳ ונמצא דם על חלוקה טהורה ותולה בדברים אלו שמהן בא הכתם, נמצא הכתם על בשרה בלבד... אם נתהפכה וקפצה אפילו מחגור ולמעלה טמאה שאילו היה דם זה מן השחיטה או מן השוק היה לה שימצא על בגדיה, ע״כ. ומדויק מהרמב״ם שדוקא כששחטה תולה, אפילו כשהזדקרה. **וביאר מ״מ** – נראה שהוא ז״ל מפרש דכשנזדקרה הרי היא למעלה מן החגור כלמטה מן החגור. **וכ״פ רמב״ן**.

*** מצאה כתם למעלה מהחגור ולמטה ממנו. סעיף יז**

נדה נט,א – היו עליה טיפי דמים למטה, וטיפי דמים למעלה - תולה בעליון עד כגריס.
תוס׳ ורא״ש (דחו את פירוש רש״י) – ה״פ ׳למטה׳ למטה מן החגור ׳למעלה׳ למעלה מן החגור ׳תולה בעליון׳ אותו שלמטה נתלה בעליון דשמא כמו שעליון מעלמא אתי תחתון נמי מעלמא אתי... תולה תחתון בעליון כשהעליון עד כגריס, ומלמעלה למטה קחשיב, כשהעליון ג׳ גריסין או שני גריסין עד כגריס, שאז אין אנו תולין עליון בדם מאכולת אלא מעלמא אתי אז נתלה בו התחתון, ומיירי כשתחתון יותר מכגריס, אבל אם היה העליון כגריס אז לא יהיה התחתון טהור, שאין רגלים לדבר דאתא דם בה מעלמא שהרי העליון יש לתלותו בדם מאכולת, **והכי נמי תניא בתוספתא**. **וכ״פ שו״ע**.[287] וכתבו **טור ושו״ע** שתולה דוקא אם יודעת שלא נזדקרה.[288]

7. דיני עד ובגד הבדוק ושאינו בדוק[289]. סעיפים לג-לט,נד

א. עד הבדוק. סעיפים לג-לה

נדה יד,א – משנה. דרך בנות ישראל משמשות בשני עדים אחד לו ואחד לה... נמצא על שלו - טמאין וחייבין קרבן. נמצא על שלה, אותיום - טמאין וחייבין בקרבן. **גמרא**. וניחוש דלמא דם מאכולת הוא! **אמר רבי זירא** : אותו מקום בדוק הוא אצל מאכולת, **ואיכא דאמרי** : דחוק הוא אצל מאכולת (שאין מאכולת יכולה להכנס שם). מאי בינייהו? איכא בינייהו - דאשתכח מאכולת רצופה (מעוכה על העד), להך לישנא דאמר בדוק הוא - הא מעלמא אתאי, להך לישנא דאמר דחוק הוא - אימא שמש רצפה.[290]

רשב״א – האשה שבדקה עצמה בעד הבדוק לה ונמצא עליו דם אפילו טפה כחרדל בין עגול בין משוך טמאה ולא עוד אלא אפילו נמצא על הכתם מאכולת מעוכה טמאה ואין אומרים דם זה ממאכולת מעוכה זו היה ועד זה מעכו,

---

[287] סד״ט – צ״ע אם למעלה מהחגור מצאה הכתם על חלוקה ולמטה מן החגור מצאה על בשרה. ועוד כתב שדוקא אדום באדום תולה למטה בלמעלה, אבל שחור באדום לא.
[288] ש״ך – ואע״ג דלעיל סעיף יא אמרינן שאינה חוששת שמא נזדקרה שאני הכא שיש עוד ריעותא אחרת בכתם התחתון, וכולי האי לא מקילינן וכ״כ עט״ז.
[289] **ערוך** – בד הבדיקה נקרא עד, שפירושו סמרטוט, חתיכה של בלויי בגדים, ובלשון רבים עדים מלשון הכתוב (ישעיה סד,ה) : ״וכבגד עדים כל צדקתינו״. **תיו״ט** – עד מלשון עדות, שמעיד אם האשה נדה או לא, ולפי זה ברבים אומרים עדים.
[290] תוס׳ ׳דחוק הוא׳ – אין לפרש שאינה יכולה ליכנס אלא בדוחק ולפעמים נכנסת דא״כ הוה ליה למימר בסמוך ללישנא דדחוק הוא אימר איתרמויי איתרמי ולמה צריך להזכיר דשמש רצפה לכך י״ל בדוק הוא שאינה באה כלל סמוך לרחם מפני הזוהמא שיוכל השמש להכניס ודחוק הוא אצל מאכולת היינו דאינה נכנסת בשום פנים מאליה אלא שפעמים שמתקרבת לרחם כ״כ עד שהשמש מכניסה ומרצפה.

לפי שאותו מקום בדוק הוא אצל מאכולת.[291] וכן הדין וכן הטעם כשבדקה בו והניחתו בקופסא[292] ואחר שעה בדקה אותו ומצאה עליו דם כל שהוא בין משוך בין עגול. **וכ״פ רי״ו, טור ומ״מ, וכתב שכ״נ מהרמב״ם, וכ״כ שו״ע לג**.

=> הבודקת בעד ומצאה דם - טמאה, ולא חוששים שמא הדם בא ממאכולת, מפני שאין מאכולות מצויה באותו מקום. מוסכם שכך הדין בין בבדיקה פנימית ובין בקינוח. ועיין בהערה כדי להבין באיזה בדיקה וקינוח מדובר[293] (נחלקו מה הדין כשקינחה ומצאה מאכולת מעוכה[294]).

תליה

*** עד שהניחה תחת הכר או תחת הכסת. סעיף לד**

נדה נח,ב – משנה. עד שהוא נתון תחת הכר ונמצא עליו דם, עגול - טהור, משוך - טמא, דברי ר״א ברבי צדוק. **גמרא נט,א**. איבעיא להו: מי פליגי רבנן עליה דר״א ברבי צדוק, או לא? ת״ש, דאמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי אליעזר ברבי צדוק. הלכה - מכלל דפליגי, שמע מינה.

שו״ע (ומוסכם) – בדקה עצמה בעד הבדוק לה והניחתו תחת הכר או תחת הכסת, ולמחר נמצא עליו דם, אם משוך, טמאה, שחזקתו מהקינוח. ואם עגול, ואין בו כגריס ועוד, טהורה, שאין זה אלא דם מאכולת שנהרגה תחת הכר.[295]

*** עד שטחתו בירכה. סעיף לה**

נדה יד,א – אתמר, בדקה בעד הבדוק לה, וטחתו בירכה, ולמחר מצאה עליה דם, אמר רב: טמאה נדה.

רשב״א – בדקה בעד הבדוק לה ואח״כ טחתו בירכה או שהניחתו תחת הכר או תחת הכסת ולמחר נמצא עליו דם אם הכתם עגול ואין בו כגריס ועוד - טהורה, דתלינן במאכולת שמא מאכולת נתמעכה שם תחת הכר או הכסת או בירכה ואע״פ שהעד בדוק הוא חזקה אם דם קינוח היה, משוך היה, ואם משוך טמא. **וכ״פ רמב״ן ושו״ע**.

---

[291] ב״י – ואע״פ שרש״י פירש 'רצופה' מעוכה על העד רחוק מן העד קצת, הפוסקים לא חילקו בכך, ובפירוש כתב הרשב״א דנמצא מאכולת רצופה על הכתם טמאה.

[292] **ט״ז** – לא בא למעט אם הניחתו במקום מגולה דטהור אם נמצא לאחר זמן עליו דם, דזה אינו. וכ״כ הב״י בביאור דברי הטור, ועיין בב״י, ובט״ז שהתקשו בדברי הטור.

[293] לעיל בדיני הרגשה מבואר שנחלקו הפוסקים בדין בדיקה פנימית ובדין קינוח לאחר תשמיש, שי״א שחוששים שהאישה הרגישה ולעולם טמאה מהתורה אע״פ שאומרת שלא הרגישה, וי״א שזה דוקא כאשר לא ברור לה אם הרגישה אך אם ברור לה שלא הרגישה טמאה מדרבנן כדין כתם. ולגבי קינוח שלא לאחר תשמיש כולם מודים שטמאה מדרבנן, מפני שאין חשש שטועה בהרגשה. בנוסף לכך למדנו לעיל לגבי גודל הכתם המטמא, שנחלקו הפוסקים האם גודל הכתם נקבע מדין תליה או מדין שיעור, ונפסקה הלכה כדעת הסוברים שמה שאמרו חכמים לטהר כתם פחות מגריס זהו מדין שיעור ולא מדין תליה, ולכן אף אם אנו יודעים שהכתם ודאי בה מגופה, אם שיעורו פחות מגריס ועוד - טהורה, שעל כתם כזה לא גזרו חכמים.
א״כ צריך לברר האם מה שלמדנו כאן שאותו מקום בדוק אצל מאכולת ולא תולים בכינה זה דוקא כאשר יש חשש הרגשה, אך אם לא הרגישה טהורה בפחות מ'כגריס ועוד', כדין כתם אע״פ שודאי בא מגופה, או אף כשאין חשש הרגשה אמרו חכמים שלא לתלות בכינה באותו מקום, מפני שחכמים קבעו את שיעור הכתם דוקא במקום שהיה אפשר לתלות בזמנם בכינה, ולכן אע״פ שאנו מקילים בכתם שבא ודאי מגופה זה דוקא כאשר מצאה אותו על בגדה או גופה, אך אם מצאה בבדיקה (וברור לה שלא הרגישה) או בקינוח - טמאה מדרבנן בכלשהו.
ביבי״א ח״ח יו״ד טז,א משמע שרק כאשר יש חשש הרגשה אמרו שלא תולים בכינה אך בקינוח שלא לאחר תשמיש ומצאה כתם פחות מגריס, טהורה. יש לציין שקשה להוכיח מהאחרונים לצד מסוים בספק זה, מפני שרבים מהאחרונים חששו להרגשה בבדיקה פנימית, ואף אם נמצא כאלו שיחמירו בקינוח פחות מגריס אולי סוברים כדעת המחמירים ששיעור גריס הוא מדין תליה ולא מדין שיעור.

[294] **רי״ו** – עד הבדוק לה **וקנחה** עצמה, והניחתו בקופסא, ונמצא עליו דם, טמאה, זולתי אם מצאה עליו מאכולת מעוכה.
ב״י – תמוה דמשמע שאם מצאה עליו מאכולת מעוכה טהורה ואמאי... ואותו מקום בדוק הוא אצל מאכולת, לכן נראה לי שצריך להגיה בתחלת דבריו עד שאינו בדוק במקום עד הבדוק. ע״כ. **וכן סובר הב״ח** למעשה, אמנם הגיה ברי״ו במקום 'זולתי' - 'אפילו'.
סד״ט – ולענ״ד נראה לפרש דברי הרבינו ירוחם בלי שום הגהה, דהא דאמרינן בש״ס אותו מקום בדוק הוא, כתב **הרמב״ן**, דהיינו בפנים באותו מקום, ולפי שהוא סתום מלכנוס ואם נכנסה מתה שמה ואין דמה יוצא, ע״כ הרמב״ן (ויוצא שדוקא בקינוח היקל רי״ו). ואין לומר אם כן למה לי מאכולת מעוכה, אפילו אי אין מאכולת מעוכה יש לתלות במאכולת דהא קיימא לן [סעיף ו] דעל בשרה נמי צריך שיעור, והכי סבירא ליה לרבינו ירוחם. י״ל כי נמצא על בשרה (על שאר גופה ולא באותו מקום מבחוץ) תלינן במאכולת, דאע״ג דבמקור שכיח דמים מכל מקום לא עבד דנפל וודאי על בשרה, והרבה פעמים נופל מן המקור לארץ, וא״כ אינה אלא ספק שמא נפל על בשרה מן המקור, משום הכי תלינן במאכולת, דהא מאכולת נמי רגיל על בשרה לשיטה זו דסוברים דבעינן שעורא על בשרה. אבל בקנחה את עצמה באותו מקום בחוץ, אע״ג דרגיל להיות שם מאכולת, תלינן בשכיחי טפי שהוא מן המקור.

[295] **דגמ״ר וסד״ט** – בג' ימים ראשונים של שבעה נקיים טמאה, דהא כתם פחות מכגריס טהור אף בג' ימים ראשונים הוא משום דאם לא כן אין שום אשה יכולה להטהר, אבל כאן שהוא בעד שבודקת ואפשר לה להזהר אין להתיר בג' ימים הראשונים. **מעיל צדקה** – אף בג' ימים הראשונים תולה.

רמב״ם – קנחה עצמה בעד הבדוק לה וטחתו בירכה ולמחר נמצא עליו דם הרי זו טמאה ואין אומרים כשטחה אותו בירכה נהרגה מאכולת. **מ״מ** – וכדברי רבינו ראוי להחמיר. **וכתב הטור שכ״מ מהרא״ש** שלא חילק. **וכ״פ רמ״א, ב״ח וש״ך**.

*** תליה בשאר דברים. סעיף לד**

ב״י – כיון שלא הרגישה רגלים לדבר שלא בא מגופה ולפיכך תולין במה שאפשר לתלות... ונראה לי דהיכא דאיכא למיחש שמא בא הדם בעד זה מחמת שנתעסקו סמוך למקום שהעד שם במיני דמים תולין בהם אפילו יותר מ׳כגריס ועוד׳... ומיהו היינו כשהוא עגול אבל אם הוא משוך אפילו בכל שהוא טמאה, שחזקת משוך שהוא מהקינוח. **וכ״כ רמ״א**. **וכ״כ ט״ז** – משמע כאן דאף בספק שהוא על ידי בדיקה מהני בו לתלות בשום דבר.[296]

*** מדוע תולים, הרי לפעמים יש בזה ספק דאורייתא (כמבואר בדיני הרגשות)?**

ב״י – כיון שלא הרגישה רגלים לדבר שלא בא מגופה ולפיכך תולין במה שאפשר לתלות.
סד״ט קפג,ב – וטעמא דמלתא יש לומר, משום דכיון דחזיא שלא בהרגשה, אע״ג דאיכא למימר דלמא הרגישה וסבורה הרגשת עד הוא, מכל מקום כיון דלפעמים חזיא בלא הרגשה, **איכא כאן ספק ספיקא**, שמא לאו מגופה חזיא, ואם תמצא לומר דמגופה חזיא שמא לאו בהרגשה אתיא, שהרי לפעמים איכא דם בלא הרגשה. ואע״ג דאכתי מדרבנן טמאה, מכל מקום מדאורייתא טהורה משום דאיכא ספק ספיקא, ויצאנו מאיסור דאורייתא ואינו אלא איסור דרבנן, ומדרבנן תלינן דמעלמא אתיא.[297]

ב. עד שאינו בדוק. סעיפים לו,לז

נדה יד – תניא: בדקה בעד שאינו בדוק לה והניחתו בקופסא, ולמחר מצאה עליו דם, **רבי** אומר טמאה משום נדה, **ורבי חייא** אמר טמאה משום כתם. אמר לו ר׳ חייא: אי אתה מודה שצריכה כגריס ועוד? א״ל: אבל (אמת). אמר לו: א״כ, אף אתה עשיתו כתם. ורבי סבר: בעינן כגריס ועוד - לאפוקי מדם מאכולת, וכיון דנפק לה מדם מאכולת - ודאי מגופה אתא.
בעא מיניה (רבי חמא את ר׳ ישמעאל ברבי יוסי): בדקה בעד שאינו בדוק לה, והניחתו בקופסא, ולמחר מצאה עליו דם, מהו? אמר לו: כדברי אבא (ר׳ יוסי) אימא לך, או כדברי רבי אימא לך?... מאי רבי ומאי רבי יוסי? אמר רב אדא בר מתנא: תנא רבי - מטמא, **ורבי יוסי** - מטהר. ואמר רבי זירא: כשטימא רבי - **כר״מ**, וכשטיהר רבי יוסי - לעצמו טיהר. דתניא, האשה שהיתה עושה צרכיה וראתה דם ר״מ אומר: אם עומדת - טמאה[298] (משום נדה[299]), אם יושבת - טהורה. רבי יוסי אומר: בין כך ובין כך טהורה.
נדה נט,ב – משנה. האשה שהיא עושה צרכיה, וראתה דם. רבי מאיר אומר: אם עומדת - טמאה, ואם יושבת - טהורה. ר׳ יוסי אומר: בין כך ובין כך - טהורה. איש ואשה שעשו צרכיהן לתוך הספל, ונמצא דם על המים, רבי

---

[296] **ט״ז** – נ״ל **באשה שרגילה להוציא דם מבית הרעי שלה** ע״י איזה סבה ובדקה עצמה אפי׳ בעד הבדוק ובשעת הבדיקה נגעה גם שם דתולה בה שלא בשעת וסתה דאין כאן ספק דאורייתא כיון שלא הרגישה בדם מן המקור, וכמ״ש ב״י... כאן אפילו משוך טהור כיון שנעשה בקינוח ממקום טהור.
חוו״ד – תולה אפילו בשעת וסתה. **וכתב פת״ש** – ונראה לי פשוט דבג׳ ימים ראשונים אינה תולה בזה לפי דעת הש״ך בסימן קצו,יג, דאפילו במכה שידוע שמוציאה דם אינה תולה.

[297] **מהר״ם בנעט** (הגהותיו על סד״ט) – הנה הב״י כתב וז״ל: והטעם מבואר, דכיון שלא הרגישה רגליים לדבר שלא בא מגופה וכו׳, לא יניח מלתלות במה שאפשר לתלות כיון שלא הרגישה ביציאת הדם מגופה, עכ״ל. הרי להדיא דהקולא משום דתולים דמעלמא אתי לחוד ולא משום צירוף שיצא הדם שלא בהרגשה. **ולא ידעתי מאי צריך לספק ספיקא**, והלא הסברא ברורה מדאורייתא ומדרבנן דיותר יש לתלות דמעלמא אתי, מדנימא שמגופה ושהרגישה ושהיא סברה שלא הרגישה וסברה שהרגשת עד הוי וכו׳.

[298] דכיון דדחוקה היא הדור מי רגלים למקור ואייתי דם והכי מפרש בפ׳ האשה.

[299] כמבואר מהמשך הגמרא – א״ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי: והא א״ר יוסי בר׳ חנינא כשטימא ר״מ לא טימא אלא משום כתם, ואילו רבי משום נדה קאמר! א״ל, אנן הכי קאמרינן: כי איתמר ההיא - משום נדה איתמר.

יוסי - מטהר. **גמרא**. ורבי יוסי, בחד ספקא - מטהר, בספק ספקא מיבעיא?[300] מהו דתימא: הני מילי - דיעבד (לאחר שנגעה בטהרות), אבל לכתחלה - לא, קא משמע לן.

=> בדקה בעד שאינו בדוק ומצאה דם, ספק אם הדם בא ממנה או מקום אחר. **כולם מודים** שאם הכתם פחות מ'גריס ועוד' תולה בכינה, **אך נחלקו** מה הדין אם גדול מזה:

רבי ור"מ – טמאה נדה.

ר' חייא – טמאה משום כתם.

ר' יוסי – מטהר (אמנם ר"ח פירש שר' יוסי מטמא משום כתם, וכ"כ הרא"ש).[301]

ונחלקו כמי ההלכה:

ראב"ד כר' חייא – ושקלינן וטרינן בשמעתא אליבא דר' חייא[302] אלמא הלכתא כוותיה.[303] **וכ"פ רא"ש, ר"ח ורי"ו. וכ"פ שו"ע בסעיף לו**[304] **ש"ך וט"ז**.

רמב"ם כרבי – אם היה הדם כגריס ועוד הרי זו נדה.

רשב"א כר' יוסי – בגמרא מדמי דין בדיקת עד שאינו בדוק לפלוגתא דרבי מאיר ורבי יוסי ובההיא קיי"ל כר' יוסי, בדין עד שאינו בדוק נמי קיי"ל כוותיה, שאמר טהורה. **וכ"פ רז"ה ורמב"ן**. וכתב הרשב"א שהמחמיר תבוא עליו הברכה.

*** עד שטחתו בירכה. סעיף לז**

נדה יד,א – תניא: בדקה בעד שאינו בדוק לה והניחתו בקופסא, ולמחר מצאה עליו דם וכו'.

רש"י 'ולמחר מצאה עליו דם' – על העד ואיכא לספוקי דלמא מקמי הכי הוה ביה להכי לא נקט הכא טחתו בירכה (ומצאה דם על ירכה[305]) דא"כ הוו להו תרי ספיקי לקולא חדא דלמא לאו מן העד הוטח על ירכה ואפילו את"ל מן העד אתא דלמא כיון דאינו בדוק מקמי הכי הוה.

שו"ע – בדקה עצמה בעד שאינו בדוק לה וטחתו בירכה ואח"כ נמצא עליו דם אפילו כגריס ועוד - טהורה. **וכ"פ רמ"א**. ומשמע אפילו נמצא דם על העד בלבד ולא נמצא על ירכה, שהבינו שיש בזה ספק ספקא, שמא מן הירך שמא אינו מן הירך ואת"ל אינו מן הירך שמא מקודם לכן היה עליו הדם.

ש"ך – אין מדברי רש"י ראיה כלל מכמה טעמים...[306] ועוד נ"ל דהיינו לפי מה שפי' הוא דטחתו על ירכה ונמצא דם על ירכה דבכה"ג אפשר דטהורה לגמרי משום דהוי תרי ספיקי... אני אומר ספק בא מן העד על הירך ספק מעלמא אתי על הירך ואת"ל מן העד בא על הירך דלמא על העד נמי מקמי הכי הוה א"כ הוי ס"ס גמור, אבל במצאה על העד (בלבד) לא הוי ס"ס כלל... דזה אינו ס"ס כלל דהכל א' הוא ומיד איכא למימר שמא מהמקור בא על העד...

---

[300] הא אפי' באשה גרידתא מטהר דליכא אלא חד ספק ספק בא מן המקור ספק בא ממקום מי רגלים וכ"ש הכא דדלמא מאיש אתו. רש"י.

[301] וז"ל הרא"ש – פירש ר"ח רבי יוסי מטהר משום דם ומטמא משום כתם והלכתא כרבי יוסי וכרבי חייא. ע"כ. הבין שר' יוסי מטמא משום כתם, ולכאורה קשה, כיצד יבארו את הגמרא בדף נט,ב, ששם משמע שר' יוסי מטהר אפילו לכתחילה? וביאר הב"י עמ' קכג – איכא למימר דלא טיהר אלא לטהרות בלבד ולא לבעלה ואע"ג דלענין בדיקה מחמירינן לטהרות טפי מלבעלה שאני התם דמשום דגזירת מעת לעת לא שייכא אלא בטהרות, אבל בענין זה יש להחמיר לבעלה דהוי איסור כרת.

[302] לא הבאתי למעלה את הקטע מהגמרא ששקלו וטרו אליבא דר' חייא.

[303] המשך דבריו – מ"מ לגבי אשה שעושה צרכיה ונמצא דם על המים קיי"ל כר' יוסי דאמר טהורה. ע"כ. והקשה עליו הרשב"א – ולא ירדתי לסוף דעת הרב היכי מזכה שטרא לבי תרי.

[304] כך כתב הט"ז בדעת השו"ע, אמנם כאן בסעיף לו השו"ע סתם וכתב 'טמאה', ולא כתב אם טמאה נדה או משום כתם, אך מדבריו בסעיף נד מוכח שסובר שבדיקה בעד שאינו בדוק אינה טמאה ודאי, שהרי כתב – אין בכתמים משום וסת. כיצד, מצאה כתם בר"ח, אפילו שלש פעמים, לא קבעתו ולא עוקרתו. חוץ מכתמי עד הבדוק לה, שהם מטמאים עד בכל שהן, והרי הן כראיות לכל דבר. וכן מוכח מהסעיף הבא (לז) שטיהר משום ספק ספקא, ואם הייתה נחשבת טמאה ודאי לא היה מטהר.

[305] כמו שפירש לפני כן, וכמו שמוכח מהמשך דבריו.

[306] חדא דרש"י לא בא לומר אלא דלהכי לא נקיט הכא טחתו בירכה משום דה"ל תרי ספיקי וא"כ אפילו רבי מודה דטמא' משום כתם ולא משום נדה אבל שתהא טהורה לגמרי א"א כמו שאבאר...

ומכ״ש כשטחתו בירכה ונמצא עליה יותר מכגריס דכה״ג ליכא חשש מאכולת כלל, וא״כ תימה היאך תהא טהורה בכה״ג דהא כיון דהוא כגריס ועוד ליכא למימר דמן המאכולת שבירכה. => אפילו אם טחתו בירכה ומצאה כתם יותר מכגריס - טמאה.

*** הרגישה ובדקה בעד שאינו בדוק. פת״ש קצ,ו**

מוסכם שאם הרגישה פתיחת פי המקור[307] ובדקה עצמה בעד שאינו בדוק ומצאה מראה טמא פחות מגריס, שטמאה, שאף אם נתלה שהדם שראתה לא בא מגופה, הרי פסקנו כתה״ד (לעיל בדיני הרגשה) שאפילו אם לא מצאה כלום טמאה, וק״ו כשמצאה מראה טמא על עד שאינו בדוק, ופשוט.
נחלקו מה הדין כשהרגישה ובדקה את עצמה בעד שאינו בדוק ומצאה מראה שחלקו טמא וחלקו טהור, והחלק הטמא פחות מגריס, האם תולה את ההרגשה במראה הטהור, ואת הטמא במאכולת:

חוו״ד – טמאה, משום דרוב פתיחות המקור למראות טמאות הן, תדע דהא טמאה בלא מצאה כלום ולא תלינן במראות טהורות, ולכן נראה א״כ דאפילו ראתה מראות טהורות על עד שהוא בודאי מלוכלך בדם, טמאה כשהרגישה, וכן אפילו נאבד מקצת העד, ואינה טהורה כשהרגישה רק כשיודעת בבירור שלא ראתה על העד רק מראות טהורות. **וכ״ד חת״ס** (וכ״פ מהרש״ק, צ״צ, חקר הלכה, בית שלמה, ערוה״ש, לחו״ש. הובאו בטה״ב).
גבעת שאול – נראה לדינא לתלות ההרגשה במראה טהור, והדם במאכולת. (וכ״פ תפארת צבי, פר״ד, לבושי שרד, נודע בשערים. הובאו בטה״ב), **וכ״פ טה״ב** (עמ׳ שעה).[308]

ג. תליה בכינה לאחר בדיקה וקינוח בזה״ז. פת״ש מ

חת״ס – אין לנו לטמאותה אלא בשיעור כתם שבזמניהם שהיה מאכולת גדולה מצויה אעפ״י שבזמנינו אין נמצא כזאת, וכל זה בכתם הנמצא, אבל בדקה עצמה (אפילו) בעד שאינו בדוק נהי דדין כתם יש לו מ״מ מידי ספיקא לא נפיק ולא מטהרים אלא בשיעור קטן כדם המאכולת שנמצא בזמנינו שהוא קטן מהכיל ולא בעי כגריס ועוד. **וכ״פ מעיל צדקה ופת״ש**.
שערי דעה – לפע״ד המיקל בזה לשער כמו שיעור מאכולת גדולה שבזמניהם לא הפסיד מאחר שלא מצאנו חילוק זה בדברי הראשונים וסתמא פסקינן כר׳ חייא וא״כ למה נוסיף חומרות מדעתינו בענין כתמים בזמן הזה, ע״כ. **וכ״מ משו״ע** שסתם, **וכ״פ טה״ב**.

ד. מהו עד הבדוק וישאינו בדוק. סעיף לח

רמב״ן – **עד הבדוק** לה כגון שבדקתו ולא זז מתוך ידה עד שבדקה בו, **ועד שאינו בדוק** כגון שהזמינה מוכים לבנים ונקיים וכיוצא בו אלא שלאחר זמן קנחה (בדקה) בהם ולא בדקה אותן עכשיו בשעת בדיקה, אבל אם לקחה עד שאינו בדוק כלל לכולי עלמא אינה חוששת כלל. **וכ״כ תוס׳** (יד,ב ד״ה ׳עד שאינו בדוק להּ׳).
רשב״א – אינו מחוור בעיני דאם כן תיקשי לן כולה מכילתין: ג׳ נשים שלבשו חלוק אחד, וכן נמצא על בית יד של חלוקה, וכן פושטתו ומתכסה וכו׳ (ומוסכם שטמאה בכגריס ועוד ואין מי שמטהר כר׳ יוסי), אלא ודאי אחר שהיה **החלוק או העד**

---

[307] ולגבי הרגשת זיבת דבר לח, כתב החת״ס שאפילו לדעת הנו״ב שהחשיב אותה הרגשה האוסרת מהתורה, מ״מ היינו שברור שראתה דם ע״י הרגשה זו, ולכן אשה שהגישה זיבת דבר לח ובדקה את עצמה בעד שאינו בדוק, אפילו מצאה על עצמה מראה טמא בלבד, טמאה.
[308] וברור שאין הכוונה במראה טהור לליחה הטיבעית, שהרי מקורה מהנרתיק ובאה שלא בהרגשה, אלא הכוונה למראה בעל צבע וממשות.

בדוק אצלה מתחלה הרי הן לעולם בחזקת בדוקים עד שתדע שיצאו מחזקתן (כגון שעברה בשוק של טבחים וכיו״ב) שאין תולין לעולם במקרה שאינו ידוע, אלא נראה לי **שזהו עד שאינו בדוק** (שלא בדקתו כלל[309]) כל שהיא נוטלתו ממקום מוצנע שדרכן של נשים להצניע ולהכין להן עדים ואינן מוליכות בשוק ולא מתעסקות בהם בכתמים על הרוב, משום הכי הוה מטמא בהם רבי משום נדה כאילו בדקתו היא ורבי חייא חושש לה ומטמא משום כתם, אבל כשלקחה חלוק מן השוק ואינה יודעת ממי לקחתו אי מן הנכרית או מן הישראלית או מישראלית נדה או טהורה או כיוצא בזה או שקנחה בעד המזדמן לה בבית בכי הא ודאי ליכא מאן דמטמא ואפילו משום כתם.

וכ״כ טור ושו״ע – איזהו עד הבדוק כל שבדקתו בין היא בין חברתה ולא נודע שנכתם בו כתם ולא העבירתו בשוק של טבחים ולא בצד המתעסקים בכתמים הרי זה בחזקת בדוק.

=> לסיכום יש לנו שלשה סוגי עדים: 1. **בדוק** (שנבדק פעם אחת ולא יצא מחזקתו ע״י התעסקות בכתמים) - טמאה בכלשהו. 2. **אינו בדוק** (שלא נבדק כלל אך תמיד היה במקום מוצנע) - טמאה ביותר מגריס. 3. **אינו בדוק כלל** (שהיה בשוק וכיו״ב) - טהורה.[310]

ה. בגד בדוק ושאינו בדוק. סעיף לט

רמב״ן – אין האשה מתטמאה בכתם שבחלוק עד שיהא בדוק לה, כיצד לקחה חלוק מן השוק לבשתו ולא בדקה אותו הרי זו טהורה. **וכ״כ מ״מ וטור**.

רשב״א – חלוק זה שדברו בו חכמים בכל מקום חלוק הבדוק הוא, אבל **חלוק שאינו בדוק** או שלקחתו מן השוק ואינה יודעת ממי לקחתו אין חוששין לו משום כתמים שאני אומר כבר היה שם כתם זה, שהכתמים מדבריהם הולכין בהם להקל.

הב״י והב״ח הבינו שאין בזה מחלוקת וכולם מסכימים[311], שאפילו חלוק שאינו בדוק אינו מקבל כתמים, ולא רק חלוק שלקחה מהשוק שאינו בדוק כלל, וכפי שמדויק מהרישא של דברי הרמב״ן והטור. **וכ״ד רו״ה** (אבנ״ש). **וא״כ קשה,** הרי לעיל למדנו שעד שאינו בדוק ויש עליו כתם בגודל של גריס ועוד - טמא, ואילו כאן בבגד הדין הוא שטהור? **ותירץ הב״ח** – וי״ל דבעד כיון דנפק לה מדם מאכולת אימא דרגלים לדבר דמגופא אתא בשעה שבדקה וקינחה את עצמה בעד, אבל בחלוק כיון שאינו בדוק ולא קינחה בו, אפילו ביותר מכגריס תלינן דמעלמא אתא קודם שלבשתו וטהורה.
אך **הט״ז** הבין שאין הבדל בין עד שאינו בדוק לבגד שאינו בדוק, ודברי הרשב״א הם דוקא לשיטתו שמטהר לגמרי בעד שאינו בדוק, אך לדעת שאר הראשונים והשו״ע שבעד שאינו בדוק טמאה משום כתם, ה״ה לבגד שאינו בדוק, ורק אם אינו בדוק כלל - טהור.

---

[309] שהרי עד שבדקה אותו פעם אחת הרי הוא בחזקת בדוק.
[310] **טיפות קטנות, לעיין בטה״ב עמ׳ לה ועמ׳ תסט: נדה מא,ב** – אמר רבי יוחנן מקור שהזיע כשתי טיפי מרגליות (דם בצבע לבן וצלול) טמאה, למאי אילימא לטומאת שבעה חמשה דמים טמאין באשה ותו לא, אלא לטומאת ערב ודווקא תרתי אבל חדא אימר מעלמא אתיא (מן הצדדין).
ע״פ זה כתב **הב״ח** – זהו שאמרו שבנות ישראל החמירו אפילו רואות טיפת דם כחרדל, שאע״פ שאינה אלא טיפה אחת לא תלינן שבאה מן הצדדין. **וכ״כ סד״ט וכתב** – ונפק״מ היכא דאיכא עוד ספק יש להקל, שאע״פ שבנות ישראל החמירו היינו בחדא ספיקא, אבל כשיש עוד ספק יש לצרף לספק ספיקא הספק דשמא בא מן הצדדים. ע״כ. וצ״ע כיצד יסבירו את המשנה נדה מ,א – משנה. ומטמאין בכל שהוא, אפילו כעין החרדל ובפחות מכן.
אך חכ״צ כתב – חלילה לסמוך על זה למעשה ואפילו לצרף ספק זה לקולא אחרת. **וכ״פ בשו״ת חמדת שלמה ודברי חיים**.
ועוד סברא להקל בראיה מועטת כתב החזו״א – מה שמוצאת לפעמים בעד הבדיקה נקודות קטנות מאד, אין העד נחשב בדוק לגבי נקודות כאלה שאפשר שלא שמו לב לזה קודם בדיקה והוי כעד שאינו בדוק. **וע״פ זה כתב בטה״ב** – ונראה שכן עיקר להלכה ולמעשה להקל בכל זה, כשהיא שלא בשעת וסתה שיש לה חזקת טהרה וגם היא בחזקת מסולקת דמים עד שעת וסתה, ותלינן לטיפות קטנות אלו שבאו מן העליה ומן הצדדין, ואף בבדיקת עד יש ספק ספיקא להקל (שאולי מהצדדים ואולי היה עליו קודם ולא ראו).
[311] שהב״י והב״ח כתבו על דברי הטור ׳וכ״כ הרשב״א׳.

בגד מכובס נחשב בדוק, שכתמי דם יורדים לגמרי בכיבוס (מנסיון), וכל עוד לא הורעה חזקתו של הבגד, דהיינו שלא התעסקה בכתמים לידו דינו כבדוק. לכן דין זה אינו מעשי כ״כ, שבד״כ התחתונים, שבהם שייכים דיני כתמים בימנו, הם בדוקים, **וכ״פ בית מאיר, לחו״ש, ערוה״ש, פר״ד, שואל ומשיב, ששה״ל** עמ׳ קצח.[312]

8. דין קטנה. סעיפים ב-ד

א. עיקר הדין

נדה ה,א – אמר רב יהודה אמר שמואל משום רבי חנינא בן אנטיגנוס... נשים שאמרו חכמים דיין שעתן כתמן כראייתן חוץ מתינוקת שלא הגיע זמנה לראות שאפילו סדינין שלה מלוכלכין בדם אין חוששין לה... תניא... רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: תינוקת שהגיע זמנה לראות - יש לה כתם, ושלא הגיע זמנה לראות - אין לה כתם.

רש״י – כי גזור רבנן בהגיע זמנה, דדם מצוי בה, אבל בהא לא גזור הואיל ואין בה דמים.

רשב״א – מדפסיק ותני תינוקת שהגיע זמנה לראות יש לה כתם אלמא מילתא פסיקא קאמר בין ראתה בין לא ראתה. **הובא בב״י**.

האם יש מקומות שהחמירו בתינוקת שלא הגיע זמנה לראות?

*** ודאי בא מגופה. פת״ש ח**

ש״ך – משמע דלא גזרו בתינוקת כלל. **וכ״פ לחם חמודות ותה״ש**.
חוו״ד – אין מטהרים אלא במקום דאיכא למימר עברה בשוק של טבחים ולאו אדעתא.

*** קטנה בעולה**

שו״ע – לא גזרו בתינוקת... בין שהיא בתולה בין שהיא בעולה (ופשוט).

רש״ל – והאידנא כל אשה שיש לה בעל חוששת לכתחלה לכתמיה אפילו היא קטנה, דהא אפילו לדם בתולים מונין שבעה נקיים (אפילו אם היא קטנה שלא הגיע זמנה לראות), ואין להקל מן המנהג. **וכ״פ ט״ז וב״ח**.[313]
ש״ך – אין ראיה כלל מדם בתולים, וכמו שכתב הרא״ש גבי דם בתולים דטעם חומרא זו לא בשביל שנחוש שמא יצא דם מן המקור אלא הטעם משום דבעילת מצוה לכל היא מסורה ואין בקיאים בין קטנה לגדולה ובין ראתה ללא ראתה... וגם... אומר אני שאין בזה מנהג וגם מדברי מהרש״ל גופא נראה שאין מנהג בזה רק בדם בתולים, ועוד, דהדבר ידוע דדבר שאינו מצוי אין שייך בו מנהג, וכמו שכתבו רמב״ם וכס״מ (שחיטה יא,יג).

---

[312] **אמנם בדר״ט** (עמ׳ 40) כתב שבגד מכובס נחשב בדוק רק אם ייבשו אותו בתוך הבית ולא הונח במקום שיש שם ילדים שיכולים ללכלכו, או הונח על החבל בחוץ. **כ״כ גר״ז, חכ״א, רב פעלים וטה״ב** (עמ׳ תסו).
[313] וב״ח כתב דודאי אין להקל מן המנהג, אבל ראייתו מדם בתולים אינה ראיה, עיין שם.

ב. מתי הגיע זמנה לראות ומתי לא? סעיף ב

נדה ה,א – ואימתי הגיע זמנה לראות - משהגיעו ימי הנעורים.
נדה מה,ב – איבעיא להו, תוך זמן[314] כלפני זמן או כלאחר זמן?[315]... אמר רבא: הלכתא תוך הזמן כלפני הזמן.[316]

=> כל שהיא פחותה מבת י״ב שנים ויום אחד הרי היא קטנה ולא נערה, ואע״פ שהביאה שתי שערות.

וכתב הרשב״א – ומסתברא שזו ההגדרה של קטנה שלא הגיע זמנה לראות, שהרי לא הגיעה לימי נערות.

נדה מו,א – אמר רבא: קטנה שהגיעה לכלל שנותיה אינה צריכה בדיקה חזקה הביאה סימנין... אמר רב דימי מנהרדעא: הלכתא (לגבי מיאון[317]) חוששין שמא נשרו. והני מילי היכא דקדשה בתוך זמן[318] ובעל לאחר זמן[319], דאיכא ספיקא דאוריתא, אבל מעיקרא לא.

=> קטנה שהגיעה לגיל י״ב שנים ויום אחד חזקה שהביאה שתי שערות ונחשבת נערה ולא צריכה בדיקה, אך אם בדקו ולא מצאו שערות, עדיין נחשבת קטנה, אמנם בספק דאורייתא חוששים שמא היו שערות ונשרו.

רשב״א – כל שלא הביאה שתי שערות קטנה היא, ודוקא כשבדקוה ואין לה ואע״ג דקטנה שהגיעה לכלל שנותיה חזקה הביאה סימנים ואפילו בדקו ולא אשכחו חיישינן שמא נשרו לענין מיאון, הא אמר רב דימי מנהרדעא חוששין שמא נשרו... דאיכא ספיקא דאורייתא, ובכתמים נמי דספיקא דרבנן היא אין חוששין שמא נשרו, ואלא מיהו היכא דלא בדקו חזקה הביאה סימנין ואפילו למיאונים וכדרבא. **כ״כ רי״ו וטור**, וכתב הב״י שכך הדעת נוטה לומר בדעת **הרמב״ם**.

רש״י 'משיגיעו ימי הנעורים' – שהביאה שתי שערות או בת י״ב שנה ויום אחד ואע״פ שלא הביאה שתי שערות.
=> הגיע זמנה לראות כש: הביאה שתי שערות לפני י״ב שנים ויום אחד[320], או לא הביאה שתי שערות והגיע לגיל י״ב ויום אחד (שחוששים שמא היו ונשרו). בשני הדברים חולק על הרשב״א.

שו״ע וש״ך פסקו כרשב״א.

---

[314] השנה האחרונה שלפני זמן הגדלות, דהיינו תוך השנה השתיים עשרה לבת.
[315] אם היו סימנים (שתי שערות) בתוך זמן, האם נחשבת נערה או לא?
[316] ושתי שערות הויא ליה שומא, שדרכה לגדל שער בה. רש״י.
[317] מדין התורה אין קידושין ונישואין לקטנה אלא ע״י אביה, אולם חכמים תיקנו ליתומה קטנה שאמה ואחיה הגדולים יכולים לקבל עבורה קידושין ולהשיאה מרצונה כדי שבעלה ישמרנה, ולא ינהגו אנשים שאינם הגונים מנהג הפקר, וגם תיקנו שהיא יכולה לעקור את הקידושין הללו שהם מדרבנן על ידי מיאון דהיינו ע״י שתאמר שאינה רוצה בבעלה אולם היא יכולה למאן רק בעודה קטנה אבל אם לא מיאנה עד שגדלה שוב אינה יכולה למאן וצאיכה גט (שוט').
[318] 'דקדשה תוך זמן' – יתומה, מדעת אמה ואחיה לדעתה.
[319] 'ובעל אחר זמן' – דאיכא ספיקא דאשת איש דאורייתא דבשעת בעילה דלאחר זמן שמא הביאה והויא לה ביאה זו קדושין גמורין דהא גדלה ושוב אינה יוצאה במיאון.
[320] כנראה כך הבין את התוספתא נדה א,ה שבה כתוב – מאימתי ראויה לראות משהביאה שתי שערות.

ג. לא הגיעה זמנה לראות וראתה בהרגשה

*** כמה ראיות צריכה לראות כדי להתחזק בדמים ושכתמה יטמא? סעיף ב. קפט,כז**

יבמות סד,א – תניא: מָלה הראשון ומת, שני ומת - שלישי לא תמול, **דברי רבי**; **רשב"ג אומר**: שלישי תמול, רביעי לא תמול.... א"ל רב יוסף בריה דרבא לרבא, בעי מיניה מרב יוסף: הלכה כרבי? ואמר לי: אין; הלכה כרבן שמעון בן גמליאל? ואמר לי: אין, אחוכי אחיך בי! א"ל: לא, סתמי היא (סתמות של משנה הן), ופשיט לך: נישואין ומלקיות - כרבי, וסתות ושור המועד - כרבן שמעון בן גמליאל.

נדה ט,ב – ת"ר: תנוקת שלא הגיע זמנה לראות וראתה, פעם ראשונה - דיה שעתה, שניה - דיה שעתה, שלישית - הרי היא ככל הנשים, ומטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה.

רשב"א – ברייתא זו (נדה ט,ב) דברי הכל היא (בין רבי ובין רשב"ג), וטעמא דמילתא דכל שלא הגיע זמנה לראות אין לה דמים וראייה ראשונה שראתה אינה אלא כמקרה ואינה ראויה להצטרף עד שתתחזק בראיות אחרות הלכך ראייה שנייה אינה אלא כאחת ואין לה כח להחזיק הראשונה אבל כשתראה עוד פעם שלישית עם השתי ראיות אחרונות תתחזק הראשונה ואלו השתים מגלות על הראייה הראשונה שראייה גמורה היתה ולא מקרה, ומעתה לפי הטעם הזה אפילו לרבן שמעון בן גמליאל נמי מוחזקת היא ובזו אין הפרש בין רבי לרבן שמעון בן גמליאל. **וכ"פ ר"ח, רמב"ם, רא"ש** (הובאו בב"י עמ' פה) **ושו"ע**.

רמב"ן (לפי הרשב"א) – לרבי דוקא אתיא, לפי שאין הראשונה ראויה להצטרף לעולם, הלכך לרשב"ג אינה מוחזקת עד שתראה ד' ראיות.[321] **וכ"כ הרשב"א בדעת רש"י ותוס'**.[322]

נדה י,א – כתם שבין ראשונה ושניה - טהור, שבין שניה ושלישית; **חזקיה אמר**: טמא, **רבי יוחנן אמר**: טהור. חזקיה אמר: טמא, כיון דאילו חזיא - מטמאה, כתמה נמי - טמא. ורבי יוחנן אמר: טהור, כיון דלא אתחזקה בדם - כתמה נמי לא מטמינן לה.

נדה י,ב – אמר עולא **א"ר יוחנן** משום ר"ש בן יהוצדק: תינוקת שלא הגיע זמנה לראות וראתה, פעם ראשונה ושניה... כתמה טהור... כי אתא רבין וכל נחותי ימא אמרוה כר"ש בן יהוצדק.

לשיטת הרשב"א שהסוגיה היא אף לדעת רשב"ג, ומוחזקת בראיה שלישית, מחלוקתם של חזקיה ור' יוחנן היא גם בדעת רשב"ג, וקיי"ל בהא כר' יוחנן, דהא רבי שמעון בן יהוצדק וכל נחותי ימא קיימי כוותיה. **וכ"פ שו"ע**.
אך לשיטת הרמב"ן שהסוגיה היא דוקא לדעת רבי, מחלוקתם היא רק לדעת רבי, ולהלכה אין כתמה טמא, אלא לאחר שתראה ארבע פעמים.

*** מהי ראיה אחת? סעיף ג**

נדה י,ב – אמר רב חלקיה בר טובי: תינוקת שלא הגיע זמנה לראות, אפילו **שופעת** כל ז' - אינה אלא ראיה אחת. אפילו שופעת - ולא מבעיא פוסקת? אדרבה, **פוסקת** הויא לה כשתי ראיות! אלא: תינוקת שלא הגיע זמנה לראות, ושופעת כל ז' - אינה אלא ראיה אחת. אמר רב שימי בר חייא: **מדלפת**... אינה כשופעת אלא כפוסקת. מכלל דשופעת - כי נהרא (וא"א להיות שופעת כל שבעה וחיה)? אלא אימא: אינה אלא כשופעת.

---

[321] והקשה הרשב"א – מסתברא לי שא"א להעמידה שאם כן כל אותה סוגיא ושקלא וטריא אתאן כרבי ודלא כהלכתא.
[322] אך ברש"י ותוס' אצלנו מבואר שהברייתא דוקא כרבי, אך כתבו שלדעת רבי נעשית מוחזקת כבר מהראיה השניה, לפי זה לדעת רשב"ג תעשה מוחזקת כבר מהראיה השלישית.

רש״י ׳מדלפת׳ – טיף אחר טיף. **ב״י** – נראה מדברי רש״י שאם פסקה מעט וחזרה וראתה כן ג׳ פעמים ביום הרי זו מוחזקת בדמים וכתמה טמא. **וכ״פ רשב״א, טור, שו״ע ורמ״א**.[323]

רמב״ם – כתמה טהור עד שתראה דם ג׳ וסתות. **ב״י** – נראה שהוא סובר שכל ראיה דוסת אחד מיקרי מדלפת.

* **הוחזקה בדמים ופסקה** - מבואר בסימן קפט,כז.

[323] לפי פירוש זה צריך להבין מה ההבדל בין מדלפת לשופעת, שהרי אם מדלפת היא ראיה רצופה רק בכמות קטנה, שופעת, לכאורה, היא ראיה רצופה בכמות גדולה, והרי הגמרא אמרה במפורש שלא יכול להיות דבר כזה?! עיין במתיבתא שהביאו אחרונים שניסו לבאר.

מראות הדם. סימן קפח

1. צבע המראה. סעיף א

א. עיקר הדין. סעיף א

נדה יט,א – **משנה**. חמשה דמים טמאים באשה: האדום (כדם המכה), והשחור, וכקרן כרכום (כזוית גן שכרכום גדל בו), וכמימי אדמה, וכמזוג (יין מזוג במים). **גמרא**. מנלן דאיכא דם טהור באשה? דלמא כל דם דאתי מינה טמא! אמר רבי חמא בר יוסף אמר רבי אושעיא: אמר קרא 'כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם' בין דם טהור לדם טמא... ממאי דהני טהורין והני טמאין? אמר רבי אבהו: דאמר קרא 'ויראו מואב את המים אדומים כדם' למימרא דדם אדום הוא. אימא אדום ותו לא! א"ר אבהו: אמר קרא 'ודמיה' 'דמיה'[324] - הרי כאן ארבעה. והא אנן חמשה תנן! אמר רבי חנינא: שחור - אדום הוא, אלא שלקה.

נדה כ – אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי קמיה אומנא (מקיז דם), שקלי ליה קרנא (כלי שמקיז בו) קמייתא לאמימר, חזייה, אמר להו: אדום דתנן - כי האי. שקלי ליה אחריתי, אמר להו: אשתני. **אמר רב אשי**: כגון אנא דלא ידענא בין האי להאי - לא מבעי לי למחזי דמא... **אמר רבי יוחנן**: חכמתא דרבי חנינא גרמא לי דלא אחזי דמא, מטמינא - מטהר, מטהרנא - מטמא... **אמר רבי זירא**: טבעא דבבל (ידיעת חכמת הטבע של חכמי בבל) גרמא לי דלא חזאי דמא, דאמינא בטבעא לא ידענא, בדמא ידענא? למימרא דבטבעא תליא מלתא? והא רבה הוא דידע בטבעא ולא ידע בדמא, כל שכן קאמר: ומה **רבה** דידע בטבעא - לא חזא דמא, ואנא אחזי?

רא"ש – ובדורות הללו אין בקי לראות בדמים לישען על חכמתו ולהפריד בין דם לדם ואפילו בימי חכמי התלמוד היו מן החכמים שהיו נמנעים לראות דמים כל שכן האידנא שאין לטהר שום דם הדומה למראית אדמומית. **וכ"פ רמב"ם וטור**. **וכ"פ שו"ע** – כל מראה אדום, בין אם הוא כהה (נחלש,דהה) הרבה או עמוק (חזק) - טמאים. וכן כל מראה שחור.

*** מראה סמיך**

רמב"ם – שתת מן הרחם לובן או משקה ירוק אע"פ שסמיכתו כדם הואיל ואין מראיו מראה דם ה"ז טהור. **וכ"פ רמב"ן, טור ושו"ע**.
תה"ד – יראה אנכי להקל אם נמצא על העד לחלוחית דסמיך ויש בו מישוש קצת אע"ג דלובן הוא, מפני הטועים, אבל אם אינו אלא מראה וכמו צבע בעלמא וגם לא הרגישה, יש לטהר.

*** הוראת חכם לאשתו**

תוס' – מותר לראות דמי אשתו (ולפסוק).[325] **וכ"פ אגודה, רש"ל, ש"ך ובה"ט**.

---

[324] והיא גלתה את מקור דמיה (ויקרא כ) וטהרה ממקור דמיה (ויקרא יב) הרי ד' מיני אדמומית טמאה בה אבל שלמטה מהן לאו דם הוא.
[325] נדה כ,ב – 'לתא אייתא דמא לקמיה דרבה בר בר חנה. ע"כ. תוס' 'כל 'ומא הוה מטהר לי כה"ג' - משמע שלא היתה רגילה להראות לרב נחמן בעלה ושמא לא היה בקי והא דאמר ר"נ לעיל (דף יט:) בדם הקזה קבלה היתה בידו אי נמי היתה חוששת שמא היה מחמיר על עצמו להיות לבו נוקפו ופורש

ונחלקו האם רשאי להורות כאשר היא בחזקת איסור, כגון שראתה מראה לאחר הפסק טהרה, או התעורר לה ספק לגבי טבילתה:

חכ"א (הובא בפת"ש ו) – אם אירע לה שאלה בענין הטבילה אינו יכול להורות מאחר דאיתחזק איסורא. **וכ"פ רש"ק ולחו"ש**.
ערוה"ש – רשאי החכם להורות לאשתו בכל ענין אף היכא דאיתחזק איסורא. **וכ"פ פרד"ר, חוות יאיר וטה"ב** (עמ' שלז).

ב. מראות שאינם נוטים לאדום

נדה יט – משנה. חמשה דמים טמאים... הירוק, עקביא בן מהללאל מטמא, וחכמים מטהרין. **גמרא**. וחכמים מטהרין. היינו ת"ק! איכא בינייהו לתלות.

רא"ש, רשב"א, ר"ן ורמב"ם – הלכה כחכמים, שמראה ירוק טהור לגמרי.

תוס' – האי ירוק היינו כאתרוג, ולא ירוק ככרתי דאין זה נוטה לאדמימות. **וכ"כ הרא"ש** – פירש ר"י דמכאן משמע דירוק סתם הוא צבע הדומה לחלמון ביצה או לזהב הנוטה למראה אדמומית. **ב"י** – ומשמע ודאי שדעתם לומר דבירוק ככרתי לא עלה על דעת שום אדם שיהא טמא דהא אין לו נטיית מראה אדמימות כלל ולא איפליגו אלא בירוק כזהב דסבר עקביא שיש בו נטיית מראה אדמימות ורבנן סברי שאין זה נטיית מראה אדמימות, והלכה כוותייהו. **וכ"כ ר"ן, רשב"א ומ"מ. וכ"פ שו"ע ט"ז וש"ך**.[326]

נדה יט – משנה. חמשה דמים טמאים... בש"א: אף כמימי תלתן (מין קטנית), וכמימי בשר צלי, וב"ה מטהרים. **גמרא**. וב"ה מטהרין. היינו תנא קמא! איכא בינייהו לתלות.

ר"ן בשם רמב"ן – הלכה כת"ק, שמראה כמימי תלתן ומימי בשר צלי, ספק טמאים.
רא"ש – הלכה כחכמים, שטהורים. וכתב הר"ן **שכ"נ מהרמב"ם**.

רא"ש – אין לטהר שום דם הדומה למראית אדמומית אם לא שיהא לבן וירוק כמראה הזהב. **וכ"פ רמב"ם ורשב"א. ב"י** – א"ת מאחר שהם ז"ל פסקו הלכה כבית הלל דמטהרים כמימי תלתן וכמימי בשר צלי למה לא התירום בזמן הזה כשם שהתירו בירוק ולבן י"ל דכיון שהם נוטים למראה אדמומית ואין אנו בקיאים במראות מטמאינן להו ולא מטהרינן אלא לבן וירוק משום דלית להו נטייה לאדמומית כלל.

ולא יסמוך על חכמתו אי נמי שלא תתגנה בפניו אבל אין לומר דאסור לראות דמי אשתו דהא במס' נגעים (פ"ב מ"ה) תנן כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו ר"מ אומר אף לא נגעי קרוביו כל הנדרים אדם מתיר חוץ מנדרי עצמו ר' יהושע אומר אף לא נדרי אשתו ואילו כל הדמים אדם רואה חוץ מדמי אשתו לא קתני.

[326] **מהר"ם מינץ** כתב בשם הגדולים דאסרינן בירוק כזהב. ע"כ. ומשום כך כתב **רש"ל** שבירוק צ"ע. וכתב על זה **השל"ה** – על כן אין להקל במהירות אם הוא כמראה השעוה, ומכל שכן כמראה הזהב, אלא אם יש גם כן צדדים אחרים וסברות מוכיחות שאינו נדות. ואם מצאה מראה הירוק הזה על ידי הרגשה, נראה לי להחמיר. ואם בלא הרגשה מצאה כתם, בזה יש להקל. **ובדר"ט** כתב שבהרגשה ממש טמאה, והוסיף שנהגו להחמיר גם בהפסק טהרה, אך אם יש סיבה נוספת להקל בהפסק, מתירים. **סד"ט** – והאחרונים השמיטו זה, אלמא לא סבירא להו הכי, מ"מ בעל נפש יחמיר לעצמו לפי ראות הענין. הובאו בפת"ש ב.

ב״י – ומשמע דהוא הדין לכל מראות שאין לספק בהן באדמומית כלל דטהורים דומיא דכרתי ולא הזכירו ירוק אלא משום דכשהוא כגוון הזהב איכא למאן דאמר דנוטה לאדמימות הוא לפיכך הוצרך להשמיענו בו. ולבן שאמרנו לאו דוקא דהוא הדין לכל מראה דאין לספקו במראה אדמומית כלל דשרי דבכלל לבן הוא. **וכ״נ מדברי הר״ן**.

=> כל מראה שאין בו ספק כלל אם הוא מראה אדום - טהור, לדוג׳ ירוק, צהוב, לבן, כחול וכיו״ב. אך כל מראה שנוטה לאדום - טמא.

ג. שחור והנוטה לשחור

נדה יט,א – משנה. חמשה דמים טמאים באשה: האדום, והשחור וכו׳... איזהו... שחור - כחרת (דיו), עמוק מכן - טמא, דיהה מכן - טהור. **גמרא**. אמר רבי חנינא: שחור - אדום הוא, אלא שלקה.
שם כ,א – אמר רבי אלעזר: כזית, כזפת, וכעורב - טהור, וזוהי ששנינו דיהה מכן - טהור.

ראב״ד (בעה״נ שער הפרישה) – ודם השחור נמי טמא, וכל מראה שחרות נמי טמא לפי שאין אנו בקיאין בין החרת לדיהה ממנו. **וכ״כ רמב״ן** (הלכות נדה פ״ג הלכה ד), **ר״ן** (חידושיו לנדה יט) **וטור**. **וכ״כ שו״ע** – כל מראה אדום, בין אם הוא כהה (נחלש,דהה) הרבה או עמוק (חזק) - טמאים. וכן כל מראה שחור.

*** אפור**

תה״ד – לבן שאינו לבן לגמרי אלא כמראה בגד לבן שנפל עליו אבק שהוכהה לבנוניתו נראה דמראה כזה אינו כלל מצד שחרורית, ואין שחרורית כזה בא ממראה אדמומית. **וכ״פ ש״ך וט״ז**. וכתב **שבט הלוי** (הלכות נדה עמ׳ צד) – היינו מראה אפור וקמ״ל שאע״פ שהדיהה בשחור טמא לדידן, מ״מ אינו קרוב לשחור, וטהור. **וכ״פ טה״ב**.

*** חום הנוטה לשחור**

שאילת יעב״ץ – מראה דם הנוטה לצבע ברוי״ן (חום) שהוא כעין קליפת הערמונים וכמשקה הקאוי (הקפה) לא נתבאר בש״ע ובאחרונים אם הוא ממראות דמים טמאים. ונ״ל להקל בו, שאין לו נטייה לאדמומית אלא לשחרות, וכבר שנינו משנה שלימה בשחור עצמו דיהה מכן טהור, וכש״כ במראה ברוין שאינו שחור ולא דיהה דדיהה שלו אלא שהעמוק שלו נוטה קצת לשחרות הדיהה. **וכ״פ סד״ט, פת״ש, ערוה״ש, צי״א, בדי השלחן, דר״ט**[327], **ספר פוע״ה** (עמ׳ 126) **וטה״ב** (החמיר כשבא בהרגשה).
לחו״ש – ולפע״ד לא נהירא, שעינינו הרואות שמראה ברוין מהול מאדום ושחור, וא״כ מסתבר לומר שאדום הוא אלא שלקה קצת. **וכ״פ בית מאיר, מאורי אור, תשורת שי, לבושי מרדכי ועוד**.

[327] אמנם כתב שבהרגשה ובהפסק טהרה לשאול חכם.

2. שינוי במראה

א. מראה שהשתנה

נדה כ,ב – תניא: לא יאמר חכם אילו היה לח היה ודאי טמא, אלא אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות.
=> משמע שאם ראה החכם את המראה גם כשהיה לח והוא היה טמא, אע"פ שכשהתייבש השתנה ונראה טהור - טמא. וא"כ יוצא שמראה שהיה טמא והשתנה לטהור - טמא, וכן מוסכם.

נחלקו מה הדין כשהיה טהור והשתנה לטמא:

ב"ח – ואשה שרואה מראה ירוק (או לבן וכל מראה טהור אחר. כך מוכח מהמשך דבריו) ולאחר שנתייבשו הכתמים נעשו קצותיו אדומים מכל סביביו נראה דמדינא טמאה היא וכדאמרינן בשחור דכשנעקר מן הגוף הוא לוקה ומשחיר, ודכוותיה חיישינן בירוק זה דכשנעקר מן הגוף הוא לוקה ונעשה ירוק וכשנתייבש חזר קצת למראהו שהיה אדום מתחלה. **וכ"כ ש"ך, ט"ז, שבות יעקב, ושאלת יעב"ץ**.[328]
חכ"צ – אזלינן תמיד בתר יציאה מהגוף. **וכ"כ סד"ט וחוו"ד וכ"פ טה"ב** (אם בא בודאות בהרגשה החמיר) **ודר"ט**.

ב. ראה החכם בלילה מראה טמא וביום נראה לו טהור (האם אומרים שהשתנה?). פת"ש א

נדה כ,ב – רבי ראה דם בלילה - וטימא, ראה ביום - וטיהר, המתין שעה אחת - חזר וטימא... מעיקרא אחזקיה בטמא כיון דחזא לצפרא דאשתני אמר ודאי טהור הוה, ובלילה הוא דלא אתחזי שפיר, כיון דחזא דהדר אשתני אמר: האי - טמא הוא, ומפכח (ודוהה) הוא דקא מפכח ואזיל.[329]

=> ראה מראה בלילה לאור הנר (או לאור החשמל. טה"ב עמ' של) ונראה לו טמא וביום נראה לו טהור - טהור, מפני שיכול להיות שבלילה המראה לא היה ברור, ולא חוששים שהמראה השתנה. אך אם רואה לאחר שעה שהמראה השתנה אז יש חשש שהמראה הולך ומשתנה עם הזמן, ומכיוון שבלילה נראה לו טמא - טמא (וכ"כ לבושי שרד).[330]

נחלקו מה הדין כאשר המראה שראה בלילה נראה לו כודאי טמא:
גבעת שאול – כתם שבלילה נדמה למראה טמא וביום שהוא יבש נראה שהוא מראה טהור יש להקל ולטהר. **וכ"פ טה"ב** (עמ"י שלב).

---

[328] ובתוך דעה זו נחלקו מה הדין כשבא לפני הפוסק בעודו לח, האם יכול לפסוק בו: **ב"ח** – לפיכך כשיביאו מראה ירוק ולבן לפני המורה בעודו לח לא יורה בו דבר עד שיתייבש. **ש"ך וט"ז** – ואין נוהגין כן, ונראה דאחזוקי ריעותא לא מחזקינן (אין חוששים לאיסור, בדבר שאיננו רואים בו כעת גריעות) וכדאמרינן בפרק אלו טרפות (נתבאר סימן נב). **וכ"כ תה"ש ופת"ש**.
האם חוששים שרחיצה במרחץ שתים או שלוש שעות משנה את המראה: **ב"ח** – בא אלי חכם זקן אשכנזי והראה לי כתוב בשם מה"ר יעקב מרגלית שקיבל מפי הרב מה"ר דוד לנצהוט קודם נסיעתו לארץ ישראל שהאשה שיצא ממנה סמיכות לבן ועב לאחר שרחצה במרחץ כמו שנים ושלש שעות היא טמאה שדרך הדם להתלבן מחמת רחיצה ותלינן דדם נדה הוא וטמאה מספק, ונראה שע"פ הוראה זו נהגו נשים שלא ללכת למרחץ בימים שבין לבישת לבנים לטבילה. **ט"ז** – ודברים תמוהים הם שלא נמצא בתלמוד ובפוסקים רמז מזה ולאו מר בר רב אשי חתום עליה שבאו דברים אלו מפי מהר"י מרגלית. **וכ"כ רוב ככל האחרונים** (טה"ב עמ' שכז) **וכ"כ זבחי צדק** שיש לפסוק להקל אפילו תוך שבעה נקיים, **וכ"כ טה"ב** שמותר לאשה להתרחץ תוך שבעה נקיים.
[329] מגילה יד,א – אביגיל... נטלה דם והראתה לו (לדוד). אמר לה: וכי מראין דם בלילה?. וביארו הפוסקים (אשכול,רשב"ץ,חיד"א ועוד) שבמגילה מדובר בבא לראות לאור הכוכבים ולכן אסור, ואילו רבי בדק לאור הנר (אבנ"ש).
[330] לפי זה אם ראה מראה ביום והיה נראה לו טמא, ולאחר מכן היה נראה לו טהור - טמא, שע"כ הוא השתנה מפני שאין לנו במה לתלות שטעה בראיה הראשונה, שהרי ראה ביום, ולכן כתב בדר"ט שאישה שמסתפקת לגבי מראה לא תחליט לעצמה שהדם טמא, כי ברגע שהאישה מחליטה על הדם שהוא טמא הריהו טמא אף אם אח"כ יכשירהו החכם מחמת צבעו, ע"כ. אמנם נלע"ד שאין זה מוכרח שהרי אפשר לתלות זאת בחוסר בקיאות האישה. וצ"ע.

סד״ט – דוקא אם בלילה מספקא ליה, אבל היכא דאיתחזקא לודאי טמא ע״י ראייתה בלילה, אע״ג דחזרה וראתה ביום ויש לו מראה טהור אין להקל (שרבי לא טימא בלילה אלא מספק). **וכ״פ דר״ט**.[331]

3. מראה יבש. סעיפים ד-ו

א. עיקר הדין

נדה כא,א – משנה. המפלת כמין קליפה, כמין שערה, כמין עפר, כמין יבחושין אדומים - תטיל למים, אם נמוחו - טמאה, ואם לאו - טהורה. **גמרא כב**. בעא מיניה ר׳ יוסי ברבי חנינא מרבי אלעזר: דם יבש מהו? דכי יזוב זוב דמה אמר רחמנא - עד דמידב דייב ליה, לח - אין, יבש - לא, או דלמא: האי כי יזוב זוב דמה - אורחא דמילתא היא, ולעולם אפילו יבש נמי?... תניתוה: המפלת כמין קליפה, כמין שערה, כמין עפר, כמין יבחושין אדומין - תטיל למים, אם נמוחו - טמאה. אי הכי - בלא נמוחו נמי. אמר רבה: כי לא נמוחו - בריה בפני עצמה היא, ומי איכא כי האי גוונא? אין, והתניא, א״ר אלעזר בר׳ צדוק, שני מעשים העלה אבא (ר׳ צדוק) מטבעין (שהמעשים אירעו שם) ליבנה (לבית הדין הגדול שביבנה): מעשה באשה שהיתה מפלת כמין קליפות אדומות, ובאו ושאלו את אבא, ואבא שאל לחכמים, וחכמים שאלו לרופאים, ואמרו להם: אשה זו מכה יש לה בתוך מעיה (רחמה) שממנה מפלת כמין קליפות, תטיל למים, אם נמוחו - טמאה. ושוב מעשה באשה שהיתה מפלת כמין שערות אדומות, ובאה ושאלה את אבא, ואבא שאל לחכמים, וחכמים לרופאים, ואמרו להם: שומא יש לה בתוך מעיה, שממנה מפלת כמין שערות אדומות, תטיל למים, אם נמוחו - טמאה.

=> כל דם היוצא מן האשה בין לח בין יבש טמא ולא עוד אלא אפילו יוצא ממנה דם יבש בצורת בריה כמין קליפות כמין שערות או כמין יבחושים אדומים - טמאה, והוא שיהיו נימוחים במים (טור ושו״ע), אך אם אינם נימוחים - טהורה, שאז מוכח שמה שראתה זו 'בריה בפני עצמה', דהיינו שאינה מתולדת הדם אלא מחמת מכה או שומא שיש לה בתוך רחמה.[332]

רשב״א – במה דברים אמורים שאם לא נימוחו טהורה בזמן שהם יבשים גמורים שאין עמהם דם כלל הא בלחים שיש עליהם שום ליחלוח דם טמאה נדה דדם הנדה אין לו שיעור ואפילו כחרדל ואפילו פחות מכן. **וכ״פ שו״ע ה**.[333]

*** חזקה שאינו דם**

רמ״א ה – נראה לי דאם בדקה ג׳ פעמים, כל מה שראתה ולא נימוחו כלל, שוב אינה צריכה לבדוק מה שהיא רואה אח״כ, כדרך זה, שהרי הוחזקה שדברים אלו אינן דם, רק באים ממכה שבגופה. ודווקא באשה שיש לה וסת, ושלא בשעת וסתה, כמו שנתבאר גבי מכה, לעיל סימן קפ״ז.
ש״ך – צ״ע דלא נמצא בשום פוסק דמחלק הכא בין שעת וסת או לא ול״ד לדלעיל סימן קפ״ז ס״ה דהתם כיון דרואה דם להדיא לא תלינן במכתה בשעת וסתה מטעם דאל״כ לא תהיה טמאה לעולם אבל הכא הרי אינה רואה

---

[331] אמנם כתב דר״ט שאם ראה את המראה בלילה ויש לתלות את הנטיה לאדום בתאורה, וביום נראה טהור – מותר.
[332] רשב״א – לא שנא מעוברת שהפילה כמין אלו ולא שנא שאינה מעוברת כל שלא נמוחו טהורה ומפלת דקתני ולא קתני רואה לפי שאין שותתין ויורדין אלא נופלין כעין בריה. **הובא בב״י**.
[333] לקמן (בסעיף ג) מבואר שכאשר אין דרכה של אישה לראות כך דם, כגון שיוצאת מרחמה חתיכה שבבקעים שלה יש דם - טהורה, ולכאורה גם כאן היה לטהר. **וכתב הט״ז** – ולא שייך כאן אין דרכה של אשה לראות בכך, דכאן ודאי אמרינן כיון דיש דם, מוכח דגם הנהו הם דם אע״פ שלא נמוחו, ועוד, דאפשר דדרכה של אשה לראות לפעמים כך. **והש״ך** כתב הסבר אחר – דהתם הדם הוא בתוך החתיכות אלא שהוא בבקעים, מה שאין כן הכא שהלחלוח הדם הוא ע״ג החתיכות, **כ״כ מעדני מלך**.

דם אלא דברים יבשים והלכך אפילו בשעת וסתה טהורה, וצל״ע, שוב מצאתי בספר אפי רברבי וז״ל ול״נ כיון שעיקר הטעם דאינו דם רק בריה - טהורה אף בשעת וסתה.[334]

ב. אופן הבדיקה. סעיף ד

*** באיזה מים שורים?**

נדה כב,ב – תטיל למים... אמר ריש לקיש: ובפושרין. תניא נמי הכי: תטיל למים, ובפושרין... התם תנן (גבי שרץ יבש וכיו״ב): כמה היא שרייתן? בפושרין - מעת לעת, הכא מאי? מי בעינא מעת לעת או לא? שרץ ונבלה דאקושי - בעינן מעת לעת, אבל דם דרכיך - לא, או דלמא לא שנא? תיקו.

רא״ש – כיון דלא איפשיטא עבדינן לחומרא. **וכ״פ רשב״א, רמב״ם, טור ושו״ע**.

נדה נו,א – תניא (לגבי שרץ ונבלה יבשים), כמה היא שרייתן בפושרין? יהודה בן נקוסא אומר: מעת לעת, תחילתו אף על פי שאין סופו. רשב״ג אומר: צריכין שיהו פושרין מעת לעת.
ר״ח – הלכה כרשב״ג. **וכ״פ רא״ש, רשב״א, ראב״ד, טור ושו״ע**.

טור – ושיעור החימום כמו מים ששאבו בקיץ מן הנהר או מן המעיין ועמדו (מי המעיין[335]) מעט בבית שחום הבית מחממתן ובחימום של אלו כך הוא שיעור פושרין בימות החורף. **כ״כ בעל העיטור, רא״ש, רשב״א, ר״י ושו״ע**. ועוד כתבו **הרא״ש והרשב״א** שפושרים הוא כמו שבני אדם שותים. **והריטב״א** כתב אהא דאמרינן 'ממעכתו ברוק (יובא לקמן מיד)' מהא שמעינן דפושרים דיו שיהא כעין חמימות שברוק וזה כלל גדול. **והובא בב״י וברמ״א**.

*** מיעוך ע״י מים פושרים**

נדה כב,ב – תניא: תטיל למים, ובפושרין, רשב״ג אומר: ממעכתו ברוק על גבי הצפורן. מאי בינייהו (שהרי גם רשב״ג אומר שצריך לשרות בפושרים, הרוק הוא פושר)? אמר רבינא: מעוך על ידי הדחק איכא בינייהו.

רש״י 'ע״י הדחק' – **לת״ק** אי נימוח מאליו הוא דהוי דם, אבל נימוח על ידי מיעוך (עם רוק) לאו דם הוא **ולרבן שמעון** אפילו נימוח ע״י מיעוך נמי דם הוא.

רשב״א, רא״ש, טור ורמב״ם – הלכה כת״ק, לקולא, שרק אם נימוח מאליו נחשב דם, אך אם נימוח ע״י מיעוך לא נחשב דם. **וכ״פ שו״ע**.

וכתב הרשב״א – שאם מיעכתו ע״ג ציפורן (ורוק) ולא נמחה בידוע שאינו דם. שכל שלא נמחה ע״י מיעוך זה בידוע שלא ימחה ע״י מים. **וכ״פ מ״מ**[336]**, טור ורמ״א**.[337]

---

[334] פת״ש בשם עמודי כסף – ונראה שמה שהתיר הרמ״א לאחר שהוחזקה, זה אף שראתה אח״כ דם עמו, שטהורה, שתולים במכה, וזה שכתב בהג״ה ודוקא באשה שיש לה וסת, ובזה נסתלקה קושית הש״ך.
[335] ב״י – דאילו מי נהר בלא עמידה בבית הן חמין, וכן מבואר ברי״ו.
[336] אמנם **הרמב״ם** לא הזכיר כלל 'מיעוך ע״ג ציפורן', וכתב מ״מ בדעתו – ויש לפרש דהכי קאמר מיעוך ע״י הדחק איכא בינייהו דלתנא קמא לא חשיבא בדיקה כלל בין נימוחו בין לא נימוח.
[337] תה״ד מז – מיעוך, לא נראה כלל שתועיל אם לא נימוחו כולן (אלא רק אם אף אחד לא נימוח). הובא בדר״מ, וכ״כ רמ״א ה – אם נמוחו קצתן וקצתן לא נמוחו טמאה.

ג. דם יבש שאינו כמין בריה. סעיף ו

ראב"ד – דם יבש אף על פי שאינו נימוח טמאה וטעמא דקליפות ושערות ויבחושין ששנינו דאם לא נימוחו טהורה לפי שצורתן מוכחת עליהן שאין דרך דם להתייבש וליעשות צורות כאלו וכל שלא נימוחו איגלאי מילתא דלאו דם הוא אלא בריה בעלמא, וכמין עפר נמי אין דרכו של דם להתייבש וליעשות נפרד כעפר, ומיהו כשנימוחו על כרחך לאו בריה נינהו אלא דם היה ונתייבש דרך מקרה ונעשה כן, אבל דם יבש בעלמא אפילו לא נימוח נמי דם הוא וטמא. **וכ"פ רשב"א, רמב"ם, שו"ע וש"ך**.

רז"ה – כל דם יבש שאינו נימוח אינו דם. **וכ"פ הרא"ש,** וכתב רי"ו **שכ"ד תוס'**.[338]

4. ראיה שלא כדרכה. סעיף ג

א. עיקר הדין

נדה כא-כב,א – משנה. המפלת חתיכה, אם יש עמה דם - טמאה. **גמרא**. בעא מיניה רבי ירמיה מרבי זירא: הרואה דם בשפופרת מהו?[339] 'בבשרה' אמר רחמנא ולא בשפופרת או דלמא - האי בבשרה מיבעי ליה - שמטמאה מבפנים כבחוץ? אמר ליה: בבשרה אמר רחמנא ולא בשפופרת; דאי בבשרה מבעי ליה שמטמאה מבפנים כבחוץ - א"כ נימא קרא בבשר, מאי בבשרה - שמע מינה תרתי[340]... אין דרכה של אשה לראות דם בשפופרת.

לימא שפופרת תנאי היא; דתניא, המפלת חתיכה, אף על פי שמלאה דם, אם יש עמה דם (שיוצא איתה בפנ"ע) - טמאה, ואם לאו - טהורה, **שרבי אליעזר אומר** בבשרה... ולא בחתיכה, **וחכמים אומרים**: אין זה דם נדה אלא דם חתיכה. תנא קמא נמי טהורי מטהר! אלא דפלי פלויי (חתיכה שיש בבקעים שלה דם) איכא בינייהו, תנא קמא סבר... טמאה, מאי טעמיה - בבשרה קרינא ביה (שהרי הדם נוגע בבשרה). ואתו רבנן למימר: אף על גב דפלי פלויי - אין זה דם נדה אלא דם חתיכה. הא דם נדה ודאי טמא, ואפילו בשפופרת נמי! **אמר אביי**: בשפופרת כולי עלמא לא פליגי דטהורה, כי פליגי - בחתיכה; מר סבר דרכה של אשה לראות דם בחתיכה, ומר סבר אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה. **רבא אמר**: דכולי עלמא אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה, והכא באשה טהורה ומקור מקומו טמא[341] קמיפלגי; דר' אליעזר סבר: אשה טהורה, ודם טמא - דהא אתי דרך מקור. ורבנן סברי: אשה טהורה, ומקור מקומו טהור.

=> הכניסה שפופרת באותו מקום וראתה בתוכה דם, וכן אם ראתה חתיכת בשר שיש בתוכה דם - טהורה, שנאמר 'דם יהיה זובה בבשרה', שרק כשיצא הדם דרך כותלי בית הרחם בלא חציצה בינו לבין בשר הכתלים הוא מטמא. אמנם אם יצא עם החתיכה דם בפנ"ע - טמאה.

ונחלקו לגבי חתיכה שיש בבקעים שלה דם, לדעת ר"א - טמאה, מפני שהדם נוגע בבשרה, ולדעת חכמים - טהורה. ומוסכם שחכמים מטהרים אותה לבעלה, מפני שאין דרכה של אישה לראות דם בחתיכה, ולדעת רבא אף ר"א מודה לחכמים בזה (ולא נחלקו אלא ב'מקור מקומו טמא') וכן הלכה.

---

[338] **פת"ש ט: שו"ת בית יעקב** – אשה שראתה קרטין (פרורים אדומים או שחורים קטנים מאוד) ונאבדו בלא בדיקה אם נמוחו, מותר מטעם ספק ספיקא, ספק אם הוא אדום או לא ואם תמצא לומר שהוא אדום שמא לא היה נמוח, אע"ג שהאשה אומרת שראתה מקודם שהיה אדום מ"מ כיון שיש מראה אדום שהוא טהור אלא שאין אנו בקיאין חשיב ספק ספקא. **סד"ט** – לא חשיב ספיק ספיקא דהכל משם אחד אם דם נדה היא או לא.

[339] הכניסה שפופרת באותו מקום וראתה בתוכה דם.

[340] נדה נז,ב – אמר שמואל: בדקה קרקע עולם וישבה עליה, ומצאה דם עליה - טהורה, שנאמר בבשרה - עד שתרגיש בבשרה. האי בבשרה - מיבעי ליה שמטמאה בפנים כבחוץ! א"כ לימא קרא בבשר, מאי בבשרה - שמע מינה: עד שתרגיש בבשרה. ואכתי מיבעי ליה: בבשרה - ולא בשפיר, ולא בחתיכה! תרתי שמע מינה.

[341] וכל דם הבא דרך שם ואפילו אינו דם נדה הוי אב הטומאה לטמא אדם טומאת ערב ואם נגעה בטהרות טמאים.

ונחלקו הראשונים כיצד לבאר את מסקנת הגמרא שהרואה דם בחתיכה - טהורה, מפני ׳שאין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה׳.

רש״י – ורבנן סברי אפי׳ פלי פלויי טהורה דאין זה דם נדה אלא דם חתיכה.[342] ומשמע שפירש ׳אין דרכה לראות דם בחתיכה׳ היינו שאין דרכה לראות דם נדה בחתיכה, אלא דם חתיכה, אך אם תראה דם נדה - טמאה.[343]
ר״ש מקוצי – ר׳ אליעזר סבר דרכה של אשה לראות דם בחתיכה וכיון שראתה כדרך שנשים רגילות לראות טמאה. ורבנן סברי אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה ואע״ג דפלאי פלויי, וכיון שלא ראתה כדרך שהנשים רגילות טהורה אע״ג דהוי דם נדה ודם נוגע בבשרה. ופליגי רבנן ור׳ אליעזר (לפי אביי) בטעמא דקרא[344] דדרשינן בבשרה ולא בשפופרת. ר״א סבר דממעטינן שפופרת מטעם הפסקה וכן חתיכה היכא דאין הדם נוגע בבשרה. אבל אי פלאי פלויי קרינן שפיר בבשרה. ורבנן סברי טעמא דממעטינן שפופרת משום דאין דרכה של אשה לראות דם כך וכן חתיכה נמי אפילו אי פלאי פלויי לפי שאין דרך הנשים לראות כך, והא דקאמרי רבנן אין זה דם נדה הכי פירושו אין דרך דם נדה רגיל לבוא בזה הענין... רבא אמר דכ״ע אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה. **וכ״פ רא״ש, טור ושו״ע**.[345]

=> **מוסכם** שלמדו מ׳בבשרה׳ שכשיש חציצה בין הדם לכותלי בית הרחם - טהורה, מפני שאין דרך אישה לראות כך. **ונחלקו** האם דרשו חכמים טעמא דקרא, לדעת ר״ש מקוצי דרשו חכמים טעמא דקרא, ולמדו שכל שרואה שלא כדרך הראיה הרגילה, אפילו אם הדם נוגע בבשרה - טהורה, לכן אף הרואה בחתיכה - טהורה. אך לדעת רש״י לא דרשו טעמא דקרא ולא התירו אלא כשיש חציצה בין הדם לבשר, ומה שטיהרו את הרואה בחתיכה זה מפני שבסתמא זה דם חתיכה ולא דם נדה.

ב. נעקר מקורה

טור – כן עשה רבינו שמשון מעשה באשה שנעקר מקור שלה וכמין חתיכות בשר היה נופל לה בבית החיצון ולא היתה פוסקת לראות כל זמן שאותן החתיכות היו בבית החיצון וטיהר אותה לבעלה כיון שאין דרך אשה להיות רואה כך. **וכ״מ מרי״ו**. **ב״י** – ממה שכתבו רבינו ורבינו ירוחם ז״ל... נראה שהיתה רואה דם ממש (בפנ״ע ולא רק בחתיכה) ואפילו הכי היה מטהר אותה.

נחלקו בטעם ההיתר של ר״ש ע״פ הטור ורי״ו:

ב״י – מפני שהיה תולה שמהחתיכות שבבית החיצון נמשך הדם וכיון שבשעה שנעקר לא היה דם אלא בחתיכה - טהורה. **וכ״כ דר״מ**, שהטעם הוא מפני שתולים את הדם בחתיכות, וביאר – ואע״ג דקאמר בגמרא ריש פרק המפלת, המפלת חתיכה אם יש עמה דם טמאה ואם לאו טהורה וכו׳ נראה דשאני זו שהיה ידוע שנעקר המקור שלה

---

[342] כך הגירסה המובאת בראי״ש אך לפנינו הגירסה היא ׳אין זה דם נדה דאין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה׳, ולפי גירסה זו אין קושי בדעת רש״י.
[343] והקשה עליו הרא״ש – דא״כ השתא ׳אין דרך לראות דם בחתיכה׳ לא הוי כההוא ׳דאין דרכה לראות בשפופרת׳. ועוד קשיא דהוה ליה למימר אין זה דם נדה כדאמר מעיקרא. ועיין שהוסיף להקשות.
[344] לכאורה נחלקו האם דרך לראות בחתיכה או לא, ולא בטעמא דקרא, אלא נראה שלא רצה לומר שנחלקו במציאות, ולכן לדעתו כולם מסכימים שאין דרך נשים לראות כך, אלא שמה שאמר ר״א דרכה של אשה לראות בחתיכה כוונתו שדרך נשים לראות דם בלא חציצה, וזה שזה בא בחתיכה אע״פ שאין הדרך לראות כך זה לא משנה. וצ״ע.
[345] **ולתוס׳** יש פירוש אחר בגמרא שכתב – יש לומר דפליגי בחתיכה העשויה כמין שפופרת והוי חציצה בין דם לבשר, דת״ק (ר״א) מטמא דדרכה לצאת בענין זה ורבנן סברי אע״ג דדם נדות הוא אין דרכה לראות בענין זה, אבל בפלי פלויי גם רבנן מטמאין כיון דדם נדות הוא ונוגע בבשרה (וצ״ע כיצד פירושו נכנס בדברי ר״א שאמר ׳בבשרה ולא בחתיכה׳ לכאורה מפורש שמטהר בחתיכה, וכיצד אמר שהוא מטמא). וכתב **הב״ח** – כיון דכל הקושיות שהקשה הרא״ש על פירוש רש״י, שמכחן פירש רבינו שמשון פירוש אחר, מיושבות גם כן בפירוש שכתבו התוספות ומפירושם נמשך לטמא האשה ברואה דם נדות בתוך החתיכות היכא דפלי פלויי וכמו שהוא לפירוש רש״י, מי לנו ערב שפירוש רבינו שמשון הוא האמת ולא פירוש התוספות הלכך נראה לפענ״ד דלמעשה אין להקל כלל. **וכ״פ ש״ך**.

ואותן חתיכות היו מן עקירת המקור ומחמת מכה היא (הוספתי את לשונו בהגה, כיוון שמה שכתב בדר״מ לא כ״כ ברור).[346] **וכ״פ בהג״ה**. **וכתב הב״ח** שתולה את הדם בחתיכות דוקא שלא בשעת וסתה (ע״פ המבואר בסימן קפז, שלא תולה במכה אלא שלא בשעת וסתה).[347] **תה״ש** – ונראה לי פשוט שזה ג״כ דעת הרב (הרמ״א), דכיון שמדמה דין זה למכה.

ט״ז – ונ״ל אע״פ שלענין דין יפה כתב הרמ״א, אין טעם שלו מתיישב, דהכא התירו אפי׳ בדם נדה ממש... דלא אסרה תורה אלא כשהמקור נשאר במקומו והדם יוצא ממנו מה שאין כן כאן שהמקור עצמו מוליך הדם עמו ואין זה דרך ראייה שאסרה תורה... ואין כאן שייכות לדם מכה כלל ולפי זה אפילו הוא בשעת ווסתה מותר זה הדם כיון שראייתה משונה.[348]

רא״ש – וכן עשה מעשה רבינו שמשון באשה שנעקר מקור שלה וכמין חתיכות בשר היה נופל לה בבית החיצון וטיהר אותה לבעלה כיון שאין דרך נשים לראות כך.

נחלקו האם דברי הרא״ש חולקים על דברי טור ורי״ו:

ב״י – אבל מלשון הרא״ש שכתבתי לא משמע הכי (כטור ורי״ו) אלא כמין חתיכות בשר היו יוצאות בעצמן ואע״פ שהיה דם בתוך החתיכות ופלאי פלויי היה מטהר משום דאין דרך אשה להיות רואה בענין זה אבל אם היתה רואה דם להדיא בלא חתיכה, בהא לא איירי ואפשר דכל כהאי גוונא טמויי נמי מטמא לה. דאע״ג דתלינן במכה כמו שנתבאר בסימן שקודם זה הני מילי במכה שבצדדין אבל הכא שהמכה היתה במקור עצמו איכא למימר דמטמא לה. **וכ״פ שו״ע**.

דר״מ – ומה שכתב דאם המכה במקור עצמו איכא למימר דמטמא לה וכו׳ יש לתמוה דהא נתבאר לעיל סימן קפ״ז דאף אם המכה במקור אפילו הכי תלינן בה כשידוע שהמכה מוציאה דם וא״כ גם כאן למה לא נתלה ג״כ הדם בחתיכות כפשט משמעות דברי הטור ורבינו ירוחם. **וכ״פ בהג״ה**.[349]

ג. האם צריך לבדוק את החתיכות בפושרים?

ב״י – ונראה דמעשה זה דרבינו שמשון בשהטיל החתיכות במים פושרין ולא נימוחו הוא דאל״כ הא איכא למיחש שמא כולן היו דם קפוי... ומיהו אפשר דשאני הכא שהיה ניכר בהן שהן חתיכות בשר אלא שהיה בתוכן דם ופלאי פלויי. **ופסק בשו״ע** כסברא ראשונה – והוא שהטיל החתיכות במים פושרים.

דר״מ – ולפי מה שכתבתי דמיירי כאן דידוע היה שנעקר המקור שלה וכדמשמע לשון המעשה א״כ גם כאן אין דברי בית יוסף נכונים, דאף בלא בדיקה היה ידוע שאין זה דם קפוי רק שהמקור נעקר, עכ״ל. ומשמע שגם לשיטתו אם לא נעקר מקורה צריך להטיל את החתיכות בפושרים.

---

[346] כלומר בסתמא אם יוצא דם בפנ״ע עם החתיכות לא תולים שהוא מהחתיכות מפני שלא ברור שצריך לצאת מהחתיכות דם, אך כשנעקר המקור מסתבר לתלות.

[347] אמנם כתב הב״ח שרק אם בדקה בשעה שנעקר המקור ולא ראתה דם באותה שעה, טהורה. הובא בש״ך. אך מהרמ״א משמע שלא צריכה בדיקה, שבכל אופן תולה בחתיכות.

[348] וכתב חוו״ד – ונראה דדוקא כשנפלה החתיכה בבית החיצון בשעת וסתה, דאז לא חיישינן שהדם הלך מקודם או אחר כך, דמוקמינן להאשה בחזקת טהרה ואמרינן עתה בא הדם בעת נפילת החתיכה, והחתיכה הוליכה הדם וטהורה היא, אבל אם החתיכה מונחת כבר בבית החיצון קודם שעת וסתה והדם הולך בשעת וסתה, טמאה, מטעם דאם כן לא תהיה טמאה לעולם כל זמן שהחתיכה תהיה בבית החיצון, וחיישינן דלמא הדם יורד מהמקור עכשיו ולא הוליכתו החתיכה כלל, דאטו כשנעקר מקצת מהמקור לא נשאר שום מקור ודמים כלל במקומו.

[349] פת״ש ז – דבר זה וכיוצא בו לא ניתן רשות לכל מורה לפסוק הדין בזה, כ״א לגדולי הדור, כמבואר בתשובת נודע ביהודה.

א״א לפתיחת הקבר בלא דם. סימן קפח ג,ו

1. עיקר הדין

נדה כא,א – **משנה**. המפלת חתיכה, אם יש עמה דם - טמאה, ואם לאו - טהורה. ר׳ יהודה אומר: בין כך ובין כך טמאה. **גמרא**. אמר רב נחמן בר יצחק: באפשר לפתיחת הקבר בלא דם קמיפלגי.
נדה סו,א – אדבריה רבא לרב שמואל[350] ודרש (רבא)... הפילה (אפילו לא יצא דם) - תשב שבעה נקיים. קסבר... אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם.

רא״ש – הלכה כר׳ יהודה, שא״א לפתיחת הקבר בלא דם, כדאמרי׳ (סו,א) גבי אדבריה רבא לרב שמואל... פסיק רבא בהפילה נפל כל דהו אפילו לא נגמרה צורת הולד דא״א לפתיחת הקבר בלא דם. ועוד דפליגי הכא במפלת חתיכה. **וכ״פ רשב״א ורמב״ן, וכ״פ שו״ע**.
שאילתות – אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם היכא דגמר צורתיה דוולד דמיפתח טפי.[351] **וכ״כ רז״ה** (בהשגות לבעלי הנפש שער הפרישה אות ב). **סמ״ג** – אנו שאין אנו בקיאים בצורת הולד יש לנו לפסוק דא״א לפתיחת הקבר בלא דם.
רמב״ם – המפלת חתיכה אע״פ שהיא אדומה אם יש עמה דם טמאה ואם לאו טהורה. ע״כ. פסק כת״ק, שאפשר לפתיחת הקבר בלא דם.

נו״ב (הובא בפת״ש קצד,ד) – אין חילוק בין אם היא ילדה או זקנה או מעוברת או מניקה, תמיד אין פתיחת הקבר בלא דם.

*** מקום הפתיחה**

שו״ת בית יצחק יו״ד ח״ב יד – הנה שמעתי מרופא מומחה דלהאם (לרחם) יש שתי פיות: פה פנימי שהוא סוגר את האם, ולפני אותו הפתח יש פרוזדור קטן כדמות צוואר, אשר הרופאים קוראים אותו צוואר האם, ובתחילת אותו צוואר יש ג״כ כמו פה. ואמנם מה שאמרו א״א לפתיחת הקבר בלא דם, הכוונה על הפנימי שהוא פי האם ממש, שהוא סגור ומסוגר ופתיחתו אינה דבר קל. מה שאין כן הפה החיצון שהוא פי צוואר האם, עליו אין שייך לומר א״א לפתיחת הקבר בלא דם, שהרי בגמ׳ קאי אמפלת חתיכה שהיא בא מבפנים. **וכ״פ חשב האפוד ונטעי גבריאל**, והובאו להלכה **בספר פוע״ה וכ״פ דר״ט**.

2. שיעור פתיחת המקור

נדה כא,א – **משנה**. המפלת כמין קליפה, כמין שערה, כמן עפר, כמין יבחושין אדומים - תטיל למים, אם נמוחו - טמאה, ואם לאו - טהורה.

---

[350] הנהיג את רב שמואל לטיול במבואות העיר (ע״פ רש״י ביצה כט,א).
[351] כך הבין מכריתות י,א.

רשב"א – וא"ת כי לא נימוחו נמי תיפוק ליה משום דאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם י"ל דהכא דבר מועט הוא דלכולי עלמא לית להו פתיחת הקבר. **וכ"כ רא"ש ותוס'**.

ולכאורה משמע שכל שהיא גדולה יותר מקליפה ושערה הוי פתיחת הקבר. אלא נראה שנחלקו בזה ראשונים ואחרונים:
מחלוקתם נובעת מהשאלה, מה היחס בין שני דינים שאמר רבא, בין הדין שלנו 'שא"א לפתיחת הקבר בלא דם' לבין דין 'הרואה דם בחתיכה - טהורה', שאין דרך לראות דם בחתיכה.

רא"ש – הא דאמר רבא בפרקין אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה אלמא ס"ל דמפלת חתיכה טהורה התם פלוגתייהו קא מפרש ועיקר שינויא דרבא לאשמועינן דכולי עלמא דרשי בבשרה עד שיצא דם דרך בשרה ולא בחתיכה ולא בשפופרת, ונפקא מינה אליבא דהלכתא דבשפופרת טהורה, אבל בחתיכה טמאה ולא מפני דם שבתוכה אלא משום דאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם. => דין הרואה דם בחתיכה אינו להלכה, מפני שא"א לפתיחת הקבר בלא דם.
טור (לגבי הרואה דם בחתיכה) – ודוקא חתיכות קטנות דומיא דשפופרת, אבל חתיכה גדולה טמאה אפי' לא ראתה כלום שאי איפשר לפתיחת הקבר בלא דם. **וביאר ב"י** – לכך חילק רבינו בין חתיכה קטנה לגדולה, דקטנה אין בה פתיחת הקבר שנאמר שאי אפשר לה בלא דם, ותדע דהא דאמרינן דרבנן סברי אין דרכה של אשה לראות דם בחתיכה, בחתיכה קטנה קאמרי ולא בגדולה, דהא כיון דמייתי לה בגמרא באיבעיא דשפופרת משמע בחתיכה קטנה דומיא דשפופרת קאמרי. וכתב בסוף הסימן – ומיהו שיעורא דשפופרת גופיה לא אתפרש לן אם עבה אם דק הלכך אזלינן לחומרא ולא מטהרינן אלא בשיעור שפופרת דק שבדקים. **וכ"פ שו"ע, ט"ז, ש"ך ודר"ט**.

וכתב **בשו"ת מאמר מרדכי** (של הרב האליהו, ח"ב יו"ד סימן יא) – מדדנו וראינו שיש הרבה קנים (חלולים) בשיעור של 2 מ"מ, 3 מ"מ, וכ"כ בדר"ט ששיעור של 3 מ"מ חשיב פתיחת הקבר.[352]

3. נפתח מבחוץ (בדיקת רופא)

נו"ב – אין חילוק בין גרם הפתיחה מבפנים ובין מבחוץ, כגון שהרופא הכניס איזה כלי ופתח פי המקור. **הובא בפת"ש** (קצד,ד) **וכ"פ דר"ט** א,יז.[353]
שערי דעה – לפע"ד אין דבריו מוכרחים בזה, שאפשר שדוקא כשהפתיחה באה מסיבה טבעית מבפנים של הגוף קרוב לודאי שזוהי סיבה גם להוצאת דם המותרות שהוא עיקר דם נדה משא"כ בפתיחה שבאה ע"י סיבה חיצונית לגמרי. **וכ"כ שואל ומשיב. וכ"ד חוו"ד, תשובה מאהבה ורבים מהאחרונים**, שכתבו שלא אמרו א"א לפתיחת הקבר בלא דם אלא כשיצא משהו, אך אם לא יצא כלום, לא חוששים (דעתם הובאה לקמן), **וכ"פ טה"ב**, וכן נראה למעשה.

---

[352] **משנה אהלות ז,ד** – אין לנפלים פתיחת הקבר עד שיעגילו ראש כפיקה. ופירש רע"ב – כלומר שיש לו עיגול ראש גדול כפלך הזה שהנשים טוות בו החוט של שתי. וכתב **אג"מ** או"ח ח"ג סימן ק – כיון שלא מצינו שיעור אחר אלא זה שבאהלות פ"ז מ"ד לענין שנחשב פתוח לטמא הולד חי שיצא ואת הבית, יש לנו לומר דגם לענין פה"ק לודאות הוצאת דם הוא ג"כ בשיעור זה, ושיעור פיקה שלא ידוע לנו דקדקתי ממ"ש הנו"ב שהכניס הרופא אצבע, דאף שהוא טעות שאצבע של אדם אינו מגיע להמקור וכבר כתב כן בחכ"א בחלק בינת אדם והובא בפ"ת סק"ד, יש עכ"פ למילף מזה **דבשיעור אצבע** סובר הנו"ב דנחשב פה"ק, ועל פחות מזה לא מצינו, ולכן יש להקל באינסטרומענט שעביו פחות מאצבע הסמוך לאגודל דהוא **ג' רבעי אינטש בערך (19 מ"מ)**.
[353] כתב הב"י (עמ' מד) – ולפי מה שפסק (הטור) כר' יהודה דאמר אי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם רואה בשפופרת או בחתיכה אמאי מטהר להז? ע"כ. ומכאן דייקו אחרונים רבים (טה"ב, דר"ט) שהב"י מבין שהרואה בשפופרת מכניסה שפופרת לתוך צוואר הרחם וגורמת לפתיחה מבחוץ, ולפי זה יוצא שהב"י סובר כדעת הנו"ב שפתיחה מבחוץ היא בכלל מה שאמרו א"א לפתיחת הקבר בלא דם. אמנם יש לתמוה מדוע מניח כך, שהרי אפשר שרואה בשפופרת בלא פתיחה, ואף אם נאמר שנפתח הקבר, מה לי בכך שהקבר נפתח הלא סוף סוף לא יצא הדם אלא בשפופרת ולפיכך האשה טהורה וצ"ע. וכן ראיתי שהקשה בחוו"ד ד, וכתב – נראה דאף המחבר חזר בו, שלא כתב דבעינן שיהא השפופרת דק שבדקים, אלא ודאי דגם בשפופרת גדול תלינן הדם שיצא בפתיחת המקור יצא דרך השפופרת.

4. יולדת (פתיחה בלא שיצא דבר). פת''ש קצד,ח

שבת קכט,א – אמר רב יהודה אמר שמואל: חיה (יולדת) כל זמן שהקבר פתוח, בין אמרה צריכה אני ובין אמרה אין צריכה אני מחללין עליה את השבת... מאמתי פתיחת הקבר? **אמר אביי** משעה שתשב על המשבר. **רב הונא** בריה דרב יהושע אמר משעה שהדם שותת ויורד. **ואמרי לה** משעה שחברותיה נושאות אותה באגפיה (בזרועתיה, שאינה יכולה להלך).

רמב''ן – אין שיעורים אלו תלויים אחד בשני, יש נשים שלא יושבות על המשבר כלל, שהוולד ממהר לצאת. ולכן איזה שמגיע קודם נחשבת יולדת. **ב''י** – והכי נקטינן.
וכ''פ שו''ע של,ג – נקראת יולדת לחלל עליה שבת משתשב על המשבר, **או** משעה שהדם שותת ויורד, **או** משעה שחברותיה נושאות אותה בזרועותיה שאין בה כח ללכת. כיון שנראה אחד מאלו מחללין עליה את השבת.

=> חכמים נתנו שלושה סימנים לפתיחת הקבר שהיא תחילת הלידה, שמאז מותר לחלל שבת, ובימינו הסימן לתחילת הלידה הוא צירים תכופים בהפרש של חמש דק' למשך שעה (דר''ט).

נחלת שבעה, כו''פ, חת''ס וסד''ט – חוששים לפתיחת הקבר משתשב על המשבר, וא''א לפתיחת הקבר בלא דם.
וביאר סד''ט – נראה לי דלאו דוקא באותה שעה שישבה על המשבר, אלא מיד שאחזוה צירים וחבלי לידה ומבקשת להביא לה חכמה צריך הבעל להזהר בה, דודאי לאו ישיבת המשבר גורם פתיחת הקבר, אלא כל שהיא קרובה ללידה כל כך שצריכה לישב על המשבר ואיכא למיחש אלו היתה המילדת מזומנת אצלה היתה מושיבה מיד על המשבר, לכן צריך להיות נזהר בה. => כאשר יש פתיחת הקבר אף שלא יצא דבר - טמאה, ובלידה חוששים לפתיחת הקבר משתשב על המשבר.[354]
חוו''ד – ולענ''ד לא נראה כן... אלא ודאי נראה דהא דאמרינן דאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם היינו דוקא כשהפילה איזה דבר, אבל כשנפתח הקבר ולא יצא ממנה דבר, אף דם אינו יוצא, ואין ראיה ממה שחשובה חולה לומר שיצא גם כן ממנה דם. **וכ''פ תשובה מאהבה, בית מאיר, עטרת חכמים, חסד לאברהם ומהרש''ג**. => כל עוד לא ראתה דם - טהורה. **וכ''פ טה''ב** (ח''ב עמ' נג), **איש ואשה** (עמ' 206) **והרב מלמד** (הרב דחבש).[355]
דר''ט – לא חוששים לפתיחת הקבר אף ביושבת על המשבר, ורק אם הייתה פתיחה של שתי אצבעות (4 ס''מ) או שיצא דם - טמאה.[356]

---

[354] **ונחלקו** מה הדין אם ישבה על המשבר ופסקו החבלים והצירים בלא לידה:
נחלת שבעה – טמאה, מפני שנפתח הקבר. **כו''פ** – כשהולכת אח''כ כבריאה ובדקה עצמה ומצאה טהורה אין מי שיפסוק להפרישה מבעלה, דאיגלאי מלתא למפרע שעדיין לא היתה פתיחת הקבר, ומה שאמרו בשבת היינו טעמא משום ספק נפשות להקל, וברוב פעמים הוא תחלת לידה ומחשש פן יתרשלו בפקוח נפש נקטו לקולא. **וכ''פ חת''ס וסד''ט**.
[355] ירידת מים: בדי השולחן – דינה כדין נדה. שבט הלוי – למעשה נראה להחמיר שהמצב הוא ממש לפני הלידה, שיש לחוש שיש דם עם המים. טה''ב – ולפע''ד כל שאין רואים דם עם המים אין לחוש לכלום דאחזוקי איסורא לא מחזקינן, וכ''פ דר''ט.
[356] ואע''פ שפסק שפתיחת הקבר היא 3 מ''מ, לגבי יולדת פסק שרק מפתיחה של שתי אצבעות נטמאת, מפני שפתיחת הקבר, שאמרו עליה שא''א שתבוא בלא דם היא אירוע ממוקד שמביא להוצאת דם, מה שאין כן פתיחה איטית והדרגתית מאד כמו זו שבהריון שאין הכרח שמביאה בשלב כלשהו את הגוף לפלוט דם (שהרי אישה שילדה בעבר הפתיחה יכולה להתחיל לה חודש ואף יותר לפני הלידה). וכך נוהגים רבים להורות שאין אוסרים את האשה עד לפתיחה המלוה את תהליך הלידה עצמו (בינת הטהרה עמ' 76). וכ''כ בספר פוע''ה א, עמ' 262.

נאמנות האישה. סימן קפה א-ג. קפז,ו. קפח,ב

1. עיקר הדין. סעיף א

כתובות עב,א – משנה. ואלו יוצאות שלא בכתובה... משמשתו נדה. **גמרא**. היכי דמי? אי דידע בה, נפרוש! אי דלא ידע, נסמוך עילוה! דא״ר חיננא בר כהנא אמר שמואל: מנין לנדה שסופרת לעצמה? שנאמר: וספרה לה שבעת ימים, לה - לעצמה!

נדה יב,א – ת״ר: חמרין ופועלין והבאין מבית האבל ומבית המשתה - נשיהם להם בחזקת טהרה, ובאין ושוהין עמהם בין ישנות בין ערות. בד״א - שהניחן בחזקת טהרה, אבל הניחן בחזקת טומאה - לעולם היא טמאה, עד שתאמר לו טהורה אני.

=> חידשה התורה שאע״פ שעדות בשניים, נשים פסולות לעדות, והאישה נוגעת בדבר - האשה נאמנת לומר שנטהרה.

ב״י – ופשיטא דכשעברו ימים שיעור שתוכל לספור ולטבול מיירי, דאל״כ כי טבלה מאי הוי. **והוסיף הט״ז** – אפילו אם ספק לו אם עברו כ״כ ימים (נאמנת), שאפשר שטבלה. **וכ״פ ש״ך ופת״ש**.

וכתב הרא״ש – אפילו מצא בגדיה מלוכלכים בדם, נאמנת לומר בשוק של טבחים עברתי או בדם צפור נתעסקתי. **וכ״כ רי״ו**.[357]

*** כיצד יוצאת מחזקת טומאה**

נדה יב,א – עד שתאמר לו טהורה אני.

חוו״ד ופת״ש – ואפילו שוכבת אצלו לא מהני עד שתאמר לו בפירוש טבלתי.

לחו״ש – נראה דדוקא בא מן הדרך אין טבילתה ודאי, כי שמא לא הגיע זמנה לטבול או מחמת אונס לא היה לה באפשרי לטבול, אבל כשהוא בעיר והוא יודע מתי נטמאה ושעתה זמן טבילתה ומכ״ש כשהוא יודע מתי לבשה לבנים ושהכינה עצמה היום לטבילה וגם היה בידה לטבול בלי שום אונס והיא ערה ושוכבת אצלו, נראה מצד הסברא דחזקת טבילה זו ודאי חזקה אלימתא היא. **וכ״פ טה״ב**.

ובערוה״ש משמע שהיקל יותר – בסי׳ הקודם נתבאר דכשהיה הבעל בדרך ובא מן הדרך... כשהניחה טמאה אפילו עברו ימים רבים אסור לו לבא עליה עד שתאמר לו טבלתי דהטומאה הוי וודאי והטהרה ספק ואין ספק מוציא מידי וודאי ויראה לי דלאו דווקא באומרת בפיה טבלתי אלא אפילו היא עושה דבר שמרמזת לו טבילתה כגון שנותנת לו חפץ מידה לידו... וראיתי מי שאומר דהאמירה מעכבת דאפילו באה ושוכבת אצלו לא מהני [ח״ד סק״ה] ולא ידעתי למה אטו האמירה מעכבת הלא העיקר רק לדעת אם נטהרה וכשהיא מרמזת לו דין דכמדומני שבנות ישראל בושות לומר בפיהן טבלתי.

דר״ט – צריכה לומר בפיה, ואם מתבישת יכולה לרמוז לו ברמז מוסכם ביניהם כגון במסירת דבר מידה לידו.

---

[357] חת״ס – אמרה לבעלה ביום ד׳ יגיע זמן טבילתה ואחר זמן ביומו או ביום שלאחריו אמרה שטעתה בחשבון וביום ג׳ יהיה זמן טבילתה, אם ביום הג׳ בעצמו אמרה היום ליל טבילתי וטעיתי אתמול יש להחמיר, אע״פ שהתורה האמינה לה מ״מ בעל נפש יחוש דלמא יצרה תקפה לבעילת הלילה, אבל אם הוא יום או יומים קודם לא נחשדו בנות ישראל על כך. הובא בפת״ש ז.

*** נאמנותה מול חכם. סעיף ג**

כתובות עב,ב – משנה. ואלו יוצאות שלא בכתובה... משמשתו נדה. **גמרא**. היכי דמי? אי דידע בה, נפרוש! אי דלא ידע, נסמוך עילוה!... לא צריכא, דאמרה ליה פלוני חכם טיהר לי את הדם, ואזל שייליה ואשתכח שיקרא.

רמב"ן – החכם נאמן, שאע"ג דאיהי מהימנא, כיון שאמרה בשם פלוני ושייליה ואמר דשקרא הוא לא מהימנא. **וכ"כ רי"ו**.
רשב"א – ע"פ חכם בלבד אינה מפסדת כתובתה דעד אחד הוא (ואשתכח שקרא' דוקא ע"י עדים). **ב"י** – נראה דהיינו לענין הפסד כתובה שאינו בדין שיפסידנה ע"פ עד אחד, אבל להחזיקה בטומאה מודה הרשב"א, וכן נראה לפרש דברי **הרא"ש**, עכ"ל. **וכ"פ הט"ז למעשה**.

וכ"פ הרמ"א – אמרה לו פלוני חכם התיר לי כתם זה והחכם אומר שהיא משקרת החכם נאמן וטמאה היא.
וכתב הט"ז – נראה לי דוקא החכם עצמו כיון שהיא סומכת עליו ואשתכח שיקרא, מה שאין כן אם אין החכם לפנינו ועד אחד מעיד שהחכם אסר לה אינו נאמן, דהא אמרינן בכתובות (כב,ב) כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים. וא"כ הכא נמי אין אותו העד נאמן להכחיש אותה שהיא כשנים.

*** אישה החשודה על איסור נדה**

חוו"ד – אם זנתה בנידות (כשהיתה פנויה) לא מקרי חשודה לגבי בעלה, ונאמנת אפילו בשעת וסתה, שמכיון שלאחר שנישאת יש לה היתר על ידי טבילה ויש לה פת בסלה - נאמנת. **ואם הכשילה לבעלה** באיסור נדות שוב אינה נאמנת לומר בשעת וסתה טהורה אני עד שתעשה תשובה, אבל שלא בשעת וסתה, וכן לומר שטבלה נאמנת, אם לא בימות החורף שהטבילה טירחא לה.[358] **הובא בפת"ש ב, וכ"כ חת"ס**, וכתב שתעשה הפסק טהרה ע"י נשים בקיאות. **וכ"פ טה"ב**, ואינה חוזרת לנאמנות עד שיתברר למעלה מכל ספק שחזרה בתשובה שלימה.[359]

2. אמרה או עשתה מעשה המוכיח שהיא טמאה. סעיפים ב,ג

כתובות כב,א – בעא מיניה שמואל מרב: אמרה טמאה אני, וחזרה ואמרה טהורה אני, מהו? אמר ליה: אף בזו אם נתנה אמתלא (תירוץ) לדבריה - נאמנת.
קידושין פ,א – א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן: מלקין על החזקות... דאמר רב יהודה: הוחזקה נדה בשכינותיה, בעלה לוקה עליה משום נדה.[360]
רש"י 'הוחזקה נדה בשכינותיה' – שראוה לובשת בגדי נדות ולבעלה אמרה טהורה אני ושמשה.

רשב"א – מדלקי עלה אלמא כודאי משוינן לה. **וכ"כ טור ושו"ע ב**.

---

[358] וכתב שם – הנה אשה החשודה על איסור נדה כיון דעיקר נאמנות באיסורין מנדה ילפינן דכתיב 'וספרה לה' כמו שכתבו התוס' (גיטין ב,ב) ובאיסורין קיי"ל (בבכורות ל,א) דכל החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו, אינה נאמנת. והנה שלא בשעת וסתה או שאין לה וסת קבוע קודם שהגיע העונה בינונית דאפילו ישנה מותר ולא צריכין לאמירה דידה ודאי דמותר דלא דמי לחשוד המעיד שצריכין לעדות דידיה.
[359] וכתב בטה"ב (עמ' קנג) שאם הבעל בלבד חזר בתשובה והאשה השלימה עם זה רק מפני שלום הבית, יש לעשות שאלת חכם בנוגע לנאמנותה בעניני כשרות וטהרת המשפחה.
[360] נחלקו האם גם האישה לוקה: **שו"ת הרמ"א** סימן ב – ש"מ דדוקא בעלה שאינו יודע מטומאתה וטהרתה הוא דמהני ליה חזקת השכינות (ולוקה) אבל לגבי דידה אם יודעת בעצמה שאינה טמאה אינה לוקה. **ט"ז** – ולי נראה דרבותא קמ"ל, דאפילו הוא שיש לו צד לטיבותא במה שלא הגידה לו שהיא נדה כדרך נשים שמגידות לבעליהן יוכל לומר סמכתי על זה ותליתי שינוי בגדים במידי אחרינא, קמ"ל דאין זה כלום ולוקה.

=> אמרה שהיא טמאה או לבשה בגדי נדות, אפילו אם באמת לא ראתה - טמאה מהתורה, וצריכה לעשות הפסק טהרה, לספור שבעה נקיים ולטבול (בלא ברכה. טה"ב).

כלה א – בנים בעלי מומים מפני מה הוין? אמר רבי עקיבא: מפני שאומרת לו בשעת טהרתה טמאה אני.

אמתלא (תירוץ). סעיף ג

(1) אמרה 'טמאה אני'

כתובות כב,א – בעא מיניה שמואל מרב: אמרה טמאה אני, וחזרה ואמרה טהורה אני, מהו? אמר ליה: אף בזו אם נתנה אמתלא לדבריה - נאמנת. תנא מיניה ארבעים זימנין, ואפ"ה לא עבד שמואל עובדא בנפשיה.

ר"ן, רשב"א ורמב"ם – הלכה כרב, שאם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת. **וכ"פ שו"ע**.[361]
ב"י – ואע"פ שהרי"ף כתב הא דלא עבד שמואל עובדא בנפשיה, נראה שלא לפסוק דחיישינן לה כתבה, דהא לא פליג שמואל עליה דרב בהדיא אלא שרצה להחמיר על עצמו... ואפילו אם תמצא לומר דפליג עליה הא קיי"ל דהלכה כרב באיסורי, ולא כתבו אלא ללמד שמי שרוצה להחמיר על עצמו מדת חסידות היא לו ולא תימא דחסידות של שטות היא. **וכ"כ הרמ"א** – מי שרוצה להחמיר על עצמו שלא להאמין לה מדת חסידות הוא אבל מדינא נאמנת.

רי"ו – דוקא אחר כדי דיבור, אבל תוך כדי דיבור נאמנת (בלא אמתלא). **הובא בב"י וכ"פ רמ"א**.

*** מהי אמתלא**

ירושלמי כתובות ב,ה – שמואל בעא אזדיקוקי לאיתתיה אמרה ליה טמאה אני, למחר אמרה ליה טהורה אני אמר לה אתמול אמרת טמאה יומא דין טהורה? אמרה ליה לא הווה בחיילי (לא היה לי כח לתשמיש) היי שעתא, אתא שאל לרב א"ל מכיון שהביאה מתלא לדבריה נאמנת.

רמב"ם – האשה שאמרה לבעלה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני ודרך שחוק אמרתי לך תחלה אינה נאמנת[362], ואם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת, כיצד תבעה בעלה, ואחותו או אמו עמה בחצר ואמרה טמאה אני ואח"כ חזרה ואמרה טהורה אני ולא אמרתי לך טמאה אלא מפני אחותך ואמך שמא יראו אותנו הרי זו נאמנת וכן כל כיוצא בזה.

תרומה – אמרה סבורה הייתי להיות נדה אבל עכשיו בדקתי עצמי ומצאתי שמחמת מכה או חבורה בא אלי הדם או חולה הייתי ולא הייתי יכולה לסבול תשמיש נאמנת. **וכ"כ מרדכי בשם או"ז**.

---

[361] כתב חוו"ד – אפילו אם עברו עליה ימים שראויין לספור ולטבול ויש לה מגו דטבלתי ואמרה לא טבלתי וטהורה הייתי אינה נאמנת בלא אמתלא. הובא בפת"ש.
כתב דגמ"ר – ואחר שלושים יום לא מהני אמתלא, כ"כ בית שמואל. פת"ש – אם האמתלא באופן שהענין היה צריך להאריך שלשים יום מועיל האמתלא, וכ"כ חת"ס. אך בגור אריה חלק וכתב שמועילה אמתלא גם לאחר שלושים ימים, וכ"כ טה"ב (עמ' קצב).
[362] **טה"ב ד,ג** – אם בעלה יודע ומכיר בה שאמירתה היתה בדרך שחוק והיתול כדרך מקצת נשים קלות דעת, יכול להאמינה גם באמתלא גרועה כזאת, שאומרת שאמרה כן דרך שחוק והיתול, אלא שראוי לנזוף ולהזהירה לבל תוסיף לעשות כן. **כ"כ ערוה"ש, טהרת ישראל ובדי השלחן**.

*** אמתלא המובנת ממעשה (האם צריכה לומר את האמתלא בפה?)**

מהר״י וויל – אם היתה בקטטה עם בעלה ואמרה לו מרגשת אני בבני מעיים וחוששת לשינוי וסת, ואח״כ אמרה טהורה אני ומה שאמרתי תחלה מחמת הקטטה שהיתה ביני ובינך עשיתי, נאמנת, ולא עוד אלא בסתם אם היא באה ושוכבת אצלו אין צריך לשואלה דודאי הואיל ושוכבת אצלו ודאי טהורה היא ותחלה מחמת קטטה ומריבה עשתה.

דר״מ – ה״ה אם אמרה טמאה אני ובאה ושכבה אצלו אין צריך לשואלה. **וכ״פ בהג״ה, וכ״כ מעדני מלך בדעת הרמ״א** (כפשט דבריו, ולא כש״ך לקמן).

ב״ח – משמע מדברי מהר״י וייל... דמעצמה באה ושוכבת אצלו והבעל מכיר שמה שאמרה תחלה טמאה אני מחמת הקטט אמרה כך מותר לו לבוא עליה וכן פסק הרב (הרמ״א) בשלחן ערוך, ומ״מ נראה דהבעל חייב לשאול אותה למה היא באה אצלו הלא אמרה אליו טמאה אני דצריכה להוציא מפיה האמתלא שתאמר בפירוש כך וכך, דהרב מהר״י וייל לא התיר בבאה אצלו בשתיקה אלא באמרה אליו מרגשת אנכי כאב בבני מעיים וחוששת לשינוי וסת באשר אין לה וסת והבעל מכיר שמחמת קטט וכו׳ אבל לא באמרה אליו בפירוש טמאה אני, כן נראה לי פשוט. **ש״ך** – משמע מדברי הב״ח שאינו חולק על הרב (הרמ״א), וכן נראה דודאי מודה הרב דכל מה דאפשר לברורי מבררינן (כשאמרה טמאה אני) ולא בא אלא לומר דלא תימא דשכיבה אצלו לאו כלום הוא וצריך מיד לפרוש ממנה עד שתאמר האמתלא בפירוש (ומה שכתב הרמ״א ׳אין צריך לשואלה׳ הכוונה שאין צריך לשואלה מיד, ולענ״ד דחוק לומר זאת ברמ״א).

(2) הוחזקה נדה בשכנותיה

כתובות עב,א – משנה. ואלו יוצאות שלא בכתובה... משמשתו נדה. **גמרא**. היכי דמי? אי דידע בה, נפרוש! אי דלא ידע נסמוך עילוה... ואב״א כדרב יהודה, דאמר רב יהודה: הוחזקה נדה בשכינותיה, בעלה לוקה עליה משום נדה.

רשב״א – אלמא כל כהאי גוונא לא איבעי ליה למיסמך עלה, וסתמא קאמר, דאלמא אפילו באמתלא לא מהימנא, דהא ודאי נדה משוינן לה. דמשום בושת או אונס מיקרי ואמרה טמאה אני, אבל לעשות מעשה כולי האי ללבוש בגדי נדה אינה לובשת, ולפיכך כל שחזרה ואמרה לא נטמאתי הרי היא כמכחשת מה שאמרה ואינה נאמנת. **וכ״פ רמב״ן, ר״ן ומ״מ** (וכתב שכן נראה דעת הרמב״ם) **וכ״פ שו״ע**.

טור – ותימה הוא וכי עדיף הוחזקה נדה בשכנותיה מכשאומרת בפירוש טמאה אני שנאמנת שוב לומר טהורה אני ע״י אמתלא.

ונחלקו בדעת הרשב״א והשו״ע מה הטעם שאמתלא לא מועילה והאם יש אמתלא שתועיל:

מהר״ל – שאני הוחזקה נדה בשכנותיה דלאו כו״ע ידעי מן האמתלא וא״כ על מה סמכה כשהחזיקה עצמה נגד כו״ע, משא״כ באומרת לבעלה טמאה אני אפשר שסמכה עצמה שאחר כך תאמר לו את האמתלא. **ט״ז** – ותירוץ נכון הוא.

ב״ח – הרי היה די כשתאמר לו טמאה אני ולא היה לה ללבוש בגדי נדה, ולא דמי לדלעיל (יו״ד א,יג)[363]... דהתם לא היה אפשר לו בענין אחר. **וכ״כ הדרישה**. ומשמע דהיכא דלא היה אפשר בענין אחר נאמנת. **וכ״כ בשו״ת הרמ״א** (מובא לקמן). **וכ״פ ש״ך ופת״ש**, וכגון שאמרה סבורה הייתי להיות נדה אבל עכשיו בדקתי עצמי ומצאתי שמחמת מכה בא אלי הדם (פת״ש) או שאומרת שלא היו לה בגדים אחרים ללבוש.

---

[363] שו״ע – טבח שעשה סימן בראש הכבש השחוט, שיהא נראה שהוא טרפה, וגם היה אומר שהוא טרפה, ואח״כ אמר שכשר היה ולא אמר כן אלא כדי שלא יקחו אותו וישאר לו ליקח ממנו בשר, כיון שנתן אמתלא לדבריו, נאמן.

תה״ש – בתשובת **מהרי״ק** מבואר דאף באמתלא שלא היה אפשר לה לעשות אלא בענין זה דלבישה, גם כן אינה נאמנת (שמשמע ממנו שאם לא היה לה מה ללבוש אלא בגדי נדות לא נחשב אמתלא), לכן נראה לי לחלק ולומר <u>הטעם דדוקא לבישת בגדי נדה לא היתה לובשת לפי שמשיאה לבעלה שם רע בשכנותיה</u>, עכ״ל. <u>אמנם לפי טעם זה</u>, אם אמרה סבורה הייתי להיות נדה אבל עכשיו בדקתי עצמי ומצאתי שמחמת מכה בא אלי הדם, נאמנת.

כו״פ – באמתלא שכתב המרדכי, וספר התרומה , סבורה אני שאני נדה ועכשיו נתגלה שמחמת חבורה וכדומה בא הדם, למה זה לא יועיל אפילו בלבישת בגדים, הא אז חשבה דבאמת היא נדה ולכך לבשה בגדים אלו, ועכשיו נתגלה לה שהיתה טועה, ואין לומר דבאמת באמתלא כזו הרמב״ן מודה, וצריך לומר דס״ל כשעושה מעשה, מתישבת הרבה ומדקדקתו היטב לדעת אי משל דם נדה או כיוצא בזו היא, טרם שתעשה מעשה, <u>ולכך אינה נאמנת בשום אופן</u>.

*** בעלה יודע שהיא טהורה**

שו״ת הרמ״א סימן ב – **שאלה** על אשה אחת שילדה ג׳ פעמים בחדש השמיני וחששה שעין הרע גרם לה זאת, ורצתה להסתיר עבורה מבני בית אשר אתה ושכינותיה. והסכים בעלה עמה שתאמר טמאה היא בפני בני ביתה בתחלת עבורה כדי להסתיר הענין. ועכשיו שאלתה אם בעלה מותר לבא עליה תוך אותן הימים בחדרו אשר עמו, מאחר שלפי האמת היא טהורה. **תשובה** האריך לדון בדין נתינת אמתלא בהוחזקה נדה בשכנותיה וסיים כך – נראה דבנדון דידן אפילו הרמב״ן מודה דמהני לה נתינת אמתלא, אע״ג דכתב דלא מהני היינו דוקא אמתלא דמהני לגבי טמאה אני, דהיינו שתאמר שלא היה בה כח או שאר אמתלאות כאלו ומטעם שכתב ב״י דכולי האי לא הויא שטיא להחזיק עצמה נדה בין שכינותיה. אבל בכי האי גוונא דעיקר אמתלא תלויה באחרים ולא היתה יכולה לעשות בענין אחר בודאי אמרינן דמהני אמתלא כזו.

ט״ז – נראה שאין זה נכנס בכלל הוחזקה נדה בשכנותיה, כיוון דגלתה כן קודם שהוחזקה עצמה לטמאה... ואין חילוק בין גלתה תחלה בפני בעלה לגלתה בפני עדים, <u>כיון שבעלה יודע לא אסרה עליו תורה כלל</u>.

<u>(3) אמרה ׳טמאה אני׳ בפני רבים</u>

מהר״ל – שאני הוחזקה נדה בשכנותיה דלאו כו״ע ידעי מן האמתלא וא״כ על מה סמכה כשהחזיקה עצמה נגד כו״ע, משא״כ באומרת לבעלה טמאה אני אפשר שסמכה עצמה שאחר כך תאמר לו את האמתלא. **ט״ז** – ותירוץ נכון הוא. ולמדתי מזה עוד... <u>דאם אמרה בפני רבים שהיא טמאה לא מהני אח״כ אמתלא</u> (כדין הוחזקה נדה בשכנותיה), עכ״ל. **וכנלע״ד**, שהרי הייתה יכולה לומר לו בשקט ומדוע אמרה לו בפני רבים, וצריכה אמתלא שתסביר למה אמרה זאת דוקא בפני רבים.

תה״ש על לשון השו״ע: ׳אמרה לבעלה טמאה׳ – נראה דלאו דוקא נקט לבעלה אלא שדיבר בהווה שאין מדרך צניעות לגלות טומאתה וטהרתה אלא לבעלה, ודלא כמו שכתב הט״ז. **וכ״פ כו״פ וטה״ב** (עמ׳ קפג).

<u>(4) מתוך מעשיה ניכר שהיא טמאה</u>

שיטה מקובצת כתובות כב,ב ׳ואפילו הכי לא עבד בה שמואל עובדא בנפשיה׳ – בתשובת הגאונים מצאתי דעובדא (ששמואל החמיר על עצמו) הכי הוה, דשמואל הוה רגיל להושיט כוס של ברכה לאשתו, בזמן שהיא טהורה מקבלתו, בזמן שהיא נדה אינה מקבלתו, וזה היה סימנו לידע אימת היא נדה, פעם אחת הושיט לה ולא קבלה ממנו משום כבוד אחותו של שמואל, סבר שמואל טמאה היא לכשסלקו הטבלא אמרה לו טהורה אני אלא לכבוד אחותך נתכוונתי, ואף על פי שנתנה אמתלא לדבריה לא האמינה שמואל אלא פירש ממנה ז׳ נקיים כדין כל נדה.

זבחי צדק – וא״כ מפורש יוצא מכאן שאפי׳ לא אמרה בפירוש טמאה אני לך, אלא מתוך מעשיה ניכר שהיא טמאה ה״ז אסורה. **וכ״פ דר״ט וטה״ב**.[364]

3. נאמנות האישה על מראות דמים. קפח,ב

פשוט שכשאישה בטוחה שראתה מראה טהור - נאמנת, והשאלה היא האם נאמנת לדמות מראה אחד למראה אחר ולטהר ע״פ זה או שחוששים שמא טועה בדמיונות?

נדה כ,ב – תניא: נאמנת אשה לומר כזה ראיתי ואבדתיו. איבעיא להו: כזה טיהר איש פלוני חכם מהו! תא שמע: נאמנת אשה לומר כזה ראיתי ואבדתיו, שאני התם - דליתיה לקמה.

=> כאשר המראה אינו לפנינו נאמנת האשה לומר כזה ראיתי ואבדתיו, לפי שהאמינתה תורה. **והסתפקה הגמרא** מה הדין כאשר המראה לפנינו והאשה מדמה אותו למראה אחר שטיהר לה חכם, האם היא נאמנת לדמות, אע״פ שלנו נראה טמא.

רשב״א – לא איפשיטא בעיין הילכך לחומרא אזלינן ולא סמכינן אדיבורה. ולעולם כל היכא דאיתחזק דם לפנינו אין מקום לנאמנותה דהא חזינן דטועה בדמיונות ואפילו בדבר המסופק לנו אין סומכין על דבריה דדילמא כי היכי דלדידן לא איברור לן ולא יכלינן למיקם עליה איהי נמי לא קים עליה וסברה כזה היה ואינו. **וכ״פ שו״ע**.[365]

ש״ך – אם אומרת דם זה טיהר לי החכם נאמנת (כדמוכח מכתובות עב,ב לעיל).

4. נאמנות אישה לומר שהדם אינו מהמקור. סימן קפז,ו

נדה סו,א – נאמנת אשה לומר מכה יש לי במקור שממנה דם יוצא. **וכ״פ שו״ע**.

מהר״י וייל – שמא גם האשה נאמנת כשאומרת שודאי לה דהאי דם לא קאתי ממקום שבא נדות, ולא אשכחן בשום דוכתא בתלמודא בהדיא שאינה נאמנת לומר דלא אתיא מן המקור.

רמ״א – אם אומרת ברי לי שאין דם זה בא מן המקור נאמנת וטהורה.
תה״ש – בתשובת מהר״י וייל אינו מחליט הדבר, וכן נראה לי קצת מוכח בש״ס דקתני נאמנת האשה לומר מכה יש לי ולא קאמר רבותא דאף בלא מכה נאמנת, וצ״ע. אך היכא דאיכא עוד צד להקל אז יש לסמוך עליה. **וכ״כ חוו״ד, דגמ״ר, פני יהושע, כנס״י ופת״ש לו**.

---

[364] בדר״ט כתב להחמיר בכל מעשה שלא מועילה אמתלא כדין הוחזקה בשכנותיה, אך נלע״ד שהכל לפי הענין שאם המעשה חמור כמעשה של הוחזקה נדה בשכנותיה אז צריך אמתלא חזקה למה עשתה דוקא את אותו מעשה, אך אם עשתה מעשה פשוט, כגון כאן, שלא הושיטה לו, נראה שאף אמתלא פשוטה מועילה, שהרי לפעמים תעדיף לעשות מעשה מאשר לשקר ולומר שטמאה.
[365] **כתב סד״ט** אם האישה יכולה להראות לחכם לא יכולה לסמוך על עצמה ולדמות מראה זה למראה אחר שטיהר לה חכם. **ובתה״ש** כתב שאפילו אם היא מביאה את הדם הראשון ואומרת זה שהוא כזה טיהר לי החכם, דאז ליכא למיחש שמא טעתה בדמיונות מ״מ אין סומכין עליה. הובאו בפת״ש קפח,ו.

היום נראה שנשים לא כ״כ מודעות לגופן כבעבר, שהרי אינן מרגישות ביציאת הדם, לכן נלע״ד שלא נאמנות בזה (וכך אמר לי הרב גד).

5. נאמנות אישה לומר שהיא רואה מחמת תשמיש. פת"ש קפז,ג

נדרים צ,ב – משנה... חזרו לומר, (כדי) שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה, האומרת טמאה אני לך (בא עלי אדם אחד וטימאני לך ובאונס קאמר באשת כהן דבאונס נמי אסורה לו. רש״י) - תביא ראיה לדבריה.

שיבת ציון – אם האישה אמרה לבעלה בכל שלש פעמים תיכף אחר תשמיש שראתה דם, נאמנת, כיון דהיא מלתא דעבידא לגילויי, שהרי ביד הבעל תיכף כשאמרה לו שנטמאת לראות בעד הבדיקה אם הוא אמת, אבל אם אחר תשמיש לא אמרה לבעל אפשר לומר שאינה נאמנת, שמא נתנה עיניה באחר.

פת״ש – לענ״ד איני מבין מה שהצריך דבכל שלש פעמים אמרה לבעלה תיכף דלכאורה נראה דבשני פעמים הראשונים אפילו אם אמרה אחר זמן רב נאמנת, כיון שאינה נאסרת מיד עד שתראה שלש פעמים ועיקר ההקפדה היא רק על הפעם השלישית.

הפסק טהרה ושבעה נקיים. סימן קצו

1. הפסק טהרה. סעיפים א-ג,ה

א. עיקר הדין. סעיפים א,ה

נדה לא,ב – משנה. בנות כותים נדות מעריסתן... והן יושבות על כל דם ודם. **גמרא לג,א**. תניא (על בנות כותים) יום שפוסקת בו סופרתו למנין שבעה (נקיים).[366]

נדה סט,א – אמר רב: **זבה** שהפרישה בטהרה (בדקה עצמה להפריש בטהרה[367]) בשלישי שלה - סופרתו למנין ז' נקיים. אמר ליה רב ששת לרב ירמיה בר אבא: רב ככותאי אמרה לשמעתיה, דאמרי יום שפוסקת בו סופרתו למנין ז'! כי קאמר רב - לבר משלישי.

רא"ש, טור ושו"ע א – שבעה ימים שהזבה סופרת מתחילין ממחרת יום שפסקה בו. וכך משפטה, אם תראה ב' ימים או ג' ופסקה מלראות, בודקת ביום שפסקה כדי שתפסוק בטהרה.

וכמו כן מבואר בנדה סח,א (מובא לקמן) שגם **נדה** צריכה לבדוק את עצמה להפריש בטהרה לאחר שפסקה לראות.

*** הפסק טהרה מעכב. סעיף ה**

נדה סח,א – משנה. נדה... בדקה עצמה ביום שביעי (לנדתה) שחרית ומצאה טמאה, ובין השמשות לא הפרישה, ולאחר זמן בדקה ומצאה טהורה - הרי זו בחזקת טמאה.
שו"ע – בדקה עצמה ביום שפסקה מלראות ומצאה טמאה (וכן אם לא בדקה. רשב"א, טור וש"ך), ובדקה לאחר שלשה או ד' ימים ומצאה טהורה, הרי זו בחזקת טמאה עד שתפסוק בטהרה, שלעולם אינה סופרת עד שתבדוק אם פסקה, ואז מונה למחרתו.

ב. זמן הבדיקה. סעיפים א-ג

(1) עיקר הדין

נדה סח – משנה. נדה שבדקה עצמה יום שביעי שחרית ומצאה טהורה, ובין השמשות לא הפרישה, ולאחר ימים (אפילו) בדקה ומצאה טמאה - הרי היא בחזקת טהורה. **ור' יהודה אומר**: כל שלא הפרישה בטהרה מן המנחה ולמעלה - הרי זו בחזקת טמאה. **וחכמים אומרים**: אפילו בשנים לנדתה בדקה ומצאה טהורה, ובין השמשות לא הפרישה,

---

[366] המשך הגמרא – מתקיף לה רמי בר חמא: ותספרנו, ואנן נמי ניספריה, דקיימא לן מקצת היום ככולו! אמר רבא: אם כן שכבת זרע דסתר בזיבה היכי משכחת לה? והא מקצת היום ככולו (ונמצא שמקצת האחרון של יום ראיית שכבת הזרע ימנה ליום נקי)! אי דחזאי בפלגא דיומא - ה"נ (שאומרים מקצת היום ככולו ושכבת הזרע לא סותרת), הכא במאי עסקינן - דחזאי סמוך לשקיעת החמה. וליקום ולימא ליה לקרא (היתכן לעמוד ולומר שהפסוק שמלמד ששכבת זרע סותרת) כי כתיבא סמוך לשקיעת החמה כתיבא? אין, על כרחך שבקיה לקרא, דאיהו דחיק ומוקי אנפשיה. ע"כ. וכתב על זה הרא"ש – דיחויא בעלמא הוא דדחיק לאוקמי תיובתיה ולאו עיקר הוא ואיהו גופיה לא ס"ל הכי אלא דמתמה ואנן נמי נספריה ולא היה יודע טעמו של התנא, ובפרק בתרא (סט.) אמרינן בהדיא אטו ככותאי אמרה רב לשמעתיה ואיצטריך לשנויי דלאו בכותאי אמרה.
[367] כך פירש רש"י, והראיה שהכוונה לבדיקה ולא שסתם הפסיק הדם מהמשנה בדף סח,א – בדקה עצמה ביום שביעי (לנדתה) שחרית ומצאה טמאה, ובין השמשות לא הפרישה.

ולאחר זמן בדקה ומצאה טמאה - הרי זו בחזקת טהורה. **גמרא**. תניא, אמרו לו לר׳ יהודה: אלמלי ידיה מונחות בעיניה (לשון נקיה לבדיקה באותו מקום) כל בין השמשות - יפה אתה אומר, עכשיו - אימר עם סלוק ידיה ראתה, מה לי הפרישה בטהרה בז׳ מן המנחה ולמעלה - מה לי הפרישה בטהרה בראשון. בראשון - מי איכא למאן דאמר? אין, והתניא **אמר רבי**: שאלתי את רבי יוסי ור׳ שמעון כשהיו מהלכים בדרך נדה שבדקה עצמה יום ז׳ שחרית ומצאה טהורה, ובין השמשות לא הפרישה, ולאחר הימים בדקה ומצאה טמאה, מהו? אמרו לו הרי זו בחזקת טהרה. ששי, חמישי, רביעי, שלישי, שני, מאי? א״ל לא שנא. בראשון לא שאלתי, וטעיתי שלא שאלתי. אטו כולהו לאו בחזקת טומאה קיימי? וכיון דפסק - פסק, ראשון נמי, כיון דפסק - פסק. ומעיקרא מאי סבר? הואיל והוחזק מעין פתוח.

=> **ת״ק** – רק אם תבדוק ביום השביעי לראייתה מועילה לה הבדיקה כדי להחזיקה בטהרה.
ר׳ יהודה – רק אם תבדוק ביום השביעי מן המנחה ולמעלה תועיל לה הבדיקה.
חכמים – אפילו אם תבדוק ביום השני לראייתה מועילה לה הבדיקה.
רבי – אפילו ביום הראשון מועיל לה.

רשב״א פסק כדעת רבי – כיון דאיהו (רבי) קאמר טעיתי שלא שאלתי וקא יהיב טעמא דמסתבר דטהורה בראשון כבשאר הימים, ואשכחן בברייתא דמיפשטא בהדיא מה לי הפרישה בטהרה מן המנחה ולמעלה בשביעי מה לי בראשון שמע מינה דראשון כשני דכיון דפסק פסק ולפיכך אף על פי שכל הנשים עכשיו ספק נדות ספק זבות ואפשר שהיא נדה ומעיינה פתוח אפילו הכי כל שהפרישה טהורה ואפילו ביום ראשון הרי זו בחזקת טהורה. **וכ״פ רי״ו**.

רמב״ם פסק כדעת חכמים – נדה שבדקה עצמה בתוך ימי נדתה ומצאה שפסק הדם ואפילו פסק בשני לנדתה... בחזקת טהרה. **וכ״פ רמב״ן**, **ועוד כתב הרמב״ן** – ראתה יום ראשון בשחרית ופסקה (ובדקה) בו ביום אינה מונה מיום המחרת עד שתחזור לבדוק ויהיו ידיה בין עיניה כל בין השמשות (ששמה שם מוך דחוק כל בין השמשות. ב״י), שחזקת כל היום הראשון כולו טמא שהוחזק מעין פתוח ודמים חוזרין לה אע״פ שפסקה בשחרית, ויש מיקל בדבר. **הובא במ״מ**, וכתב **הב״י** – ואם היה סובר הרב המגיד שדעת הרמב״ם לאסור בבדקה ביום ראשון אפילו בבדקה בין השמשות לא הוה שתיק מלפרושי דדעת הרמב״ם היא מוחלקת מהשתי סברות שכתב הרמב״ן הילכך נראה לי דהרמב״ם לא אסר בראשון אלא בשלא בדקה בבין השמשות אבל אם בדקה בין השמשות ומצאה טהורה - טהורה דתו ליכא למיחש למידי, ומה שלא כתב כן בפירוש היינו לפי שאין דרכו ברוב המקומות אלא להעתיק לשון המשנה או הגמרא כמו שהוא. **וכ״כ הרשב״א** בדעת המחמירים – רבי לא שאל בראשון, דקסבר בראשון לא עלתה לה בדיקה אא״כ הפרישה בטהרה בין השמשות הואיל והוחזק מעין פתוח.

ב״י (בדעת היש מחמירים ברשב״א, שסוברים כחכמים, ובדעת הרמב״ם) – ובין השמשות דקא אמרן משמע ודאי דלאו דוקא... דהא רבי יהודה דמחמיר לא אמר אלא מן המנחה ולמעלה ומשמע דממנחה קטנה ולמעלה קאמר ומ״מ דבר פשוט הוא דקודם זמן בין השמשות טובא הוא (דלא כרמב״ן).[368]

רא״ש (הלכות נדה בקיצור) – ואחר שיפסוק הדם תבדוק עצמה יפה יפה, ובדיקה זו תהיה בין השמשות ביום שתפסוק בו מלראות. **ב״י** – נראה לי דהרא״ש לא כתב כן לפסק הלכה אלא לרווחא דמילתא... וכש״כ לסוברים דבהפסיקה

[368] המשך דבריו – ואילו היה אפשר לה להיות ידיה בין עיניה כל בין השמשות כך היה מורה כדי לצאת ידי כל ספק אבל לפי שאי אפשר לה לעשות כן לא הורה כך אבל מ״מ מה שאפשר לתקן דהיינו לבדוק סמוך לבין השמשות הורה שתעשה כן. ע״כ. הב״י הבין שהגמרא לא העלתה על דעתה להצריך מוך דחוק כל בה״ש, וזה חידוש של הרמב״ן.
עוד הבין הב״י שלדעת ר׳ יהודה בכל יום מועילה בדיקה מן המנחה ולמעלה, ולכן כתב כאן שלדעת ר׳ יהודה תועיל בדיקה ביום הראשון סמוך לבה״ש, אך לענ״ד קשה מאוד על דבריו, שלכאורה אין זה הגיוני, שאם בדיקה ביום הראשון סמוך לבה״ש מועילה למה שלא תועיל בדיקה ביום השני בשחרית שהיא יותר מאוחרת ויש יותר סיכוי שפסק הדם. וכן הקשה הסד״ט.

ביום הראשון צריכה בדיקה בה״ש דלכתחלה אית לן לאורויי דכשהפסיקה בשאר ימים נמי תבדוק בה״ש כי היכי דלא ליחלף להו יום ראשון בשאר ימים.[369]
ובין השמשות דקא אמרן משמע ודאי דלאו דוקא, דהא בין השמשות ספק מן היום ספק מן הלילה הוא ואם לא בדקה קודם לכן אין ראוי שתעלה לה דכיון דמספקא לן שמא מן הלילה הוא נמצא שיום שפוסקת בו סופרתו למנין ז׳ ועוד דהא רבי יהודה דמחמיר לא אמר אלא מן המנחה ולמעלה ומשמע דממנחה קטנה ולמעלה קאמר ומ״מ דבר פשוט הוא דקודם זמן בין השמשות טובא הוא, מ״מ לכתחלה רצה להורות שתבדוק היותר סמוך ללילה שאפשר כדי לצאת מידי ספק.

וכתב **הרשב״א** – לעולם יהא אדם מלמד בתוך ביתו שתהא האשה בודקת עצמה יום הפסק טהרה במוך דחוק ויהא שם כל בין השמשות שזו בדיקה מוציאה מידי כל ספק.

=> נחלקו איזו בדיקה מועילה ביום הראשון, שמכיוון שביום זה נפתח מעיינה והתחילה לראות, יש יותר חשש שאף אחרי שתבדוק שהפסיק הדם תראה שוב באותו יום: **רמב״ן** – מוך דחוק כל בה״ש. **ב״י** בדעת המחמירים – בדיקה סמוך לבה״ש (לא לפני מנחה קטנה). **רשב״א** – אפילו שחרית, וכיוון שפסק הדם לא חוששים שתראה לאחר הבדיקה.
מהיום השני והלאה: פשוט שמועילה בדיקת שחרית, שמהיום השני והלאה אין חשש שתראה לאחר שפסק הדם.

אמנם כתב **הרא״ש** שלכתחילה תבדוק בכל יום בבה״ש (סמוך לבה״ש. ב״י). **והרשב״א** כתב – לעולם יהא אדם מלמד בתוך ביתו שתהא האשה בודקת עצמה יום הפסק טהרה במוך דחוק ויהא שם כל בין השמשות. ע״כ. ונראה שטעמם הוא שמכיוון שביום הראשון בדיקות אלו טובות ומהודרות ומוציאות מידי כל ספק, יש להורות שתמיד תבדוק כך, אע״פ שבשאר הימים אין בזה צורך (כך כתב הב״י בדעת הרא״ש, כמובא לעיל).

(2) פסיקת ההלכה

*** ביום הראשון. סעיף ב**

שו״ע – ראתה יום אחד בלבד ופסקה בו ביום צריכה לבדוק עצמה במוך דחוק ושיהא שם כל בין השמשות (**כדעת הרמב״ן**).
רמ״א – ובדיעבד אם בדקה עצמה סמוך לבין השמשות (ממנחה קטנה) ומצאה עצמה טהורה אע״פ שלא היה המוך אצלה כל בין השמשות סגי, אבל בדיקת שחרית לא מהני הואיל ולא ראתה רק יום אחד.

נחלקו האם אף השו״ע מסכים לרמ״א:
טה״ב ח״ב עמ׳ ש,שא– אף השו״ע מודה, כפי שמבואר בדבריו בב״י. **וכנלע״ד**.
דר״ט (עמ׳ 182) – השו״ע חולק על הרמ״א וסובר שבדיקת מוך דחוק כל בה״ש מעכבת.

ש״ך – ואם תאמר לדידן מאי נפקא מינה הא אפילו אשה שרואה כתם נוהגין שצריכה להמתין חמשה ימים (כמבואר לקמן בדין פולטת שכבת זרע), נראה לי דנפק״מ להיכא דחזרה וראתה בתוך ימי הספירה, דכיון שלא ראתה רק יום אחד

[369] עיין בב״י שמביא הסברים נוספים לדעת הרא״ש, אמנם הם לפי הבנתו בגמרא, שכתבתי לעיל בהערה שהבנתו קשה.

בימי הספירה בדיקת שחרית לא מהני אפילו בדיעבד, אבל לא ראתה רק **כתם** אפשר להקל (בדיעבד אם עשתה הפסק בשחרית).

*** מהיום השני והלאה. סעיף א**

שו״ע – אם תראה שני ימים או שלשה ופסקה מלראות בודקת ביום שפסקה כדי שתפסוק בטהרה ובדיקה זו תהיה סמוך לבין השמשות **(כדעת הרא״ש)**. **רמ״א** – וכן נוהגין לכתחילה, ובדיעבד אפילו לא בדקה עצמה רק שחרית ומצאה עצמה טהורה סגי בכך (ופשוט שכך גם דעת השו״ע כפי המבואר בב״י, שסמוך לבה״ש הוא רק לרווחא דמילתא).[370]
וסיים השו״ע בהדרכת הרשב״א – ולעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא בודקת ביום הפסק טהרתה במוך דחוק ושיהא שם כל בין השמשות שזו בדיקה מוציאה מידי כל ספק.

=> **לכתחילה** תבדוק סמוך לבה״ש, **ובדיעבד** אפילו אם בדקה שחרית מספיק, **ומצווה מן המובחר** שתעשה בדיקה זו במוך דחוק שיהיה שם בכל משך ביה״ש. **וכ״פ טה״ב**, וכתב (עמ׳ רסב) – נוהגות נשים צדקניות שלפני הבדיקה במוך כל בה״ש בודקות עצמן היטב במוך או בבגד לבן בעומק כפי יכלתן, ואם ימצא מלוכלך בדם יחזרו ויבדקו שנית כראוי.[371]

*** מהו מוך דחוק?**

נדה ג,א – היינו טעמיה דשמאי (שסובר שדיה שעתה, ולא חוששים שהדם יצא מהרחם כבר לפני כן) : דאם איתא דהוה דם - מעיקרא הוה אתי. והלל - כותלי בית הרחם העמידוהו, ושמאי - כותלי בית הרחם לא מוקמי דם. משמשת במוך מאי איכא למימר? אמר אביי : מודה שמאי במשמשת במוך.[372] רבא אמר : מוך נמי, אגב זיעה מכויץ כויץ ; ומודה רבא במוך דחוק.

דר״ט – אחר הבדיקה צריכה האשה להניח בתוך אותו מקום מוך דחוק שימלא את כל חלל הפרוזדור ויגיע עד לרחם או קרוב לו. ובדיעבד די אם יגיע לרחם ולא ימלא את כל החלל או שימלא את החלל ולא יגיע לרחם, במקרה כזה ראוי שתניח גם צמר גפן מבחוץ על פתח אותו מקום או לכל הפחות תלבש לבנים הדוקים. עד בדיקה רגיל אינו מספיק בדר״כ למלא את החלל וע״כ במקום שצריכה לשים מוך דחוק תשתמש בעד גדול שימלא את החלל או בצמר גפן עטוף בעד.
חינוך – היו ידיה בין עיניה כל בה״ש, כלומר שבדקה עצמה והניחה בפנים מוך או בגד לבן מבעו״י ועמד שם כל בה״ש. **טה״ב** (עמ׳ ערד) – ולא הזכיר מוך דחוק, וילמד סתום מן הפורש שאין להחמיר כדברי החוו״ד קצא,ח[373] וגם לא שמענו מעולם מי שתחמיר כן, ולפי ענ״ד חומרא יתרה היא וקשה מאד לעשותה וצא ולמד ממה שכתב הב״י על דברי הרא״ש (לקמן) שצריכה לבדוק עד מקום שהשמש דש (וא״כ ע״כ מה שכתב הרשב״א ׳מוך דחוק׳ אין הכוונה כפי שמשמע מהגמרא, אלא העיקר לדחוק מוך שיהיה שם כל בה״ש גם אם הוא לא ימלא את כל החלל). **וכן תמה בשו״ת יגל יעקב** וכתב שכמדומה דלית דחש להא.

---

[370] לדעת **תוס׳ וחוו״ד** אם ראתה ביום שהפסיקה בו נחשב שמעיינה פתוח ודינה כביום הראשון, **ובדר״ט** חשש לו וכתב שאם בדקה סמוך לשקיעה בלא מוך דחוק כל בה״ש עלתה לה בדיקה בדיעבד, ואם בדקה זמן רב לפני השקיעה ולא הניחה מוך דחוק תשאל שאלת חכם. **אך מהראשונים שהובאו בב״י והשו״ע** מוכח שלא כך.
[371] בטה״ב (עמ׳ עדר-ערה) כתב שיכולה לבדוק בדיקת הפסק טהרה מיד אחרי שרחצה את אותו מקום או בדקה עצמה וראתה דם. וכ״כ בדי השלחן, וכתב שכן פשוט שהרי הבדיקה שנמצאת בה טמאה וגם הרחיצה דברים מצויים הם ולא לשתמיט בשום דוכתא שיפרשו הפוסקים שצריכה להמתין אחר זה קודם שתפסוק בטהרה.
[372] רש״י – מלאה אשה אותו מקום מוכין לשאוב את הזרע שלא תתעבר ואינה נוטלתו משם אלא בשעת הצורך ושמא מוך העמיד את הדם, ג׳ נשים משמשות במוך קטנה מעוברת ומניקה.
[373] הבין בדעתו שמוך דחוק הוא שימלא את כל החלל. אמנם נלע״ד שזה לא מוכרח מדבריו, אמנם כתב שם שמניחה מוח גם מחוץ לנרתיק כדי לוודא שלא יצא דם.

(3) היא או הציבור התפללו ערבית מבעוד יום, או קיבלו שבת. סעיף א

תה״ד – יראה דיש להחמיר דלא תפסיק בטהרה אלא קודם תפילת ערבית, אבל לאחר תפילת ערבית הואיל והתפללו כבר, או אפי׳ אם היא לא התפללה אלא הקהל התפללו כבר, עשו אותו מקצת היום לילה לענין תפילה, שוב אין לעשותו יום לענין הפסק בטהרה.
מהרי״ל – אחר תפילת ערבית נחשב יום לענין הפסקה ואפילו בערב שבת אחר תפילת ערבית וקבלת שבת, כי ההיא תוספת לא שייכא לענין נדה.

הובאו בב״י, אמנם **בשו״ע** השמיט את הדין ולכן משמע שדעתו להקל כמהרי״ל.

רמ״א – יש אומרים אם התפללו הקהל ערבית אינה יכולה לבדוק אז ויש אומרים דמותר אפילו עשו הקהל שבת ונוהגין לכתחלה ליזהר ובדיעבד אין לחוש.[374]

ש״ך – משמע מדבריו **(של המהרי״ל)** דאע״פ שהתפללה היא גם כן ועשתה שבת - מותר. לפי זה מה שכתב הרמ״א דאפילו עשו הקהל שבת הכי קאמר אפילו עשו הקהל גם כן שבת וגם היא. **והגאון אמ״ו** כתב דלהרב (לרמ״א) אם התפללה היא ערבית אין להקל אפילו בדיעבד, עכ״ל, ומסוף דבריו של הש״ך בס״ק יט משמע שדעתו להקל כהבנתו הראשונה ברמ״א ולא כאביו, **וכ״פ דגמ״ר** (אוצר מפרשים ה), **טה״ב ודר״ט**, שבכל מקרה לכתחילה תיזהר ובדיעבד אין לחוש.

ג. לבישת בגד נקי ורחיצה. סעיף ג

*** לבישת בגד נקי ולבן**

מרדכי בשם רוקח – יום שפוסקת תבדוק עצמה לערב ותלבש חלוק לבן שאם תראה עוד שיהא ניכר בחלוקה, ובלילה תשים סדינים לבנים במטתה או נקיים מכתמים. **וכ״כ סמ״ג**, **וכתבו שע״ד והאגור** – נראה דאשה שהולכת בדרך ואין לה בגדים לבנים, שתספור ז׳ נקיים בלא בגדים לבנים רק כשברור לה שלא ראתה והחלוק נקי מדם נידה. **הובאו בב״י וכ״כ רמ״א**. => לכתחילה החלוק צריך להיות לבן ונקי מכתמים, והסדינים נקיים מכתמים. ובשעת הדחק שאין לה בגד לבן יכולה להתחיל לספור שבעה נקיים אם יש לה בגד נקי מדם.
טור – תבדוק עצמה... ותלבש חלוק הבדוק לה שאין בו כתם. **וכ״כ שו״ע**, והוסיף – ובלילה תשים סדינים הבדוקים מכתמים (כנראה ע״פ המרדכי). => העיקר שהחלוק והסדינים יהיו נקיים מכתמים, אפילו אם אינם לבנים. **בטה״ב כתב** שאף יוצאי ספרד נהגו ללבוש לבנים, אמנם במקום שלא נהגו אינן צריכות דוקא לבנים.

שבט הלוי (ג,קכח) – ובזמנינו עיקר הלכה זו מתקיימת במה שלובשת תחתונים לבנים המהודקים לגוף (שבעבר לא לבשו תחתונים והיו ישנים בלא בגדים). **וכ״כ בדי השלחן** (ביאורים עמ׳ רצה), **טה״ב ודר״ט**, לכן כתב (דר״ט) שמעיקר הדין אם החליפה את בגדיה הפנימיים די בכך, אמנם לכתחילה תחליף גם את הסדינים.

---

[374] המשך דבריו – מקצת נשים נוהגות שאם פסקה קודם ברכו וחזרה לראות כתם או דם תוך ימי ספירתה, אז מפסיקין אפילו לאחר ברכו אם נתקלקלה סמוך לערב, וחושבים דבר זה לדיעבד ; ואין למחות בידם, כי כן קבלו מאיזה חכם שהורה להן, והוא מנהג ותיקין.
ב״ח – משמע מדבריו דוקא תוך ימי ספירתה, אבל בתחילת ספירתה אם ראתה דם אחר ברכו אע״פ שעוד היום גדול אינה מפסקת בטהרה היום.
ש״ך – לפענ״ד נראה דגם להרב אפילו בתחילת ספירתה. **וכ״פ הב״ח למעשה** (וחלק על הרמ״א לפי הבנתו).

טה״ב – אשה שעלולה לראות כתמים וקשה לה להיטהר, יכולה ללבוש בגדי צבעונים נקיים. **וכ״פ משה״ט יא,ד** (ומבואר לעיל בהרחבה בדין כתם על בגד צבעוני).[375]

*** רחיצה**

מרדכי – ומנהג כשר הוא כשהאשה מפסקת בטהרה לרחוץ וללבוש לבנים אמנם אם אינה רוחצת אלא פניה שלמטה דיה בכך. **הובא בב״י, וכ״כ הרמ״א, וכ״פ טה״ב**.

נחלקו בטעם מנהג הרחיצה:[376]

תה״ש – הטעם בכל זה, דאולי נתלכלך גופה באיזה כתם ותמצא בתוך השבעה נקיים דאז אין תולין (בשלושת הימים הראשונים).

סד״ט – שמא תראה אח״כ (בשבעה נקיים) **ותתלה בו** (שבא לפני כן בימי טומאתה).

*** רחיצה בימים שאסורים ברחיצה. ש״ך קצט,יב**

משאת בנימין – בין בשבת בין ביו״ט ובין בט׳ באב ובין ביוה״כ תלבוש ותציע כדרכה כשאר ימות השנה, והרחיצה צריך לשנות קצת שלא תרחוץ רק באותו מקום ובין ירכותיה בין בחמין בין בצונן (בתשעה באב ויו״כ), ובשבת בצונן אפי׳ כל גופה ובחמין דוקא באותו מקום ובין ירכותיה, ודוקא בחמין שהוחמו מע״ש, גם תזהר מאיסור סחיטה שלא תרחוץ בבגד רק בידיה.[377]

2. שבעה נקיים. סעיפים ד,י

א. שבעה נקיים רצופים. סעיף י

נדה סז,ב – תניא ׳וספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר׳ - ׳אחר׳ אחר לכולן, שלא תהא טומאה מפסקת ביניהן.

טור ושו״ע – השבעה נקיים צריך שיהיו רצופים שלא תראה דם בהם שאם ראתה דם אפילו בסוף יום השביעי סתרה כל הימים וצריכה לפסוק בטהרה ולחזור למנות שבעה נקיים. **ב״י** – אבל לדידן בתר חומרת ר׳ זירא לא נפקא לן מידי, דבין אם הוא (היום השביעי) עדיין ספק יום או אם הוא לילה ממש (ליל שמיני) צריכה לישב עוד שבעה נקיים.

* ולגבי **רחיצה בשבעה נקיים** עיין בסימן קפח 2,ב בהערה.

---

[375] משה״ט – ועצה טובה לאישה כזו ליתן סמוך לגופה פדים לבנים, ויוצאת בהם יד״ח לבישת הליבון. ואין להקשות דאם כן לשם מה לובשת כלל ליבון אם יכולה ללבוש בגד ולטהר כתמה, הא לק״מ דנפק״מ לרואה ע״י הרגשה שתראה הדם.

[376] ובאמת תה״ש וסד״ט נחלקו אף לגבי טעם המנהג של לבישת בגדים לבנים ונקיים, אך אינני מבין מדוע נחלקו בזה הרי מפורש בדברי המרדכי שהטעם שלובשת בגדים לבנים ונקיים הוא כדי שיהיה ניכר אם ראתה בשבעה נקיים.

[377] **ש״ך** – ולענין לבישת לבנים בט״ב עיין בא״ח סימן תקנ״א ס״ג בהג״ה ולענין אבילות ע״ל סימן שפ״א ס״ה בהג״ה.

ב. זמן ומספר הבדיקות. סעיף ד

(1) לכתחילה

נדה סח,ב-סט,א – משנה. הזב והזבה שבדקו עצמן ביום ראשון ומצאו טהור, וביום השביעי ומצאו טהור, ושאר ימים שבינתיים לא בדקו רבי אליעזר אומר: הרי הן בחזקת טהרה וכו'.

=> משמע שלכתחילה צריכה לבדוק כל יום, והמשנה דנה מה הדין בדיעבד כשלא בדקה בכל יום.

נחלקו הראשונים כמה פעמים צריכה לבדוק בכל יום:

רמב"ן – כל שבעת הימים צריכה בדיקה פעם אחת בכל יום. **וכ"פ רשב"א, רא"ש והג"מ בשם תוס'**.
סמ"ג – בודקת פעמיים בכל יום מימי הספירה שחרית וערבית, בשחר כשעומדת ממטתה וערבית קודם שיהיה לילה. **וכ"פ סמ"ק, תרומה ומרדכי בשם רוקח, וכ"פ שו"ע**.[378]

רא"ש – ובאותם ימים תבדוק בכל יום עצמה וחלוקה. **וכ"כ ריו"ו ורשב"ץ, רע"א, לחו"ש וסד"ט, וכ"כ טה"ב** (עמ' שיח), שלכתחילה צריכה לבדוק את חלוקה הסמוך לגופה (והיום הכוונה לתחתונים).[379]

(2) בדיעבד

נדה סח,ב-סט,א – משנה. הזב והזבה שבדקו עצמן ביום ראשון ומצאו טהור, וביום השביעי ומצאו טהור, ושאר ימים שבינתיים לא בדקו: **רבי אליעזר אומר**: הרי הן בחזקת טהרה, **ר' יהושע אומר**: אין להם אלא יום ראשון ויום שביעי בלבד, **ר' עקיבא אומר**: אין להם אלא יום ז' בלבד. **גמרא**. תני, ר' יוסי ור' שמעון אמרי... הלכה כרבי אליעזר. איבעיא להו: הזב והזבה שבדקו עצמן יום ראשון ויום שמיני ומצאו טהור, ושאר הימים לא בדקו, לרבי אליעזר מהו? תחלתן וסופן בעינן, והכא - תחלתן איכא סופן ליכא. או דילמא - תחלתן אף על גב שאין סופן? **אמר רב**: היא היא, תחלתן אע"פ שאין סופן. **ורבי חנינא אמר**: תחלתן וסופן בעינן, הכא - תחלתן איכא סופן ליכא. אמר רב ששת אמר רב ירמיה בר אבא **אמר רב**: זבה שהפרישה בטהרה בשלישי שלה - סופרתו למנין ז' נקיים. אמר ליה רב ששת לרב ירמיה בר אבא: רב ככותאי אמרה לשמעתיה, דאמרי יום שפוסקת בו סופרתו למנין ז'! כי קאמר רב - לבר משלישי, בר משלישי - פשיטא! לא צריכא, כגון דלא בדקה עד שביעי, ואשמועינן התם - תחלתן אע"פ שאין סופן, והכא קמ"ל - סופן אע"פ שאין תחלתן.

=> הלכה כר' אליעזר שבדיעבד אם בדקה פעם ביום הראשון ופעם ביום השביעי הרי היא בחזקת טהרה. ונחלקו מה הדין כשבודקת ביום הראשון או ביום השביעי בלבד, **לדעת רב** - יצאה ידי"ח, אך לדעת **רבי חנינא** - לא יצאה.

---

[378] ב"י – ונראה לי שלמדו כן מדתנן בפ"ק דנדה (יא,א) פעמיים צריכה להיות בודקת שחרית ובה"ש. עכ"ל. אמנם שם מיירי לענין טהרות, והקשה רע"א דהא לא שייך טעם זה כאן לענין בעלה.

[379] **למה תיקנו חכמים בדיקות בשבעה נקיים ובעונות הפרישה ובעוד מקרים**, הרי גם אם תראה דם כיוון שלא הרגישה זה כתם ומותרת מהתורה. אלא ע"כ חכמים חששו שמא תראה דם בהרגשה ולא תשים לב, לכן במקרים מסוימים כשיש חשש גדול יותר שתראה חכמים רצו למנוע מקרה שתראה דם ונטהר אותה משום כתם כי אולי באמת הרגישה ולא שמה לב, ולכן תקנו שתבדוק לכתחילה, כדי שאם באמת יהיה דם שודאי בא מהמקור נטמא אותה, שחזקה שדם שנמצא בבדיקה בא בהרגשה (כמבואר לעיל בדיני הרגשה), **וזה גם מסביר מדוע נהגו בנות ישראל ללבוש לבנים בשבעה נקיים**.

ראב״ד – הלכה כרב, משום דרב ששת ורבי ירמיה שקלו וטרו אליביה אלמא סבירא להו כוותיה, ואם בדקה עצמה באמצע השבעה ולא בדקה לא בתחלתן ולא בסופן לא שמעתי, ומסתברא לקולא.[380] **וכ״פ הרא״ש** – מסתברא דעדיף האמצע יותר מן הסוף דאיתחזק בטהרה כל הימים שאחר הבדיקה. **וכ״כ הרשב״א, אך סיים** – ומ״מ יש לחוש ולהחמיר וצריכה בדיקה בתחלתן או בסופן. **אך הרז״ה** כתב שדוקא בדיקה בראשון או שביעי מועילה בדיעבד.
סמ״ג – הואיל ולא נתברר הלכה כדברי מי, ראוי להחמיר כדברי רבי חנינא. **וכ״פ תרומה, הג״מ בשם רמב״ן ורבינו שמחה. ב״י** – וכיוון דכל הני רבוותא מספקא להו אין להקל בדבר שהוא ספק איסור כרת. **וכ״פ שו״ע**[381] **וטה״ב**.

סמ״ג – אם לא בדקה אלא ביום השמיני אפילו רב מודה שאינו מועיל כלום שהרי אין כאן לא תחילתן ולא סופן. **וכ״פ טור, רא״ש ושו״ע**.

*** פרטים נוספים**

*** נו״ב** – דוקא ראשון ושביעי בעינן, דאם לא בדקה בראשון רק באחד מימים אמצעים ובשביעי, לא מהני. **וכ״פ פת״ש ו**.[382]

*** חת״ס** – בדיעבד שכבר לנה אצל בעלה יש להקל, אך כל זה בבדקה בודאי בא׳ או בז׳, אבל אם לא בדקה בהם רק אחד מהאמצעים יש לחוש אפילו בדיעבד. **וכ״פ פת״ש ז**, אך כתב **טה״ב** (עמ׳ שכט) – שיש להקל אף אם בדקה באחד מהימים האמצעים.

*** נו״ב** – אם כואב לה הרבה אינה צריכה בדיקה כלל בשאר ימים חוץ מיום ראשון ויום שביעי וטוב להצריכה קינוח כל דהו מבחוץ אם לא יכאב לה. **הובא בפת״ש ח**.

*** נו״ב** – בדקה א,ג,ח טובלת בשמיני לערב ומצטרף השמיני עם הראשון, ואף שיש בין השמיני לראשון יותר מה׳ ימים, השלישי מצרפם. **הובא בפת״ש ו**.

ג. דין הספירה

(1) האם צריכה לספור בפה. פת״ש ד

של״ה – תמנה בכל יום ותאמר היום יום וכו׳, כדכתיב ׳וספרה לה׳.
חינוך (מצוה של) – כל עניני התורה תלויים בפירוש המקובל, וכן באתנו הקבלה שציווי ׳וספרת לך׳ דיובל צריך מנין בפה, וציווי הספירה בזבה וזב אינו אלא השגחה בימים, וכן מנהגם של ישראל בכל מקום ואע״פ שאינם נביאים בני נביאים הם. **וכ״כ רמב״ן, מהר״ם, רבינו בחיי, אשכול, רדב״ז, דר״ט וטה״ב**.

---

[380] **המשך דבריו** – שהרי שנינו בהפסקת הנדה (נדה סח א), נדה שבדקה עצמה יום השביעי שחרית ומצאה טהור אחר שבעת הימים בדקה ומצאה טמא הרי זו בחזקת טהרה וכו׳ וחכ״א אפילו בשני לנדתה בדקה עצמה ומצאה טהור הרי היא בחזקת טהורה הכא בעיא בדיקה והכא בעיא בדיקה, הכא סגי לה בבדיקת האמצעי והכא נמי סגי לה בבדיקת האמצעי, עכ״ל. ותמה עליו **הרז״ה** – ואנו תמהים מזה תימה גדול, מה ראיה בדיקת נדה הקלה לבדיקת זבה החמורה שזו אינה צריכה אלא הפרשת טהרה בין השמשות בלבד וזו צריכה שבעה נקיים. **וכתב הרשב״א** – לכאורה נראין דבריו (של הרז״ה), אלא שאני תמה למה לא למדוה מבדיקת הסוף, השתא הפסיקה בטהרה ולא בדקה עד שביעי טהורה בדקה באמצע לא כש״כ.

[381] אע״פ שבסתם כתב כדעת המקילים וביא״א כתב את המחמרים, מכיוון שסיים וכתב ׳ואין להקל׳, ומדבריו בב״י מוכח שסובר להחמיר, לא אומרים ׳סתם וי״א הלכה כסתם׳.

[382] אמנם סתר עצמו בזה ממה שכתב בדגמ״ר שאם בדקה באחד מהימים האמצעיים ובשביעי עלה לה, ומשמע מפת״ש שהעיקר כדבריו בנו״ב וחזר בו מדבריו בדגמ״ר.

(2) הסיחה דעתה. פת״ש ג

מעיל צדקה – **נשאלתי** באשה שמצאה כתם בימי ליבונה ולעת הערב הפסיקה מחדש בטהרה ואמרו לה חברותיה ביום המחרת שגם על הכתם צריכה להמתין מחדש ה׳ ימים כדין רואה כתם בימי׳ טהרתה משום פליטת ש״ז וחזרה ולבשה כתונת שלה הנכתם בכמה כתמים ואחרי שני ימים נודע לה שאין אשה המוצאות כתם צריכה להמתין ה׳ ימים, ובאתה ושאלה אם היא רשאה למנות שבעה נקיים מפסיקת טהרתה הראשון. **תשובה**. אף דלא קיי״ל כוותייהו דהני דבעי להו ספירה בפה עכ״ז רואין אנו שמצוות ספירה בעינן לפחות שתחשבם למנין שבעה נקיים שלה וא״כ הנדון שלפנינו שלא כוונה במספר ימים לנקיים, לכן לא עלו לה. **וכ״פ פת״ש, סד״ט, חכ״א, בא״ח ודר״ט**, וצריכה לספור שבעה נקיים מחדש (כ״כ כתב במפורש הבא״ח ודר״ט וכ״מ מסתימת השאר).

אמרי יושר – אף שאותם ימים של היסח הדעת אינם עולים לה מ״מ גם אינם סותרים ימי הספירה הקודמים (כגון שהסיחה דעתה באמצע הנקיים).

אבן יקרה – נראה לי ברור שהמעיל צדקה וסד״ט במחכ״ת הפריזו על המדה בחומרא זו, שכיון שעל כל פנים השבעה נקיים בדוקים היו ומעיקר הדין פסקינן דסגי בתחלתם או בסופם אם כן מנא לן להחמיר שהספירה בכוונה מעכבת. **וכ״פ טהרת המים, לחו״ש, מהרש״ם, שם אריה, בית דוד, מהרש״ק**. **טה״ב** (עמ׳ שנה) – והמיקל בזה במקום הצורך יש לו על מה שיסמוך.[383]

3. דין הבדיקות. סעיפים ו-ט

א. האם בדיקת הפסק טהרה והבדיקות המעכבות בשבעה נקיים הם מהתורה או מדרבנן

חוו״ד – בדיקת הפסק טהרה, ובדיקה אחת בשבעה נקיים היא מהתורה.

חת״ס – הסכים לדעת החוו״ד לגבי הפסק טהרה, שהרי מעיינה נפתח וצריך הוכחה שנסתם, אך כיוון שבדקה שמעיינה נסתם, לא צריכה בדיקה בחורין וסדקין בשבעה נקיים, ומהתורה מספיק שתשים לב שלא מרגישה שנפתח מקורה שוב.

נו״ב – אף לגבי הפסק טהרה סובר שמהתורה לא צריכה בדיקה, ומספיק שתשים לב שלא מרגישה שהדם יוצא מהמקור.

זכרון יוסף – רק אחר חמשה או ששה ימים מתחילת ראייתה, שאז רוב הנשים מפסיקות לראות דם, מהתורה לא צריכה בדיקה בחורין ובסדקין, ומספיק שתרגיש שלא יצא דם ממקורה.

עיין לעיל בנפק״מ, בדין תליה במכה בהפסק טהרה ושבעה נקיים.

ב. עד הבדיקה. סעיף ו

נדה יז,א – ושל בית מונבז המלך (ממלכי חשמונאי) היו עושין ג׳ דברים ומזכירין אותן לשבח... בודקין מטותיהן (לשון נקיה לאותו מקום) במילא פרהבא (צמר גפן). מסייע ליה לשמואל, דאמר שמואל: אין בודקין את המטה אלא בפקולין (צמר גפן), או בצמר נקי ורך. אמר רבא: הני שחקי דכיתנא (בגדים בלויים של פשתן) מעלי לבדיקה. איני, והא תנא דבי מנשה:

---

[383] עוד כתב – ומ״מ אם הסיחה דעתה בחלק מן היום בודאי שעולה לה אותו יום, ואין להחמיר בזה כלל. וכן אם מצאה כתם ונסתפקה בו ואחר ימים אחדים טיהר לה החכם, עולים לה, שספירת ספק ספירה. וכ״פ דר״ט.

אין בודקין את המטה לא בעד אדום, ולא בעד שחור, ולא בפשתן, אלא בפקולין או בצמר נקי ורך! לא קשיא, הא - בכיתנא, הא - במאני דכיתנא. ואיבעית אימא: הא והא במאני דכיתנא, הא - בחדתי, הא - בשחקי (רש"י – שלבנים יותר מהחדשים. תוס' (שבועות ו,ב) – שרכים יותר מהחדשים, וכ"מ מטור).

=> אישה לא תבדוק את עצמה בעד אדום או שחור, מפני שאין הדם ניכר בו. והזכירו חכמים שלושה מיני בדים שמעולים לבדיקה: צמר גפן, צמר נקי ורך ובגדים בלויים מפשתן.

רמב"ם – בגדים אלו שמקנחות בהם צריכין שיהיו של פשתן שחקים ולבנים. **ב"י** – י"ל דלעולם לאו למעוטי פקולין וצמר נקי ורך נתכוין, אלא... ממילא נשמע לכל דבר שהוא לבן ונקי ורך כמו דשחקי בגד פשתן לבנים דמהני לבדיקה והרי פקולין וצמר נקי ורך בכלל.[384]
ועוד כתב ב"י – ממה שכתב **הרמב"ם** שבגדים אלו שמקנחים בהם צריכים שיהיו לבנים נראה שהוא סובר שאע"פ שתנא דבי מנשה לא מיעט אלא אדום ושחור לאו דוקא הני, אלא הוא הדין לכל הצבעים שאין מראה אדמומית ניכר בהם כמו בלבן. **וכ"כ סמ"ג** – צריכה ליקח בגד פשתן נקי ולבן. **וכ"כ רא"ש**.
וכ"כ שו"ע – כל בדיקות אלו בין בדיקת הפסק טהרה בין בדיקת כל השבעה צריכות להיות בבגד פשתן לבן ישן או בצמר גפן או בצמר לבן נקי ורך.

הג"מ – נכון לבדוק בבגד נקי ולבן לאפוקי קודם ליבון ואם לא דקדקה בכך לא הפסידה מדקאמרינן של בית מונבז היו מזכירין לשבח על ככה משמע דלאו חובה ועיכוב הוא.
=> כל שהבגד רך וסופג, והדם ניכר בו ויכול להגיע לכל החורים והסדקים, עלתה לה הבדיקה. **לכן** כתבו **בטה"ב** (עמ' שנה) **ודר"ט,** שבדיעבד אם בדקה בבגד צבעוני שהדם ניכר בו עלתה לה בדיקה, וכך יכולה לעשות בשעת הדחק שאין לה בגד לבן. אמנם בבגד אדום ושחור ומלוכלך אף בדיעבד לא מועילה הבדיקה מפני שאין הדם ניכר בהם. וכן אם בדקה בבגד שאינו סופג או באצבעה אין בדיקתה בדיקה.

נראה שלכתחילה לא תבדוק בנייר, מפני שאינו רך כבגד, אך אם אין לה עֵד יכולה לבדוק בנייר עבה שהדם ניכר בו, או שתשים כמה ניירות אחד ע"ג השני, אך אין לבדוק בנייר דק מפני שהוא נקרע מהרטיבות.

*** בדיקה בעד ומגבון לח**

מהרש"ם – אשה שקשה לה לבדוק בעד יבש כי הבדיקה מכאיבה לה מותר לה ללחלח העד במים קודם הבדיקה ואין לחוש שמא היתה שם טיפת דם כחרדל ונמחית ע"י לחלוחית המים. **וכ"פ פאת שדך וטה"ב** (עמ' שנט).
דר"ט – לא תבדוק האשה בבגד רטוב כי אפשר שלא יספוג טיפת דם שבתוך גופה של האשה ובמיוחד אם הטפה קטנה מאד אפשר שהיא תמחה, עכ"ל. לכן אם אין לה עדים, אסור לה לבדוק במגבון לח, אא"כ תסחטנו.

---

[384] ועיין בב"י שהביא פירוש נוסף לרמב"ם שלפיו סובר שדוקא בבגד פשתן ישן ולא בצמר גפן או צמר נקי ורך. אך בטה"ב עמ' שנז תמה על פירוש זה וכתב שהפירוש השני עיקר.

ג. בדיקה לאור יום. סעיף ד

רשב״א – אור היום יפה לבדיקה שכן של בית מונבז אין בודקין מטותיהן אלא ביום ומזכירין אותן לשבח.[385] **וכ״כ רי״ו**.

ב״י – לפי שאינו מעכב כלל לא הזכירוהו הרמב״ם ורבינו (הטור).
רמ״א – והבדיקה תהיה לאור היום ולא לאור הנר ובדיעבד מהני אפילו לאור הנר. **וכ״פ טה״ב**, וכתב שלאור החשמל אף לכתחילה יש להקל.[386]

ד. עומק הבדיקה. סעיף ו

נדה יב,א – בעא מיניה רבי אבא מרב הונא: אשה מהו שתבדוק עצמה כשיעור וסת (מיד לאחר תשמיש), כדי לחייב בעלה חטאת? א״ל: מי משכחת לה לבדיקה כשיעור וסת (הרי בדיקה דורשת יותר זמן)? והתניא: איזהו שיעור וסת - משל לשמש ועד שעומדים בצד המשקוף, ביציאת השמש - נכנס עד, הוי: וסת שאמרו - לקנוח ולא לבדיקה.

רשב״א – אלמא בדיקה בלא חורין וסדקין אינה נקראת בדיקה אלא קינוח ואנן בדיקת שבעה תניא בהו דאלמא בדיקת חורין וסדקין היא. **וכ״פ רא״ש, טור, סמ״ג, סמ״ק ושו״ע**, שבין בדיקת הפסק טהרה ובין בדיקות שבעה נקיים צריכות להיות בפנים בחורים ובסדקים.
רמב״ן – בדיקת ההפסקה שהיא להעלות מטומאה לטהרה צריכה חורין וסדקין, אבל בדיקת השבעה, דבחזקת טהרה עומדת, בבדיקה כל דהו סגי, ובעל נפש לא יקל בכך.
ראב״ד – מצינו ג׳ בדיקות, הראשונה בדיקת קינוח... השנית בדיקת בית החיצון והיא בדיקה לנדה ולזבה ליום ההפסקה ולבדיקת השבעה. והשלישית בדיקת חורין וסדקין בבית החיצון והיא בדיקת הטהרות.

*** עד היכן צריכה לבדוק**

רא״ש – תכניס לחורין ולסדקין עד מקום שהשמש דש. **וכ״כ הג״מ, רי״ו, ראב״ד וטור**. **ב״י** – ואפשר שטעמם משום דכיון דקיי״ל (נדה מ,א) דנשים מיטמאות ביציאת הדם לבית החיצון אע״פ שעדיין לא יצא לחוץ, כמו שנתבאר בסימן קפג, צריכה לבדוק כל הבית החיצון, ועד מקום שהשמש דש הוא בית החיצון ומפני כך צריכה לבדוק עד שם.
רשב״א – בדיקת חורין וסדקין. **וכ״כ סמ״ג, סמ״ק, תרומה ורמב״ן**. ולא הזכירו ׳עד מקום שהשמש דש׳.

תה״ד – ׳עד מקום שהשמש דש׳ כבר שמעתי מדקדקים בזה, אך שאר חיבורים לא כתבו רק בדיקה יפה לחורין ולסדקין וכיון דאי אפשר לנשים כולי האי אין להחמיר ביותר.
כתב ב״י – ודברים אלו (שהצריכו לבדוק עד מקום שהשמש דש) קשים בעיני, שאי אפשר לאשה להכניס העד כל כך בעומק ואם תדחוק להכניסו כל כך בעומק ע״י תחבולות תקלקל עצמה שיסרט המקום בפנים ע״י הבדיקה ויצא דם ויצא

---

[385] נדה יז,א – משמשין מטותיהן ביום! אימא: בודקין מטותיהם ביום. הכי נמי מסתברא, דאי ס״ד משמשין - מזכירין אותן לשבח? אין ה״נ - דאגב דאיכא אונס שינה מגניא באפיה.
[386] **סד״ט** כתב שהבדיקה היא משום ספירה וספירת לילה לא הויא ספירה, כמו שכתבו התוס׳ נדה סט,א, וא״כ גם הבדיקה צריכה להיות ביום דוקא. **וכ״כ אור שמח**. אך מדברי **הב״י והרמ״א** כאן משמע שיכולה לבדוק בלילה, רק לכתחילה תבדוק את העד לאור היום, **וכ״פ נו״ב, לחו״ש, חדרי דעה, לבנון נטע, מהרי״א הלוי וטה״ב** (עמ׳ שכח), לכן אם הפסיקה בטהרה ע״י מוך דחוק כל משך בין השמשות עד אחר כניסת הלילה נחשב לה כבדיקה ביום הראשון. **אך בדר״ט** (עמ׳ 190) כתב שלא נחשב לה לבדיקה.

העד אדום ואינו מן המקור אלא מחמת דוחק הבדיקה וכך אומרות הפיקחות שבהן. וזכורני כי בנערותי ראיתי זקנים שהיו מגמגמים על בדיקה זו לומר שהוא דבר שאי אפשר לעשות. **והנראה לי לבעל נפש** דכיון דהרא״ש ורי״ו והג״מ הצריכו שהבדיקה תהיה בענין זה, שיצא את כולם ויצוה בביתו דבדיקה שבודקת בהפסקה ובדיקה אחת מבדיקות שבתוך השבעה תהיה בענין שיגיע עד מקום שהשמש דש ושאר הבדיקות אף אם לא יגיע שם לית לן בה[387], נראה לי שצריך לייחד יום אחד בתוך השבעה כדי שיהיה יום מיוחד לבדיקה זו שתדע שתמיד צריכה לבדוק באותו יום באותו ענין, ונראה לי שהיום היותר ראוי לייחד הוא היום הראשון כדי שאם תשכח באותו יום מלבדוק בענין זה יהיו לפניה ימים הרבה לתשלומין בעודה תוך שבעה.

אך נראה **שבשו״ע** שינה ממסקנתו בב״י וכתב – כל בדיקות אלו, בין בדיקת הפסק טהרה בין בדיקת כל השבעה... ותכניסנו באותו מקום בעומק לחורים ולסדקים עד מקום שהשמש דש, ולא שתכניסהו מעט לקנח עצמה. ואם יקשה בעיניה מאוד להכניסו כל כך בעומק, לפחות בדיקה של יום הפסק טהרה ובדיקה של יום ראשון מהשבעה תהיינה עד מקום שהשמש דש. **וכתב הרמ״א** – בדיעבד אם לא עשתה כן כלל רק שבדקה עצמה יפה בחורין ובסדקין בעומק היטב כפי כחה אע״פ שלא הגיע למקום שהשמש דש סגי לה (ונראה פשוט מהב״י שיודה לו). **וכ״כ טה״ב** (עמ׳ שנה).

*** בתולה**

ב״ח סימן קצב – בתולה היאך יכולין לבדקה בעוד פתחיהן נעול, וי״ל דהרבה מחברים לא הצריכו לבדוק עד מקום שהשמש דש אלא שתבדוק בחורין ובסדקין כפי כחה ולכ״ע בדיעבד סגי אע״פ שאינה מכניסו עד מקום שהשמש דש, א״כ לפי זה הבתולות ג״כ בודקין את עצמן היטב כפי כח האפשר ויוצאין ידי חובתן דכדיעבד דמי מאחר שאי אפשר בעניין אחר.[388] **וכ״פ חכ״א, צ״צ, דר״ט וטה״ב** (ח״א עמ׳ תצב).

ה. נשים שיש להן קושי לבדוק בעצמן. סעיפים ז,ח

נדה יג,ב – משנה. החרשת והשוטה והסומא ושנטרפה דעתה, אם יש להם פקחות - מתקנות אותן (בודקות אותן ומטבילות אותן) והן אוכלות בתרומה.

*** סומא. סעיף ז**

שם – הסומא איהי תבדוק לנפשה ותיחזי לחבירתה! א״ר יוסי ברבי חנינא: סומא אינה משנה.
וכ״פ טור ושו״ע – הסומא בודקת עצמה ומראה לחברתה.

*** חרשת ושוטה. סעיף ח**

שם – חרשת, איהי תבדוק לנפשה! דתניא, אמר רבי: חרשת היתה בשכונתינו, לא דיה שבודקת לעצמה - אלא שחברותיה רואות ומראות לה! התם - במדברת ואינה שומעת, הכא - בשאינה מדברת ואינה שומעת; כדתנן חרש שדברו חכמים בכל מקום אינו שומע ואינו מדבר. **ושנטרפה דעתה**. היינו **שוטה**! שנטרפה דעתה מחמת חולי.

---

[387] שמאחר שרוב הפוסקים פשיטא להו דהלכה כרב דסגי ליה בבדיקה אחת תוך שבעה אע״פ שלכתחלה הצריכו לבדוק בכל יום, לענין בדיקה בענין זה שהוא דבר קשה וגם כי רוב הפוסקים אין מצריכים לבדוק בענין זה דיינו לעשות כדברי המצריכים לבדוק בענין זה בבדיקות המוכרחים שהם בדיקת יום ההפסקה ובדיקה אחת בתוך שבעה או בתחלתן או בסופן או באמצען.

[388] ולפני כן כתב עוד תירוץ, וי״ל דכיון דשמואל אמר יכילנא למיבעל כמה בתולות בלא דם א״כ כ״ש דהאשה בעצמה יכולה לבדוק את עצמה אע״פ שהיא בתולה ואין הבתולים מעכבים בכך וכן ראיתי כתוב בדרשות מהר״ש מאוסטרי״ד ובדרשות מהרי״ל.

וכ״פ רמב״ן, טור ושו״ע – החרשת ששומעת ואינה מדברת או שמדברת ואינה שומעת הרי הן כפקחות, אבל אם אינה שומעת ואינה מדברת וכן השוטה או שנטרפה דעתה מחמת חולי צריכות פקחות לבדוק אותן, ולקבוע להן וסתות כדי שתהיינה מותרות לבעליהן. הוקבע להן וסת הרי הן כשאר כל הנשים, לא הוקבע להן וסת חוששות משלשים יום לשלשים יום ובודקות ע״י פקחות.[389]

4. פולטת שכבת זרע. סעיפים יא-יג

א. עיקר הדין. סעיף יא

שבת פו – משנה. מנין לפולטת שכבת זרע ביום השלישי שהיא טמאה - שנאמר ׳היו נכנים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה׳. **גמרא**. תנו רבנן: פולטת שכבת זרע ביום השלישי - טהורה, **דברי רבי אלעזר בן עזריה**.... **חכמים אומרים**: שש (הרמב״ם בפירוש המשנה גרס שלוש) עונות שלמות בעינן.

רש״י ׳שהיא טמאה׳ – דיום השלישי אכתי לא מסרחה שכבת זרע, וראויה לקלוט ולהיות ולד נוצר הימנה, וקרינן שכבת זרע - הראוי להזריע.

=> אשה הפולטת שכבת זרע - טמאה, כל זמן ששכבת הזרע לא הסריחה וראויה להזריע. ונחלקו מהו הזמן הזה שעוד מטמאת בפליטתה:

רש״י: חכמים – שש עונות

לדעת חכמים - שש עונות (הרמב״ם גרס שלוש עונות), **ובדעת ראב״ע** נחלקו הראשונים, לדעת הרמב״ם ואו״ז שלוש עונות שלימות[390], ולדעת רש״י ותוס׳ עד היום השלישי לשימושה (אשה ששמשה ביום חמישי ופלטה בשבת טהורה[391]).

רא״ש, רשב״א, סמ״ג, סמ״ק, טור, תה״ד, שו״ע ורמ״א – שש עונות.
או״ז (ע״פ תה״ד) **ורמב״ם** – שלוש עונות.

נדה מב,א – בעא מיניה רב שמואל בר ביסנא מאביי: פולטת שכבת זרע, רואה הויא או נוגעת הויא? נפקא מינה: לסתור[392]... א״ל: רואה הויא. אתא שיליה לרבא, א״ל: רואה הויא. אתא לקמיה דרב יוסף, א״ל: רואה הויא.
נדה לג,ב – אמר רבא: כמה תסתור? תסתור שבעה - דיה כבועלה[393], תסתור יום אחד - ׳ואחר תטהר׳ אמר רחמנא אחר - אחר לכולן, שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם. וליטעמיך, זב גופיה היכי סתר? ׳שבעת ימים לטהרתו׳ אמר רחמנא, שלא תהא טומאה מפסקת ביניהן! אלא מאי אית לך למימר - שלא תהא טומאת זיבה מפסקת ביניהן, הכא נמי - שלא תהא טומאת זיבה מפסקת ביניהן.

---

[389] נחלקו האחרונים לגבי חרשים אילמים בימינו, מפני שהיום מלמדים אותם לתקשר עם הסביבה. והרב מלמד הכריע שדינם כפיקחים.
[390] פרוש הרמב״ם למשנה מקואות ח,ג – ור׳ אלעזר בן עזריה סובר שאם פלטה שכבת זרע אחר שלש עונות שלמות הרי זו טהורה וזה אפשר שיהא ביום השלישי, המשל בכך, כגון שנבעלה ביום ראשון ונשארה ליל שני ויום שני וליל שלישי הרי אלו שלש עונות, אם פלטה שכבת זרע ביום שלישי תהיה טהורה לפי שפלטתה לאחר שלש עונות, ונמצאת פולטת ביום השלישי טהורה.
[391] לא שנא שמשה תחילת ליל חמישי דאישתהי ד׳ עונות שלמות, לא שנא שמשה יום ה׳ עם חשיכה דליכא אלא ב׳ עונות שלימות. רש״י.
[392] רש״י ׳לסתור׳ - בזיבה בימי ספירה אי רואה הויא סותרת אבל נוגעת לא שאם נגעה בשום טומאה אינה סותרת דהא וספרה לה כתיב והאיכא.
[393] נדה כב,א (לגבי זב) – תניא: זאת תורת הזב וגו׳ מה זיבה סותרת - אף שכבת זרע סותר, אי מה זיבה סותרת כל ז׳ אף שכבת זרע נמי סותר כל ז׳? ת״ל ׳לטמאה בה׳ - אין לך בה אלא מה שאמור בה - סותרת יום אחד... גזירת הכתוב היא, זיבה גמורה דלא ערבה בה שכבת זרע - סותרת כל שבעה, צחצוחי זיבה דערבה בה שכבת זרע - לא סותרת אלא יום אחד.

=> זבה שפולטת שכבת זרע דינה כזב וסותרת יום אחד מספירתה.

*** פלטה שכבת זרע ביום השביעי לנקיים**

נדה סז,ב – אמר ליה רב פפא לרבא ולאביי: מכדי האידנא כולהו **ספק זבות** שוינהו רבנן, ליטבלינהו ביממא דשביעאה? (תשובה:) משום דרבי שמעון, דתניא... ר' שמעון אומר: אחר תטהר - אחר מעשה (הספירה) תטהר.[394] אבל אמרו חכמים: אסור לעשות כן, שמא תבא לידי ספק.[395]

=> מהתורה זבה יכולה לטבול ביום השביעי לספירתה ולשמש עם בעלה, אלא שאסרו זאת חכמים שמא תשמש ותראה ותסתור ספירתה למפרע.

הקשה הראב"ד – אלמא (מדין התורה) משמשת והולכת ואינה חוששת שמא תפלוט שכבת זרע. ולא מסתבר שלא התירה תורה אלא על מנת שלא תתהפך ולא תלך כלל אחר תשמיש כל היום.[396]
ותירץ הרא"ש – נ"ל דפולטת אינה סותרת יום אחרון. דודאי דם בזבה וזיבה בזב שסותרין כל המנין סותרין עד ערב יום ז', אבל פולטת שכבת זרע שאינה סותרת אלא יום אחד אם פלטה אחר שספרה מקצת היום שוב אינה סותרת.[397] **ש"ך** – וצ"ע לדינא. **ובטה"ב** (עמ' תנז) פסק כך למעשה, ולכן אם טעתה וטבלה בליל שביעי לספירתה, ושימשה עם בעלה ביום השביעי אינה סותרת משום פליטת שכבת זרע, ותטבול שנית בליל שמיני.

ב. הדין בזמן הזה. סעיף יא

ראב"ד (בתשובה) – לא אמרו פולטת שכבת זרע שסותרת אלא לטהרות בלבד אבל לבעלה אינה סותרת. **וכ"פ הרשב"א, וכתב** – כן נראית סברת רבותינו **הגאונים** שלא חששו להזכיר עניין זה וגם **הרי"ף** לא כתבו בהלכות, ומ"מ בעל נפש יחוש לעצמו.[398]
רא"ש – דבריו (של הראב"ד) תמוהים היאך תסתור לחצאין, שעלו לה ימי ספירתה לבעלה וטהורה לשמש ואסורה לטהרות ולקודש ולמקדש. => פולטת שכבת זרע סותרת אף לבעלה. **וכ"פ רמב"ם, סמ"ג, סמ"ק, תרומה, הג"מ ורבינו יונה**.

*** מתי חוששת שתפלוט?**

נדה מא,ב-מב,א – 'ואשה אשר ישכב איש אתה ורחצו במים וטמאו עד הערב'... והא אמר רבא: משמשת - כל שלשה ימים אסורה לאכול בתרומה (אפילו אם טבלה), שאי אפשר לה שלא תפלוט! הכא במאי עסקינן - שהטבילוה במטה. מכלל דכי קאמר רבא - דאזלה איהי בכרעה וטבלה, דילמא בהדי דקאזלה שדיתא? וכי תימא: דילמא אשתייר, אי הכי - חיישינן שמא נשתייר מבעי ליה! אלא לרבא נמי - שהטבילוה במטה, ולא קשיא, כאן - במתהפכת (שטמאה שלשה ימים שא"א שלא תפלוט), כאן - בשאינה מתהפכת (שטמאה עד הערב).

---

[394] כיון שספרה מקצת היום של ז' תטהר ע"י טבילה. רש"י.
[395] שמא תשמש בו ביום ותראה מיד לאחר תשמיש ונמצא סותרת כל שלפניה וטבילתה פסולה. רש"י.
[396] וזו אחת הראיות לשיטתו המובאת לקמן, שפולטת שכבת זרע אינה סותרת את ספירתה אלא לטהרות אך לא לבעלה.
[397] **סמ"ק** – סתירה שלאחר שבעה כגון שלא טבלה כראוי ושמשה הרי זו טובלת בכל עת. ע"כ. משמע לאחר שבעה דוקא, **אך כתב ב"י** – ואפשר שלזה (לדברי הרא"ש) נתכוין סמ"ק וסתירה דלאחר שבעה דקאמר ביום שביעי ממש הוא אלא דכיון דאמרינן מקצת היום ככולו הוי כאילו הוא לאחר שבעה.
[398] ב"י – ולי נראה דממה שהשמיטו הגאונים והרי"ף דבר זה אין ראיה לומר דסבירא להו דאינה סותרת לבעלה שהרי כמה דינים השמיט הרי"ף מדיני נדה דאע"פ שודאי הלכתא נינהו אלא לפי שאינם מצויים כל כך השמיטם והא נמי לא שכיחא כולי האי שרוב הנשים נמשכים ימי ראייתן ה' או ו' ימים ואינן צריכות לדין זה דבלאו הכי אינן מתחילות לספור קודם לזמן זה.

רמב״ן – אם הלכה ברגליה פלטה כל הזרע.[399]
רא״ש – אין להקל מהא דאמרינן בפרק יוצא דופן אי דאזלא בכרעא בהדי דאזלא שדיתיה ויסמכו על זה שהולכות משעת תשמיש עד הלילה כדי שיפליטו, דהכי פירושו דילמא בהדי דאזלא שדיתיה ופלטה ואמאי אמר רבא אי אפשר שלא תפלוט, חיישינן איבעי ליה למימר ומוקי לה בשהטבילוה במטה ולא הלכה, הילכך לא פלטה, אבל אינו ברור שתפלוט הכל על ידי הילוך. **וכ״פ תרומה, סמ״ג ושו״ע**.

=> אשה ששמשה, אפילו אם קמה והלכה והזרע יצא ממנה, עדיין יש חשש שנשאר בגופה זרע ותפלוט, לכן כל עוד לא עברו ו׳ עונות מהתשמיש חוששים שפלטה ונטמאה וסתרה יום אחד מספירתה.

וכ״כ טור – לפיכך המשמשת מטתה וראתה ופסקה בו ביום אינה מתחלת לספור ז׳ נקיים עד שיעברו עליה ו׳ עונות שלימות שמא תפלוט, לפיכך אינה מתחלת לספור עד יום ה׳ לשמושה כגון אם שמשה במוצאי שבת ופלטה ליל ארבע עדיין היא עומדת בתוך עונה ששית לשמושה וסותרת הלכך יום חמישי יהיה ראשון לספירתה. **וכ״כ רא״ש, סמ״ג, סמ״ק, תרומה והג״מ. ב״י** – והכי נקטינן וכן ראיתי למורי הרב כמהר״ר יעקב בי רב זלה״ה דורש ברבים. **וכ״פ שו״ע**.

*** טעתה בספירה ושימשה**

סמ״ק – אם טעתה במנין יום אחד וטבלה ושימשה צריכה להמתין שש עונות שלימות ואחר תמנה יום אחד נקי[400], אך סתירה שלאחר שבעה כגון שלא טבלה כראוי ושמשה הרי זו טובלת בכל עת (וכן אם שימשה ביום השביעי, כמבואר לעיל). **וכ״פ שו״ע ורמ״א יב**.

ג. חומרות בדין פולטת שכבת זרע

תה״ד – יש להוסיף עוד יום אחד ולא תתחיל לספור עד יום ששי לשימושה כגון ממוצאי שבת עד יום ששי שאם תתיר לה שתתחיל ימי הספירה מיום חמישי שכבר כלו ו׳ עונות שלימות איכא למיחש דזימנין תשמש בין השמשות במוצאי שבת ותסבור דעדיין יום הוא ונמצאת שיכולה להתחיל ליום רביעי שהוא חמישי לשימושה ואינו כן אלא לילה היה כששימשה. **וכ״כ מהרי״ל** – ודאי צריכה להמתין עד מוצאי יום חמישי מטעם זה וכן מורין בבי מדרשא וכן מנהג בכל אשכנז ואף כי לא נמצא בשום ספר, אלא בספר **השערים מדורא** משמע כן. **וכ״פ האגור. וכתבו תה״ד, מהרי״ח, אגור ומהרי״ק** – שיש שנהגו להחמיר יותר ולהמתין שישה או שבעה ימים ולהתחיל לספור רק ביום השביעי או השמיני.
וכ״כ הרמ״א – יש להוסיף עוד יום אחד דמעתה א״א לבא לידי טעות וכן נוהגין בכל מדינות אלו ואין לשנות. ויש נשים שנהגו להחמיר עוד להמתין עד שבעה ימים ואין טעם בדבר והמחמיר יחמיר והמיקל נשכר להקדים עצמו למצוה. **וכ״פ ט״ז**.

---

[399] רשב״א – ההיא דתנן בפרק ח׳ דמקואות דקתני טבלה ולא כיבדה את הבית כאילו לא טבלה תפתר בשלא הלכה אעפ״כ אם כיבדה הבית טהורה דסתמא נתכבד כולו וכיבדה את הבית יש מפרשים לשון נקי ויש מפרשים כיבוד בית ממש שבשעה שהיא שוחה לכבד ומרחבת ירכותיה פולטת הכל א״נ ההיא דמסכת מקואות כשהלכה דפלטתו בבית החיצון וכותלי בית הרחם העמידוהו ומשום הכי צריכה כיבוד לטהרות משום נגיעה דשכבת זרע אלא דלית לה דין פולטת לראייה.

[400] **ט״ז** – כתוב באבן העזר יג,ה גר ואשתו שנתגיירו מפרישין אותם תשעים יום להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שנזרע שלא בקדושה, והכא נמי היה לנו להפרישם אחר שבא עליה באיסור, ונראה לי דהכא מיירי באשה שבעלה מצוי לה קודם לזה, נמצא שאין שייך כאן הבחנה, ולפי זה אם לא היה בעלה אצלה קודם למעשה זה תוך תשעים יום ממילא צריך להפריש אחר ביאה זו תשעים יום, וצ״ע למעשה. **וחלקת מחוקק ובית שמואל** פסקו כך למעשה.
נקה״כ – לא קשה מידי דהתם כיון שנזרע שלא בקדושה לאו ישראל גמור הוא דבכמה דינים חלוק הוא מישראל אבל הכא אפילו נולד מן הנדה קיי״ל דכשר. **ובפת״ש כתב שהחת״ס ועצי ארזים** תמהו על הט״ז מטעם אחר. **וכ״פ תה״ש, כו״פ וטה״ב** (עמ׳ תסא).

מהרי״ק – נשי דידן מחמרי טובא בפולטת שכבת זרע שהחמירו לא שימשה אטו שימשה אפילו אין בעלה בעיר. **וכ״כ תה״ד בשם או״ז, וכתב תה״ד** – ונראה קצת דאפילו לפי מה שמוסיפין עוד יום אחד משום חששא דבין השמשות בהך חומרא נמי י״ל דאין לחלק בין שימשה ללא שימשה משום דחששא דבין השמשות חששא פשוטה היא וחשו בה רבנן טובא בכמה דוכתי. **וכ״כ רמ״א** – וכן נוהגין במדינות אלו ואין לשנות. **וכן הסכימו רבים מהפוסקים הספרדים**.[401]

ב״י – כל דברים אלו חומרות יתירות הן ואין להם סמך בגמרא לגבי הדין ולפיכך לא נהגו העולם בכל מקומותינו אלא להמתין ארבעה ימים ולהתחיל לספור מיום חמישי ואילך, ודוקא אם שימשה אבל אם לא שימשה אינה ממתנת כלל ואם שימשה יום או יומיים קודם ראייתה משלמת עליהם ארבעה ימים מיום שימושה ובחמישי לשימושה מתחלת לספור. **וכ״פ שו״ע וטה״ב**.

* **ש״ך כב** – אם תוך ימי ספירתה נתקלקלה וחזרה וראתה דם או כתם פוסקת באותו יום בטהרה ומונה למחרת, וזה פשוט (שהרי הייתה אסורה בתשמיש ואין את החששות של הפוסקים לעיל). **וכ״פ ט״ז ח**.

*** התפללה ערבית או קיבלה שבת מבעו״י וראתה, מתי יכולה להתחיל לספור שבעה נקיים?**

מהרש״ל – לפי מנהג זה (של האשכנזים שמתחילים ז״נ ביום השישי לראייתה) אם ראתה אחר ערבית ביום ראשון ועדיין הוא יום, מונה מיום שישי, ואין ספיקא בדבר, מאחר שמוספת יום אחד להציל מאותו ספק אם כן אין עוד חשש בדבר בנדון דידן. אבל לפי מנהג המקומות של המחבר שמתחילים למנות מיום חמישי צ״ע בדבר, דלכאורה נראה דלית כאן בית מיחוש לכ״ע, ואינו דומה למה שכתב מהרא״י (להחמיר בזה לגבי הפסק טהרה) דשאני הכא שבא לה הסבה מן השמים, ואין שייך לומר שהיה לה להקדים או לאחר... ומ״מ נראה די לנו בזה שנחמיר היכא שהתפללה כבר ערבית ועשתה אותו כבר לילה אבל היכא שלא התפללה אפילו התפללו כבר הקהל לא נחמיר כה״ג לחושבו לילה.[402]
ש״ך – ונראה דנמשך לדברי מהרא״י (שהחמיר בזה לגבי הפסק טהרה) אבל לפי מה שכתבתי לעיל דדעת מהרי״ל והרב בהפסקת טהרה להקל אפילו התפללה היא, כש״כ הכא.

דיונים בדעת המחמירים

1. כתם

סמ״ג ותרומה – המוצאת כתם לא תתחיל לספור עד יום ה׳ לשימושה כדין רואה ממש. **הובא בב״י** קצ. **רמ״א** – כל אשה שרואה אפילו כתם צריכה להמתין חמשה ימים (כמנהג אשכנז).

ונחלקו מה הדין אם לא שמשה:
ש״ך – נראה דבכתם יש להקל היכא דלא שמשה למנות מיום המחרת של מציאת הכתם דהא הך דלא שמשה גופה גזירה רחוקה היא.
לבוש – יש שכתבו שכל אשה אפילו רואה כתם כחרדל בין שמשה בין לא שמשה צריכה להמתין חמשה ימים, וכן נוהגין. **וכ״פ דר״ט**.

---

[401] כנה״ג,חיד״א,זב״צ,בא״ח,שו״ג,זכור לאברהם,תפארת אדם,משנת ר״א,חופ״ח,אוהל יצחק הכהן,זכרונות אליהו,ארץ חיים,פי צדיק. וכתבו שכן נהגו בבגדד,הודו,פרס וכמה מקהילות מרוקו וסלוניקי וא״י. וכ״פ למעשה הרב משאש,הגרב״צ ודר״ט (הערה זו נלקחה מהסיכום של הרב מצא).
[402] **ט״ז א** – רש״ל כתב כיון שנים לנו מתחילין למנות מיום שישי פשיטא שיכולה למנות (שבעה נקיים) אפילו אחר תפילת ערבית (מבעוד יום). **ובדגמ״ר** השיג עליו שהמהרש״ל לא התכוון לזה. **הובא בפת״ש א**.

חת״ס (הובא בפת״ש טז) – **בדיעבד** שכבר ספרה שבעה נקיים מיד אחר מציאת הכתם מבלי המתנת ה׳ ימים אפשר להקל גם בשמשה שיעלו לה הנקיים, אך אם היה זה הכתם בבדיקת העד אין להקל אפילו בדיעבד.

2. ראתה בימי טוהר. פת״ש טז

פת״ש – אם ראיה זו היא בתוך הימי טוהר... גם אם לא הייתה טמאה מכבר מחמת לידה, שטבלה כבר, תוכל למנות שבעה נקיים מיד אם לא שמשה, דהא אפילו בכתם כתב הש״ך דיש להקל היכא דלא שמשה, ומכש״כ בדם טוהר דקיל יותר דאינו אלא חומרת הגאונים.
חת״ס – אחרי שכתב הרמ״א בסימן קצד, דדינו כדם לכל דבר, משמע שאין לחלק בשום דבר בכל מנהגי נדה וחומרותיה.

3. כלה

*** קודם בעילת מצווה**

ט״ז – פירסה נדה סמוך לחופתה ואפילו אחר חופתה קודם שנתייחדה עם חתן שלה, אין ממתנת כלל דבזה ודאי לא שייך למגזר לא שמשה אטו שמשה, דלא באה עדיין לכלל תשמיש. **וכ״פ טה״ב** (ח״א עמ׳ תנב).
ש״ך – נוהגים שאפילו כלה אינה סופרת שבעה נקיים עד יום חמישי לראייתה אע״פ שעדיין לא בא החתן לעיר, אע״פ שלדעתי אין להחמיר בזה כלל מ״מ לא יהא אלא כדברים המותרים ואחרים נהגו בו איסור. ומ״מ בשעת הדחק יש להתיר לכלה שמיד שתפסוק בטהרה תספור שבעה נקיים, דבהכי עדיף טפי ממה שנוהגין שנשאת כשהיא נדה, שהרמב״ם כתב שלא תנשא כלל עד שתטהר. **וכ״פ דר״ט**.[403]

*** לאחר בעילת מצווה**

מהר״ל – אחר בעילת מצווה תוכל למנות מיום חמישי לשמושה. **ט״ז** – דלא גזרינן בה שמא תשמש באותו יום בסופו, דהיינו בה״ש. ונראה טעמו, כיון דאין כאן דם נדה רק דם בתולים, לא החמירו בו משום תשמיש בה״ש, אבל אם באמת נבעלה בעילת מצוה בה״ש נראה ודאי דחשבינן לה כאילו נבעלת בלילה שאחר אותו בה״ש אפילו גבי כלה. **וכ״פ דר״ט וטה״ב**.[404]

4. טעתה במנין. סעיף יב

סמ״ק – אם טעתה במנין יום אחד וטבלה ושימשה צריכה להמתין שש עונות שלימות ואחר תמנה יום אחד נקי. **וכ״פ שו״ע ורמ״א יב**.

ש״ך – ומשמע דהכא לא נהגינן להחמיר משום גזירה דבה״ש דלא שכיח שתטעה במנין, ובמלתא דלא שכיח לא גזרו רבנן.

---

[403] אמנם **כתב דגמ״ר** על הש״ך – לא אמר אלא כשלא הייתה נדה קודם לראיה זו, כגון בתולה שראתה פעם ראשונה, אבל אם היתה כבר נדה לא שייך חומרא זו כלל (שהרי כבר הייתה טמאה הרבה זמן לפני כן).
[404] אם לאחר כמה ימים פירסה נדה, אינה מונה אלא מהיום שנאסרה מדם הבתולים.

5. ראתה תיכף לאחר הטבילה לפני ששימשה. פת״ש טז

נו״ב – ראוי לגעור בנזיפה במי שמורה להקל בזה. **וכ״מ מהט״ז** שהיקל בזה רק לכלה, שהרי לא הגיעה לכלל תשמיש.
פני יהושע ומעיל צדקה – ראתה תיכף אחר טבילה קודם ששימשה פוסקת ומתחילה למנות מיד שבעה נקיים, דבמלתא דלא שכיחא לא גזרו. **וכ״פ סד״ט**.[405]

6. אין בעלה בעיר

מהרי״ק – מחמירים אפילו אין בעליהן בעיר. **וכ״מ מתה״ד**, **וכ״פ ט״ז וש״ך**.
ב״ח – כשאין בעלה בעיר יש להקל שמיד שתפסוק בטהרה סמוך לבה״ש תמנה למחרתו.

7. ליל טבילתה חל בין שני ימים האסורים במלאכה. פת״ש טו

נחלקו מה הדין באשה שאם תתחיל למנות ביום ו׳ לראייתה ליל הטבילה שלה יצא בין שני ימים האסורים במלאכה, כגון בליל שבת שאחר יו״ט, שאז צריכה להרחיק את החפיפה מהטבילה, האם יכולה להקל ולמנות מיום חמישי.

של״ה – היקל רק אם לא שמשה עם בעלה בלילה שקודם ראייתה.
סד״ט – אף בשמשה יש להתיר.

ד. קינוח ורחיצה באותו מקום. סעיף יג

מקואות ח,ד – אשה ששמשה ביתה, וירדה וטבלה (כדי להיטהר מטומאת שכבת זרע ולעסוק בטהרות) **ולא כבדה את הבית** (אותו מקום) כאילו לא טבלה.

רא״ש – ומשמע הא אם כיבדה הבית קודם טבילה לא חיישינן תו לפליטה, לכן אם תרצה להתחיל ספירתה מיום מחרת ראייתה תקנח יפה במוך או בבגד דק להפליט כל הזרע או תרחץ במים חמים ויפליטו המים חמין כל הזרע. **וכ״פ רשב״א וטור**. **וכתב הרשב״א** – לעולם ילמד אדם את בתו שתהא מכבדת בית התורף יפה יפה ורוחצת בחמין כדי שלא תבוא לידי ספיקות. **ב״י** – משמע מדבריו דתרתי בעי, כיבוד ורחיצה, כדי לצאת ידי כל ספק. וכעי״ז **כתב התרומה** – ואם דואגת שלא תדע לקנח יפה תרחץ בחמין. **ובשו״ע** כתב שמספיק לקנח או לרחוץ (כלשון הרא״ש).

סמ״ק והג״מ – אין אנו בקיאים בזה. **ב״י** – כלומר שאין אנו בקיאים עד איזה מקום צריך להגיע המים החמין או הבגד שמקנחת בו כדי שנדע ודאי שנפלט השכבת זרע כולו. **וכ״פ ב״ח וש״ך**.
אמנם הרמ״א כתב – הכי נהוג (שהניקוי לא מועיל), דהרי כבר נתבאר שאנו נוהגין להמתין אפילו לא שמשה כלל. **וכתב הש״ך** – נ״מ ברחיצה וקינוח בדין שנזכר בסעיף הקודם בשכחה יום א׳ (מהשבעה נקיים ושמשה) שצריכה להמתין ו׳ עונות, דמהני רחיצה וקינוח דתמנה מיד אחר שתשלים היום ששכחה (שלא גזרו בה לא שמשה אטו שמשה, שהרי הייתה אסורה בתשמיש), ונראה דגם הרב מודה בזה (אמנם לדינא הש״ך החמיר גם בזה, כדעת סמ״ק וב״ח, שאין אנו בקיאים, כנ״ל).

---

[405] גם חת״ס (הובא בפת״ש קפד,ד) היקל בזה, אך כתב שלכל הפחות תמתין ג׳ עונות כרמב״ם.

כלה הנכנסת לחופה. סימן קצב

1. עיקר הדין. סעיף א

נדה סו,א – אמר רבא: תבעוה לינשא ונתפייסה (ונתרצתה) - צריכה שתשב שבעה נקיים (שמא מחמת תאות חימוד ראתה דם, כדמוכח מסוף הגמרא). רבינא איעסק ליה לבריה בי רב חנינא (רבינא שידך את בנו עם בתו של רב חנינא), א"ל (רב חנינא לרבינא): סבר ליה מר למכתב כתובה (לערוך את הנישואין) לארבעה יום? א"ל: אין. כי מטא לארבעה - נטר (המתין רבינא) עד ארבעה אחרינא, איעכב שבעה יומי בתר ההוא יומא. א"ל: מאי האי? א"ל: לא סבר לה מר להא דרבא, דאמר רבא: תבעוה לינשא ונתפייסה - צריכה לישב שבעה נקיים. א"ל: אימר דאמר רבא - בגדולה דקחזיא דמא, אבל בקטנה דלא חזיא דמא - מי אמר? א"ל: בפירוש אמר רבא ל"ש גדולה לא שנא קטנה. גדולה טעמא מאי - משום דמחמדא, קטנה נמי מחמדא.

=> אישה שתבעוה להינשא והתרצתה - טמאה, שחוששים שמא ראתה דם מחמת החימוד, וצריכה לשבת שבעה נקיים.[406]

רשב"א – מסתברא דאינה צריכה הפסק טהרה ולא בדיקה כלל לא בתחלת ימי הספירה ולא בסוף, שהרי זו לא ראתה כלל ודי לך אם אתה חושש שמא ראתה ופסק הדם מיד. וכך נראה לי ממעשה דרבינא איעסק לבריה בי רב חביבא, והרי רב חביבא לא צוה לבדוק בתו כי היה סבור דלא אמר רבא אלא בגדולה אבל בתו שהיתה קטנה לא היתה צריכה לישב ז' נקיים ואף על פי כן כנסה.

ראב"ד – קחזינא הכא (בנדה סו,א) דלא הוה הפסק טהרה, דהא לא סבירא להו (לרב חנינא) דתבעי שבעה, ואפילו הכי עלו לה לספירת שבעה. ואם תאמר אפילו בדיקה נמי לא עבוד כלל והיכא אשכחן נקיים בלא בדיקה. הא לא קשיא, כיון דסבירא לן סופן אע"פ שאין תחלתן, כי אתא בסוף שבעה אצרכה בדיקה ואטבלה (וכן אם תבדוק בכל אחד מהשבעה עולה לה, כמו שכתב לגבי רואה ודאי). **וכ"פ רמב"ן, וכתב הרשב"א** – לא מצאתי עיקר לדברים אלו[407] אלא שצריך לחוש לדבריהם. **וכ"פ שו"ע**.

רא"ש – (כתב על דברי הרשב"א) ואינה ראיה כלל, דאם כן אפילו ישיבת שבעה אין כאן כלל ומה תועלת יש בהמתנת ז' ימים כיון דרב חביבא סבר דבקטנה לא חיישינן לחימוד. אלא הכי גרסינן בספרי אשכנז, א"ל ליכתוב כתובה א"ל לינטר מר עד ד' אחרינא א"ל אמאי א"ל לא ס"ל מר להא דרבא תבעוה לינשא וכו' והודיעו שאין חילוק בין קטנה לגדולה ואז הפריש בתו כל שבעה קודם החופה. ויש מן הגדולים שכתבו שאינה צריכה הפסק טהרה אבל בדיקה כל שבעה צריכה ולדעתם אני מסכים דחיישינן בכל יום שמא תראה, דיותר שהיא קרובה לזמן החופה יותר לבה הומה ומשתאה ותדיר חיישינן שמא מחמת חימוד תראה[408], ולכן הזכיר רבא בדבריו ז' נקיים לא מחמת חומרא דרבי זירא (שהרי אם זה היה מחמת חומרת ר' זירא היה צריך גם הפסק טהרה. מעדני יו"ט), דבימי רבא לא פשטה חומרא דרבי זירא

---

[406] **ט"ז** – כתב הרב המגיד דזו היא מדרבנן... ולפי זה ניחא לי הא דאיתא פ"ק דסוטה י,א גבי תמר 'ותשב בפתח עינים' שנתנה עינים לדבריה שאמרה ליהודה טהורה אני מנדה, וכן מצינו ברות שנכנסה למטתו של בועז אחר שטבלה (רות רבה פרשה ו,א), דעדיין לא הייתה גזירה זו. אלא דצריך עיון, כיון שהיא מדרבנן היכן מצינו שחידשו גזירה זו... ונראה לי דבאותה שעה שגזרו חכמים על הכתמים. ועוד נראה לתרץ דגבי תמר ורות לא היה חשש שמא תראה מחמת חימוד, דמיד שנתפייס יהודה ובועז אז היו עמהם במטה והוי ליה כמי שיש לו פת בסלו משא"כ בשאר כלה. **אך חוו"ד** כתב שזה דחוק דאין שום סברא לחלק בין זמן מועט לזמן מרובה, אלא משום הכי לא היה שם חשש דדוקא בחימוד של נישואין חיישינן, שיקרא לה שם נשואה. (לכאורה זה לא מסתדר עם דברי הראשונים והאחרונים שכתבו במפורש שהחימוד הוא לבעילת המצווה).

[407] רשב"א – לא ירדתי לסוף דעתם שאם אנו עושין אותה כרואה דעלמא לבדיקת שבעה אף היא צריכה הפסק טהרה דמסתמא לא פסק הדם ביומו ואם אינה צריכה הפסק טהרה וכודאי הפסיקה בטהרה משוית לה או שאין אתה מחמיר עליה להחזיקה ברואה אלא בשעת חימודה אף אנו נאמר שהיא בחזקת טהרה כל שבעה ואי משום שלא תחלוק בספירות אף אתה מצריכה הפסק טהרה כדי שלא תחלוק.

[408] לכאורה יוצא מדבריו שצריכה לשבת שבעה נקיים סמוך לחופתה, כדעת רשב"ם לקמן, אמנם נלע"ד שאע"פ שכך נראה, אין זה מוכרח, שאפשר שלא חששו חכמים אלא בשבעה ימים מההתרצות, שבנוסף לחימוד וההתרגשות מהצעת הנישואין, ככל שעובר הזמן עד החופה החימוד גדל, אך לאחר שבעה ימים מההסכמה להינשא החימוד מתמעט ולא חששו יותר לחימוד, אע"פ שיותר קרובה לחופה.

בכל מקום[409] אלא ז׳ נקיים דקאמר רבא שיהיו נקיים בבדיקה דכל יום חיישינן שמא מחמת חימוד תראה. **ב״י** – מיהו בדיעבד בפעם אחת שבדקה בתוך שבעה סגי דלא עדיפא מרואה ודאית. **וכ״פ רמ״א**.[410]

מהרש״ל – האידנא נוהגין להפסיק בטהרה אף לבתולה ובודקין כל שבעה נקיים. **וכ״כ פרישה, ב״ח וש״ך**. וכתבו **ב״ח וש״ך** – בדיעבד אפילו לא בדקה אלא פעם אחת תוך שבעה סגי.

בימינו כמעט כל כלה הנכנסת לחופה טמאה טומאת נדה, שהרי אין היא טובלת בימי רווקותה, ולכן כל הקולות לעיל אינן שייכות אלא במסולקות דמים (מעוברת, מניקה וזקנה).

=> **מוסכם** שאינה צריכה לעשות בדיקה כדי להפסיק בטהרה, מפני שראיה מחמת חימוד מועטת היא ובודאי שהפסיקה בטהרה **וכ״פ שו״ע ורמ״א** (ויש נוהגים לעשות הפסק טהרה. מהרש״ל). **ונחלקו** האם צריכה לבדוק את עצמה במהלך השבעה נקיים, **לדעת הרא״ש והרמ״א** לכתחילה צריכה לבדוק בכל יום מהשבעה נקיים, שככל שמתקרבת לחופה יש יותר חשש שמא תראה, ובדיעבד אם בדקה פעם אחת הועיל לה, דלא עדיפא מרואה ודאית. **לדעת רמב״ן, ראב״ד ושו״ע** צריכה לבדוק בדיקה אחת בתוך השבעה, **ולדעת הרשב״א** מסתבר שאינה צריכה לבדוק כלל, אמנם כתב שיש לחוש לדעת הרמב״ן.

*** בדקה לאחר שתבעוה ומצאה שהיא טהורה**

רשב״א – אפילו בדקה ומצאה טהורה חוששין שמא ראתה דם טיפה כחרדל ונאבדה. **וכ״כ טור, וכ״מ מהרא״ש**[411] **ומהפוסקים שלא חילקו**. **ב״י** – ופשוט הוא דאם לא כן לא היה רבא סותם דבריו לכתוב צריכה לישב ז׳ נקיים דמשמע דלית לה תקנה אלא בכך, **וכ״פ שו״ע**.
הג״מ בשם ראבי״ה – אם אומרת ברי לי וגם בדקתי עצמי ביום התביעה ולא ראיתי לא היתה צריכה ז׳ נקיים אלא תבעל לאלתר. **ב״י** – אין לסמוך על דברי ראבי״ה בזה.

*** מסולקות דמים. פת״ש ב**

שם – אמר רבא ל״ש גדולה לא שנא קטנה. גדולה טעמא מאי - משום דמחמדא, קטנה נמי מחמדא.

פת״ש וגבעת שאול – ה״ה למעוברת ומניקה, ק״ו מקטנה. **וכ״פ מקום שמואל, תה״ש ורדב״ז**.

*** המחזיר גרושתו. סעיף ה**

רשב״ץ – נמצא בגליוני הצרפתים המחזיר גרושתו צריכה להמתין שבעה נקיים והוא מובן מדברי קדמונינו. **וכ״פ שו״ע**.[412]

---

[409] כדקאמר ליה רבא לרב פפא (סו,א) אמינא לך איסורא ואמרת לי חומרא היכא דאחמור אחמור היכא דלא אחמור לא אחמור (רא״ש שם). וקשה, שהרי הרא״ש בעצמו כתב בסוף הלכות מקוואות (סימן לו) שפשטה בימי רבא, וכדמוכח מהגמרא שם, וכן הקשה מעיו״ט והשאיר בצ״ע. ונלע״ד לתרץ שהיה שלב בחייו של רבא שהגזרה כבר פשטה.
[410] איכא מאן דאמר שצריכה הפסק טהרה ובדיקה בימי ספירה כאשה הרואה דם (הובא בר״ן).
[411] שכתב שבכל יום מהשבעה חוששים יותר שמא תראה מחמת החימוד שגובר.
[412] טה״ב – איש ואשה שהיו חילונים וחיו ביחד חיי אישות בלי חופה וקידושין, ואחר כך עברה עליהם רוח טהרה וחזרו בתשובה, וברצונם להתחתן בחופה וקידושין כדת משה וישראל, צריכה שבעה נקיים וטבילה שכיון שבאו להנשא יש לחוש לחימוד, ואדרבה יש לחוש יותר לחימוד כיון שהיא מכירתו יפה וזוכרת המעשים שבינו לבינה ומהרהרת בו (ע״פ תשובת הרדב״ז).

2. ממתי צריכה לשבת שבעה נקיים. סעיף ב

רשב״א וטור – לא שתבעוה לינשא לאחר שנים עשר חודש שזמנה רחוק ואינה חומדת בכך ויראה לי שמונין לה בשעה שמכינים צרכי החופה.[413] **וכעי״ז כתב הר״ן** – שבעה ימים הללו מונין אותן משעה שהיא סומכת בדעתה ומכינה עצמה לחופה אע״פ שלא נתקדשה עדיין.[414] **וכ״כ שו״ע** (כלשון הר״ן). **דר״מ** – משמע דאין צריכין שיהיו אלו השבעה ימים סמוכים לחופה. **וכן הבין הט״ז** – לרשב״א אחר שישבה שבעה נקיים משעת החימוד אינה צריכה לשום דבר אח״כ אלא הרי היא ככל הנשים.[415]

רשב״ם – בעינן ז׳ נקיים סמוך לבעילת מצוה. **הג״מ** – וכן כתב בעל **הרוקח משום אביו וכל רבותינו**, וכן כתב **מורי רבינו** שיחיה. ואם טבלה אחר ז׳ נקיים ולא נבעלה צריכה לבדוק פעמיים בכל יום ויום עד שתבעל דלעולם משתבעה לינשא איכא לספוקי דלמא חזיא מחמת חימוד עד שתבעל הילכך בעינן ז׳ נקיים סמוך לבעילת מצוה. עכ״ל. **וכ״כ תוס׳** (יומא יח,ב ד״ה ׳והאמר׳). **ב״י** – ונראה דכל זה לכתחילה אבל בדיעבד בבדיקה אחת תוך שבעה סגי לה דלא מחמרינן בה בדיעבד טפי מנדה ודאית. **וכ״פ רמ״א, חיד״א, בא״ח** (אבנ״ש עמ׳ שצה), **דר״ט וטה״ב**.[416]

הגש״ד – וכל חתן ישאל לכלה קודם שיגע בה אם שמרה שבעה נקיים. **וכ״כ רמ״א**. **ש״ך** – ועכשיו לא נהגו, ונראה שסומכין על מה שהשושבינים רגילים להודיע להחתן אם היא טמאה.

*** מנהג הטבילה ביום רביעי אפילו ג׳ ימים קודם הבעילה**

מרדכי (שבועות רמז תשמ) – והאידנא שהנשים שלנו טובלות ביום ד׳, דהיינו ג׳ ימים קודם בעילת מצוה, משום דמתחלה הוה המנהג בתולה נישאת ליום ד׳ (כתובות ב,א) וצריך שבעה נקיים קודם יום ד׳.[417] **וכ״כ רמ״א** – והמנהג לטבול הכלה ליל רביעי אע״פ שלא תבעל קודם מוצ״ש, אבל אין להרחיק הטבילה מן הבעילה יותר מזה, ואם לא תבעל במוצ״ש יש לה לבדוק עצמה בכל יום עד בעילת מצוה. => נהגו להרחיק את השבעה נקיים שלושה ימים מהבעילת מצווה. **של״ה** – והזהרו במאד, שקודם החופה לא ישב החתן אצל הכלה כנהוג בדור הרע הזה. ולא זו שמושיבין החתן אצל הכלה, אלא אף מחבק ומנשק אותה, אוי לעינים שכך רואות ואוי לאזנים שכך שומעות. **הובא בבאר הגולה ופת״ש**, וכתבו שכוונתו למנהג שהובא ברמ״א, שצריך לבטלו. **וכ״פ דר״ט**, שצריכה לבדוק כל יום עד הבעילה ואין להקל.

---

[413] מכי רמו שערי באסינתא וכיוצא בו. פרישה – פירוש, שזורעים שעורים בעציץ לומר פרו ורבו כשעורים הללו ורש״י פירש לישנא אחרינא עריבות ששורין בהן שעורין לעשות שכר.

[414] **הג״מ בשם ריב״א** – הא דתבעוה לינשא וכו׳ הני מילי כגון שקידשה ורוצה מיד לישאנה, אבל אם קידשה מקודם הרבה ולאחר הקידושין חודש או ז׳ ימים תבעוה לינשא כיון דיודעת בו כבר לא מחמדא והיא מותרת להינשא לו מיד. **ב״י** – ודברי הרשב״א הם בהדיא בהיפך וכן נראה מדברי כל הפוסקים שסתמו ולא חילקו בדבר הילכך אין לסמוך בזה על דברי הריב״א.

[415] **אך הדרישה** הבין שבכל אופן לדעת הרשב״א צריכה למנות שבעה נקיים בסמוך לחופה, ומה שאמר שמונה משעת ההכנה לחופה, כוונתו שיכולה להתחיל למנות אז ואם יקדימו את החתונה לסוף השבעה נקיים לא תצטרך למנות שוב, אך אם לדוג׳ ההכנות לחתונה התחילו ארבעה שבועות לפני החתונה וספרה שבעה נקיים, ולא הקדימו את החתונה, צריכה למנות שוב בסמוך לחתונה.

[416] **ובטה״ב** שם הביא את דעת המרא״י בלקט יושר שכתב שלאחר החופה אינה צריכה בדיקה אע״פ שלא בעל, ושרבו מהר״א היה אומר כמה קבלות שקיבל מרבותיו, ומהם שמה שכתב רשב״ם שצריכה שבעה נקיים סמוך לבעילת מצוה, פירוש סמוך לחופה. וכ״פ חוו״ד מטעם אחר, שלדעתו החימוד הוא חימוד לנישואין, שיקרא לה שם נשואה, ולא חימוד לביאה.

[417] וביאר סד״ט ס״ק יב – שהיו נוהגין לכנוס בע״ש וכמו שכתב המרדכי פ״ק דכתובות רמז קכט, דמשום תקנת עניים נהגו לכנוס בע״ש והיו נוהגין שלא לבעול בתחלה בשבת, כמו שכתבו האחרונים (ב״ח) סימן רפ באו״ח בשם האגודה, ואע״פ שאין הלכה כן מ״מ היו נוהגים להחמיר ולכן לא נבעלה עד מוצ״ש.

3. נדחו או התבטלו הנישואין. סעיף ג

א. נדחו הנישואין (לא יושבת ז' נקיים כראוי בגלל הדחיה)

מרדכי – **מהר"מ** דקדק **מרשב"ם** מלשונו, שאם דחו הנשואין כגון שאין יכולין להתפשר יחד אבות חתן וכלה, או מחמת נדוניא, או מחמת הוצאת הנשואין, אע"פ שישבה ז' נקיים (שהשלימה את השבעה נקיים לאחר הדחיה, כדמשמע מהמשך דבריו), צריכה לחזור ולישב ז' נקיים כשיתפשרו וישלימו יחד ודעתן לעשות הנשואין...[418] אע"פ שתוך ז' נקיים היא, צריכה לחזור ולישב ז' נקיים, משום דלא מסקא אדעתה אהנך ז' נקיים, הואיל ודחו הנשואין אז אינה חוששת להנך ז' נקיים.[419] **וכ"פ שו"ע ורמ"א**.[420]

ונחלקו מה הדין אם המשיכה לבדוק גם לאחר שדחו את הנישואין:

וכתב מהרי"ק – בדבר זה (בהבנת המרדכי בשם המהר"ם) נפלה מחלוקת בין בעלי תריסין (מגנים)[421] היכא דנדחו הנישואין יום או יומיים אם צריכה לחזור ולספור ז' נקיים מיום אותה תביעה **שהאוסרים אומרים** דכל שנדחו הנישואין אין בדיקה מועלת כלל אפילו תמיד בדקה פעמיים ביום דכיון שנדחו הנישואין אינה נזהרת יפה. **והמתירים אומרים** שהר"מ לא דיבר אלא היכא שהניחה הבדיקה מחמת דיחוי הנישואין אבל אם לא הניחה מלבדוק תמיד פעמיים ביום כמשפטה שאינה צריכה לחזור ולמנות ז' נקיים, והלכה כדברי האוסרים וטעמא משום דחיישינן לחימוד כל שעתא ושעתא איכא למיחש דילמא השתא חזיא ולאו אדעתה הילכך בעינן דיהבא אדעתה ומסקא טובא. **הובא בב"י**, **וכ"כ רמ"א**.

אופן הדחיה

מרדכי – אם דחו הנשואין כגון שאין יכולין להתפשר יחד אבות חתן וכלה, או מחמת נדוניא או מחמת הוצאת הנשואין.

ב"ח – פירוש, שדחו הנשואין בסתם ולא הסכימו באותה שעה על איזה זמן יהיו הנשואין, אלא אמרו כשיתוודעו יחד לאחר שיתפשרו וישלימו אז יקבעו זמן לנשואין, בזה חיישינן. **וכ"פ ט"ז וטה"ב**. **וכתב הב"ח בתשובה** – דהיכא דהדחיה והקביעות היו הכל ביום אחד בין בדיקת שחרית וערבית, כיון דהבדיקות היו בשעה דאסקא אדעתא יפה, אינה צריכה לחזור ולמנות שבעה נקיים. **וכ"כ מהריט"ץ, סד"ט ופת"ש**.[422]

---

[418] המשך דברי המרדכי – הכי איתא בפרק תינוקת: רבינא איעסק ליה לבריה בי רב חביבא ונתפייסה בת רב חביבא לינשא לבנו של רבינא, אמר ליה רבינא לקרובי הכלה ליום פלוני נכתוב כתובה, כלומר לעשות הנשואין ליום הנועד, כי מטי האי יומא שקבעו ביניהם לכתוב הכתובה אמרו לרבינא לנטר מר עד ד' אחרינא, מיום ד' זה ליום ד' הבא בשבוע אחרת, וכי לא סבירא ליה מר להא דרבא תבעוה להנשא ונתפייסה צריכה ז' נקיים. והא לך לשון הרשב"ם, ובתולה זו שתנשא לבנך, היא שכחה ולא שמרה ז' נקיים עד יום זה, שמא ראתה אתמול, ולא מהני טבילה דהשתא לראיה דאתמול, הלכך לנטר מר עד ארבע אחרינא ותתן אדעתה ותשב ז' נקיים ותבעל ליל ראשון של חופה כמשפט הבתולה, עכ"ל רשב"ם. מדקאמר רשב"ם שכחה ולא שמרה ז' נקיים, אלמא בעינן דיהבא אדעתה אע"פ שהיא יושבת בתוך ז' נקיים, הוא הדין נמי היכא שדחו הנשואין.

[419] מפורש מהמרדכי, וכן מהמהרי"ק לקמן, שהטעם שצריכה שבעה נקיים חדשים הוא מפני שלא מסקא דעתה אהנך שבעה נקיים ולא מפני שיש לה חימוד חדש כשהתפשרו, וכ"כ ש"ך ו, ופשוט. אמנם בחוו"ד כתב שזה מפני שיש חימוד חדש ותמה על הש"ך, וכ"כ טה"ב, וקשה לי טובא שהרי בראשונים מפורש כש"ך, וצ"ע.

[420] נלע"ד שיש קושי בדעת השו"ע, שהרי למדנו לעיל שפסק כדעת הראב"ד שכתב שמספיק שתבדוק פעם אחת בשבעה נקיים, אפילו אם לא מסקא אדעתה כל השבעה ולא ידעה בכלל מדין זה ורק ביום השביעי אמרו לה ובדקה. ולכאורה זה סותר את פסיקתו כאן שאם נדחו הנישואין לאחר שספרה ובדקה כמה ימים, כיוון שלא מסקא אדעתא מספיק, וצריכה שבעה נקיים חדשים.

[421] כינוי לתלמידי חכמים גדולים בתורה היודעים להתווכח ולהתנצח במלחמתה של תורה.

[422] **חוו"ד** – זה דוקא כשקבעו על זמן קרוב קבוע, דהיינו באופן שלא נתבטל הכנת הנשואין ואין צריך הכנה חדשה, אבל אם קבעו על זמן רחוק באופן שצריכין למירמי שיכרא באסינתא מחדש על הנשואין ודאי צריכה לישב שבעה נקיים מחדש מיום שמתחילין למירמי. **הובא בפת"ש ו**. נראה שזה דוקא לשיטת הרשב"א לעיל, שלא צריך להסמיך את הז' נקיים לבעילת מצווה אך לדעת רשב"ם בכל אופן צריכה להסמיך את הנקיים.

לבוש – ונראה לי אפילו מתחילה כשדחו החופה מיום הראשון והתנו מיד וקבעוה ליום אחר אפילו לא הרחיקה רק יום או יומיים צריכה לישב שבעה נקיים מחדש, כיון שהסיחה דעתה מזמן הראשון חוזר החימוד להתעורר פעם שנית סמוך לזמן האחרון.

*** רק צד אחד רוצה לדחות או לבטל**

ט״ז – גם משמע ששניהם הסכימו לכך על כן ודאי לא מסקא דעתה שפיר בבדיקה, לכן אפילו אם החתן גומר ואומר שאינו רוצה לישאנה מחמת שלא סילקה נדונייתו, וצד הכלה רודפים אחריו לא מקרי דחיית הנשואין, דהכלה דעתה סומכת תמיד באותו זמן שיתפתה החתן בכך.

ב. התבטלו הנישואין (חימוד חדש)

ב״ח – אם מתוך הקטט נתפרדה החבילה ובאותו מעמד הסכימה הכלה לישא איש אחר ונכנסה לחופה מיד באותו יום, הדבר פשוט דהוה ליה תביעה חדשה ממש. **וכ״פ לבוש, מעדני מלך, ש״ך וט״ז**.[423] והוסיף **הט״ז** – אם אחר הריצוי עם החתן השני חזר החתן הראשון ונתרצה עמה צריכה ג״כ שבעה נקיים מחדש כיון דאפסקה אחר בינתיים.

*** החתן לא הגיע ביום שנקבע לחתונה (חשש שיתבטלו הנישואין)**

משאת בנימין – אינה צריכה לשבעה נקיים, דמימר אמרה מחמת אונס נתעכב וכשיעבור האונס יבוא. **וכ״פ ש״ך**. **ט״ז** – ונראה לי צריכה שבעה נקיים מחדש, דכיון שלא בא ליום המוגבל ודאי מסופקת בדעתה, דכל הדרכים בחזקת סכנה, ושמא יש סכנה שלא יבוא כלל, ומשום הכי הוה אחרי כן חימוד חדש כשיצא הספק מליבה.[424]

4. חופת נדה. סעיף ד

כתובות נד,ב – משנה. אף על פי שאמרו בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה, אם רצה להוסיף אפי׳ מאה מנה - יוסיף. נתארמלה או נתגרשה, בין מן הארוסין בין מן הנשואין - גובה את הכל (כולל תוספת כתובה) ; רבי אלעזר בן עזריה אומר : מן הנשואין - גובה את הכל, מן האירוסין - בתולה גובה מאתים, ואלמנה מנה, שלא כתב לה (תוספת) אלא על מנת לכונסה. **גמרא נו,א**. והלכה למעשה כרבי אלעזר בן עזריה. בעי רבין : נכנסה לחופה ולא נבעלה (ואח״כ מת בעלה או גרשה), מהו? חיבת חופה קונה (וכיוון שנכנסה לחופה זכתה בתוספת), או חיבת ביאה קונה? תא שמע, דתני רב יוסף : שלא כתב לה אלא על חיבת לילה הראשון ; אי אמרת בשלמא חיבת חופה קונה, היינו דאמר לילה הראשון (שכן ליל החופה הוא תמיד הלילה הראשון של הנישואין), אלא אי אמרת חיבת ביאה קונה, ביאה בלילה הראשון איתא, מכאן ואילך ליתא? (=> חיבת

---

[423] כתב חת״ס דאפילו לא היה יאוש וקטטה כלל אלא שנתרצו להחליף חתן בחתן אחר, מ״מ כיון שנתחלף בגוף אחר הוי חמדה חדשה לגמרי. הובא בפת״ש ו.

[424] **הפוסקים דנו בעוד מקרים שיכול להיות בהם חימוד חדש: החתן אמר שיכול להיות שיקדים את החתונה וספרה שבעה נקיים על דעת זה** : ט״ז – מעשה באלמנה אחת שהיה לה זמן מוגבל לנישואין בשעת התנאים עם החתן שלה, אלא שהחתן אמר לה שאפשר שיקדים הנישואין לפני כן, וכן עשה, והיא אמרה שסמכה על זה וספרה שבעה נקיים וטבלה וכנסה החתן, ונראה לי שלא עשתה כדין כיון שלא היה ענין הקדמת הנישואין ברור לה, נמצא שבשעה שנתברר לה הדבר נתחדש לה החימוד. וכ״פ נו״ב (הובא בפת״ש ח).
תבעוה כשהייתה שוטה ספרה שבעה נקיים והחלימה. פת״ש א : **בבית שמואל** הסתפק, שאולי כשהחלימה התחדש החימוד, **והחת״ס** פשט לקולא.
לא ראתה את החתן מעולם וספרה שבעה נקיים קודם שראתה אותו. פת״ש א : חת״ס נשאל בזה, **ודעת השואל** להחמיר, דהרי אמרו בסוטה ח,א ׳גמירי דאין יצר הרע שולט אלא במה שעיניו רואות׳. **אך החת״ס** חלק וכתב שאין ראיה, דמשם לא נשמע אלא המהרהר על גוף זה לא יבוא ע״י זה להרהר בגוף אחר, אבל אשה המחמדת על חיבת ביאה סתם ולא על גוף ידוע אין שום הכרח לומר לכשתראה אותו יתחדש לה חמדה יתירה, והרב השואל שהחמיר תבוא עליו הברכה.

חופה קונה). בעי רב אשי: נכנסה לחופה ופירסה נידה, מהו? אם תימצי לומר חיבת חופה קונה - חופה דחזיא לביאה, אבל חופה דלא חזיא לביאה לא, או דלמא לא שנא? תיקו.

=> הלכה כראב"ע שאישה שמת בעלה או שהתגרשה יכולה לגבות את תוספת הכתובה רק אם היו נשואים, אך אם היו מאורסים לא גובה מפני שלא כתב לה תוספת כתובה אלא ע"מ לכונסה.
אם נכנסו לחופה ולא נבעלה, החופה היא זו שקונה ולא הביאה ולכן יכולה לגבות את תוספת הכתובה.
והסתפק רב אשי מה הדין בחופה שאינה ראויה לביאה, כגון שהכלה נדה.

רא"ש, ר"ח ורי"ף פסקו מספק לחומרא – <u>חופה שראויה לביאה קונה</u>, <u>אך חופת נדה לא קונה</u>, ואם בעלה מת או שהתגרשו, לא גובה את תוספת כתובתה.

נחלקו האם חופת נדה (שאינה ראויה לביאה) אינה חופה רק לענין תוספת כתובה או אף לענין נישואין יש להחמיר:

רמב"ם אישות י,**ב** – משתיכנס לחופה נקראת נשואה אע"פ שלא נבעלה והוא שתהא ראויה לבעילה <u>אבל אם היתה נדה אע"פ שנכנסה לחופה ונתייחד עמה **לא גמרו הנשואין** עדיין והרי היא כארוסה עדיין</u>. **ו** – ולא תנשא נדה עד שתטהר, ואין מברכין לה ברכת חתנים עד שתטהר, ואם עבר ונשא וברך אינו חוזר ומברך. => יש להחמיר שחופת נידה אינה חופה אף לענין נישואין, ולכן אם נישאה נדה לא נגמרו הנישואין לגמרי ומחמירים שעדיין היא כארוסה, ולכן לא תנשא נדה עד שתטהר (יד פשוטה). **מ"מ** – **כ"כ בן מיגא"ש וכן דעת קצת הגאונים** ונראים דבריהם דהא חופה משום ביאה היא, ע"כ. וכתב הר"ן שכ"נ דעת **הרי"ף**.
רא"ש – והמדקדק בשמועה זו יבין <u>דפשיטא ליה דחופת נדה הוי חופה</u> אלא דמיבעיא ליה ל(שיטת)רבי אלעזר בן עזריה (לגבי תוספת כתובה). **וכ"פ ר"ן והג"מ**.

מרדכי – אף למ"ד דאין קונה כשהיא נדה, דוקא דלא ידע החתן, אבל כשידע החתן ודאי קניא, ולכן אומר ר"י שטוב להודיעו אם היא נדה וכן נכון לעשות. **וכ"כ הגהות אשרי וכל בו**. הובאו בדר"מ אבה"ע סא,ב.[425]

שו"ע אבה"ע סא,ב – כשר הדבר שלא תנשא עד שתטהר.
רמ"א – ועכשיו המנהג שלא לדקדק, ואין ממתינין; ומכל מקום טוב להודיע לחתן תחלה. **וכ"פ ש"ך** (כאן).

<u>תבעוה להנשא ונשאה בתוך השבעה נקיים</u>

רמב"ם – כל אשה שרצתה כשתבעוה להנשא, לא תנשא עד שתספור ותטבול.
רא"ש – <u>ועוד מביאין ראיה</u> (לשיטת הרמב"ם) מפרק בתרא דנדה (דף סו,א) רבינא איעסק לבריה בי רב חביבא אמר להו לארבעה לכתוב כתובה כי מטא לארבעה א"ל לנטור עד ארבעה אחרינא א"ל מ"ט עבד מר הכי א"ל לא סבר מר להא דרבא תבעוה לינשא ונתפייסה צריכה ז' נקיים אלמא אפילו בספק נדה אסור לכנוס ולברך ברכה נשואין. <u>ונראה לי שאין ראיה</u> משם לאסור אלא שלא רצה לישא כל זמן שאינה ראויה לביאה משום תוחלת ממושכה אבל איסור אין ללמוד משם.

---

[425] **הג"מ** – **כתב סמ"ק** ועתה אנו מתירים לכנוס נדות רק שיודיעו לחתן, מטעם שאנו עתה מתי מעט במקום אחד ויש לחוש שמא יקדמנו אחר, **אך רבינו יחיאל** היה מחמיר בה דשמא חיבת ביאה קונה.

=> מחלוקת הרמב״ם והרא״ש היא אף לגבי אישה שתבעוה להינשא שנמצאת בתוך השבעה נקיים, שלדעת הרמב״ם לכתחילה אסורה להינשא, מפני שאינה ראויה לביאה, וכך משמע **מהטור ושו״ע** שכתבו לגביה ׳עבר וכנסה׳, ולדעת הרא״ש מותרת, וכך בפשטות דעת **הרמ״א**, שאפילו בנידה היקל.

5. איסור ייחוד כשהכלה נטמאה לפני בעילת מצווה. סעיף ד

א. נדה

(1) עיקר הדין

כתובות ד,א – תניא: מי שפירסה אשתו נדה, הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים. דרש רב יוסף בריה דרבא משמיה דרבא: ל״ש אלא שלא בעל (דתקיף ליה יצריה), אבל בעל - אשתו ישנה עמו.

רמ״ה – למשנה אחרונה שאמרו בועל בעילת מצוה ופורש (מחמת דם בתולים, אע״פ שמעיקר הדין דם הבתולים לא מטמא) הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים (אף לאחר בעילת מצווה) משום דאקילו רבנן בהאי איסור נדה והתירו לו לגמור ביאתו (ויש חשש שיהיה האיסור קל בעיניו לאחר בעילת מצווה).
רא״ש – אף למשנה אחרונה אחר שבעל בעילת מצוה ישנה עמו, וכן עמא דבר, ע״כ. **וכ״כ רי״ו, ב״י** – וכן נראה שהוא דעת כל הפוסקים שסתמו דבריהם ולא חלקו בדבר. **וכ״פ שו״ע ורמ״א**.

רי״ו – אין הפרש באלו הדינים בין אלמנה ובתולה. **הובא בב״י, וכ״פ רמ״א** והוסיף שה״ה שאין לחלק בין בחור לאלמן.[426]

(2) הייתה טהורה ולא בעל כמה לילות ופירסה נדה

תה״ד – בחור נשא בתולה והיתה טהורה ושהה עמה כמה לילות ולא בא עליה ופירסה נדה **הורה אחד מן הגדולים** שאסור להתייחד עמה הואיל ולא בעל עדיין, **וחד מרבוותא** התיר, משום דכיון דחזינן דלא תקיף יצריה באשה זו בשעת החופה ולא בא עליה אף על פי שהיתה ראויה לו לא חיישינן ליחוד דידיה דודאי לא יעבור ולא תקיף יצריה,[427] והמחמיר תבוא עליו ברכה.[428] **הובא בב״י, וכ״כ רמ״א וש״ך (ודלא כט״ז** שפסק כדברי האוסרים).

ש״ך – ונראה דהאידנא שהמנהג שלא לבעול רק אחר ב׳ או ג׳ ימים אחר הנשואים[429] אע״פ שהוא מנהג של שטות ויש בו איסור מכמה טעמים ונכון לבטלו מ״מ כיון שהמנהג כך א״כ אם פירסה נדה ודאי דצריך שימור דהא דלא בעל תחלה היינו משום המנהג, וכן נוהגין להצריך שימור בכה״ג, עכ״ל. וע״פ זה כתב **בדר״ט** שה״ה אם לא בעל בגלל שלא היו בביתם או שהכלה לא היתה מוכנה מספיק מבחינה נפשית וכד׳.

---

[426] אע״פ שבדר״מ כתב שמשמע מתוס׳ שדוקא בבחור החמירו.
[427] **המשך דבריו** – היה נראה להביא סעד לסברא זו מהא דשור המועד חוזר לתמותו כדחזינן דראה שוורים ג׳ פעמים ולא נגח, אע״ג דאיהו נמי תקיף יצריה ליגח כדאיתא פ׳ כיצד הרגל (ב״ק דף יט ע״ב), מ״מ כי חזינן דנח יצריה דייניגן ליה בתם ולא אמרינן דבהא זימנין הוא דנח יצריה והיום או למחר הדר ליה יצריה. ה״נ בנ״ד אע״ג דקים להו לרבנן דבסתם אדם תקיף ליה יצריה באשה שלא בא עליה מעולם, היכא דחזינן דהאי גברא לא תקיף ליה יצריה דייניגן ליה כמי שנתייחד עם אשתו נידה שבא עליה כבר, עכ״ל. **ט״ז** – ולענ״ד אין הנדון דומה לראיה דהא קיי״ל סתם שוורים בחזקת שימור קיימי (ב״ק טו,א) נמצא דכל שור שהוא מועד לנגוח הוא משונה מטבע סתם שוורים ומשום הכי כל שאנו רואים שראה שוורים ולא נגח נתבטל שינוי שלו ונעשה כשאר השוורים מה שאין כן כאן דסתם אדם יצריה תקיף עליה ולא מוקים אנפשיה.
[428] **וכתב שלט״ג בשם התרומה** כדברי המתיר (הובא בדר״מ).
[429] אין הכוונה למנהג שכתב הרמ״א בסימן קצב,ב, כ״כ סד״ט שם ס״ק יב.

(3) מה נחשבת בעילה לענין זה שלא תקיף יצרו ומותרים ביחוד. טה״ב ט,י

רמב״ם אסו״ב א,י – מכניס ראש העטרה בלבד הוא הנקרא מערה מלשון את מקורה הערה, והמכניס כל האבר הוא הנקרא גומר, ובכל הביאות האסורות אחד המערה ואחד הגומר ואע״פ שלא הוציא שכבת זרע ואף ע״פ שפירש ולא גמר כיון שהכניס ראש העטרה נתחייבו שניהם מיתת ב״ד או כרת או מלקות או מכת מרדות.[430]

=> הראה, דהיינו הכנסת ראש העטרה, הרי היא כבעילה גמורה (וכ״כ תוס׳ קידושין י,א).

חזו״א – אם עשה עראה בלבד לא צריכים שמירה. **וכ״פ חזקת טהרה, דבר הלכה, באר משה, פרדס שמחה, מחשבת הטהרה**.

מהרש״ל – מדאמרינן ׳לא שנו אלא שלא בעל בעילת מצוה אבל בעל בעילת מצוה אשתו ישנה עמו׳ ולא אמר סתמא ׳לא בעל׳, אלא בא לומר דלא מהני אלא כשבעל בעילת מצווה, כלומר בעילה גמורה (שקורעת את הבתולים), אבל בעילה דרך איברים או אפילו הראה לא מהני לענין זה דנימא נח יצריה. **וכ״פ מהרש״ם ושבט הלוי**.[431]

צי״א – אם רק הערה בה, או פחות מזה, לפי האמור דאיסור היחוד בזה אינו בכלל כ״א מדרבנן א״כ יש מקום להקל בזה ולומר דמכיון דסוף סוף התחבר עמה ואיך שהוא כבר בא עליה א״כ התפייס כבר יצרו בכך ותו לא תקיף יצריה עליה, ולכן הותרו כבר שפיר ביחוד כאיש ואשתו דעלמא.

חשב האפוד – אם היו בקירוב בשר אלא שלא הצליח החתן להוציא מחשבתו מן הכח אל הפועל לביאת מצוה, אז אין עליהם יותר חיוב שמירה. וראיה לזה ממה שכתבו תה״ד והרמ״א, ואין לומר דשאני נידון תה״ד שראינו דלא תקיף ליה יצריה, דלא מסתבר כלל לומר דהתה״ד מיירי שהחתן דחה בעילת מצוה ללא כל סיבה, דאטו בשופטני עסקינן, אלא ודאי שכל שלא בא עליה אפילו מחמת איזו סיבה קלה מוכח דלא תקיף ליה יצריה.

טה״ב – לענין הלכה נראה לי שהכל לפי ראות עיני המורה הוראה, ואם יראה שהחתן והכלה יראי שמים ואין חשש כ״כ שיבואו לידי איסור וגם יש טירחא בסידור השמירה יוכל לסמוך על דברי הרב בעל חשב האפוד להקל.

ב. תבעוה להינשא

רשב״א – אשה שתבעוה לינשא וניתפייסה אם נשאת קודם שישבה שבעה נקיים ושטבלה הרי היא ככלה שפירסה נדה והוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים ואעפ״י שלא נודע בבירור שראתה ומן הספק הוא שאסרוה אפילו הכי אלו היתה ישנה עמו בבית לא עמדה גזרתם דיצרו תוקפו. **וכ״פ סמ״ג, תרומה ושו״ע**.

תלמיד חכם

יבמות לז,ב – אמר ר׳ אליעזר בן יעקב: לא ישא אדם אשה במדינה זו וילך וישא אשה במדינה אחרת, שמא יזדווגו זה לזה, ונמצא אח נושא את אחותו. איני? והא רב כי איקלע לדרדשיר, מכריז ואמר: מאן הויא ליומי (מי חפצה לינשא

---

[430] **יבמות נד** – אמר עולא: מנין להעראה מן התורה? שנאמר: ואיש אשר ישכב את אשה דוה וגלה את ערותה את מקורה הערה, מכאן להעראה מן התורה. אשכחן נדה, שאר עריות מנין?... אמר ר׳ יונה, ואיתימא רב הונא בריה דרב יהושע, אמר קרא: כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות העושות, הוקשו כל העריות כולן לנדה, מה נדה בהעראה, אף כל בהעראה.
שם נה – אמר שמואל: הערה - זו נשיקה, משל, לאדם שמניח אצבעו על פיו, אי אפשר שלא ידחוק הבשר... כי אתא רב דימי א״ר יוחנן: הערה - זו הכנסת עטרה.

[431] ובאמת שלפנינו הגירסא בגמרא ׳לא שנו אלא שלא בעל, אבל בעל אשתו ישנה עמו׳ וכן הגירסא ברי״ף,רא״ש,רשב״אתוס׳ רי״ד,נמוק״י,רמב״ן, ומעתה נפל דיוקו של המהרש״ל להצריך בעילה גמורה (טה״ב).

לימים שאתעכב כאן)? ורב נחמן כי איקלע לשכנציב, מכריז ואמר: מאן הויא ליומי? שאני רבנן, דפקיע שמייהו[432]. והאמר רבא: תבעוה לינשא ונתפייסה - צריכה לישב שבעה נקיים! רבנן שלוחייהו הוו משדרי ומודעי להו. ואיבעית אימא: לרבנן יחודי בעלמא הוא דמייחדי להו, דאמר מר: אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו.

רשב"א – אם נשאת קודם שישבה שבעה נקיים ושטבלה הרי היא ככלה שפירסה נדה והוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים ואין הפרש בדבר זה בין שהחתן תלמיד חכם בין שאינו תלמיד חכם. והא דאמרינן בפרק החולץ דמשמע מהתם לכאורה דמייחדי להו בבית עמהן ומשום דרבנן נינהו לא חיישינן להו. לא היא דלאו להתייחד עמהן בבית לישן עמהן קאמר אלא מייחדי להו לישאם קאמר ולאחר שתשב ז' נקיים, ואי נמי שלא יהיו באין עליהן לעולם ולא ישנות עמהן בבית אלא כדי לשבור את היצר היו מיוחדות להם לעולם. **וכ"פ ראב"ד, תוס'**[433]**, רי"ף ורא"ש**[434]**, וכ"פ שו"ע**.

רמב"ם – כל אשה שרצתה כשתבעוה להנשא לא תנשא עד שתספור ותטבול ואם נשאת לתלמיד חכם מותרת להנשא מיד ותספור מאחר שנשאתו ותטבול, שתלמיד חכם יודע שהיא אסורה ונזהר מזה ולא יקרב לה עד שתטבול.
ונחלקו בביאור דעתו:
ראב"ד – מה שחילק זה בין ת"ח לשאר בני אדם הוציא אותו ממה שאמרו 'רבנן יחודי בעלמא הוא דמייחדי להו' והוא סובר שמתייחדין היו עמהן אחר נישואין ולא בועלין. **וכ"כ מ"מ**.
ב"י – נראה לי דבהא דתבעוה לינשא לא התיר הרמב"ם לתלמיד חכם להתייחד עמה, אלא מפני שהוא ז"ל סובר שאסור לישא אשה כשהיא נדה לענין זה הוא היתר תלמיד חכם בתבעוה לינשא שהוא מותר לישא אותה אע"פ שעדיין לא ספרה ולא טבלה והוא שיישן האיש בין האנשים והיא בין הנשים כדין כלה שפירסה נדה ולפיכך לא הזכיר בהיתר תלמיד חכם לשון יחוד כלל אלא לשון נישואין.[435]

ג. המחזיר גרושתו. סעיף ה

ט"ז – נראה דאם עבר וכנס תוך זמן אין צריך שמירה כיון דכבר בעלה כשהיתה אשתו בפעם הראשון לא תקיף יצריה עכשיו כ"כ ואין צריך שמירה. **וכ"פ רדב"ז ופת"ש** (לכאורה ה"ה אם פירסה נדה).

ד. גדרי איסור יחוד

(1) מספר השומרים

ראב"ד – תרוויהו דווקא שיהיו אנשים ישנים עם החתן והנשים עם הכלה. **וכ"כ הרשב"א**.
טור (סימן שמב) – **א"א הרא"ש** ז"ל כתב אי"צ שתי משמרות אלא הוא בין האנשים או היא בין הנשים.

שו"ע, כראב"ד – הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים. **וכ"פ טה"ב ודר"ט**.

---

[432] רש"י 'דפקיעי' – כ"ע בשמייהו וקוראין לבתו על שמו ואם יבא בנו ממקום אחר ישמע שהיא בת אביו ויפרוש.
[433] תוספות – יחודי בעלמא הוו מייחדי ויש כאן פת בסלו כיון שאם היה רוצה היה בא עליה וכיון שפעמים לא היה בא עליה לא מחמדא ולא חזיא.
[434] רי"ף והרא"ש לא כתבו אלא דברי רבי אלעזר בן יעקב בלבד. ב"י – ונראה שטעמם משום דכיון דאיכא תרי תירוצי במילתא מספקא להו כהי מינייהו נקטינן ולפיכך השמיטוה דבכל ענין שהיו מפרשים ההיא דיחודי הוו מייחדי לא נפקא לן מידי לענין דינא דדילמא לא קיי"ל כהאי תירוצא אלא כאידך.
[435] המשך דבריו – ומ"ש שתלמיד חכם יודע שהיא אסורה וכו' לא יקרב לה היינו לומר שלא יבוא לבקש שעה שהמשמרות ישנות או טרודות בענין אחר ויתייחד עמה אז ויבוא עליה והא דקאמר בגמרא לרבנן יחודי מייחדי להו לא יחוד ממש קאמר אלא לומר שהיו הנשים מיוחדות להם כלומר שהיו נשואות להם כבר ואע"ג שהיו אסורים לבוא עליהן עד שיטבלו ומשמרות שומרות אותה מ"מ פת בסלו מיקרי.

רמ"א – והמנהג ליקח קטן אצל החתן וקטנה אצל הכלה.[436] **ב"ש** – תמה על מנהג זה שאינו ע"פ הדין, **הובא בפת"ש**.[437]

(2) דוקא בבית אחד

רשב"א – בזמן שהן ישנים בבית אחד צריך הוא לישן בין האנשים לצד אחד והיא ישנה בין הנשים לצד אחר. **ב"י** – נראה מדבריו דהיינו דוקא שהיו ישנים בבית אחד אבל אם הם ישנים בשני בתים החתן בבית אחד והכלה בבית אחר אין שום אחד מהם צריך שומר. **וכ"מ מהרמ"א**.[438]

(3) יחוד ביום

ראב"ד – דווקא בלילה אבל ביום מותר להתייחד עמה.
רא"ש ורז"ה – יחוד אסור ביום כמו בלילה. **וכ"מ משו"ע** שסתם ולא חילק.

רמ"א – אין מתייחדין ביום בלא קטן או קטנה.[439]

(4) חומרת האיסור

חזו"א – נראה שאיסור יחוד באשתו נדה היכא דלא בעל אינו אלא מדרבנן שאם לא כן לא היינו מתירים היחוד ביום אליבא דהראב"ד, וכן לא היה מיקל התרומת הדשן באופן שהיה יכול לבעול ולא בעל. **וכ"כ רדב"ז, ב"ח, חקרי לב, צי"א, חזקת טהרה וטה"ב** (עמ' תקיג).[440]

---

[436] ב"ח שמב – צריך שיהיו יודעין טעם ביאה (כלומר מה היא ביאה, שתדע לספר דברים בשוק) ושאינה מוסרת עצמה לביאה (מתוך שהיא קטנה עדיין לא לבשה יצר הרע) כמו שמבואר באבן העזר סימן כ"ב. וכ"פ ש"ך כאן.
[437] כתב בדר"ט שנהגו להקל כרמ"א כשכל אחד ישן בחדר אחר נעול.
[438] **אמנם כתב הרמ"א** – אם אינם ישנים בחדר אחד אינם צריכים שימור כלל. וכתב עליו **טה"ב** – ולאו דוקא הוא, ורק אם הם בשתי דירות נפרדות שצריך לצאת מהדירה לחצר או לחדר המדרגות כדי להגיע לדירה שלה, אינם צריכים שמירה. **וכ"כ חזו"א**.
[439] צירף את דעת המרדכי שהביא בדר"מ שמשמע ממנו שמספיק קטן או קטנה.
[440] אמנם מרמב"ם אסו"ב כב,א משמע שאיסור יחוד באשתו נדה לפני שבעל שווה לאיסור יחוד בעריות, שאסור מהתורה.

דם בתולים. סימן קצג

1. עיקר הדין

נדה סד,ב – **משנה**. **תינוקת**, שלא הגיע זמנה לראות, וניסת, ב״ש אומרים: נותנין לה ארבע לילות (לשמש ואפי׳ רואה אמרינן דם בתולים הוא), וב״ה אומרים: עד שתחיה המכה. הגיע זמנה לראות וניסת, ב״ש אומרים: נותנין לה לילה הראשון, וב״ה אומרים: עד מוצאי שבת (והיא התחתנה ברביעי, כך נהגו בעבר), ארבע לילות. ראתה ועודה בבית אביה, ב״ש אומרים: נותנין לה בעילת מצוה, וב״ה אומרים: כל הלילה כולה. **גמרא**. אמר רב: **בוגרת** נותנין לה לילה הראשון, וה״מ - שלא ראתה, אבל ראתה - אין לה אלא בעילת מצוה, ותו לא.

שם סה,ב – רב ושמואל דאמרי תרוייהו: הלכה - בועל בעילת מצוה ופורש[441]... לרב ושמואל קשיא (ממשנתנו). אינהו דעבדו - כרבותינו, דתניא רבותינו חזרו ונמנו: בועל בעילת מצוה ופורש. אמר עולא, כי הוו בה ר׳ יוחנן ור״ל בתינוקת (בפרק הזה ששמו תינוקת) לא הוו מסקי מינה אלא כדמסיק תעלא מבי כרבא[442], ומסיימי בה הכי: בועל בעילת מצוה ופורש.

ירושלמי (ברכות פ״ב ה״ו) – כל הני הלכתא דריש פירקא אחרינא דנדה להלכה ולא למעשה, רבי ינאי ערק (פרש אחר בעילה ראשונה) מתינוקת שלא הגיע זמנה לראות ולא ראתה.

רשב״א – כל בועל בתולה צריך לפרוש מיד אפילו היא קטנה שלא הגיע זמנה לראות ולא ראתה. **וכ״פ רא״ש, רש״י ור״ן**.

רמב״ם ה,יט – נשאת כשהיא נערה אם לא ראתה מימיה דם הרי זו מותרת לבעלה ארבעה ימים ביום ובלילה אע״פ שהדם שותת והוא שלא חיתה המכה, ואם ראתה דם בבית אביה ואח״כ נשאת אין לו לבא עליה אלא בעילה ראשונה ופורש ויהיה דם בתולים זה כאילו היא תחלת נדה, ובוגרת שלא ראתה מימיה נותנין לה כל לילה הראשון. => **ר״ן** – אלמא סבירא ליה דרבותינו לא חזרו ונמנו אלא אהגיע זמן לראות וראתה, ע״כ. **אמנם כתב הרמב״ם** בפרק יא לאחר דבריו לגבי המנהג בדם טוהר – וכן דין דם בתולים בזמן הזה שאפילו היתה קטנה שלא הגיע זמנה לראות ולא ראתה דם מימיה בועל בעילת מצוה ופורש. **ב״י** – הרי מבואר בדבריו שמה שאנו מורים בכל הבתולות לבעול בעילת מצוה ולפרוש אינו מן הדין אלא מחמת מנהג. וכתב הב״י **שכ״מ מהרי״ף**.[443]

שו״ע – הכונס בתולה בועל בעילת מצווה ופורש מיד אפילו היא קטנה שלא הגיע זמנה לראות.

---

[441] שני טעמים הוזכרו לכך שבעילה ראשונה נקראת 'בעילת מצווה': התוספות (כתובות ד, א, 'בעילת מצווה') בארו שהיא נקראת כך כיוון שהבעילה הראשונה חותמת את תהליך התקשרות של בני הזוג ומאפשרת להם לקיים מכאן ואילך את מצוות פרו ורבו. והשטמ״ק (כתובות ג, ב) בשם רש״י כתב שבעילה זו נקראת בעילת מצווה כיוון שהיא משלמת את מצוות הנישואין.

[442] שועל מן שדה חרושה, שאינו מוציא משם אלא אבק ברגליו הכי נמי לא ילפינן מפרקא דמתני׳ מידי אלא מברייתא וכרבותינו דאמרי בועל בעילת מצוה ופורש.

[443] ב״י – הרי״ף כתב בפרק ב׳ דשבועות (דף ד.) כל חילוקי דינים הכתובים בפרק תינוקת במשנה ובגמרא ואח״כ כתב הירושלמי שכתבתי לעיל ולא הכריע בדבר... ולכן נראה לי שהוא ז״ל סובר דהא דאמרי רב ושמואל הלכתא בועל בעילת מצוה ופורש לא קאי אלא להיכא דראתה ועודה בבית אביה וכדברי הרמב״ם. עיין בהמשך דברי הב״י שמבאר את הגמרות והירושלמי ע״פ הבנה זו ברי״ף וברמב״ם.

הטעם לאיסור דם בתולים והדין כשהוסרו ע"י רופא

רשב"א בתשובה – חששו להחמיר בדמיה (שמא הוא דם מהמקור ולא ממכת הבתולים)... אע"ג דאין לך מכה גדולה מזו לא תלינן בה כדתלינן בעלמא במכה, משום דשאני הכא דאיכא למיחש לדשמואל (סד,ב) דאמר יכולני לבעול כמה בתולות בלא דם ועוד דבבתולה יש להחמיר לפי שאינה אלא לשעה ופעם אחת אבל היכא שאפשר שתאסרנה על ידה לבעלה לא החמירו.

רא"ש – ונראה לי דטעם חומרא זו לא בשביל שנחוש שמא יצא דם מן המקור עם דם בתולים דלמה נחוש בתינוקת שלא הגיע זמנה לראות ואפילו באשה גדולה למה נחוש הא קיי"ל (נדה סו.) ברואה דם מחמת תשמיש שאם יש לה מכה תולה בה ואין לך מכה גדולה מזו אלא הטעם משום דבעילת מצוה לכל היא מסורה ואין הכל בקיאין בחילוק שיש בין שלא הגיע זמנה לראות ובין הגיע זמנה ובין בוגרת ובין ראתה ובין שלא ראתה ועוד משום דחתן יצרו תוקפו הילכך הסכימו רבותינו להשוות כולן וליתן להן דין חומרא שבחומרות דהיינו בוגרת שראתה דנותנין לה בעילת מצוה בלבד.[444]

רב האי גאון (הובא בטה"ב) – מפני שדם הבתולים גורם לדם נדה שיצא עמו, שכשהיא נבעלת בעילה ראשונה אוחזת אותה רעדה וחלחלה ובזמן שהאשה מחלחלת פורסת נדה, וכמו שנאמר (נדה עא,א) 'ותתחלחל המלכה מאד, מלמד שפירסה נדה'.[445]

טה"ב – בתולה שנכנסת לחופה ולא היה החתן יכול לקיים בעילת מצוה והוצרכה לגשת לרופא והוא חתך בכלי את קרומי הבתולים, וירד ממנה דם בתולים, עם כל זה אינה צריכה לפרוש ולספור שבעה נקיים ולהטהר כדין אשה נדה שאין דם בתולים שירד ממנה ע"י ניתוח אלא כדם מכה בעלמא הילכך טהורה היא ומותרת לבעלה (ע"פ טעם רב האי גאון והרא"ש). **וכ"פ אג"מ** (יו"ד ח"א סי' פז), **נשמת אברהם** (יו"ד קצג, עמ' צז), **ורשז"א.**

שבט הלוי ה,קיט – חזינן מדברי הרשב"א דחז"ל נטלו מדם בתולים התירא דרואה מחמת מכה, וזה הטעם שעלינו להחמיר גם במוציא הדם בשפופרת וכלי. **וכ"פ מנחת יצחק** (ח"ד נח,ה), **צי"א** (ח"י כה), **וחשב האפוד** (ח"ב קיז).

2. כיצד פורש

נדה סה,ב – רב ושמואל דאמרי תרוייהו: הלכה - בועל בעילת מצוה ופורש... א"ל ר' אבא לרב אשי: אלא מעתה - בעל נפש לא יגמור ביאתו! א"ל: א"כ - לבו נוקפו ופורש (מלבעול בכלל).

נחלקו האם חייב לגמור ביאתו לגמרי (עד שימות האיבר) ואסור לפרוש בקישוי, שהרי משעת יציאתו כבר אסורה לו או שהתירו לו אפילו לפרוש בקישוי, אע"פ שיציאתו הנאה לו כביאתו:

רא"ש – אע"ג דהחמירו לעשותה כנדה אחר בעילה זו נותנין לו כל ביאה זו שיבעול ויגמור, ופורש אפילו בקישוי אע"ג שיציאתו הנאה לו כביאתו, דביאה זו ניתנה לו שיבעול ולא חששו להנאת יציאתו. **וכ"פ רשב"א, רז"ה, מ"מ, סמ"ג, תרומה, ר"ן, הג"מ ורמב"ן וכ"פ שו"ע.**

ראב"ד – לא פורש מיד שגמר, דא"כ הנאתו יציאה לו כביאתו, אלא ממתין עד שימות האיבר. ולנעוץ ציפורניו בקרקע אינו צריך שהרי התירו לו לגמור ביאתו אלא עומד עד שימות ופורש, וזהו גמר ביאה דקאמרי.

---

[444] לכאורה קשה, הרי מה שהחמירו בבוגרת שראתה שנותנים לה בעילת מצווה, אין הכוונה שבועל בעילת מצווה ופורש, אלא שיכולה לתלות בדם בתולים רק בבעילת מצווה אבל אם תראה בבעילה השניה לא תוכל לתלות, אבל לא אמרו שנאסרת מחמת דם הבתולים בבעילה הראשונה (וכפשט המשנה שעסקה דוקא בזה). וצ"ע.

[445] ובאשכול כתב שחוששים שמא מחמת חימוד של תשמיש ראשון נפתח המקור ויצאה טיפת דם חימוד עם דם בתולים.

3. לא מצא דם

ראב״ד – איכא למאן דאמר שאם לא מצא דם אינו צריך לפרוש, ומסתברא לקולא.[446]
רא״ש – אפילו בעל ולא מצא דם כיון דרוב נשים יש להן דם בתולים חיישינן שמא היה שם טיפת דם כחרדל ונאבד. או שמא חיפהו שכבת זרע, ובהטיה נמי לא תלינן דמילתא דלא שכיחא היא. ואפי׳ בוגרת נמי ואע״פ שאין לה (עליה) טענת בתולים (כתובות לו. מכיוון שעם הזמן הפתח נפתח, ויש בוגרות שאין להם דם בתולים) מכל מקום דכיון דיש בוגרת שיש לה דם בתולים לא פלוג וצריך לפרוש אפי׳ לא מצא דם. **וכ״פ רשב״א, ר״ן, גאונים, רש״י, רוקח, רמב״ן ומרדכי. וכ״פ שו״ע**.

לא גמר את הביאה

רמ״א – ונהגו להקל אם לא גמר ביאה (הכנסת כל האיבר) רק הערה בה (הכנסת עטרה) ולא ראתה דם (כי אולי לא קרע בזה את הבתולים), ובעל נפש יחוש לעצמו שלא לשחוק בתינוקות (שלא יעשה העראה בלבד אלא יגמור את הביאה, שאולי לדעת המחמירים גם בלא גמר ביאה אסרו). **וכ״פ חכ״א, בא״ח, טה״ב ודר״ט**.[447]

=> אם לא הכניס את כל האיבר[448] ולא ראתה דם, לא נאסרת בביאה זו מחמת דם בתולים.
אם בביאה הבאה אם יגמור את הביאה אף אם לא תראה דם, טמאה (דר״ט. ופשוט).[449]

*** כשלא גמר את הביאה צריכים לבדוק שאכן לא ראתה דם. טה״ב (ח״א עמ׳ תקכח)**

הג״מ – אפילו המקילים (להתיר כשלא מצאה דם, כדעת הראב״ד) מצריכין לה לבדוק כבדיקת הזבה במוך או בצמר נקי. **וכתבו בדר״ט וטה״ב**, שה״ה לדידן, שפסקנו כדעת המחמירים, שאם לא גמר את הביאה, האיש והאישה צריכים לבדוק את עצמם שלא היה דם.[450]

4. האם צריכים לבדוק בביאה השניה

ערוה״ש – מכיוון שיש הרבה נשים שאין בתוליהן כלים בביאה ראשונה, וממשיכות לראות דם בתולים גם לאחר ביאה שניה ושלישית, לכן צריכות להזהר לראות על הסדין גם לאחר ביאה שניה ושלישית אולי יש עליו דם בתולים. **חזקת טהרה** – ואינו מוכרח, כי לא חששו אלא רק בפעם הראשונה, מה שאין כן בשאר ביאות שלא הצריכו חז״ל בהן לפרוש מיד אחרי הביאה, וא״כ מהיכא תיתי להצריכה בדיקה. ורק אם לא גמר ביאתו בראשונה (וראתה דם) והרגישה כאב וצער בביאה שניה רגלים לדבר שזהו מכח השרת הבתולים וראוי לבדוק. **וכ״כ באר משה, ובשו״ת חיים וחסד** (של הרב חורי)**, וכ״פ איש ואישה, טה״ב ודר״ט**, אמנם כתבו (טה״ב ודר״ט) שראוי להחמיר.

---

[446] כתב הג״מ – אפילו להמקילים מצריכים להם לבדוק בבדיקה זכה במוך ובצמר נקי.
[447] דלא כערוה״ש ובית שלמה שהחמירו בזה ואסרו אפילו בהערה. בסד״ט כתב שאם לא גמר את הביאה מן הדין אינו צריך לחשוש לדם בתולים ולא רק מחמת המנהג.
[448] בדר״ט כתב רוב האיבר.
[449] אג״מ יו״ד פה – אם הביאה הראשונה היתה הערה בלא גמר ביאה וראתה טיפת דם, ואחר טהרתה בעל בביאה גמורה ולא מצאה דם יש להקל, שהרי בוגרת דמיה מועטים, ואפילו בנערה נראה להקל. הובא בטה״ב ח״א עמ׳ תתקלב.
[450] הדרכה מהרב גד, כיצד מבררים אם הייתה בעילה גמורה או לא: (1) אם אפשר לברר זאת עם האישה עדיף, כי היא יותר מכירה את המקום ויודעת לומר אם הרגישה שם חדירה או לא. (2) סוג הכאב – אם הכאב היה חד אז כנראה זה מהבתולים אבל אם שפשוף אז לא בטוח שזה מהבתולים. (3) אם כשהאיבר מת יצא מיד מעצמו, כנראה שלא נכנס.

5. הדין לאחר הבעילה

*** הפסק טהרה ושבעה נקיים**

טור – וצריכה שתפסוק בטהרה ותבדוק כל שבעה. **וכ״פ רשב״א**[451] **ושו״ע**.[452]

*** פולטת שכבת זרע**

תרומה,סמ״ג וטור – ולא תתחיל למנות עד יום חמישי לשימושה כמו נדה. **וכ״פ שו״ע**.
רמב״ם – ואחר שיפסוק הדם סופרת שבעה נקיים. **וכ״כ רמב״ן**. **וכתב הג״מ** – מדבריהם נראה שאינה צריכה להמתין. **אך הב״י** כתב – ולי נראה דאין משם ראיה דהרמב״ם לא אתא אלא למימר שצריכה ז׳ נקיים כשאר נדה, אבל לא נחית לענין פליטת שכבת זרע.[453]

*** שינה במטה שלה כשאינה עליה**

רב האי – כלה בתולה שנבעלה בעילת מצוה נוהגת עצמה כל שבעה כנדה אלא שאין אנו מטמאין משכב שתחתיה בשעת בעילה משום דלאו נדה ודאי היא אלא ספק. **כתב הראב״ד** – ואיני עומד על בירור דבריו, כלום יש טומאה וטהרה בזמן הזה לטמא משכב שתחתיה, ונראה מדבריו שאסור לישן על מטתה של נדה אפילו בשעה שאינה במטה משום הרגל, ודוקא נדה ודאי, אבל כלה מותר לישן באותה מטה (אע״פ שזאת מטתה) לאחר שעמדה מאצלו ואפילו באותו סדין שהדם עליו ואע״פ שאין זה מן ההלכה הרי הם דברים שהדעת מכרעת עליהם. **וכ״פ טור ושו״ע**.[454]

*** ברכת הבתולים. אבה״ע סימן סג סעיף ב**

בה״ג – ברכת בתולים: באי״י אמי״ה אשר צג אגוז בגן עדן שושנת העמקים בל ימשול זר במעין חתום, על כן אילת אהבים שמרה בטהרה וחוק לא הפרה, ברוך הבוחר בזרעו של אברהם. **רא״ש** – ואפשר שברכה זו תקנוה הגאונים ז״ל ומסתבר לברכה אחר שמצא בתולים. **וכ״פ טור ושו״ע**.
רי״ו בשם ר״ן – צריכה כוס של יין ולא יברכהו בלא כוס. **וכ״כ רמ״א**.[455]
רמב״ם (שו״ת פאר הדור קכט) – ברכה זו הנקראת ברכת בתולים היא ברכה לבטלה בלי ספק, לא ידעתי למה יסדוה, ואין לך דבר מגונה יותר מזה, עכ״ל. וגם **ברי״ף** לא הובאה ברכה זו.

ב״ח – יברך בלא שם ומלכות.

---

[451] כתב הרשב״א – זו צריכה הפסק טהרה ובדיקה תוך ז׳ כרואה ודאית. עכ״ל. וצ״ע שכתב שדינה כרואה ודאית, אך מצד שני משמע שצריכה בדיקה אחת בלבד תוך שבעה, והרי רואה ודאית לכתחילה צריכה לבדוק כל יום, ואולי זאת כוונתו, וצ״ע.
[452] רב האי,רא״ש,רמב״ם ורמב״ן כתבו שצריכה שבעה נקיים, ולא כתבו שצריכה הפסק טהרה, אך מהב״י משמע שאין בזה מחלוקת ואף הם מודים שצריכה הפסק, וצ״ע.
[453] עיין לעיל בדין פולטת שכבת זרע שאף לדעת המחמירים, שם, יכולה למנות מיום חמישי לשימושה.
[454] בשו״ת בנין ציון (סי׳ סט) כתב שאין הפירוש בדברי רבינו האי כמו שחשב, שעתה זכינו לתשובת הגאונים ומבואר שם שבימי הגאונים היו נוהגים להתרחק ממשכב ומושב של נדה כדי שלא תשתכח תורת טהרה, ולזה נתכוון. וכתב בטה״ב – ומ״מ לענין הלכה אין לזוז מדברי הראשונים כיון שכתב הראב״ד שהם דברים שהדעת מכרעת עליהם.
[455] ובדרישה תמה על הבנתו של רי״ו, שהרי הר״ן דיבר על ברכת חתנים. וכן הסכימו רבים מהנו״כ על השו״ע.

מהרש״ל – לא נהגינן לברך ברכה זו כל עיקר. **וכ״פ טה״ב** – שקרוב לומר שאילו מרן השו״ע היה רואה תשובת הרמב״ם לא היה מביא נוסח ברכה זו בשם ומלכות, ומ״מ הואיל והרמב״ם כתב שאין דבר מגונה יותר מזה, שוא״ת עדיף, **וכ״כ בספר בית עובד**. ואם ירצה לברך בהצנע (בלא שם ומלכות) שפיר דמי.

יולדת ומפלת. סימן קצד

1. ימי הטומאה והטהרה. סעיפים א,י-יד

א. עיקר הדין

ויקרא יב,ב – דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה... כימי נדת דותה תטמא.

טור ושו״ע – יולדת טמאה כנדה[456], אפילו לא ראתה דם[457], בין יולדת חי או מת, אפילו נפל (כמבואר במשנה נדה ל,א[458]).

ויקרא יב; ב,ד,ה – דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזריע **וילדה זכר** וטמאה שבעת ימים כימי נדת דותה תטמא... ושלשים יום ושלשת ימים תשב בדמי טהרה בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא עד מלאת ימי טהרה. **ואם נקבה תלד** וטמאה שבעים כנדתה וששים יום וששת ימים תשב על דמי טהרה.

פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) – 'בדמי טהרה' אפי' שופעת דם כנהר - טהורה.

נדה לה,ב – איתמר (דם הבא בימי לידה ודם הבא בימי טוהר), **רב אמר**: מעין אחד הוא, התורה טמאתו והתורה טהרתו. **ולוי אמר**: שני מעינות הם, נסתם הטמא - נפתח הטהור, נסתם הטהור - נפתח הטמא. מאי בינייהו? איכא בינייהו: שופעת מתוך שבעה לאחר שבעה, ומתוך ארבעה עשר לאחר ארבעה עשר, ומתוך ארבעים לאחר ארבעים, ומתוך שמנים לאחר שמנים, לרב - רישא לקולא וסיפא לחומרא, ללוי - רישא לחומרא וסיפא לקולא... והלכתא כוותיה דרב בין לקולא בין לחומרא.

טור – וכמה הן ימי טומאתה, יולדת זכר טמאה ז' ובליל ח' טובלת אפי' אם שופעת מתוך ז' לאחר ז', וכל ל״ג ימים שאחר השבעה מותרת לשמש אע״פ שרואה בהן, ולאחר ל״ג אסורה אפילו אם שופעת מתוך ל״ג לאחר ל״ג, והיולדת נקבה טמאה י״ד ובליל ט״ו טובלת ומותרת כל ס״ו אפי' היא שופעת מתוך י״ד לאחר י״ד ולאחר ס״ו אסורה אפי' היא שופעת מתוך ס״ו לאחר ס״ו.

*** טומטום ואנדרוגינוס. סעיף ח**

נדה כח,א – משנה. המפלת טומטום ואנדרוגינוס - תשב לזכר ולנקבה.
שו״ע – היולדת טומטום או אנדרוגינוס נותנין לה ימי טומאה של נקבה (דכל חד מינייהו מספקא לן אם הוא זכר או נקבה. ב״י).

---

[456] ולכן טובלת בסוף ימי טומאתה בלילה ולא ביום, כדין נדה. טור וב״י.
[457] פשוט שכך הדין לסוברים י״א לפתיחת הקבר בלא דם', ואף הרמב״ם שסובר אפשר לפתיחת הקבר בלא דם, כתב – כל יולדת טמאה נדה אע״פ שלא ראתה דם. וביאר בב״י – והטעם מבואר דקרא דמטמא לה שבוע לזכר ושבועים לנקבה, אפילו בלא ראתה מטמא לה משום לידה לדברי הכל, וכ״כ רש״י (נדה כא,א ד״ה ואם לאו).
[458] ״המפלת ליום מ״א (שאז נגמרה צורת הולד) תשב לזכר ולנקבה״.

*** יוצא דופן (ניתוח קיסרי). סעיף יד**

נדה מ,א – משנה. יוצא דופן אין יושבין עליו ימי טומאה וימי טהרה, ואין חייבין עליו קרבן. ר״ש אומר: הרי זה כילוד. **גמרא**. א״ר מני בר פטיש: מאי טעמייהו דרבנן? אמר קרא ׳אשה כי תזריע וילדה זכר׳ - עד שתלד במקום שהיא מזרעת.

הלכה כת״ק, **וכ״פ רמב״ם, טור ושו״ע** – יוצא דופן, אם לא יצא דם אלא דרך דופן, אמו טהורה מלידה ומנדה ומזיבה. **וכתב טה״ב** – וחכמי הרופאים אומרים שכיום אינו מצוי כלל שלא תראה דם דרך הרחם גם בניתוח קיסרי, ולכן בכל אופן צריכה שבעה נקיים (ומ״מ אין לה ימי טומאה וימי טוהר).

ב. היולדת כשהיא זבה (הדין היום)

תוס׳ – נשי דידן שהחמירו לישב ז׳ נקיים על כל ראיותיהן כולן יולדות בזוב הן וצריכות שבעה נקיים. **וכ״כ טור ושו״ע**.

(1) האם ימי טומאת הלידה עולים לה לספירת שבעה נקיים

נדה לז,א – תניא, רבי מרינוס אומר: אין לידה סותרת בזיבה. איבעיא להו: מהו שתעלה (האם יכולה לספור שבעה נקיים כשהיא טמאה בטומאת הלידה)?[459] **אביי אמר**: אינה סותרת ואינה עולה, **רבא אמר**: אינה סותרת ועולה.... אמר רבא: מנא אמינא לה - דתניא ׳אם טהרה מזובה, וספרה לה שבעת ימים ואחר תיטהר׳, מזובה - ולא מנגעה, מזובה - ולא מלידתה. ואביי אמר לך: תני חדא מזובה ולא מנגעה, ולא תתני ולא מלידתה.[460]

=> **נחלקו** לגבי אישה היולדת כשהיא זבה, האם ימי טומאת הלידה יכולים לעלות לה לספירת השבעה נקיים, כשלא ראתה בהם דם, **לדעת אביי** לא עולים, שכמו שצריכה להיטהר מזובה (דהיינו להפסיק לראות דם זיבה) כדי להתחיל לספור שבעה נקיים, כך צריכה להיטהר מטומאת הלידה כדי להמשיך את הספירה, **אך לדעת רבא** עולים לה לנקיים.

בה״ג, רב סעדיה ושאילתות – הלכה כרבא, כדקיי״ל בכל מקום הלכה כרבא בר מיע״ל קג״ם. **וכ״פ ר״ח, רי״ף, רש״י, תוס׳, רא״ש, רשב״א, ר״ן, רמב״ם וכ״פ שו״ע**. וע״פ זה כתב **הרמב״ם** – אם ילדה נקבה וספרה שבעה נקיים... אם שלמו ימי הספירה בתוך י״ד ה״ז אסורה לבעלה (ולא יכולה לטבול) עד ליל ט״ו. **וכ״כ שו״ע**.

ר״ת – הלכה כאביי, ׳וימי לידה׳ היינו ׳למד׳ דיע״ל קג״ם. ולכן אינה יכולה לספור שבעה נקיים עד שיעברו ימי טומאתה. **סמ״ג** – נהגו בצרפת להחמיר כרבינו יעקב (ר״ת) לומר שאין עולין הואיל והדבר יצא מפיו. **וכתב המרדכי** – ולדברי ר״ת היה נראה להצריך לכל היולדות ב׳ טבילות קודם שתהא מותרת לבעלה, אחת לאחר ז׳ לזכר ולאחר י״ד לנקבה להשלים לימי לידתה שתוכל לספור אח״כ ז׳ נקיים, ואחר ספירת ז׳ נקיים תטבול ומותרת לבעלה, דאם לא טבלה קודם הספירה א״כ לרב דאמר מעין אחד הוא כל הימים קרויין ימי לידה עד שתטבול. **וכ״כ התרומה והג״מ בדעת ר״ת**.

---

[459] כלומר השאלה היא לא רק לגבי הלידה עצמה, אלא לכל ימי טומאת הלידה, כדמוכח לקמן מראיותיהם של אביי ורבא, וכמובן שזה דוקא כשלא ראתה דם בימי הלידה, שאז ברור שלא עולים לה לנקיים.

[460] בגמרא הביאו מקורות רבים לכל שיטה.

=> החמירו בנות ישראל לשבת שבעה נקיים על כל טיפת דם, ולכן בכל אופן היולדת או המפלת טמאה וצריכה לשבת שבעה נקיים. ואם לא ראתה דם בימי טומאת הלידה - עולים לה לשבעה נקיים, ואם הצליחה לספור שבעה נקיים לפני שהסתיימו ימי הטומאה (שזה יכול להיות רק כשילדה בת) אינה יכולה לטבול אלא עד שיגמרו ימי הטומאה, אמנם דין זה אינו מעשי כי בפועל אישה רואה דם מספר שבועות לאחר הלידה.

(2) הרואה דם טוהר בשבעה נקיים

נדה לו,ב – ת"ר: 'ואשה כי יזוב זוב דמה' (ויקרא טו,כה) - דמה מחמת עצמה ולא מחמת ולד (צירי לידה), אתה אומר מחמת ולד, או אינו אלא מחמת אונס? כשהוא אומר 'ואשה כי יזוב זוב דמה' - הרי אונס אמור, הא מה אני מקיים דמה - דמה מחמת עצמה ולא מחמת ולד.

נדה לז,א – בעי רבא: קושי (דם מחמת ולד) מהו שתסתור בזיבה? דבר המטמא סותר - והאי נמי מטמא כימי נדה הוא, או דילמא: דבר הגורם (לזיבה) - סותר, והאי - לאו גורם הוא?... ת"ש, דתני אבוה דרבי אבין: מה גרם לו זובו - שבעה, לפיכך - סותר שבעה, מה גרם לו קריו - יום אחד, לפיכך - סותר יום אחד.... אלא לאו: דבר הגורם - סותר, דבר שאינו גורם - אינו סותר, ש"מ, אמר אביי: נקטינן, אין קושי סותר בזיבה.

חידושי הרשב"א – דם טוהר כיון שאינו גורם לא נדות ולא זיבה אינו סותר, אלא שאינו עולה דבעיא נקיים מדם לגמרי. **וכ"מ מהטור** שכתב – ימי טוהר שרואה בהן אין עולין לה לספירה, אע"פ שהן טהורין. **וכ"כ רמב"ן** בחידושיו.

תוס' (ד"ה 'דבר הגורם סותר') – דם טוהר חשיב גורם טפי, כיון שאם לא ילדה הויא זבה או נדה לרב דאמר מעין אחד הוא, ולא דמי לקושי דלעולם דם שתראה מחמת קושי לידה אינו גורם זיבה. **וכ"כ רמב"ם** אסו"ב ז,ז – יולדת בזוב שלא פסק דמה אין לה דם טוהר, אלא כל דם שתראה כדם זיבה הוא. **וכ"כ מ"מ** (אות י), **והג"מ** (ז,א) כתב – בתוך ז' ליכא מאן דפליג דאפי' דם טוהר סותר. **וכ"כ ב"י** – כל שראתה תוך ז' נקיים אע"פ שהוא דם טוהר סותר, דבעינן ז' נקיים לגמרי בלא שום דם כלל.

=> **מוסכם** שדם טוהר אינו עולה לשבעה נקיים, מפני שצריכה שימים אלו יהיו נקיים לגמרי, **ונחלקו** האם דם טוהר סותר, **לדעת הרשב"א** אינו סותר, **ולדעת רמב"ם, תוס', הג"מ וב"י** סותר.

ג. דין דם טוהר בזמן הזה

רמב"ן – לא הפרישו בנות ישראל מדם נדה לדם לידה (כלומר בנות ישראל החמירו על עצמן שלא לעשות הבדל בין הדמים, בין דם נדה לדם לידה) אפילו בתוך ימי טוהר, שיש לחוש לקלקול גדול ולטעות, שהרי רוב המפילות אנו מטמאין אותן לפי שאין בקיאות בדבר, והרבה מהן שיושבות מספק לזכר ולנקבה ולנדה (שמא אינו ולד ולכן אין להם דם טוהר, כמבואר לקמן) מדין תלמוד, ואם תרגיל את האשה להנהיג טהרה בדם הבא בימי טוהר, (1) יבואו לומר שכל שאנו מטמאין אותה לידה יש לה ימי טוהר, (2) וכן יבואו לטעות בספירת זיבתן ולומר כשם שאין דם זה מטמא וסותר בספירה כך היא עולה, (3) והרי הדברים ק"ו אם החמירו בנות ישראל על עצמן שאפי' רואות דם טפה כחרדל יושבות ז' נקיים ולא רצו להוציא עצמן בתקנת ב"ד שתשב ששה והוא כדי שתהא ספירת כולן שוה כל ימיהן ולא יבא לידי טעות, כ"ש שיהא להן לחוש שלא תהא האשה שופעת ומשמשת, לפיכך כל הרואה דם טפה כחרדל אפילו בתוך ימי טוהר תשב ז' נקיים כאלו ראתה קודם שתלד, וה"ז בכלל חומר שהחמירו בנות ישראל על עצמן, אע"פ שמקצת מקומות נוהגין קולא בימי טוהר כבר הסכימו הגאונים ועשו סמיכה והחרימו על כל מי שיעשה כן. **וכ"כ ראב"ד, רי"ף, רוקח ומ"מ,**

שמכח חומרת רבי זירא אסור לבעול על דם טוהר, ואין שום מקום רשאי לנהוג היתר בדם טוהר (ב״י), **וכתב הרשב״א** שיש לחוש ולהחמיר כדבריהם וכן המנהג ברוב המקומות.[461]

רמב״ם – מנהג פשוט בשנער ובארץ הצבי ובספרד ובמערב שאם ראתה דם בתוך ״ימי מלאת׳ הרי זו סופרת שבעת ימים נקיים אחר שיפסוק הדם ואין נותנין לה ימי טוהר כלל. ודין זה בימי הגאונים נתחדש והם גזרו שלא יהיה שם דם טוהר כלל, שזה שהחמירו על עצמן בימי חכמי הגמרא אינו אלא ברואה דם שהוא טמא שיושבת עליו ז׳ נקיים, אבל דם שתראה בימי טוהר אחר ספירה וטבילה אין לחוש לו שאין ימי טוהר ראויין לא לנדה ולא לזיבה כמו שביארנו. ושמענו שבצרפת בועלים על דם טוהר כדין הגמרא עד היום אחר ספירה וטבילה מטומאת יולדת בזוב ודבר זה תלוי במנהג. **וכ״כ בה״ג, שאילתות, מהר״ם, תרומה, סמ״ג, הג״מ, תוס׳ ור״ת**, שתלוי במנהג ויש שנוהגים לבעול על דם טוהר.

ב״י – והאידנא פשט איסור זה בכל ישראל ואפילו באשכנזים וצרפתים (וה״ה בכתם. דר״ט[462]). **וכ״כ האגור ודר״מ, וכן סתם בשו״ע**.[463]

*** ראתה דם טוהר בתשמיש. פת״ש ב**

נו״ב – אם באמצע תשמיש אמרה לו נטמאתי מותר לו לגמור ביאתו כרצונו ולפרוש באבר חי, ואף שכבר נתפשט המנהג שאין בועלין על דם טוהר אין לך בו אלא חדושו שלא יבעול אחר שראתה, אבל אותה ביאה רשאי לגמור כדרכו וק״ו הוא מדם בתולים.

נחלת צבי[464] (אוצר מפרשים ג) – ולענ״ד לא זכיתי להבין דבריו, דשם (לגבי דם בתולים) הטעם כדי שלא יהא לבו נוקפו. וא״כ בנדה בימי טוהר מאחר דכתב הרמ״א דאם ראתה דינו כשאר דם לכל דבר יש לחשבו כדם גמור גם לענין זה שחייב לפרוש מיד באבר מת, דהכא לא שייך לבו נוקפו.[465] לולא דמסתפינא הייתי אומר דיש להחמיר וצריך לפרוש מיד באבר מת. **וכתב בטה״ב** שנכון להחמיר.

* עיין בסימן קפז, שנחלקו לגבי הרואה דם טוהר מחמת תשמיש האם נאסרת על בעלה.

*** ברכה על הטבילה כשנטמאה מדם טוהר. פת״ש ב**

דגמ״ר (אוצר מפרשים ה) – לא תברך על הטבילה, דלא שייך לברך וצונו בדבר שאפילו רבנן לא גזרו רק מנהג בעלמא (כמו שאמרו בסוכה מד,ב שאין מברכים על ערבה). **וכ״פ טה״ב**.

חת״ס – לפי מה דקיי״ל לברך על הלל... א״כ יש לברך ג״כ על הטבילה שעל דם טוהר. ובלי ספק שברכו על טבילתם, דלא לישתמיט שום פוסק לומר שלא יברכו, אלא ע״כ דמעשה רבה כי האי מנהגא צריך ברכה לכו״ע, והכי נהוג. **וכ״פ דר״ט**.

---

[461] אמנם הקשה הרשב״א – הרי בימי חכמי התלמוד כבר החמירו בנות ישראל לישב על טיפת דם כחרדל ואפילו הכי יושבות על דם טוהר, ואם הן לא החמירו על עצמן אנו למה נאסור. וכתב בב״י – ולי נראה ליישב דכל שכן הוא מטיפת דם כחרדל שהחמירו בו, ואין ראיה מימי חכמי התלמוד דשמא עדיין לא פשטה תקנת רבי זירא ביניהם אבל אחר שפשטה ביניהם אפשר שגם הם היו נוהגים איסור בדם טוהר.

[462] בטה״ב הביא פוסקים שהקילו בכתם, וכתב למעשה שנכון לחוש לדעת האוסרים, ומ״מ כל שיש עוד צד להתיר יש להקל.

[463] טה״ב (ח״ב עמ׳ ח) – בבדיקות של ימי טוהר (דהיינו שנטהרה מטומאת הלידה ולאחמ״כ נטמאה מדם טוהר) יש להקל כדעת רוב הפוסקים שבדיעבד אם בדקה פעם אחת בשבעה נקיים עלו לה.

[464] שאותו כתב בעל הפתחי תשובה, אברהם צבי הירש אייזנשטט.

[465] שהרי אין סיבה שהתשמיש יגרום לה לראות דם טוהר משא״כ בבתולים.

*** איסור תשמיש בעונה שלאחר ימי הטוהר**

פסחים קיג,ב – היושבת על דם טהור - אסורה לשמש. עד כמה? אמר רב: עונה.

=> ופירשו הראשונים, שאישה שישבה על דם טוהר צריכה לפרוש בעונה שלאחר ימי הטוהר, דהיינו ליל מ״א לזכר וליל פ״א לנקבה אפילו לא ראתה. ונחלקו בטעם:

בה״ג – והטעם משום דנפקא מימי טהרה לימי טומאה הוי ליה כשעת וסתה.
רא״ש – דמתוך שהורגלה לשמש כל ימי טוהר ואפילו תראה חיישינן שמא גם עתה תראה ולאו אדעתה לכן יודיענה בעלה שהוא פורש ממנה לילה זה בשביל שכלו ימי טוהר שלה. **וכ״כ ראב״ד, סמ״ג ותרומה**.

ט״ז – ולפי טעם זה של שאר הפוסקים אין איסור זה אלא במקום שבועלין על דם טוהר, אבל לדידן שאין בועלין על דם טוהר אין איסור בליל מ״א ופ״א, וכיון שרוב פוסקים ס״ל הטעם משום גזירה שזכרנו א״צ לפרוש בליל פ״א, ומשום הכי לא הביאו כאן **בשו״ע** ולית מאן דחש לה. **וכ״כ שו״ת הרמ״א** (הוזכר בט״ז סס״ק ג) **וכ״פ טה״ב**.[466]

*** ראתה בימי טומאה לאחר השבעה נקיים**[467]

רי״ו – יולדת נקבה שהיו ימי השבוע הראשון נקיים וראתה בשבוע שני אינה סותרת כיון שראתה אחר ספירת ז׳ נקיים... מה שכתבתי למעלה שאינה סותרת דוקא לבועלים על דם טוהר אבל בארצות שאינם בועלין על דם טוהר סותרת. **וכ״פ רשב״א. וביאר הדרישה** – כיון שבועלין על דם טוהר (שאינו דם נדה ולא דם זיבה) שמע מינה דבימי הלידה שטמאה בזכר ז׳ ימים ובנקבה י״ד ימים אינו משום שראתה דם (שהרי גם אם תראה, אינו דם נדה ואינו דם זיבה) אלא אפילו לא ראתה דם כלל היא טמאה מגזירת הכתוב י״ד ימים, ואחריהם גזירת הכתוב שהיא טהורה אפילו רואה דם, וכיון שכן פשיטא שאינה צריכה ז׳ נקיים לדם שראתה אחר ז׳ נקיים הראשונים דהא אין שם דם עליה, משא״כ לדידן דאין בועלין על דם טוהר ומחשבין לכל דם דימים ההם כדם נדה גמור פשוט דלעולם צריכה ז׳ נקיים.

תוס׳ רא״ש וטור – יולדת נקבה שהיו ימי השבוע הראשון נקיים וראתה בשבוע שני אינה סותרת כיון שראתה אחר ספירת ז׳ נקיים (ולא כתבו שזה דוקא לבועלים על דם טוהר). **וכ״כ ר״ת, תרומה, סמ״ג וסמ״ק**.
ונחלקו בדעתם:
ב״י – היינו דוקא לבועלים על דם טוהר אבל בארצות שאינם בועלים על דם טוהר סותרת. **וכ״כ ט״ז**.
ב״ח – חומרא דרבי זירא אינה שייכה אלא בדם הראוי לנדות ולזיבה אבל בדם של שבוע שני של יולדת נקבה לא שייכה חומרא דרבי זירא, ומשום הכי אף לאותן שאינן בועלין על דם טוהר שייך הדין שכתבו הטור והרא״ש.[468]

רמב״ם – יולדת בזוב... ספרה שבעה ימים נקיים ולא טבלה (לאחר ימי טומאתה, שרק אז יכולה לטבול) ואח״כ ראתה דם ה״ז טובלת ומותרת לבעלה מיד שכל ימי טוהר אינן ראויות לא לנדה ולא לזיבה אבל עצמו של דם טמא ומטמא כדין דם הנדה עד שתטבול. **ב״י** – ואם ראתה תוך שבועיים לנקבה משמע דפשיטא דסותרת כל מה שספרה כיון שאינו דם טוהר (נראה ששהכוונה שמחומרת ר׳ זירא צריכה לשבת שבעה נקיים על כל דם שתראה אפילו בימי טומאת הלידה).[469]

---

[466] ועיין בטה״ב מעמ׳ ט׳ והלאה מתי אומרים שבטל הטעם בטלה התקנה.
[467] בימינו שכולן נחשבות יולדות בזוב וצריכות לשבת שבעה נקיים מהלידה, מציאות כזאת, שתראה בימי הטומאה לאחר השבעה נקיים, יכולה להיות רק אם ילדה נקבה וספרה שבעה נקיים בשבוע הראשון של ימי הטומאה, וראתה בשבוע השני.
[468] וכתב עליו הט״ז – ודברי תימה הם, דאם מועלת חומרא דרבי זירא לדם טוהר, מכל שכן לדם של שבוע השני שדם טמא הוא שצריכה שבעה נקיים אחריו.
[469] הטור והב״י הבינו כך גם מהרמב״ן. אמנם לא הבנתי מאיפה הבינו כך.

מנהג שלא לשמש בימי הטוהר אפילו כשלא ראתה דם

רמב״ם – זה שתמצא במקצת מקומות ותמצא תשובות למקצת הגאונים שיולדת זכר לא תשמש מטתה עד סוף ארבעים, ויולדת נקבה אחר שמונים, ואע״פ שלא ראתה דם אלא בתוך השבעה, אין זה מנהג אלא טעות הוא באותן התשובות ודרך אפיקורוסות באותן המקומות ומן הצדוקין למדו דבר זה, ומצוה לכופן כדי להוציא מלבן ולהחזירן לדברי חכמים שתספור ז׳ ימים נקיים בלבד.[470] **וכ״מ ממהרי״ק**.[471] **וכ״פ טה״ב**.

ריב״ש – מה שנהגו שם להחמיר בימי טוהר של יולדת אף אם אינה רואה בהם אם נהגו זה לגדר ופרישה אע״פ שידוע שהוא מותר או מפני נקיות שבאותם הימים דמים מצויים בהם ראוי להניחם על מנהגם ואין מתירים אותם בפניהם אבל אם נהגו כן בטעות מפני שסבורים שאסור מן הדין ראוי להודיעם שטועים הם שהוא מנהג שיצא להם מן הצדוקים כדרך שכתב הרמב״ם. **וכ״פ רמ״א ט״ז, ש״ך, ב״ח ודר״ט**.

עוד נחלקו האחרונים בטעם המנהג, ומה היחס הראוי למנהג זה:

דר״מ – אמנם לי נראה דמדר״ת החמירו על עצמן כך, דהסמ״ג והג״מ כתבו אע״פ שכל הגאונים חולקים על ר״ת נהגו בצרפת להחמיר כרבינו תם לומר דאין עולין (ימי טומאת הלידה לשבעה נקיים). ואם כן הואיל ואין עולין ימי הלידה אע״פ שאינה רואה בהן, א״כ לדידן שאין נוהגין בשתי טבילות א״כ פשוט שצריכה להמתין מלספור ז׳ נקיים עד אחר ארבעים יום לזכר ושמונים יום לנקבה ומזו נשתרבב המנהג ולכן אין למחות כלל ביד הנוהגין להחמיר, ואע״ג דלטעם זו של ב׳ טבילות אין חילוק בהן אם הוא תוך שמונים או אחר כך דלעולם היא בנדתה עד שתבוא במים מ״מ אפשר דאותן שנהגו מנהג זה ראו להחמיר כדברי רבינו תם תוך עיקר ימי לידתה דהיינו תוך ארבעים יום לזכר ושמונים יום לנקבה אבל לא אח״כ. כן נראה לי ליישב המנהג, ומ״מ פשוט הוא דאין להחמיר במקום שמקילין הואיל וכל הפוסקים חולקים על ר״ת. **וכ״כ בהג״ה** – ואין להתיר במקום שנהגו להחמיר. **וכ״פ ש״ך וט״ז, וכתב הט״ז** – והנך רואה שאין טעם זה לשבח כל עיקר... ע״כ אני אומר רחמנא לבא בעי וכל הרוצה להחמיר בזה וכוונתו לשמים יש לו לסמוך על קצת האחרונים שכתבו לקיים אותו המנהג, אבל המקיל בדבר חלילה לתת עליו שום עונש ואין בזה בדורותינו משום פורץ גדר דאנו רואין שאין מנהג זה קבוע לגמרי ומוסכם בין הכל במקומותינו, ובודאי רמ״א לא נתכוין אלא במקום שהוא מוסכם בין כולם להחמיר בדבר.

ב״ח – מנהג של רוב ישראל במלכותינו ובשאר מלכויות... באין ספק מנהג ותיקין הוא, ונתקן על פי דעת בה״ג, כי יראים פן ישכחו העונה דליל מ״א לזכר וליל פ״א לנקבה דאסורה לבעלה כנדה מדינא כשעת וסתה ולכך תקנו שלא תטבול עד עבור מ״א לזכר ופ״א לנקבה כדי שלא יבואו עליה בליל מ״א ובליל פ״א שהוא איסור גמור, **וכ״כ באגודה**. על כן נראה ודאי דאיסור גדול עושין מקצת בני אדם דמשנין מנהג אבותיהם בדבר זה ומקילין לטבול תוך מ״א לזכר ותוך פ״א לנקבה ואין ספק דאין פורשין עצמן עונה דליל מ״א וליל פ״א ועוברין על אל תטוש תורת אמך (משלי א,ח) ופורץ גדר ישכנו נחש (קהלת י,ח) ואף המורה להם היתר זה צריך כפרה... ונראה לפענ״ד עיקר טעם מנהג זה

---

[470] **מהרי״ק** – אפילו להרחקה וסייג אין לנהוג מנהג זה דחומרא דאתי לידי קולא הוא מאחר שהוא ממנהג הצדוקים. **ב״י** – אינו נראה בעיני שאם בני המקום מזלזלין באיסור נדה ונצטרך לגדור ולאסור להם ארבעים לזכר ושמונים לנקבה ואינם פרוצים לנהוג כמנהגי הצדוקים למה לא נגדור להם גדר במה שהם פרוצים בו יותר, אלא טעמו של הרמב״ם משום דאע״פ שאפשר לגזור כן כל שלא נודע לנו שגזרו כן אנו תולין הדבר בטעות כיון שהוא דבר רחוק שיהיו כל כך פרוצות עד שיצטרכו לגזור גזירה רחוקה כל כך.

[471] אמנם כתב המהרי״ק בתשובה – מכל מקום מאחר שכתבת שפסקני אחד שנקרא תניא כתב שאפשר שהראשונים שהחמירו על כך בקעה מצאו וגדרו בה גדר ועל כיוצא בזה (משלי א,ח) שמע בני וגו׳ ואל תטוש וגו׳ וגם כתבת שהלועזים עושים כל מעשיהם על פיו של אותו הפוסק אמינא דאי תניא תניא... אין למחות ביד הלועזים אשר כן נהגו מחמת חומרא וסייג מאחר שיש להם על מי שיסמוכו דהיינו אותו פוסק שהלועזים רגילים לילך אחריו ובכל מקום שתמצא מנהג ויש ליישבו בשום ענין פשוט שיש להלך אחריו. **ב״י** – ונראה דהיינו דוקא לאותם לועזים שהיו נוהגים בשאר דברים על פי אותו פוסק אבל בשאר מקומות שלא נהגו בשאר דברים על פי אותו פוסק משמע ודאי דמודה מהרי״ק דמוציאין מלבן כדברי הרמב״ם.

על פי דברי רבינו תם... וכך ראוי לנהוג שלא תתחיל לספור שבעה נקיים אלא אחר ארבעים לזכר ואחר שמונים לנקבה לצאת ידי חובתה לכולהו רבוותא.

=> נאמרו שלושה טעמים שיכולים להיות למנהג זה: מפני נקיות שבאותם הימים דמים מצויים בהם (ריב"ש), מחשש שתשכח את עונת הפרישה בסוף ימי הטוהר (אגודה), מחשש לדעת ר"ת שמחמיר בספירת שבעה נקיים לאחר לידה (רמ"א וב"ח). לדעת **רוב האחורנים** מנהג זה הוא חומרא יתירה, ולכן אין להחמיר במקום שלא נהגו, אמנם אין למחות ביד הנוהגים להחמיר (אם לא נהגו כך מפני שחשבו שאסור מן הדין) מפני שיש מקור למנהגם. **ודלא כב"ח** שכתב שכך המנהג וכך ראוי לנהוג, והפורץ גדר ישכנו נחש.

ד. ממתי מונים ימי טומאה וטהרה. סעיפים י-יג

(1) עיקר הדין

נדה כח,א – משנה. יצא מחותך או מסורס (הפוך, היינו מהרגליים), משיצא רובו - הרי הוא כילוד. יצא כדרכו - עד שיצא רוב ראשו. ואיזהו רוב ראשו - משיצא פדחתו (מצחו). **גמרא**. 'מחותך', **א"ר אלעזר**: אפילו הראש עמהן, **ור' יוחנן אמר**: לא שנו אלא שאין הראש עמהן, אבל הראש עמהן הרי הוא כילוד... תנן: יצא מחותך או מסורס, משיצא רובו - הרי הוא כילוד. מדקאמר מסורס מכלל דמחותך - כתקנו, וקאמר משיצא רובו - הרי זה כילוד. קשיא לרבי יוחנן! אמר לך רבי יוחנן: אימא יצא מחותך ומסורס. והא או קתני! הכי קאמר: יצא מחותך או שלם, וזה וזה מסורס - משיצא רובו הרי זה כילוד.

=> **ולד שיוצא כדרכו** משיצא רוב ראשו, כלומר משיצא מצחו, חשוב כילוד. אך **ולד שיוצא הפוך**, משיצא רוב גופו חשוב כילוד. ולגבי **ולד שיוצא חתיכות חתיכות** נחלקו, לדעת ר"א אינו נחשב כילוד אלא עד שיצא רוב גופו, אך לדעת ר' יוחנן אם הראש יצא הרי הוא כילוד.

רמב"ם, רשב"א וטור – הלכה כר' יוחנן.

רשב"א – ראש דאמר ר' יוחנן מחותך היינו רוב ראשו.
רמב"ם – נחתך הולד במעיה אינה טמאה לידה עד שיצא רובו ואם יצא ראשו כולו כאחד הרי זה כרובו. **וכ"פ שו"ע**.

*** משיצא חוץ לפרוזדור. סעיף י,יב**

נדה מב,ב – ההוא דאתא לקמיה דרבא אמר ליה: מהו לממהל בשבתא? אמר ליה: שפיר דמי. בתר דנפק, אמר רבא: ס"ד דההוא גברא לא ידע דשרי לממהל בשבתא (אלא ודאי ספק אירע בו)? אזל בתריה, אמר ליה: אימא לי איזי (כעת), גופא דעובדא היכי הוה? אמר ליה: שמעית ולד דצויץ (צועק) אפניא דמעלי שבתא, ולא אתיליד עד שבתא. אמר ליה: האי - הוציא ראשו חוץ לפרוזדור הוא (שאם צעק ודאי הוציא ראשו), והוי מילה שלא בזמנה, וכל מילה שלא בזמנה - אין מחללין עליה את השבת.

רשב"א וטור – אפילו לא יצא לגמרי לחוץ אלא משהוציא רוב ראשו חוץ לפרוזדור חשוב כילוד. **וכ"פ שו"ע י**.
ועוד כתבו טור ושו"ע יב – היתה מקשה לילד ושמעו קולו של ולד חשוב כילוד, שא"א שלא הוציא ראשו חוץ לפרוזדור.

(2) יצא איבר אחד (טומאה מדרבנן). סעיף יא

נדה כח,א – אמר רב הונא: הוציא עובר את ידו והחזירה - אמו טמאה לידה. שנאמר: ויהי בלדתה ויתן יד. מתיב רב יהודה: הוציא עובר את ידו - אין אמו חוששת לכל דבר! אמר רב נחמן: לדידי מיפרשא לי מיניה דרב הונא, לחוש - חוששת, ימי טוהר - לא יהבינן לה עד דנפיק רוביה. והא אין אמו חוששת לכל דבר קאמר! אמר אביי: אינה חוששת לכל דבר - מדאורייתא, אבל מדרבנן - חוששת. והא קרא קאמר! מדרבנן, וקרא - אסמכתא בעלמא.

=> גזרו חכמים שאישה תהיה טמאה לידה כבר משהוציא העובר את ידו (גזרה אטו רוב ראשו. ריטב"א), אע"פ שמדין התורה אינה טמאה לידה אלא עד שיצא רוב ראשו או רוב גופו, אמנם מכיוון שמהתורה עדיין לא נחשבת לידה אינה מתחילה למנות ימי טוהר אלא עד שיצא רובו.

רשב"א – וא"ת אם לחוש מדרבנן מאי נפקא מינה תיפוק ליה משום נדה דאין פתיחת הקבר אפילו לאברים בלא דם, י"ל דנפקא מינה היכא דהוציא ידו והחזירה ולא ילדה עד אחר שבועיים דאי משום נדה דיה שבעה והשתא מטמאינן לה שבועיים משום לידה ומשום ספק נקבה.

רשב"א – ומסתברא דוקא הוציא יד אבל לא רגלו, דיד כתיב, ויש מרבוותא שאמרו אפילו במפלת לאברים משהפילה אבר אחד טמאה לידה מדבריהם ומצטרפים האברים לרוב לד"ת וראוי להחמיר כדבריהם.
רמב"ן – משיצא אבר אחד מטמאים אותה משום לידה, ומשיצא רובו מונין לה. **וכ"נ מהירושלמי[472], וכ"פ טור ותה"ש**.

שו"ע – הוציא העובר את ידו והחזירה אמו טמאה לידה.

(3) יולדת תאומים. סעיף יג

רשב"א – היולדת תאומים מונין לה מן האחרון בין לימי טומאה בין לימי טהרה, כיצד ילדה נקבה קודם שקיעת החמה ונקבה אחרת לאחר שקיעת החמה מונין לה שבועיים מולד שני וכן הדין לימי טוהר והוא הדין ליולדת שני זכרים, ילדה נקבה לפני שקיעת החמה וזכר לאחר שקיעת החמה מונין לה מן הנקבה לפי שימי טומאה וימי טהרה של זכר נכללים בתוך ימי הנקבה. **וכ"פ טור ושו"ע**. ופשוט.

[472] אמר רבי יוחנן שלשה הן שהן כספק ועשו אותן כודאי ואלו הן המפלת יד חתוכה ורגל חתוכה ושליא ודם הנמצא בפרוזדור.

2. מפלת. סעיפים ב,ג,ט

א. עיקר הדין. סעיף ב

נדה ל – משנה. המפלת ליום מ׳ - אינה חוששת לולד (ואינה טמאה לידה, מפני שברור שלא נגמרה צורת הולד), ליום מ״א - תשב לזכר ולנקבה ולנדה (דילמא ליכא ולד, ולכן אין לה ימי טוהר). **רבי ישמעאל אומר**: יום מ״א - תשב לזכר ולנדה, יום פ״א - תשב לזכר ולנקבה ולנדה, שהזכר נגמר למ״א והנקבה לפ״א. **וחכ״א**: אחד בריית הזכר ואחד בריית הנקבה - זה וזה מ״א. **גמרא**. חכמים היינו ת״ק! וכי תימא: למסתמא רישא כרבנן, ויחיד ורבים הלכה כרבים, פשיטא! מהו דתימא: מסתברא טעמא דרבי ישמעאל, דקמסייע ליה קראי[473], קמ״ל.

רשב״א, רמב״ן, טור ושו״ע – <u>הלכה כחכמים</u>.

שו״ע – המפלת בתוך ארבעים אינה חוששת לולד, אבל חוששת משום נדה, אפילו לא ראתה. **רמ״א** – מפני שא״א לפתיחת הקבר בלא דם (כמבואר בסימן קפח), ונפקא מינה דמיד לאחר שספרה ז׳ נקיים מותרת ואינה חוששת לולד.

*** ממתי מונים ארבעים יום?**

רש״י ׳המפלת ליום מ׳ – <u>לטבילתה</u>.

עבודת הגרשוני – חשבינן ארבעים יום מיום הטבילה. ואין חוששת שמא מקודם לכן נתעברה (אע״פ ששימשה עם בעלה) מדראתה נדות אח״כ ומעוברת אין דרכה לראות.[474] => <u>מונה 40 יום מהטבילה האחרונה</u> (דהיינו מהתשמיש הראשון שהיה לאחר הטבילה האחרונה). **וכ״פ בה״ט, תשובה מאהבה, חכ״א ודר״ט וכנלע״ד**.[475]

חוו״ד – לא נהירא, דודאי תוך ג׳ חודשים לעיבורה אפילו וסת קובעת, אלמא דמצי לראות באותו פעם. => <u>לעולם חוששת</u>, אא״כ בעלה פירש ממנה ג׳ חודשים ולאחר ג׳ חודשים ראתה, שאז מסתבר שלא התעברה מהתשמיש האחרון, ומונה מהתשמיש שיהיה אחרי הטבילה (ולפי דעת החוו״ד צריך לומר שזאת כוונת רש״י). **וכ״פ סד״ט, חת״ס, לחו״ש, ערוה״ש וטה״ב**.[476]

ב. צורת הולד. סעיף ג

נדה כא,א – משנה. המפלת כמין דגים, חגבים, שקצים ורמשים, אם יש עמהם דם - טמאה, ואם לאו - טהורה. המפלת מין בהמה חיה ועוף, בין טמאין בין טהורין, אם זכר - תשב לזכר, ואם נקבה - תשב לנקבה, ואם אין ידוע - תשב לזכר ולנקבה - **דברי רבי מאיר, וחכמים אומרים**: כל שאין בו מצורת אדם - אינו ולד. **גמרא כג,ב**. אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב, הכל מודים (חכמים מודים לר״מ): גופו תייש ופניו אדם - אדם, גופו אדם ופניו תייש - ולא

---

[473] שהובאו לפני כן בגמרא.

[474] ואע״פ שאמרו שאינה נחשבת מסולקת דמים אלא משהוכר עוברה, שעברו שלושה חודשים מעיבורה, מ״מ משנעשתה מעוברת אין דרכה לראות, אך לא מסולקת לגמרי.

[475] והסתפק בעבודת הגרשוני מה הדין אם ראתה כתם, ונטה להקל ולמנות מהטבילה שלאחר הכתם. וכתב בתשובה מאהבה להחמיר – דלא אמרו חכמים בכתם להקל על דברי תורה אלא להחמיר, ואי למנות מ׳ יום מיום טבילתה על הכתם א״כ משכחת שבאין הכתמים להקל על דברי תורה.

[476] טה״ב – נראה לי שבזמנינו שישנה אפשרות לברר ע״י בדיקות ידועות אם האשה בהריון או לא ונבדקה והיתה תשובה שלילית ואח״כ ראתה וטבלה, יש לסמוך על זה שאם היא בתוך ארבעים יום לטבילתה האחרונה אינה חוששת לולד, ועוד שיש כאן ספק ספיקא להקל, שמא הלכה כהעבודת הגרשוני להתיר ואם תמצא לומר כדעת החולקים שמא אם נתברר הדבר ע״י בדיקה יש להקל. וכ״פ שבט הלוי.
באיש ואישה עמ׳ 208 כתב שאת הארבעים יום תחשב מהמועד המשוער של ההפריה, משבועיים לאחר המחזור האחרון.

כלום... (ונחלקו בדעת חכמים:) **אמר ר' ירמיה** בר אבא אמר רבי יוחנן: מצח והגבינים (גבות) והעינים והלסתות וגבות הזקן (הסנטר) - עד שיהו כולם כאחד. **רבא אמר חסא**: מצח והגבן והעין והלסת וגבת הזקן - עד שיהו כולם כאחת.

=> הלכה כחכמים שכל שאין צורת פניו כצורת אדם אינו ולד. ונחלקו אמרואים בדעתם מתי נחשבים פניו כצורת אדם.

טור ורשב"א – הלכה כרבא אמר חסא.
רמב"ם – הלכה כר' ירמיה.

רשב"א – עכשיו שאין אנו בקיאין בצורות, בכולן חוששת לולד ואמו טמאה לידה מספק ואם היה נדמה זה זכר תשב לזכר ואם נקבה תשב לנקבה ואם ספק תשב לזכר ולנקבה. **וכ"כ רמב"ן וטור**. **וכ"מ משו"ע ז**, אמנם אם ברור שיש צורת אדם היא טמאה לידה ודאי ולכן יש לה גם ימי טוהר.
ראב"ד – ואנן השתא לא בקיאין בצורת הולד... הילכך בכולן טמאה י"ד יום, לפי שאין אנו יודעים לבדוק בין זכר לנקבה אא"כ הולד גדול. **וכ"פ ש"ך ז ולבוש**.
רמב"ם – כל שאמרנו ביולדת שאמו טהורה הרי היא טהורה בזמן הזה. **וכתב מ"מ** – כתבו הרמב"ן והרשב"א בזמן הזה בכולן מטמאין אותה לידה ואין כן דעת רבינו. **אך הב"י כתב** – אין לומר שאין כן דעת הרמב"ם, שהרמב"ם לא בא אלא להוציא שלא יעלה על דעתינו דבכלל חומרת דרבי זירא הוא, אלא כל דיני יולדת אין בהם חידוש ולא מנהג, והיינו לומר שמי שהוא בקי בצורות מטהר, אבל מי שמכיר בעצמו שאינו בקי לא עלה על דעת שום אדם להתיר.

ג. המפלת חתיכת בשר. סעיף ג

נדה כא,ב – המפלת חתיכה לבנה (דהוא מין בשר. רש"י) - קורעה, אם יש בה עצם - אמו טמאה לידה.
וכ"פ ראב"ד, רשב"א ורמב"ם.
רמב"ן – יש להחמיר אפילו כשאינה לבנה לפי שאין אנו בקיאין במראות. **וכ"כ טור ושו"ע**.

ד. נפלים שאינם מטמאים מעיקר הדין. סעיף ג

נדה כג,ב – אמר רבא: ושטו נקוב - אמו טמאה[477], ושטו אטום (סתום) - אמו טהורה. ת"ר: המפלת גוף אטום - אין אמו טמאה לידה. ואיזהו גוף אטום? רבי אומר: כדי שינטל מן החי וימות.[478]
נדה כד,א – המפלת יד חתוכה (בחיתוך אצבעות) ורגל חתוכה - אמו טמאה לידה, ואין חוששין שמא מגוף אטום באתה.

=> המפלת נפל שיש לו חסרון, שאם היה אותו לאדם גדול הוא לא היה חי - טהורה, וכן המפלת יד או רגל שאינה חתוכה (בחיתוך אצבעות) - טהורה, מכיוון שמוכח שבאה מגוף אטום (רשב"א ורמב"ם).[479]

---

[477] רשב"א – טעמא דטמאה מפני שזה היה ראוי לבריית נשמה אלא שמא ניקב ושטו לאחר מכאן וכל שעיקרו ראוי לבריית נשמה אמו טמאה לידה א"נ ניקב מתחלתו והרי זה מתחלת תולדתו טרפה אינה חיה מכל מקום ראוי הוא לבריית נשמה וראוי לחיות [פחות] מעט מי"ב חודש. ב"י – ויש לתמוה על הרמב"ם שלא כתב דין זה דושטו נקוב ואפשר שהוא ז"ל היה מפרש דטעמא דרבא משום דטריפה חיה וכדפירש רש"י , וכיון דקיי"ל דטריפה אינה חיה לית הלכתא כרבא.
[478] המשך הגמרא – וכמה ינטל מן החי וימות? **רבי זכאי אומר**: עד הארכובה, **רבי ינאי אומר**: עד לנקביו, **ר' יוחנן אומר** משום רבי יוסי בן יהושע: עד מקום טבורו. ע"כ. **ראב"ד** – כר' זכאי. **רמב"ם** – כר' יוחנן.
[479] **ראב"ד** – הקשה מהא דבעינן שתהא חתוכה בחיתוך אצבעות למפלת חתיכה לבנה ויש בה עצם דמטמאים לה אע"פ שאינה מחותכת ותירץ דהא דבעינן חתוכה לענין קרבן ונאכל הוא אבל לענין טומאת לידה בכל גווני טמאה. **וכ"מ מהטור**. **רשב"א** – אין תירוצו מחוור אלא היינו טעמא דהמפלת תבנית יד

שם – אמר רב פפי: בפניו מוסמסין (מעוכין קצת ולא כל כך כפניו טוחות) - כולי עלמא לא פליגי דטמאה, כי פליגי - בפניו טוחות, רבי יוחנן אמר: אמו טהורה, וריש לקיש אמר: אמו טמאה. => המפלת נפל שפניו טוחות, שאין חוטמו בולט ואין צורתו ניכרת - טהורה (רשב"א ורמב"ם, כר' יוחנן).
שם – איתמר, המפלת בריה שיש לה ב' גבים וב' שדראות; אמר רב: אינו ולד, ושמואל אמר: ולד.

רשב"א – כל הני דכתבינן היינו לדינא דגמרא, דבקיאי טפי, אבל אנן דלא בקיאין אסכימי מקצת רבוותא ז"ל דבכולהו אמו טמאה לידה. **וכ"פ ראב"ד**[480]**, טור ושו"ע**.

ה. הפילה שפיר. סעיף ג

שק שפיר הוא קרום המכיל בתוכו את העובר ואת הנוזל המקיף אותו - מי השפיר, המגינים על העובר עד זמן קצר לפני הלידה (ויקיפדיה).

נדה כד,ב – משנה. המפלת שפיר מלא מים (או) מלא דם (או) מלא גנונים (גוונים) - אינה חוששת לולד, ואם היה מרוקם (נתרקמה בו צורה של ולד) - תשב לזכר ולנקבה. **גמרא**. בשלמא דם ומים - לא כלום היא, אלא גנונים - ניחוש שמא ולד הוה ונימוח?... רבא אמר: מלא תנן, ואם איתא דאתמוחי אתמח - מחסר חסר. רב אדא בר אהבה אמר: גוונים תנן, ואם איתא דאתמוחי אתמח - כולה בחד גוונא הוי קאי.

רשב"א – שמעינן דאם אינו מלא - טמאה, כדרבא, ואפילו חסר אי קאי גווניו שאין כולו כגוון אחד - טהורה, כרב אדא, רבא ורב אדא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי (כלומר כדי שתהיה טמאה צריך תרתי: חסר ובגוון אחד). והילכך אנן דלא בקיאין בהא (הן במלא וחסר והן בגוונים), מלא גוונים טמאה, ואפילו מלא דם ואפילו מלא מים. **וכ"פ רא"ש טור ושו"ע**.
רמב"ם – הפילה שפיר מלא מים מלא דם מלא גנונים הואיל ואינו מרוקם אינה חוששת לולד.[481]

ו. לא יודעת מה הפילה. סעיף ט

נדה כט,א – משנה. המפלת ואין ידוע מהו - תשב לזכר ולנקבה, אין ידוע אם ולד היה אם לאו - תשב לזכר ולנקבה ולנדה (שמא לאו ולד הוא). **גמרא**. א"ר יהושע בן לוי: עברה נהר והפילה - מביאה קרבן ונאכל, הלך אחר רוב נשים, ורוב נשים ולד מעליא ילדן. תנן: אין ידוע אם ולד היה - תשב לזכר ולנקבה ולנדה. אמאי תשב לנדה? לימא: הלך אחר רוב נשים, ורוב נשים ולד מעליא ילדן! מתני' - בשלא הוחזקה עוברה, וכי קאמר ריב"ל - כשהוחזקה עוברה (לאחר שלושה חודשים. טה"ב).

ורגל שאינם מחותכים צורתם מוכחת עליהם דמגוף אטום באה, אבל חתיכה דעלמא ליכא מידי דמוכח עלה דמגוף אטום באה הילכך כל שיש בה עצם טמאה לידה. **וכ"פ רמב"ם**.
[480] אמנם כתב הראב"ד – מיהו בגוף אטום אדם יכול לעמוד עליו שאם אין לו צורת איברים והוא ניכר שלא נחתכו ממנו איבריו אלא שכך היה שלם, אין אמו טמאה לידה ואפילו הוא בן ט' אבל טומאת נדה מיהא אית לה.
[481] נדה כה,א – מלא בשר... **רב**... אינה חוששת. **ושמואל אמר**: חוששת. ואזדא שמואל לטעמיה, דכי אתא רב דימי אמר: מעולם לא דכו שפיר בנהרדעא, לבר מההוא שפירא דאתא לקמיה דשמואל, דמנח עליה חוט השערה מהאי גיסא וחזיא מהאי גיסא, אמר: אם איתא דולד הואי לא הוה זיג כולי האי. ע"כ. **רמב"ם** – כרב, שטהורה. **רשב"א** – כשמואל, שטמאה.

טור ושו"ע – (אפילו) מי שלא היתה בחזקת מעוברת והרגישה שהפילה ואינה יודעת מה הרי זו טמאה לידה וחוששת שמא נקבה היתה.

3. דין השליה. סעיפים ג-ז

השליה היא איבר שמתפתח יחד עם העובר במהלך ההיריון. השליה ממוקמת בדופן הרחם וממנה יוצא חבל הטבור. כלי הדם של האם מעבירים חמצן ומזון לשליה שם מתבצע חילוף חומרים בין דם האם לדם העובר ללא מגע ישיר ביניהם. זמן קצר לאחר הלידה, הרחם מתכווץ ופולט החוצה את השליה וחבל הטבור. השליה נפלטת לאחר כ-15 דקות מזמן הלידה (ויקיפדיה).

א. עיקר הדין. סעיף ג

נדה כד,ב – משנה. המפלת שליא - תשב לזכר ולנקבה.
נדה כו,א – משנה. לא שהשליא ולד, אלא שאין שליא בלא ולד. **גמרא**. תנו רבנן: שליא תחלתה דומה לחוט של ערב, וסופה דומה כתורמוס, וחלולה כחצוצרת (חצוצרה), ואין שליא פחותה מטפח. רבי שמעון בן גמליאל אומר שליא דומה לקורקבן של תרנגולין שהדקין (שהמעיים) יוצאין ממנה.

כ"כ הרמב"ם למעשה.
רשב"א – אנן השתא דלא בקיאין בכולהו מטמאין לה משום לידה ותשב שבועיים כנקבה. **וכ"פ רא"ש, טור ושו"ע, וכתב הרמב"ן** – בזמן הזה אפילו פחותה מטפח מטמאין אותה שלא יבוא הדבר לכלל טעות.

*** יצא מעט מהשליה היום, ולמחרת יצאה כולה. סעיף ו**

בבא קמא יא,א – אמר עולא א"ר אלעזר: שליא שיצתה מקצתה ביום ראשון ומקצתה ביום שני - מונין לה מן הראשון. א"ל רבא: מה דעתך? לחומרא, חומרא דאתי לידי קולא הוא, דקא מטהרת לה מראשון! אלא אמר רבא: לחוש חושבת, מימנא לא ממניא אלא לשני... דאין מקצת שליא בלא ולד. **וכ"פ טור ושו"ע**.

ב. תליה בולד. סעיפים ד,ה,ז

נדה כז,א – לא אמרו תולין - אלא בשליא הבאה אחר הולד. **וכ"פ טור ושו"ע ה**.

רשב"א – טעמא משום דכשבא הולד קודם אמרינן מיבזע בזע ולד שליא ונפיק, אבל כי נפקא שליא מקמי ולד ליכא למימר הכי.

נדה כז,א – אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: מעשה ותלו את השליא בולד עד כ"ג ימים.

=> ילדה ואח"כ הפילה שליה אין חוששין ממנה לולד אחר אלא תולין בולד שילדה כבר עד עשרים ושלשה יום (לא כולל היום שיצאה בו השליה. כך דייק הב"י מהרמב"ם וכ"פ ש"ך). **כ"פ רא"ש, רשב"א, רמב"ם, רי"ו, ראב"ד, טור ושו"ע ד**.

נדה כו,ב – אמר רב: אין תולין את השליא אלא בדבר של קיימא. שיילינהו שמואל לכל תלמידי דרב ואמרי ליה הכי.

רש"י 'בדבר של קיימא' – שכיוצא בו מתקיים אם היום היו חדשיו כלו למעוטי שאם הפילה דבר שאין ראוי לבריית נשמה כגון גוף אטום.
רשב"א – פירוש 'בן קיימא' ולד חי, דאמרינן מיבזע בזע (קרע) ונפק, אבל בנפל לא תלינן דהא א"א ליה למבזע.
וכ"כ שאילתות, ראב"ד, רמב"ן ורמב"ם, וכ"פ טור ושו"ע ד.

*** המפלת דמות חיה ועוף. סעיף ז**

נדה כו,ב – המפלת מין בהמה חיה ועוף ושליא עמהן, בזמן שהשליא קשורה עמהן - אין חוששין לולד אחר, אין שליא קשורה עמהן - חוששין לולד אחר. **וכ"פ טור ושו"ע**.

הרחקות. סימן קצה

פסיקתא – 'סוגה בשושנים' אין המקרא אומר אלא דרשני יש אדם גודר בשושנים? דרך בני אדם גודרים כרמיהם או שדותיהם בקוצין ובדרדרים בסירים ובחוחים שמא ראית אדם מימך שהוא גודר שדה בשושנים, אלא אילו הן דברי תורה שהם רכים כשושנים, כיצד? היה מתאוה לראות חופתו אין לו יום גדול הימנו ששמח עם אשתו, הוציא יציאתו והציע חופתו בא להיזקק עם אשתו אמרה לו שושנה אדומה ראיתי מיד פירש הימנה זה הפך פניו לכאן וזו הופכת פניה לכאן, מי הפרישו הימנה איזה נחש עוקצו איזה עקרב עוקצה איזה גדר עמד בפניהם, אלא אלו הם דברי תורה שרכים הם כשושנה, בטנך ערימת חיטים סוגה בשושנים.[482]

רשב"א טור ושו"ע יד – כל אלו הרחקות (שיובאו לקמן) צריך להרחיק בין בימי נדותה ממש בין בימי ליבונה[483], שהן ימי ספירתה ואין חילוק בכל אלו בין רואה ממש למוצאה כתם.[484]

1. איסור תשמיש וקירבה לעריות

ויקרא יח – איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה... ואל אשה בנדת טמאתה לא תקרב לגלות ערותה.
שבת יג,א – איבעיא להו: נדה, מהו שתישן עם בעלה היא בבגדה והוא בבגדו? **אמר רב יוסף**... תא שמע: '... ואת אשת רעהו לא טמא ואל אשה נדה לא יקרב' (יחזקאל יח,ו), מקיש אשה נדה לאשת רעהו. מה אשת רעהו - הוא בבגדו והיא בבגדה אסור, אף אשתו נדה - הוא בבגדו והיא בבגדה אסור. שמע מינה. ופליגא דרבי פדת[485], דאמר **רבי פדת**: לא אסרה תורה אלא קורבה של גלוי עריות בלבד[486], שנאמר איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה.
ספרא (פ"ג ה"ב) – 'לא תקרבו לגלות' אין לי אלא שלא יגלה מניין שלא יקרב ת"ל ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב, אין לי אלא בנדה בל תקרב ובל תגלה ומניין לכל העריות שהן בבל תקרבו ובל תגלו ת"ל לא תקרבו לגלות.[487]

רמב"ם (ספר המצוות ל"ת שנג) – הזהירנו מקרוב לאחת מכל אלו העריות ואפילו בלא ביאה. כגון חבוק ונשיקה והדומה להם מפעולות הזנות. והוא אמרו יתעלה באזהרה מזה 'איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה'. כאילו יאמר לא תקרבו מהן קירוב יביא לגלות ערוה. **וכ"כ הסמ"ג** (לאוין קכ"ו), **ספר החנוך** (מצוה קפ"ח) **שו"ע אבה"ע כ,א וש"ך קנז,י**.
רמב"ן (השגות שם) – אין הדבר כן שיהיה בקריבה שאין בה גלוי ערוה, כגון חבוק ונשוק לאו ומלקות...[488] האיסור מדרבנן, או יהיה מן התורה דכל דמתהני מאיסורא איסורא הוא כענין בחצי שיעור, אבל אין זה עיקר מדרש בלאו הזה אלא קרא אסמכתא בעלמא.

---

[482] **סנהדרין לז,א** – 'סוגה בשושנים' שאפילו כסוגה של שושנים לא יפרצו בהן פרצות. והיינו דאמר ליה ההוא מינא לרב כהנא: אמריתו נדה שרי לייחודי בהדי גברא, אפשר אש בנעורת (סיבי פשתן דקים) ואינה מהבהבת? - אמר ליה: התורה העידה עלינו סוגה בשושנים, שאפילו כסוגה בשושנים - לא יפרצו בהן פרצות.
[483] כתב הרשב"א שכך דעת הראב"ד וכל הגאונים, וכ"כ רמב"ם, סמ"ג, תוס' וראי"ש, שהרי כל עוד לא טבלה היא טמאה מהתורה, כמבואר לקמן בסימן קצז. דלא כר"ח ורש"י שמשמע מהם שיש צד קל יותר בימי ליבונה, שפירשו בכתובות סא,א שהסיבה שאשתו של שמואל מזגה לו את הכוס ביד שמאל הוא מפני שהייתה בימי ליבונה. תוס' – והא דאמר אליהו לאשת אותו תלמיד (מובא לקמן) בימי ליבוניך מהו אצלך לא משום שיש לחלק בין נדות לליבון אלא לפי שידע אליהו שכך היה המעשה שהיה מיקל בימי ליבונה, ור"ת פירש שהיו רגילים לטבול שתי טבילות אחת אחר שבעה כשפוסקת קודם שתשב ז' נקיים דלא אסירא השתא אלא מדרבנן ולכן היה מיקל אותו תלמיד אבל האידנא שאין רגילין לטבול עד שתשב ז' נקיים אין חילוק בין ימי נדותה לימי ליבונה. וכ"כ תרומה.
[484] אשה שמסופקת אם נטמאה, בזמן הספק היא אסורה כבימי נדתה (דר"ט עמ' 43).
[485] דרב יוסף דפשט מדרשה דהאי קרא לאיסור, אדר' פדת. רש"י.
[486] רש"י 'גלוי עריות' – תשמיש ממש, ושאר קורבה, ואפילו קירוב בשר - מדרבנן, והיא בבגדה - אפילו מדרבנן ליכא למגזר.
[487] המדרש בא להדגיש שאיסור תשמיש וקירבה בנדה ובשאר עריות הוא שווה, ולא בא לחדש ולדרוש דרשה מהפסוק.
[488] והבין שבגמרא בשבת לא נחלקו בזה רבי פדת ורב יוסף, וכולם מודים אין בזה עונש מלקות (עיין שם).

רשב״א – לא אסרו בהן (בשאר עריות) אלא קריבה המביאה לידי הרגל עבירה כישן עמהם אפילו הוא בבגדו והיא בבגדה וא״נ בנשיקה ואפילו אבי ידייהו. וכן אפילו הושטת כלי מיד אשתו נדה לידו אסור לפי שלבו גס בה ובקריבות מועט איכא למיחש להרגל עבירה אבל בשאר נשים שאין לבו גס בהן בדברים אלו כגון הושטת כלי וכיוצא בו אין בהם משום הרגל עבירה למי שאין לבו גס בה. **הובא בב״י אבה״ע כא**. בסימן זה יתבארו דיני ההרחקות לאשתו נדה בלבד ולא לשאר נשים.

2. נגיעה. סעיף ב

תנא דבי אליהו (פרק טו) – מעשה באדם אחד שקרא הרבה ושנה הרבה ושימש תלמידי חכמים הרבה, ונכנס לבית עולמו בחצי ימיו. ונעשתה אשתו כשוטה והיתה מחזרת על פתחי חברי בעלה, ואמרה להם: רבותיי, בעלי שקרא הרבה ושנה הרבה ושימש תלמידי חכמים הרבה - מפני מה מת בחצי ימיו? ולא היה אדם שהשיב לה כלום דבר. פעם אחת הייתי מהלך בשוק ונכנסתי לחצירה, באתה וישבה כנגדי והיתה בוכה. אמרתי לה: בתי, מפני מה את בוכה? אמרה לי: רבי, בעלי קרא הרבה ושנה הרבה ושימש תלמידי חכמים הרבה, ומת בחצי ימיו. אמרתי לה: בתי, בשעת נידותיך מה הוא אצלך? אמרה לי: רבי, חס ושלום אפילו באצבע קטנה לא נגע בי. בימי ליבוניך מהו אצלך, שמא הבאת לו את השמן שמא הבאת לו את הפך ונגע ביך באצבע הקטנה?[489] אמרה לי: רבי, חיי ראשך, רחצתי לו את רגליו וסכתי לו את השמן, וישנתי אני עמו במיטה אחת אני בבגדי והוא בבגדיו. אבל לא הסיח דעתו לדבר אחר (תשמיש). אמרתי לה: ברוך המקום שהרגו. שאין לפניו משוא פנים, שכן כתוב בתורה: ואל אישה בנידת טומאתה לא תקרב (ויקרא יח-יט).

רמב״ם – ולא יגע בה אפילו באצבע קטנה. **וכ״פ רשב״א, טור ושו״ע**.[490]

תשב״ץ ופת״ש ג – ליגע בבגדיה בעודה לבושה יש להתרחק, אבל כשאין עליה מותר. **וכתבו חיד״א ערוה״ש וטה״ב** (עמ׳ פח) – יזהרו שלא יגעו מלבושיהם זה בזה.[491]

שמש צדקה ופת״ש – מי שמתה אשתו ר״ל והיא נדה רשאי ליגע בה.

*** נגיעה בדבר שהיא מחזיקה. טה״ב יב,ט**

פת״ש בשם יד אליהו – אין אשה נדה רשאה להחזיק נר בידה כדי שבעלה ידליק ממנו נר אחר.[492]
משיב דברים – מנא ליה לאסור לנגוע בדבר שבידיה אם נזהר שלא לנגוע בה. **וכ״כ חזקת טהרה**. ולקמן יתבאר שרבים הקלו והתירו אפילו להושיט מידו לידה, וק״ו שיקלו כאן, ולכן כתב **בטה״ב** (עמ׳ צא,9) – מותר לתת חפץ

---

[489] כך היא הגירסא בראשונים (תוס׳,רא״ש,סמ״ג ועוד), אך הגירסא שלפנינו היא: ׳שמא הבאת לו את הסכין שבידך ונגע בו אפילו באצבע הקטנה?׳.
[490] והאיסור אף בפנויה שהרי כל הפנויות נדות, ועיין בטה״ב ח״א עמ׳ מב שהביא פוסקים שהתירו לנשק ידי חכם, ולחכם להניח ידו כדי לברך, אך פסק למעשה שאסור בשניהם.
[491] פת״ש ד: **תה״ש** – מצד הדין מותר לאשה נדה להסיר מבעלה נוצה דרך נפיחה, אך בעל נפש יחמיר לעצמו שאולי גם בזה יש קירוב דעת וחיבה. **הר הכרמל** – דחה זה והעלה להתיר אפילו לבעל נפש. וכתב בטה״ב שמן הדין מותר והמחמיר תבוא עליו הברכה.
[492] ועוד כתב שם בשם **יד אליהו** – אין אשה נדה רשאה להחזיק נר בידה כדי שישתה בעלה טאב״ק (שידליק את הסיגריה ויעשן) או לחמם עצמו בנר (מהחום) וראיה ממשנה דמכשירין ה,יא: אשה שהיו ידיה טהורות ומגיסה בקדרה טמאה, אם הזיעו ידיה טמאות׳, ופירש רע״ב אם הזיעו ידיה מהבל הקדירה, נטמאו ידיה כאילו נגעה במשקה שבקדירה, ע״כ. וקשה על דבריו מדברי **הט״ז** ח, שהוכיח שאין איסור בדבר כעין זה, שהרי רחיצת פניו וידיו ורגליו נעשית ע״י כך שנוגעת בכלי והכלי במים והמים בבעלה, ולא אסרו אלא משום חיבה ולא משום נגיעה. **ובשירי טהרה** דחה את ראית היד אליהו מהמשנה, ששם גוף הנגיעה מטמאה אבל כאן אין הנגיעה אסורה מצד עצמה אלא משום קירוב בשר שלא יבואו לגלות ערוה. אמנם **בטה״ב** אסר להדליק סיגריה מנר שבידה מפני שיש בזה חיבה, וכמו כן אסר להתחמם מאש שבידה משום חיבה. ועוד כתב שאסור שתניף האשה מניפה ביום חם כדי לקררו, משום חיבה, אך במקום חולי מותר, ובכל הדברים האלו ה״ה להיפך, שלבעל אסור לעשות לאשתו, ע״כ. ונלע״ד שהכל לפי הזוג, שכן דברים אלו, שאסרום משום חיבה, לא כתובים בגמרא ובראשונים.

שבידו לתוך ארגז שאשתו נדה מחזיקה בידיה, משום שעצם ההושטה הוא מחלוקת ודבר חידוש (כמבואר לקמן) והבו דלא להוסיף עלה, עכ"ל. אמנם כתב (עמ' קז) שנכון להחמיר לא להדליק נר שבידו מנר שבידה משום חיבה.[493]

* ועיין לקמן בדין חולה, לגבי **נגיעה שאין בה חיבה**, מה חומרתה ומתי התירוה.

3. דיבור אסור וקלות ראש. סעיף א

אבות דרבי נתן (פ"ב, ה"א) – איזהו סייג שעשתה תורה לדבריה הרי הוא אומר 'ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב' יכול יחבקנה וינשקנה וידבר עמה דברים בטלים ת"ל לא תקרב.

רשב"א – דברים בטלים, כלומר דברי הרגל. **וכ"כ הטור** – אם מרגילים לערוה לא ידבר בהם עמה. **וכ"כ ב"י וט"ז**. **וכ"כ בטה"ב** – לא ידבר עמה בענייני תשמיש.

רמב"ם – לא יִשחק ולא יקל ראש עמה, שמא ירגיל (ימשך) לעברה (לדוג' אם משחק יחד מביא אותם לקלות ראש, אסור).[494]

4. ייחוד. סעיף א

כתובות ד,א – תניא: מי שפירסה אשתו נדה, הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים. דרש רב יוסף בריה דרבא משמיה דרבא: ל"ש אלא שלא בעל (דתקיף ליה יצריה), אבל בעל - אשתו ישנה עמו. **וכ"פ טור ושו"ע** (עיין לעיל בזה בסימן קצב).

5. דברים האסורים משום ערוה

א. הסתכלות. סעיף ז

נדרים כ,א – רבי אחא ברבי יאשיה אומר: כל המסתכל בעקבה של אשה - הויין לו בנים שאינן מהוגנין. **אמר רב יוסף**: ובאשתו נדה. **אמר רבי שמעון בן לקיש**: עקבה דקתני - במקום הטנופת (הערווה), שהוא מכוון כנגד העקב.

ראב"ד – **יש מפרשים** דהא דריש לקיש אדרב יוסף אתמר ולקולא קאמר, דאפילו באשתו נדה לא מיענש בבנים שאין מהוגנין אלא במקום הטנופת. **וי"מ** דהא דריש לקיש מלתא באפי נפשה היא, ולפרושי למילתא נמי אתא, ומילתא דרב יוסף לחוד ודריש לקיש לחוד, דהא דרב יוסף בעקבה ממש ובאשתו נדה כדאמרינן בהדיא, והא דריש לקיש אפילו באשתו שאינה נדה ומאי עקבה מקום הטנופת, ורב יוסף וריש לקיש לא פליגי בעיקרא דמלתא אלא בפרושא דברייתא, דמר מוקים לה בעקבה ממש כפשוטה ובאשתו נדה, ומר מוקים לה באשה סתם בין נדה בין

---

[493] **משיב דברים** – אפילו המתירים לנגוע בדבר שביד אשתו נדה מודים שאסור לנשק התינוק שבידה, שיש בזה חיבה והרגל עבירה. **וכ"כ קנה בושם** והוסיף, שיש להחמיר לפ"ז גם בנתינת מאכל לתינוק היושב בחיק אמו, **וכ"כ שבט הלוי**. אמנם כשהתינוק מסרב לאכול אא"כ הוא בזרועות אמו, מותר לאביו להאכילו כשהוא בידה וכן מותר לתת לו מוצץ, **וכ"פ בטה"ב** (ח"ב עמ' קה). **ובדר"ט** כתב שהאיסור בדברים אלו תלוי בו אם מביאו לידי חיבה.
[494] כתב חמודי דניאל שאין להקל בדברים אלו אפילו ביוצא לדרך. הובא בפת"ש א.

שאינה נדה כפשוטה, ומאי עקבה מקום הטנופת. ואנן לית לן לאכרועי בהא מילתא דמעשה שמים הוא. מיהו מידי איסורא לא נפיק ונקטינן כתרווייהו לחומרא דאסור להסתכל בעקב אשתו נדה. ומן העקב (שמקצתו מגולה ומקצתו מכוסה. אשכול, הובא בטה"ב עמ' קסד) נלמוד לכל מקום המכוסה שבה שמא יבוא לידי הרגל. **וכ"פ רשב"א, טור ושו"ע**.

רמב"ם – מותר לאדם להביט באשתו כשהיא נדה ואע"פ שהיא ערוה, ואע"פ שיש לו הנאת לב ממנה בראייה הואיל והיא מותרת לו לאחר זמן אינו בא בזה לדבר מכשול. **וכ"כ טור ושו"ע אבה"ע כא**. ומשמע שהבינו שהרמב"ם לא חולק על הראב"ד ומה שהתיר להסתכל זה דווקא במקומות שלא רגילה לכסותם, **וכ"כ במפורש הב"י כאן, וכ"כ הראב"ד** בהשגות על הרמב"ם.[495]

טה"ב (עמ' קסז) – אין לאסור אלא כשמסתכל ומתבונן בה בכוונה כדי ליהנות, אבל ראיה בעלמא מותרת (עיין שם שהוכיח זאת מהפוסקים).

*** הגדרת 'מקומות המכוסים' לענין זה**

אג"מ יו"ד ח"ב, עה – מסתבר לדינא שבמקומות המכוסים שבה שאסור לבעל להסתכל הוא רק במקומות המכוסים אף בביתה כשאין שם רק בעלה או כשאין שום איש דג"כ רגילות להיות מלובשות, דלא מסתבר כלל דיהיה הכוונה למקומות המכוסים כשהולכות בשוק ובפני אינשי אחריני שצריכות ללכת בצניעות יותר. **וכ"כ טה"ב** – ולכן אין לאסור לבעל להסתכל בשערותיה של אשתו נדה כשאינה רגילה לכסותן בהיותה בירכתי ביתה. **וכ"פ איש ואישה**.

דר"ט – מקומות מכוסים אלה, הם המקומות האסורים אצל כל אשה, לכן צריכה האשה לכסות את ראשה כל ימי נדתה וראוי שתישן עם כסוי ראש.

פנה"ל ג,ג – מעשה, הואיל וסייג זה מדברי חכמים, הלכה כדעת המקילים. אמנם כיוון שערך הצניעות גדול ויקר, ובזכותו האהבה הנאמנה מתעצמת, לכתחילה טוב להחמיר. והמהדרות אף מכסות את ראשן כשהולכות לישון, אמנם אינן מקפידות להדק את כיסוי הראש באופן שלא ייפול באמצע השינה.

ב. קול באשה ערווה. פת"ש י

פת"ש – צ"ע אי מותר לשמוע קול זמר שלה מאחר דבגמרא דשבת דף י"ג אמר מקיש אשה נדה לאשת רעהו, א"כ נראה דאסור דהא באשת רעהו אסור כמ"ש בברכות (כד,א) קול באשה ערוה, וכתב הרא"ש שם פירוש לשמוע, וכ"כ כל הפוסקים, וצ"ע, עכ"ל. **ובלחו"ש** כתב בפשיטות לאסור, **וכ"פ ערוה"ש, בא"ח ודר"ט, וכתבו** (בא"ח ודר"ט) – אם הילד בוכה הרבה וצריכה האשה לזמר לתינוק המורגל בכך ואין מקום אחר לבעל ללכת לשם נראה שיש להקל.
תעפות ראם – ואני אומר שמותר לשמוע קול שיר של אשתו נדה, לפי מה שכתב הרמב"ם שמותר להסתכל באשתו נדה, אע"פ שיש לו הנאת לב ממנה בראייה, שמכיון שתהיה מותרת לו לאחר זמן אינו בא בזה לידי מכשול, והא ודאי שבאשת רעהו כהאי גוונא אסור (כדאיתא בע"ז כ,א) וממקום שלמדו (בברכות כד,א) קול באשה ערוה מבואר שם שה"ה למראה והסתכלות שנאמר 'כי קולך ערב ומראך נאוה' ושניהם שקולים יחדיו, הרי למדנו להדיא דלא אתקש דין אשתו נדה לאשת רעהו לכל הנך דברים שבשיר השירים. **וכ"פ חמדת משה, סוגה בשושנים וטה"ב** (וכתב שהמחמיר תבוא עליו הברכה).

---

[495] **אך המ"מ** כתב על הרמב"ם – זה מתבאר פרק ואלו מותרין (נדרים דף כ') שאמרו שם... א"ר שמעון בן לקיש עקבה דקתני במקום הטנופת שהוא מכוון כנגד העקב משמע הא בשאר מקומות מותר. **הובא בב"י אבה"ע כא** (ולא הביא שם חולקים, וצ"ע על הב"י שלכאורה סותר את דבריו כאן).

ג. הרחת בושם. פת"ש א

ברכ"י – יש מי שכתב שאסור להריח אף בשמים של אשתו נדה, שאע"פ שעל יחוד לא גזרו, מ"מ יש להתרחק משום שלבו גס בה ושמא יבא לידי קירוב בשר, ונראים דבריו. **וכ"פ שע"ת, חמודי דניאל, ערוה"ש, בא"ח, דר"ט וטה"ב**.

נחלקו לגבי הרחת בשמים של אשתו כשהסירה אותם מעליה:[496]

פת"ש – וה"ה בבשמים של אשתו נדה אם הסירה מעליה ומונחים על השולחן (ע"פ הט"ז או"ח ריז שאסר כך בשאר נשים). **וכ"פ דר"ט**.

טה"ב – עיקר הדבר לאסור בשמים שעל אשתו נדה אינו ברור כלל והוא רק חומרת האחרונים ואם כן בהסירה אותם מעליה שהדבר שנוי במחלוקת האחרונים (שרבים חלקו על הט"ז הנ"ל) בודאי שאין מקום להחמיר.

6. שינה במיטה אחת. סעיף ו

שבת יג,א – איבעיא להו: נדה, מהו שתישן עם בעלה היא בבגדה והוא בבגדו?... תא שמע: ואת אשת רעהו לא טמא ואל אשה נדה לא יקרב, מקיש אשה נדה לאשת רעהו. מה אשת רעהו - הוא בבגדו והיא בבגדה אסור, אף אשתו נדה - הוא בבגדו והיא בבגדה אסור. שמע מינה.

וכ"פ טור, שו"ע ורמ"א – ולא ישן עמה במטה אפילו כל אחד בבגדו ואין נוגעים זה בזה.

שינה במיטה רחבה או בשתי מיטות נפרדות

רי"ו בשם רשב"ץ – יש לחלק בזה (באיסור שינה במיטה) אם המטה היא רחבה ואינם מתקרבים זה לזה ודאי מותר, שלא אסרו אלא קריבה, אבל זה אינו אלא יחוד ומותר, ובלבד שתישן בכלי מצע מיוחד לה והוא בכלי מצע מיוחד לו.

מרדכי בשם מהר"ם – צריך ליזהר אם יש שתי מטות ורגלי האחת נוגעות בחבירתה שלא ישכב הוא באחת ואשתו נדה באחרת אם לא ישימו הפסק בינתיים. **ב"י** – משמע דליתא להא דכתוב בספר רי"ו. **וכ"כ הרמ"א** – ואפילו יש לכל אחד מצע בפני עצמו ואפילו אם שוכבים בשתי מטות והמטות נוגעות זו בזו אסור. **וכ"פ ב"ח, דר"ט וטה"ב**.[497]

*** שיעור ההפרדה בין המטות**

מקור חיים ופת"ש – מלשון המרדכי משמע דדוקא אם רגלי המטות נוגעים זו בזו אסור, דאז שוכב האיש והאשה פנים נגד פנים ויכול לבוא לידי הרגל דבר, משא"כ אם ראש המטה נוגע ברגלי חברתה, אלא דמ"מ העולם נוהגים כסתימת לשון רמ"א דבכל ענין אסור, אבל בהפרש כלשהו מותר. **וכ"פ טה"ב ודר"ט**.[498]

---

[496] הכוונה לבשמים שמניחה ומסירה מעליה, כדוג' שרשרת עם בשמים, אך מותר להשתמש בבקבוק הבושם שלה אם לא מביא אותו להרהור.
[497] ש"ך – במטה של עץ או בנין מותר שם עם אשתו, הוא במטתו ואשתו במטתה, עכ"ל. ותמה עליו בסד"ט. וכתב חכ"א קטז,ה – ונראה לי דתיבת או הוא טעות סופר וצריך לומר של עץ של בנין דומיא דספסל וצריך עיון.
[498] אמנם כתב בדר"ט שכאשר מרחיקים קצת ועדיין יש חשש שיגעו תוך כדי השינה, ישימו לוח עץ או כרית ביניהם. וכדעתו לקמן לגבי ישיבה על ספסל, שכל שיש חשש נגיעה צריך לשים חציצה.

טהרת ישראל – אם המטות זו בצד זו, צריכים להרחיקן זו מזו כ״כ עד שלא יוכלו לנגוע זו בזו בלילה בשעת השינה שלהן ע״י הושטת ידיהם חוץ למטה (יש שכתבו שזה אמה).[499] **וכתב בדר״ט** שכך ראוי לעשות.

*** שינה במיטות נפרדות תחת כילה הפרוסה עליהם. פת״ש יא**

מהר״ם אל אשקר – מותר לאשה נדה לישן עם בעלה הוא במטתו והיא במטתה בתוך הוילון המקיף את שתי המטות. **וכ״פ חיד״א, סד״ט, מסגרת השלחן, ערוה״ש, נהר מצרים וטה״ב**.
שער המים – אין להקל לישן תחת הכילה שיש בזה טעם חיבה.

*** שינה בשמיכה אחת**

אדמת קודש – כשם שאסור לישן במצע אחד כך אסור להם לישן תחת שמיכה אחת. **וכ״פ טה״ב**.

7. אכילה ושתיה יחד. סעיפים ג,ד

א. עיקר הדין. סעיף ג

שבת יא,א – משנה. לא יאכל הזב[500] עם הזבה, מפני הרגל עבירה (יבא לבעול זבה שהיא בכרת. רש״י). **גמרא יג,א**. איבעיא להו: נדה, מהו שתישן עם בעלה היא בבגדה והוא בבגדו?... תא שמע, רבן שמעון בן גמליאל אומר: שני אכסניים אוכלין על שלחן אחד, זה בשר וזה גבינה. ואתמר עלה, אמר רב חנין בר אמי אמר שמואל: לא שנו אלא שאין מכירין זה את זה, אבל מכירין זה את זה - אסור. והני נמי - מכירין זה את זה נינהו. - התם - דיעות איכא (שני בני אדם שיזכירו זה לזה), שינוי ליכא, הכא - איכא דיעות ואיכא שינוי (שישנים בבגדים, ובעבר היו רגילים לישון בלי בגדים). תא שמע: לא יאכל הזב עם הזבה משום הרגל עבירה. - הכי נמי: דיעות - איכא, שינוי ליכא וכו׳ (ובהמשך למדו מהפסוק בנביא שאסור לישון עם אשתו נדה בבגדים).

רמב״ם – לא יאכל עמה בקערה אחת.
רשב״א – על שולחן אחד (ושתי קערות) קאמר (וכש״כ שאסור בקערה אחת) מפני שהשוו אותן בגמרא עם עלית עוף וגבינה על שולחן אחד, ומיהו בהפרשת מפה בינו לבינה סגי וכן נהגו בבשר וגבינה. **וכ״פ ראב״ד, רב אחא, רמב״ן ור״ן**.
וכ״כ תרומה וסמ״ג – אסור לאכול עמה על שלחן אחד אא״כ יש שום שינוי לחם או קנקן בין הקערות.[501] **ב״י** – והכי נהוג עלמא. **וכ״פ שו״ע**.[502]
רא״ש – האידנא שכל בני הבית אוכלים על שולחן אחד אינו דרך חיבה.[503] **וכ״פ או״ח**.

---

[499] טה״ב – ואין לזה כל יסוד בהלכה, והמחמיר יחמיר לעצמו, אבל אין להורות כן לאחרים, ולא תוסיפו פן תגרעו.
[500] אמר זב ולא טהור מפני שבעבר היו נוהגים לאכול חוליהן בטהרה וטהור לא היה אוכל עם אשתו נדה (כמבואר שם יג,א). אבל אין הכוונה שרק לזב אסור לאכול עם אשתו מפני הרגל עבירה, שהרי החשש שייך גם בטהור.
[501] ט״ז ופרישה – דוקא כשאין אוכלין מאותו לחם ואין שותין מאותו קנקן דומיא דסימן פח. ע״כ. וכתב בטה״ב (עמ׳ קיט) זהו דוקא כשדרכם (של הקנקן וכד׳) להיות על השולחן גם בזמן טהרתה, הא לאו הכי אע״פ ששותים מהם חשיב היכר, וכמבואר ביו״ד פח ברמ״א ע״פ הב״י וכ״ד רבים מהאחרונים, וכ״כ דר״ט.
[502] **רי״ץ** – יש מתירים שתשנה היא ולא תשב במקומה. **וכ״פ טה״ב**, וכתב שנראה שכל שיש שינוי והיכר בינו לבינה, מותר.
[503] אמנם בקיצור הלכות נדה כתב הרא״ש ׳וזהו בימיהם שהיו שלחנות שלהם קטנים והיה שלחן לכל אחד אבל האידנא שכל בני הבית אוכלים על שלחן אחד אוכלת עמו על השלחן, אבל יעשו קצת היכר שישימו קנקן על השלחן ביניהם׳, וכ״כ הטור בשם הרא״ש.

שלט״ג בשם ר״י – אם רגילים לאכול יחד כשהיא טהורה בקערה אחת אז בנדותה יש שינוי כשאוכלת בקערה אחת לבדה, אבל אם רגילה כשהיא טהורה לאכול בקערה לבדה אז צריך לאכול בשולחן אחר לעשות היכר בימי נדותה. **וכ״כ הגהות אשרי, וכ״פ רמ״א**.[504]

*** לאכול עמה ביום השביעי לשבעת הנקיים כדי לפייסה לטבול**

שלט״ג (על המרדכי) **בשם ראבי״ה** – אחר ימי ליבון ליכא הרגל עבירה, וטוב לאכול עמה כדי שתרצה לטבול אם יכולה לטבול. **וכ״כ ראב״ן**.
דר״מ – ועל זה ראיתי מקילים בימי ליבונה, ואין נראה לסמוך על זה וראבי״ה הוא יחיד בזה. **וכ״כ בהג״ה יד, וכ״פ ב״ח, מהרש״ל, דרישה וט״ז**.

ב. איסור אכילה על שולחן אחד בשתי צלחות

*** אכילת עראי ושתיה. אבנ״ש עמ׳ תצט**

בדי השלחן – וכן לשתות עמה על שולחן אחד אסור, והאיסור בזה הוא אף באכילת עראי ושתיית עראי, שכן משמע מסתימת הפוסקים, וכך משמע מספר המנהיג. **וכ״מ ביבי״א** (ח״ח יו״ד יז,ה) שהביא את דברי בדי השלחן ולא העיר על דבריו.[505]
גרב״צ ואבנ״ש – האיסור הוא רק באכילת קבע ולא עראי ולא בשתיה, מפני שדוקא באכילת קבע יש קירבה, ובפרט שהוא דין דרבנן ולדעת הרא״ש והרמב״ם אין בזה איסור באכילה יחד בשתי צלחות.

*** כשאוכלים עם אנשים נוספים**

ריטב״א – כל היכא דאיכא בניו ובני ביתו שרי. **וכ״כ מהריק״ש** – ובשלחן גדול עם כל בני הבית יש אומרים שבכל גוונא שרי, וכן נהגו. **וכ״פ משאת בנימין, פת״ש ה, טה״ב** (עמ׳ קיט) **ודר״ט**.[506]

ג. איסור אכילה מקערה אחת ושתיה מכוס אחת. סעיף ד

(1) טיבול במלח ותבלינים

טה״ב (עמ׳ קכג) – כלי שיש בו מלח מותר לכל אחד מהם לטבל בו ואין בזה משום אכילה מקערה אחת שאינו אלא להכשיר ולהטעים המאכל. **וכ״כ חזקת טהרה ושאר אחרונים**.

(2) הפסק בין הלקיחה מהקערה לאכילה. טה״ב עמ׳ קכב

---

[504] כתב הב״ח שמה שהיקל הרמ״א ברגילה לאכול בקערה אחת, שיכולה לאכול באותו שולחן עם בעלה בלא היכר, זהו דוקא כשבני הבית אוכלים איתם. וכתב עליו הש״ך שאין דבריו מוכרחים, וכנלע״ד פשוט, שהרי אף אחד מהפוסקים הנ״ל לא הזכיר זאת.
[505] וכ״מ מהראשונים לקמן לגבי איסור אכילה או שתיה אחריה, שהיה פשוט להם שאין חילוק בין שתיה לאכילה, ורק מפני שבשתיה הוא שותה אחריה נחלקו.
[506] כתב בהליכות עולם ח״ה עמ׳ קז – ונראה שזוגות צעירים שמוזמנים לפעמים אצל הוריהם, ומטעמי צניעות אינם רוצים שידעו ההורים אם האשה טהורה או איננה טהורה, אפילו אם אוכלים לבדם על השלחן יש להקל להם שלא לעשות שום היכר, וזאת בהסתמך על הרמב״ם וסיעתו והרא״ש וסיעתו.

ט״ז – משמע דכשמשימין קערה וכל א׳ נוטל מן הקערה ומשים לפניו על כלי מיוחד (נראה שכוונתו לאפוקי יד, אבל על השולחן גם מועיל, שהרי גם הוא כלי. וכ״כ חזקת טהרה, שבט הלוי וטה״ב) ואוכל משם, אין בזה איסור כיון דאין האכילה מיד בלקיחתו מקערה שלוקחה גם היא אלא משתמש בכלי אחר בינתיים.

שו״ת בית ישראל – ע״כ לא התיר הט״ז כנ״ל אלא כשלוקחים החתיכה מן הקערה ונותנים אותה בתוך כלי ומשם אוכלים, אבל אם אין כלי מפסיק בינתיים אין להתיר, ולכן אם יש חמאה או ריבה בקערה וכל אחד לוקח מהם ומורח על פרוסת הלחם שבידו ואוכל כיון שאין כאן כלי אחר בינתים אין להתיר לעשות כן. **וכ״כ באר מרדכי**.
שבט הלוי – מסתברא שחמאה או ריבה ושאר דברי מריחה, אף שנותנים אותם בקערה אחת, כיון שאינם רק מכשירין את הפרוסה לאכילה, אינם נחשבים כאוכלים מקערה אחת, ואפילו אם תמצא לומר שדינם כתבשיל, מ״מ מסתברא דשרי משום ההפסקה שעיקר הגדר בזה אינו בהפסקת כלי אחר בינתיים אלא העיקר שאינם אוכלים מקערה אחת וכשכל אחד מורח על הפרוסה שלו אינו נחשב כאוכלים מקערה אחת (שהרי אינם אוכלים מיד). **וכ״פ טה״ב**.

(3) איסור אכילה ושתיה אחריה ממה שאכלה או שתתה

סמ״ק – אין קפידא לשתות בכוס אחד אחרי שהם רגילין לשתות בזה אחר זה (בשונה מאכילה, שאוכלים יחד באותו זמן מאותה קערה). **ב״י** – וגם **הרמב״ם והרשב״א והרא״ש ורבינו ירוחם וסמ״ג וספר התרומה** מתירים שהרי לא הזכירו שום איסור בדבר כלל.
=> האיסור הוא דוקא באכילה יחד מקערה אחת, מפני שאז רגילים לאכול יחד באותו זמן, אך אם שותה אחריה מותר.[507]

יראים – לא יאכל הזב עם הזבה (מאותה קערה[508]) מפני הרגל עבירה, וה״ה שלא ישתה (מאותה כוס), שהרי שנינו שם (יג,ב) שענשו התלמיד על מה ששותה עם אשתו נדה, כדתניא התם בימי ליבוניך מהו אצלך אמרה אכל עמי, שתה עמי; והשיב אליהו ברוך המקום שהרגו, ועל כל מה שאמרה הענישו שאם לא כן למה הוזכר בברייתא שותה. ואם הבעל שותה תחילה מותרת אשתו לשתות אחריו דלא יאכל תנן והא״ה לא ישתה תנן, לא תאכל ולא תשתה לא תנן, וטעמא שיצרו של איש גדול יותר, מהרהר אחר שתייה[509]... ואם מריקים כוס ששתת בו לכוס אחר... מותר, מאחר שיש שינוי בהרקת כוסות אין זה עמה. **וכ״כ הג״מ, מרדכי, רוקח ואגודה** (הוזכרו בש״ד).
=> אף אם אוכל ושותה מצלחתה ומכוסה אחריה נחשב שאוכל ושותה עמה ואסור, **וכ״פ רמ״א, ב״ח, ש״ך, ט״ז, בא״ח ודר״ט**.[510] ונהגו לאסור אפילו לאכול משיירי מאכלה, ולשתות משיירי כוסה, אע״פ שסיימה לאכול ולשתות ולא נחשב כ״כ שאוכל ושותה עמה (כך מוכח מהב״י, רמ״א וכל האחרונים).

ב״י – נוהגים העולם שלא לשתות משיורי הכוס ששתתה הנדה. **וכ״כ בשו״ע** – לא ישתה משיורי כוס ששתתה היא.
ובבדק הבית הביא את דעת האו״ח שכתב שבקערה מותר לאכול זה מה שהותיר זה.
=> נהגו כדעת המחמירים לגבי שיורי כוסה, אך לגבי שיירי מאכלה לא נהגו להחמיר. **וכ״פ טה״ב**.[511]

---

[507] ולגבי אכילה בזה אחר זה, לא ברור, שאפשר שדווקא בשתיה שתמיד היא נעשית בזה אחר זה, אך באכילה שיכולה להיעשות יחד אסרו אפילו בזה אחר זה.
[508] כך משמע מדבריו בהמשך שכתב ׳לא ישתה עמה׳ וכוונתו לשתות מהכוס שלה, אם כן אז גם מה שכתב לא יאכל עמה הכוונה לקערה שלה.
[509] והוסיף לבאר הב״י – ומשמע דטעמא דמילתא דלא קפדינן אלא שלא ישתה הוא אחריה, כדי שלא יבוא ליתן לבו עליה ויבוא לידי הרגל דבר, אבל לשתות היא אחריו לית לן בה דאיהי לא מרגלא ליה.
[510] דר״מ – וכתב בקונטרס של הלכות נדה דהוא הדין באכילה דינא נמי הכי. וכתב הש״ך – לענ״ד מוכח (מהיראים) להדיא דכש״כ דלא יאכל משיורי מאכל שלה ואדרבה שתיה נלמד מאכילה (דלא כדר״מ שמשמע ממנו שאילו לא היה מוצא בקונטרס לאיסור היה מתיר).
[511] **ב״י** – ואנו נוהגים עוד להדיח הכוס בין שתייה דידה לשתייה דידיה ומנהג כשר הוא.
דר״מ – ומנהגנו... לא מצריכנן לכוס הדחה, **וכ״כ ש״ך**, וכתב **בטה״ב**, שכתבו האחרונים שלא נהגו לחוש לחומרא זו, ובאתרא דנהוג נהוג.

*** היתרים**

ט״ז – כל ההיתרים הם בין לאכילה ובין לשתיה.

*** יראים** – אם מריקים כוס ששתת בו לכוס אחר ו(אפילו)חוזרים ומריקים לכוס ראשון מותר מאחר שיש שינוי בהרקת כוסות אין זה עמה.[512]

*** הגהות הסמ״ק** – נוהגים להפסיק אדם אחר ביניהם.

*** מרדכי בשם ראב״יה** – נדה ששתתה בכוס ונשאר בו קצת והלכה לה[513], קיבלתי מרבותי להיתר דאין זה שותה עמה ממש.[514]

*** הג״מ** – ואם שתתה והוא אינו יודע נראה שאינה צריכה להגיד לו.[515]

הובאו בב״י וכ״פ רמ״א, טה״ב ודר״ט.[516]

וכן אם רק טעמה מהתבשיל או המשקה (וה״ה אם לעסה לתינוק) מותר לו לשתות או לאכול ממה שהשאירה, מפני שאינו נחשב שאוכלים ושותים יחד. **כ״כ דברי שאול, רש״ק** (הובאו בטה״ב עמ׳ קלא)**, טהר״י ודר״ט**.[517]

(4) אכילה מקערה אחת עם אנשים נוספים

*** כשלא אוכלים איתם מאותה קערה**

שולחן גבוה – ואני כשאוכל עם הרבה מבני ביתי, שאינם יודעים שאשתי נדה, ובכדי שלא לפרסם הדבר שהיא נדה אני אוכל באותה קערה שהיא אוכלת.

רשב״ץ בשם סמ״ק – לא יאכל הזב עם הזבה, בלא שום תנאי ושיור נאמר, לפי שהאכילה עם אשתו נדה בקערה אחת מביאה לידי הרגל וחיבוב... ולא יצילנו זה אם בניו ובני ביתו אוכלים עמו. **וכ״פ יפה ללב, יפה נוף, פר״ד, חסד לאלפים, טה״ב** (עמ׳ קיט) **ודר״ט**.

*** כשאוכלים איתם מאותה קערה**

משאת בנימין – אפילו מקערה אחת שרי לאכול אם גם בני הבית אוכלים עמהם מקערה זו דאין לך הפסק גדול מזה ומ״מ רבים הם המחמירים שלא לאכול מקערה א׳ אפילו עם בני הבית, ומדינא אין לאסור ולא נמצא איסור זה ברור בשום דוכתא אך המחמירים יפה עושים באיסור חמור, עכ״ל. **ונלע״ד** להקל בזה לגמרי מפני שסברתו נראית וספק דרבנן לקולא.

---

[512] וכתב בטה״ב (עמ׳ קכה, 49) שה״ה אם היא שתתה בקשית מותר לו לשתות את הנותר בקשית אחרת.

[513] עיין בטה״ב עמ׳ קלג שהיקל כאן אפילו בהחזירה פניה.

[514] **יד אליהו ופת״ש** – אם באה באמצע מותר לגמור, **וכ״פ טה״ב ודר״ט**. **ועוד כתבו יד אליהו ופת״ש** – וכן בפרסה נדה באמצע אכילה מותר לגמור, **וכ״פ דר״ט**. אך כתב **בטה״ב** (עמ׳ קלה) נראה לי שאין להקל בזה.

[515] ומשמע שאם שתתה שלא בפניו והוא יודע ששתתה - אסור לו לשתות. אך כתב המרדכי (פ״ק דשבת סימן רלז) שאין איסור לשתות משיורי הכוס שלה אא״כ שתתה בפניו, דומיא דהצעת המטה שלא נאסרה אלא בפניו. וכתב בטה״ב (עמ׳ קכח) שאע״פ שהרמ״א הביא את דברי הג״מ להלכה, מ״מ המקילים כדברי המרדכי יש להם על מה שיסמוכו.

[516] **ש״ך** – משמע אע״פ שחזר ומלאוהו, כגון ששתתה היא חצי ואח״כ מלאוהו אסור, דמ״מ הוא שותה משיורה. וכ״ד רבים מהאחרונים, **אך בטה״ב** (עמ׳ קכז) היקל בזה.

[517] בטה״ב כתב (עמ׳ קכה, 48) שאם טעמה מהמשקה אסור לבעלה לשתות אחריה מפני שיש בזה חיבה.

יד אליהו ופת״ש – אשה נדה שהריחה טאבק, כמו חצי כלי, מותר לבעלה להריח המותר דזה לא דמי לאכילה.

פת״ש ה – לענ״ד מקערה אחת מדינא יש לאסור, לפמ״ש הרמ״א שאסור לו לאכול משיורי מאכל שלה, א״כ כשאוכלים בקערה אחת בודאי אוכל משיורי מאכל שלה ואי אפשר ליזהר ולדקדק בזה שיפסוק אדם אחר בינתיים.[518]

8. שכיבה וישיבה על מטתה. סעיף ה

ראב״ד – ונראה מדבריו (של רבינו האי) שאסור לישן על מטתה של נדה אפילו בשעה שאינה במטה משום הרגל (הובאו דבריו במלואם בסימן קצג). **וכ״כ רשב״א, מ״מ ורמב״ן**.

טור – לא ישב במטה המיוחדת לה אפילו שלא בפניה (דהרהור איכא אפילו שלא בפניה. ב״י).

ונחלקו בדעת הטור:
ב״י – ואע״ג דהראב״ד לא אסר אלא לישן על מטתה משמע לרבינו דה״ה לישב, דבישיבה עליה נמי איכא הרהור ומצד הרהור יבוא לידי הרגל עברה. **וכ״פ שו״ע, ט״ז, טה״ב ודר״ט**.
ב״ח – ונראה לי דט״ס וצריך לומר ׳ולא יישן׳ ובספרים אחרים כתוב ׳ולא ישכב׳. דדוקא לשכב שם ולישן הוא דאסור אבל ישיבה בעלמא כשהוא לבוש בגדיו אין בו איסור שלא בפניה (ש״ך גרס ׳אפילו בפניה׳). **וכ״פ ש״ך**.

* **חכ״א ופת״ש ח** – ה״ה על כרים המיוחדים לה אסור. **וכ״פ טה״ב** (עמ׳ קלח) **ודר״ט**.
* **פת״ש ט** – ונראה פשוט דאם אינה בעיר כלל מותר (שאז לא יבואו לידי עבירה). **וכ״פ טה״ב ודר״ט**.

=> אסור לשבת וכש״כ לשכב על המיטה המיוחדת לאשתו, אפילו שלא בפניה, מפני שיהרהר בה ויש חשש שיבואו מתוך זה לידי איסור, אך אם אינה בעיר אין חשש שיגיעו מתוך כך לאיסור ומותר.

* **האם יש איסור על האישה?**

ט״ז – ונראה דכש״כ הוא שהיא לא תישן במטה שלו, דיש טפי הרהור בשכבה ובקומה (כשהוא רואה אותה. פת״ש), אבל ישיבה בעלמא מותר לה על מטה שלו דהיא לא מרגלא ליה (וכן שכיבה שלא בפניו). **וכ״פ פת״ש ח, וטה״ב**, שכל שלא בפניו מותר, **אך דר״ט** אסר גם אם הוא בבית ולא ממש בפניו, שמא יראנה ויהרהר.

=> אסור לה לשכב על מטתו בפניו, משום שמביאו לידי הרהור.

9. ישיבה יחד על ספסל. סעיף ה

מרדכי – בספר צפנת פענח כתב בשם רש״י שאסור לו לישב על כסא ארוך אשר אשתו נדה יושבת עליו.
תה״ד – שמעתי שחלק אחד מהגדולים והיה נוהג להתיר לישב יחד על הספסל כשהוא מחובר בכותלי הבית כמו שרגילים לעשות באצטבאות בבית החורף ובבתי הקיץ, והיה אומר דאין לאסור אלא כשהספסל תלוש, עכ״ל.

---

[518] **טה״ב** – לכאורה יש ליישב קושית הפת״ש בפשיטות, דסבירא ליה למשאת בנימין שע״כ לא אסר הרמ״א לאכול משיורי מאכל שלה, אלא כשהמאכל הוא מיוחד לה, אבל כשכל בני הבית אוכלים ממנו אין כאן חיבה מיוחדת אליה.

ולכאורה כוונתו למה שכתב **או״ח** – אסור לישב בספסל שהיא יושבת אם אינו קבוע שלא תוכל לנענע אנה ואנה, ויש מתירין אם ישב אדם ביניהם. **וכ״כ רמ״א** (כלשון האו״ח).

*** טעם האיסור**

תה״ד – שישיבה על הספסל ביחד נראה בדרך חיבה דרך אוהבים להתקבץ יחד ולהתוועד בכה״ג (ודוקא כשמתנדנד).
ט״ז – יש בזה הרהור.
נקה״כ – לאו משום הרהור הוא אלא כיון דמתנודדת הוי כנגיעה. אי נמי כיון דשניהם יושבים עליה ביחד הוי ליה כישן עמה במטה דאסור אע״פ שאין נוגעים זה בזה.
דר״ט (כתב את טעם תה״ד והט״ז והוסיף טעם נוסף) – יש לחשוש שבספסל מתנדנד יבואו לנגוע בלי משים זה בזה.[519]

*** גדר מתנדנד**

משה״ט – דוקא ספסל המתנדנד כעין ערסל, וע״ג ספה שיש עליה מזרון ומחמת רכותו שוקע אין זה ענין לספסל המתנדנד ומותר. **וכנלע״ד**.
דר״ט – לאו דוקא ספסל אסור, אלא כל כיו״ב כגון ספה רכה או מושב אחורי במכונית שכאשר מתישב האחד הוא מזיז את השני.

*** הפסק ביניהם**

נחלקו בדעת הרמ״א:
שערי צדק – אסור אפילו ע״י אדם המפסיק, משום שהרמ״א אסר בסתם, ואע״פ שהביא אח״כ שיש מתירים כשאדם אחר מפסיק, הדבר ידוע שבכל מקום כיו״ב צריך להחמיר כדעה הראשונה. **וכ״פ טהר״י**, וכתב **דר״ט** שכך המנהג, אא״כ יש סיבות נוספות להקל, או בשעת הדחק, כשיש חשש בושה.
חכ״א וחזקת טהרה – אם אדם אחר מפסיק ביניהם מותר.[520] **וכנלע״ד**.

*** מנהג הספרדים**

ב״י – וחומרא זו דישיבת ספסל שמעתי שנוהגים בה האשכנזים אבל הספרדים לא נהגו בה, ע״כ. ולכן לא הביא דין זה **בשו״ע**, **וכ״פ טה״ב**.

נסיעה בכלי רכב

אגודה – יכול האיש לישב עם אשתו בקרון או בספינה ואפילו ספינה קטנה המתנדנדת או על גב ספסל רק שיפסיק אדם אחד ביניהם או תיבה או שום דבר. **הובא בדר״מ הארוך**. מותר לנסוע בכלי רכב יחד עם אשתו, אך ישימו הפסק ביניהם כדי שלא יגעו אחד בשני.

---

[519] כך אפשר להבין מהאגודה שהתיר לשבת בספינה אע״פ שמתנדנדת ובלבד שישימו הפסק ביניהם. וכך כתב במשה״ט בדעתו. ולכן כתב בדר״ט שאם קים רק חשש נגיעה ואין חשש לחיבה וקירוב דעת, צריכים להניח חפץ ביניהם, וכגון שנוסעים באוטובוס שלא לשם טיול.
[520] שבאופן כזה שבסתם הביא הרמ״א את עיקר הדין לאסור ואחר כך חילק שיש מתירים כשאדם אחר מפסיק, בכאי גוונא יש לפסוק כהיש מתירים. טה״ב. **ונחלקו בדעת הרמ״א איזה הפסק מועיל**, שמצד אחד בדר״מ הארוך הביא את האגודה שכתב – יכול האיש לישב עם אשתו בקרון או בספינה ואפילו הספינה מנדנדת רק שיפסיק אדם ביניהם או תיבה או שום דבר אחר, ואילו בהג״ה כתב הזכיר רק הפסק ע״י אדם: **סוגה בשושנים ושערי טוהר** כתבו שהעיקר כפי שכתב בהג״ה. **אך בטה״ב** (עמ׳ קנב) כתב שדבריו בהג״ה הם לאו דווקא, כדמוכח מדבריו בדר״מ.

תה״ד – שאלה: אשה נידה מהו שתשב עם בעלה על העגלה ללכת מעיר לעיר, בדרך זה שלא יגע בה כלל כגון הוא לפנים והיא לאחור? **תשובה**: יראה דשרי, דדוקא ישיבה על הספסל ביחד נראה בדרך חיבה דרך אוהבים להתקבץ יחד ולהתוועד בכה״ג, אבל בישיבה בעגלה שדרך בני אדם נכרים להתקבץ כמה פעמים לבא יחד ולהצטרף לשכור עגלה בין כולם ללכת בה מעיר לעיר לאו מילתא דחיבה היא כלל, דאפילו אם עכשיו אין בעגלה אלא האיש ואשתו וגם עגלה שלהם היא מ״מ לאו דרך חיבה הוא. אמנם ללכת בעגלה עם אשתו נידה דרך טיול לגנות ולכרמים וכה״ג לא ברירנא להתיר. **הובא בב״י**. **וכתב רמ״א** – לא ילך עם אשתו בעגלה או בספינה אם אינו הולך רק דרך טיול, אבל אם הולך מעיר לעיר לצרכיו מותר, ובלבד שישבו בדרך שלא יגעו זה בזה.

=> אף לדעת המחמירים שלא לשבת יחד על ספסל המתנדנד, מותר לאיש ואשתו נדה לשבת יחד בעגלה, אע״פ שמתנדנדת, שאין בזה חיבה כמו ישיבה יחד בספסל המתנדנד, שבספסל המתנדנד דרך אוהבים לשבת יחד וממילא ישיבה כזאת של איש ואישתו מעוררת חיבה, משא״כ בעגלה שבד״כ אנשים זרים יושבים בה לצורך נסיעות מעיר לעיר, ולכן אפילו אם האיש ואישתו לבדם בעגלה שלהם - מותר, אך אם נוסעים בעגלה דרך טיול לגנות וכרמים, אפשר שאסור. **ונלע״ד** שכך הדין ברכב ואוטובוס שאין בזה חיבה כישיבה יחד על ספסל המתנדנד.

*** גדר איסור נסיעה לטיול**

אג״מ יו״ד ח״א,צב – ומאשין (רכב) עדיף מספינה של הרמ״א דכוונתו לספינה קטנה שמתנדנדת מצד האשה, וכן בעגלה מתנדנדת הרבה פעמים מצד ישיבתם, דמאשין הוא כספינה גדולה, שאין הנדנוד כלל בשביל הישיבה, וא״כ יותר נוטה שבמאשין אף לטיול יש להתיר, עכ״ל. איסור נסיעה לטיול הוא דווקא בדבר המתנדנד, שאז יש בזה יותר חיבה. **וכ״כ משה״ט**.[521] וכן הבין **טה״ב** וכתב שרק הנוהגים להחמיר בישיבת ספסל יש להם להחמיר גם בזה.
ערוה״ש כ – כל זה כשנוסעים לצרכיהם אבל בשביל טיול בעלמא וכן לגנות ופרדסים אסור דכשנוסעים לטיול יש קירוב דעת הרבה וחיישינן לתקלה, ואפילו לילך לטייל ביחד אינו נכון מטעם זה. **וכתב בדר״ט** שטוב להחמיר בזה, ולכן כתב שאף כשנוסעים לטיול באוטובוס או ברכב עם אנשים נוספים ישתדלו לשבת במושבים נפרדים.

*** מה נחשב טיול. טה״ב עמ׳ קנג**

רב פעלים – ההולך לטייל בעגלה עם אשתו נדה מביתו לבית חבירו אין זה בכלל החומרא הנ״ל, כי מדויק הלשון הנ״ל משמע שלא מצאה הקפידה מקום לנוח אלא כשמטיילים בגנות ופרדסים שאז יש התעוררות חיבה ביותר, אבל ההולך מביתו לבית חבירו, אע״פ שאינו אלא דרך טיול ואין לו עסק וצורך בדבר לית לן בה.[522] **וכ״פ שבט הלוי**.
ערוה״ש – בשביל טיול בעלמא וכן לגנות ופרדסים אסור.

10. מלאכות אסורות. סעיפים ב,י-יז

כתובות סא,א – אמר רב יצחק בר חנניא אמר רב הונא: כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה - נדה עושה לבעלה, חוץ ממזיגת הכוס, והצעת המטה, והרחצת פניו ידיו ורגליו.

---

[521] לדעת הרב אליהו המושב האחורי של הרכב אינו דומה לעגלה, ודינו כספסל המתנדנד.
[522] אמנם בבא״ח סתם וכתב ׳כשנוסעים דרך טיול׳.

א. הצעת המטה. סעיף יא

שם – והצעת המטה, אמר רבא: לא אמרן אלא בפניו, אבל שלא בפניו לית לן בה.
רשב"א – ואעפ"י שהוא יודע שהיא מציעתו אין בכך הרגל כל כך אלא בשהיא מציעתו והוא רואה. **וכ"פ טור ושו"ע**.

כתובות נט,ב – משנה. ואלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה: טוחנת, ואופה... מצעת לו המטה, ועושה בצמר. הכניסה לו שפחה אחת - לא טוחנת ולא אופה ולא מכבסת, שתים - אין מבשלת ואין מניקה את בנה, שלש - אין מצעת לו המטה ואין עושה בצמר, ארבע - יושבת בקתדרא (כורסה, שאינה צריכה לעשות מלאכה). **גמרא סא,א**. אמר רב יצחק בר חנניא אמר רב הונא: אע"פ שאמרו יושבת בקתדרא (כשהכניסה ד' שפחות), אבל מוזגת לו כוס, ומצעת לו את המטה, ומרחצת לו פניו ידיו ורגליו.

רש"י (סא,א) מצעת לו מטה – לפרוס סדין ולבדין דבר שאינו טורח ומשום דמילי דחיבה נינהו כדי שתתחבב עליו, ולא דמי למצעת דמתני' דהוי דבר של טורח (כלומר זו מלאכה שעושות שפחות).

ע"פ זה כתב **תוס'** – נראה לר"י דהצעת המטה דהכא (שאסרו לאשתו נדה) היינו פריסת סדינין שהוא דבר של חיבה, אבל הצעת כרים (מזרן) וכסתות (כרית) שאינן דברים של חיבה שרי לנדה. **וכ"פ רא"ש, מרדכי, רי"ו, הג"מ בשם ר"ת ורש"י, טור, וכ"פ שו"ע וכ"מ מהרמ"א** כאן שלא חלק, **וכ"פ טה"ב**.[523]

אמנם כתב התוס' שם – מיהו לספרים דל"ג במשנה אלא ואינה מצעת המטה' ול"ג 'לו', ובגמרא גרסינן 'לו' אין ראיה משם שיהו תרי גווני הצעה דמתני' (שפטרה את האשה מהצעת המטה) איירי בהצעת שאר מטות ובגמרא (שחייבה להציעה) איירי בהצעת מטה לבעלה לבדו (ולכן לעניין נדה אין הבדל בין הצעת כרים וכסתות לפריסת סדין).
רמ"א אבה"ע פ,ח – הכניסה לו שלש שפחות, או ממון, או שיש לו ממון שיכול לקנות או לשכור, אינה מצעת המטות, רק מטתו; י"א דאף מטתו אינה מצעת, רק בפריסת סדינין, ומסדרת לו מטתו שהוא דרך חיבה, וכל אשה תעשה זה אפילו יש לה כמה שפחות. **ובש"ך** אצלנו הפנה לרמ"א זה, ומשמע שלדעתו צריך לחשוש לו.

*** מה נחשב שלא בפניו (ונפק"מ גם לגבי מזיגת הכוס, לקמן)?**

רשב"א – אין בכך הרגל כל כך אלא בשהיא מציעתו והוא רואה, עכ"ל. משמע שאם מחזיר פניו לצד אחר מותר, **וכ"פ טה"ב**.
דר"ט – אסור, אפילו אם הוא נמצא באותו חדר (ומחזיר פניו), אך בחדר אחר מותר.

*** אסור לאיש להציע את המטה עבור אשתו בפניה**

ערוה"ש יד – וכש"כ שהוא אסור לעשות לה כן והפוסקים לא הזכירו זה מפני שאין דרך האיש להציע המטות. **וכ"פ חכ"א, שבה"ל, חזקת טהרה וטה"ב**.

---

[523] בשבט הלוי כתב שמותר לה להציע את המיטה בפניו לאחר השינה כדי שיהיה הבית נאה ומסודר, שרק הכנת המטה לשכיבה ולשינה היא ענין של חיבה. וכ"פ בטה"ב ודר"ט.

ב. הרחצת פניו ידיו ורגליו. סעיף יב

רשב״א – הרחצת פניו, ידיו ורגליו שאמרו אפילו הוא רוחץ והיא מוצקת דאילו ליגע היא בידיה אפילו בלא רחיצה אסור דהא איכא קירוב בשר ואסור ליגע בה אפילו באצבע קטנה, והרחצה זו אפילו בצונן קאמר. **וכ״פ סמ״ג, סמ״ק, הג״מ טור ושו״ע**.[524] בפשטות הכוונה פניו או ידיו או רגליו, **וכ״מ מטה״ב** (סוף עמ׳ רט) ושאר הפוסקים.

ערוה״ש – וק״ו שהוא לא יצוק לה. **וכ״פ שבה״ל , דר״ט וטה״ב**.

*** להביא לפניו כלי עם מים כדי שירחץ בהם**

רבינו יונה – אסור לתת לפני בעלה קיתון של מים וכלים שירחץ בהם רגליו, מפני שהוא דרך חיבה. **וכ״פ ש״ך**.
ט״ז – אין איסור בנתינת מים לחוד, כן נראה לי מלשון התלמוד ׳הרחצת פניו וכו׳ אסור׳ ודבר זה שנותן מים לכלי תחילה בלי יציקה עליו לא מקרי רחיצה כלל. **וכ״פ דרישה, טה״ב ודר״ט** (וכתב שטוב להחמיר).[525]

ג. מזיגת הכוס ושליחתה והושטת שאר דברים. סעיפים ב,י,יג

(1) עיקר הדין

תנא דבי אליהו (פרק טו) – בימי ליבוניך מהו אצלך, שמא הבאת לו את השמן שמא הבאת לו את הפך ונגע ביך באצבע הקטנה? אמרה לי: רבי, חיי ראשך, רחצתי לו את רגליו וסכתי לו את השמן, וישנתי אני עמו במיטה אחת אני בבגדי והוא בבגדיו. אבל לא הסיח דעתו לדבר אחר (תשמיש). אמרתי לה: ברוך המקום שהרגו. שאין לפניו משוא פנים, שכן כתוב בתורה: ואל אישה בנידת טומאתה לא תקרב.
כתובות סא,א – ומזיגת הכוס (מזיגת יין במים). שמואל, מחלפא ליה דביתהו בידא דשמאלא. אביי, מנחא ליה אפומא דכובא (על פי הכד). רבא, אבי סדיא (על הכר שלמראשותיו). רב פפא, אשרשיפא (ספסל).

רמב״ם – מוזגת את הכוס ואינה נותנת אותו בידו כדרכה תמיד אלא מנחת אותו על הארץ או על הכלי או על השלחן והוא נוטלו. **מ״מ** – ודע שממה שכתב רבינו ואינה נותנת אותו בידו כדרכה תמיד נראה ששאר הדברים יכולה היא להושיט מידה לידו. **וכ״מ מסמ״ג ותרומה**[526], **וכתב הסמ״ג** – ובסדר אליהו שכתוב שם שאמר לה, שמא הבאת לו את הפך, שמא הבאת לו את השמן ונגע בך, פירוש שעל ידי כך נגע ביך כדמשמע הלשון, וגם שמן לסיכה הוא דבר חיבה.
=> אין איסור להושיט חפץ מידו לידה, אך אסור לה למזוג לו את הכוס ולהושיט לו, שיש בזה חיבה, אך כדרך שינוי, שאינה נותנת בידו, או שנותנת לו ביד שמאל - מותר (אמנם הרמב״ם לא הביא את ההיתר של ההושטה ביד שמאל).

מחזור ויטרי – היה נזהר **רש״י** אפי׳ שלא ליתן מפתח מידו לידה. **וכתב הרא״ש** – ולי נראה דהכא במזיגת הכוס לא היתה נותנת הכוס לידו אפילו דרך שינוי, דלא איירי הכא כמו הושטת הכוס לידו, אלא מוזגת לו הכוס כדרך

---

[524] ט״ז – פשוט לי דגם זה בכלל האיסור, שאם הוא רוחץ מכלי שיש בו נקב למטה ובשעת רחיצתו היא יוצקת מים להכלי דגם זה מקרי הרחצה, עכ״ל. וע״פ זה כתב בטה״ב לאסור לאישה נדה **לפתוח את ברז המים** כשידיו של בעלה תחת הברז.
[525] כתב בב״י: ״ובספר היראה כתב״, עכ״ל. כך סיים את דבריו ולא המשיך, ובחדושי הגהות כתב שכוונתו לרבינו יונה שכתב בספר היראה שאסור לתת בפני בעלה קיתון של מים וכו׳. אמנם בשו״ע לא הביא דעה זו ונראה שלא סובר כך להלכה.
[526] כתב התרומה – והמחמיר ליזהר מלהושיט לה שום דבר מידו לידה תבא עליו ברכה.

שנותנים מים בתוך הכוס של יין ומניחין על השולחן ומגביה את הכוס ושותה כשהוא צמא ומזיגה זו דרך חיבה היא כשהאשה מוזגת לבעלה, ודביתהו דשמואל היתה מוזגת המים ביין ביד שמאל ומנחת הכוס על השולחן ואינך היו מוזגות בימין ולא היו נותנות הכוס על השולחן, אבל להושיט חפץ לידו מיזהר זהיר כולי עלמא.
=> אסור להושיט כל חפץ מידו לידה, ובמזיגת הכוס האיסור הוא המזיגה במים וההנחה על השולחן, אך ע"י שינוי במזיגה או בהנחה, מותר. **וכ"פ רשב"א, טור ושו"ע**.[527]

(2) מזיגה והנחת הכוס

*** שלא בפניו**

ב"י – נראה דמזיגת הכוס שלא בפניו שרי, כדאמרינן גבי הצעת המטה ולרבותא נקטו בגמרא שלא בפניו גבי הצעת המטה דהוי חיבה טובא ואפילו הכי שרי, וכש"כ דמזיגת הכוס שרי, ועוד דלא גרע שלא בפניו מעל ידי שנוי דשרי אפילו בפניו, **וכ"נ מלשון המרדכי**[528], ע"כ. **וכ"פ רמ"א**. ומכיוון שלמדנו שמספיק שינוי במזיגה או בהנחה, מספיק שאת אחד מהם תעשה שלא בפניו ומותר, מכיוון שעשייה שלא בפניו לא גרע משינוי. **וכ"פ ש"ך וטה"ב**.
ב"ח – נראה דאע"פ דהמזיגה שלא בפניו אם מניחו על השולחן בפניו אסור.
לבוש – אסורה למזוג הכוס בפניו (אפילו אם את ההנחה לא עושה בפניו), וכן אסורה להניחו לפניו על השלחן אפילו הוא מזוג כבר ע"י אדם אחר, שכל זה דרך חיבה הוא. **וכ"מ מבא"ח וכתב דר"ט** שכך המנהג.

=> נלע"ד שהלכה כמקילים, שהאיסור הוא רק כשהמזיגה וההנחה היו לפניו, אך אם את אחד מהם לא עשתה לפניו, וק"ו אם עשתה רק אחד מהם מותר.

*** מזיגה לפניו כשהכוס מונחת לפניו על השולחן**

הג"מ – (מזיגה) על השולחן נראה דאסור אם לא ע"י שינוי כדשמואל דמחלפא ליה (במזיגה, וכפי שפסקנו לעיל ששינוי במזיגה מועיל). **ומיהו ר"ח** פירש מוזגת ואח"כ מחלפא ליה (ששינוי היה בהנחה ולא במזיגה) ולפי זה היה מותר (שהרי לפי פירושו לא מצאנו שצריך שינוי במזיגה אלא רק בהנחה, ומשמע שעיקר האיסור הוא ההנחה ואם כבר מונח מותר. אך לפי פירוש הג"מ שצריך שינוי או במזיגה או בהנחה האיסור הוא בשניהם). **הובא בב"י**. ונראה שהלכה כהג"מ ולא כר"ח, שהרי פסקנו כפירושו, שאף שינוי במזיגה מועיל, וא"כ האיסור הוא גם במזיגה לפניו.

=> אסור למזוג כאשר הכוס מונחת לפניו על השולחן, אם לא ע"י שינוי.

*** איזו מזיגה אסורה?**

הג"מ – ונראה מזיגה האמורה בגמרא היינו דוקא מזיגה במים אבל מזיגה מן הכלי כמו שאנו עושים אין נראה בזה קירוב דעת. **הובא בב"י**, **וכ"מ מהרא"ש** (לעיל). ולפי זה משמע שהאיסור דוקא ביין ששייכת בו מזיגה מה שאין כן שאר משקים, **וכ"כ רשב"א** – מזיגת הכוס בכוס של יין שהוא המרגיל לערוה. **ב"י** – ונראה מדבריו שכל המשקים

---

[527] וכתב בטה"ב (עמ' קצו) שבדיעבד אם מזגה והגישה לפניו בלי שינוי, אם עשתה כן למצוא חן בעיניו לא ישתה מהכוס אלא יעבירנו לכוס אחר, אך אם עשתה כן בשוגג יש להקל.
[528] שהתיר אכילה ושתיה משייריה שלא בפניו, 'דבאכילה ושתיה אין קרובי ביאה יותר מהצעת המיטה דשרי שלא בפניו'.

מותרין חוץ מן היין. **וכ״פ טה״ב** (אמנם מהרשב״א וטה״ב לא ברור אם אסרו דווקא מזיגה במים או כל מזיגה כלשוננו, ושמעתי את הגרע״י זצ״ל בשיעור שאמר שהאיסור הוא דוקא במזיגה של המים ביין).

מ״מ – ודוקא מזיגת הכוס של יין אבל של מים מותר. => מכך שנצרך לכתוב שמים מותר, משמע שאיסור המזיגה לדעתו הוא גם המזיגה האמורה בלשוננו.
ונחלקו בדעתו:
ב״י – אפשר למידק מיניה דלא שרי אלא של מים דוקא אבל לא של שאר משקים הא איכא למידק איפכא מרישא דנקט כוס של יין ולמימר דלא אסר אלא של יין ולא של שאר משקים ומים דנקט סיפא לאו דוקא דהוא הדין לשאר משקין חוץ מן היין והאי דיוקא עדיף טפי כיון דבהכי דבריו מכוונים עם דברי הרשב״א.
שולחן גבוה – ולענ״ד נראה שדברי הרב המגיד אתו לדיוקא רישא וסיפא, דמה שכתב ברישא מזיגת הכוס של יין דוקא רצה לומר יין ושכר וכל מידי דדרך לשתות בהסיבה דכלום אסור יין אלא משום דמרגיל לערוה ושכר ושאר משקין דמשכר מרגילין לערוה, וסיפא אתי לדיוקא, דמים מותר וכיוצא למים שאינו משכר וזה דעת הרשב״א נמי מדיהיב טעמא ביין שהוא מרגיל לערווה, א״כ ה״ה כל דבר דמשכר ומרגיל לערוה. **וכ״פ דר״ט**.

ב״ח – להביא הקערה המיוחדת לבעלה אסורה להביא (לפניו על השולחן), וכדמוכח מדתנא דבי אליהו וממה שכתב ספר התרומה (סימן פט) דאף בהושטה בלבד כשאין בו שינוי אסור במאכל ובמשתה (ש״ך – ולפי זה משמע דמחמיר ג״כ בשאר משקים).[529]
ט״ז ג – וק״ל דאמאי אמרו כל מלאכות עושה לו חוץ ממזיגת הכוס ולא חשיב תיקון מאכל לפניו ע״כ נראה דחכמים שיערו שאין קירוב בזה רק מעשה עבדות שיש בו טורח, משא״כ במזיגת הכוס.[530]

*** דוקא שמוזגת במיוחד לבעלה**

ב״ח – במזיגת הכוס אין איסור אלא בכוס המיוחד לבעלה בלבד, דאיכא חיבה. **וכ״כ ש״ך יג**. **וכ״כ דר״ט** – לכן אם מזגה והכינה האשה הרבה כוסות והגישה לו בתוך שאר האנשים בלי הבחנה אין בכך חיבה ומותר.

*** איסור מזיגה לאיש**

רשב״א – וכשם שאסור למזוג לו כך הוא אסור למזוג לה. **ב״י** – טעמא דמסתבר הוא דכי מזיג איהו נמי איכא למיחש להרגל דבר. **וכ״פ טור ושו״ע יג**.

(3) שליחת כוס. סעיף יג

שאילתות – נדה אסירא למישתי מכסא דגברא. **וכתב הראב״ד** – לא ידענא מאי טעמא, ואי איתא להא מילתא, בכהאי גוונא בלחוד הוא דאיתא - במייחד לה כסא וקא משדר ליה ניהלה, משום דקא יהיב דעתיה עלה. והכי תניא במסכת כלה (א,ה) המשגר כוס של ברכה לאשה שלא מדעת בעלה חייב מיתה, מפני שדעתו רבה עליה, רבי אומר מפני שיצר הרע רבה עליה. ונדה לבעלה נמי להא מילתא דמיא, ומסתברא דלא שנא כוס של ברכה ולא שנא כוס

---

[529] לכאורה כוונת הב״ח לאסור לאישה להגיש לבעלה את צלחת האוכל ולהניחה על השולחן לפניו, אך בדברי התרומה שהזכיר מבואר שכוונת התרומה למסירה מידו לידה, שכתב – ויש נזהרין אפילו להושיט לה שום דבר ולכל הפחות דבר מאכל ומשתה טוב ונכון ליזהר שלא יושיט מידו לידה. וכן השיג עליו בלחו״ש וטה״ב.
[530] **מהר״ש מאוסטרייך** – שלא כדין עושין הבעלי בתים שמניחים נשותיהן לישא הקערות וכיוצא בהן על השולחן מידי דהוה אמזיגת הכוס.
ב״ח – במזיגת הכוס אין איסור אלא בכוס המיוחד לבעלה בלבד דאיכא חיבה, אבל להביא הקערה על השולחן שכל בני בית אוכלים ממנה אין קפידא.
וכ״פ ש״ך, פת״ש וב״ש, ופשוט.

אחר, היכא דקא מייחד לה ומשדר ניהלה אסור, דהא מעייל דעתיה עילוה, מיהו היכא דקא שתו מההוא כסא ושתיא איהי בתרייהו לית לן בה. **הובא ברשב״א**.

וכ״פ טור ושו״ע – לשלוח לה כוס של יין אסור לא שנא כוס של ברכה לא שנא כוס אחר אם הוא מיוחד לה, אבל אם שותים הם מאותו הכוס ושתיא איהי אבתרייהו לית לן בה.[531]

*** שתה מהכוס ושלח לה (קידוש)**

פרישה – משמע שה״ה שמותרת לשתות מיד אחר בעלה ואפילו אין שם בני ביתו שישתו גם הם מאותו כוס, ואין איסור אלא אם כן מייחד לה הכוס שאז נותן דעתו עליה. **וכ״כ תפארת צבי, וכ״מ מבא״ח וכ״פ טה״ב** (עמ׳ ר).
דר״ט – אסור להגיש או לשלוח לה את כוס היין ששתה ממנו.

(4) הושטה. סעיף ב

למדנו לעיל שנחלקו הפוסקים האם יש איסור להושיט מידו לידה:
רמב״ם, סמ״ג, תרומה[532] – מותר.
רשב״א – לא יושיט מידו לידה שמא יגע בבשרה. **וכ״פ רא״ש וטור,** וכך נהג **רש״י**. **וכתב רי״ו** – נכון להחמיר אפילו בדבר ארוך שמא לא יזהר בטוב ויגע בידה. **וכ״מ משו״ע** שכתב – ולא יושיט מידו לידה שום דבר. **וכ״פ ש״ך ודר״ט**.

טה״ב יב,ג – בעל ואשה שדירתם גבוהה וא״א לאחד מהם להוקיד את עגלת התינוק לבדו, מותר להם להוריד את העגלה ביחד. שבמקום כזה יש לסמוך על דעת המקילים בדין זה, וה״ה שמותר לבעל לסייע לאשתו בכך בהעלאת עגלת התינוק לאוטובוס. **וכ״כ דר״ט**.

*** זריקה**

מהראשונים והשו״ע שסתמו נראה שאין איסור שיזרקו אחד לשני חפץ בימי נדתה, שהרי אין בזה חשש שיגע בה, **וכ״פ טה״ב**.
בנימין זאב – ואותן המתירים לעצמן וזורקין מפתח או דבר אחר מידו לידה ראוי לגעור בהם. **וכ״כ הגש״ד בשם מהר״ם, וכ״פ רמ״א** (אולי אוסר משום שיש בזה חיבה).

כו״פ – ראיתי שנוהגין שזורקין דבר כלפי מעלה ולא לנוכח אשתו כמתכוין לזרוק לידה, והיא פושטת ידה ומקבלו, ויש להקל בזה. **וכ״פ סד״ט**, אך כתב – וכל המחמיר בענינים כאלו תבוא עליו ברכה. **הובאו בפת״ש ד**.

---

[531] שאלת יעב״ץ – ראוי להחמיר כדעת השאילתות (משמע ממנו שאוסר אפילו אם בני הבית שתו בינתיים). הובא בפת״ש יד.
[532] וכתב שהמחמיר תבוא עליו הברכה.

*** הושטת תינוק. פת״ש ג**

תשב״ץ – מותר ליטול מידה התינוק משום דחי נושא את עצמו, והיא אינה עושה כלום אלא התינוק עצמו הוא יוצא מחיק אמו ובא אל אביו. **פת״ש** – ונראה דאם התינוק קטן (שאינו יכול לצאת מחיק אמו בכח עצמו) או חולה או כפות אסור דאז לא שייך לומר חי נושא את עצמו. **וכ״פ טה״ב ודר״ט**.[533]
חזקת טהרה – שאני התם (בשבת) דממשכן ילפינן[534], אבל כאן לא גרע ממשא קל שגם כן אסור למסור מיד ליד. **וכ״פ ערוה״ש**. **ובשבט הלוי** כתב – לדידן (יוצאי אשכנז) שאוסרים גם בזריקה מיד ליד לא גרע הושטת תינוק מדין זריקה שאסור.[535]

*** נתינת טבעת לכלה שפירסה נדה. טה״ב יב,ד**

מהרי״ל – אם הכלה איננה טהורה, אינו מגיע בה בטבעת הקידושין אלא מניח מעצמה ליפול באצבעה.
בה״ט – ואנו לא נוהגים כן, אלא החתן עצמו נותן הטבעת באצבעה. **וכ״פ טה״ב ודר״ט**.

*** הושטה בפני אנשים משום כבוד הבריות**

דר״ט – אם א״א למסור את החפץ בזריקה מחמת בושה וכד׳ לא ימסרו את החפץ מיד ליד, אלא יחכו להזדמנות אחרת, אך אם ארע ושכח הבעל והושיט חפץ לאשה בפני רבים אינה חיבת לומר לו ׳אני נדה׳ כי גדול כבוד הבריות, אלא תקבלנו במורת רוח ובזהירות מרובה שלא לנגוע בו, ויניח או יזרוק את החפץ לתוך ידה, וה״ה שאם האישה שכחה.
אג״מ יו״ד ב,עח – ומטעם שהוא כבזיון לה ויש בזה משום כבוד הבריות לא חששו, משום שאין בזה בזיון כ״כ דידוע לכל שהנשים הן נדות י״ב יום בכל חדש כשאינן זקנות ולא מעוברות וצריכין להתרחק מבעליהן באיזה דברים, ואדרבה הא הרבה היו לובשות בגדים מיוחדים לימי הנדות ומזה היו יודעות השכנות שהיא נדה אלמא שלא היו מתביישות בזה. ומה שמתביישות כשהיא נמצאת עם אלו שאינן שומרות דיני התורה אין להחשיב בושת כזה לכבוד הבריות להתיר איסורים ואף לא מנהג ישראל בשביל זה, כיון דאדרבה טוב שלא תתבייש אף לפניהן בקיום מצות התורה. **וכ״פ טה״ב** עמ׳ צא, 8.

ד. חולה. סעיפים טו-יז

(1) חומרת איסור נגיעה שאין בה חיבה (מישוש הדופק). סעיף יז

עיין לעיל בתחילת דיני הרחקות שהובאה מחלוקת בגדר איסור ׳לא תקרבו לגלות ערוה׳. **לדעת הרמב״ם** האיסור מהתורה כולל גם חבוק ונשיקה והדומה להם מפעולות הזנות, **אך הרמב״ן** כתב שהאיסור מהתורה הוא תשמיש בלבד, אך בשאר קירבות האיסור מדרבנן (אמנם כתב שאפשר שאסור מהתורה אך לא לוקה). **והלכה כרמב״ם**.

---

[533] העברת התינוק בברית. טה״ב יב,ו: חיד״א – יש להקל בנידון דידן שהוא לדבר מצווה, וברגע קטון ובאקראי בעלמא, ושכן נוהגים בשאלוניקי ע״פ הוראת החכמים מרי דאתרא להתיר ליולדת שרוצה להיות סנדקת ולסייע במצווה לאחוז בשתי כריות וישימו לה ידים תחת הכסת התחתונה ואבי הבן אוחז בכסת העליונה. וכ״פ טה״ב, וכתב – אך מנהג אחינו האשכנזים להחמיר אלא איש אחר מקבל התינוק מיד היולדת ומוסרו לאבי הבן.
[534] תוס׳ שבת צד,א ׳שהחי׳ – שהחי נושא את עצמו - תימה לר״י למה פטור דאי משום שהחי מיקל עצמו והלא אפילו במשא קל יותר חייב ואי משום דשנים שעשאו פטורין הא הוי זה יכול וזה אינו יכול שאין הנישא יכול לישא עצמו בלא הנושא והנושא יש בו כח לנושאו אפילו היה מת ואומר ר״י דממשכן גמרינן שלא היו נושאין דבר חי. ע״כ. ותירץ בטה״ב שהרשב״ץ סמך להקל בזה מפני שלדעת רבים אין איסור הושטה כלל, ולכן בהצטרפות טעם כל שהוא להקל יש להתיר.
[535] וכתב טה״ב – יש לומר דשאני הכא שאין האשה עושה כלום והתינוק יוצא מכח עצמו משא״כ בזריקה שהחפץ בא מכחה וכחו כגופו דמי. אמנם כתב לאחינו האשכנזים טוב להחמיר שאפשר דדמי לזריקה.

שו״ת הרשב״א (המיוחסות **לרמב״ן** סימן קכז) – **שאלה**: בעל המבין ברפואות ואשתו נדה וחולה... היוכל הבעל למשש בדפק שלה. **תשובה**: מסתברא שאסור. חדא דאפשר דכל קריבה דאורייתא... (ואף אם הוא איסור דרבנן) אפ״ה איסור דרבנן איסור הוא. דכיון דהוא חולי שאין בו סכנה לא נתיר בו איסור דרבנן, שלא כל השבותים שוין בין ביו״ט בין בשבת בין בחולי.

מוסכם שאסור לבעל למשש את הדופק של אשתו נדה במקום חולי שאין בו סכנה, **ונחלקו** מה הדין במקום סכנה:

ב״י – אם החולי מסוכן ואין שם רופאים משמע קצת מדבריו דשרי משום פיקוח נפש. אלא איכא למימר דלטעמיה אזיל דסבר (הרמב״ן) דנגיעת נדה אינה אסורה אלא מדרבנן, אבל הרמב״ם דנגיעת ערוה אסורה מן התורה הכא אע״פ שיש בו פיקוח נפש אפשר דאסור משום דהוי אביזרא דגילוי עריות[536], וצ״ע. **בשו״ע** סתם, **ובעט״ז ובית שמואל** פסקו שאסור אפילו בחולי שיש בו סכנה.
ש״ך – ואין נראה, דודאי אף להרמב״ם ליכא איסור דאורייתא אלא כשעושה כן דרך תאוה וחיבת ביאה, וכן המנהג פשוט שרופאים ישראלים ממששים הדפק של אשה אפילו אשת איש או עובדת כוכבים אע״פ שיש רופאים אחרים עובדי כוכבים, וכן עושים שאר מיני משמושים ע״פ דרכי הרפואה... מ״מ באין סכנה אסור לבעלה למשש הדופק כשהיא נדה.[537] **וכ״מ מתה״ד**[538], **וכ״פ רמ״א**. => איסור נגיעה שאין בה חיבה הוא מדרבנן לכל הדעות, ולכן פשוט שמותר לבעל למשש את הדפק של אשתו נדה כדי להצילה מהסכנה.[539]

(2) מה התירו עבור חולה, והאם יש הבדל בין אם הוא חולה או היא חולה. סעיפים טו,טז

רא״ש – אם הוא חולה ואשתו נדה ואין לו מי שישמשנו זולתה מותרת לשמשו רק שתזהר ביותר שתוכל מהרחצת פניו ידיו ורגליו והצעת המטה לפניו, דמאחר שאין לו זולתה אי אפשר שלא תשמשנו. **ב״י** – ונראה בהדיא דכל היכא דאיכא מי שישמשנו אפילו ע״י הדחק לא שרינן לה לשמשו כלל. **וכ״פ טור, שו״ע ורמ״א**.

דעת השו״ע

תה״ד – **שאלה**: אשה שהיא חולה ורצה בעלה ליגע בה כדי לשמשנה כגון להקימה ולהשכיבה ולסומכה שרי או אסור? **תשובה**: יראה דאסור ליגע בה אפילו באצבע קטנה, ואע״ג דכתב ביורה דיעה (טור) דאשירי (הרא״ש) כתב בתשובה דאם הוא חולה ואין מי שישמשנו זולתה מותרת לשמשנו וכו׳... מ״מ אין ללמוד היתר משם לנ״ד. די״ל דוקא כשהוא חולה והיא בריאה שרי, כיון דחולה הוא ליכא למיחש להרגל עבירה דאין יצרו מתגבר עליו מפני שתשש כחו, ואין האיש מתקשה אלא לרצונו ואין דרך להתאוות בחוליו, ולהרגל דידה לא חיישינן דאין אשה תובעת בפה, ואף אם היתה תובעת אין בו כח להתאות ולהתקשות, אבל כשהיא חולה והוא בריא איכא למיחש להרגל עבירה שמא יצרו מתגבר עליו ויפייסנה, ובחולי דידה אין קפידא כל כך, דאפשר לשמש עמה בחליה. וכן העתיק

---

[536] **סנהדרין עה,א** – אמר רב יהודה אמר רב: מעשה באדם אחד שנתן עיניו באשה אחת, והעלה לבו טינא. ובאו ושאלו לרופאים, ואמרו: אין לו תקנה עד שתבעל. אמרו חכמים: ימות, ואל תבעל לו. - תעמוד לפניו ערומה? - ימות ואל תעמוד לפניו ערומה. - תספר עמו מאחורי הגדר? - ימות ולא תספר עמו מאחורי הגדר.
ר״ן יומא ג,ב – ׳חוץ מע״ז וגלוי עריות ושפיכות דמים׳. לאו דוקא אינהו גופייהו דכל אביזריהו נמי אסירי ואפילו מקום סכנה ... ובגלוי עריות נמי אמרינן בפרק סורר ומורה, מעשה באדם אחד שנתן עיניו באשה אחת וכו׳ אלמא ג׳ עבירות הללו ל״ש עבירה גופה ול״ש באבקה של עבירה... אותו שהעלה לבו טינא הנאת עצמו הוא ופקוח נפשו הוא ואפ״ה מסקינן דימות ואל תספר עמו אחורי הגדר.
[537] בית שמואל אבהע״ז כ,א – והש״ך השיג עליו בחנם ועיין בסוגיא בסנהדרין תמות ואל תעמוד עמה אחורי הגדר. ע״כ. ולענ״ד אפשר להשיב שלא אסרו משום אביזרייהו אלא דרך זנות, אבל נגיעה בעלמא וכש״כ כאן שעושה זאת דרך אומנות, מותר.
[538] שהעלה אפשרות שלאישה נדה מותר לסייע לבעלה החולה אע״פ שנוגעת בו, וז״ל – ואפי׳ אם ת״ל דר״ל כגון להקימו ולהשכיבו ולסומכו, ומשום דלאו מילי דחיבה נינהו כהרחצת פניו וכהצעת המיטות בפניו אלא מילי דעבדות נינהו.
[539] ברמ״א לקמן יתבאר שאפילו עבור חולה שאין בו סכנה מותר לבעל לגעת באשתו נדה אם אין מישהו אחר, לכן י״ל שרק לגבי מישוש הדופק החמירו, שבמישוש הדופק אין צורך כ״כ (צ״צ, ועיין באבנ״ש עמ׳ תקעד).

אחד מהגדולים בשם גדול דאשה חולה ובעלה רופא אסור למשש לה הדפק, וא״כ כ״ש בנ״ד דמשוש הדפק לאו דרך חיבה הוא כלל אלא דרך אומנות. **וכ״פ שו״ע**.

=> **לדעת תה״ד ושו״ע** יש הבדל בין אם האיש חולה לבין אם האישה חולה, שאם האיש חולה התירו לאישתו לשמשו, אך אם האישה חולה לא התירו לבעלה לשמשה בתשמישים האסורים, שמכיוון שהאיש בריא יש יותר חשש שיגיעו לידי תשמיש.

*** איזה תשמיש התירו כאשר האיש חולה?**

ב״י – י״ל דשאר תשמישים דקא שרו לה אם אין לו מי שישמשנו היינו להושיט מידה לידו כל דבר, **וכ״נ שהיה מפרש תה״ד**[540], עכ״ל. מדבריו אלו, ומדבריו לעיל לגבי חומרת איסור נגיעה בעריות, משמע שאסור לאישה נדה לגעת בבעלה החולה כדי לשמשו. **אך בשו״ע** כתב בסעיף טז – אשה חולה... אסור בעלה ליגע בה כדי לשמשה. ובסעיף טו כתב – הוא חולה... מותר לשמשו (ולא כתב איך). ומשמע שהבין שההיתר לאישה נדה לשמש את בעלה החולה הוא אפילו בנגיעה. **וכתב בטה״ב** שהואיל ומרן חזר בו בשו״ע ממה שכתב בב״י, נראה דהכי נקטינן. **וכ״פ תפארת צבי, רב פעלים, לחו״ש ודר״ט**.

=> **לדעת השו״ע** אם האיש חולה ואין מישהו אחר שיכול לשמשו, מותר לאישה לשמשו אפילו ע״י נגיעה בו, אם יש בזה צורך.[541] אך אם האישה חולה אסור (אמנם במקום סכנה פשוט שיתיר, שהרי התיר לאשתו כשהוא חולה, משמע שלמעשה סובר שאין בנגיעה שאינה של חיבה איסור תורה). **וכ״פ טה״ב ודר״ט**.

<u>דעת הרמ״א</u>

הגהות מרדכי בשם מהר״ם – אותן שנזהרין מליגע בנשותיהן נדות כשהן חולות זהו חסידות של שטות, מפי הר״ר טוביה. **וכ״פ רמ״א** – ויש אומרים דאם אין לה מי שישמשנה מותר בכל, וכן נוהגין אם צריכה הרבה לכך.

=> **לדעת הרמ״א** אין חילוק בין אם האישה חולה לבין אם האיש חולה ומותר לסייעו אפילו בנגיעה. **וכתב דר״ט** – ובשעת הדחק גדולה אף הפוסקים כשו״ע מסתמכים על דעת הרמ״א ומתירים.

<u>באיזה חולי התירו</u>

חזקת טהרה – אם אינו כ״כ חולה שאפשר לו בעצמו לעשות ג״כ אינה רשאית לשמשו כדי להקל עליו. **טה״ב** (עמ׳ רכג) – ולפי זה סומא שיכול להסתדר בכוחות עצמו בכל ענייניו אין להקל בו בכל ההיתרים האלה, ודמי למי שיש לו אחר שישמשנו.

---

[540] **שכתב תה״ד** – ראי״ש כתב בתשובה דאם הוא חולה ואין מי שישמשנו זולתה מותרת לשמשנו ובלבד שתזהר ביותר מהרחצת פניו ידיו ורגליו והצעת המטה ע״כ, מהכא היה משמע דשרי (אפילו נגיעה) דסתמא קאמר דמותרת לשמשו. אמנם נוכל לומר דר״ל שימוש בלא נגיעה כגון להושיט לו דבר מידה לידו וכן שאר שימושין שהן בנגיעה על ידי דבר אחר. ואח״כ כתב – ואפי׳ אם ת״ל דר״ל כגון להקימו ולהשכיבו ולסומכו, ומשום דלאו מילי דחיבה נינהו כהרחצת פניו וכהצעת המיטות בפניו אלא מילי דעבדות נינהו.

[541] וכתב בטה״ב (עמ׳ רכב) שמותר לה להניח לו תפילין.

האם מחויב לשכור כשאין מישהו אחר

רידב"ז – ולפי עניות דעתי אין הדברים אמורים אלא בזמן שאין לה מי שישמשנה, אלא הוא, דמחייבין ליה לשכור לה אשה שישמשנה, ואם חלה הוא לא מחייבין לה לשכור מי שישמשנו. => אם היא חולה מחויב לשכור, ואם הוא חולה אינה מחויבת. **וכ"פ לחו"ש, בדי השלחן וטה"ב**.
רב פעלים – והרדב"ז כתב, שאין לה מי שישמשנה אלא הוא, דמחייבינן ליה לשכור לה אשה, ואם חלה הוא, עליה לשכור מי שישמשנו.[542] **וכ"פ דר"ט** (אא"כ אין להם כסף כדי לשכור אדם לשם כך).

סיוע לאשתו בטבילתה

נו"ב – נשאל באיש ואשה הדרים בכפר ואין שם יהודי או יהודית זולת הזוג לבדם אם מותר לבעלה לעמוד עליה כשהיא טובלת לראות שתהא כולה תחת המים ואם יכול לתמכה בידיו לדחפה תחת המים וכתב שמצד הסברא נראה כיון דאיסור נגיעה, וכן איסור הסתכלות במקומות המכוסים הוא שמא יבא לידי הרגל דבר ברגע זה לא חיישינן דלא שביק היתרא שתיכף ברגע זה מותרת בעליותה מן המים ולכן אם אי אפשר בענין אחר יש להתיר. **הובא בפת"ש**.

לכתחילה עדיף לגעת ע"י הפסק בגד וכיו"ב

ירושלמי סוטה פרק ג (לגבי מנחת סוטה) – וכהן מניח את ידו תחתיה ומניפה. ואין הדבר כאור (כלומר הדבר מכוער שיניח הכהן ידו תחת יד אשה זרה)? מביא מפה. ואינו חוצץ? ומביא כהן זקן אפי' תימר ילד שאין יצר הרע מצוי לשעה.

רב פעלים – ורק תזהר שתהיה נגיעתה בו ע"י הפסק דבר אחר שלא תגע בבשרו ממש. **וכ"כ דר"ט**, **וכתב בטה"ב** – ואם אי אפשר אלא אם כן נוגעת בבשרו מותר.

11. מראה הראוי לימי נדתה. סעיפים ח,ט

כתובות עב,א – אמר רב יהודה: הוחזקה נדה בשכינותיה וכו'. **רש"י** – שראוה לובשת בגדי נדות.
טור ושו"ע ז – ראוי לה שתייחד בגדים לימי נדותה כדי שיהיו שניהם זוכרים תמיד שהיא נדה.

שבת סד,ב – תניא: 'והדוה בנדתה', זקנים הראשונים אמרו: שלא תכחול ולא תפקוס ולא תתקשט בבגדי צבעונין (שהיו דורשין כמשמעו, כדבר המנודה ומרחיקה מבעלה), עד שבא רבי עקיבא ולימד: אם כן אתה מגנה על בעלה, ונמצא בעלה מגרשה. אלא מה ת"ל 'והדוה בנדתה' - בנדתה תהא עד שתבא במים.
רי"ף ורמב"ם – ומותר לאשה להתקשט בימי נדתה כדי שלא תתגנה על בעלה. **וכתבו טור ושו"ע** – ובקושי התירו לה להתקשט בימי נדותה אלא כדי שלא תתגנה על בעלה.

---

[542] טה"ב – נפלה טעות סופר בהעתקת דברי הרדב"ז שם.

12. מנהגים של האישה בימי טומאתה. רמ"א יז ואו"ח פח

א. כניסה לבית כנסת ונגיעה בספר תורה

הג"מ בשם ראבי"ה – הנשים נהגו טהרה ופרישות בעצמן בעת נדותן שאינן הולכות לבית הכנסת... וכן ראיתי בדברי הגאונים וכשר המנהג. **וכ"כ אור זרוע,** והוסיף שנהגו לא לגעת בספר תורה, **כ"כ תה"ד, וכתב שע"ד** – נהגו לא ליכנס לבית הכנסת כל ימי ראייתה עד שתתלבן. **וכתב תה"ד** – ועל הנשים בשעת נדותן אמת התרתי להן בימים נוראים וכהאי גוונא שרבות מתאספות לביהכ"נ לשמוע תפילה וקריאה שילכו לביהכ"נ וסמכתי על רש"י שמתיר (תמיד, לקמן), משום נחת רוח לנשים כי היה להן לעצבון רוח שהכל מתאספות להיות בציבור והמה יעמדו חוץ.[543] **רש"י** – מותר ליכנס לבית הכנסת. **וכתב האגור** – ואני המחבר ראיתי במדינתי נוהגים ליכנס לבית הכנסת.

ב"י או"ח סימן פ"ח (עמ' רכג ד"ה כתוב) – והשתא נשי דידן לא נהגו להמנע כלל מליכנס לבית הכנסת. **וכ"כ מ"ב** – ובמדנתינו נוהגים התר לעולם.
רמ"א – יש שכתבו שאין לאשה נדה בימי ראיתה ליכנס לבית הכנסת... או לגע בספר תורה, וי"א שמותרת בכל, וכן עיקר. אבל המנהג במדינותינו כסברא ראשונה, ובימי ליבון נהגו התר... בימים נוראים וכהאי גונא שרבים מתאספים לילך לבית הכנסת מותרין לילך לבית הכנסת.

אגור – נזהרות שלא לראות בספר תורה בשעה שהחזן מראה הספר תורה לעם. **וכ"כ ח"א ומ"ב**.

ב. אמירת דברים שבקדושה

ברכות כו,א – **משנה**. זב שראה קרי, ונדה שפלטה שכבת זרע, והמשמשת (שדינה כבעל קרי אע"פ שלא פלטה) שראתה נדה - צריכין טבילה (לדברים שבקדושה משום תקנת עזרא לבעלי קרי).

רי"ף ורא"ש – מהא מתניתין שמעינן דזבים וזבות נדות ויולדות כולהו חייבים בתפילה דדייקינן טעמא דזב שראה קרי ונדה שפלטה שכבת זרע הוא דצריכי טבילה הא זב שלא ראה קרי ונדה שלא פלטה שכבת זרע אין צריכין טבילה לדברי הכל וכן הלכה.

ברכות כב,א – תניא, רבי יהודה בן בתירא היה אומר: אין דברי תורה מקבלין טומאה. מעשה בתלמיד אחד שהיה מגמגם (בעל קרי היה) למעלה מרבי יהודה בן בתירא. אמר ליה: בני, פתח פיך ויאירו דבריך; שאין דברי תורה מקבלין טומאה שנאמר הלא כה דברי כאש נאם ה' מה אש אינו מקבל טומאה אף דברי תורה אינן מקבלין טומאה.

וכ"פ שו"ע או"ח פח – כל הטמאים קורין בתורה וקורין ק"ש ומתפללין, חוץ מבעלי קרי שהוציאו עזרא מכל הטמאים ואסרו בין בד"ת בין בק"ש ותפלה עד שיטבול, כדי שלא יהיו ת"ח מצויין אצל נשותיהן כתרנגולין. ואח"כ בטלו אותה תקנה, והעמידו הדבר על הדין, שאף בעל קרי מותר בד"ת ובקריאת שמע ובתפלה בלא טבילה ובלא רחיצה דתשעה קבין, וכן פשט המנהג. **וכ"כ טה"ב**.

---

[543] רבינו ירוחם – ראיתי אנשים ונשים טועים לומר שהיולדת צריכה ליזהר מליכנס לבית הכנסת עד שיעברו ארבעים לזכר ושמונים לנקבה ומנהג בטעות הוא וצריך למחות בידם.

שע״ד – אין לה להזכיר את השם בימי נדותה. **דר״מ** – והאידנא במדינותינו המנהג כדברי שערי דורא. **וכ״כ רמ״א או״ח פח**, וכתב שהמנהג הוא דוקא בזמן ראייתה ולא בימי ליבונה. **מ״ב** – במדינותינו נוהגין היתר לעולם ומברכות ומתפללות.

ג. הליכה לבית הקברות. פת''ש יט

חמודי דניאל – נהגו הנשים שלא לילך לבית החיים להתפלל בימי נדתה, ונכון הוא. **וכ״כ פת״ש**. **טה״ב** – מסתברא שאין להחמיר בדין בית הקברות יותר מדין קדושת בית הכנסת, לכן במקום שהנשים בימי ראייתן אינן נמנעות מללכת לבית הכנסת רשאות גם כן ללכת לבית הקברות.

חובת הטבילה וזמנה. סימן קצז

1. אינה נטהרת עד שתטבול. סעיף א

רמב״ם – נדה, זבה ויולדת שלא טבלו במי מקוה הבא על אחת מהן אפילו אחר כמה שנים חייב כרת, שבימים וטבילה תלה הכתוב שנאמר[544] (ויקרא טו,יח) ׳ורחצו במים׳ זה בנין אב לכל טמא שהוא בטומאתו עד שיטבול.[545]
וכ״כ הטור – אין האישה עולה מטומאתה עד שתטבול כראוי במקום הראוי ואחר ימי ספירתה.[546] **וכ״פ שו״ע**.[547]

2. טבילה בזמנה מצווה או אינה מצווה. סעיף ב

א. עיקר הדין

נדה ל,א – ...ש״מ (מהברייתא שם)[548] - טבילה בזמנה מצוה. **ורבי יוסי בר׳ יהודה אומר** : ... לא אמרינן טבילה בזמנה מצוה (וכן מובא ביומא פח,א, לקמן, שלחכמים טבילה בזמנה מצווה ולריבר״י אינה מצווה).
ירושלמי – **משנה**. הבאין מן הדרך נשיהן להן בחזקת טהרה. **גמרא**. ובלבד באשה שיש לה ווסת, אמר רבי אבהו והוא ששהת אחר ווסתה שבעת ימים. וחש לומר שמא לא טבלה? (דילמא אכתי לא טבלה, כיון דאין בעלה בעיר. פני משה) אמר רבי חנינה זאת אומרת שאסור לאשה לשהות בטומאתה, ע״כ. משמע מהירושלמי שטבילה בזמנה מצווה.

ר״ת (הובא בתוס׳ יומא ח,א) – טבילה בזמנה לאו מצוה היא אע״ג דאמר בפרק המפלת (נדה ל,א) שמע מינה טבילה בזמנה מצוה אין הלכה כן אלא כרבי יוסי בר׳ יהודה... שהרי מעשים בכל יום שאין לך טובלת בזמנה טבילה של נדה ושל זבה ושל שומרת יום. **תה״ד** סימן רנה כתב – אבל בעלה בעיר מודה (ר״ת) נמי, משום מצות קיום עונה, ואפילו שלא בשעת עונה חשיב מצוה מה שהאיש משמח אשתו בתשמיש המטה כדאיתא בהדיא בפסחים בפ׳ אלו דברים. **וכ״כ בשו״ת מהרי״ל** (החדשות סי׳ צו). **ובב״י כתב** – נראה שאם בעלה בעיר מצוה לטבול בזמנה שהרי מצינו (עירובין סג,ב) ביהושע שנענש על שביטל את ישראל מפריה וריבה לילה אחת.[549]
ר״ח – טבילה בזמנה מצוה (הובא בתוס׳). **וכ״פ או״ז, בה״ג, גאונים, תרומה ומרדכי**. **וכ״כ סמ״ג** – וכן ראיתי גיסי ר״ש ברבי שמשון שהיה מנהיג לבתו לטבול אף בחורף בזמנה אף על פי שאין בעלה בעיר, עכ״ל. **הובא בהג״מ ומרדכי**. ומוכח מהסמ״ג, שאף בזמן הזה שהנשים לא טובלות לאחר שבעה כדין התורה, אלא לאחר שבעה נקיים, מקרי שפיר טבילה בזמנה, כיון שאינן מתעכבות מלטבול אלא מפני תקנת חכמים. וכן **מדוייק מהטור**, דלמאן דאמר טבילה בזמנה מצוה אף בזמן הזה קאמר (**ב״י**). **וכ״פ ב״ח**.

---

[544] לגבי הטמאים משכבת זרע.
[545] כתב המ״מ שזה הבנין אב הוא בספרא (אמנם לא נמצא אצלנו). והרא״ש הביא עוד מקורות לכך – ת״ר והדוה בנדתה תהא בנדתה עד שתבא במים (שבת סד,ב). ומכאן למדו לטבילת נדה מן התורה. ורב יהודאי גאון ז״ל כתב בתשובה טבילת נדה מן התורה ק״ו ממגעה דבנוגע במשכבה כתיב והנוגע במשכבה יכבס בגדיו ורחץ במים וכ״ש במגע עצמה. וק״ו לנדה עצמה שהיא בטומאתה עד שתבא במים. ורבינו תם ז״ל אומר דטבילת נדה שמעינן מהאי קרא אך במי נדה יתחטא ודרשינן (ע״ז דף עה ב) במים שהנדה טובלת בהן. הובא בב״י.
[546] ופשוט כמבואר בתורה לגבי נדה ׳שבעת ימים תהיה בנידתה׳. ולגבי זבה ׳וספרה לה שבעת ימים ואחר תיטהר׳. ולכן גם אם לא רואה דם בתוך השבעה לא תועיל לה טבילה.
[547] ומוסכם, כמובא בב״י קצח,א.
[548] בכוונה לא הבאתי את הברייתא כדי לא לסבך.
[549] וצ״ע אם מודה לדברי תה״ד.

ב״י – סוגיין דעלמא[550] כמאן דאמר טבילה בזמנה אינה מצווה, שהרי אין לך אשה טובלת כשאין בעלה בעיר. **כ״פ מהרי״ק ודר״מ**.

=> **מוסכם** שכשבעלה בעיר טבילה בזמנה מצווה, לכן אסור לה לדחות את טבילתה, ואפילו אם היא מעוברת וכיו״ב שטובלת שלא צורך פריה ורביה אלא למצוות עונה בלבד, **וכ״פ דר״ט וטה״ב** (ח״ב עמ׳ תסו) **ופנה״ל** (טהרת המשפחה ה,י).[551] **ונחלקו** מה הדין כשאין בעלה בעיר, לדעת רוב הראשונים טבילה בזמנה מצווה, ואסור לאשה להשהות את טומאתה עליה, לכן חייבת לטבול מיד לאחר השבעה נקיים. אך המנהג כדעת ר״ת, שטבילה בזמנה אינה מצווה, ולכן אם אין בעלה בעיר אינה חייבת לטבול טבילה בזמנה.[552]

ב״י – אם היא מתאחרת מלטבול כדי לצער את בעלה עבירה היא בידה, וכתוב **בספר הזוהר** שהאשה העושה כן גורמת כמה רעות בעולם, אלא א״כ בעלה לא חושש ומשגיח לזה. **טה״ב** (ח״ב עמ׳ תסח) – מוכח שבהסכמת הבעל והאשה מותר לדחות הטבילה לאיזה ימים כשיש איזה סיבה לכך. **וכ״כ בשו״ת רב פעלים**.

ב. טבילה ביו"כ, תשעה באב ובאבלות (ימים שאסורים בתשמיש וברחיצה). או"ח תקנד,ח

תענית יג,א – כל חייבי טבילות טובלין כדרכן, בין בתשעה באב בין ביום הכפורים. אמר רבי חנינא סגן הכהנים: כדי הוא בית אלהינו לאבד עליו טבילה פעם אחת בשנה.

יומא פח,א – הזב והזבה... - טובלין כדרכן ביום הכפורים. נדה ויולדת טובלות כדרכן בלילי יום הכפורים. בעל קרי טובל והולך כל היום כולו. רבי יוסי אומר: מן המנחה ולמעלה אין יכול לטבול (שלא התירו אלא כדי להתפלל מנחה, שבעל קרי אסור בתפילה, אך כדי להתפלל נעילה לא יטבול, מפני שיכול להתפלל נעילה משתחשך)... מאי טעמייהו דרבנן? - **קא סברי רבנן**: טבילה בזמנה מצוה. מכלל דרבי יוסי סבר לאו מצוה? והתניא: הרי שהיה שם כתוב על בשרו... נזדמנה לו טבילת מצוה - כורך עליו גמי ויורד וטובל (אבל אם אין לו גמי ידחה את הטבילה). רבי יוסי אומר: יורד וטובל כדרכו, ובלבד שלא ישפשף. וקיימא לן דבטבילה בזמנה מצוה פליגי! - **ההיא רבי יוסי בר יהודה היא** (שסובר שטבילה בזמנה אינה מצווה. כמבואר בנדה ל).

=> נחלקו חכמים לגבי טבילת בעל קרי ביו״כ, כאשר אין לו צורך לטבול דוקא בו ביום (שכבר התפלל מנחה), לדעת חכמים כיון שטבילה בזמנה מצוה חייב לטבול, ולדעת ריב״י אסור לו לטבול כיוון שטבילה בזמנה אינה מצווה.

רמב״ן – כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בתשעה באב בין ביום הכפורים מסתברא דוקא בזמנה משום דקיימא לן טבילה בזמנה מצוה (וסובר שאף לגבי טבילת נדה וזבה חולק ר׳ יוסי, ומבעל קרי נלמד על השאר, ולכן כתב שרק למ״ד טבילה בזמנה מצווה מותר לטבול ביו״כ).

תוס׳ – קסבר ההוא תנא (ר׳ יוסי) דטבילה בזמנה לאו מצוה היא ואפילו הכי שריא ביוה״כ (לנדה וזבה לטבול)...[553] ועוד אומר ר״י דבזמן הזה אין טובלין לא ביוה״כ ולא בט׳ באב דדוקא הם שהיו עוסקין בטהרות היה צריך לטבול מיד כדי שלא יטמאו הטהרות אבל השתא דהטבילה אינה באה אלא לטהרה לבעלה אפי׳ תטבול ביום הכפורים ובט׳ באב אסורה לבעלה. => אפילו למ״ד טבילה בזמנה אינה מצווה התירו לטבול ביוה״כ, אך כתב ר״י שזה דווקא

---

[550] מהלך הדין המקובל = מקובל לפסוק להלכה.

[551] ע״פ זה כתב בפנה״ל (טהרת המשפחה י,ה) שמצווה להתחיל בספירת שבעת הנקיים בהקדם האפשרי ומיד בסיומם לטבול. ועוד כתב שם – גם כאשר אין יכולת לקיים את החיבור מחמת חולי, מצווה לטבול בהקדם האפשרי, מפני שגם בשאר גילויי החיבה והקרבה יש מצווה (ע״פ מהר״ם מלובלין נג, וש״ך ג. הובאו לקמן).

[552] ולמעשה אף אם אין בעלה בעיר, טוב שתטבול שמא בעלה יפתיע ויבוא, ובפרט שלדעת רו״ה טבילה בזמנה מצווה. וכ״כ באיש ואישה, ובדר״ט כתב שמצווה לטבול כשאין בעלה בעיר, שמא יפתיע ויבוא. ובפנה״ל (טהרת המשפחה ה,10) כתב – כל שיש סיכוי שיקדים לחזור, מצווה שתטבול בהקדם האפשרי, כדי שתהיה טהורה כשיחזור. וכן נשות חיילים צריכות להקפיד על כך.

[553] המשך דבריו – ומיהו בתשעה באב אין טובלין כר׳ חנינא בן אנטיגנוס דאמר כדאי בית אלהינו לאבד טבילה אחת בשנה וקאמר עלה בירושלמי הורה ר׳ לוי כר׳ חנינא בן אנטיגנוס ולית הלכתא כהך משנה דקאמר כל חייבי טבילות.

בימיהם שהיה צורך לטבול מיד, שלא לטמא טהרות, אך בימינו שאין צורך כלל לטבול מיד, אסור לה לטבול ביוה״כ ותשעה באב.

=> **מוסכם** שלמ״ד טבילה בזמנה מצווה טובלת בזמנה ביו״כ, ולמ״ד אינה מצווה בימינו אסורה לטבול, **ונחלקו** לגבי הדין בעבר, שהיו עוסקים בטהרות, שלרמב״ן - למ״ד טבילה בזמנה אינה מצווה אסורה לטבול, ולתוס׳ חייבת לטבול כדי לא לטמא טהרות. **ובבה״ל תריג,יב** הביא את דברי התוס׳.[554]

כתב מהרי״ק – מעולם לא ראיתי מי שטבלה בימי אבלה וכש״כ ביוה״כ או בתשעה באב, והכי נקטינן. **וכ״פ שו״ע**, וכ״פ בסימן שפא,ה לגבי נדה בימי אבלותה.

ג. טבילה בשבת

(1) עיקר הדין

ביצה יז,ב – משנה. (יו״ט) חל להיות אחר השבת, בית שמאי אומרים: מטבילין את הכל מלפני השבת, ובית הלל אומרים: כלים מלפני השבת, ואדם בשבת. **גמרא.** דכולי עלמא מיהת כלי בשבת לא, מאי טעמא?... רבא אמר: מפני שנראה כמתקן כלי. אי הכי אדם נמי! - אדם נראה כמיקר (מקרר עצמו).

=> מותר לאדם לטבול בשבת מפני שנראה כרוחץ ולא כמתקן, **וכ״פ שו״ע או״ח שכו,ח**.

נחלקו מתי הותרה טבילה בשבת:

אגור (בדעת הסוברים טבילה בזמנה מצוה) – נשאל מורי אבי **מהר״י לנדא** על אשה שאירע זמן טבילתה בליל חמישי ונאנסה שלא טבלה אם יכולה לטבול בליל שבת והשיב דאינה יכולה הואיל ואידחי זמן טבילה (ואין בטבילתה מצווה, ומשמע אפילו אם בעלה בעיר). **וכ״כ ר״י הלוי ומהר״י וייל**.[555]

מרדכי – פסק ר״ת דטבילה בזמנה אינה מצוה... ומתוך כך אוסר לטבול בשבת. **תה״ד** – הא דאסר ר״ת לטבול בשבת היינו אין בעלה בעיר ואינה טובלת אלא משום טבילה בזמנה, ואהא פסק דלא קי״ל דמצוה היא.

=> לדעתם לא התירו לטבול בשבת אלא א״כ יש בטבילה מצווה, ולכן לדעת **האגור**, מכיוון שטבילה בזמנה מצווה, מותר לה לטבול בזמנה בשבת, אך אם נדחתה הטבילה, אפילו מחמת אונס, אסור לה לטבול בשבת. **ולמרדכי בדעת ר״ת** מכיוון שטבילה בזמנה אינה מצווה, אסור לה לטבול בשבת אפילו בזמנה, אא״כ בעלה בעיר, שאז יש בטבילתה מצווה.

ב״י – לעולם יכולה לטבול בשבת וכן עמא דבר... דטבילת אדם בשבת מישרי שריא כדאיתא בפרק ב׳ דביצה... על מה שכתב המרדכי בשם ר״ת שאסור לטבול בשבת... יש לתמוה דההיא דפרק ב׳ דביצה הוי תיובתיה. עכ״ל.

---

[554] כלומר לדעת התוס׳ טבילה הנצרכת לבו ביום אע״פ שאין חובה לעשותה בו ביום מותרת. ולפי זה יוצא שמותר לטבול בתשעה באב לצורך עליה להר הבית. וכ״כ באהלה של תורה ד,כג.

[555] ובב״י דחה דבריהם אף לשיטתם שטבילה בזמנה מצווה וכתב – ואין דבריהם נראין לי דכיון דכל נשי דידן אין טובלות בשביעי לראייתן אין חילוק בין נדחה יום טבילתה ללא נדחה (שהרי אע״פ שנדחה זמנה מחמת תקנת חכמים אמרינן טבילה בזמנה מצווה) לעולם יכולה לטבול בשבת וכן עמא דבר. עכ״ל ומשמע שלדעתו כל שנדחתה הטבילה מחמת אונס חשובה טבילה בזמנה, ולסוברים שטבילה בזמנה מצווה הרי גם זו טבילת מצווה.

ולכאורה משמע שהתיר אפילו אין בעלה בעיר, אך בסימן קצט ו(ב) כתב הב״י שמכיוון שהטובלת בשבת מרחיקה את החפיפה מהטבילה (לפי דעת השאילתות שם) לא התירו לטבול בשבת אא״כ בעלה בעיר.[556]

תה״ד – ואע״ג דמוכח פ״ב דביצה דהא דשרי אדם לטבול בשבת משום דנראה כמיקר, היינו אפי׳ היכא דאפשר לטבול בחול. מ״מ נראה דהאידנא בזמנינו דכ״ע זהירי שלא לרחוץ כלל בשבת אפי׳ להקר בין בנהר בין במקוה... וא״כ ליכא למימר דאדם נראה כמיקר דהא נזהרים להקיר, ומוכח מילתא דליטבול מכוון ונראה כמתקן. ומטעם זה נראה דנהגו הנשים ליזהר שלא לטבול בשבת כלל אא״כ בעלה בעיר ולא היה אפשר קודם. דבכה״ג הוי טבילת מצוה משום עונה.

=> לדעתם כל טבילה הותרה בשבת, מפני שנראה כמיקר, אך **לדעת הב״י** מכיוון שאישה שטובלת לנדתה בשבת צריכה להרחיק את החפיפה מהטבילה - לא התירו לה לטבול בשבת אא״כ בעלה בעיר. **אך כתב תה״ד** שנהגו הנשים באשכנז שלא לטבול בשבת אא״כ לא היה אפשר קודם לכן ובעלה בעיר. וכתב שנראה שמנהג זה נבע ממנהג אחר שנהגו באשכנז שלא לרחוץ כלל בשבת, ולכן אין האדם שטובל בשבת נראה כמיקר אלא כמתקן.

לסיכום:

אגור, מהר״י וייל – טבילה בזמנה מצווה, ורק טבילה בזמנה הותרה בשבת, אך אם נדחתה הטבילה אפילו מחמת אונס אסור לה לטבול.
ר״ת (לפי המרדכי) **וב״י** – מותר לה לטבול בשבת אם בעלה בעיר.
תה״ד – מותר לה לטבול בשבת רק אם בעלה בעיר ולא הייתה יכולה לטבול קודם לכן.

*** לא חוששים לסחיטה בשיער**

כלבו – אני תמה היאך אשה יכולה לטבול בליל שבת ויו״ט והיאך תנצל מסחיטת שער ולכך אני אומר שראויה הטבילה לידחות עד מוצ״ש. **וכ״כ ראב״ד**, הובאו בב״י (עמ׳ ריז).
ב״י (עמ׳ ריז) – אין לדחות דברי כל הני רבוותא דשרו לטבול ביו״ט ושבת ועוד דהכי משמע בהדיא בשבת נז,א, וחששא דסחיטת שער אינה כלום שהרי פסק הרמב״ם שאין סחיטה בשער (מהתורה. ולא חששו חכמים).

(2) פסיקת ההלכה

השו״ע לא התייחס לטבילה בשבת, אך מדבריו בב״י יוצא שסובר שמותר לטבול בשבת כשבעלה בעיר. **וכ״פ טה״ב** (ח״ב עמ׳ תעא) **ואיש ואישה**, אך כתב (באיש ואישה) שלכתחילה לא תדחה את טבילתה לליל שבת (מפני שנכנסת למחלוקת לגבי טבילה בחמין או פושרים).
רמ״א – ואם היה אפשר לה לטבול קודם לכן כגון אחר לידה (שברצונה ממתנת לפי שאין בה כח הרבה עדיין. תה״ד וט״ז) או שלא היה בעלה בעיר ובא בע״ש יש אומרים שאסורה לטבול וכן נהגו במקצת מקומות, אבל במקום שאין מנהג אין להחמיר. **וכ״פ ש״ך וכ״כ אבן השהם** (הובא בפת״ש ו). => הלכה כב״י, אך במקום שנהגו להחמיר כתה״ד ימשיכו במנהגם.

---

[556] אמנם אם תחפוף בסמוך לטבילה, היינו שתחפוף עד השקיעה ותטבול בבין השמשות, לדעת הב״י יכולה לטבול אף אם בעלה לא בעיר.

ט״ז – יש לנו לפסוק כדעת תה״ד דדבריו ממוצעים בין המחמירים לגמרי להמיקל לגמרי, דהיינו דכל שאפשר לטבול קודם השבת בלא שום אונס ולא טבלה אסור לטבול בשבת. **וכ״פ מג״א ומ״ב** באו״ח שכו,ח, **ב״ח**[557] **ודר״ט** (עמ׳ 235).

=> **למעשה לדעת השו״ע, רמ״א וש״ך**, אם בעלה בעיר מותר לה לטבול בשבת (אמנם רמ״א וש״ך כתבו שבמקום שנהגו להחמיר ימשיכו במנהגם). **אך לדעת ט״ז, מג״א ומ״ב** אם היה אפשר לה לטבול לפני שבת, אסור לה לטבול בשבת, כדעת תה״ד.

*** טבילה בשבת כשא״א לשמש**

מהרי״ל – אלמנה שנישאת ואירע ליל טבילתה בשבת מאחר דלא מצי לבוא עליה ביאה ראשונה בשבת, דאין חופה קונה באלמנה[558] לא מצי טבלה בשבת. **הובא בדר״מ ד, וכ״פ בהג״ה**.

ש״ך – כתב **מהר״ם מלובלין** דכלה בתולה שאירע טבילתה ליל שבת נראה להתיר אע״ג דנוהגים שלא לבעול בעילת מצוה עד אחר שבת (שיש שנהגו שלא לבעול את בתולה בתחילה בשבת) משום דשאר מיני קריבות נמי מצוה הן, ולא דמי לאלמנה דהואיל ואסור לבא עליה ביאה ראשונה מפרישים אותה מכל שאר קורבות.

(3) דיונים בדעת המחמירים

למדנו לעיל בדעת המחמירים (תה״ד, ט״ז, מג״א ומ״ב, ודר״ט), שאם הייתה יכולה לטבול בחול, אסור לה לטבול בשבת אפילו אם בעלה בעיר. ודנו הפוסקים מתי נחשב שהייתה יכולה לטבול בחול, ומה נחשב תירוץ טוב כדי לומר שלא הייתה יכולה לטבול בחול, שאז מותר לה לטבול בשבת.

*** לא טבלה בחול מפני שבעלה לא היה בעיר**

תה״ד – נהגו הנשים ליזהר שלא לטבול בשבת כלל אא״כ בעלה בעיר ולא היה אפשר קודם.

ב״ח (בדעת תה״ד) – נראה מלשונו כשאין בעלה בעיר ובא בערב שבת אע״ג דהיה אפשר קודם מ״מ כיוון שלא פשעה במה שלא טבלה, שהרי כל הנשים אינן טובלות כשאין בעליהן בעיר, שרי לטבול בשבת. **וכ״כ ש״ך**.
ט״ז – ודאי לא עלתה כן על דעת תה״ד להתיר בזה, אלא כוונתו דבעינן שיהיה בעלה בעיר בשעת טבילתה. **וכ״כ רמ״א** (בדעת תה״ד).

*** לא טבלה בחול מחמת חולשת הלידה**

רמ״א – אם היה אפשר לה לטבול קודם לכן כגון אחר לידה (שברצונה ממתנת לפי שאין בה כח הרבה עדיין. תה״ד וט״ז)... יש אומרים שאסור לטבול (תה״ד).

---

[557] אמנם הב״ח לא פסק כך מטעמו של תה״ד, אלא הוא פסק כדעת מהר״י וייל ואגור שרק טבילה בזמנה מצוה מותרת בשבת, וכתב בדעתם – ונשי דידן דנהגי לטבול בשבת סבירא להו כמאן דאמר טבילה בזמנה מצוה וטבילה זו שלא היה אפשר מקודם נקראת טבילה בזמנה ולכן טובלות אפילו בשבת כשבעלה בעיר. ע״כ. וצ״ל שהבין שמה שכתב האגור שאפילו אם היה לה אונס שבגללו דחתה את הטבילה לשבת שאסור לה לטבול זה דווקא אם אין בעלה בעיר.

[558] **שו״ע או״ח שלט,ה** – הכונס את האלמנה לא יבא עליה ביאה ראשונה, לא בשבת ולא בי״ט. מ״ב – הטעם דבאלמנה וכן בגרושה כיון שהיא בעולה עיקר הקנין לירושתה ולמעשה ידיה היא הביאה ולא החופה ונמצא כקונה קנין בשבת. עיין שם.

*** לא טבלה בחול כראוי**

מהר״ם מלובלין – מי שטבלה בליל ו׳ ואחר כך מצאה שלא טבלה כראוי כגון שמצאה לכלוך תחת הצפורן מותרת לטבול ליל שבת כי אונסא הוא ואין לדמותה ליולדת. **וכ״כ ש״ך**.[559]

*** לא טבלה בחול מחמת דם טוהר או חומרה אחרת. פת״ש ד**

מהר״י וייל לגבי יולדת – כשראתה דם טמא (ולא דם טוהר) וזמן טבילתה בליל שבת מותרת לטבול משום דהוי טבילה בזמנה. **וכ״פ ש״ך** (במקום שנהגו להחמיר).[560] => נדחתה טבילתה מחמת מנהגינו להחמיר ולטמא דם טוהר, אסור לה לטבול בשבת, שמצד עיקר הדין היה אפשר לה לטבול בחול ורק מחמת המנהג להחמיר לא טבלה. ורק אם ראתה דם טמא מותר לה לטבול בשבת.[561]
דגמ״ר – ולע״ד נראה להתיר בכל שלא היתה יכולה לטבול קודם, אף שהוא ע״י חומרא שלנו. **וכ״פ לבושי שרד**. וכ״מ **מדר״מ** (סוף אות ג) שכתב – כל שלא היתה יכולה לטבול קודם לכן אפילו ע״י חומרא שנהגו הנשים בעצמן מיקרי טבילה בזמנה.

*** המנהג כיום לפי דר״ט**

דר״ט (עמ׳ 235) – כיום נהגו, שאשה שדחתה את טבילתה לליל שבת מחמת סיבה כל שהיא תטבול בליל שבת, כגון שיש יותר צניעות אם תטבול בליל שבת, וכן אם אינה יכולה לטבול באמצע השבוע מחמת עבודה וכל כיו״ב.

פרטים נוספים לדעת המחמירים

*** בעלה יוצא לדרך**

חמודי דניאל – היוצא לדרך מותרת (אשתו) לטבול בליל שבת אפילו פשעה ולא טבלה קודם לכן. **הובא בפת״ש ג**.

*** טבלה בשבת באיסור. פת״ש ה**

האם מותרת לבעלה בשבת. מוסכם שאם טבלה **בשוגג** שמותרת מיד לבעלה. נחלקו לגבי הטובלת **במזיד**:

שו״ת חוט השני – יש להחמיר לאוסרה בשבת לבעלה, ובמוצ״ש מותרת. **וכ״כ תה״ש**. **פת״ש** – ונראה לי דעל כל פנים מותרת בכל מיני קורבה ואהבה.
סד״ט – לענ״ד נראה להקל בדיעבד.[562]

---

[559] לדעת הש״ך, בדיני חציצה לקמן, אם שכחה ליטול ציפורן אחת, אע״פ שמעיקר הדין טהורה צריכה להחמיר ולטבול שוב אף אם לנה עם בעלה, ולכן כתב כאן שבמקרה שטבלה ביום ו׳, מותר לה לטבול בשבת ממה נפשך, ׳שאם הצפורן מעכב א״כ הוי טבילה בזמנה לצורך מצוה ואם אינו מעכב א״כ טהורה היא ולא מתקן איתתא כלל ומותרת לטבול׳.
[560] וכתב דגמ״ר בדעת הש״ך שכל זה דוקא אם לא טבלה לאחר הלידה, אך אם טבלה וראתה דם טוהר, א״כ אשה טהורה לגמרי (מדין הגמרא) פשיטא שמותרת לטבול בשבת כמו שכתב הש״ך בס״ק א.
[561] וקשה, הרי הש״ך כתב בדעת תה״ד לא טבלה מפני שבעלה לא היה בעיר יכולה לטבול בשבת, א״כ ק״ו שיכולה לטבול אם נטמאה מדם טוהר. וצ״ע.
[562] ולגבי **יו״ט** (שלא החמירו ברחיצה) כתב חוט השני שנראה להלכה שמותרת מיד, אבל לא למעשה, כי ראוי להחמיר לעושה מזיד משום מגדר מלתא. אך תה״ש וסדרי טהרה כתבו שאין איסור כלל לטבול ביו״ט אף במקום שנהגו להחמיר בשבת.

(4) ברכת הטבילה

רמ״א או״ח שכג,ז (לגבי איסור טבילת כלים בשבת) – ואם הוא כלי שראוי למלאות בו מים, ימלאנו מים מן המקוה ועלתה לו טבילה (שאז אינו ניכר שמטבילו אלא שממלאו כדי להשתמש בו). **וכתב מג״א** – ואינו מברך, דאז אינו מוכח שעושה לשם טבילה.

ונחלקו לגבי ברכת טבילה של אשה:

ביאור הלכה – וקשה לי דא״כ באשה נדה דקי״ל ביו״ד סימן קצ״ז דמותרת לטבול בשבת והטעם משום דנראה כמיקר ואין אחד מן הפוסקים שיאמר דוקא בלי ברכה, אח״כ מצאתי קושיא זו בספר **ישועות יעקב** ויישב משום דמנהגנו לברך אחר הטבילה ע״כ בשעת הטבילה לא מינכר, אבל זה דוחק דתינח לרמ״א בסימן ר׳ ביו״ד אבל להמחבר שם דסתם כשיטת רוב הראשונים וכמעט כולם דס״ל דבכל טבילה מברך קודם הטבילה לבד מטבילת גר היה לו להזכיר בסימן קצ״ז בב״י שלו דלא תברך. ולולא דמסתפינא הייתי אומר דמותר לברך בעת שמשקע הכלי בתוך המים ומטבילו וה״ה לענין נדה דמותרת לטבול אף בברכה מקודם לדעת המחבר והטעם משום דכיון דבעצם הטבילה לא מנכר מילתא כלל משום דנראה כרוצה למלאות מים או בנדה משום דנראה כמיקר שוב ממילא לא גזרו רבנן על טבילה כזו וממילא מותר לברך ג״כ... וצ״ע. **ובשבט הלוי** (ח״ד יו״ד קז) כתב – הנוהגות לברך על הטבילה קודם טבילתן, גם כשטובלות בשבת רשאות לברך קודם טבילתן, **וכ״כ אבני מילואים** (כסברת הבה״ל), **הובאו בטה״ב** (ח״ג עמ׳ רמה).

הר הכרמל – במקום שנוהגות לברך לפני הטבילה היינו דוקא בחול, אבל בשבת כשטובלת יש לאשה לברך אחר הטבילה, או קודם טבילה בלחש בין שפתיה. **הובא בפת״ש ר,א**.

(5) טבילה בחמין. פת״ש ב׳ וטה״ב ח״ב עמ׳ תפ

שו״ע או״ח שכו,א – אסור לרחוץ כל גופו (בחמין), אפילו כל אבר ואבר לבד, אפילו במים שהוחמו מערב שבת (שמא יבוא לחמם בשבת).

חכ״צ – טבילת הנשים בליל שבת בחמין ודאי שהיא אסורה לכל הדעות, ולכן הטוב והישר שתטבול בצונן או שעל כל פנים תפיג צנתן של המים בלבד ולא יתחממו עד כדי שיקראו מים חמים, או שתדחה הטבילה למוצ״ש, ויש עוד דרך אחרת באופן שתטבול בבין השמשות[563] משום דקי״ל כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בבה״ש כל שהוא לצורך מצווה. ואין לחוש בזה משום גזירת חז״ל שלא תטבול ביום השביעי שהרי כתבו התוס׳ בשם ר״ת (יובא לקמן) להתיר אם תשוב לביתה אחר שיהיה לילה וכדאי הוא ר״ת לסמוך עליו. **וכ״פ נו״ב, ח״א ומ״ב** שאסור לטבול בחמין ומותר בפושרים.[564]

קרבן נתנאל (במה מדליקין כב,ק) – מותר לנשים לטבול במקוה בחמין בליל שבת, משום שטבילה במקוה לא הויא בכלל גזירת מרחצאות, ע״כ. וכך מנהג נשים רבות, **וכתב ערוה״ש** – כעת פשט המנהג להתיר טבילה בחמין בליל שבת ואין פוצה פה. ובפרט אם אינם חמין כ״כ רק פושרים פשיטא דשרי. **כ״כ דברי חיים, ישכיל עבדי, וכ״פ שבה״ל ומנו״א** (ח״ב י, 173).

---

[563] ואף אם הציבור קיבלו עליהם שבת נראה שמותר, שאע״פ שלדעת השו״ע (או״ח רסא,ד) לא הקילו חכמים בבה״ש כאשר הציבור קיבלו שבת, מכיוון שיש חולקים על השו״ע בזה, ולדעת הקורבן נתנאל אין איסור בטבילה בחמין אפילו בשבת, והוא דין דרבנן, אפשר להקל (עיין שם בבה״ל).

[564] ובטה״ב כתב שמדברי התוס׳ והראשונים שבת מ,ב ושו״ע ומוכח להדיא שאוסרים גם בפושרים.

בטה״ב כתב – שלכתחילה תטבול בבה״ש בחמין (כדעת החכ״צ)[565], אך בשעת הדחק שלא יכולה לטבול בבה״ש לא תדחה את טבילתה ויכולה לסמוך על סברת האחרונים שהתירו בפושרים, ואם אי אפשר בפושרים יכולה לסמוך אף על הקורבן נתנאל ולטבול בחמין.[566]

* **דין טבילה שנדחתה למוצ״ש** יתבאר לקמן בסימן קצט.

3. טבילה ביום. סעיפים ג-ה

א. איסור טבילה ביום השביעי שמא תשמש. סעיף ג

נדה סז,ב – אמר ליה רב פפא לרבא ולאביי: מכדי האידנא כולהו **ספק זבות** שוינהו רבנן, ליטבלינהו ביממא דשביעאה? (תשובה:) משום דרבי שמעון, דתניא... ר׳ שמעון אומר: אחר תטהר - אחר מעשה (הספירה) תטהר.[567] אבל אמרו חכמים: אסור לעשות כן, שמא תבא לידי ספק.

=> אסרו חכמים לאישה לטבול ביום השביעי, שמא תשמש בו ביום ותראה מיד לאחר תשמיש ונמצא סותרת כל שלפניה וטבילתה פסולה (עיין לעיל בסימן קפג שמבואר בהרחבה). **וכ״פ שו״ע**.

ב. איסור טבילה ביום משום סרך בתה. סעיף ג

שם – אמר רב: **<u>נדה</u>** בזמנה[568] - אינה טובלת אלא בלילה, ושלא בזמנה - טובלת בין ביום בין בלילה. רבי יוחנן אמר: בין בזמנה בין שלא בזמנה - <u>אינה טובלת אלא בלילה, משום סרך בתה</u>.[569] ואף רב הדר ביה, דאמר רבי חייא בר אשי אמר רב: נדה, בין בזמנה בין שלא בזמנה - אינה טובלת אלא בלילה, משום סרך בתה.
אתקין רב אידי בנרש למטבל ביומא דתמניא, משום אריותא. רב אחא בר יעקב בפפוניא משום גנבי. רב יהודה בפומבדיתא משום צנה. רבא במחוזא משום אבולאי.[570]

תוס׳ ׳משום סרך בתה׳ – <u>ליכא לפרושי דדוקא בנדה</u> אסור משום סרך בתה שתהא סבורה שהוא שביעי ותטבול בשביעי ותשמש ואיכא כרת, אבל זבה אפילו אם בתה סבורה שהוא שביעי ליכא איסורא דאורייתא אלא חששא בעלמא שמא תראה אחר שתטבול ביום שביעי כדר״ש, הא ליכא למימר, דהא אתקין רבא למטבל ביממא דתמינאה במחוזא משום אבולאי משמע הא לאו אבולאי אסור אע״ג דחומרא דרבי זירא היתה נוהגת בימיו. **וכ״פ רא״ש, רשב״א, רמב״ם, הג״מ, תרומה, סמ״ג, ר״ן, רי״ו, טור ושו״ע**.
ראבי״ה ורבינו שמחה – <u>אין שייך לחוש האידנא משום סרך בתה</u> שהרי אפילו תטעה בתה לטבול ביום סלקא לה טבילה.

---

[565] וכשטובלת בבה״ש תזהר לשוב לביתה רק משתחשך, שהרי בזה שטובלת בבה״ש סומכת על ר״ת ולדעת ר״ת כך צריך לעשות כפי שיתבאר לקמן, כ״כ דר״ט וטה״ב.
[566] וביו״ט מותר לכתחילה לטבול בחמין שהוחמו מעיו״ט, שכ״כ **בשו״ע תקיא, ב**, עפ״י הרי״ף והרמב״ם – מים שהוחמו מעי״ט, מותר לרחוץ כל גופו אפילו כאחד.
[567] כיון שספרה מקצת היום של ז׳ תטהר ע״י טבילה. רש״י.
[568] לאחר שבעה ימי טומאה. ובנדה דאורייתא קמיירי שלא ספרה ז׳ נקיים.
[569] ׳משום סרך בתה׳ – שנוהגת אחריה לטבול ביום ואפילו בזמנה ואתיא לידי כרת ולא ידעה דאמה בשמיני הוא דטבלה ביום.
[570] רש״י ׳אבולאי׳ – שוערי העיר ועובדי כוכבים הן ל״א בנינים של מערות היו בדרך בית הטבילה ואם תפול שם תסתכן.

ש"ך ח – אפילו אין לה בת דינא הכי, דלא פלוג ופשוט הוא.[571]

ג. לטבול ביום ולהגיע לביתה בלילה. סעיף ג

ר"ת – אין קפידא רק כשתשוב לביתה שיהיה לילה וא"צ שתצא בלילה מביתה דשוב לא יבוא לידי ספק (שמא תשמש וכו'), וליכא למיחש אם תטבול היא ביום סמוך לחשיכה תטבול בתה בעוד היום גדול, דמרגשת הבת בכך שתטבול סמוך לחשיכה כאמה. **וכתב האגור** – המנהג באשכנז לטבול סמוך לחשכה. **ב"י** – נראה דתטבול סמוך לחשכה דקאמר (ר"ת) לאו דוקא דקודם לכן נמי יכולה לטבול אם אינה באה לביתה עד שחשכה אלא אורחא דמילתא נקט שאחר טבילה מיד היא באה לביתה.[572] **וכ"כ בדעתו מרדכי וסמ"ג**. ומשמע מר"ת שאפילו ביום השביעי מותר לה לטבול כך, שהרי אין חשש שתבוא לידי ספק, **וכ"כ חת"ס וסד"ט**, בדעתו. **אך טור וש"ך** כתבו שמה שהתיר זה דוקא ביום השמיני, אך ביום השביעי אין לטבול כלל ביום.
רשב"ם – צריכה להמתין עד שתחשך דאע"פ שאינה באה לביתה אלא משתחשך אכתי איכא סרך בתה כי היא תשער מהלכה מבית הטבילה לביתה ונמצא שטבלה ביום. **ונחלקו בדעתו**: **מרדכי וסמ"ג** – צריך שלא תצא מביתה ללכת לבית הטבילה עד שתחשך, שאם היא יצאה סמוך לחשכה אע"פ שכשתבוא לטבול כבר חשכה חיישינן שמא הבת תחשוב שבמקרה הוא זה שבית הטבילה רחוק אבל אין הכי נמי שאפילו היה לה טבילה בתוך ביתה היתה טובלת בשעה זו. **רא"ש** – לא קפיד רשב"ם אלא שלא תטבול עד שתחשך אבל בזמן יציאה מביתה לא קפיד. **סמ"ג** – ומורי כתב שנכון להחמיר כרשב"ם.

שו"ע, סתם **כרשב"ם** וכהבנת הרא"ש – אפילו אם ממתנת מלטבול עד יום שמיני או תשיעי אינה יכולה לטבול ביום משום סרך בתה. וכן הבין הש"ך בדעת השו"ע. **וכ"פ דר"ט וטה"ב**.
ב"ח פסק **כרשב"ם** כהבנת המרדכי והסמ"ג – אפילו ללכת מביתה לבית הטבילה מבעו"י אסור. אבל כשיש מרחץ ובית הטבילה במקום אחד והאשה הולכת מבעו"י למרחץ שעה או שעתיים קודם חשכה... אין כאן משום סרך בתה. **וכ"פ ש"ך**.

*** כלה. סעיף ג**

מהרי"ל – הכלה בשעת חופתה יכולה לטבול ביום דהא אינה באה אצל החתן עד הלילה, ודוקא בטבילה שקודם החופה, אבל אם הטבילה אירע לאחר נישואין דינה כשאר נשים. הובא **בדר"מ, וכ"פ בהג"ה**.

נחלקו האם היתר זה הוא אף ביום השביעי:

ש"ך – ביום השביעי אינה יכולה לטבול, דהא ביום השביעי לאו משום סרך בתה (וכפי שכתב בדעת ר"ת לעיל). **וכ"פ דר"ט**, והיקל רק בשעת דחק גדולה מאוד.
באר היטב – ובאמת דבריו תמוהים... לפי מה שכתב רמ"א הטעם שאינן באין אצל החתן עד הלילה אזיל ליה החשש. **וכ"פ טה"ב** (ח"ב עמ' תקד).

---

[571] **ש"ך** – **בשו"ת מהר"ם מלובלין** נסתפק השואל במי שלא טבלה כראוי בענין שלאחר שנים או שלשה ימים צריכה לחזור ולטבול אי יכולה לטבול ביום. והשיב לו שיש להחמיר לכתחילה ובדיעבד שרי (וצ"ע מה החידוש הרי כשטבלה בזמנה הדין כך). עוד שאלוהו שם אם במקרה הנ"ל צריכה לשמור שבעה נקיים אחרים משום סרך בתה שתאמר שראתה דם וטבלה לאחר שלשה ימים, והשיב לו שלא מצינו גזירה דסרך בתה אלא לענין טבילה ביום.
[572] ואע"פ שטובלת בעוד היום גדול אין לחשוש מבתה מפני שהיא רואה רק כשחוזרת לבית בחשכה וחושבת שטבלה סמוך ממש לחשכה.

ד. אונס. סעיף ד

שם – אתקין רב אידי בנרש למטבל ביומא דתמניא, משום אריותא. רב אחא בר יעקב בפפוניא משום גנבי. רב יהודה בפומבדיתא משום צנה. רבא במחוזא משום אבולאי.

טור ושו"ע – היכא דאיכא אונס... יכולה לטבול בשמיני מבעו"י אבל בשביעי לא תטבול מבעו"י אע"ג דאיכא אונס.

*** באיזה אונס התירו לטבול מהיום השמיני ואילך?**

חמודי דניאל – לכאורה נראה דלא מהני אונס אלא אם האונס לכל הנשים שבעיר. **הובא בפת"ש**.
רמב"ם – היתה חולה או שהיה שם אונס גנבים... הרי זו טובלת בשמיני או בימים שלאחריו ביום. **וכ"פ דר"ט, איש ואשה וטה"ב,** שאף במקום של אונס פרטי התירו, וכתבו ע"פ **רב פעלים** שכשיש חשש שתתגלה טבילתה לשכניה או לבניה, חשיב אונס ומותר לה לטבול ביום השמיני. **אך בפנה"ל** (טהרת המשפחה ה,י) **כתב** – למרות שנכון לאשה להצניע טבילתה, אין לדחות הטבילה משום כך. וגם כאשר בני הזוג מתארחים והאשה אינה יוכלה להסתיר את טבילתה, לא ידחו את הטבילה בלא הסכמה מלאה של שני בני הזוג. וכעין זה כתב **בשבט הלוי** (ה,קיח ב).[573]

ה. עברה וטבלה. סעיף ה

שאילתות, מהר"ם ומהרי"ל – טבלה ביום השביעי לא עלתה לה טבילה. **וכ"פ הגש"ד וב"ח**.
רשב"א – ואין מחוור דכולי האי לא נחמיר. **וכ"פ ראבי"ה, הג"מ, רמב"ן, רבינו שמחה, רי"ו, רמב"ם, מ"מ, ר"ן. וכ"פ טור ושו"ע**.
ש"ך – וטוב להחמיר. **וכ"כ באר היטב, פת"ש ודר"ט** (עמ' 233).[574]

רשב"א – ולדברי הכל **בטובלת בשמיני** בדיעבד עלתה לה טבילה דהא שרינן אפילו לכתחילה משום צינה. **כ"כ רי"ו, וכ"פ שו"ע**.

ו. טבלה ביום, צריכה להסתיר את הטבילה מבעלה

אגור – פסק מה"ר שלמה אותן נשים שטובלות ביום צריכות להסתיר טבילתן מבעליהן שלא ישמשו עמה ביום ויבואו לידי ספק דאורייתא.
ב"י – ע"כ צריך לומר דטובלות ביום ז' קאמר וכך היה לו לכתוב אם עברה וטבלה בשביעי אע"פ שעלתה לה טבילה צריכה להסתירה מבעלה וכו'. ומיהו אפשר דאפילו בטובלת בשמיני קאמר שצריכה להסתיר טבילתה משום דבטובלת בשביעי היה אפשר לבוא לידי ספיקא דאורייתא ואם זאת היתה כוונתו חומרא יתירה היא.

רמ"א (פוסק למעשה כביאור השני של הב"י) – לא תשמש אפילו בשמיני עד הלילה ותסתיר טבילתה מבעלה עד הלילה. **וכ"פ דר"ט ואיש ואישה**.

---

[573] ובהערה 10 כתב שם – נראה שהיתרים אלו נאמרו לתנאי החיים בעבר, כאשר חיו בצפיפות מרובה ופחות שמרו על הפרטיות ונטו יותר להתערב בחייו של הזולת. אולם כיום, שנעשה מקובל לשמור יותר על פרטיות, אין להתיר דחיית טבילה מחשש שירגישו בכך. ולכן כאשר זוג מתארח בבית קרוביו, לא ידחה מחמת זה את הטבילה, ואם ירצה לדחות, כל זמן שאין בכך הכרח, מוטב שיישאר בביתו ולא ידחה את הטבילה ומצוות עונה.
[574] פת"ש – כתב חמודי דניאל, אם הוא יום מעונן וכדומה ויש ספק אם טבלה ביום או בלילה או שטבלה בין השמשות אינה צריכה להחמיר ולטבול שנית.

גר״א (כביאור הראשון של הב״י) – העיקר שדוקא בשביעי. **וכ״פ טה״ב** (ח״ב עמ׳ תקיח).

חציצה בטבילה. סימן קצח, א-לג; לה-מז

1. עיקר הדין

א. מקור הדין. סעיף א

ספרא – ׳כי אם רחץ בשרו׳ (ויקרא כב,ו. לגבי הנוגע בשרץ), יכול יהיה מרחיץ אבר אבר ת״ל ׳ובא השמש וטהר׳ (שם ז) מה ביאת שמשו כולו כאחת אף במים כולו כאחת. **וכ״כ רמב״ם, ראב״ד, רא״ש, מרדכי, סמ״ג, רשב״א, טור ושו״ע** – צריכה לטבול כל גופה בפעם אחת.

סוכה ו – אמר רבי חייא בר אשי אמר רב: חציצין הלכה למשה מסיני. חציצין דאורייתא נינהו, דכתיב ורחץ את בשרו במים - שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין המים! - כי אתאי הלכתא לשערו... שערו נמי דאורייתא נינהו, דכתיב ורחץ את בשרו במים - את הטפל לבשרו, ומאי ניהו - שערו! - כי אתאי הלכתא - לכדרבי יצחק. דאמר רבי יצחק: דבר תורה, רובו ומקפיד עליו - חוצץ, ושאינו מקפיד עליו - אינו חוצץ (הוה ליה כגופיה, הואיל ואין סופו ליטלו, ובטיל לגביה, ולא חייץ. רש״י).[575] וגזרו על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד, ועל מיעוטו המקפיד משום רובו המקפיד. - וליגזר נמי על מיעוטו שאינו מקפיד משום מיעוטו המקפיד, אי נמי משום רובו שאינו מקפיד! - היא גופא גזירה, ואנן ניקום וניגזר גזירה לגזירה?

=> רובו המקפיד חוצץ **מהתורה**, רובו שאינו מקפיד ומיעוטו המקפיד חוצץ **מדרבנן**, ורק מיעוטו שאינו מקפיד אינו חוצץ כלל. **ונחלקו** בזה הראשונים:

רש״י ׳רובו׳ – רוב שערו, עכ״ל. ומשמע דהכא איירי בשער אבל בבשר חוצץ אפילו מיעוטו שאינו מקפיד (תוס׳).
תוס׳ – וקשה לר״ת מהא דאמרינן פרק הערל (יבמות דף עח,א) נכרית מעוברת שנתגיירה, בנה אין צריך טבילה ופריך אמאי וכי תימא משום דרבי יצחק (שרובו שאינו מקפיד אינו חוצץ מהתורה) האמר רב כהנא לא שנו אלא רובו אבל כולו חוצץ (אפילו אינו מקפיד). והשתא דעדיפא הוה ליה לאקשויי דבבשר אפילו משהו ואפילו אינו מקפיד חוצץ. עכ״ל. אף בבשר מיעוט שאינו מקפיד אינו חוצץ, **וכ״ד רא״ש, רמב״ם, רשב״א, טור ושו״ע**.

*** טבילה בדברים שאינם חוצצים**

הגש״ד – חוטים שבצואר שתולים בהן הקמיעין אם אינן מהודקים אינן חוצצין... אבל לכתחילה לא תטבול בהן, גזירה בחוטים שאינן מהודקין אטו מהודקין. **הובא בדר״מ**. **וע״פ זה כתב רמ״א א** – ולכתחלה לא תטבול אפילו בדברים שאינן חוצצין גזירה אטו דברים החוצצים. **וכתב ערוה״ש** – נ״ל ברור שזהו רק בדבר שאין בו צורך כמו שירים וטבעות, אבל אם יש לה צורך בהן כגון לרפואה וכיו״ב יכולה לטבול בהן לכתחילה (עיין לקמן בדין רפוי המקפיד).

---

[575] יבמות עח,א – אמר רב כהנא: לא שנו אלא רובו, אבל כולו - חוצץ (מהתורה, אע״פ שאינו מקפיד).

ב. האם השיער נידון בפנ''ע. סעיף ה

גאונים – רוב שערו אע״פ שאינו רוב גופו חוצץ. **וביאר הר״ן** – סבירא להו דכיוון דאית לן תרי קראי חד לשערו וחד לבשרו כל חד באפי נפשיה הוא. **וכ״פ ראב״ד, ריי״ו, רא״ש, טור ושו״ע**.
רמב״ם – ויראה לי ששערו של אדם כגופו הוא חשוב לענין טבילה ואינו כגוף בפנ״ע.

*** האם לדעת הגאונים כל מקום שיער נדון בפנ״ע. טה״ב עמ׳ טז**

תפארת למשה – ברוב אחד ממקומות שיער די להחשב רוב, כגון רוב ראשו או רוב שיער בית השחי, או רוב שער של בית הסתרים. **וכ״כ חכ״א** (פרישה וסד״ט הסתפקו בזה).
תפארת צבי – ולי נראה ברור ששערות של כל הגוף הכל נחשב אחד, והטעם שהרי חציצת שערו למדנו מדכתיב את בשרו את הטפל לבשרו וא״כ כמו שכל בשרו אחד הוא ה״נ כל שערו אחד הוא. **וכ״פ צ״צ, בגדי ישע, עמודי אש ושפת אמת**.

ג. הגדרת מקפיד. סעיף א

מקואות ט,א – אלו חוצצין באדם חוטי צמר וחוטי פשתן ורצועות שבראשי הבנות.
רא״ש – וחוטי צמר וחוטי פשתן לא הוי מיעוט משום שאינו מקפיד, לפי שמקפדת להסירו בשעת חפיפה וכיון דאיכא זימנא דמקפדת חוצץ לעולם. **וכ״כ ראב״ד, טור וב״י**.[576]

רשב״א – כל שרובן מקפידות - חוצץ, אפילו במי שאינה מקפדת (דבטלה דעתה. ב״י). **וכ״פ ריי״ו, טור ושו״ע**.[577]

*** אומנותה בהתעסקות בדברים החוצצים. סעיף יז**

זבחים צח,ב – אמר רבא: פשיטא לי, דם על בגדו חוצץ, ואם טבח הוא - אינו חוצץ (דחציצה בקפידא תליא. רש״י), רבב (שומן) על בגדו חוצץ, ואם מוכר רבב הוא - אינו חוצץ.

ריי״ו – הנשים שצובעות שמלאכתן בכך ויש מהצבע על ידיהן או על בשרן אינו חוצץ, וכן אשה ששוחטת תמיד כמו טבח ויש עליה דם וכן כל שמלאכתה בכך אינה מקפדת, כך הסכימו המפרשים. **וכ״פ רא״ש, רשב״א, רמב״ן, טור, שו״ע ורמ״א**.

ב״י – ואע״ג דבשאר נשים דאינן צבעות דרכן להקפיד ולעיל כתבתי דכל שדרך הנשים להקפיד בו אע״פ שזו אינה מקפדת חוצץ י״ל דשאני הכא דגם שאר נשים שהן בני אותה אומנות אינן מקפידות והוא הדין והוא הטעם לטבח ורבב.

---

[576] דוג׳ נוספת, כתבו הרשב״א לגבי טבעת וכיו״ב – אע״ג שתכשיטים אלו אין האשה מקפדת בהם אדרבה נוי הוא לה ורוצה היא בתכשיטיה פעמים יש שמקפדת ומסירתן בשעת לישה וכיו״ב. וכ״כ רא״ש, ראב״ד, ב״י וט״ז.
[577] הב״י הסתפק אולי הרמב״ם, לקמן, חולק על זה וסובר שתמיד הולכים לפי דעתה. לכאורה יש הוכחה לכך שהרמב״ם מסכים להחמיר כרשב״א מכך שיש משניות רבות עם דוגמאות של דברים החוצצים, ואם לרמב״ם זה תלוי באישה למה צריך את כל הדוגמאות.

*** היא מקפידה ורוב הנשים לא מקפידות. סעיף ה**

רמב"ם – שערה אחת שנקשרה חוצצת והוא שיהא מקפיד עליה. **ב"י** – והדבר ידוע שאין דרך העולם להקפיד בקשירת שערה אחת ואפילו הכי כתב דאם זו מקפדת חוצץ. **וכ"מ מהטור**[578], **וכ"כ מרדכי**, **וכ"פ שו"ע, ט"ז, ב"ח וש"ך**.
רשב"א – כיוון שאין דרכם של אנשים להקפיד, אע"פ שזה מקפיד בטלה דעתו.

ג. מקפידה שלא להסיר. סעיפים י,יז ורמ"א ו

*** לא מסירה משום סכנה**

יבמות עח,א – אמר רבא: נכרית מעוברת שנתגיירה - בנה אין צריך טבילה, אמאי אין צריך טבילה? וכי תימא משום דרבי יצחק, דאמר רבי יצחק: דבר תורה, רובו ומקפיד עליו - חוצץ, רובו שאינו מקפיד עליו - אינו חוצץ, והא אמר רב כהנא: לא שנו אלא רובו, אבל כולו - חוצץ! שאני עובר, דהיינו רביתיה (מקום גידולו וחיותו, ואע"ג שעובר לאו ירך אמו כמבואר שם, וטבילת אמו לא מועילה לו, נחשב שטובל בעצמו מפני שמקום גידולו אינו חוצץ).

מרדכי בשם הראבי"ה – אותן נשים שיש להן וולקשטר"ש בשערות (קליעות שערות דבוקות זו בזו. רמ"א) שנעשה להם בלילות מחמת שד, וסכנת נפשות לגלחו, לא חייצי... שכיון דלא מצי לגלחן מפני הסכנה הוי רביתיה (כמו מקום גידולו, שאם יסירו יסתכנו) ולא חייצי כדאמרי' פ' הערל העובר היינו רביתיה אע"ג דלאו ירך אמו הוא. **וכ"פ אגור והגש"ד, הובא בב"י וכ"פ רמ"א ו**. **פנים מאירות** – הכא מיירי אפילו אם רוב שערות דבוקות ולהכי הוצרך המרדכי לאהדורי אטעמא אחרינא, ולא כתב טעם מפני שאין מקפדת. **הובא בפת"ש ה**.

*** לא מסירה משום נוי**

רשב"א – צבעים שעל ידי הנשים או שעל השער לנוי יראה לי שאינן חוצצין לפי שאינן מקפידות בהן לעולם אדרבא חוזרות הן ומחדשות אותן תמיד לנוי, אע"פ שצבע זה פושט בכל השער ורובו אף על פי שאינו מקפיד עליו חוצץ, כאן אינה מקפדת ורוצה להיותו שם והרי הוא כאילו הוא מגופו של שער וכבגד צבוע שאין הצבע כדבר נוסף וחוצץ אלא כעיקרו של בגד ואינו חוצץ, שהרי מצינו (שקלים פ"ח מ"ד, מ"ה) טבילה לפרוכת אע"פ שיש בו תכלת וארגמן ותולעת שני. **וכ"פ רא"ש, ר"י"ו, רמב"ן, טור ושו"ע יז**.

*** מקפידה שלא להסיר מחמת צער או רפואה. סעיף י, פת"ש ה, טה"ב ח"ג סעיפים י-יב**

משנה מקוואות ט,ב – אלו חוצצין... רטיה (שעל המכה). **וכ"כ שו"ע**.

פנים מאירות[579] – נשאלתי באשה אחת שחלתה ואמרו לה הרופאים שאין לה תקנה אלא א"כ שתעשה לה שקורין בל"א האר לאקי"ן ובלשון רוסיה קאלטונ"ס[580] ואי אפשר לה לעשות אם לא שמפזרים בראשה סמים כתושים כמו קמח וע"י זה השערות מסתבכים וכשמדיחים במים הסמים הנ"ל אי אפשר לשערות להסתבך והחולי חוזר וניעור

---

[578] שכתב הטור לגבי צואה ובצק שתחת הצפורן – ומיהו אין דרך בני אדם להקפיד בכך הילכך מי שאינו מקפיד אינו חוצץ.
[579] היה לי חשוב להביא דווקא את הפנים מאירות כי הסד"ט מדבר עליו, אע"פ שהפוסקים האחרים יותר מפורשים ופשוטים.
[580] שעושים לה קליעות בשיער ע"י תחבושת. כך משמע מהמשך דבריו.

איך תעשה ותתנהג כשתרצה לטבול לטהרה לבעלה... בנידון שלפנינו מי יאמר לנו שרפואה זו בדוקה שיתהווה לה ע״י פיזור סימנים... לא שייך לומר דהיינו רביתיה, וצריכין אנו לומר דאם אירע לאשה חולי כזה והיה רופא מומחה מגיד לה שאי אפשר לה להתרפאות אלא ע״י עשות מא״ר לאקי״ן אלו לא הייתה מקפדת א״כ הוי בכולן אינו מקפדת.[581] => מקפידה שלא להסיר דבר מסיבה רפואית, לא חוצץ, מפני שהיא ונשים במצב שלה לא מקפידות, אמנם זה דווקא אם החציצה על מיעוט גופה או שערה, שלא התיר המרדכי בקליעות השד שעל רוב שערה אלא במקרה שיש בזה סכנה (וזה לא דומה לנשים הצובעות שמעוניינות תמיד בצבע, שהרי כשיבריאו לא יהיו מעוניינות).[582] ולפי זה צ״ל שרטיה שחוצצת, זו רטיה שאין צער בהסרתה, והדרך להסירה מדי פעם. **וכ״פ שו״ת רע״א** (ח״ד,נה), **חכ״א, דברי חיים, ורוב האחרונים** (כמובא בטה״ב).

סד״ט קצח,יט – מ״ש (פנים מאירות) להתיר במיעוט שערות שלה מטעם דהא אינה מקפדת וגם שאר נשים אלו היה להם חולי כזה וכו׳... סברא קלושה היא, ועוד דא״כ ברטיה שע״ג המכה וקשקשים שעל השבר נמי נימא הכי שהרי כל בני אדם שיש להם מכה או שבר אינן מקפידים בכך כיון שמתרפאים בו ובע״כ צריך לומר דשאני בהאי דקליעות שערות שנעשו ע״י שד סכנה להסירן מה שאין כן בהא דאגד וקשקשים שאפשר להסירן לפי שעה. => גם דבר שיש לה צער בהסרתו אע״פ שהיא לא מקפידה, כיוון שרוב הנשים מקפידות (שהרי לרוב הנשים אין מכה או שבר), בטלה דעתה וחוצץ, וההיתר של המרדכי הוא רק במקום הסכנה. **וכ״פ תשובה מאהבה** (ח״ג קצח, י), שהרי אמרו שרטיה חוצצת ולא חילקו.

משיב דבר (יו״ד סי׳ לו. הנצי״ב) – מ״ש הסד״ט שלא התיר המרדכי אלא כשנעשה ע״י שד שסכנה הוא להסירן, אינו נראה כלל, דמה לי חולי שיש בו סכנה או שאין בו סכנה כל מחלה וכאב קשה לסבול ועושים לה רפואה בכל מה שאפשר. ולא דמי לרטיה שע״ג המכה שאינה אלא לשעה. **וכ״כ יד אליהו רוגלר** (סי׳ לח)[583], **וכ״כ זרע אמת** (ב,פו) דדמי לנשים הצובעות ידיהן. => כל שמקפידה שלא להסיר את הדבר, לא חוצץ, אפילו אם הוא על רוב גופה או שערה (שאפילו בזה התיר המרדכי), ומה שאמרו שרטיה חוצצת זה דוקא ברטיה שאין צער בהסרתה והדרך להסירה מדי פעם.

טה״ב – אם חל זמן טבילתה בעוד שהרטיה (שיש צער בהסרתה) צריכה להשאר עליה תקופה ממושכת מותר לה לטבול עמה, ואין לחוש לחציצה, אבל אם נשארו אך ימים אחדים להורדת הרטיה היכא דאפשר נכון להמתין ולחוש לדברי המחמירין. וה״ה לגבי גבס. **וכ״פ דר״ט** (עמ׳ 221).

פנה״ל (טהרת המשפחה ה,יד) – תחבושת ופלסטר או משחה עבה שעל פצע, שמקפידה שלא להסירם, או מפני שכואב להסירם או מפני שהסרתם פוגעת בריפוי – אינם חוצצים. ואם אין בהסרתם כאב או נזק – חוצצים.

ונחלקו מה הדין אם יש חציצה על הגבס או התחבושת. שערי טבילה עמ׳ קלה:

רשז״א – אין חציצה של אינה מקפדת הופכתו לדין בשר ממש, א״כ לא איכפת לן אך אם יהא עליהן דבר החוצץ. **בפנה״ל** (טהרת המשפחה ה,יד) פסק לסמוך על סברתו כדי לטבול עם גבס – אם הוא גבס שיתקלקל במים, תעטוף אותו בניילון ותדביק את שולי הניילון לבשרה, באופן שיבטיח שהגבס לא יירטב, ותטבול עמו, כך שמי המקווה יקיפו את כולה עם הגבס.

---

[581] אמנם כתב חת״ס – אודות האשה שרוצים לדבק שערותיה בשעוה לצורך רפואה פשיטא שחוצץ וע״כ לא שקלי וטרי בתשו׳ פמ״א וס״ט אלא ע״י סמים ותחבושת שהם עצמם אינם חוצצים אלא שדיבוק השעורת חוצץ ואהא שקלי וטרי אי שייך לומר דהכי רביתא ומ״מ הסכימו לאיסור אבל ע״י שעוה שהשעוה בעצמו חוצץ ולא שייך לומר הכי רביתא פשיטא שחוצץ וחלילה להקל כלל. הובא בפת״ש. אמנם נלע״ד שמדברי הפנים מאירות מוכח שלא כהבנת החת״ס.

[582] כך נראה מהפנים מאירות, שאם בכל מקרה שמקפידה שלא להסיר את הדבר אמרינן היינו רביתיה, גם כאשר יש ספק אם הרפואה תועיל היינו אומרים כך, שהרי מקפידה שלא להסיר. מ״מ כך משמע משאר הפוסקים שדיברו במפורש על אישה שלא מסירה דבר מגופה משום הצער, ואמרו שלא חוצץ משום שהיא ונשים במצבה לא מקפידות.

[583] שכתב שדברי הסד״ט אינם מוכרחים כלל, דמ״ש שאני נידון המרדכי שסכנה להסירן מאן לימא לן דהתם יש סכנה להסירן, הרי עיננו רואות שרבים אין חוששים כלל לדבריו ואין נזהרים בזה, אלא כוונת המרדכי שמכיון שהאשה חוששת דהוי סכנה, ודאי עדיף טפי למקרי דהיינו רביתייהו.

ריש״א – אם יש חציצה על גוף הגבס מצד חוץ צריך להסירו. **וכ״כ טה״ב** (עמ׳ ס), **אמנם כתב** (טה״ב) – ומ״מ בדיעבד אם לא הסירתו אינה צריכה לטבול שנית כדברי רשז״א.

טה״ב – לכלוך שנצטבר תחת הגבס ואינה יכולה להוציאו הו״ל מיעוט שאינו מקפיד ואינו חוצץ. **וכ״כ שערי טבילה בשם גרש״ז**.

ה. בית הסתרים. סעיפים כד-כו,מב,מג

ספרא מצורע – ׳וכל אשר יגע בו הזב וידיו לא שטף במים׳ (ויקרא טו,יא) מה ת״ל, לפי שנאמר ורחץ את בשרו במים יכול אף בית הסתרים ת״ל וידיו, מה ידיו בנראה פרט לבית הסתרים אף כל בנראה פרט לבית הסתרים.
נדה סו,ב – בית הקמטים ובית הסתרים[584] אינן צריכין לביאת מים! נהי דביאת מים - לא בעינן, מקום הראוי לביאת מים - בעינן, כדר׳ זירא, דא״ר זירא (לענין קרבן מנחה שצריך לבללו בשמן) : כל הראוי לבילה - אין בילה מעכבת בו, ושאין ראוי לבילה - בילה מעכבת בו.[585] אמר רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק : מעשה בשפחתו של רבי שטבלה ועלתה, ונמצא לה עצם חוצץ בין שיניה, והצריכה רבי טבילה אחרת (וכתוב בקידושין כה,א שהפה הוא בכלל בית הסתרים).
תוספתא מקואות ח,ה – אספלנית מלוגמא ורטיה שעל בית הסתרים **רבי אומר** חוצץ **ריב״י אומר** אינו חוצץ.

רמב״ם – אספלנית מלוגמא ורטיה שעל בית הסתרים חוצצין. **ב״י** – ופסק כרבי משום דהא טעמא דריב״י לאו משום דסבירא ליה אספלנית מלוגמא ורטייה לא מהדקי דאם כן מאי טעמא דרבי, ודוחק לומר דבהכי פליגי דמר סבר מהדק ומר סבר לא מהדק, אלא ודאי תרווייהו סברי דמהדק וטעמא דרבי יוסי ברבי יהודה היינו משום דכיון דבית הסתרים לא בעו ביאת מים הכי נמי לא בעו שיהיו ראויין לביאת מים ורבי סבר דבעינן שיהיו ראויין לביאת מים כדאיתא בפרק תינוקת (סו,ב) ומשמע התם דהלכה כוותיה.
וכ״פ שו״ע כד – צריכה לחצוץ בין שיניה שלא יהא בהם דבר חוצץ (וסעיפים כה,כו יתבארו לקמן בסימן קצט). **מג** – אספלנית מלוגמא ורטיה שעל בית הסתרים חוצצין אע״פ שאינם צריכים שיכנסו בהם המים צריכים שיהיו ראויים ולא יהא בהם דבר חוצץ. **מב** – נכנסו צרורות וקסמים בסדקי רגליה מלמטה - חוצצים.[586]

2. רפוי. סעיפים ב-ו,כג,כח,מו

א. עיקר הדין

תוספתא מקואות ו,ח – האגד שעל גבי המכה והקשקשים שעל גבי השבר[587] והשירים והנזמים והקטלאות והטבעות אוצין (מהודקים) חוצצין, רפין אין חוצצין. **וכ״פ טור ושו״ע כג**.[588]

---

[584] ׳בית הקמטים׳ היינו מקומות המכוסים בד״כ ע״י קמטי הבשר כגון בית השחי, בין קפלי העור, ובין אצבעות הרגליים, כפי שיתבאר בסעיף לה לגבי אופן הטבילה. ׳בית הסתרים׳ היינו חללי הגוף, כגון פתח הפה, תוך האף, תוך האזנים וכו׳.
[585] רש״י ׳כל הראוי לבילה׳ - במסכת מנחות ששים עשרונים הבאים בכלי אחד ראוין לבלול ואין בילה מעכבת בו שאם לא בלל כשר ושאין ראוי לבילה כגון ששים ואחד עשרונים בכלי אחד בילה מעכבת בו ופסולה הואיל ואי בעי לבלול לא מצי למבלל.
[586] כ״כ הרמב״ם, ואע״ג שבתוספתא כתוב – נכנסו צרורות וקסמין בסדקי רגליו מלמטה ר״ע אומר אינו חוצץ מפני שהוא כבית הסתרים. כתב הב״י – ר״ע בשיטת ריב״י אמרה דסבר דלא בעינן ראויין לביאת מים ולא קיי״ל כוותיה.
[587] הרא״ש, הרשב״א ורי״ו השמיטו את ׳אגד וקשקשין׳ וכתבו רק את השירים והטבעות וכו׳, ונחלקו בדעתם : הב״י כתב שהם סוברים כפירוש הר״ש בתוספתא שאגד וקשקשין לא מוסבים על הסיפא אלא על הרישא לענין טומאה ולא לענין חציצה, אך מ״מ נלמדים הם מדין שירים וטבעות דמאי שנא. אך הב״ח כתב – משמע לי באגד וקשקשים אפילו רפויין חוצצין דלא עיילי בהו מיא שפיר אפילו רפויין. וכ״פ למעשה, וכ״פ ש״ד. ואין למחלוקת הזאת חשיבות כ״כ מפני שזה תלוי במציאות.
[588] **שבת נז,א** – תנן התם, ואלו חוצצין באדם : חוטי צמר וחוטי פשתן, והרצועות שבראשי הבנות... אמר רב הונא : וכולן בראשי הבנות שנינו מתקיף לה רב יוסף : למעוטי מאי (אשמעינן רב הונא דחוטין נמי בראשי הבנות שנינו)?... למעוטי דצואר... אמר רב יוסף : היינו טעמא דרב הונא, לפי שאין אשה

רשב״א – אע״ג שתכשיטים אלו אין האשה מקפדת בהם אדרבה נוי הוא לה ורוצה היא בתכשיטיה פעמים יש שמקפדת ומסירתן בשעת לישה וכיו״ב. **וכ״כ רא״ש, ראב״ד, ב״י וט״ז**.

*** בגדים. סעיף מו**

ביצה יח,א – נדה (שאין לה בגדים טהורים) מערמת וטובלת (ביו״ט) בבגדיה.
רמב״ם – כל הטמאין שנטבלו בבגדיהן עלתה להם טבילה מפני שהמים באים בהן ואינם חוצצין וכן נדה שטבלה בבגדיה מותרת לבעלה. **וכ״פ רא״ש ושו״ע**.

ראב״ן – דוקא אשה בבגדיה שהם רחבות, שכך היה מנהג נשים שלהן כמו שעדיין נוהגות הנשים של ארץ כנען אבל איש בבגדיו שהן קצרים (לא רחבים) ודבוקים לבשר ולא מצי מיא עיילי בהו או אשה בזמן הזה בבגדים קצרים, לא. **וכ״כ ש״ך**.

*** אחיזה ביד חבירתה בשעת טבילה. סעיף כח**

מקואות ח,ה – אוחז באדם ובכלים ומטבילן - טמאין, ואם הדיח את ידו במים - טהורים. רבי שמעון אומר ירפה כדי שיבואו בהם מים.

רשב״א – פירוש, לתנא קמא די אם הדיחה ידה במים מפני שמשקה שעל ידיו טופח להטפיח ומתחבר במי המקוה ואין כאן חציצה, ור״ש מחמיר ומצריך שירפה ידיו שיבואו בהן המים. אבל בהלכות **הרמב״ן** ראיתי שכתב בהיפך דלתנא קמא דוקא הדיחה ידיה במים אבל רפתה ידיה עד (קודם) שיבוא בהן המים לא עלתה לה טבילה גזירה שמא לא תרפה (ור״ש מיקל ומתיר ברפוי). **ואינו מחוור בעיני** מדאמרינן ביבמות (מו,א) מנימין עבדיה דרב אשי בעא לאטבולי (לשם עבד כנענ), מסריה ניהלייהו לרבינא ולרב אחא ברי׳ דרבא (שיטבילו אותו)... רמו ליה ארויסא (רצועה) בצואריה... ארפו ליה - כי היכי דלא להוי חציצה. אלמא לא גזרינן רפוי אטו מהודק.[589] על כן נראה לי כמה שפירשתי דר״ש להחמיר וקיימא לן כרבנן. ואם רפתה ידיה עד שיבואו בהו מים כל שכן דעדיפא. **וכ״פ בה״ג** (הובא בש״ד) **וטור, וכ״כ שו״ע** – לא תאחוז בה חברתה בידיה בשעת טבילה אא״כ רפתה ידה.
רמב״ם כתב כדעת **הרמב״ן** – האוחז באדם ובכלים ומטבילן הרי הן בטומאתן ואע״פ שריפה ידיו עד שבאו המים בהם גזירה שמא לא ירפה. **וכתב הרא״ה** בבדק הבית (שעל תו״ה) – הקשה המחבר (הרשב״א) מהיא דאמרינן ביבמות גבי מנימין עבדיה דרב אשי... ולאו מילתא היא, דהתם באריסא (ברצועה) לא חיישינן, אבל הכא באחזו בחברו שחברו נשען עליו עשוי הוא ומצוי שלא ירפה ושפיר שייך למיגזר (וכן בכלים שיש חשש שיפלו). **וכ״פ הב״ח**.

ולקמן יתבאר מה הדין אם הדיחה ידיה ואז החזיקה בידה.

חונקת את עצמה. איתיביה אביי: הבנות יוצאות בחוטין שבאזניהן, אבל לא בחבקין (רצועות) שבצואריהן, ואי אמרת אין אשה חונקת עצמה חבקין שבצואריהן אמאי לא? - אמר רבינא: הכא בקטלא עסקינן, דאשה חונקת את עצמה, דניחא לה שתראה כבעלת בשר. **וכ״פ טור ושו״ע ב**.

[589] ותניא בתוספתא (מקואות פ״ט) השירין והנזמים והקטלאות והטבעות אוצין חוצצין רפין אין חוצצין אלמא לא גזרינן רפויין אטו דחוקין.

ב. רפוי ומקפיד. סעיפים ג,ד

שבת נז,א – משנה. במה אשה יוצאה ובמה אינה יוצאה? לא תצא אשה לא בחוטי צמר, ולא בחוטי פשתן, ולא ברצועות שבראשה, ולא תטבול בהן עד שתרפס. **גמרא**. טבילה מאן דכר שמה? - אמר רב נחמן בר יצחק אמר רבה בר אבוה: מה טעם קאמר, מה טעם לא תצא אשה לא בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן - מפני שאמרו חכמים בחול לא תטבול בהן עד שתרפס. וכיון דבחול לא תטבול בהן עד שתרפס - בשבת לא תצא, דילמא מיתרמי לה טבילה של מצוה ושריא להו, ואתי לאתויינהו ארבע אמות ברשות הרבים.

בעא מיניה רב כהנא מרב: תיכי חלילתא (שרשרות של חוטין חלולות ועגולות) מאי?[590] אמר ליה: אריג קאמרת? כל שהוא אריג - לא גזרו (לצאת בו בשבת, דלענין חציצה לא חייץ, דלא מצי לאהדוקי שפיר). איתמר נמי, אמר רב הונא בריה דרב יהושע: כל שהוא אריג - לא גזרו. ואיכא דאמרי, אמר רב הונא בריה דרב יהושע: חזינא לאחוותי דלא קפדן עלייהו. מאי איכא בין הך לישנא ובין הך לישנא? איכא בינייהו - דטניפן (רש"י – שנטנפו בטיט. וי"מ – שהחוטין מוזהבים ויפים ומיטנפים מחמת המים ולכך מקפידות להסירן בשעת טבילה[591]); להך לישנא דאמר כל שהוא אריג לא גזרו - הני נמי ארוג, ולהך לישנא דאמרת משום קפידא; כיון דטניפא - מקפד קפדא עלייהו.

=> אסור לאשה לצאת לרה"ר עם החוטים שבשערה, שמכיוון שהם חוצצים בטבילה ואסורה לטבול בהם עד שתרפם, חששו חכמים שמא תזדמן לה טבילת מצווה ותסירם ותטלטלם ברה"ר. אך מותר לצאת בשרשרות ארוגות, שבשערה, שמכיוון שא"א להדקן אינן חוצצות בטבילה ולכן אין חשש שתסירם.

ונחלקו מה הדין כשהשרשרות האלו נטנפו בטיט או מוזהבות, שאז מקפידות להסירם, **לדעת רב וללישנא קמא בדעת רב הונא** – מותר לצאת בהם, אע"פ שמקפידה להסירם לפני הטבילה, מפני שלא גזרו על דבר הארוג. **ללישנא בתרא בדעת רב הונא** – אסור לצאת בהם מפני שמקפידות להורידם לפני הטבילה, וגם כאן שייך לגזור.

נחלקו הראשונים מה פירוש שנשים מקפידות להסיר שרשרות מטונפות בטיט לפני הטבילה:

רש"י 'כיון דמיטנפי' – מקפד קפדן שלא להיות בראשן בשעת טבילתן, מפני שהמים ממחין את הטיט, ומלכלך בשרן בעלייתן מן הטבילה, ואף על גב דחציצה לא הוי, דהא עיילי בהו מיא, מיהו כיון דשקלי לה משום טינוף - אתי לאיתויינהו, ואסור לצאת בהן, וללישנא קמא לא גזרו אלא במידי דחייץ לטבילה. **וכ"פ רמב"ם ושו"ע ג**.

רבותיו של רש"י – הך קפידא לענין חציצה (ועיין ברש"י שדחה דבריהם). **וכתב הב"י** שני פירושים – 1. הך לישנא סבר דההיא דמקפיד עליו חוצץ אפילו במידי דלא מיהדק איתמר, דלישנא דחוצץ לאו דוקא הוא. **וכ"מ מרי"ו וכ"פ רמ"א**.[592] 2. כשהם מוזהבות או כשהם מלוכלכות ע"י הזהב או הלכלוך הם מתהדקות טובא וחייצי.

טור – אם ארוגים רפויין הם ואינם חוצצין, ובלבד שלא יהו מוזהבין ולא יהו מטונפין.

נחלקו בדעתו:

ב"י – תופס פירוש רבותיו של רש"י עיקר.

דרישה – נלע"ד דטעמא לאו משום חציצה אלא משום איידי דמירתתא דלא יתקלקל לא תטבול ראשה במים כדבעי, וכן במטונפין כיון דמירתתא שלא ימחו המים הטינוף ויבוא על גופה לא תטבול יפה. **וכ"פ לבושי שרד** (הובא בפת"ש ד).

---

[590] לקלוע בהן שערה ולצאת בשבת, שאינה יכולה למותחן ולדוחקן על השער בחזקה, והמים נכנסין בה, ומיבעיא ליה: מי הוי חציצה ולא תצא בהן בשבת, משום גזירת טבילה מצוה, או לא הוי חציצה. רש"י.

[591] הרא"ש והטור הביאו את שני הפירושים.

[592] **סד"ט** – דין זה הוליד לנו מבוכה רבה בסימן זה, דאם כן קשה אמאי נדה שטבלה בבגדיה מותרת לבעלה, וגם קשה מהא דסעיף כג דהשירים והנזמים והטבעות אם הם רפוים לא חייצי ואמאי, הא קפדה להסירם בשעת לישה. וע"פ הדחק י"ל דסבירא ליה שחכמים גזרו דוקא בקפידא שהוא בשעת טבילה, והא דסעיף מו צריך לומר דמיירי בבגדים הגרועים ופחותים דלא קפדי עליהן בשעת טבילה, וצ"ע, עכ"ל. ומדבריו משמע שרפוי ורובו שאינו מקפיד אינו חוצץ לרמ"א, **אך פת"ש כתב** – ולענ"ד תימה לומר כן דודאי אין חילוק, ע"כ. ואיני מבין את הפת"ש הרי מפורש במשנה ובגמרא שיש חילוק בין רפוי למהודק, ולפי דבריו אין בזה חילוק כלל.

*** לכתחילה לכל הדעות לא תטבול בדבר הרפוי שמקפידה עליו. פת"ש יג**

ב"י או"ח קסא,ג – נראה דאפילו טבעת רפויה צריך להסיר בשעת נטילה אי משום דלא בקיאים בשיעור רפיון זה ואי משום דלא ליתו להתיר אף במהודקת. **וכתב בשו"ע** – צריך להסיר הטבעת מעל ידו בשעת נט"י. **רמ"א** – ואפילו הוא רפוי (ב"י) ואפי' אינו מקפיד עליו בשעת נטילה, הואיל ומקפיד עליו בשעה שעושה מלאכה, שלא יטנפו ונהגו קצת להקל אם הוא רפוי, אבל יש להחמיר, כי אין אנו בקיאים איזה מיקרי רפוי.

וקשה מדוע כאן בשו"ע לענין טבילה סתם שרפוי מותר? ונחלקו מה הדין למעשה:

בית הלל – נ"ל שיש להחמיר אפילו בדיעבד, אבל אם שמשה אינה צריכה טבילה אחרת.
מקום שמואל – לא קשה מידי דשם לענין נטילה איירי לכתחילה, ובדיעבד ודאי דעלתה לה טבילה, ופשיטא נטילה.
וכ"פ ב"ח וסד"ט.

<u>ג. קשירות בשיער. סעיף ה</u>

נדה סז – **אמר רבה בר רב הונא**: נימא אחת קשורה - חוצצת, שלש - אינן חוצצות, שתים - איני יודע. **ור' יוחנן אמר**: אנו אין לנו אלא אחת.

=> **מוסכם** ששערה אחת שנקשרה בעצמה או עם אחרת - מהודקת וחוצצת, אך אם נקשרו שתי שערות בעצמן[593], נחלקו, לדעת **רבה בר רב הונא** זה ספק, ואילו **ר' יוחנן** סובר שאינן חוצצות.

רמב"ם, סמ"ג וטור – הלכה כר' יוחנן. **וכ"פ שו"ע ורמ"א**.
ר"ן[594], רשב"א ורי"ו – הלכה כרבב"ה.

*** חוטי שיער. סעיף ד**

שבת נז – תנן התם, ואלו חוצצין באדם: חוטי צמר וחוטי פשתן, והרצועות שבראשי הבנות. רבי יהודה אומר: של צמר ושל שער - אין חוצצין, מפני שהמים באין בהן. אמר רב נחמן אמר שמואל: מודים חכמים לרבי יהודה בחוטי שער. תניא נמי הכי: חוטי צמר - חוצצין, חוטי שער - אין חוצצין. רבי יהודה אומר: של צמר ושל שער - אין חוצצין.

הלכה כחכמים שרק חוטי שיער אינם חוצצים, **וכ"פ טור ושו"ע** (אך אם קשורים כנ"ל חוצצים).[595]

---

[593] דהיינו שהקשירה נעשתה ע"י קירוב שתי השערות וקשירתן יחד בעצמן, אך אם קשר שערה אחת לאחרת הרי זה כקושר שערה אחת בעצמה. כך ביאר הב"י, ע"פ סברתו ודיוק בראשונים.

[594] כך כתב הב"י בדעתו, אך הט"ז הבין שפסק כר' יוחנן.

[595] **מקואות ט,ב** – אלו חוצצין באדם: קלקי (שיער שנסתבך ונעשה כעין שרשרות מחמת הזיעה) הלב (שבחזה כנגד הלב) והזקן ובית הסתרים באשה. אלו שאין חוצצין קלקי הראש ובית השחי ובית הסתרים באיש (מפני שלא מקפיד). **וכ"פ טור ושו"ע ו** (אין בדין זה חידוש, שהכל לפי הכללים).
כינים: **רוקח** – נראה מין כנים שדבוקים בבשר ונושכים בעור במקום שער ונדבקים בחוזק בבשר שצריך להסיר ע"י חמין ולגוררן בציפורן למטה בשעת טבילה אבל אם אינו יכול להסירן הוי מיעוט שאינו מקפיד. **וכ"פ שו"ע מז**.

3. דבר שאין לו ממשות. סעיף יז

רשב"א – צבעים שעל ידי הנשים או שעל השער לנוי יראה לי שאינן חוצצין לפי שאינן מקפידות בהן לעולם אדרבא חוזרות הן ומחדשות אותן תמיד לנוי, אע"פ שצבע זה פושט בכל השער ורובו, אף על פי שאינו מקפיד עליו חוצץ, כאן אינה מקפדת ורוצה להיותו שם והרי הוא כאילו הוא מגופו של שער וכבגד צבוע שאין הצבע כדבר נוסף וחוצץ אלא כעיקרו של בגד ואינו חוצץ, שהרי מצינו (שקלים פ"ח מ"ד, מ"ה) טבילה לפרוכת אע"פ שיש בו תכלת וארגמן ותולעת שני, ועוד יראה שאין ממשו של צבע בשער ועל הידים אלא מראיתו של צבע ולפיכך אינו חוצץ, ואינו דומה לכתב שחוצץ שממש הדיו בכתב. **וכ"כ רא"ש, ר"ו, רמב"ן, טור ושו"ע**.

נחלקו בדעתם:

ב"ח – לא דמי לכחול שחוץ לעין דחוצץ[596] דשאני התם דאיכא ממשות הכחול אבל גבי צבע אין שם ממשות אלא מראיתו של צבע בלבד וכמ"ש הרא"ש והרשב"א וכיון דאינה מקפדת בכך אלא אדרבה עושה תמיד בכוונה הוי ליה מיעוטו ואינו מקפיד דאינו חוצץ, עכ"ל. משמע שהבין בדעת הרשב"א והרא"ש שצריך את שני התנאים, שיהיה לנוי (ואינה מקפדת) ושלא תהיה בו ממשות. **וכ"מ מהפרישה**.[597]

ט"ז יז – ב"י ס"ס זה כתב בשם **הרוקח** וז"ל נראה אם אשה נגעה ביורה או בקדרה ונתפחמה בבשר מעט, זה אינו קפידא אע"פ שמעט נדבק בבשר, עכ"ל. ומטעם זה דנתי להתיר באשה שטבלה ומצאה במקום אחד בגופה שחרורית במקום שנגעה בכותלי בית המרחץ שהיו שחורים מחמת עשן המרחץ שאינה צריכה טבילה שנית דדמיא להא שזכרנו, והוא ק"ו דהא ידיה צריכין להיות נקיות יותר מגופה שידיה מגולות תמיד והיא מקפדת על נקיותם יותר מגופה, ולא דמיא לדיו שחוצץ כמ"ש ריש סעיף ט"ו דהתם ממשה של דיו חוצצת משא"כ במראה שחרורית זה שאינו אלא לכלוך בעלמא, וכיוצא בזה כתב ב"י בשם הרשב"א לחלק בין צבע לדיו. **וכ"פ ש"ך כא, חכ"א, בית דוד, יד מאיר, בית אב"י וטה"ב** (עמ' צח) **וכנלע"ד פשוט**.

4. דבר העומד להיתלש מהגוף. סעיפים כ-כב

א. כולו מחובר. סעיף כ

מרדכי – **כתב ראבי"ה בשם הגאונים** הציפורן עצמה אין חוצץ ואפילו אם הייתה גדולה ועומדת ליחתך ופורחת ועוברת מכנגד הבשר אינה חוצצת וטעמא משום דהציפורן הוי מגוף האדם (כדין שיער). **וכ"פ תרומה, וכ"כ סמ"ג** – השיב ר"י כי יבלת בכל מקום שתהיה בגוף ותבלול בעין אינם חוצצים שהם בטלים בגוף, וכן תלתולים של בשר וכיוצא בהם ויתרת אפילו עומדת ליחתך.[598] **וכ"פ שו"ע ורמ"א**.

ראב"ן – צריכה לחתוך צפרני ידיה ורגליה דכיון דעתידה ליטלן חייצי השתא. **והב"ח חשש לו,** שכתב – אפילו ברי לה שלא היה שום טיט כלל יש להחמיר שתטבול פעם שנית, שהרי איכא למ"ד אם הציפורן עומד ליקצץ חוצץ.

---

[596] **נדה סז,א** – אמר שמואל: כחול (אבקה בצבע כחול שהשתמשו בה לרפואה או לנוי) שבתוך העין - אינו חוצץ. ושעל גבי העין - חוצץ.

[597] הקשה בשו"ת פני אריה – שנראה מדברי הב"ח שכחול שחוץ לעין נמי אינו מקפיד ואפ"ה כיון דאיכא ממשות חוצץ, וזה תמוה שהדבר ברור שבמיעוט שאינו מקפיד אפילו יש שם ממשות אינו חוצץ, ע"כ. ועוד קושי שיש לכאורה בדברי הב"ח שמשמע ממנו שהבין שהרשב"א דיבר על חציצה במיעוט הגוף, והרי במפורש כתב הרשב"א שהחציצה על כל הגוף. וצ"ע.

[598] וכ"מ מהראשונים לקמן לגבי מנהג גזיזת ציפורנים, שכתבו שנהגו לגזוז בגלל חשש חציצה של צואה שתחת הציפורן, ולא בגלל שהציפורן עצמה חוצצת.

ב. חלקו תלוש מהגוף. סעיפים כא,כב

*** אבר ובשר המדולדלים. סעיף כב**

תוספתא מקואות ו,י – האבר והבשר המדולדלין באדם הרי אלו אין חוצצין. כך הגירסה שלפנינו **וכ״כ ר״ש וסמ״ג**.
רמב״ם, רא״ש וטור – אבר ובשר המדולדלים חוצצים (כך הייתה גירסתם בתוספתא). **וכ״פ שו״ע**.

נחלקו מה הטעם שאבר ובשר מדולדלים חוצצים:

ב״י – צריך לתת טעם למה אבר ובשר המדולדלים באדם חוצצים, דמאיזה טעם יחוצו... **1.** איכא למימר שמעת שנדלדלו אבר ובשר זה ואינם יונקים מן הגוף אינם חשובין מן הגוף, אלא הם חשובים כקטועים והוי כאילו נתגלה מקום חיבורם ונראה לבוא שם מים, דהא ליקטע עומדים, ועכשיו כשזו באה לטבול נמצאו אבר ובשר זה חופים על מקום חיבורם ומונעים אותו מלבוא במים והוי ליה כבית הסתרים שאם יש עליהם דבר חוצץ מעכב בטבילה. **2.** ועוד י״ל והוא הנכון דהא דאבר ובשר המדולדלים חוצצין היינו לומר שאם נמצא בהם שום דבר חוצץ לא עלתה לה טבילה דכיון שהם מחוברים לגוף אע״פ שהם מדולדלים כגוף הם חשובים. וכדברי הפירוש השני הזה נראה בעיני, אע״פ שמדברי המרדכי משמע כפירוש הראשון.[599]
דר״מ – ובעיני הפירוש השני דחוק ואין הלשון מורה עליו כלל, והמרדכי יכריע שהפירוש הראשון הוא העיקר. **וכ״פ עטרת זהב, ב״ח וש״ך**.
ט״ז – הנראה לע״ד לפרש דודאי אין חציצה במה שנדבק עדיין כי לא היה מגולה מעולם שם... באבר ובשר המדולדל אפילו נפרץ רובו אין דרך להניחו כך שהוא תלוי ועומד דהוה כאב לה הרבה אלא מחזיקו תמיד אל הגוף כפי מה שיכול להחזיק ע״כ אינו ראוי לביאת מים שם.

*** ציפורן שפירשה. סעיף כא**

תוספתא מקואות ו,י – ר׳ יוחנן בן יוסף אמר צפורן שפירש רובה הרי זה אינה חוצצת.
משנה מקואות ט,ד – אלו שאין חוצצין... צפורן המדולדלת.

רמב״ם – אלו שאינן חוצצין... ציפורן המדולדלת. **וכ״פ רי״ו**.
טור – ציפורן המדולדלת שפירשה מיעוטה חוצצת, פירשה רובה אינה חוצצת. **וכ״פ מרדכי ושו״ע**.

נחלקו בדעת הטור מדוע ציפורן שפירשה מיעוטה חוצצת ואילו אם פירשה רובה אינה חוצצת:

ב״י – **1.** קשה אמאי בפירשה רובה אינה חוצצת מאי שנא משאר דברים החוצצין שאפילו בכגרעין חרדל שיהיה בגוף הם חוצצין, ושמא יש לומר דטעמיה משום דכיון דפירשה רובה הרי יכולה להסירה בידה וכיון דאינה מסירתה אינה מקפדת עליה והוי ליה מיעוטו שאינו מקפיד דאינו חוצץ אבל כשפירשה מיעוטה איכא למימר דקפדה ומה שאינה מסירתה ביד היינו משום דכיון שלא פירשה אלא מיעוטה אינה נוחה ליתלש ביד הילכך כיון דקפדה עלה חוצצת.[600] **2.** ועוד י״ל והוא הנכון דהא דאבר ובשר המדולדלים חוצצין היינו לומר שאם נמצא בהם שום דבר חוצץ

---

[599] שכתב – ציפורן שפירשה מיעוטה חוצצת כיון דעומדת לפרוש וכבר התחילה לפרוש אבל ציפורן גדולה יותר מדאי אע״פ שעתידה לקוצצה אינה חוצצת כיון דלא פירשה כלל.
[600] המשך דבריו – ולהרמב״ם נמי י״ל דסובר דגם בפירשה מיעוטה יכולה היא לתלוש ביד מה שפירש ומדלא תלשה אלמא לא קפדה וכל שכן דפירשה רובה שהוא יותר נוח לתלוש ביד דאמרינן ביה מדלא תלשה לא קפדה.

לא עלתה לה טבילה דכיון שהם מחוברים לגוף אע״פ שהם מדולדלים כגוף הם חשובים והוא הדין לציפורן שפירשה מיעוטה לדעת רבינו דכיון שרובה מחובר לגוף הרי היא כגוף ואם נמצא עליה דבר חוצץ מעכב כדרך שהוא מעכב בשאר מקומות הגוף אבל כדפירש רובה כבר אינה נחשבת מהגוף ולפיכך אם נמצא עליה דבר חוצץ אין בכך כלום. ונראה דאפילו נמצא במיעוטה המחובר נמי אינו חוצץ דמיעוטה בתר רובה גריר, והרמב״ם סבר דכיון דציפורן עומד ליקצץ כיון שפירש מיעוטה כל מה שכנגד אותו מיעוט ברוחב האצבע עומד ליקצץ הילכך כקצוץ דמי ולפיכך אם נמצא עליו דבר חוצץ אינו מעכב.[601] וכדברי הפירוש השני הזה נראה בעיני, אע״פ שמדברי המרדכי משמע כפירוש הראשון.[602]

דר״מ – ובעיני הפירוש השני דחוק ואין הלשון מורה עליו כלל, והמרדכי יכריע שהפירוש הראשון הוא העיקר. **וכ״פ עטרת זהב, ב״ח וש״ך**.

ט״ז – הנראה לע״ד לפרש דודאי אין חציצה במה שנדבק עדיין כי לא היה מגולה מעולם שם, אלא על החלק הנפרש אמרינן כן דאם רובו קיים ומיעוטו נסדק נמצא דמקום הסדק צר הוא ואין המים יכולין לבוא באותו הסדק מה שאין כן אם נפרץ רובו נמצא שנתרחב מקום הסדק ויכולים מים לבוא שם והוי ראוי לביאת מים.

5. לח ויבש. סעיפים ז-ט, יב-טז

א. עיקר הדין. סעיפים יב-טז

תוספתא מקוואות ו,ט – הדם והדיו והדבש והחלב ושרף התות ושרף התאינה ושרף השקמה ושרף החרוב יבשין חוצצין לחין אין חוצצין ושאר כל השרפין בין לחין בין יבשין הרי אלו חוצצין שהן של שטף לכלוכי פירות. **וכ״פ רמב״ם, רא״ש, ר״י ושו״ע טו**.[603]

ר״י (הובא במרדכי תשמח) – לח... נכנס בו מים כדאמרי׳ התם הדם הדיו והחלב יבשים חוצצין, לחין אין חוצצין.[604]

יראים (הובא שם) – הא דתנן הדם והדיו והחלב יבשים חוצצין לחים אין חוצצין מטעם הקפדה הוא שעל יבש דרך בני אדם להקפיד ועל לחין אין מקפידים אבל אי מקפיד אפילו לח חוצץ. וראיה דבהקפדה הטעם תלוי דתניא ושאר כל השרפים בין יבשים ולחים חוצצין מפני שהן שטף לכלוך פי׳ דרך העולם להקפיד עליהם שאינו אלא לכלוך. **וכ״פ רמ״א יד**.

*** דם שמתחיל להתייבש ולהדבק לבשר. סעיף טז**

מנחות כא,א – אמר רב גידל אמר זעירי: דם, בין לח בין יבש חוצץ. מיתיבי: הדם והדיו, והדבש והחלב - יבשין חוצצין, לחין אינן חוצצין! לא קשיא: הא דסריך (שמתחיל להתייבש ולהדבק קצת לבשר, חוצץ. רש״י), הא דלא סריך. **וכ״פ רמב״ם, ר״י ושו״ע**.

---

[601] המשך דבריו – והיכא דנעקרה הציפורן עצמה ממקום חיבורה באצבע נראה דלהרמב״ם נמי מפליג בין פירשה רובה לפירשה מיעוטה דכל שפירשה רובה אינה עשויה להתרפאות וכאילו נתלשה כולה דמי הילכך אם נמצא עליה דבר חוצץ אינו חוצץ אבל אם פירשה מיעוטה כיון שעשויה להתרפאות מהגוף היא חשובה והילכך כל שנמצא בה דבר חוצץ אפילו אם הוא על המקום שפירש בלבד הוא מעכב לדברי הכל כן נראה לי.

[602] לפי ההסבר זה של הב״י בדעת הטור והרמב״ם לא מובן מה ההבדל בין ציפורן שלא חוצצת (לטור אם פירשה רובה, ולרמב״ם אפילו מיעוטה), לבשר ואיבר שחוצצים, ואולי באיבר ובשר אף אם פירשו רובם עדיין חשובים מחוברים לגוף, מפני שקשה יותר להסירם מאשר ציפורן שפירשה רובה.

[603] **עוד דוג׳ לדין זה**. סעיפים יב,יג: **יב** – לכלוכי צואה שעל הבשר מחמת זיעה, אינם חוצצין (מקואות ט,ד); נגלד כגליד (שזה קורה כשיש זיעה מרובה. ר״ש וראי״ש), חוצץ (מקואות ט,ב). **יג** – מלמולין שעל הבשר, חוצצין. טור – פירוש כשאדם לש עיסה או מגבל טיט ומשפשף ידיו זו בזו נופל מהן כמו חוטין, אם נופלין על בשרו חוצצים.

[604] וצ״ל ששאר כל השרפים שחוצצים גם כשהם לחים, זה מפני שהם נדבקים יותר לגוף.

*** דין טיט ודבר לח שנמחה במים. סעיף יד**

משנה מקוואות ט,ב – אלו חוצצין... טיט הַיָּוֵן וטיט היוצרים וגץ יוני, איזהו טיט היון זה טיט הבורות שנאמר (תהלים מ׳) ויעלני מבור שאון מטיט היון, טיט היוצרין כמשמעו (שמשתמשים בו יוצרי כלי חרס), וגץ יוני אלו יתדות הדרכים[605].

טור – טיט הבורות וטיט היוצרים וטיט של דרכים אם הם נדבקים בבשר והם יבשים חוצצין, אבל שאר טיטין אפילו יבש אינו חוצץ.
רמב״ם – טיט היון וטיט היוצרים וטיט של דרכים חוצצין, ושאר כל הטיט כשהוא לח אינו חוצץ שהרי הוא נמחה במים וכשהוא יבש חוצץ. **וכ״כ סמ״ג ושו״ע**.[606]

*** שמן**

בה״ג – אמר רב יהודה כל השמנים אין חוצצים חוץ משמן המור, ונהגו בנות ישראל בעצמן שאין סכות שמן בשעת טבילה כל עיקר. **כ״כ ש״ך וטה״ב** (עמ׳ עו).

ב. לפלוף שבעין וגלדי פצעים. סעיפים ז-ט

(1) לפלוף שבעין (צואת העין). סעיף ז

נדה סז,א – אמר מר עוקבא: לפלוף שבעין, לח - אינו חוצץ, יבש - חוצץ. אימתי נקרא יבש - משעה שמתחיל לירק (להצהיב).
מקואות ט – אלו חוצצין... לפלוף שחוץ לעין... אלו שאין חוצצין... לפלוף שבעין.

תוס׳ – לח אינו חוצץ דוקא שבתוך העין מפני שהליחה שבעין מלחלחתו ואינה מניחתו להיות יבש, אבל לפלוף שחוץ לעין אפילו לח חוצץ (מפני שמתחיל להתייבש מהר). => לפלוף שחוץ לעין חוצץ, אפילו לח, מפני שמתייבש מהר (ולגבי תוך העין אין חידוש, שיבש חוצץ ולח אינו חוצץ). **וכ״פ רמב״ם ושו״ע**.
רא״ש כתב על הגמרא בנדה – היינו כי הך דתנן (במקואות)... כי אותו שתוך העין הוא לח ושחוץ לעין הוא יבש.
ב״י – נראה מדבריו שהוא סובר דבתוך העין לא שייך ביה יבשות ואע״פ שהוא יבש הרבה, מפני שדמעה מלחלחתו במקום דיבוקו ואינו חוצץ, ומר עוקבא דאמר יבש חוצץ בחוץ לעין דוקא קאמר. **וכ״פ טור**. => לפלוף שתוך העין אינו חוצץ, אפילו יבש, מפני שע״י הרטיבות שיש בעין נעשה לח, ושחוץ לעין תמיד יבש וחוצץ.
סמ״ג – אמר מר עוקבא לפלוף שבעין ששנינו במסכת מקואות שאינו חוצץ דוקא בלח אבל אם היה יבש חוצץ, ומה ששנינו שחוץ לעין זהו מפני שסתמו יבש אבל אותו שבתוך העין סתמו לח. => אין דין מיוחד בלפלוף והכלל הוא שלח אינו חוצץ ויבש חוצץ. **וכ״פ מרדכי**.[607]

---

[605] הוא הטיט המתהווה בדרכים, שבזמן שהוא יבש הוא בולט כיתדות וקשה להלוך עליו, וכשהוא לח נקרא גץ יוני.
[606] וכתב על זה הרמ״א – אם היא מקפדת אפילו בדבר לח חוצץ, ע״כ. ולכאורה לא נכון לומר זאת כאן שהרי כאן הטיט נמחה במים ולא נשאר על הגוף.
[607] **נדה סז,א** – אמר שמואל: כחול (אבקה בצבע כחול שהשתמשו בה לרפואה) שבתוך העין - אינו חוצץ. ושעל גבי העין - חוצץ. אם היו עיניה פורחות - אפי׳ על גבי העין אינו חוצץ. **רש״י** ׳פורחת׳ – פותחת ועוצמת תדיר בין כך ובין כך אינו חוצץ לפי שפריחתה מעבירתו ואינו עב על גב העין ואין בו ממש, לישנא אחרינא דומעות שהדמעה מלחלחת את הכחול ואינו חוצץ. **וכ״פ שו״ע ח** (וכפירוש הראשון ברש״י).

(2) גלדי פצעים. סעיף ט

מקואות ט – אלו חוצצין... גלד שחוץ למכה... אלו שאין חוצצין... גלד שעל המכה (י״ג גלד שבמכה).
רע״ב, ר״ש, רא״ש פירשו 'גלד' – ריר היוצא מן המכה מתייבש ונעשה גליד.

נחלקו מהו גלד שחוץ למכה שחוצץ:

רמב״ם בפה״מ 'חוץ למכה' – הלחה הנקרשת סביב הפצע. **וכ״מ במשנה תורה.**[608] **וכ״כ ראב״ד** – דוקא חוץ למכה אבל על גבי המכה אינו מקפיד.[609] => גלד שחוץ למכה הוא הגלד שסביב המכה. אך הגלד שע״ג המכה ממש אינו חוצץ, שאע״פ שהוא יבש הרי לא מקפידה עליו.
רא״ש – חוץ למכה נקרש ונעשה עב, אבל מה שבתוך המכה הוא רך תמיד. **וכ״כ מרדכי בשם ר״י, סמ״ג, תרומה וטור.** => גלד שחוץ למכה הוא גלד שע״ג המכה ממש (וחוצץ דוקא אם מקפידה). **וכתבו רא״ש וטור** – לפיכך אשה בעלת חטטים צריכה לחוץ במים עד שיתרככו. **וכ״כ שו״ע.**

*** מתי הגלד שחוץ למכה מתייבש וחוצץ?**

נדה סז,א – אמר רמי בר אבא: הני רבדי דכוסילתא (דקירות האיזמל של המקיז דם), עד תלתא יומי (הגלד עדיין לח) - לא חייצי, מכאן ואילך (הגלד יבש) - חייצי.

רא״ש – מתניתין ואלו חוצצין גליד שחוץ למכה וכו' היינו דאמר רמי בר חמא האי ריבדא דכוסילתא. **וכ״כ הרמב״ם ושו״ע.**[610]
ראב״ד – שלשה ימים למה, הלא דבר הנראה לעינים הוא, נראה אם הגלידה אם לא הגלידה, שלא אמרו במחט שלשה ימים אלא לפי שאינו נראה לעינים.[611] **וכ״פ ב״ח.**

*** מנהג חומרה להסיר גלד שע״ג המכה גם כשאינה מקפידה**

מרדכי בשם ר״י – ואפילו אם יצטער אם יסיר הגלד מעל גבי המכה או אבעבועות שחין שאין דעתו להסיר עתה וקרוי אינו מקפיד (כלומר אם מצטער להסיר או שאינו רוצה להסיר לעולם, הרי אינו מקפיד ולא חוצץ), מ״מ רגילות הוא להסיר הכל או תמתין עד שתתרפא ותוכל להסיר. **וכ״פ סמ״ג ותרומה. וכ״כ רש״ל** – גרב לגבי טבילה צריכה להסיר אע״פ שכואב לה הרבה ואשתו של מהרר״ק היתה צריכה לעמוד לפניו ערומה שהיה רואה שלא היה גרב עליה שלא היה מאמין לה שהיתה מסירה שהיתה נערה והיה כואב לה וכן עשה השר מקוצי לאשתו. **הובא בט״ז.**
סמ״ק – הרגילו הנשים להסיר מעליהן כל גרב וכל שחין אע״פ שמן הדין לא היה צריך, לפי זה אין לאסור מלטבול אשה שיש לה חטטין בראשה. **הובא בהגש״ד, וכ״כ או״ח בשם רבינו פרץ.**

---

[608] שכתב לגבי אלו שאינם חוצצים 'גלד שהעלתה המכה'.
[609] וכך דייק בהם הב״י.
[610] **חת״ס** – הדעת נותנת דבעינן (שלושה ימים) מעת לעת, ולא אמרינן בזה מקצת היום ככולו, וכיון דמיעוט דמקפיד אינו אלא מדרבנן המקיל לא הפסיד והמחמיר תבא עליו ברכה. **הובא בפת״ש ז.**
[611] **ב״י** – אפשר לומר שהרמב״ם אינו מפרש ריבדא וינטוש״א כדמשמע דמפרש הראב״ד אלא מפרש דריבדא ר״ל שריטה ואפילו אם תמצי לומר דמפרש ריבדא וינטוש״א לא משמע ליה לפלוגי בין שריטות הללו לשריטות אחרות.

דרכי תשובה (ס״ק לב) – בזמנינו אין להחמיר שהיא חומרא דאתי לידי קולא. ובפרט שיש לחוש שיבואו ח״ו לידי דלקת שיש בה סכנה. ולנשים שבדורינו הענוגות והמפונקות ביותר, אם יחמירו עליהן כ״כ בהסרת הליחה מן המכה דברים שמן הדין אין צריך יש חשש שימנעו מלטבול בכלל ויוכלו לבוא ולהכשל באסור כרת.

(3) הדין בימינו

נדה סז,א – אמר רמי בר אבא: הני רבדי דכוסילתא, עד תלתא יומי - לא חייצי, מכאן ואילך - חייצי. אמר מר עוקבא: לפלוף שבעין, לח - אינו חוצץ, יבש - חוצץ, אימתי נקרא יבש - משעה שמתחיל לירק. אמר שמואל: כחול שבתוך העין - אינו חוצץ. ושעל גבי העין - חוצץ... (רי״ף, ר״ח, בה״ג, רס״ג, רמב״ם, יראים, סמ״ג ועוד גורסים כאן: ולית הלכתא ככל הני שמעתתא דלא איתמר כל הני אלא לטהרות אבל לבעלה שפיר דמי כי הא ד)אמר ריש לקיש: האשה לא תטבול אלא דרך גדילתה. כדתנן: האיש נראה כעודר ומוסק זיתים, אשה נראת כאורגת וכמניקה את בנה.

רא״ש – רש״י לא גריס ולית הלכתא ככל הני שמעתתא דלא שייך הך דר״ל להני דלעיל. ותו דכל הני אמוראי דלעיל בבבל היו ולא היו עסוקין בטהרות. ונכון להחמיר כגירסת רש״י. **וכ״מ מתוס׳**.
רשב״א – לפלוף שבעין ואפילו יבש וכחול שבעין ואפילו שעל גבי העין וריבדא דכוסילתא ואפילו לאחר ג׳ ימים אינן חוצצין.[612] **וכ״כ הרמב״ם** – שכל הדברים האלו אינו חוצץ אלא מדבריהם ולענין טהרות גזרו לענין נדה לא גזרו.[613] **וכ״פ ראב״ד וערוך**.
יראים – הא דמסקינן הני מילי לטהרות אבל לבעלה לא, הני מילי בדיעבד אבל לכתחילה אפילו לבעלה צריכה כל הני חומרות. **הובא במרדכי, וכ״כ סמ״ג**.

שו״ע – פסק לחומרא כרא״ש.
וכתב הש״ך – נראה דהיכא דאפשר שתטבול שנית יש להחמיר, אבל היכא דלא אפשר ודאי כדאי הם כל הנך רבוותאה לסמוך עליהם שפסקו דלטהרות דוקא אתמר ולא לבעלה.

6. דבר התחוב בבשר. סעיף יא

משנה מקוואות י,ח – חץ שהוא תחוב באדם בזמן שהוא נראה חוצץ ואם אינו נראה טובל ואוכל בתרומתו.
תוספתא מקוואות ז,ט – נכנס לו חץ ביריכו **רבי אומר** אינו חוצץ **וחכמים אומרים** הרי זה חוצץ במה דברים אמורים בשל מתכת אבל בשל עץ הרי זה חוצץ[614], ואם קרם עליו העור מלמעלה הכל מודים שאינו חוצץ שכל הבלועין טהורין.

נחלקו באיזה מקרה עוסקת התוספתא, האם כשנראה ולקולא, או כשאינו נראה ולחומרא:

טור (לקולא) – אם נראה מבחוץ - חוצץ... ואם יש עליו קרום של בשר בכל ענין אינו חוצץ. **וכ״כ ר״י, סמ״ג, תרומה ומרדכי, וכ״פ ט״ז וש״ך**.

---

[612] בשו״ת הרשב״א א,תתיט כתב לענין טבילה כדרך גדילתה – גרסא הראשונה יותר נכונה בעיני, שאין חלוק בין טהרות לבעלה. הובא בב״י עמ׳ רה, וצ״ע.
[613] הב״י הבין בדברי הרמב״ם והרשב״א שגלד שחוץ למכה חוצץ גם לבעלה. ולע״ד קשה, שהרי הגמרא דיברה על גלד שמחוץ למכה, ועל זה אמרו ׳לית הלכתא׳, וצ״ע.
[614] ר״ש – בשל מתכת עיילי מיא טפי משל עץ שאינו נדבק כ״כ עם הבשר, א״נ בשל מתכת איכא סכנה טפי כשמוציאו ודבר שאינו מקפיד אינו חוצץ.

רמב"ם, רא"ש ורי"ו כתבו רק את המשנה ולא כתבו שע"י קרימת עור אינו חוצץ.

נחלקו בדעתם:

ב"י – ולפי דעתם נראה דתוספתא בשאינו נראה מבחוץ איירי ואפילו הכי גזרו רבנן אטו כשהוא נראה מבחוץ ורבי לא גזר, ומתניתין כרבי ואע"ג דאתיא כיחידאה אין בכך כלום דכמה משניות אשכחן דאתו כיחידאה, ולפי זה הא דקתני ואם קרם עליו העור מלמעלה וכו' לא נפקא לן מיניה מידי דהא לא איצטריך אלא לחכמים דלא קיי"ל כוותייהו אלא כרבי דסתם מתניתין כוותיה קיי"ל ולדידיה מאי איריא קרם עליו עור אפילו לא קרם נמי אינו חוצץ ולפיכך לא כתבו הא דאם קרם עליו עור. **וכ"פ שו"ע**. => חולקים על הטור ודעימיה, שאם נראה מבחוץ אפילו אם קרם עליו העור - חוצץ.

ש"ך – נ"ל כפירוש התוספתא בנראה וכמו שפירשו הסה"ת וסמ"ג והמרדכי, וגם הרמב"ם והרא"ש ורבי ירוחם נ"ל שפירשו כן...[615] ומה שלא כתבו הרמב"ם והרא"ש ורבינו ירוחם דבקרם עליה בשר מותר משום דפשוט הוא דהתוספתא לא הוצרכה לומר כן אלא משום דמיירי בנראה, ולא אשמועינן דאינו נראה אינו חוצץ, אבל אם אינו נראה מבחוץ אינו חוצץ פשיטא דכ"ש קרם עליה אינו חוצץ. => כדעת הטור ודעימיה.

רא"ש, רי"ו, רשב"א וטור כתבו שה"ה לקוץ, **וכ"פ שו"ע**.

=> **מוסכם** שכאשר אינו נראה - אינו חוצץ, וכשנראה - חוצץ, **ונחלקו** מה הדין כשנראה וקרם עליו העור, לדעת **טור וש"ך** אינו חוצץ, **ולדעת שו"ע** חוצץ.

*** הגדרת נראה ואינו נראה**

מרדכי – דוקא בנראה חוצץ אבל אם כל כך בעומק שאינו נראה אינו חוצץ, ע"כ. משמע שאינו נראה הוא 'כ"כ בעומק' ונראה הוא 'בעומק', ואינו בולט לחוץ או שווה לבשר, וסברי רבנן דכל שהוא נראה אע"פ שהוא משוקע גזרו בו גזירה אטו כשאינו משוקע (כך דייק הב"י).

רא"ש – בזמן שהוא נראה מבחוץ אי אפשר שלא יהיה מקצתו על הבשר וחוצץ. **ב"י** – לשוה לבשר קרייה נראה מבחוץ דאי אפשר שלא יהא מקצתו על הבשר. **וכ"פ ש"ך, עט"ז, וטה"ב** (עמ' ס).

7. חציצה שתחת הציפורנים. סעיפים יח,יט

משנה מקוואות ט – אלו חוצצין... **בצק** שתחת הציפורן. אלו שאין חוצצין... **צואה**[616] שתחת הציפורן.

תוספתא מקוואות ו,י – **צואה** שתחת הצפורן שלא כנגד הבשר **והטיט והבצק** שתחת הצפורן אפילו כנגד הבשר הרי אלו חוצצין.

=> **טיט ובצק** שתחת הציפורן תמיד חוצצים. **ולגבי צואה** שתחת הציפורן, במשנה כתוב שלא חוצצת, ובתוספתא כתוב שזה דוקא כשהיא כנגד הבשר, אך שלא כנגד הבשר חוצצת.[617]

---

[615] המשך דבריו – והב"י כתב דסבירא להו דהתוספתא מיירי באינו נראה ומתני' אתיא כרבי. וקשה דאם כן הוה ליה להרמב"ם והרא"ש ורבי' ירוחם לאפלוגי בהכי ולכתוב דבשל עץ אפילו אינו נראה חוצץ, אלא ודאי סבירא להו דמתניתין אתיא כחכמים ותוספתא מיירי בנראה.

[616] הלכלוך השחור הרגיל שדרכו להימצא תחת הציפורן. כ"כ הב"ח ושיעורי שבט הלוי.

[617] **וכתב הב"י** בטעם החילוק בין צואה שכנגד הבשר לצואה שאינה כנגד הבשר וכן בין בצק לצואה – נ"ל שדרך הכלות וכן כל זמן שהנשים הנשואות הולכות לבית המרחץ להקפיד דלא יהא שום צואה תחת הציפורן שלא כנגד הבשר, מיהא כדי שלא יתגנו באמרם שמצואתן לא רוחצו אפילו במקומות הגלויים, דהיינו שלא כנגד הבשר, הילכך חייש לעולם ואפילו אם זו אינה מקפדת בטלה דעתה, כמו שנתבאר לעיל, ובצק שתחת הציפורן היינו טעמא דאפילו שלא כנגד הבשר חוצץ משום דבאיזה מקום שימצא הבצק בציפרנים איכא למיחש שתתגנה על בעלה באמרו שמאכילתו זוהמת ציפרניה שבשעת

טור, רא״ש, רשב״א, ריי״ו – הלכה כפי שכתוב בתוספתא. **ב״י** – דמאי דשייר מלפורשי במתניתין פירש בתוספתא. **וכ״פ שו״ע יח**.[618]

רמב״ם כתב את לשון המשנה. **ב״י** – ואפשר שטעמו משום דמשמע ליה דתוספתא זו פליגא אמתניתין.

סמ״ק – צואה שתחת הציפורן שלא כנגד הבשר שנינו בתוספתא שחוצצין, ואע״ג דבמשנה אלו שאין חוצצין צואה שתחת הציפורן, מחלק ר״ת בין הנדבקת לשאינה נדבקת. => צואה שתחת הציפורן אינה חוצצת אם אינה נדבקת, ובזה דיברה המשנה, אך אם נדבקת, והיא שלא כנגד הבשר חוצצת.[619]

סמ״ג בשם רבינו תם – אפילו בטיט ובצק אם יש ממנו כל כך מעט שאין מקפיד מיעוטו שאינו מקפיד אינו חוצץ.

*** נפיחות במקום הציפורן. סעיף יט**

מרדכי – אשה שיש לה נפח על מקום הציפורן ולא היתה יכולה לא לחתוך ולא לחטט, אם נפוחה כ״כ שאין הטיט נראה שתחת הציפורן אינו חוצץ, ואם לאו חוצץ, מדתנן גבי חץ התחוב באדם שאם אינו נראה אינו חוצץ. **וכ״פ שו״ע** (עיין לעיל בדין דבר התחוב ששם מבואר מהו נראה).

מנהג גזיזת הציפורנים

טור – ואיזהו שלא כנגד הבשר זה שהציפורן עודף על הבשר, ולפי שאינן יכולות לכוין מה נקרא כנגד הבשר או שלא כנגדו נהגו הנשים ליטול ציפורניהן בשעת טבילתן. **וכ״כ רשב״א, רא״ש, ריי״ו, ר״ן, סמ״ג, ותרומה וכ״פ שו״ע**.

ראב״ן – צריכה לחתוך צפרני ידיה ורגליה דכיון דעתידה ליטלן חייצי השתא. **וכ״פ ב״ח**.

(1) גזיזה בחול המועד

תרומה – אם אירע טבילה בחוה״מ, ואסור לחתוך צפרניה במועד, סגי לנקר בטוב ולחצות הטיט שתחת הצפורן, והבא להחמיר יחתוך צפרניה בשיניה או דרך שנוי דבמועד קטן (י״א ע״ב) אמרינן דאינו אסור אלא בגנוסתרי, במספרים. או שפחתה גויה מגלחם לה, וכן נכון לעשות ואע״ג דאמירה לגוי שבות בהלכות מועד, הכא במקום מצוה שרי ויותר טוב בענין זה משתעשה היא בעצמה. **וכע״ז כתב סמ״ג, וכ״כ מרדכי**.[620]

תוס׳ – טובלת לנדותה מותרת ליטול צפרניה היא בעצמה בלא שינוי. **וכ״כ סמ״ק, וכ״פ רמ״א או״ח תקלב,א וט״ז**.

ריי״ף – בחול המועד מותר אף בגנוסטרי (בכל אופן ולא רק לצורך טבילה). **וכ״פ שו״ע שם**.

לישה מטלת זוהמתה בעיסה ועל כן נכנס בצק בציפרניה ולפיכך דרכן להקפיד להסיר כל בצק מציפרניה הילכך אע״פ שזו אינה מקפדת בטלה דעתה (ועדיין לא מובן מה הטעם שמקפידות בטיט כנגד הבשר יותר מצואה).

[618] כתב סמ״ג בשם ר״ת שזה דוקא טיט הדומה לבצק שנדבק מאוד, כגון טיט של יוצרים, חוצץ. ובשו״ע לא הזכיר זאת, והט״ז הבין מזה שלדעת השו״ע גם שאר טיט הנדבק חוצץ.

[619] **תוס׳** – הא דתנן גבי אלו שאינם חוצצין צואה שתחת הציפורן מיירי בלחה דומיא דלכלוכי צואה שעל הבשר דקתני התם, דאי ביבשה אמאי לא חייצא, ועוד דגבי אלו חוצצין קתני גלדי צואה שעל הבשר. **וכ״כ מרדכי**. ובמרדכי הביא את התוספתא מיד אחרי דברים אלו ולא ביאר באיזו מציאות התוספתא מדברת האם אפילו לח או דוקא יבש, לכן דעתם למעשה לא ברורה לי.

[620] אמנם כתב שלכתחילה תעשה ע״י גויה או שינוי ולא תסמוך על הניקור, בשונה מהתרומה שכתב שרק הרוצה להחמיר תעשה ע״י שינוי או גויה.

(2) גזיזה בשבת ויו"ט

ט"ז – בשבת ויו"ט לא תאמר לגויה שתחתוך לה, דכיון שאין מצוה גמורה בנטילת ציפורנים, ותו דהוא חומרא דאתא לקולא, שאע"פ שהגויה חותכת מ"מ אותה ישראלית מסייעת לה ע"י שמטה לה את ידיה, וכאילו היא עושה מלאכה זו שאסור מדאורייתא, וכההיא דמצינו לענין הקפת פאה שגם הניקף חייב אם סייע בדבר שמטה עצמו אליו להקיפו, וזה א"א להשמר ממנו כשתניח לחתוך הצפורנים להגויה, ואין לומר שלא תטבול כשאירע כן בשבת ויו"ט דהא גם בחול המועד התירו (תרומה ודעימיה לעיל) ע"י שתנקר. **וכ"פ חכ"צ**.

נקודות הכסף – טעה בתרתי. חדא, דאפילו חתכם בכלי הוא עצמו ליכא כאן איסורא דאורייתא לרוב הפוסקים[621], ועוד, דכאן לא שייך מסייע, דדוקא בהקפה דאחד המקיף ואחד הניקף במשמע. אבל בשאר אזהרות לא שייך לומר דחייב משום מסייע, דמסייע אין בו ממש. ואם כן כיון דמשמע מהפוסקים דעל כל פנים מצוה היא בנטילת צפרנים, וכמו שכתבתי, ואמירה לנכרי שבות, ובמקום מצוה לא גזור כו'. וכל שכן לדעת ראב"ן דהצפורן מעכב מדינא, פשיטא דהוי מצוה ומותר לומר לגוי. אלא כיון דאפשר ליטלן (ע"י גוי) שלא בכלי למה נקיל בכדי, אבל שלא בכלי הדבר פשוט דמותר (ע"י גוי). **וכ"פ שבות יעקב, מג"א או"ח שמ, בה"ל שמ ד"ה 'חיב'**[622], **וטה"ב** (עמ' צ). **וכתב בטה"ב** – שאם אין שם נכרית תנקר היטב תחת הצפורן ולא תדחה טבילתה.

(3) טבלה ולא נטלה ציפורנים. סעיף כ

תשב"ץ (ח"ג,נח) – אם לא חתכה צפרניה ואין שם לכלוך עלתה לה טבילה, ואם טבלה ולא בדקה בצפרניה ולא נזכרה אלא לאחר זמן אינה צריכה טבילה אחרת דתלינן לקולא כיון דמיעוטו המקפיד אינו אלא מדרבנן, **וכ"כ ראב"ד** בספר בעלי הנפש, עכ"ל. **וכ"מ מהגש"ד**, ונראה שכך דעת **השו"ע, וכ"פ טה"ב** (עמ' פא) שאם לא מצאה חציצה תחת הציפורן לאחר הטבילה, אף אם לא בדקה את ציפורניה לפני הטבילה, עלתה לה טבילה.

מהר"ם – אם לא הסירה ציפרנים וטבלה עלתה לה טבילה ובלבד שבדקה תחת הציפורן קודם הטבילה ואין שם טיט וצואה. **הובא במהרש"ל** (בהגהות הטור). משמע שאם לא בדקה את הציפורן לפני הטבילה, אפילו אם לא מצאה חציצה לאחר הטבילה, צריכה לחזור ולטבול, מחשש שמא היתה לה חציצה בטבילה ונפלה, **וכן הבין הט"ז בדעתו, אמנם כתב** – היינו כל זמן שלא שמשה עם בעלה, דגזירה דרבנן היא במיעוט המקפיד א"כ הוה כאן ספיקא דרבנן, ומ"מ כאן שכבר שמשה ואפשר שהיא נתעברה אם באת להחמיר עליה בטבילה שנית אתה מוציא לעז על אותו ולד.[623]

הגש"ד – מ"מ טוב להחמיר ותטבול פעם שניה משום דאי אפשר שלא יהיה בתוכן טיט.

רמ"א – ומאחר דכ"כ נהגו ליטול הציפורנים אפילו צפורן אחת נשאר בידה וטבלה צריכה טבילה אחרת, וכן נוהגין. **וכ"פ הט"ז, וכתב הט"ז** – ונראה לי דכל מה שמצינו שצריכה לטבול שנית בשכחה ליטול ציפורן, היינו כל זמן שלא שמשה עם בעלה קודם שנזכרה בדבר. **וכתב מהר"ם מלובלין** – ואפילו אם לא נזדקקה לבעלה אותו לילה הדבר מכוער ואינה צריכה טבילה אחרת.

---

[621] עיין בדבריו שדן האם גזיזת הציפורניים בכלי היא משאצ"ל, ועיין עוד בסיכום על הלכות שבת על זה.

[622] הבה"ל חלק על נקה"כ אך כתב שכאן כולם יודו מפני 'דבזה מקרי מלאכה שאצ"ל שאין כונה שלה להתנאות בזה רק לצורך טבילה'.

[623] כלומר הט"ז הבין שגם לדעת מהר"ם שהצריכה לחזור ולטבול במקרה שלא בדקה את ציפורניה לפני הטבילה, אינו מן הדין, אלא מצד חומרא, שהרי ספק דרבנן לקולא. **אך הסד"ט** חלק והקשה הרי מ"מ סתמא דמילתא לא עיינה בצפרניה ומכיון שעיון הגוף אפילו במיעוטו דבר תורה אף בדיעבד לא עלתה לה טבילה (וכפי שבואר לקמן בסימן קצט, שאם לא עיינה בגופה לפני הטבילה לא עלתה לה טבילה). **ופרד"ר** כתב להשיב על זה שהט"ז אזיל לשיטתיה (בסימן קצט) שכיון שחפפה היטב ורחצה כל מקומות הגוף שפיר הוי עיון הגוף. **ובספר חקר הלכה** תמה על הסד"ט, דהא עיון הגוף הוא מדאורייתא ולחז"ל לא מצינו שום גזרה בזה (שאם לא עיינה במקצת הגוף לא עלתה לה טבילה) ומאחר שכל העיון הוא רק משום דבר החוצץ ודבר החוצץ עצמו אינו פוסל במקצת הגוף אם כן איך אפשר לומר דמדאורייתא פסול בלא עיון אפילו במקצת הגוף.

ב״ח – אפילו ברי לה שלא היה שום טיט כלל יש להחמיר שתטבול פעם שנית, שהרי איכא למ״ד אם הציפורן עומד ליקצץ חוצץ (**כדעת הראב״ן**). **וש״ך חשש לדעתם** – היכא דאפשר לה לחזור ולטבול, אפילו לא מצאה עד למחר יש לה לחזור ולטבול, וכמדומה לי שכן נוהגים להורות, אבל היכא דלא אפשר אין להחמיר כיון שעבר הלילה.

*** שכחה ליטול צפרני רגליה. פת״ש י**

פת״ש – ראיתי בכתבי הרב דניאל שדעתו להקל בצפרני הרגלים שאינה צריכה טבילה אחרת הגם שאינה יודעת אם היה נקי, ואפשר אפילו יודעת שלא היה נקי אינה צריכה טבילה אחרת שברגלים אין דרכן של הנשים להקפיד. **וכ״פ בא״ח, שערי טוהר, ששה״ל, שואל ונשאל וטה״ב** אפילו אם יודעת שלא היה נקי.

בה״ל שמ׳ וחיב׳ – והנה באשה ששכחה ליטול צפרנים בע״ש ואירע ליל טבילתה בשבת נ״ל דבצפרני רגליה בודאי טוב יותר להתיר ע״י נקור מלהתיר ע״י עו״ג.

טה״ב (עמ׳ פט) – נשים ההולכות בסנדלים ואצבעות רגליהן נראות ודאי שהן מקפידות על ניקוי תחת צפורניהן לפיכך דין צפרני רגליהן כדין צפרני ידיהן.

*** הורדת שיער**

בימינו נהגו נשים להחמיר ולהסיר את השיער שגדל במקומות שמקפידות ומתכוונות להסירו, אע״פ שאינו דומה לציפורנים, שבהם יש ספק מהו כנגד הבשר, ובנוסף לכך החשש לחציצה בציפורניים גדול יותר, שידים עסקניות ויש יותר חשש שיתקע בהם דבר החוצץ. לכן נלע״ד שדין שיער קל יותר מציפורניים ואפשר להקל בשעת הצורך, ולכן אם לא הסירה, לא תחזור לטבול, **וכ״פ טה״ב עמ׳ כד**, ונראה שה״ה למנהג אשכנזים.[624]

8. גופה מלוכלך באבק או עפר. סעיף מה

תוספתא מקוואות ז,א – היו רגליו מלאות אבק וירד וטבל במקוה שיש בו ארבעים סאה טהור. **ב״י** – ומדקתני לה בלישנא דדיעבד איכא למשמע דלכתחילה לא יעשה כן. **וכ״כ הרמב״ם** – לא יטבול אדם בעפר שעל רגליו ואם טבל אינו חוצץ.

ר״ש כתב **גירסה אחרת בתוספתא** – היו רגליו מלאות אבק וירד וטבל במקוה שיש בו ארבעים סאה טמא, שפשף או שטבל בחמין טהור. **ב״י** – ומשמע דטעמא משום דקסבר דכשהרגלים מליאות אבק ומטבילן במים האבק שעל רגליו נעשה טיט וחוצץ ומשום הכי כששפשף טהור, שהרי עבר האבק מרגליו על ידי השפשוף, וכן כשטבל בחמין שהחמין מעבירין את הלכלוך כאילו שפשף. ולגירסא דהרמב״ם איכא למימר דנהי דלכתחלה יש ליזהר מלטבול באבק שעל רגליו מפני חששא זו מ״מ היכא דעבר וטבל טהור דסתם מים מעבירין את האבק ואף על פי שאינן חמין.

שו״ע – לא יטבול באבק שעל רגליו, ואם טבל **יש מי שאומר** שאינו חוצץ **ויש מי שאומר** שחוצץ אא״כ שפשף או שטבל בחמין.

---

[624] זוהר (פ׳ אחרי מות דף עט) – תאנא כד בעת איתתא לאדכאה בעייא לספרא ההוא שערא דרבי ביומא דאיהי מסאבא ולספרא טופרהא וכל ההוא זוהמא די בהון דתאנא ברזי דמסאבותא זוהמא דטופרין יתער זוהמא אחרא ובגיני כך בעיין גניזא ומאן דעבר לון לגמרי כאילו אתער חסד בעלמא.

9. חיבור ע"י מים. סעיפים כח,ל

א. לא צריכה להגביה את הרגלים. סעיף ל

משנה מקוואות ז,ז – מקוה שיש בו ארבעים סאה... הטביל בו את המטה אף על פי שרגליה שוקעות בטיט העבה[625] טהורה מפני שהמים מקדמין.

רא"ש – כלומר דכשתחב רגלי המטה בטיט כבר קדמו המים ונגעו ברגלי המטה קודם שהגיעו לטיט ואותם המים מחוברים למקוה (גם לאחר שרגלי המיטה שקעו בטיט) הילכך לא הוי חציצה... ומטעם זה אין צריך להגביה רגליה בשעת טבילה מפני שהמים מקדימים. **וכ"פ ראב"ד, רשב"א, טור וכ"פ שו"ע** (אמנם עיין לקמן לגבי טבילת אדם ע"ג טיט).[626]

ב. מדיחה ידיה במים ואוחזת בחברתה. סעיף כח

מקואות ח,ה – אוחז באדם ובכלים ומטבילן - טמאין, ואם הדיח את ידו במים - טהורים. רבי שמעון אומר ירפה כדי שיבואו בהם מים.

לעיל התבאר שנחלקו בפירוש משנה זו, ולמעשה מוסכם שאם הדיח ידו במים ואחז באדם ובכלי בהידוק - טהורים[627], ונחלקו האם מותר לאחוז ברפיון בלא להדיח במים, **לדעת רמב"ם ורמב"ן** אסור גזירה שמא לא ירפה, **אך לדעת רשב"א ושו"ע** מותר.

*** חוזק ההידוק**

רשב"א – כל שהדיח ידיו תחילה ואינו דוחק הרבה עלתה להן טבילה וטהורין. **ט"ז** – והמרדכי (יובא לקמן) נראה דסבירא ליה ג"כ הכי... ולפי זה מה דפסק כאן בשו"ע כרשב"א מ"מ צריך שלא תאחוז חברתה בה בכח, דאם לא כן לא מהני הדחה תחלה. **וכ"פ טה"ב** (ח"ג עמ' קנו).

ונחלקו בדעת **הרמב"ם והרמב"ן:**
ט"ז – משמע לפירושם דכל שמדיח ידיו תחלה אין צריך לרפוי ידיו כלל אפילו אם מהדקם בכח, דאי לא תימא הכי מה מועיל הדחת ידים דגם אחר ההדחה נגזור שמא יהדקם בכח.[628]
רע"א – לענ"ד אינו מוכח, די"ל דזהו מצוי שלא ירפה מחשש שלא יפלו ממנו, אבל אינו מצוי להדקו הרבה, דבדיבוק בינוני ג"כ לא יפלו מידו משום הכי לא גזרו שיהדק בכח.

---

[625] שאי אפשר לו שתהא כל המטה במים ויצופו עליה אלא אם כן שקע רגלי המטה בטיט העבה שבקרקע המקוה. פה"מ לרמב"ם.
[626] לשון הרשב"א והראב"ד – שנינו טופח להטפיח חיבור לטומאה ולטהרה ואי אפשר שלא יהא תחת רגליה טופח להטפיח המחובר עם שאר המים. לשון הטור – אע"פ שדורסת על הרצפה אין בו משום חציצה כיון שהן מלוחלחות.
[627] אמנם כתב הש"ך שמהר"י ברונא אוסר.
[628] ונלע"ד שכך משמע מהרא"ש (הל' מקוואות ס"ס כא), שהשווה בין המשנה של הטבלת המטה למשנה זו, שהרי המיטה מהודקת לקרקע מפני כובדה.

*** הדחת הידים דוקא במי מקוה או אף במים תלושים?**

מרדכי – רבינו מאיר היה מורה שיש ליזהר אם יטביל כלי זכוכית מלא ויתנהו בדלי מלא מים והדלי שקוע בבור שלא יושיבהו על שוליו פן יהיה חציצה, מפני כובד הכלי וחוצץ, אלא יטהו על צדו ויתגלגל הנה והנה בתוך הדלי בבור, ואין להקשות מאי שנא מפרסת רגל האדם העומד בקרקע במקוה ואינו חוצץ דהתם אמרינן דמי מקוה באין לשם טרם יתן רגלו בארץ ודוקא מי מקוה אבל כאן כשנותן הזכוכית בדלי אפילו מלא מים אינו מועיל כי הם תלושין.

נחלקו בהבנת דברי המרדכי:

דר״מ קכ,ב – משמע הא דמהני אם ליחלח ידו במים היינו דוקא במי מקוה אבל במים התלושין לא. **וכ״פ בהג״ה שם וש״ך קצח,לז**. => השקה נעשית רק ע״י מי המקוה, ולא ע״י מים תלושים (אפילו באו מהמקוה, כגון שהרטיב את ידו במקוה והוציאה)[629], ולכן הרוצה לטבול כלי ע״י אחיזתו בהידוק או לאחוז באדם כדי לסייע לו בטבילה, צריך להכניס תחילה את ידו לתוך מי המקוה ורק אז להכניס את הכלי למקווה ולתופסו בידו, וכן לגבי אדם, שרק לאחר שהכניס את ידו למקוה יכול לתופסו, ולא תהיה בזה חציצה. **וכ״פ בא״ח וחכ״א**.
ט״ז קכ,ד – כוונת המשנה שהאוחז באדם או בכלי ידיח ידיו במים דהיינו שקודם שיאחז הכלי ילחלח ידיו אפילו במים תלושים וע״י חיבורם למקוה יהיו גם המים שעל ידו כבר כמי מקוה ממש ע״י השקה וע״כ זכר התנא ואחריו הפוסקים לשון הדחה בעלמא ככל הדחות שהם בתלושין. ובאמת זהו (דברי המרדכי) ענין אחר, דהמרדכי מיירי מכובד הכלי (שבגלל כובדו הוא מהודק לתחתית הדלי) שהוא מפסיק במקום שהוא שוכב, ואין שייך שם לומר שהמים שתחת הכלי יהיו נטהרים בנשיקה ממי המקוה, אלא דוקא אם היו כבר תחת הכלי מים כשרים של המקוה אז אף על פי שכובד הכלי מפסיק עד שתאמר שאותן המים שתחת הכלי הופסקו לגמרי ממי המקוה, מ״מ נשארו בחבורין ולא נפסלו, ויש להם חיבור מכל צד שיהיו נשארים בהכשירן, משא״כ במים תלושין בכלי שאתה צריך לטהרן ע״י נשיקה ולעשות עליהם טהרה מעיקרא בזה צריך חיבור טוב וכיון שיש כובד בכלי לא מיקרי חיבור טוב, אבל באמת מי שטובל כלי בידו במקוה אין צריך למי מקוה אלא כיון שאין שם כובד כלי שפיר הוי נשיקה למים התלושים שהם טפוחים על ידו כבר עם מי המקוה, אלא דמ״מ צריך האדם הטובל כלי שלא לאחוז בכח בכלי דא״כ יהיה ג״כ כמו כובד הכלי שזכרנו אלא דיבוק בינוני.
=> השקה נעשית גם ע״י מים תלושים, לכן מספיק שאדם ידיח את ידו כדי להטביל כלי או אדם שהוא אוחז בהם. אמנם כאשר הוא אוחז בכח, גם אם הדיח את ידיו הוי חציצה, ולא התירו ע״י השקה אלא כשאוחז רגיל, שאע״פ שלא אוחז ברפיון - מותר. אמנם חיבור ע״י מי המקוה מותר גם כשאוחז בכח, שכיוון שכבר הכלי או האדם פגשו מי מקווה כשרים אע״פ שההידוק בכח מפסיק וחוצץ בינם לבין מי המקווה, מ״מ נחשב חיבור. **וכ״פ פר״ח, פרי תאר, זבחי צדק וטה״ב** (ח״ג עמ׳ קנט, אמנם כתב שעל הצד היותר טוב תטביל ידיה במקוה).

*** האם מותר לכתחילה להדיח את ידיה במים ולאחוז בחברתה?**

דרישה – כאן שיש היתר גמור שבשעה שהאשה טובלת וחבירתה דחפה אותה במים (כדי שכל ראשה יכנס במים), שיכולה לאוחזה בידה בשעת דחיפה אם הדיחה ידיה במים תחלה, ואינה צריכה להפריד ידיה ממנה ולא כמו שנוהגות נשים דידן שמפרידות ידיהן ממנה בשעת דחיפה וסבורות שאין שום צד היתר שיכולה לאוחזה בידה. **ט״ז** – ויפה כתב. **וכ״פ טה״ב** (ח״ג עמ׳ קנט).

---

[629] כנלע״ד בפשטות שהרי הם מים תלושים ואין להם דין מי מקווה.

ש"ך – לפע"ד אין להורות קולא בדברים שנהגו איסור דהלא במשנה ופוסקים אינו אלא דבדיעבד שרי אבל לכתחלה מאן לימא לן, ועוד דבכמה וכמה דברים מחמירים לענין נדה שלא מן הדין ואפילו דיעבד, כ"ש הכא.[630]

10. טבילה ע"ג טיט. סעיף לג

נדה סו,ב – אמר רב שמואל בר רב יצחק: אשה לא תטבול בנמל. אבוה דשמואל עבד לבנתיה מפצי (מחצלות) ביומי תשרי.

ר"ח – לא תטבול בנמל כי בני אדם מצויין שם ובעיתא וממהרת מפני שבושה מבני אדם המצויין שם והוי דומיא דסילתא דהוי טעמא משום דבעיתא. **וכ"פ ריי"ף, רמב"ם, רשב"א, ריי"ו וטור. רשב"א, ריי"ו וטור** – ואם טבלה עלתה לה טבילה בדיעבד. **רא"ש** – ומפצי פירוש שהעמיד מחצלאות כמין גדר על שפת הנהר לצניעות. **וכ"כ תוס', ר"ח, רמב"ם וטור** – אם עשתה כמין גדר סביבה טובלת לכתחילה.
רש"י גרס – אשה לא תטבול בנמל אע"ג דהשתא ליכא - אימר ברדיוני נפל. ופירש 'נמל' - מקום שהספינות נקבעות שמעלות טיט וחוצץ. 'ברדיוני נפל' - ונראה שהוא לשון שיכשוך שכששכשכה רגליה במים בצאתה נפל (הטיט), ע"כ. כלומר אף בדיעבד לא עלתה לה טבילה.

בשו"ע חשש לשתי השיטות. שלא תטבול במקום טיט, ואם טבלה לא עלתה לה טבילה, וכן לא תטבול במקום שאנשים מצויים שם שמא לא תטבול כראוי ואם טבלה עלתה לה טבילה בדיעבד.

והקשו הראשונים על שיטת רש"י מהמשנה **מקוואות ז,ז** – הטביל בו את המטה אע"פ שרגליה שוקעות בטיט העבה טהורה מפני שהמים מקדימים. ונאמרו בזה מספר תירוצים:
ראב"ד – **יש מי שאומר** (על המשנה) שכן הדין לאדם, ומה שכתוב בספרים שלנו האשה לא תטבול בנמל ומפרש בהו בגמרא מפני הטיט, אינו אלא על טיט שבשפת הנהר שהוא קודם למים. **ויש מי שאומר** שאין הדין הזה באדם אלא במטה בלבד, אבל רגלי האדם כיון שנכנס לו הטיט בין אצבעותיו והוא מקום דחוק אפשר שיהא חוצץ, **ונראין דבריו**.[631]
ב"י ע"פ פירוש הר"ש – ור"ש פירש אההיא דהטביל בו את המיטה בטיט העבה, שהמים מקדימין לאותם גומות של כרעי המיטה ובמים הוטבלה ואין כאן חציצה דאין חוצץ אלא טיט היון וטיט היוצרים, עכ"ל ר"ש. נראה מדבריו דבטיט היון ושל יוצרים לא מהני קדימת המים וטיט העבה אינו נדבק כטיט יון ושל יוצרים ומשום הכי קתני דמהני ביה קדימת מים, ולפי זה אפשר ליישב דברי רש"י דקסבר דבנמל שכיח טיט היון דלא מהני ביה קדימת המים.
וכ"כ ש"ך בביאור דעת השו"ע, וכתב – ואפשר על זה סמכו עכשיו וטובלין במקום שיש טיט, משום דסתם טיט אינו כמו טיט היון, וגם רוב הפוסקים מתירים לטבול בנמל, דהיינו במקום טיט.[632]

---

[630] **מה הפיתרון לאשה שמבחינה רפואית אסור שיגיעו מים לעיניה**: פת"ש טו – עיין בשו"ת שיבת ציון, דדעת השואל להמציא לה תחבולה לעשות לה אגד רפוי על עיניה בעת הטבילה, אך הרב המחבר אין דעתו מסכמת דאדרבה יש לחוש שתהדק מפני הפחד, אך יש לה תקנה אחרת שתתן ידיה על עיניה ותדיח הידים תחלה שתהיינה טופח על מנת להטפיח.
[631] והקשה הב"י – גם עליו יקשה דלפי הטעם שהמים מקדימין אין לחלק, דאע"פ שהטיט עב מאוד מ"מ קצת לחות יש בו שעל ידו מתחברים מים שברגליו למי המקוה.
[632] **שו"ע ל** – אינה צריכה להגביה רגליה בשעת טבילתה אם אין שם טיט. **ש"ך מ** – צ"ע, דמשמע בשיש שם טיט צריכה להגביה רגליה ויכולה לטבול שם, ובסעיף לג פסק בשיש שם טיט לא תטבול שם, ולמאי דכתבתי דיש חילוק בין טיט לטיט אתי שפיר. **וע"פ זה כתב נו"ב** – שאם טובלת במקום טיט צריכה להגביה רגליה בשעת הטבילה, דמהאי טעמא אם יש מקוה אחרת אין לטבול במקוה שיש רפש וטיט אף שאינו כמו טיט היון כיון שעל כל פנים צריכה בשעת טבילה להזדקר לקפוץ באויר בעודה תחת המים, קרוב לודאי שאין הנשים נזהרות בזה. **הובא בפת"ש** כ. **אך כתב עצי לבונה** (הובא באוצר מפרשים על ש"ך מ) – וצ"ע דאם מיירי כאן בטיט שאינו חוצץ בלח א"כ נמי אינה צריכה להגביה רגליה כלל. ומצאת בשיורי טהרה שעמד בזה, וכן בספר דרישת אריה הקשה כן, וצ"ע, עכ"ל. ונלע"ד שהשו"ע לא התכוון למה שדייקו ממנו, אלא כוונתו לומר שכאשר יש טיט חוששים לחציצה משא"כ כשאין טיט שאפילו לא צריכה להגביה את רגליה.

11. אופן הטבילה. סעיפים כז, לה-מ, מג

א. טבילה כדרך גידולה (כמו שרגילה להיות תמיד). סעיפים כז,לה,לח,לט, רמ"א מג

(1) עיקר הדין

נדה סז,א – א״ר יוחנן: פתחה עיניה ביותר, או עצמה עיניה ביותר - לא עלתה לה טבילה. אמר ריש לקיש: האשה לא תטבול אלא דרך גדילתה. כדתנן (נגעים ב,ד): כיצד ראיית (הכהן) הנגע האיש נראה כעודר ומוסק זיתים, אשה נראת כאורגת וכמניקה את בנה.[633]

ספרא – ׳לכל מראה עיני הכהן׳ פרט לבית הסתרים, מיכן אמרו האיש נראה כעודר וכמוסק זתים, כעודר בבית הסתרים (שמפסק את רגליו) וכמוסק בבית השחי, האשה כעורכת וכמניקה את בנה, כעורכת בבית הסתרים (שמפסקת קצת את רגליה), וכמניקה את בנה תחת הדד (ששוחה מעט), כאורגת בעומדים (אורגת בעמידה) לשחי ליד הימנית, רבי יהודה אומר אף כטוה פשתן לשמאלית.

רא״ש ׳כדרך גדילתה׳ – פירוש, שאינה צריכה להרחיב ירכותיה זו מזו יותר מדאי וגם לא להגביה זרועותיה יותר מדאי אלא כמו שרגילה להיות תמיד שלא תפתח עיניה ביותר ולא תעצים עיניה ביותר ולא תקפוץ פיה. ותרחיב ירכותיה ותגביה זרועותיה כדרך הילוכה.

*** הרחבת ירכותיה (כעורכת)**

רמב״ם – האשה טובלת כדרך גדילתה כאורגת וכמניקה את בנה. **וכ״כ הרשב״א**. **ב״י** – משמע דסבירא להו דבדוקא נקט ריש לקיש הני תרי אבל לכעורכת לא חייש וצריך טעם למה נשתנית כעורכת משארא.
טור – שוחה מעט (ומרחיבה קצת ירכותיה) עד שיהיו סתרי בית הערוה נראין כדרך שנראין בשעה שהיא עורכת. **וכ״פ ר״ן וסמ״ג, וכ״מ מרא״ש, תוס׳ ורי״ו**,[634] **וכ״פ שו״ע לה**.

*** הגבהת זרועותיה (כאורגת)**

ספרא – כאורגת בעומדים לשחי ליד הימנית, רבי יהודה אומר אף כטוה פשתן לשמאלית.

ר״ן – כאורגת בעומדין לבית השחי, כלומר שכשאורגת מעומד מגבהת יד הימנית לארוג. **ב״י** – השמיטה לדרבי יהודה, משמע דאינה צריכה להגביה שחי שמאלי, ואמאי, י״ל דכיוון דאין האשה טובלת אלא כדרך גדילתה מה שדרכו ליגלות בעת מלאכתה אינו חשוב כבית הסתרים וצריך ליגלות גם בשעת טבילה אבל מה שאין דרכו ליגלות בעת מלאכה הוי בית הסתרים ואינו צריך ליגלות בשעת טבילה הילכך זרוע שמאלה שאין דרכו ליגלות בעת מלאכתה אינו צריך ליגלות בשעת טבילה **וכן נראה דעת הפוסקים שסתמו וכתבו כאורגת**.[635]

---

[633] רש״י פירש – אם (הנגע) בבית הערוה היא כופפת את עצמה כמניקה את בנה, ע״כ. אך רוב ככל הראשונים חלקו עליו, שהרי כתוב בספרא המפורש שזה לענין הגבהת הדד.
[634] שכתבו שצריכה להרחיב ירכותיה קצת.
[635] המשך דבריו – ואע״ג דטווה בפשתן מגבהת יד שמאלי טפי עדיף לן לאחשובי מלאכה שעיקרה בימין מלאחשובי מלאכה שעיקר עשייתה בשמאל וליכא למימר כיון דבחד מלאכה מיגלי דימין ובחד מלאכה מיגלי דשמאל נימא דתרווייהו לאו בית הסתרים נינהו דאיכא למימר דסבר תנא קמא דכיון דאין דרך לעשות שתי מלאכות בבת אחת לא חשיב גילוי אלא מה שמתגלה בשעת מלאכה אחת ומשתי המלאכות הא אמרינן דבתר מלאכה שעיקר עשייתה בימין אית לן למיזל.

טור – ויהיה תחת בית השחי נראה כדרך שנראה בשעה שמוסקת זיתים. **ב״י** – קשה דהא שיעורא דכמוסק לא איתמר אלא באיש אבל באשה איתמר בה בהדיא כאורגת, ושמא י״ל דאיהו ז״ל סבר דשיעור גילויא דבית השחי דיד ימין כאורגת בעומדין הוי כשיעורא דגילוי דמוסק לשתי ידים והא דקאמר באורגת ליד ימין לאו למימרא דשחי דיד ימין חשבינן כגלוי ושחי דיד שמאל הוי בית הסתרים דאין זה סברא אלא היינו לומר שכל מה שמתגלה משחי של יד ימין בשעת אריגה בעומדין אינו חשוב בית הסתרים בין בשחי ימין בין בשחי שמאל ובדין הוא דהוה ליה למיתני באשה נמי כמוסקת זיתים כיון דאידי ואידי חד שיעורא הוא אלא דבעא למיהב טעמא דנקטינן בה האי שיעורא דהיינו משום דבמלאכה המיוחדת לה מתגלה שחיה כל כך.[636] משמע שהמגביה ידיו למסוק הוא מגביהן יותר מכדרך שהוא רגיל לעשות בעת הילוכו, ושמא י״ל דלישנא דהגבהה דנקט לאו דוקא אלא להרחקת הזרוע מן הגוף לגלות השחי קרי הגבהת זרועותיה וקאמר דאינה צריכה להרחיק זרועותיה מן הגוף אלא כדרך שהיא רגילה לעשות בעת הילוכה שהזרועות מרוחקים קצת ואינם מרוחקים יותר מדאי ולפי זה צריך לומר דמוסק זיתים אע״פ שהוא מגביה ידיו בשעה שמוסק אינו מרחיק זרועותיו מן הגוף יותר ממה שמתרחקים בעת הילוכו דהא כדי לנער את האילן בהגבהת זרועותיו קצת סגי ואע״ג דשיעור דמוסק הוי כמו שהוא רגיל לעשות בדרך הילוכו איצטריך תנא למיתני באיש כמוסק זיתים לומר שלא ידביק זרועותיו לגופו ביותר וכן אתה אומר בכעודר וכאורגת.[637]

*** לא טבלה כדרך גדילתה אך בדקו שנכנסו המים בכולה**

תוספתא מקוואות ז,א – כפת ידיו ורגליו וישב לו באמת המים אם נכנסו המים דרך כלו טהור ואם לאו טמא. **וכ״פ רמב״ם, וכ״כ שו״ע רא,סא. ב״י** – ונראה דהיינו לומר דהיכא דלא טבל כדרך גדילתו בודקים אותו, ואם נכנסו המים בכל המקומות שהיה נכנס אילו טבל כדרך גדילתו עלתה לו טבילה.

(2) הדין בימינו

נדה סז,א – אמר רמי בר אבא: הני רבדי דכוסילתא... אמר מר עוקבא: לפלוף שבעין... אמר שמואל: כחול שבתוך העין... א״ר יוחנן: פתחה עיניה ביותר, או עצמה עיניה ביותר - לא עלתה לה טבילה. (ריי״ף, ר״ח, בה״ג, רס״ג, רמב״ם, יראים, סמ״ג ועוד גורסים כאן: ולית הלכתא ככל הני שמעתתא דלא איתמר כל הני אלא לטהרות אבל לבעלה שפיר דמי כי הא ד)אמר ריש לקיש: האשה לא תטבול אלא דרך גדילתה. כדתנן (נגעים ב,ד): כיצד ראיית (הכהן) הנגע האיש נראה כעודר ומוסק זיתים, אשה נראת כאורגת וכמניקה את בנה.

*** דעת המחמירים**

רא״ש – רש״י לא גריס ולית הלכתא ככל הני שמעתתא דלא שייך הך דר״ל להני דלעיל. ותו דכל הני אמוראי דלעיל בבבל היו ולא היו עסוקין בטהרות, ונכון להחמיר כגירסת רש״י. **וכ״מ מתוס׳, וכ״פ רשב״א** (שו״ת א,תתיט).
ראב״ד – הפירוש, דכל הני שמעתתא אתלת קמייתא קאי (ריבדא דכוסליתא, לפלוף וכחול) דהא מכל מקום דרך גדילתה קא טבלה, דלא איתמרו הני ג׳ שמעתתא אלא לענין טהרות אבל לבעלה שפיר דמי כי הא דריש לקיש וממילא הא

ומ״מ איכא למידק למה כתבו הפוסקים סתם כאורגת ולא כתבו כאורגת בעומדין כדקתני מתניתין דנגעים וי״ל שהעתיקו דברי ריש לקיש שלא אמר אלא כאורגת אלא דאריש לקיש גופיה איכא למידק אמאי לא אמר כאורגת בעומדין וי״ל דלא איצטריך לפרושי דכיון דאמר כדתנן האשה כאורגת ממילא משמע דבגוונא דמיתניא לענין נגעים היא דהיינו אורגת בעומדין אלא שלפי זה לא הוה להו לפוסקים למישתק מלפרושי דהאי כאורגת בעומדין קאמרינן ואפשר לומר דסתם אורגת בעומדין היא ולהכי לא איצטריך לא ריש לקיש ולא הפוסקים לפרושי ומתניתין דנקט בעומדין כדי נסבה.

[636] המשך דבריו – ולפי זה הא דאמר רבי יהודה אף כטווה בפשתן לשמאלית היינו לומר דשחי שמאלי לא חשיב גלוי מיניה אלא מה שמתגלה ממנו כשטווה פשתן שמגביהה ידה שמאלית ומה שאינו נראה באותה שעה הוי בית הסתרים ולישנא דאף דנקט היינו לומר כי היכי דביד ימין אזלינן בתר אריגה שהיא המלאכה שמתגלה בה שחי ימין הרבה הכי אית לן למיזל בשחי שמאלי בתר טויית פשתן שהיא המלאכה שהיא מתגלה בה הרבה אבל יותר ממה שמתגלה לא אמרינן דהוי כגלוי בשביל שמתגלה בשחי ימין.

[637] ב״ח – בנשים שחצניות מיירי, שמגביהין ידיהן על צדיהן. ט״ז – ודרך רחוקה היא שיתן התלמוד והפוסקים שיעורא ע״פ הנשים כאלה שזה דרך בנתו ציון שגינה הכתוב. והסכים לדברי הב״י.

דרבי יוחנן מיתוקמא מדריש לקיש. הלא תראה כי כולם אמרו חוצץ ואינו חוצץ ורבי יוחנן אמר לא עלתה לה טבילה אלמא איהו באשה לבעלה נמי קא מיירי, ועוד מאי שנא עצמה עיניה ביותר מקרצה שפתותיה שכתב הרב (הרי"ף) בהלכותיו שהוא חוצץ.

=> הטובלת שלא כדרך גדילתה לא עלתה לה טבילה.[638]

*** דעת המקילים**

ערוך – הא דבעינן שתטבול האשה כדרך גדילתה היינו דוקא לטהרות אבל לבעלה לא צריך. **וכ"נ מהרמב"ם** (וכ"כ רשב"ץ בדעתו) **שכתב** – במה דברים אמורים לענין טהרות אבל להתירה לבעלה הרי זו מותר... פתחה עיניה או עצמתן הרי זה מותרת לבעלה, שכל הדברים האלו אינו חוצץ אלא מדבריהם ולענין טהרות גזרו לענין נדה לא גזרו.[639]
יראים – הא דמסקינן הני מילי לטהרות אבל לבעלה לא, הני מילי בדיעבד אבל לכתחילה אפילו לבעלה צריכה כל הני חומרות. **הובא במרדכי, וכ"פ סמ"ג. וכ"פ שו"ע לה,לט.**[640]

*** דעות אחרוני זמנינו, ודין עדשות מגע שרגילה להסירן. טה"ב עמ' כה**

מנחת יצחק – צריכה להסירן קודם טבילה ואם לא הסירתן הרי צריכה לעצום עיניה ביותר בטבילתה שלא יבאו בהם מים וא"כ אף בדיעבד לא עלתה לה טבילה.
שבט הלוי – כיון שיש הרבה ראשונים מקילים אם עצמה עיניה ביותר, לכן אם לנה עם בעלה אינה צריכה לטבול שנית. **וכ"פ טה"ב.**

(3) סגירת השפתיים בחוזק

משנה מקוואות ח,ה – נתנה שערה בפיה קפצה ידה קרצה (דחקה. ר"ש וראב"ש) שפתותיה כאילו לא טבלה. **וכ"פ שו"ע.**

ר"ן – וא"ת היכי אמרינן בעצמה עיניה ביותר דעלתה לה טבילה (לדעת המקילים לעיל, וכ"ד דעת השו"ע בדיעבד) מאי שנא מהא דתנן במס' מקואות (סוף פרק ח) קרצה שפתותיה כאילו לא טבלה, יש לומר דכי עצמה עיניה לא מהדקי קמטין כולי האי שיהו מעכבין מלבא בהו מים. **הובא בב"י וכ"כ ש"ך.**[641]

(4) עשיית צרכים לפני הטבילה. רמ"א מג

שו"ת מהר"ח או"ז קיז – כתב לי הר' עובדיה שראה בצפנת פענח בשם ראב"ן האשה שטבלה ולא הטילה מים תחלה לא עלתה לה טבילה. דבעי רבא (נדה מ"ג א') זבה שנעקרו מי רגליה וירדה וטבלה (לפני שיצאו מגופה) מהו[642] ולא איפשטא. וספיקא דאוריית' לחומרא. וכתבתי לו תמיה אני אם יצא מפי הגאון מעולם, דאותה בעיא היא לטהרות

---

[638] **ט"ז** – קשה לי למה יפסול בדיעבד, מא שנא מסעיף ל' דאמרינן שהמים מקדימין הכי נמי נימא הכא (ואפילו לכתחילה), ויש לומר דהכא יש חשש שידבקו הקמטים שהם בגוף למעלה מן המים, נמצא שבביאתה למים כבר הם מדובקים ולפי זה אם הכניסה עצמה עד צוארה במים תחלה הוה טבילה בדיעבד בכל גוונא, ונראה לי שנכון לכל אשה שתעשה כן שעל כל פנים יש בזה צד מעליותא אם תשחה הרבה ולאו אדעתא.
נקה"כ – לא קשה מידי דהתם... מ"מ המים שברגליה מחוברים למקוה שהרי רגליה נוגעות בקרקעית המקוה אבל הכא ע"י הקמטין לא יהיו המים שבתוך הקמטין מחוברים למקוה כלל.
[639] אמנם צ"ע שעדיין לא כתב בדוג' שאם טבלה שלא כדרך גדילתה מותרת לבעלה.
[640] **ש"ך** – צ"ע, דזה אינו אלא למאן דגריס בש"ס ולית הלכתא וכו', אבל המחבר ע"כ לא סבירא ליה הכי, שהרי פסק לעיל סעיף ח גבי כחול וסעיף ט גבי דם שבמכה שחוצץ, וזה אינו אלא למאן דלא גרס הכי.
[641] וכ"כ רא"ה – עצמה עיניה ביותר או פתחה ביותר אין לחוש לה אלא בקריצת שפתיה בלבד.
[642] האם דינם כמי רגלים של זבה שהם מטמאים, ששעת העקירה קובעת, או שהולכים לפי היציאה וכשיצאו הרי היא כבר טהורה ואינם מטמאים.

ומשום מעיינות הזב וה״ה רוקה שנתלש בפיה. אבל לבעל אפילו אם אחר טבילתה נגעה במעיינות הזב אינה נאסרת לבעלה. ואי משום שצריכה לעצור עצמה ולא יהיה אותו מקום ראוי לביאת מים מידי דהוי אקמצה שפתותיה. לזה אין ראיה מאותה בעיא דלאו בהכי איירי. **ובשע״ד** כתב כדברי הראב״ן, **ובהגש״ד** תמה עליו כדברי האו״ז וכתב – אין ראיה אלא מקמצה שפתיה. **הובאו בדר״מ הארוך** קצט,א.

וכתב רמ״א מג – יש אומרים שהאשה צריכה להטיל מים קודם טבילתה אם היא צריכה לכך, לכך גם צריכה לבדוק עצמה בגדולים ובקטנים שלא תהא צריכה לעצור עצמה ולא יהיו ראויים לביאת מים. **ש״ך** – מיהו כל זה אינו מעכב.

(5) שיעור עומק המים. סעיפים לו,לז

*** מים רדודים. סעיף לז**

רי״ו – שיעור מקוה אינו פחות מארבעים סאה ושיעורו אמה על אמה ברום שלש אמות פירוש והוא הדין אם יהיה רחב ואינו גבוה כל כך יועיל אם יתכסה במים בפעם אחת. **וכ״כ שו״ע רא,א**.

הגאונים כתבו – ואמת המים אשה יכולה לטבול בהם כדג (ששוטחת את עצמה על הקרקע), **כ״כ רב נטרונאי**. **וכ״כ הר״ן** – אם היא מתפשטת (משטתחת) לגמרי אין לחוש כלל. **וכ״פ שו״ע לז**.

רשב״א שו״ת ח״א תתיח – יש לחוש לכתחלה שמא לא תשטח יפה כל שהמים מרודדין כל כך. **וכ״כ רמ״א רא,סו** – אם אין מקוה אחרת וא״א לתקן, אפילו צריכה להשתטח על פניה מחמת שאין המים עמוקים אם מתכסה גופה בדרך זה בפעם אחת טובלת.

*** מהו שיעור עומק המים שכבר אינה צריכה להשתטח. סעיף לו**

רשב״א (שם ח״ג,רכד) – אפי׳ היה אורך המקוה ורחבו אפי׳ עשר אמות על י׳ או יותר אם אינו גבוה לפחות עד חצי החזה אין טובלין בו אלא אם כן שוטח כל גופו בקרקע המקוה לפי שאם אינו שוטח יצטרך על כל פנים לכוף קומתו הרבה וירבו הקמטים בבטנו ובירכותיו. וכבר אמרו אשה לא תטבול אלא דרך גדילתה. **וכתב** במקום אחר (שם ח״א, תתיט) במקום וותיקין אין ראוי לסמוך על מקוה כזה עד שיהיה בו ממעל לטבורה זרת לפחות.

וכ״כ שו״ע לו – צריך שיהיה המקוה גבוה ממעל לטיבורה זרת לפחות (חצי אמה. באר הגולה[643]). **וכ״פ רמ״א רא,סו**.

ב. בלנית. סעיף מ

ראב״ד – כשהאשה טובלת צריכה שתעמוד אחרת על גבה ותראה שלא נשאר משערותיה על פני המים או שתכרוך שערה על ראשה בדבר שאינו חוצץ כגון תיכי חלילתא שאינם מלוכלכים א״נ בחוטי שער שאינם חוצצים. **וכ״כ רשב״א, רי״ו ורא״ש**. **וכתבו כלבו והאגור בשם מהר״ם** – צריכה להוליך עמה אשה יהודית או נערה שהיא גדולה יותר מי״ב שנים ויום אחד לראות אם טבלה כדין הואיל ואתחזק איסורא. **וכ״כ בשע״ד**.

---

[643] **פת״ש כא** – עי׳ באר הגולה שכתב שהוא חצי אמה של ו׳ טפחים ועי׳ בספר לבושי שרד שכתב דזה אינו ברור כ״כ כי מבואר בירושלמי דיש שני מיני זרת כו׳ לכן בעת תיקון המקוה ראוי לדקדק שיהא דוקא י״ב גודלין שהוא חצי אמה ואח״כ בהזדמן שמתמעטין המים לא יפחות עכ״פ מי׳ גודלין וכתב עוד דראוי לכל מורה להשגיח ע״ז כי לדעת הש״ך ס״ק מ״ט יש בזה חשש פסול דיעבד ע״כ ראוי שיתן לאשה העומדת על הנשים בעת טבילה מדה של עשרה גודלין למען תדע ליזהר בדבר ויזהירנה שאם לא יהיה כ״כ ממעל לטבורה של הטובלת לא תטבול אא״כ תוכל לשכב לארץ בתוך המים כמו דף.

שו״ע – צריך לעמוד על גבה יהודית גדולה יותר מי״ב שנה ויום אחד בשעה שהיא טובלת שתראה שלא ישאר משער ראשה צף על פני המים; ואם אין לה מי שתעמוד על גבה[644], או שהוא בלילה, תכרוך שערה על ראשה בחוטי צמר או ברצועה שבראשה, ובלבד שתרפם או בשרשרות של חוטים חלולות או קושרת בגד רפוי על שערותיה.

רע״א – אם לא עשתה תיקון זה וטבלה בינה לבין עצמה לא עלתה לה טבילה. **הובא בפת״ש כב**.[645]

[644] ונראה שכתב היתר זה רק בדיעבד, אע״פ שבראב״ד משמע שהוא לכתחילה כמו בלנית, מפני שלעיל בדין דבר הרפוי למדנו שלדעת הב״י לכתחילה לא תטבול בדבר הרפוי שמקפידה עליו.

[645] **תפארת שמואל** – היכא שזריזה ואינה נבהלת במים ותפסה שערה בידה עד שהמים עולים היטב על ראשה ואז פתחה ידיה הוי שפיר טבילה, ובשעת הדחק יכולה לסמוך על זה. **הובא בסד״ט ופת״ש**.

הכנות לטבילה. סימן קצט

1. בדיקה וחפיפה. סעיפים א,ב

א. עיקר הדין

ב"ק פב,א – עשרה תקנות תיקן עזרא... ושתהא אשה חופפת וטובלת - דאורייתא היא! דתניא: 'ורחץ את בשרו במים' - שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים, 'את בשרו' - את הטפל לבשרו, ומאי ניהו? שער! אמרי: דאורייתא לעיוני דלמא מיקטר, אי נמי מאוס מידי משום חציצה[646], ואתא איהו תיקן חפיפה.

נידה סו,ב – אמר אמימר משמיה דרבא: אישה לא תחוף אלא בחמין.

שם – ואמר רבא: לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא אשה מדיחה בית קמטיה (בית השחי ובית הסתרים שלה, היינו אותו מקום.[647] רש"י) במים. מיתיבי: בית הקמטים ובית הסתרים אינן צריכין לביאת מים! נהי דביאת מים - לא בעינן, מקום הראוי לביאת מים - בעינן.

=> מהתורה מספיק שתעיין בגופה ותבדוק שאין חציצה, ועזרא תיקן שתחפוף את עצמה במים חמים. ובנוסף לכך הזהירו חכמים שתדיח את 'בית קמטיה' במים.[648]

נחלקו לגבי **מקום החפיפה** שתיקן עזרא:

ר' שמעיה – חפיפת כל הגוף, בין במקום שער ובין שלא במקום שער. כדאמרינן בפרק כל כתבי (דף קכ,ב) מי שהיה לו שם כתוב על בשרו הרי זה לא יחוף[649] (וצ"ל שמה שאמרו חכמים להדיח את 'בית קמטיה' זהו לרבותא שאפילו שם צריך להדיח).

ר"ת – חפיפה לא שייכא אלא בראש ובמקום השער. ולא הוזכרה חפיפה בכל מקום בש"ס אלא במקום שער כדאמרינן (נדה סו,ב) לא תחוף אלא בחמין אבל בקרירי לא משום דמשיר מזיא (שיער). ובפרק שני דשבת (דף לא,א) גבי הלל שהיה חופף ראשו, וכן נזיר (דף מב,א) נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק, אבל בשאר הגוף שייך לשון הדחה כדאמרינן בפרק בתרא דנדה לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא אשה מדיחה בית קמטיה במים ומהתם נמי משמע דבשאר הגוף אין צריך הדחה אלא דוקא בית קמטיה.[650] **וכ"כ רא"ש, ר"ן, רמב"ם, רשב"א ורמב"ן**.

וכתב הר"ן – ומיהו הני נשי דילן נהוג למשטף כל גופייהו בשעת טבילה בחמימי ושפיר דמי ואף בזמן התלמוד נראה שהיו נוהגות כן.[651] **וכ"כ תוס', רא"ש ורשב"א. וכ"פ שו"ע ורמ"א**.

---

[646] בכלל חיוב התורה שלא תהיה חציצה בטבילה, יש חיוב לעיין קודם הטבילה. שהואיל והתורה אמרה שהחציצה פוסלת את הטבילה, וכל דבר שהוא בחזקת טומאה אינו יוצא מחזקתו אלא ע"י בדיקה - נמצא שיש חובה לעיין קודם הטבילה (חכמת אדם קכ,א).

[647] 'בית הקמטים' היינו מקומות המכוסים בד"כ ע"י קמטי הבשר כגון בית השחי בין קפלי העור, ובין אצבעות הרגליים. 'בית הסתרים' היינו חללי הגוף, כגון פתח הפה, תוך האף, תוך האזנים וכו'.

[648] **מהרי"ק** – נראה דיין ושאר משקים בהשאר לחלוחיתו בתוך הקמט ישאר שם כתם היין או המשקה ההוא ומשום הכי נקט במים. **הובא בב"י וכ"כ רמ"א**.

[649] רא"ש – וגירסא זו ליתא התם אלא לא ירחוץ ולא יסוך. עכ"ל וכ"כ עליו תוס', ועיין בתוס' והרא"ש שהביאו עוד ראיות לשיטתו ודחו אותם.

[650] בתוס' כתב בשם ר"ת שלא תיקנו חפיפה אלא בראש, ע"כ. ומשמע שבשאר שער שבגוף לא תיקנו חפיפה, וכ"מ מהטור, אך הרא"ש כתב בשם ר"ת כפי שכתבתי למעלה, כדעת שאר הראשונים, ואפשר שמה שכתבו 'בראש' לאו דווקא, וכ"מ מהב"י שהביא את השיטות ולא כתב שיש ביניהים מחלוקת.

[651] מדאמרי' בגמ' (סח,א) דודא חסרת עבדי חסרת מסרקא חסרת ומדאצרכה כולי האי משמע שדרכן לשטוף בחמין וכך נ"ל מדאמרי' אם סמוך לחפיפה טבלה אינה צריכה לחוף ולטבול ואם איתי' דלא הוו עבדי חפיפה אלא במקום שער אמאי לא חיישינן שמא לא עיינה יפה יפה בשאר מקומות הגוף כי היכי דחיישינן בשלא היתה חפיפה סמוך לטבילה לענין כל שאר מקומות שבגוף דא ודא אחת היא אלא ודאי דרכן היה לשטוף כל גופן בחמין ומש"ה בסמוך לטבילה ליכא למיחש למידי ומעתה האי ונמצא עליה אתי כפשטיה דנהי דחפיפה מדינא אינה אלא במקום שער הנהיגוה בכל הגוף. ר"ן.

=> מעיקר הדין היה מספיק שתדיח את 'בית קמטיה', תחפוף את שיער גופה במים חמים ותעיין בשאר הגוף ותבדוק שאין חציצה, אך נהגו להחמיר ולרחוץ את כל הגוף במים חמים.

*** האם צריכה לבדוק במקום שחפפה או רחצה?**

שו"ע – צריכה האשה לעיין בעצמה ובבשרה ובודקת כל גופה סמוך לטבילתה... ותחוף כל גופה ותשטוף במים חמין בשעת חפיפת גופה ושערה.

ט"ז – מלשונו משמע דבעינן תחלה עיון ובדיקה בכל גופה ואח"כ תעשה חפיפה בכל גופה. והוא תמוה, דאמאי לא סגי בחפיפת כל הגוף לחוד, דהרי אז בודקת גם כן דאין לך בדיקה גדולה מזו, דאל"כ היאך תעשה בראשה ובמקומות שאי אפשר לה לראות, דהרי לא הצריכו בזה שתראה לחברתה, אלא דבר פשוט שעל ידי המשוש שפיר הוה עיון דבר תורה ומכל שכן לפי תקנת עזרא בחפיפה ושטיפה.
סד"ט – אע"ג דשערה צריכה חפיפה מ"מ תעיין נמי מה שתוכל אולי יש שם דבר החוצץ מה שאינו עובר על ידי הדחה וסריקה, או יש לומר דאע"ג דתיקן עזרא חפיפה מ"מ לא ביטל העיון שהוא מדאוריתא אלא תרוויהו צריכין.

*** ניקוי השיניים וזהירות מחציצה ביום טבילה. סימן קצח,כד**

רא"ש – צריכה האשה לחצוץ בשיניה שלא יהיה בהם דבר חוצץ. **ב"י** – וכן בדין שהרי שינים עשויין לימצא ביניהם שיורי מאכל.[652] **וכ"פ שו"ע קצח,כד**.

רי"ו – נהגו הנשים שלא לאכול בשר ביום טבילתן שהוא דבר שמתעכב בין השנים זמן רב ומנהג יפה הוא וכשר. **וביאר ב"י** – ואע"פ שבודקות וחוצצות השינים חוששות דילמא משתייר מיניה ולאו אדעתה ומנהג יפה הוא. **וכ"כ בשו"ע**. **ט"ז** – ובשבת ויו"ט המנהג שאוכלים רק שתזהר לנקר ביותר אחרי כן.

שע"ד – אשה לא תתקן נרות של שעוה ולא תתעסק בבצק בערב יום טבילתה פן תדבק בה. **וכ"כ רמ"א** – ואין לה לעסוק כל היום קודם הטבילה בבצק או בנרות של שעוה, שלא ידבק בה וכן נהגו.

רא"ש – מנהג יפה נהגו הנשים שאינן טועמות כלום בין הרחיצה ובין הטבילה כדי שלא יהא דבר חוצץ בין שיניה. **הובא בב"י, וכ"כ רמ"א**.

שע"ד – יש לה לבדוק ולנקות עצמה במקום גדולים וקטנים ולהסיר הצואה שבחוטם ובאזנים. **וכ"פ רמ"א קצח,מג**.

ב. כיצד חופפת את השיער

רמב"ן ורשב"א – סורקת במסרק או מפספסת בידיה היטב.
רש"י, טור ושו"ע – סורקת יפה במסרק.

---

[652] וכ"כ הש"ד שחייבת לבדוק מן הדין, וכ"מ מעט"ז, דלא כב"ח שכתב שאינו חוב עליה אלא צריכה לחוץ לטובתה.

ש״ך – נהגו לסרוק שער ראשן במסרק, ושאר שער שבה לפספס אותן בידה יפה יפה.

*** שכחה לסרוק את שערה מע״ש וטבילתה בשבת**

טה״ב ח״ג עמ׳ קח – כיוון שלדעת השו״ע סריקת השיער היא מדינא, אם לא סירקה מע״ש יש להתיר לומר לנכרית שתסרוק ראשה ואם אין שם נכרית יש לסמוך על הפוסקים הנ״ל שפספס בידה את שערותיה ותדע שאין שם דבר חוצץ וטבול וטהורה לביתה.

ג. במה חופפת

(1) מים חמים

נדה סו,ב – אמר אמימר משמיה דרבא: אשה לא תחוף אלא בחמין, אבל לא בצונן, ואפילו בחמי חמה. צונן מאי טעמא לא - משום דקרירי, ומשרו מזייא (שיער).[653]

וכ״פ רמב״ם, רשב״א ושו״ע – חפיפה שבמקום שיער לא תהיה בקרים לפי שמסבכין השיער, אלא בחמים, ואפילו בחמי חמה סגי. וכתב **טה״ב** (עמ׳ רלב) – אפילו במים פושרים מותר.[654]
ר״ח גרס – לא תחוף בקרירי ואפילו בחמי חמה (אסור לחוף).

(2) חומרי ניקוי

שם – אמר רבא: אשה לא תחוף לא בנתר ולא בחול (י״ג ׳אהל׳). בנתר - משום דמקטף (נותק שער ומתבלבל וחוצץ), ובחול - משום דמסריך (מדביק השער וחוצץ).

טור – ולא תחוף בנתר... ולא בכל הדברים המסבכין השער. **ב״י** – טעמו... דמהם נלמוד לכל הדברים. **וכ״כ שו״ע**.
מהרי״ק – אין לנו אלא מה שאמרו חכמים. ומתוך כך התיר לאשה שהוזהרה מפי הרופאים שלא תחוף ראשה במים שיכולה לחוף ביין... ומ״מ נכון והגון הוא שמקודם שתבוא האשה לידי מעשה שתבדוק ותנסה (שלוש פעמים. כ״כ בהמשך דבריו) לחוף ראשה ביין ותראה האם יסתבך או ישתבר או יתקשה השער... יותר ממה שרגיל לעשות ע״י רחיצת המים, וגם נכון שתשאל את הרופאים. **וכ״פ הרמ״א**.

ש״ך – משמע בנתר שאנו קורין בלשון אשכנז זיי״ף (סבון) מותר לחוף שאינו מסבך ואדרבה מנקה הזוהמא, וכ״מ בפרישה (קלה,יז) וכן נוהגין וחושבין זה למצוה. **וכ״כ טה״ב** (עמ׳ רלג).

---

[653] רש״י ׳דמשרו מיזיא׳ – מקשין השער ואין לכלוכו עובר (׳משרו׳ - מלשון שריר וקיים). רמב״ם – שהצוננין מקלקלין ומקבצין את השער ומתקשר. גירסתו הייתה כגירסת ראשונים רבים ׳חמימי משרו (מתירים) מזיא, קרירי מסבכי מזיא׳.
[654] שכ״כ רוקח, שבולי הלקט, מעשה הגאונים, וכ״פ בא״ח, חכ״א ושערי טוהר.

(3) הדין בדיעבד שחפפה בדברים המסבכים (מים קרים, נתר וכיו״ב)

מהרי״ק – הדעת מכרעת דחפיפה דנתר ואהל ומים קרים שאסרו אינו אלא לרווחא דמילתא אבל בדיעבד אם חפף בנתר או באהל או במים קרים וראה ועיין יפה בשערו שאינו נקשר ולא מסובך זה בזה גם לא נקטף סברא דבדיעבד שרי. **הובא בב״י וכ״פ רמ״א וטה״ב** (עמ׳ רלז). **ש״ך** – שרי פעם זה כיוון דכבר עשתה אין צריכה לחזור ולחוף, אבל שתסמוך על זה לחוף שוב בנתר ואהל ומים קרים, לא. וכן מבואר במהרי״ק דלא התיר אלא ביין ושאר משקים שלא הוזכרו בש״ס.

2. זמן ההכנות לטבילה. סעיפים ג - ז

א. זמן החפיפה

(1) עיקר הדין (ביום או בלילה). סעיפים ג-ה

נידה סז,ב – **אמר רב הונא**: אשה חופפת באחד בשבת וטובלת בשלישי בשבת - שכן אשה חופפת בערב שבת וטובלת במוצאי שבת. אשה חופפת באחד בשבת וטובלת ברביעי בשבת - שכן אשה חופפת בערב שבת וטובלת במוצאי יו״ט שחל להיות אחר השבת. אשה חופפת באחד בשבת וטובלת בחמישי בשבת - שכן אשה חופפת בערב שבת וטובלת במוצאי שני ימים טובים של ראש השנה שחל להיות אחר השבת. **ורב חסדא אמר**: כולהו - אמרינן, שכן - לא אמרינן, היכא דאפשר - אפשר, היכא דלא אפשר - לא אפשר. **ורב יימר אמר**: אפילו שכן - נמי אמרינן, לבר מאשה חופפת באחד בשבת וטובלת בחמישי בשבת, דלמוצאי שני ימים טובים של ראש השנה שלאחר השבת ליתא, דאפשר דחופפת בלילה וטובלת בלילה. דרש מרימר: הלכתא כרב חסדא, וכדמתרץ רב יימר.

=> זמן החפיפה הוא **ביום** שלפני ליל הטבילה, שאם תחפוף בליל טבילתה יש חשש שתמהר לביתה ולא תחפוף כראוי (רש״י). ובנוסף לכך אסור לחפוף בשבת וביו״ט מפני שהחפיפה משירה שערות (ר״ן). לכן אם ליל טבילתה חל בסמוך ליום שאסור לחפוף בו, כגון שליל טבילתה הוא במוצ״ש או במוצאי יו״ט, צריכה להקדים את החפיפה לע״ש או עיו״ט.[655]

ונפסקה הלכה כרב חסדא וכרב יימר לחומרא. שביום חול אין להקדים את החפיפה, אלא חופפת ביום הסמוך לטבילה, וכאשר אסור לחפוף בימים שלפני הטבילה (כגון שליל הטבילה במוצ״ש או מוצאי יו״ט), אין להקדים את החפיפה אלא ביומיים מהטבילה (כגון שחל יו״ט בע״ש), ואם ההפרש הוא שלושה ימים (כגון שזמן טבילתה הוא במוצאי שני ימים טובים שלאחר השבת) תחפוף בליל טבילתה.

שם סח,א – דרש רבא: אשה חופפת בערב שבת וטובלת במוצאי שבת. אמר ליה רב פפא לרבא: והא שלח רבין באגרתיה אשה לא תחוף בערב שבת ותטבול במוצאי שבת. ותמה על עצמך היאך חופפת ביום וטובלת בלילה - הא בעינן תכף לחפיפה טבילה, וליכא! הדר אוקי רבא אמורא עליה ודרש: דברים שאמרתי לפניכם טעות הן בידי, ברם כך אמרו משמיה דרבי יוחנן אשה לא תחוף בערב שבת ותטבול במוצאי שבת, ותמה על עצמך היאך חופפת ביום

---

[655] ונחלקו האם אפשר ללמוד מכך שהתירו חכמים להקדים את החפיפה כאשר אסור לחפוף ביום הסמוך, להקדים את החפיפה גם ביום חול, כשאפשר לחפוף ביום הסמוך לטבילה, לדעת רב הונא אפשר ללמוד, ואפשר להקדים עד להפרש של שלושה ימים בין החפיפה לטבילה, שכן זה הזמן הארוך ביותר שמצאנו שהתירו חכמים להקדים את החפיפה (שזמן טבילתה הוא במוצאי שני ימים טובים שלאחר השבת, שחופפת בע״ש), ואף לדעת רב יימר אפשר ללמוד, אך לדעתו לעולם לא התירו חכמים להקדים בשלושה ימים, אפילו כשא״א, אלא מותר להקדים עד להפרש של יומיים, ולדעת רב חסדא כאשר אפשר צריך לסמוך את החפיפה לטבילה, ואין ללמוד אפשר משאי אפשר.

וטובלת בלילה - הא בעינן סמוך לחפיפה טבילה וליכא! והלכתא: אשה חופפת ביום וטובלת בלילה. והלכתא: אשה לא תחוף אלא בלילה. קשיא הלכתא אהלכתא! לא קשיא, הא - דאפשר, הא - דלא אפשר.

=> הגמרא משנה את מסקנתה ממה שאמרה לעיל ואומרת שאם חל ליל טבילתה במוצ״ש לא תקדים את החפיפה לע״ש, אלא תחפוף בליל טבילתה, שיותר טוב להסמיך את החפיפה לטבילה, מאשר לחפוף ביום. **אמנם** מבואר בגמרא שיש מקרים שאשה חופפת ביום וטובלת בלילה, ונחלקו בביאור הגמרא ׳הא דאפשר הא דלא אפשר׳.

רש״י ׳הא דאפשר׳ – לחוף ביום חופפת ביום. ׳הא דלא אפשר׳ - לחוף כגון מוצאי יום טוב לא תחוף אלא בלילה. **וכ״פ רא״ש, יראים וש״ך**. **וכתב תוס׳** – מ״מ לפירוש רש״י נראה דמותר לחוף בליל טבילה אלא שטוב לה יותר לחוף ביום מפני שמהומה לביתה, וכן משמע מדקאמר אשה חופפת ביום ולא קאמר אשה לא תחוף אלא ביום כדקאמר אשה לא תחוף אלא בלילה, **וכ״מ מטור**, **וכ״כ מהב״י**.
שאילתות – ׳הא דאפשר׳ - לחוף בליל טבילה בסמוך לטבילה. ׳הא דלא אפשר׳ - לחוף בלילה כגון שחל ליל טבילתה בשבת או ביו״ט. **וכ״פ ר״ת, רשב״א, רמב״ם ורי״ף** (כ״כ הר״ן בדעתו).[656]

=> **לדעת רש״י** כל שאפשר לחפוף ביום הסמוך לטבילה - חופפת ביום, אך אם א״א כגון שהיום הסמוך לטבילה הוא שבת, תחפוף במוצ״ש, בליל הטבילה. אך **לדעת השאילתות** כל שאפשר לחפוף בליל טבילתה - חופפת, אך אם אי אפשר, כגון שליל טבילתה הוא שבת או יו״ט, חופפת ביום.

מרדכי, תרומה וסמ״ג – טוב ונכון שתכנס בחמין בעוד היום גדול ותחוף עצמה בנחת ולא בחפזון ולא תצא עד לערב דאף בשאלתות דאסר לחוף ביום היינו כי יוצאה בעוד היום גדול אבל אם היתה שם עד הערב מודה הוא דשרי (אם תטבול בסמוך, שהרי סומכת את החפיפה לטבילה). **וכ״כ תוס׳ ורא״ש**, וכתבו שכן המנהג, ועוד יש מחמירות אע״פ שחופפות נושאות עמהן מסרק וסורקות עצמן בבית הטבילה.

=> לא נחלקו רש״י והשאילתות אלא לגבי חפיפה בעוד היום גדול, אך כולם מודים שיכולה לחפוף ביום עד הלילה ולטבול מיד בלילה, שאז החפיפה בסמוך לטבילה. וכתבו הראשונים שכך טוב לנהוג, שהרי יוצאים בזה לכל הדעות.

שו״ע – החפיפה צריכה להיות לכתחילה סמוך לטבילה (**כדעת השאילתות**). והמנהג הכשר שתתחיל לחוף מבעו״י ועוסקת בחפיפה עד שתחשך ואז תטבול, וכן מנהג כשר שאע״פ שחפפה תשא עמה מסרק לבית הטבילה ותסרוק שם. **רמ״א** – ובשעת הדחק שצריכה לחוף ביום או שאי אפשר לה לחוף ביום וצריכה לחוף בלילה (ולא יכולה לצאת ידי כל הדעות) יכולה לעשות, ובלבד שלא תמהר לביתה ותחוף כראוי.

=> **למעשה** החפיפה צריכה להיות בסמוך לטבילה, דהיינו שחופפת וטובלת מיד, וטוב שתתחיל לחפוף בעוד היום גדול בנחת עד הערב ואז תטבול, וכאשר לא יכולה לעשות כך, כגון שצריכה לשמור על ילדיה וכיו״ב יכולה לחפוף מתי שיכולה, ובלבד שלא תקדים את החפיפה יותר מיום אחד מליל הטבילה (דר״ט עמ׳ 203).

---

[656] אמנם **ר״ת והרמב״ם** פירשו אחרת את הגמרא, ולרמב״ם יש דעה אחרת למעשה לגבי הקדמת החפיפה בשעת הדחק כמובא לקמן.

<u>טבילה במוצ״ש או מוצאי יו״ט</u>

*** בזמנה. סעיף ד**

מבואר לעיל שכאשר ליל טבילתה במוצ״ש חופפת במוצ״ש, ולא תקדים את החפיפה לע״ש.
וכתב **הטור** – ומ״מ מנהג יפה שתרחץ ותחוף יפה בע״ש ובמוצ״ש תחוף מעט ותסרוק שערותיה (שבזה הוא פותר את החשש שמא לא תחפוף טוב בליל טבילתה מפני שממהרת לביתה). **וכ״כ רמ״א**.
ב״י – יש לתמוה למה כתב שתרחץ ותחוף מערב שבת הא כיון דלדעת רש״י מותרת לחוף בלילה אפילו לכתחלה כדמשמע מדברי התוספות מה צורך לרחוץ ולחוף בערב שבת ואפילו מנהג יפה אין כאן כיון דלכתחלה בלא שום אונס יכולה לחוף בלילה השתא דאיכא אונס אין טעם במנהג הזה, אלא אם כן נאמר דלטעמיה אזיל דסבר דלרש״י אינה יכולה לחוף בלילה אלא מתוך הדוחק. ע״כ. ונראה שלכן לא הביא מנהג זה **בשו״ע**.
הש״ך חידש שלדעת רש״י צריכה לחפוף בע״ש או בעיו״ט מן הדין אלא א״כ זמן טבילתה הוא במוצאי שני ימים טובים שלאחר השבת, שאז מן הדין לא צריכה לחפוף אלא בליל טבילתה (וכרב חסדא ורב יימר)[657] אמנם למעשה כתב שגם אז טוב שתחפוף אף בע״ש.[658]

*** נדחתה למוצ״ש או מוצאי יו״ט. סימן קצז,ב**

לדעת השאילתות החפיפה בלילה היא לכתחילה, לכן פשוט שמותר לטבול במוצ״ש בכל אופן, ונחלקו בדעת רש״י:

מהרי״ל – אין לטבול במוצ״ש, דלפירוש רש״י לא התירו לחוף בלילה אלא בדלא אפשר (דהיינו שחל טבילתה דוקא במוצ״ש. כדמוכח מדברי המהרי״ל שם, וכן ביאר ט״ז). לכן כתב בהלכות שבת, שאלמנה שנישאת ואירע ליל טבילתה בשבת מאחר דלא מצי לבוא עליה ביאה ראשונה בשבת דאין חופה קונה באלמנה לא מצי טבלה בשבת אלא דוחין טבילתה עד ליל ב׳ דאף במוצ״ש לא תטבול. **הובא בדר״מ**, **וכ״פ האגור**.[659]
ב״י – אין דבריו נראים דכיון שהיא רוצה לטבול אז, כלא אפשר דמי.

וכתב **בהג״ה** – ובמקום שנהגו להחמיר, גם במוצ״ש לא תטבול דמאחר שהיה אפשר לה לטבול קודם לכן אין מרחיקין הטבילה מן החפיפה וכן אלמנה שאסורה... לא תטבול במוצ״ש ויש מקילין ומתירין לטבול במוצ״ש הואיל שלא טבלה בשבת משום חשש איסור (הב״י).

ונחלקו מתי התיר הב״י טבילה במוצ״ש:
ט״ז ׳ויש מקילין׳ – נראה לי דזה קאי דוקא על הא דסמיך ליה דהיינו בכונס אלמנה, שמן הדין אסורה בשבת... והיא לא פשעה במידי. אבל בדין שלפני (שהיתה יכולה לטבול לפני כן) זה ודאי אסור גם במוצ״ש כיון שהיה אפשר לה לטבול קודם שבת. **וכ״כ באר היטב**.
מקום שמואל – להיש מקילין אלו אין חילוק בין אלמנה לשאר נשים דכולהו מצו טבלי במוצ״ש. וכתב שהוא מורה כך למעשה. (שתי הדעות הובאו בפת״ש). **וכנלע״ד**, שהרי מבואר לעיל, שהב״י סובר שאף לדעת רש״י יכולה לכתחילה

---

[657] ומה שפירש רש״י ׳הא דלא אפשר׳ - לחוף כגון מוצאי יום טוב לא תחוף אלא בלילה. הכוונה למוצאי יו״ט של ר״ה שלאחר השבת שאז מרחיק את החפיפה מהטבילה שלושה ימים.
[658] ש״ך – ואע״ג דהיכא דחל ליל טבילתה שלשה ימים רחוק כגון שבת ושני יו״ט בכה״ג מסקינן בש״ס דחופפת בליל טבילתה שהוא חול י״ל דה״ק לא די לה בחפיפת ע״ש ועי״ט כיון דרחוק כ״כ אלא צריכה לחוף ג״כ בליל טבילתה וגם בע״ש ועיו״ט כיון דחפיפת יום עדיף והכי ניחא למיעבד טפי כיון דנשי דידן חופפות בע״ש ועיו״ט וגם בליל טבילתן א״כ אין להקל להן לחלק בין רחוק שני ימים או שלשה ימים שלא יבואו לידי טעות.
[659] אמנם לגבי המקרה של האלמנה נראה שהאגור יתיר לה לטבול בשבת שלדעתו טבילה בזמנה מצווה.

לחפוף בלילה, ורק עדיף לחפוף ביום (כמו שכתב התוס׳ בדעת רש״י) וכן לכאורה משמע מלשון הב״י בסימן קצז בדעת רש״י, ובנוסף לכך הרי בשו״ע פסק כשאילתות.

=> טבילה שנדחתה למוצ״ש: לדעת **מהרי״ל ואגור** אפילו אם נדחתה מחמת אונס אסור לטבול במוצ״ש, מפני שלדעתם לא התירו לחפוף בלילה אלא כאשר הטבילה בזמנה[660], אך לדעת **הב״י** אפילו אם הייתה יכולה לטבול בחול מותר לה לטבול במוצ״ש, **ולמעשה** נראה ברור שמותר, שהרי לדעת רבים מן הפוסקים החפיפה בלילה היא לכתחילה.

(2) הרחקת החפיפה מהטבילה כשא״א לחפוף בסמוך לטבילה. סעיפים ו,ז

כאשר ליל טבילתה חל במוצ״ש שהוא יו״ט, לא יכולה לחפוף בליל טבילתה מפני שהוא יו״ט ולא ביום הסמוך מפני שהוא שבת, והזמן הסמוך ביותר לטבילה שיכולה לחפוף בו הוא ער״ש, שהוא במרחק של יום מהטבילה, וכשליל טבילתה במוצאי שני ימים טובים שחלו בחמישי ושישי, או במוצאי יו״ט ראשון שחל במוצ״ש, זמן החפיפה הסמוך ביותר לטבילה הוא במרחק של יומיים מהטבילה.

שאילתות ודעימיה פירשו את הגמרא לעיל – ׳הא דלא אפשר׳, לחוף בלילה כגון שחל ליל טבילתה בשבת או ביו״ט, ואפילו חל יום טוב חמישי וששי וחל ליל טבילתה בשבת חופפת ביום רביעי ולא תתבטל עונתה.
=> כשא״א לחפוף בליל הטבילה וביום הסמוך לטבילה, יכולה להקדים את החפיפה אפילו ביומיים.

נחלקו בשיטת **רש״י**:
תוס׳ – ופירש רש״י... וא״ת הא דפסקינן לעיל הלכתא כרב חסדא וכדמתרץ רב יימר לא קאי, דהכא אמרינן דאינה חופפת ע״ש וטובלת למוצאי שבת, וי״ל דאיכא לאוקמי פסק דלעיל שליל טבילתה במוצ״ש והוא יו״ט אז ודאי תחוף מע״ש ולא תפסיד עונתה הואיל ואינה יכולה לחוף בליל טבילתה ולא ביום שלפני טבילה.[661] **וכ״כ ר״ן וטור** בדעת רש״י. וכך הדין גם לפי הבנת **הש״ך** בדעת רש״י (לעיל).
רא״ש – ולפי פירושו (של רש״י) אם חל יו״ט במוצאי שבת נראה שלא התירו לחוף בע״ש ולטבול במוצאי שבת, שהרי פירש דבקושי התירו לחוף ביום ולטבול בלילה אלא דהכי עדיף טפי משום דמהומה לביתה, אבל להרחיק כולי האי מע״ש למוצאי שבת אסור אף אם חל יו״ט במוצאי שבת. ומוטב שתדחה טבילתה (אמנם כתב שם בהמשך שאין המנהג כך). **וכ״כ רי״ו**.[662]

לרמב״ם דעה מיוחדת בסוגיה שכתב – אם אפשר לה לחוף בלילה ולטבול מיד תיכף לחפיפה הרי זו משובחת, בשעת הדחק או מפני החולי חופפת אפילו בע״ש וטובלת למוצ״ש, עכ״ל. וממה שכתב ׳בשעת הדחק או מפני חולי׳ משמע שהוא מפרש ׳הא דלא אפשר׳ דהיינו לומר דהיכא דאי אפשר לחוף בליל טבילה מפני הדחק (ולאו דוקא מפני איסור חפיפה ביו״ט שחל במוצ״ש) יכולה להקדים לחוף בהפרש של יום מליל הטבילה כגון שליל הטבילה בליל שלישי, שיכולה בשעת הדחק לחפוף ביום ראשון, אך לא יותר מזה (כך פירש אותו הב״י).

---

[660] פת״ש ב: נחלקו לגבי אישה שליל טבילתה חל בליל שבת ודחתה את טבילתה למוצ״ש, מפני שלא יכולה לסבול את הטבילה בצונן (כדעת המחמירים שאוסרים לטבול בחמין), לדעת חכ״צ מותר לה לטבול במוצ״ש, ובית לחם יהודה ולבושי שרד חלקו עליו.
[661] **ב״י** – ואע״ג דלכאורה לא אמרו התוס׳ להרחיק חפיפה מן הטבילה... אלא כשאין מפסיק בין יום דחפיפה ליום דטבילה אלא יום אחד בלבד... מ״מ מאחר שתלו טעמם בשלא יסתר פסקא דלעיל כיון דלההוא פסקא כל שהטבילה בליל יום טוב או שבת אפילו מפסיק בין יום החפיפה ליום הטבילה שני ימים שפיר דמי.
[662] ב״י – ולפי זה צריך לומר דסבר רש״י דלמסקנא דהלכתא חופפת והלכתא אינה חופפת וכו׳ ליתיה לפסקא דפסקינן לעיל הלכתא כרב חסדא וכדמתרץ רב יימר.

שו״ע ורמ״א פסקו כרו״ה (שאילתות ודעימיה ותוס׳ ודעימיה בדעת רש״י) – חל ליל טבילתה במוצ״ש והוא יו״ט שא״א לחוף, אז תחפוף בע״ש, וכן אם חלו שני ימים טובים ביום חמישי ושישי וחל ליל טבילתה בליל שבת תחפוף ביום רביעי בשבת.

*** מתי התירו להרחיק את החפיפה מהטבילה כנ״ל**[663]

שאילתות – אפילו איתרמי חמישי וערב שבת ימים טובים דלא אפשר למיחף בהו וזמן טבילתה ליל שבת חייפא ברביעי וטבלה בבי שמשי משום דטבילה בזמנה מצוה.

ראב״ד – מדפירש טעמא משום דטבילה בזמנה מצוה שמע מינה דהשתא דליכא טבילה בזמנה לא מיבעיא לה למיטבל בליל שבת ויום טוב דלא אפשר למיהוי סמוך לחפיפה טבילה ואי עבדה עבדה.
ב״י – אין נראה כן דעת הפוסקים שכתבו שטובלת בליל שבת ויום טוב ולזמן הזה הוא שכתבו ומטעם זה אני תמה על מה שדקדק הראב״ד מדברי רב אחא שהרי בימי רב אחא כבר שוינהו לכולהו נשי ספק זבות דהא מסקנא דגמרא היא בפרק תינוקת (סז:) וכל טבילה לאו בזמנה היא ואין לומר דרב אחא כתב לפי מה שהיה קודם התקנה והניח מה שהיה לפי מנהג זמנו, לכך נראה שמה שכתב רב אחא (בשאילתות) טבילה בזמנה מצוה היינו משום דכל לבעלה מצוה איכא והוי ליה כבזמנה. ע״כ. וכן הלכה!

=> לא התירו להרחיק את החפיפה מהטבילה אלא כשיש בטבילתה מצווה, לכן אם בעלה בעיר, אפילו אם לא טובלת בזמנה, יש בטבילתה מצווה ויכולה להרחיק את החפיפה מהטבילה, אך אם אין בעלה בעיר אין בטבילתה מצווה ואסור לה להרחיק את החפיפה מן הטבילה.

*** טבילה ביום השמיני כשמופלג מהחפיפה. סעיף ז**

ר׳ משולם – התיר בעירו לחוף בע״ש ולטבול ביום שבת (במקום בליל שבת) כי היו יראות לטבול בלילה.
ר״ת – תרי קולי בהדי הדדי לא מקילין, קולא דסרך בתה וקולא דהרחקת חפיפה מטבילה. **וכ״פ מרדכי, סמ״ג, סמ״ק, תרומה, ר׳ ירוחם, וכ״פ שו״ע**.

*** זהירות מחציצה בין החפיפה לטבילה**

ראו״ש – ונזהרות בשבת מליתן תבשיל לבניהם ולהתעסק בדבר שיבא לידי חציצה... וגם קושרות שערותיהן יפה שלא יתלכלכו. **וכ״כ הטור**.

ב״י – אין מנהג זה נראה בעיני[664] אלא כיון דעכ״פ צריכה לבדוק בשעת טבילה אין להנהיגה ליזהר בכך פן תבוא לזלזל בבדיקה דסמוך לטבילה (שלא התירו להרחיק מהטבילה אלא את החפיפה. כמבואר לקמן), אלא מזהירין אותה שבשעת טבילה תבדוק כל גופה ושערותיה שלא יהיה עליה דבר חוצץ, וגם מלמדין אותה לקשור שערותיה מעת חפיפה עד

---

[663] לדעת השאילתות השאלה היא גם במקרה שליל טבילתה בשבת, וער״ש הוא חול, שהתיר לחפוף בער״ש, אע״פ שצריכה לחפוף בלילה. אמנם לרש״י במקרה זה החפיפה בער״ש היא לכתחילה.
[664] ב״י שם – וזהירות דנתינת תבשיל לבנה איני מכיר דאטו אם תגע בתבשיל ולא יהיה לצורך בנה מי לא חיישינן והרי על כרחך נוגעת בתבשיל שאוכלת ואף אם תזהר מליגע בו כגון שתאכל בכף ולא תגע בתבשיל כלל כמו ששמעתי שיש מורין כן מ״מ כיון דידים עסקניות הן אי אפשר שלא תסיח דעתה שעה אחת או רגע אחד ותגע ולאו אדעתה (ועיין שם שהוסיף לדחות דעה זו).

עת טבילה, ולא מפני שלא יתלכלכו כמו שכתבו הרא״ש ורבינו ירוחם, שאם יתלכלכו תמצאנו בשעת בדיקה ותסיר הלכלוך, אלא כדי שלא יסתבכו זה בזה צריכה לקשור אותן בודאי, וכן נראה מדברי **הרשב״א**.[665]

=> לא צריכה להישמר מדברים החוצצים, מפני שבודקת בסמוך לטבילה ואם תמצא חציצה תסיר אותה, וצריכה רק להקפיד לאסוף את שערה כדי שלא יסתבך. **וכ״פ שו״ע**.

סמ״ג ותרומה – תשמור עצמה ביום שבינתיים **בכל היכולת** מכל טינוף. **ב״י** – מ״מ הרי כתבו 'בכל היכולת' דזהירות מליגע בתבשיל הוא דבר שא״א.
וכ״פ רמ״א – גם תזהר בימים שבין החפיפה לטבילה מכל טינופת, ושלא ידבק בה שום דבר ; גם מנגיעת תבשילין, או מנתינתן לבניה הקטנים, תיזהר, אם אפשר לה ליזהר, אם הם דברים הנדבקים. ואם אי אפשר לה ליזהר, כגון שאין לה מי שיעשה במקומה או שצריכה ליגע בהן בשעת אכילה, אין לחוש, ומ״מ תרחוץ ידיה כל פעם שלא תבא לידי חציצה. **וכ״פ טה״ב** (עמ' רמא) **ודר״ט**.

ב. זמן הבדיקה וזמן הדחת בית הקמטים. סעיף ו

ר״ן – משום דחפיפה דרבנן בעלמא היא מקילין בה כדאמרינן לקמן האשה חופפת בערב שבת וטובלת למוצאי שבת ואפילו למוצאי יום טוב שאחר השבת אבל בעיוני דמדאורייתא הוא לא מקילין. **וכ״כ הרשב״א**.

רא״ש – ומחממות קיתון של מים להדיח בית הסתרים ובית הקמטים כב״ה דמתירים להחם חמין ביו״ט לרגליו אבל לא כל גופו. **וכ״כ הטור**. **ב״י** – ונראה דה״ה לחל טבילתה בליל שבת שמותרת להדיח קמטיה ובית סתריה בחמין שהוחמו מבעו״י דהא אמרינן (שבת לט,ב) דמותר לרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין שהוחמו מע״ש ומשמע דלאו דוקא איברים אלו דה״ה לאיברים אחרים ולא נקט הרא״ש הכא יו״ט לאפוקי שלא ירחץ בשבת בית הסתרים, אלא לאשמועינן דביו״ט עצמו מותר להחם מים לכך.

סמ״ג ותרומה – ובליל טבילתה תנקר ותחצוץ שיניה בטוב מפני המאכל.

וכ״כ שו״ע ו – ובשעת טבילה תעיין ותבדוק היטב כל גופה ושערות ראשה, שלא יהא דבר חוצץ, ותדיח בית הסתרים במים חמים שהוחמו, אפילו ביום טוב, וכן תחצוץ שיניה בטוב בשעת הטבילה שלא ישאר פירורין ולא בשר ולא עצם.

---

[665] **נחלקו בישוב המנהג שהביא הטור: ט״ז** – דאע״ג דעכ״פ צריכה עיון ובדיקה קודם הטבילה בגופה ובראשה כדמסיק כאן בש״ע אלא דמכל מקום תהיה נזהרת מדברי חציצה בימים שבנתיים כיון שלא תעשה בשעת הטבילה חפיפה אלא היא סומכת על החפיפה של יום ד', ובזה ניתקן כל מה שהוקשה לב״י על הטור בזה.
ש״ך – דגם הטור מודה דתעיין ותבדוק בשעת טבילה אלא דס״ל דכיון דהחפיפה מרוחקת מהטבילה תעיין ותבדוק גם בשעת חפיפה דאין להפרידם זה מזה ואפ״ה ס״ל להטור דיש ליזהר בימים שבין החפיפה ועיון הראשון לטבילה שלא ידבק בה שום דבר גם מנתינת תבשיל דשמא לא תעיין עוד בשעת טבילה שתסמוך על עיון הראשון.

3. בעיות וספקות בחפיפה ובבדיקה. סעיפים ח,ט,יג

א. לא חפפה או בדקה כלל. סעיפים ח,ט

ראב"ד – אפילו עיינה נפשה בשעת טבילה בלא חפיפת הראש לא סגי לה בעיונא, דהא מתקנת עזרא היא, ואפילו שדיא מסרקה בתר טבילה ולא משכחת מידי דסריך במזיא חיישינן דילמא בהדי דמסרקה רישא השתא משתרי מזיא. **וכ"כ רשב"א**, וכתב שאין צריך לומר אם חפפה ולא בדקה (שלא עלתה לה טבילה), דכיון דאפילו חפיפה שאינה אלא דרבנן אם לא חפפה כלל לא עלתה לה טבילה. **וכ"פ טור ושו"ע ח**.

*** לא בדקה ולא הדיחה את בית הסתרים**

נדה סו,ב – אמר רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק: מעשה בשפחתו של רבי שטבלה ועלתה, ונמצא לה עצם חוצץ בין שיניה, והצריכה רבי טבילה אחרת.

ראב"ד – מהא שמעינן אם לא נמצא עליה דבר חוצץ אע"פ שלא בדקה (את בית הסתרים) קודם טבילה עלתה לה טבילה ואינו דומה לבדיקת הגוף ולחפיפת הראש, והא שפחתו של רבי לא בדקה את שיניה קודם טבילה ואפילו הכי טעמא דנמצא עצם בין שיניה הצריכה טבילה אחרת הא לאו הכי לא. **וכ"פ טור ושו"ע ט**.[666]

ב. ספק אם בדקה או חפפה. פת"ש ב

נו"ב – אשה שמסופקת אם עיינה בשערותיה כלל הרי יש ספק דאורייתא וצריכה טבילה מחדש ואף אם ברור לה שעיינה רק שמסופקת אם סרקה דאז הוי ספק דרבנן מ"מ צריכה טבילה אחרת כיון דאיכא חזקת איסור ועוד דהוי דבר שיש לו מתירין, אלא שיש היתר מטעם שכתב הט"ז (יו"ד סט,כד)[667] וה"נ סירכא נקט ואתא. **פת"ש** – משמע קצת דאף במסופקת אם עיינה ג"כ מותר מטעם זה... ועכ"פ נ"ל באם מסופקת על העיון לא נתיר מטעם סירכא נקט, דאפשר דהט"ז לא אמר אלא בספק דרבנן כההיא דהתם.

=> ספק חפפה - לא צריכה לחזור ולטבול, שספק דרבנן לקולא (דלא כדר"ט שהחמיר). ספק בדקה - צריכה לחזור ולטבול, שספק דאורייתא לחומרא. ובדיעבד אם חפפה את כל גופה, מכיוון שי"א שנחשב לה כבדיקה, לא צריכה לחזור ולטבול.

---

[666] **ש"ך** קצח,לב – **כתב העט"ז והמעדני מלך**, הטעם, דבבית הסתרים כיון שיש לה מקום להשאר שם ולהתדבק בבית קמטיה, אמרינן ודאי לא היה שם, דאם כן למה יפול אחר הטבילה. **ולחנם דחקו**, דלהכי לא דמי לבדיקת הגוף וחפיפת הראש דהתם בעינן ביאת מים ותלינן לחומרא אבל הכא לא בעינן ביאת מים לכן תלינן לקולא. **וכ"כ במפורש הראב"ד**, מובא לקמן בסוף הסימן. **והט"ז** כתב טעם אחר – נראה דכיון שהוא נסתר אין דרך לבוא שם דבר החוצץ משום הכי אין בזה חשש. והקשה עליו סד"ט הרי דרך לבוא דבר חוצץ בפה ע"י האכילה, וע"כ כטעמו של הש"ך.

[667] **ט"ז** – ומעשה בא לידינו באשה אחת שבשלה בשר ושכחה אם מלחה אותו תחילה אם לאו והתרנו דלא הוי אלא ספיקא דרבנן ולקולא (שדם מבושל אסור מדרבנן)... ועוד יש לתת טעם להתיר דבודאי עשתה האשה כדרכה ומלחה תחלה כעין ההיא דאמרינן גבי ק"ש טעה בוכתבתם והתחיל למען ירבו כו' א"צ לחזור דסירכיה נקיט ואתי כנלע"ד, והאי דלא אזלינן כאן בתר חזקה דיש רוב נגד החזקה דרוב פעמים מולחין תחלה ורוב עדיף מחזקה כמ"ש הרא"ש ריש כתובות בפשט דפתח פתוח מצאתי.

ג. חפפה או בדקה בריחוק זמן מהטבילה. סעיף ח

נדה סו,ב – אמר רבא: טבלה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ, אם סמוך לחפיפה טבלה - אינה צריכה לחוף ולטבול, ואם לאו - צריכה לחוף ולטבול. **איכא דאמרי**: אם באותו יום שחפפה טבלה - אינה צריכה לחוף ולטבול, ואם לאו - צריכה לחוף ולטבול. מאי בינייהו? איכא בינייהו: למסמך לחפיפה טבילה.

=> אם הרחיקה את החפיפה מהטבילה ומצאה חציצה לאחר מכן - לא עלתה לה טבילה, אך אם חפפה בזמן, אפילו אם מצאה חציצה - עלתה לה טבילה.

ר"ן – שמעינן מהכא דאע"ג דלא **חפפה** סמוך לטבילה דוקא נמצא עליה דבר חוצץ הוא דלא עלתה לה טבילה הא לא נמצא עליה עלתה לה, דכיון דדיעבד הוא ה"ל כלא אפשר דפסקינן דחופפת ביום וטובלת בלילה אלא דמיירי כשעיינה סמוך לטבילה דאי לא, לא היינו מקילין בדיעבד דעיון דבר תורה הוא.
רשב"א – מהא שמעינן דלכתחלה הוא דבעינן עיוני סמוך לטבילה, הא **עיינה** שלא בסמוך לטבילה וטבלה - עלתה לה טבילה, דעד כאן לא קאמר רבא הכא בנמצא עליה דבר חוצץ דלא עלתה לה טבילה אלא בשלא חפפה סמוך לטבילה אלמא דוקא נמצא עליה... הא לא נמצא עליה דבר חוצץ עלתה לה טבילה ואע"פ שלא עיינה סמוך לטבילה וכ"ש בחפיפה. **וכ"פ שו"ע**.

=> **מוסכם** שכאשר הרחיקה את החפיפה מהטבילה שלא כהלכה, ובדקה בסמוך לטבילה, ולא מצאה חציצה לאחר הטבילה - עלתה לה טבילה. **ונחלקו** מה הדין כאשר גם את הבדיקה הרחיקה מהטבילה, **לדעת הר"ן** לא עלתה לה, אך **לדעת רשב"א ושו"ע** עלתה לה טבילה.

ד. התעסקה בדברים החוצצים בין החפיפה לטבילה. סעיף יג

נדה סז,א – אמר רב גידל אמר רב: נתנה תבשיל לבנה וטבלה ועלתה - לא עלתה לה טבילה, אף על גב דהשתא ליכא - אימר ברדיוני (בשיכשוכה בצאתה מן המים) נפל.

רשב"א – פי' תבשיל של פול וכיוצא בו שנדבק היטב וחוצץ. **וכ"כ הטור** – נתעסקה בדברים החוצצים או שנתנה לבנה תבשיל העשוי לידבק בה לא עלתה לה טבילה. **וכ"פ שו"ע ורמ"א**.
רמב"ם – נדה שנתנה תבשיל לבנה לא עלתה לה טבילה מפני השמנונית שעל ידיה... במה דברים אמורים לענין טהרות אבל להתירה לבעלה הרי זו מותרת. **ב"י** – נראה מדבריו דרב גידל בתבשיל שאינו נדבק לגמרי מיירי אלא כיון דסתם תבשיל אית ביה שמנונית חיישינן שמא נדבק בידיה וחייץ מדרבנן לטהרות, אבל לא לבעלה, ולפי זה אם היה התבשיל מדברים הנדבקים שעושים חציצה מדאו' אף לבעלה חיישינן, נמצא דאין חילוק בין הרמב"ם לרשב"א לענין הדין כלל.[668]

וכתב הגש"ד – השיב מורי אשר כתבת על **הנשים שלובשות בגדים אחר חפיפה** ודמיתן לנתנה תבשיל לבנה יש לחלק, בבגדים למאי ניחוש שאין רגילות להיות על הבגדים דבר לח לדבק משם בגוף האשה. **וכ"כ רמ"א**.

---

[668] ועיין שם שכתב פירוש נוסף ודחאו.

וכתב הרשב"א – לא עלתה לה טבילה אא"כ עיינה בנפשה לאחר נתינת התבשיל או לאחר עסק הדברים. **הובא בב"י, וכ"כ הגש"ד בשם אשר"י והמרדכי, וכ"כ הרמ"א**.

*** הרימה תינוק כשהיא ערומה. סימן קצח,מא**

תוס' נתנה תבשיל לבנה' – בפירוש ר"ח כתוב עוד מימרא אחרת שאינה כתובה בספרים שלנו וזו היא מפשלת את בנה וטובלת לא עלתה לה טבילה, עכ"ל. **וכ"כ הרמב"ם** – המפשלת בנה לאחוריה וטבלה לא עלתה לה טבילה שמא היה טיט ברגלי התינוק או בידיו ונדבק באמו בשעת טבילה וחצץ ואחר שעלתה נפל. **וכ"כ הרא"ש**. **וכתב תוס'** – ויש לפרש מפשלת את בנה לאחוריה והיא ערומה ולא היו בגדיה עליה (הובא בב"י ובביאור הגר"א). **וכ"פ שו"ע**, **וכ"כ רמ"א** (קצט,יג) – ולא תקח תנוקה אצלה.

ב"ח סוף סימן קצט, לגבי נתנה תבשיל לבנה – משמע דדוקא בנתנה תבשיל העשוי לידבק, אבל אם אינו עשוי לידבק תלינן דמיד כשבאה למקוה נשטף מעליה ואין צריך לומר אם לא נתנה שום תבשיל לבנה אלא היתה מפשלת את בנה לאחוריה ערומה ואחר כך טבלה דעלתה לה טבילה ולא חיישינן שמא הוה עליה דינוקא טיט וכיוצא בו ונדבק באמו, וכך הוא משמעות כל הפוסקים שלא הביאו בפסקיהם הך מימרא, מיהו לכתחלה יש ליזהר דלא תקח בנה על ידה ערומה ואחר כך טבלה ולא עיינה נפשה בתר הכי דלא עלתה לה טבילה דדמיא הא מילתא לנתנה תבשיל לבנה.

4. מצאה חציצה לאחר הטבילה. סעיפים י-יב

א. עיקר הדין. סעיף י

נדה סו,ב – אמר רבא: טבלה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ, אם סמוך לחפיפה טבלה - אינה צריכה לחוף ולטבול, ואם לאו - צריכה לחוף ולטבול. **איכא דאמרי**: אם באותו יום שחפפה טבלה - אינה צריכה לחוף ולטבול, ואם לאו - צריכה לחוף ולטבול. מאי בינייהו? איכא בינייהו: למסמך לחפיפה טבילה, למיחף ביממא ולמטבל בלילא.[669]

ר"ן – מצאה חציצה לאחר הטבילה: סמוך לחפיפה טבלה - עלתה לה טבילה, ואם לאו - לא עלתה לה טבילה. **וכ"פ רשב"א, תוס', ראב"ד וטור** (וגרסו שזו הלישנא בתרא) **וכ"פ שו"ע**.

רמב"ם – אם באותו היום שחפפה טבלה - אינה צריכה לחוף פעם שנית אלא חוזרת וטובלת מיד בלבד, ואם לאו - צריכה לחוף פעם שניה ולטבול. **ב"י** – והוא מפרש 'אינה צריכה לחוף ולטבול', דהיינו לומר דאינה צריכה תרתי חפיפה וטבילה, דבטבילה לחודה סגי לה אבל טבילה מיהא בעיא בכל גווני. **שב יעקב** (הובא בפת"ש) – יש להחמיר כרמב"ם. וכתב **בדר"ט** שכך המנהג.

*** מה נחשב סמוך לחפיפה?**

רשב"א – כמה הוא סמוך שאמרנו באותה עונה שחפפה, שעל ידי כך נזהרת בחפיפה יותר. **וכ"כ רז"ה וטור**.
ראב"ד – סמוך ממש.

---

[669] תוס' – לא מיירי הכא מידי בהצרכת סמוך לחפיפה טבילה אלא לענין לתלות אחר הטבילה אם נמצא עליה דבר חוצץ קאמר דפליגי אם צריך לענין זה סמוך לחפיפה טבילה. ע"כ. אמנם מהר"ן והרשב"א משמע שהכריעו כמ"ד 'סמוך' מפני שקי"ל שלכתחילה צריך לסמוך את החפיפה לטבילה.

שו״ע ורמ״א פסקו כרשב״א. **וכ״פ טה״ב** (עמ׳ רנג).
ש״ך – ויש להחמיר כשתי הדעות. => סמוך ממש ובאותה עונה.

שם – איכא בינייהו: למסמך לחפיפה טבילה, למיחף ביממא ולמטבל בליליא.

ב״י – הרי״ף והר״ן לא גרסי אלא איכא בינייהו סמוך לחפיפה טבילה בלבד וכן נראה שהיה גורס רש״י. **דר״מ** – משמע מדברי הב״י אבל אם היו שתי עונות כגון שחפפה סוף היום וטבלה תיכף בלילה לא הוי טבילה, כיון דהחפיפה והטבילה לא היו בעונה אחת. **וכ״פ רמ״א וטה״ב**.

*** בדקה בסמוך ולא חפפה בסמוך**

ר״ן – וכי תימא אי בעי עיוני סמוך לטבילה אפילו לא חפפה סמוך לטבילה אמאי צריכה לחוף ולטבול (אם מצאה חציצה) והרי עיינה בכל גופה סמוך לטבילה, איכא למימר שמא לא עיינה יפה יפה, אבל בחפיפה (בסמוך) ליכא למיחש להכי. **וכן משמע מר״ת**[670], **וכ״פ ש״ך**, **וכ״כ הב״ח בדעת טור ושו״ע יא**.
=> **הכלל לדעת הר״ן והש״ך**, שאם חפפה בסמוך לטבילה באותו מקום שמצאה בו את החציצה - עלתה לה טבילה, אך אם רק בדקה בסמוך לטבילה - לא עלתה לה טבילה שמא לא בדקה יפה.[671]

רשב״א – הרי שחפפה ובדקה עצמה וירדה וטובלת ובעלייתה נמצא לה דבר חוצץ בין על בשרה, אם סמוך לחפיפה ולבדיקה טבלה אינה צריכה לחזור ולחוף ולטבול, ואם לאו צריכה לחוף ולטבול שאני אומר בין חפיפה לטבילה נדבק בה ולא הרגישה. **וכ״מ מהרמב״ן** (בחידושיו נדה סו,ב).
=> **הכלל לדעת הרשב״א והרמב״ן**, כל שבדקה בסמוך לטבילה - עלתה לה טבילה.[672] **וכ״פ טה״ב** (עמ׳ רנה).[673]

ב. התעסקה באותה חציצה לאחר הטבילה. סעיף יא

חולין י,א – טבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ, אע״פ שנתעסק באותו המין כל היום כולו - לא עלתה לו טבילה, עד שיאמר ברי לי שלא היה עלי קודם לכן.

=> מצאה חציצה לאחר הטבילה אף אם התעסקה באותו מין לא עלתה לה טבילה, עד שתאמר שברור לה שלא היה עליה קודם לכן. **וכ״פ הרמב״ם**.
אך קשה על דעת רוב הראשונים שפירשו את הגמרא בנדה סו,ב בשונה מהרמב״ם, שאם חפפה סמוך לטבילה ומצאה עליה חציצה עלתה לה טבילה. ונחלקו הראשונים בביאור הגמרא בחולין:

תוס׳ נדה סו,ב – הא דאמר בפ״ק דחולין טבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ... לא עלתה לו טבילה התם בשלא טבל סמוך לחפיפה אע״ג דהתם לא מפליג. => הגמרא בחולין מדברת כשטבל שלא בסמוך לחפיפה ולכן לא עלתה לה

---

[670] שכתב לתרץ (בתירוצו השני המובא בתוס׳) את הסתירה המובאת לקמן, בין חולין י,א לנדה סו,ב, ׳חפיפה לא שייכא אלא בראש והך דחולין איירי בשאר הגוף דליכא חפיפה׳.
[671] לפי זה אם עשתה כעיקר הדין וחפפה רק את שערה בסמוך לטבילה ובדקה עצמה ומצאה לאחר הטבילה חציצה בשאר הגוף, לא עלתה לה טבילה, שמא לא בדקה יפה, ובמקרה כזה רק אם חפפה את כל גופה בסמוך לטבילה עלתה לה טבילה.
[672] ולפי זה אף אם עשתה כעיקר הדין, כנ״ל, ומצאה חציצה בשאר הגוף - עלתה לה טבילה, מכיוון שבדקה את גופה בסמוך לטבילה.
[673] סד״ט הבין משו״ע ח שסובר כרשב״א, ולכן פסק כך בטה״ב.

טבילה כדברי הגמרא בנדה. ומה שהתחדש בגמרא בחולין הוא שאפילו אם התעסקה באותו המין לא עלתה לה טבילה, ולא תולים שהחציצה מאותו מין שהתעסקה בו, עד שתאמר ברי לי שלא היה עלי קודם לכן. **וכ״כ הרשב״א בחידושיו** (על חולין), **הראב״ד, וכ״מ ממרדכי ושע״ד, וכ״פ ב״ח, דרישה, ש״ך ודר״ט**.

תו״ה הארוך – הא דאמר ר׳ גידל אמר ר׳ נתנה תבשיל לבנה לא עלתה לה טבילה מסתברא דוקא בשלא נתעסקה באותו מין לאחר שטבלה הא נתעסקה תולה, דרגלים לדבר הואיל והיתה לה בדיקה קודם טבילה, ועוד שנתעסקה באותו מין לאחר טבילה.[674] **וכ״פ טור, שו״ע וטה״ב** (עמ׳ רס). => יוצא מדבריהם שמה שחילקה הגמרא בנדה בין חפפה סמוך לטבילה ללא חפפה סמוך, זה כשלא התעסקה באותו המין, אך אם התעסקה באותו המין - עלתה לה טבילה. וצ״ל שהגמרא בחולין אינה להלכה מפני שהיא מדברת על זמנם שהיו עוסקים בטהרות (כתירוץ הראשון של ר״ת[675]).

=> מצאה חציצה לאחר הטבילה ולא התעסקה באותו המין, אם סמוך לחפיפה (באותה עונה) טבלה - עלתה לה טבילה, ואם לא - לא עלתה (מוסכם חוץ מהרמב״ם). אך אם התעסקה באותו המין, נחלקו, **שלדעת רמב״ם, תוס׳, ראב״ד ורשב״א בחידושיו**, לא תולים אא״כ ברור לה שלא היה עליה לפני הטבילה. **ולדעת רשב״א בתו״ה, טור ושו״ע** תולים ועלתה לה טבילה.

*** ביאור הקושי בסוף דברי הטור ושו״ע**

טור ושו״ע – אם לא חפפה קודם טבילה אין תולין בו אע״פ שנתעסקה בו אחר טבילה.
והקשו עליהם, הרי למדנו בסעיף ח, שאם לא חפפה אפילו אם לא נמצא כלל דבר חוצץ לא עלתה לה טבילה.
ונחלקו בתירוץ דבריהם:
פרישה – איידי דרישא נקט לה.
ב״ח – מיירי שחפפה ראשה אבל לא כל גופה, דבגופה ליכא אלא מנהג בעלמא ואם טבלה בדיעבד עלתה לה טבילה אבל נמצא עליה דבר חוצץ אפילו דיעבד לא עלתה לה טבילה אע״פ שנתעסקה באותו המין.
ט״ז – ונ״ל לתרץ דג׳ חלוקות יש בזה דאם תוך העונה שחפפה טבלה (דהיינו ׳סמוך לחפיפה׳) אין צריך טבילה אחרת, ואם יש עונה (׳לא סמוך לחפיפה׳) צריכה טבילה אחרת, אא״כ נתעסקה אח״כ והיינו שעל כל פנים אין בין חפיפה לטבילה אלא עונה אחת, אבל אם יש ביניהם הרבה (׳לא חפפה קודם טבילה׳) כגון שחפפה בע״ש וטבלה מוצ״ש דחפיפה זו לא מיקרי קודם טבילה כלל אלא רחוק ממנה אז לא מהני נתעסקה אח״כ, וע״כ כתב בזה לא חפפה קודם טבילה ר״ל אלא רחוק ממנה הרבה.

ג. מצאה חציצה בבית הסתרים. סעיף יב

נדה סו,ב – אמר רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק: מעשה בשפחתו של רבי שטבלה ועלתה, ונמצא לה עצם חוצץ בין שיניה, והצריכה רבי טבילה אחרת.

ראב״ד – שמעינן משפחתו של רבי שצריכה אשה לבדוק בין שיניה משום עצם או משום בשר מהודק או שום דבר אחר והיכא דלא בדקה קודם טבילה בין שיניה ולא בית הסתרים שלה ואחר טבילה נמי לא בדקה עד שאכלה או

---

[674] תו״ה הקצר – הרי שחפפה ובדקה עצמה וירדה וטובלת ובעלייתה נמצא לה דבר חוצץ בין על בשרה בין על שערה, אם סמוך לחפיפה ולבדיקה טבלה אינה צריכה לחזור ולחוף ולטבול, ואם לאו צריכה לחוף ולטבול שאני אומר בין חפיפה לטבילה נדבק בה ולא הרגישה... במה דברים אמורים בשלא נתעסקה באותו מין לאחר טבילה, אבל נתעסקה בו לאחר טבילה אינה חוששת שאני אומר מעסק זה נדבק בה אחר טבילה שהרי רגלים לדבר שמתחילה חפפה ובדקה עצמה ובחזקת בדוקה היא עומדת. ויש הגדולים שהורו גם בזה להחמיר עד שתאמר ברי לי שלא היה עליה בשעת טבילה.
[675] שכתב – ההיא דחולין לטהרות ומחמרינן טפי דאפילו טבל סמוך לחפיפה לא מועלת לו טבילה והכא איירי לבעלה.

שנתעסקה בכתמים ובתבשילים ואחר כך בדקה ומצאה עצם או דבר חוצץ בין סתריה מסתברא דכהאי גוונא לקולא תלינן בהו ואמרינן דבתר טבילה עיילי בה הואיל ואין צריכים שיבוא בהן מים. **וכ״פ טור, שו״ע וטה״ב** (עמ׳ רסג). **רוקח** – אפילו לא ידעינן מתי נכנס בין שיניה קודם טבילה או אחר טבילה, הא אמרינן טבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ אע״פ שנתעסק באותו המין כל היום כולו לא עלתה לו טבילה. **וכ״פ ש״ך** קצח,לג **ודר״ט** (אך כתב בדר״ט שאם שמשה עם בעלה לא תחזור לטבול).

דיני הטבילה. סימן קצח לא,לב,לד,מח

1. טבילה ע"ג כלי או ע"ג דבר שמפחדת לעמוד עליו. סעיפים לא,לב

משנה מקוואות ה,א – מעין שהעבירו על גבי השוקת (שעשאה מאבן ודינה ככלי) פסול (המים שבשוקת ואף היוצאים ממנה).

משנה מקוואות ה,ב – העבירו על גבי כלים (אחורי הכלים) או על גבי ספסל (שאין לו בית קיבול) ר' יהודה אומר הרי הוא כמו שהיה, ר' יוסי אומר הרי הוא כמקוה (שאינו מטהר אלא בארבעים סאה ובאשבורן, שהמים עומדים ולא זוחלים) ובלבד שלא יטביל על גבי הספסל.
רמב"ם, רע"ב, ר"ש ורא"ש – הלכה כר' יוסי.

=> מעין שהעבירו **בתוך כלי**, המים שבתוכו ושיוצאים ממנו פסולים, ואם העבירו **ע"ג אחורי כלי או ספסל** המים היוצאים ממנו אינם פסולים (אלא דינם כמקוה) אך אסרו לטבול במים שעל גבם.

נחלקו הראשונים בטעם דינים אלו:

ר"ש – יש לתמוה על מתניתין דמעין שהעביר על גבי השוקת פסול, דכיון דמחובר למעין הם ליתכשר, דאפילו מעין שריבה עליו מים שאובים מטהר בכל שהוא כדתנן בפ"ק (מ"ז), ואפילו בתוך הכלי עצמו שרי לטבול כדאיתא בפרק חומר בקודש (חגיגה כב.) שמטבילין כלי בתוך כלי שיש בפיו (של הכלי החיצוני) כשפופרת הנוד[676] (שהוא שיעור חיבור למעיין ומקוה, ופחות מזה כבר המים שנכנסים לכלי אינם מי מקווה או מעיין) ונראה לפרש שיש לחלק בין כלים התלושים דכשרים להטביל בתוכם, לכלים הקבועים שהמעין נגרר על גבם דגזרי בהו רבנן להטביל בתוכם דילמא אתי בהו לידי תקלה דפעמים שקובעים אותם במקום מוצא המים ואין שם כשפופרת הנוד ונמצאו כל המים העוברים על גביו פסולים. ויתכן דהיינו טעמא דרבי יוסי דאמר מתניתין ובלבד שלא יטבול ע"ג ספסל.
רא"ש – נראה לי דלא קשה מידי, כיון דכלי מפסיק בין מים שיצאו חוץ לשוקת ובין המעין לא מיקרי מחוברים, ולא דמי למעין שנתן לתוכו מים שאובים דשם מעין לא בטיל מיניה, מידי דהוה אמקוה שיש בו מ' סאה שאינו נפסל אפילו נתן לתוכו אלף סאין מים שאובין, ומה שכתב דאפילו בכלי עצמו מטבילין לא דמי, דהתם הכלי הפנימי עצמו הוא נטבל תוך המקוה כיון דפי החיצון כשפופרת הנוד, אבל כלי המחובר (ע"י קילוח, כמו בתמונה) למעין או למקוה שיש בו מ' סאה אין להטביל בתוכו דילמא אתי להטביל בכלי שיש בו מ' סאה בלא חיבור... ובלבד שלא יטבול ע"ג ספסל' ר' יוסי סבר גזר אטו תוך כלי.

=> נחלקו בגדר האיסור לטבול בתוך כלי או על גבי כלי שהמעין עובר על גביו, **לדעת הר"ש** האיסור הוא אפילו אם הכלי נמצא בתוך המקוה או המעין, אך זהו דוקא כשהכלי קבוע במקווה או במעין, שגזרו בזה חכמים, שמא יקבע את הכלי במקום שיחסום את מוצא המים עד שלא יהיה שם מעבר כשפופרת הנוד ומשום כך כל המים שיעברו על גביו יהיו פסולים, אך בכלים תלושים לא גזרו בזה. **אך לדעת הרא"ש** אין איסור לטבול בכלי שנמצא בתוך המקוה או המעיין, אלא האיסור הוא דוקא כשהכלי נמצא מחוץ למקוה או למעין ומתחבר למקוה ע"י קילוח המים, וגזרו בזה חכמים, שמא יטביל בתוך כלי שאינו מחובר כלל למקוה או למעין, ולכן אין חילוק בין כלי קבוע לתלוש.

---

[676] קנה חלול שנותנים בפי נוד של עור כדי להוציא ממנו את המשקים שבתוכו.

נדה סו,ב – אמר רבא: אשה לא תעמוד על גבי כלי חרס ותטבול. סבר רב כהנא למימר: טעמא מאי - משום גזירת מרחצאות (שמא יבוא לחשוב שטבילה במרחץ מטהרת)[677], הא על גבי סילתא (בקעת עץ) - שפיר דמי. א"ל רב חנן מנהרדעא: התם טעמא מאי - משום דבעית (שמפחד ליפול ולא טובל שפיר), סילתא נמי בעיתא.

=> אסור לטבול ע"ג כלי חרס או בקעת עץ שבתוך המקווה, שמא מהפחד ליפול לא תטבול כראוי.

ראב"ד – דוקא כלי חרס דלאו בר קבולי טומאה מגבו הוא ומשום הכי דמי לסילתא, וטבילתה טבילה (בדיעבד), אבל כלי עץ כיון דבר קבולי טומאה מגבו הוא אי טבלא נמי לאו כלום הוא, מאי טעמא משום גזרת מרחצאות שהם כלים. ובמשנת מקוואות (פ"ה מ"ב) שנינו... ו'ובלבד שלא יטביל על גבי הספסל'. שמעינן מהכא דבכלי עץ אפילו בפשוטים אית ביה גזרת מרחצאות. מאי טעמא, משום דחזו למדרסות (ומקבלי טומאה מדרס מהתורה) ומקבלי טומאה (שאינה טומאת מדרס) נמי מדרבנן... טבילתה נמי לאו טבילה היא.[678] **וכ"פ ר"ן ורשב"א. וכ"פ שו"ע, רמ"א, טה"ב ודר"ט**.

ר"ש – יש לחלק בין כלים התלושין דכשרים להטביל בתוכם לכלים הקבועין... ויתכן דהיינו טעמא נמי דרבי יוסי דאמר במתניתין ובלבד שלא יטביל על גבי ספסל.

רמב"ם – לא תטבול ע"ג כלי חרס או סל וכיו"ב מפני שמפחדת. **וכ"כ הרא"ש** – לא תעמוד על גבי כלי או על גבי בקעת של עץ ותטבול משום דבעיתא. ע"כ. ולא הזכיר את דברי הראשונים הנ"ל, **וכתב** – ו'ובלבד שלא יטבול ע"ג ספסל' ר' יוסי סבר גזר אטו תוך כלי.

נחלקו בדעת הרמב"ם והרא"ש:

ב"י – הרמב"ם והרא"ש לא זכרו את גזירת מרחצאות שהזכירו הראב"ד, הרשב"א והר"ן, נראה שהם סוברים דכי אמר ליה משום דבעיתא בטל ליה טעמא דגזירת מרחצאות דהוה סלקא דעתיה דרב כהנא ואגמריה דלא גזרו חכמים בכך מעולם... דלא דמו להעבירו על גבי כלים או על גבי ספסל דמדמי להו הראב"ד אהדדי, דהתם מיירי שהעביר כל המים על גבי אחורי הכלים או הספסל, ומשום הכי אפילו בדיעבד פסולה, אבל היכא דלא העביר כל המים על גבי אחורי הכלים או על גבי הספסל אלא מקצת המים עוברים עליהם או שהם מונחים בתוך המים והם מוקפות מים מכל צד פשיטא שמטבילין על גבן.[679] **וכ"מ מט"ז** (קצח,לא;רא,כג).

ש"ך (רא,לז) **כתב** – וסתמא קאמר דרבי יוסי גזר אטו תוך כלי והיינו בכל כלים מיהו היינו דוקא לכתחלה אבל בדיעבד שרי דהא לא אסרינן בש"ס אפי' בבקעת אלא משום בעתותא אלמא דבדיעבד שרי... והיינו שכתב הטור כאן בסתם ובלבד שלא יטבול על גבי אחורי כלים משמע דמיירי אפי' בכלי חרס והיינו לכתחלה.

=> **מוסכם** שאסור לטבול ע"ג דבר שיש חשש שתפחד ליפול ממנו ולא תטבול כראוי, ובדיעבד אם טבלה כך וברור שטבלה כראוי עלתה לה טבילה. ונחלקו לגבי טבילה ע"ג דברים המקבלים טומאה, שבתוך המקוה או המעיין, **לדעת ראב"ד, רמב"ן, ר"ן ושו"ע** אסור לטבול ע"ג דברים שמקבלים טומאה, שמא יטבול בתוך כלי שאינו מחובר למקווה, ואם טבלה על גבם לא עלתה לה טבילה. **אך לדעת רמב"ם רא"ש ור"ש** אין איסור לטבול ע"ג דברים

---

[677] רש"י פירש – שדרך מרחצאות לישב ע"ג אצטבאות של אדמה דדמי לכלי חרס ואתי למימר טבילה עולה בהן. אך ראב"ד ר"ן ורשב"א פירשו שהחשש הוא שמא תבוא לטבול במרחצאות של כלים.

[678] המשך דבריו – והיכא דאיכא טינא במקום הטבילה וצריכה לאנוחי מידי תותי רגליה היכי עבדא. מיתיא חבילי זמורות ומשקעא להו התם וטבלא עלויהו, אי נמי נסר רחב שאינו משופה ומנחא בקרקע המקוה וטבלא דהא לא בעיתא מידי.

[679] **ב"י – ועוד י"ל לדעת הרמב"ם**, דהא דתנן שלא יטביל על גבי ספסל דוקא היא, לומר דעל גבי כלים שאין להם בית קיבול אין מטבילין (אפילו בתוך המקוה) גזירה אטו כלים שיש להם בית קיבול שיבואו להטביל בתוכם דלא יחלקו בין כלים לכלים, אבל על גבי אחורי כלים שיש להם בית קיבול לא גזרינן דכיון דדרך הכלים שיש להם בית קיבול להעמידן ופיהם למעלה ואלו כפויים על פיהם מידע ידיע לרואים ששינו להניחם כך מפני שאם היו מונחים כדרכן היה אסור לטבול בהן ואתא רבא למימר דאע"ג דלא שייך למיגזר בהו אטו כשהם מונחים כדרכן מ"מ לא תעמוד עליהם ותטבול משום דבעיתא, ומתניתין דייקא כשיטה זו דקתני רישא העבירו על גבי כלים או על גבי ספסל ובסיפא קתני ובלבד שלא יטביל על גבי ספסל ושבקינהו לכלים לומר דעל גבי כלים שיש להם בית קיבול מותר להטביל דלא גזרינן בגבן אטו תוכן מטעמא דפרישית.

שמקבלים טומאה, אמנם לדעת **ר״ש** אם הכלים קבועים במקוה או המעיין אסור לטבול על גבם שמא יקבע את הכלי במקום שיקלקל את המקווה, ואם טבל על גביו לא עלתה לו טבילה, **ולרמב״ם ולרא״ש** אף בזה אין איסור.

כלי שמחובר לקרקע המקוה

בבא קמא סז,א – תניא: צינור שחקקו ולבסוף קבעו - פוסל את המקוה, קבעו ולבסוף חקקו - אינו פוסל את המקוה. **וכ״פ רמב״ם ושו״ע רא,לד**.

*** עמידה ע״ג סולם של עץ המחובר למקוה. סעיף לא**

רשב״א (שו״ת ח״א תתכ״ח) – **שאלת** מקוה ויורדים בו דרך שליבות (מדרגות) של סולם של עץ (המחובר למקוה). מה הוא לטבול על גבי השליבות? **תשובה**: על גבי כלי עץ אפילו בדיעבד לא עלתה לה טבילה ואפילו על גבי פשוטי כלי עץ, משום גזירת מרחצאות... אפילו על גבי ספסל איכא משום גזירת מרחצאות אף על פי שקבעוהו בכותלי המקוה. שהכלים אינם יוצאים מתורת כלים מחמת שקבועין לאחר שנעשו קודם קביעותם. ויש לחוש לזה ולעשות במקומו מדרגה של אבנים ותהיה המדרגה רחבה ארבעה מקום הנחת הרגל כדי שיעור מקום לבל תפחד ליפול ממנה. **וכ״פ שו״ע ורמ״א**.

מהר״ל – מדרגות של עץ מותרים דכיון דהטעם משום גזירה שמא יסמוך הספסל למקום המעין, והמדריגות אין עשויין למעברות המים (למקום מעבר המים), עכ״ל, **כדעת הר״ש**. ופשוט שלדעת **הרא״ש והרמב״ם** מותר, אמנם לכל הדעות צריכים לעשות מדרגה רחבה ארבעה כדי שלא תפחד ותטבול כראוי. **וכ״פ ט״ז** (משום המנהג, לקמן).

*** עמידה ע״ג צינור המחובר בקרקעית המקוה. סעיף לב**

רא״ש – ועל הסילונות (שהם פשוטי כלי עץ[680], כמובא בהערה בסוף דבריו) ששאלת אם יכולין לעמוד עליהם בשעת טבילה, והסילונות הם בקרקעית המקוה והמים עוברים דרך הסילונות למקום אחר. **תשובה**, איני רואה שום בית מיחוש. הכא ליכא טעמא דבעיתא כיון שהסילונות קבועים בקרקע. ואי משום טעמא ׳דאמר רבי יוסי ובלבד שלא יטבול ע״ג הספסל׳. ופי׳ ר׳ שמשון וכו׳... האי גזרה לא שייכא הכא (דהא כל סילון יש בו כשפופרת הנוד. ט״ז).[681]

בדק הבית – ונראה דאפילו **להראב״ד והרשב״א** דפסלי בפשוטי כלי עץ שקבען בקרקע (משום גזרת מרחצאות) התם בנסרים וכיוצא בהן שראויין למדרס, אבל סילונות אינם ראויים למדרס, שרי, עכ״ל. אך אם יש להם בית קיבול ומקבלים טומאה אסור לטבול על גבם משום גזירת מרחצאות, **וכ״פ שו״ע**.

*** עמידה ע״ג נסרים של עץ שבקרקעית המקווה**

רשב״א, ראב״ד ושו״ע – לא תעמוד ע״ג נסרים שראויים למדרסות.

ט״ז – ונקט (השו״ע) נסרים הראויין למדרס כי טומאת מדרס אינה שייכא אלא בחשב עליה שתהיה למדרס א״כ כ״ש סתם נסרים שמוכרין לבנין ודאי לא מטמאים מדרס, אלא דס״ל כיון שראויין לטומאת מדרס... יש לחוש להרואה שיטעה ויאמר בכל נסרים הדין כך. ולפי זה יש לתמוה טובא על מנהג מדינותינו שעושים נסרים במקוה שתעמוד האשה הטובלת עליה. ובלבוש האריך בתמיה זו מאוד. וע״כ לפי המנהג ודאי לא קי״ל בהך סעיף כשו״ע, דתלה הכל

---

[680] שהוא פתוח משני קצוותיו.

[681] ב״י – הביא דברי ר״ש לאו משום דסבירא ליה כוותיה אלא לומר דגזירה דר״ש לא שייכא התם.

בקבלת טומאה וכלל בו גם פשוטי כלי עץ וכל הראוי למדרס, אלא כרבינו שמשון[682] והרא״ש דלדידהו היתר גמור בהנך נסרים.[683]

מהר״ם פדאווה – נסרים אלו הקבועות במסמרים אינו כלל בתורת טומאה דאורייתא (של מדרס) אין לומר שיקראו מיוחדים למדרס הואיל והן עשוין לעמוד עליהן לטבול כי אדרבא משום זה יוצאים מתורת כלי וחשובין כתקרת הבית, ואשר כתב מעלתך שהקביעות בבנין לא יבטל שם הכלי אמת הוא אם היה כבר שם כלי עליו מדאורייתא טרם הוקבע בבנין אבל נסרים אלו קודם נתינתן שם לא היה עליהם שם כלי מדאורייתא כי עומדים הם להמכר לכל צרכי בנינים. **וכ״פ ב״ח, מגדול לדוד, שארית יוסף וש״ך**.

מהר״ם מלובלין – ודאי אין לשנות המנהג, שלא להוציא לעז על הראשונים, ואע״פ כן בכל זמן שמזדמן לידי שמתקנים איזה מקוה או בונים חדשה אני מצוה תמיד לתקנה בדברים שאינם ראויים למדרס כדי שתהא כשרה אליבא דכו״ע. **הובא בש״ך**.[684]

2. טבילה במקום שבני אדם מצויים. סעיף לד

נדה סו,ב – אמר רב שמואל בר רב יצחק: אשה לא תטבול בנמל. אבוה דשמואל עבד לבנתיה מפצי (מחצלות) ביומי תשרי (שאז היו טובלות בנהר, עי׳ רש״י).

ר״ח – לא תטבול בנמל כי בני אדם מצויין שם ובעיתא וממהרת מפני שבושה מבני אדם המצויין שם והוי דומיא דסילתא דהוי טעמא משום דבעיתא. **וכ״פ רי״ף, רמב״ם, רשב״א, רי״ו וטור. רשב״א, רי״ו וטור** – ואם טבלה עלתה לה טבילה בדיעבד (וכדלעיל לגבי סילתא). **וכ״פ שו״ע**.

רא״ש – ומפצי פירוש שהעמיד מחצלאות כמין גדר על שפת הנהר לצניעות. **וכ״כ תוס׳, ר״ח, רמב״ם וטור** – אם עשתה כמין גדר סביבה טובלת לכתחילה. **וכ״פ שו״ע**.

* שאר הסוגיה הובאה לעיל בדיני חציצה ׳טבילה ע״ג טיט׳.

3. כוונה. סעיף מח

חולין לא – אתמר: נדה שנאנסה וטבלה (שטבלה בלא כוונה, ויתבאר בסמוך היכי דמי) - אמר רב יהודה **אמר רב**: טהורה לביתה (ליזקק לבעלה) ואסורה לאכול בתרומה (מפני שלא כיוונה לשם טהרה[685]), **ור׳ יוחנן אמר**: אף לביתה לא טהרה. א״ל רבא לר״נ, לרב דאמר: טהורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה, עון כרת הותרה, איסור מיתה מיבעיא? אמר ליה: בעלה חולין הוא, וחולין לא בעי כוונה... חולין דלא בעי כוונה מיהא מנלן?... נפק (רבא) דק ואשכח, דתניא: טבל

---

[682] ט״ז – כי היכי דבסילון ליתא לגזירה של הר״ש, הכי נמי בהנך נסרים.
[683] נו״ב – מקוה שהיתה עמוקה והנשים מתפחדות לירד שם לטבול ולקחו כסא והעמידו לתוך המקוה... יש לגעור בהם. ואע״פ דעל פי הט״ז יש למצוא היתר גם בזה, מ״מ הבו דלא לוסיף דשם יש כמה סברות להתיר מה שאין כן ספסל דמפורש במשנה, לא נסמוך על סברא חיצונה להתיר.
[684] סד״ט – במקום שאין אבנים מצויין אפשר לתקן בנסרים שאין כל אחד רחב כ״כ שיהא ראוי למדרס הרגל כי אם ע״י חיבור הרבה נסרים, ואז לא הוי ראוי למדרס קודם שחיברו למקוה. הובא בפת״ש.
[685] רש״י חגיגה יח,ב ד״ה ׳לא הוחזק׳.

ולא הוחזק (ולא התכוון לשם טהרה) - מותר לחולין ואסור למעשר.[686] היכי דמי נדה שנאנסה וטבלה? אילימא דאנסה חבירתה ואטבלה, כוונה דחברתה כוונה מעלייתא היא!... א״ר פפא: **לר׳ נתן** (שסובר שלא צריך שום כוונה בשחיטה) - שנפלה מן הגשר, **ולרבנן** (שמצריכים בשחיטה כוונה למעשה החתיכה) - שירדה להקר.

רמב״ם – לחולין אפילו נדה שטבלה בלא כוונה כגון שנפלה לתוך המים או שירדה להקר הרי זו מותרת לבעלה. **ב״י** – פסק כרב, וקיי״ל כר׳ נתן לענין שחיטה ולפיכך פסק דאפילו נפלה לתוך המים מותרת לבעלה. **וכ״פ ר״ן**[687]**, סמ״ג ור״ח, וכ״פ שו״ע**.

רשב״א – נראה לי דקיי״ל כרבי יוחנן (שצריכה כוונה לשם טהרה) דכל רב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן ועוד דבשל תורה הלך אחר המחמיר ורבי יוחנן דבר תורה קאמר. **וכ״פ הגהות אשרי, רוקח ורי״ו. וכתב רמ״א** – ויש מחמירין ומצריכין אותה טבילה אחרת ויש להחמיר לכתחילה (שתחזור ותטבול אם אפשר. ש״ך)**, וכ״פ ב״ח**.[688]

4. צניעות וזהירות לאחר הטבילה. רמ״א מח

א. הסתרת ליל טבילתה

ערובין נה,ב – אמר רב יהודה אמר רב: יושבי צריפין (יושבים בדירות של הוצין וערבה, ואינו קבע) והולכי מדברות - חייהן אינן חיים, ונשיהן ובניהן אינן שלהן. תניא נמי הכי, אליעזר איש ביריא אומר: יושבי צריפין כיושבי קברים (כמתים, לפי שמחוסרין הנאה הן, ולוקין ברוחות בזרם ובמטר), ועל בנותיהם הוא אומר ׳ארור שכב עם כל בהמה׳ (מפני שהן ממזרות, כדברי רב). מאי טעמא?... רבי יוחנן אמר: מפני שמרגישין זה לזה בטבילה (שאין להן מקוואות, והולכות הנשים לטבול במקום רחוק, וקוראה לחברתה ומרגישין השכנים, ויש רשע רודף אחריהן ומתייחד עמהן, ותנן: (קידושין פ, ב) לא יתייחד אדם עם שתי נשים. רש״י).

אגודה והגהות אשרי – ונראה בשביל זה נהגו הנשים להיות צנועות בליל טבילתן שלא לילך במהומה. הובאו בדר״מ קצז,ו, **וכ״כ בהג״ה**, שכך המנהג.

טה״ב – לא די שתסתיר טבילתה מן האנשים הגרים בסביבתה, אלא גם מן הנשים ומבניה, משום הצניעות, ולכן יש להקפיד שהמקואות יהיו במקום צנוע ומוסתר מן העוברים ושבים. **וכ״כ דר״ט** (כמבואר בפוס׳ המובאים בטה״ב).

ב. זהירות לאחר הטבילה

*** שלא לפגוש דברים טמאים**

שערי דורא – ואשה היוצאת מן הטבילה חבירתה תפגע בה פן יפגעו בה גוים או חזיר או כלב או חמור לקראתה. כי ספר המקצועות כתב אם טבלה ופגעה בכלב או בכל דבר טמא אם האשה יריאת שמים לא תשמש עם בעלה עד

---

[686] המשך הגמרא – אמר ליה אביי לרב יוסף: לימא תיהוי תיובתא דרבי יוחנן מהא! א״ל: רבי יוחנן הוא דאמר כרבי יונתן בן יוסף; דתניא, רבי יונתן בן יוסף אומר: וכובס - מה ת״ל שניה? מקיש תכבוסת שניה לתכבוסת ראשונה, מה תכבוסת ראשונה לדעת, אף תכבוסת שניה לדעת; אי מה להלן בעינן דעת כהן, אף כאן בעינן דעת כהן? ת״ל: וטהר, מכל מקום.

[687] וכתב הר״ן – שפיר עבד (הרמב״ם) דפסק כרב משום דמשמע בגמרא דרב נחמן בר יצחק סבר כוותיה ועוד דבפרק אין דורשין (חגיגה יט.) סוגיין כרב דאמר חולין לא בעו כוונה ולא מדכרינן התם דרבי יוחנן כלל.

[688] פת״ש –כתב חמודי דניאל אשה שבעלה חולה וטבלה רק כדי שתוכל לשמשו והבריא טבילתה מועילה גם לתשמיש. וכ״פ טה״ב (ח״ג עמ׳ קפא). ולכאורה פשוט, שהרי מכוונת להיטהר, אך כתב בדר״ט עמ׳ 239, שכל טבילה דלא אתיא לידי ביאה תטבול ולא תברך. וצ״ע.

שתחזור ותטבול כדי שלא יהיו לה בנים מכוערים ודומים לכלב. וכן אם פגעה בחמור תטבול פעם אחרת כדי שלא יהיו לה בנים טפשים כחמור וכן אם פגעה בעם הארץ[689] וכן בגוים.

ומעשה באלישע כהן גדול שלא היו לו בנים מתקיימים ונכנס לפני הקב״ה ואמר לפניו רבון כל העולמים מפני מה יש לצדיקים בנים ולי אין בנים. והשיבו מפני שנוהגים בטהרה בשעה שמשמשין מטותיהן (שמקפידים על הענין לעיל שלא לפגוש וכו׳, כמו שמבאר והולך). הלך והרצה הדברים לאשתו וקבלו עליהם לעשות כן. פעם אחת ירדה לטבול ופגע בה מצורע וחזרה וטבלה ועלתה ופגע בה חזיר וחזרה וטבלה ועלתה ופגע בה גמל ובפעם רביעית גוי ובפעם חמישית ערל בשישית כלב בשביעית חמור בשמינית סוס[690] בתשיעית עם הארץ בעשירית ישמעאל ובכל פעם טבלה פעם אחרת. נכמרו רחמיו של הקב״ה ואמר למטטרון שר הפנים עד מתי צדקת זו מצטערת, לך ועמוד לפני צדקת זו על פתח המקוה כדי שתתעבר הלילה הזאת ותלד צדיק קדוש וטהור. מיד ירד מטטרון שר הפנים וישב על פתח המקוה וראתהו ורצתה לחזור ולטבול אמר לה מטטרון דעי שאני מטטרון שר הפנים וכבר בא עלבונך לפני הקב״ה והוא שיגרני אצלך. מיד שמחה שמחה גדולה והלכה ונתעברה באותו לילה את רבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול והיה דיוקנו דומה למטטרון.[691] <u>ומנהג שפוגעת בחבירתה שהולכת עמה לבית הטבילה כשהיא עולה מן המקוה</u>. **הובא בדר״מ** קצז,ו.

וכ״כ רמ״א – ויש לנשים ליזהר כשיוצאות מן הטבילה שתפגע בה חברתה שלא יפגע בה דבר טמא או גוי ואם פגעו בה דברים אלו אם היא יראת שמים תחזור ותטבול, ע״כ. אמנם אינו מעשי מפני שפוגשת את הבלנית.

*** זהירות להיפגש עם איש. ש״ך סא**

פסחים קיא,א – אי מאן דפגע באיתתא בעידנא דסלקא מטבילת מצוה, אי איהו קדים ומשמש - אחדא ליה לדידיה רוח זנונים, אי איהי קדמה ומשמשה - אחדא לה לדידה רוח זנונים. מאי תקנתיה? לימא הכי: שפך בוז על נדיבים ויתעם בתהו לא דרך.

ש״ך – כך הובא ברוקח, אבל בתולדות אהרן לא ציין מקרא ׳דשופך בוז׳ אלא ׳ומזיח אפיקים רפה׳ באיוב יב,כא, הלכך נמרינהו לתרוויהו.

בבא מציעא פד,א – רבי יוחנן הוה אזיל ויתיב אשערי טבילה, אמר: כי סלקן בנות ישראל מטבילת מצוה לפגעו בי, כי היכי דלהוו להו בני שפירי כוותי, גמירי אורייתא כוותי.

תוס׳ בבא מציעא – והא דאמרי׳ בפסחים האי מאן דפגע באתתא וכו׳ <u>היינו כשפוגע בה אבל רבי יוחנן שהיה יושב שם בקבע</u> אין זו פגיעה <u>אי נמי התם שפוגע כשעולה בעודה ערומה מן הנהר</u>.

וכתב טה״ב – לפי מה שכתבנו לעיל בשם תוס׳ שיש לומר דהיינו דוקא בפוגע בה ערומה נראה שאם אינו יודע הפסוק שבספר איוב די לו בפסוק של תהלים השגור בפי כל. ורק בפוגע בה ערומה יש להקפיד לומר שני הפסוקים כיון שהוא ענין טבעי להנצל מהרהורים רעים.

---

[689] חמודי דניאל – מיירי בעם הארץ גמור דהיינו שאינו קורא ק״ש, כיון שמנאוהו עם דברים טמאים. הובא בפת״ש מז.

[690] רוקח וכלבו – אם פגע בה סוס תעלה ותשמש שבניה עומדין נאה בדבורן, שומעים ומבינים לומדים תורה ואינם משכחין וממעטין בשינה ולא עוד אלא שאימתן מוטלת על הבריות. הובא בש״ך.

[691] בב״מ פד,א – רבי יוחנן הוה רגיל דהוה קא אזיל ויתיב אשערי דטבילה, אמר: כי סלקן בנות ישראל ואתיין מטבילה מסתכלן בי, ונהוי להו זרעא דשפירי כוותי. וכתב בשע״ד שפירש ר״ח שר׳ יוחנן עשה זאת כדי שלא יפגעו בה חמור או דבר טמא.

ברכת הטבילה. סימן ר

1. זמן הברכה

פסחים ז,ב – אמר רב יהודה אמר שמואל: כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן. מאי משמע דהאי עובר לישנא דאקדומי הוא? אמר רב נחמן בר יצחק: דאמר קרא 'וירץ אחימעץ דרך הככר ויעבר את הכושי'... בי רב אמרי: חוץ מן הטבילה... - דאכתי גברא לא חזי... תניא נמי הכי: טבל ועלה, בעלייתו אומר: ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על הטבילה.

רש"י 'דאכתי גברא לא חזי' – כגון טבילת בעלי קרי, דקיימא לן בברכות (כ, ב) שאסור בדברי תורה ובברכה, דעזרא תיקן טבילה לבעלי קריין לדברי תורה, ומשום ההוא טבילה תקון בכל הטבילות ברכתן לבסוף (שרוב טבילות משום קרי הם. רש"י ברכות נא,ב). **וכ"פ בה"ג**.

ר"ח – דוקא בטבילת גר דלא חזי קודם טבילה דלא מצי למימר וצונו דאכתי נכרי הוא אבל שאר חייבי טבילה כגון בעל קרי וכיוצא בו מותר לברך כדאמרינן בפ' מי שמתו (ד' כב.) נהוג עלמא כתלתא סבי כר' יהודה בבעל קרי שיכול להתפלל ולברך וללמוד קודם טבילה. **וכ"פ ריי"ף, גאונים, ר"ן, רמב"ם וראב"ד**.

שו"ע כרו"ה – כשפושטת מלבושיה כשעומדת בחלוקה תברך אקב"ו על הטבילה ותפשוט חלוקה ותטבול... **רמ"א** כרש"י – וי"א שלא תברך עד אחר הטבילה וכן נוהגין.

של"ה – ראיתי לחסידים ואנשי מעשה שהנהיגו נשותיהם כך, לאחר שתטבול כל גופה בפ"א תברך ותטבול שוב. ובזה תעשה קדושה יתירה ויוצאת לשתי הדעות.[692] **וכך נוהגות** האשכנזיות וחלק מהספרדיות, והביאוהו למעשה ערוה"ש,חסד לאלפים,חיד"א,באו"ח ועוד, **וכ"פ דר"ט**.
טה"ב פסק כשו"ע.[693]

2. כיסוי בשעת הברכה. יו"ד סימן ר ואו"ח סימן עד

ויקרא כג,טו – כִּי יְקוָֹק אֱלֹהֶיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ לְהַצִּילְךָ וְלָתֵת אֹיְבֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ וְלֹא יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר.
מכאן למדו חכמים שבכל מקום שה' אלוקינו מתהלך עמנו, דהיינו כשאנו עוסקים בק"ש ותפילה או בדברי תורה צריך לזהר שלא יראה בנו ערות דבר, דהיינו שלא יהיה דבר ערוה כנגד פניו (עיניו) של אדם[694] הקורא או מתפלל כמלא

---

[692] ורבים הקשו על זה, הרי ברכות לא מעכבות וכבר נטהרה בטבילה הראשונה, ואין מצווה בטבילה השניה. וצ"ע.
[693] יש נוהגות לטבול שלוש טבילות (לטעמי המנהג עי' בטה"ב ח"ב עמ' תקסט) ויש שנהגו לטבול שבע פעמים (דר"ט וטה"ב). ובטעם המנהג לטבול שלוש פעמים כתבו ג' הסברים: **המנהיג** כתב שבשלוש טבילות א"א שלא תטבול יפה לפחות פעם אחת, וכן הזכיר עוד טעם שכל דברי חכמים משולשים כמו בקצירת העומר 'מגל זה הן' וכיוצ"ב. **ובספר חסידים** כתב משום שג"פ מובאת לשון טהרה ביחזקאל (לו, כה) "וזרקתי עליכם מים טהורים, וטהרתם, ואטהר אתכם".
[694] **ברכות כה,ב** – ערוה בעששית (מחיצת זכוכית או קלף דק מפסיק בנתיים והיא נראית) אסור לקרות קריאת שמע כנגדה ולא יראה בך ערות דבר, אמר רחמנא, והא קמיתחזיא... אמר רב יהודה: נכרי ערום - אסור לקרות קריאת שמע כנגדו. מאי איריא נכרי, אפילו ישראל נמי; - ישראל - פשיטא ליה דאסור, אלא נכרי אצטריכא ליה; מהו דתימא: הואיל וכתיב בהו 'אשר בשר חמורים בשרם', אימא כחמור בעלמא הוא - קמשמע לן: דאינהו נמי איקרו ערוה, דכתיב וערות אביהם לא ראו.

עיניו, וכן שלא יהיה אז ערום שעל ידי זה מתראה ערוה שלו[695] (מ״ב עה,יט). זהו האיסור מן התורה, וחכמים הוסיפו ואסרו לומר דברים שבקדושה כאשר ליבו רואה את הערוה.[696] (בה״ל ופמ״ג סימן עד).

א. האם מים נחשבים כיסוי לערווה?

ברכות כב,ב – משנה. היה עומד בתפלה ונזכר שהוא בעל קרי - לא יפסיק, אלא יקצר. ירד לטבול, אם יכול לעלות ולהתכסות ולקרות עד שלא תהא הנץ החמה - יעלה ויתכסה ויקרא, ואם לאו - יתכסה במים ויקרא. **גמרא כה,ב**. והרי לבו רואה את הערוה! - אמר רבי אלעזר, ואי תימא רבי אחא בר אבא בר אחא משום רבינו: במים עכורין שנו, דדמו כארעא סמיכתא, שלא יראה לבו ערותו.

רשב״א והראב״ד – ׳והלא לבו רואה את הערוה׳, כלומר שלבו עם הערוה בתוך המים, אבל לעיניו רואות את הערוה ליכא למיחש, דכיון שעיניו חוץ למים ומסתכל בחוץ אינו רואה את הערוה.[697] **וכ״ד ר״ת ורבינו יונה**. **הובאו בב״י** או״ח עד. **וכ״כ ט״ז** – מאי שנא ׳לבו׳ דנקט המקשן דהא פלוגתי בההוא פירקא אם אסור או מותר, ה״ל למפרך והא עובר משום לא יראה בך ערות דבר דהיינו משום גילוי ערוה ואפי׳ אם לבו מכוסה, אלא פשוט דכל שערותו מכוסה במים אע״פ שהם צלולים מכל מקום אין שם גילוי עליהם. **וכ״כ ש״ך וכ״פ מ״ב**.
דרישה – צריך שיהו המים עכורים דמים צלולים כמי שאינן דמי.

=> מים נחשבים כיסוי לערוה.

ב. האם הידיים או המים חוצצים בין הלב לערווה?

*** מים**

רשב״א והראב״ד – ׳והלא לבו רואה את הערוה׳, כלומר שלבו עם הערוה בתוך המים. **הובא בב״י** או״ח עד, וכתב **דר״מ** שם – ונראה לדקדק דאם לבו חוץ למים דהוה שרי. **וכ״פ בהג״ה** שם. **וכ״פ מ״ב**.

*** ידיים**

רא״ש – וכן היה נוהג **ר״ת** כשהיה רוחץ בחמין צלולין והיה רוצה לשתות מכסה בבגד ממטה ללבו כדי שלא יהא לבו רואה את הערוה.

---

[695] **סוכה י,ב** – אמר רב תחליפא בר אבימי אמר שמואל: הישן בכילה ערום - מוציא ראשו חוץ לכילה וקורא קריאת שמע. מיתיבי: הישן בכילה ערום לא יוציא ראשו חוץ לכילה ויקרא קריאת שמע! - הכא במאי עסקינן כשגבוהה עשרה. הכי נמי מסתברא, מדקתני סיפא: הא למה זה דומה - לעומד בבית ערום, שלא יוציא ראשו חוץ לחלון ויקרא קריאת שמע. שמע מינה.
=> אף שהוציא ראשו חוץ לבית דליכא כאן משום עינו רואה את הערוה עם כל זה יש כאן איסור משום גילוי ערוה.

[696] **ברכות כד,ב** – תנו רבנן: היה ישן בטליתו ואינו יכול להוציא את ראשו מפני הצנה - חוצץ בטליתו על צוארו וקורא קריאת שמע. ויש אומרים: על לבו. ותנא קמא - הרי לבו רואה את הערוה! קסבר: לבו רואה את הערוה מותר.
ברכות כה,ב – ׳ואם לאו - יתכסה במים ויקרא׳. והרי לבו רואה את הערוה! - אמר רבי אלעזר, ואי תימא רבי אחא בר אבא בר אחא משום רבינו: במים עכורין שנו, דדמו כארעא סמיכתא, שלא יראה לבו ערותו.
תוס׳ – פירש ר״י מדפריך גמרא הכי בפשיטות משמע דלבו רואה את הערוה אסור. **וכ״פ** רי״ף, רא״ש, רמב״ם, רשב״א, ראב״ד ור״ח. **וכ״פ שו״ע** (דלא כר׳ ישעיה בשם רש״י).

[697] **ב״י כתב על הרשב״א** – ומ״ש דלעיניו רואות את הערוה ליכא למיחש, מבואר דהיינו לומר דכיון דאינו מסתכל בה אע״פ שהוא יכול לראותה מותר. נחלקו בסימן עה סעיף ו, **האם עצימת עיניים מועילה**, לדעת **השו״ע** עצימת עיניים מועילה, מפני שהתורה תלתה את הדבר בראייה, **אך האחרונים** חלקו עליו (ב״ח,ט״ז,מ״א,גר״א,גר״ז,דה״ח,ח״א ומ״ב) דלא כתיב לא תראה אלא לא יראה, רוצה לומר לא יראה הרואה. ומה שכתב הרשב״א זה דוקא בערוה מכוסה שאז מועילה עצימת עיניים (מ״ב שם).

תה״ד בשם או״ז – דוקא בבגד אבל בידיים לא הוי כיסוי.
רבינו יונה בשם רבני צרפת – אם האדם מחבק גופו בזרועותיו דיינינן ליה כהפסקה מבגד ומותר. **ב״י** – ואפילו לפי מה שכתבתי בסמוך בשם או״ז ותה״ד אפשר דמודו בהא דשאני כיסוי ביד דכיון דלב ויד חד גופא אינון אין גוף יכול לכסות את עצמו, אבל לענין הפסק אפשר דמפסיק אע״ג דחד גופא. **וכ״פ שו״ע** עד,ב-ג. **וביאר המ״ב** יותר – והטעם, כיון שאין דרכן של בני אדם לחבק עצמן כך והוא עשה כן מקרי הפסקה אף דהוא חד גוף, וכן הסכימו האחרונים (ט״ז,ש״ך,גר״ז ועוד).

=> חיבוק ידיים או מים חוצצים בין הלב לערווה.

ג. האם יש דין ליבו רואה את הערוה בנשים?

או״ח – נראה שהנשים יכולות לברך ולהתפלל כשהן לובשות החלוק אע״פ שאינן מפסיקות למטה מן החזה, לפי שערותן למטה מאוד ואין לבן רואה את הערוה. **וכ״כ רא״ש** – כשפושטת מלבושיה כשעומדת בחלוקה תברך, ותפשוט חלוקה ותטבול. **וכ״פ דרישה, עט״ז, ש״ך ושו״ע או״ח עד,ד**.
ראב״ד – אם לא ברכה קודם שפשטה בגדיה תברך לאחר שתכנס עד צוארה במים ואם הם צלולין עוכרתן ברגליה ומברכת.[698] **ב״י** – משום ׳ליבו רואה את הערוה׳ (שמצד הראות הערוה אין איסור שהרי המים מכסים). **וכ״פ רמ״א ר,א וב״ח**.[699]
ט״ז – לכתחילה יש לחשוש לשיטת הראב״ד ולחצוץ בין הלב לערווה.

שו״ע ר,א – כשפושטת מלבושיה כשעומדת בחלוקה תברך אקב״ו על הטבילה ותפשוט חלוקה ותטבול, ואם לא ברכה אז תברך לאחר שתכנס עד צוארה במים ואם הם צלולים עוכרתן ברגליה ומברכת.
וקשה, שבהתחלה כתב כרא״ש ובסוף כתב כראב״ד, **וכתב בטה״ב** – וצריך לומר שלא כתב כן אלא לרווחא דמילתא, ומדינא נקטינן כהרא״ש והאו״ח, וכט״ז.

=> לפי רו״ה אין דין ׳ליבו רואה את הערוה׳ בנשים. אך לכתחילה טוב לחשוש למחמירים ולחצוץ בין הלב לערוה. **וכ״פ טה״ב** (ח״ב עמ׳ תקמג).

למעשה – לדעת **השו״ע** מעיקר הדין נשים יכולות לברך עם חלוק, או בתוך המים ללא חציצה בין לבן לערותן, אך לכתחילה ראוי לחשוש למחמירים ולחצוץ בין הלב לערוה ע״י שתדביק את חלוקה לגופה או תחבק את עצמה במים.[700] ולדעת **הרמ״א** חייבת לברך ע״י חציצה בין הלב לערוה, ולכן לאחר הטבילה הראשונה תחבק את עצמה ותברך.[701]

---

[698] וצ״ע למה כתב בלשון דיעבד, שאם לא בירכה בחלוקה וכו׳, ואולי מפני שיותר ראוי וצנוע לברך עם הבגדים.
[699] **מג״א** – ודוקא בקרקע יכולה לעכור ברגליה, אבל לא בכלי שאין בו עפר וטיט. **וכ״פ טה״ב** (ח״ב עמ׳ תקכט) **אך באור זרוע** סימן קכ״ח כתב דאפילו ברוחץ בגיגית שייך זה (שיוצר טשטוש ע״י המים בעת הברכה). וכ״מ שפסק **בדר״ט** עמ׳ 239.
[700] ולכאורה היו יכולות לברך בלא שיכניסו את לבן למים, אך כתב הט״ז – דיותר יש צניעות שתהא כולה מכוסה עד צוארה במים כמו שכתב בשערי דורא.
[701] נהגו לברך בכיסוי ראש (הבלנית מניחה על ראשה קצה המגבת), אע״פ שמעיקר הדין לא חייבות לברך בכיסוי ראש כגברים.

3. מקום הברכה. פת"ש ג, או"ח פד

שבת י – הנכנס לבית המרחץ, מקום שבני אדם עומדים ערומים ולבושין - יש שם שאילת שלום, ואין שם מקרא ותפלה... מקום שבני אדם עומדין ערומים - אין שם שאילת שלום, ואין צריך לומר מקרא ותפלה... מרחץ שאמרו - אף על פי שאין בו אדם. **כ"פ רי"ף, רא"ש, רמב"ם ושו"ע** או"ח פד.

רבינו מנוח – איכא דאמרי, דכיון דאיסור מרחץ מפני שעומדים שם ערומים ה"ה להני מקואות שטובלות בהם הנשים אסור לברך או לקרות בתוכו, ולא מסתבר, דעיקר איסור המרחץ אינו אלא משום איסור זוהמא והבלא דאית ביה על ידי שתשמישו בחמין אבל הני מקואות שהמים שלהן צוננין ליכא זוהמא ומותר. **הובא בכס"מ ובמג"א** או"ח מה,ב ובט"ז שם פד, וכן מוכח מהסימן שלנו שנשים מברכות בתוך המקווה. ומ"מ משמע שדווקא במקוואות צוננים מותר לברך אך בחמים אסור לברך. **וכ"כ חת"ס בשם מור וקציעה**. **וכ"פ טה"ב** גם לגבי מקוואות של ימינו.

מ"ב – במקוה ששופכין בה מים חמין יש לומר דיש בה הבלא ומכל מקום אפשר לומר דאין בה זוהמא והבלא כל כך כמו במרחץ (פמ"ג, וכן במחצית השקל הסתפק בזה. שעה"צ). **והמנהג להקל** (דר"ט), וכיום שמחליפים את המים החמים בהרבה מקוואות כל יום, ההיתר לברך שם הוא מרווח יותר, וכנלע"ד, שהרי במקוואות של ימינו אע"פ שהם חמים אין בהם 'זוהמא והבלא'.